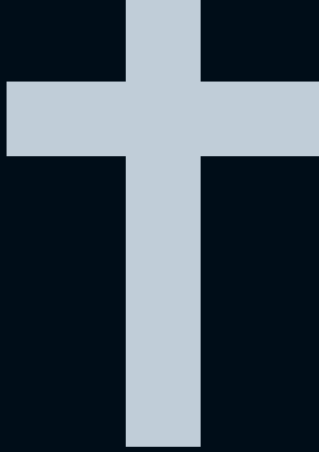

Ulibra wi
Naşibađi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

Ulibra wi Naṣibaṭi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mankanya

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mankanya

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 30 Dec 2021
a40dd8c3-0687-5ed7-bd1a-ef16ae8e3b9c

Contents

UJUNI	1
MACI	45
MARKUƑ	77
LUK	97
YOWAN	131
ULEMP	155
ROM	187
1 KORINT	201
2 KORINT	215
GALATIYA	224
EFET	230
FILIP	236
KOLOF	240
1 TETALONIK	244
2 TETALONIK	248
1 TIMOTE	250
2 TIMOTE	254
TIT	257
FILEMON	259
HEBĒRĒ	260
YAKOB	271
1 PIYEER	275
2 PIYEER	279
1 YOWAN	282
2 YOWAN	286
3 YOWAN	287
YUDA	288
Uko wi bayuujun Yowan	290

²⁵ Naşibaţi ado ņko ņi uŭeeh bti, ņntaam ņi katoh bti na ņko ņmpoŭi bti. Naşibaţi awin k  uko m nt  unuura.

²⁶ Naşibaţi aji : « Nawulan ņdo űaaű anaamun, awo ji un, aşih ņŭ b ņi bd k, ņkat ņi baţi, ņntaam ņi katoh, na ņko bti ņanjaan ņpula űi mboş. »

²⁷ Naşibaţi apaş baűaaű k  banaam na a :
bapaşana anaam na Naşibaţi,
apaş baka k  bawo űiint na űaaű.

²⁸ Naşibaţi awul baka bnuura aji : « Kabuk kajoob t na an, nabukan maakan, natuman mboş nabot naşih ma. Naşihan ņŭ b ņi bd k, ņkat ņi baţi na ņko bti ņanwoon űi mboş. »

²⁹ Naşibaţi aji : « Natenan, dwulan ujaagal unwoon na mbuk na uko wi ugof na mnko bti manjaan mambuk nado kade.

³⁰ Dwul kak iko m nt  ņko bti ņanwoon na uhef nt : ņnko bti ņanwoon űi mboş, ņkat bti ņi baţi na ņko bti ņankmpuliin űi mboş. Dwul ya ņa ņado kade » k  uwo haű.

³¹ Naşibaţi aten uko bti wi adolon aş  win k  uwo unuura. Utaakal uwol, nfa k  mankuű awo : unuur m nt  uwoon upaa-janűen.

2

¹ H nk di di Naşibaţi abaan ppaş baţi na mboş na iko bti inwoon da.

² Unuur uŭ nk paaj na ulon uŭ nk k  Naşibaţi aba ulempul. Anoorf n unuur m nt  wi adolon ulempul bti aba.

³ Naşibaţi ad man unuur uŭ nk paaj na ulon akuű ado wa k  uyimani, űiki anoorf n unuur m nt  wi abaan ppaş iko bti.

Naşibaţi aűak űiint na űaaű

⁴ K  h nk di di *Yawe Nawat Kabuka apaşun baţi na mboş. űi wal wi Naşibaţi Nawat Kabuka apaşun mboş na baţi,

⁵ nin ugof na ujaagal ulon uundobi may may űi mboş, űiki Naşibaţi Ajugun aandobi do uşubal k  uşub űi ma, k  nin űaaű aankak awo, ankjaari ma.

⁶ K  meel manş  ji mamp nna űi ukump ş ulon katulan mboş bti.

⁷ Wi wi Naşibaţi Ajugun aűakuű űaaű na ufuuş wi mboş, afuuű űi iyiş yi nul uhef nt  wi ubida, k  akak űaaű ankhef nt un.

⁸ Naşibaţi Nawat Kabuka at pi uwoorta du umban wi umayar unuur űi utaak wi Eden aş  űu da űaaű i aűakuű.

⁹ Naşibaţi Nawat Kabuka anaűan űi mboş mnko bti manuuriin bten abot alil. Akak anaűan űi uwoorta bko bi ubida na bko bmeeni bnuura na buűaan.

¹⁰ Bd k blon bap nna Eden abi atulan uwoorta, aş  patş raan da, ado itant ibaak r.

¹¹ Kateek katim ki ka kawo Pişon : kafooy uűaak wi Hawila bti, unwoon na wuuru,

¹² wuuru m nt  uwo ujint piş. Utaak m nt  uwo kak na bko blon banjaan babomanaan mnkulan bi bajaan bado bdeliyum, na mnlaak mpoűi mnlon mannuuriin maakan aji manuwr abot atam preeş ji wuuru, mi bajaan bado koralin.

¹³ Kat bant n katim ki ka kawo Gihon : Kafooy uűaak wi Kuş bti.

¹⁴ Kawajant n katim ki ka kawo Tigr : Kawo du umayar unuur wi uűaak wi Aşuur. Kabaakant n katim ki ka kawo  frat.

¹⁵ Naşibaţi Nawat Kabuka aűu űaaű űi uwoorta wi Eden ado kajaar wa abot ado kayen wa.

¹⁶ Naşibaţi Nawat Kabuka aűiini na a wal m nt  aji : « Ihinan kade mnko bti mi uwoorta,

¹⁷ k  bko bi pme bnuura na buűaan iinkde ba, űiki unuur wi ikdeen ba, ikeű. »

¹⁸ Naşibaţi Nawat Kabuka aji wal m nt : « Unnuura űaaű awo aloolan. Dwo kado nat nka, annaamun na a. »

¹⁹ Naşibaţi Nawat Kabuka akak ajej mboş abomanaan ņko ņi uŭeeh bti na ņkat ņi baţi bti, aş  űij ņa űaaű, katen itim yi akűuun ņa : undoli uwo kawo katim ki űaaű akűuun wa.

²⁰ K  űaaű awul ņntaam ņi katoh bti itim na ņkat bti na ņko ņi uŭeeh bti. Nin ulon unnaamun na a, unhinanun kat nka na manjoonan unwoon.

²¹ Wal m nt , k  Naşibaţi Nawat Kabuka aş  űu űiint bűoy bweek. Wi akűoy nt un, k  aş  p nan kamoh kaloű ki kantaagan aş  tuh dko di ap nanaanun ka.

²² Wi wi aşaaű ajej kamoh m nt  aűakna űaaű aş  űija űiint.

²³ K  űiint aş  wuuhar aji :

« Yoow, byaaş bi kamoh ki imoh yi naan ka, pűaak pi naan pa.

Adu'ana űaaű,

űiki ap nna űi űiint*! »

²⁴ Waű ukaan k  űiint akluű kaduk aşin na anin kanaakiir na aharul, bakak űaaű aloolan.

²⁵ K  bukal bat b bti, űiint na űaaű baş  wo byişu, k  nin alon aankowa at nt ul.

3

Adam na Ewa badookana du uwoorta wi Eden

¹ Upula ubi wo unkguuradaanun űi ņko ņi uŭeeh bti ņi Naşibaţi *Nawat Kabuka apaşun. Uji na űaaű: « K  Naşibaţi aji nawut kade nin pko plon űi mnko mi uwoorta? »

² K  űaaű ateema aji : « Nűinan kade mnko mi uwoorta.

³ K  bko banwoon űi ptoof pi uwoorta, Naşibaţi aji ņkeű woli ņban ba, k me ade ba. »

* 2:23 Adu'ana űaaű űiki ap nna űi űiint: űi uheb r  űiint awo Iş k  űaaű awo Işa.

⁴ Ké upula uteema aji : « Nin! Naankket!

⁵ Naşibaţi ame ké unuur wi nakdeej bko mēnt, kēs ki nan kahaabēşa naşē nawo ji a *, name bnuura na buṭaan. »

⁶ Ŋaaṭ awin ké bko baka plil pde, anuura ṭi kēs, abot awo bko banjaan bawul uşal untuṭa. Amar wal mēnt pko plon ṭi bko mēnt ade, akak awul ayinul, anwoon na a, ké adee.

⁷ Wal mēnt ké kēs kaşē haabēşa na baka ké bame hēnkuṭ ké bawo byiṣu. Bajej itoh yi bko bi bajaan bado bfig aşiir awunna nleef.

⁸ Na utaakal, uyook ulil ukob, ké Naşibaţi Nawat Kabuka aşē pēn ptar ihoṭ, ŋiint na ŋaaṭ batiinka aşē mena ṭi mnko mi uwoorta.

⁹ Naşibaţi Nawat Kabuka adu ŋiint aji : « Iwo ṭuṭ ba? »

¹⁰ Ké ateema aji : « Dtiink ké ikpoş ṭi uwoorta ké nlēnki ṭiki dwo byiṣu, aya amena. »

¹¹ Ké akak aji na a : « In aṭupiiṭ aji iwo byiṣu? Ikeer ade bko bi nneenaniin pde! »

¹² Ké ŋiint aji na a : « Ŋaaṭ i iṭuun ké aŋogēn amaruṭ pko ṭi bko buṭ awulēn, ké ndee! »

¹³ Ké Naşibaţi Nawat Kabuka aşē ji na ŋaaṭ: « we wi idolon hēnk? » Ké ateem aji : « Upula uguurnuṭ, ké nde ba. »

¹⁴ Ké Naşibaţi Nawat Kabuka aşē ji na upula : « Jibi idolon uko mēnt, Ikfēpaniṭ ṭi ŋntaam ṭi katoh bti na ŋko ṭi uṭeeh bti.

Ido kapoşna kayiṭ kabot kade mboş ṭi nuur bti ṭi ubida wi nu.

¹⁵ Dṭu bşoorad ṭi iwi na ŋaaṭ, ṭi pntaali pi nu na pi nul.

Baluṭ kanantlu bkow, ké iwi, iluṭ katib baka ṭi pşoŋ. »

¹⁶ Naşibaţi Nawat Kabuka akak aji na ŋaaṭ: « Dluṭ kaṭu'u ṭi unoor uweek woli ibuk, iluṭ kahaj woli ibuk.

Uṭal wi nu uluṭ kado kawuuku du ayinu ado kaṭu'u pdo uko wi aṅaluṭ. »

¹⁷ Naşibaţi Nawat Kabuka aji na ŋiint: « Jibi itiinkuṭ uṭup wi aharu, ade bko bi mbiin aenenanu pde, iṭu mboş manfēpana!

Ido kaji khaj maakan kaba kahinan kapēnan ṭi ma uko ude ṭi nuur bti ṭi ubida wi nu.

¹⁸ Mboş mando kawulu iyiw, ibot ido kade ṛdeey ṭi uṭeeh.

¹⁹ Ujēnk wi nu

wi wi ikluṭ kado kadeena te wal wi ikluṭ kakak du mboş mi ipēnuṭ ṭiki iwo ufuuṣ akuṭ aluṭ kakak du ufuuṣ. »

²⁰ Adam, ŋiint, aṭu aharul katim ki « Ewa† » ṭiki awoon anin baṅaan bti.

²¹ Naşibaţi Nawat Kabuka ado Adam na aharul imiṣa yi injan awoharan baka.

²² Wi wi aṣaaṅ aji : « Hēnkuṭ ŋaaṅ akak ji nja, kame bnuura na buṭaan. Awutan hēnkuṭ katar kaŋen, kamar kak ṭi bko bi ubida kakaana ubida wi mnto! »

²³ Ké Naşibaţi Nawat Kabuka aşē dooka ṭi uwoorta wi Eden ado kajaar mboş mi bapēnanaanuluṭ.

²⁴ Wi adookuluṭ aşē ṭu ŋwanjuṭ ṭi bajaan bado kerubim ké ṛkayen du umban wi umayar unuur wi uwoorta, na kakej ki bdoo kankdolun ṭi kabēntabēn, kayen na bgah byaani du bko bi ubida.

4

Kayin afiṭ Abel

¹ Wi iko yan iṭepuṭ, Adam ameer na Ewa aharul ; ké awo na kayiṭ, abuk Kayin* aşē ji : « *Yawe Nawat Kabuka ado ké mbuk ŋiint »

² Akak abuk napoṭ ŋiint, Abel.

Abel awo nayafan, ké Kayin aşē wo najaar.

³ Wi bayaan aban ṭuṭ, ké Kayin aşē ṭij ṛdeey ṭi apēnanaanuṭ ṭi mboş aṭejan Nawat Kabuka.

⁴ Abel ul kak, ké apēnan ṛlon ṭi ṛntaam ṛambukiṭ uteek ṭi batani bi nul aṭu na mniir mi ṛa aṭejanan Nawat Kabuka. Ké Ajugun adi bṭejan bi Abel,

⁵ aşē wo aandi bi Kayin. Ké Kayin aşē deebaṭ maakan, kaara ké daṭoŋara na a.

⁶ Nawat Kabuka aji na Kayin wal mēnt: « we ukaan ké ideebaṭi, ké kaara di nu dabot aṭoŋara ba? »

⁷ Woli ido hēnkuṭ uko unnuuriṭ, iinkhil kadeej bkow i? Ké woli ido uko unwoon unnuura, buṭaan daji dabop ṭi plēman pi nu ji uko wi uṭeeh unjoṭuṭ kado na pwatu. Ké iṣē wo i kawat da. »

⁸ Kayin ké aşē ji na Abel aṭa'ul : « Biin ṛya uṭeeh†. » Ké wi bawoon du uṭeeh, ké Kayin aşē dēpa ṭi Abel afiṭ.

⁹ Nawat Kabuka aji na Kayin : « Abel aṭa'u awo ṭuṭ ba? » Ké ateem aji : « Mēmme. Dwo nayan i aṭa'naan i? »

¹⁰ Ké Nawat Kabuka akak aji na a : « we wi idolon ba? Dtiink pŋaak pi aṭa'u du mboş ké pakhuuran abi ṭi nji ala nlukana.

¹¹ Hēnkuṭ, ifēpanaa, adookana ṭi mboş manhaabēşuṭ mntum adaan pŋaak pi aṭa'u i ifiṭuṭ.

¹² Ukaan ké woli ijaar, mboş maankak awulu ṛdeey : ido kaŋaay ṇaay na umundu. »

¹³ Ké Kayin aşē ji na Nawat Kabuka : « Kakob ki katam maakan pa nji.

* 3:5 Nawo ji a : Balon baji başibaṭi. † 3:20 Ewa : ṭi uhebēre uwoon Najeb. * 4:1 Kayin : Katim ki kanaam kadu'are na pka. † 4:8 Biin ṛya uṭeeh : Dko di daanwo ṭi ulibra uteek.

¹⁴ Idookën n̄a ʔi mboş mnuura, kē nwoyi kamena kaya kalowu ; kado kañaaʔ ʔi umundu, ñaaŋ awinēnle afiŋēn. »

¹⁵ Nawat Kabuka kē ašē teema aji : « Nin, woli ñaaŋ afiŋu, bañaaŋ paaj na aloŋ bakfiŋaniij pa plukanu. » Wi wi Nawat Kabuka ašaaŋ aʔu uko uloŋ ʔi Kayin unktuun ñaaŋ awinala awut kafija.

¹⁶ Kē hēnk di ayaan alow Nawat Kabuka, afēʔ du uʔaak wi Nod unwoon du umayar unuur wi Eden.

Pntaali pi Kayin

¹⁷ Kayin ameer na aharul, kē awo na kayin abuk Henok. Kayin awo wal mēnt ʔi pniw ubeeka, kē hēnk di aʔuun wa katim ki abukul Henok.

¹⁸ Henok awoon ašin Irad, kē Irad awo ašin Mehuyahel, kē Mehuyahel awo ašin Metutayel, kē Metutayel awo ašin Lamek.

¹⁹ Lamek aniim baat batēb, aloŋ awo katim ki Adah, kē natēbanʔēn awo Filah.

²⁰ Adah abuk Yabal ; awoon ašin banjaan baʔēʔ ʔi iloona kabot kayafan.

²¹ Katim ki aʔa'ul kawo Yubal ; awoon ašin banjaan bakob uko unnaamun ji bntuni wi bajaan bado « harpe » kabot kateen.

²² Filah kak abuk napoʔ ñiint i katim ki Tubal Kayin, anwoon atem baʔak bti banjaan baboman iko ijul injaan ilofar. Aʔa Tubal Kayin ñaaʔ awo katim ki Naamah.

²³ Lamek aji na baharul :

« Adah na Filah, natiinkaan ;
bahar Lamek, nawatan ibaʔ.
Dfiŋ ñiint, ʔiki bakobēn awuran

Aa, dfiŋ naʔaša mēnt, ʔiki batehanaan

²⁴ Woli ñaaŋ afiŋ Kayin, bañaaŋ paaj na aloŋ bakfiŋaniij kalukanaana,

kē woli ñaaŋ afiŋ Lamek, bañaaŋ iñeen-paaj-na-alon na paaj na aloŋ (77)

bakfiŋaniij kalukanaana. »

²⁵ Adam akak ameer na aharul kē abuk napoʔ ñiint, kē Ewa aʔu'a katim ki Tet ašē ji : « Wi Kayin afiŋun Abel, kē Našibaʔi ašē wulēn napoʔ ñiint i. »

²⁶ Tet ul kak kē abuk napoʔ ñiint, aʔu'a katim ki Enoş. Wal mēnt wi wi bañaaŋ bajunun pdēman Našibaʔi kadola *Nawat Kabuka[‡].

5

Pntaali pi Adam te kaban du Nowe na babukul

¹ Uko umpiitaniij ʔi pntaali pi Adam wii wi : unuur wi Našibaʔi aʔakun ñaaŋ, adola kē anaam na a.

² Wal mēnt ado baka kē bawo ñiint na ñaaʔ, awul baka bnuura, ašē ʔu baka katim aji « Bañaaŋ. »

³ Wi Adam adolon ŋsubal iñeen-week na iñeen ŋwajanʔ (130), abuk napoʔ anaamun na a, ašē ʔu'a katim ki Tet.

⁴ Wi Tet abukiij, Adam akak ado ŋsubal iñeen-week bakreŋ (800) abot abuk bapoʔ biint na baat.

⁵ Ŋsubal bti ŋi Adam adolon ʔi mboş ŋawo iñeen-week ŋyaaş kañeen-kalon na iñeen ŋwajanʔ (930). Wi wi ašaaŋ akeʔ.

⁶ Wi Tet adolon ŋsubal iñeen-week na kañeen (105) ašē buk Enoş.

⁷ Wi Enoş abukiij, Tet akak aʔo ŋsubal iñeen-week bakreŋ na paaj na uloŋ (807), abot abuk biint na baat.

⁸ Ŋsubal bti ŋi Tet adolon ʔi mboş ŋawo iñeen-week ŋyaaş kañeen-kalon na ŋsubal iñeen-na-ŋtēb (912). Wi wi ašaaŋ akeʔ.

⁹ Wi Enoş akaan ŋsubal iñeen kañeen-kalon (90) ašē buk Kenan.

¹⁰ Wi Kenan abukiij, Enoş akak aʔo ŋsubal iñeen-week bakreŋ na iñeen-na-kañeen (815), abot abuk biint na baat.

¹¹ Ŋsubal bti ŋi Enoş adolon ʔi mboş ŋawo iñeen-week ŋyaaş kañeen-kalon na ŋsubal kañeen (905). Wi wi ašaaŋ akeʔ.

¹² Wi Kenan akaan ŋsubal iñeen paaj-na-uloŋ (70) ašē buk Mahalalel.

¹³ Wi Mahalalel abukiij, Kenan akak aʔo ŋsubal iñeen-week ŋyaaş bakreŋ na ŋsubal iñeen ŋbaakēr (840) abot abuk biint na baat.

¹⁴ Ŋsubal bti ŋi Kenan adolon ʔi mboş ŋawo iñeen-week ŋyaaş kañeen-kalon na ŋsubal iñeen (910). Wi wi ašaaŋ akeʔ.

¹⁵ Wi Mahalalel akaan ŋsubal iñeen-paaj na kañeen (65) ašē buk Yered.

¹⁶ Wi Yered abukiij, kē akak aʔo ŋsubal iñeen week bakreŋ na ŋsubal iñeen ŋwajanʔ (830) abot abuk biint na baat.

¹⁷ Ŋsubal bti ŋi Mahalalel adolon ʔi mboş ŋawo iñeen-week bakreŋ na ŋsubal iñeen kañeen-kalon na kañeen (895). Wi wi ašaaŋ akeʔ.

¹⁸ Wi Yered akaan ŋsubal iñeen-week na iñeen paaj na ŋtēb (162) ašē buk Henok.

¹⁹ Wi Henok abukiij, Yered akak aʔo ŋsubal iñeen-week bakreŋ (800) abot abuk biint na baat.

²⁰ Ŋsubal bti ŋi Yered adolon ʔi mboş ŋawo iñeen-week ŋyaaş kañeen-kalon na iñeen paaj na ŋtēb (962). Wi wi ašaaŋ akeʔ.

²¹ Wi Henok akaan ŋsubal iñeen-paaj na kañeen (65), ašē buk Matutalem.

²² Wi Matutalem abukiij, Henok awo na Našibaʔi aʔaša ŋsubal iñeen-week ŋyaaş ŋwajanʔ (300) abot abuk biint na baat.

²³ Ŋsubal bti ŋi Henok adolon ʔi mboş ŋawo iñeen-week ŋwajanʔ na iñeen-paaj na kañeen (365).

[‡] 4:26 Wi wi bañaaŋ bajunun pñehan Nawat Kabuka : bapiit ʔi ŋlibra ŋloŋ aji : wi wi bañaaŋ bajunun pñehan Našibaʔi aji badu'a kaji Nawat Kabuka.

²⁴ Henok awo na Naşibaţi aţaşa k  Naşibaţi a   jeja, ba aan baankak awina,  iki Naşibaţi aya na a.

²⁵ Wi Matutalem akaan nşubal i een-week na nşubal i een bakren na paaj-na-ulon (187) a   buk Lamek.

²⁶ Wi Lamek abukiin, Matutalem akak a o nşubal i een-week nyaas paaj-na-ulon na nşubal i een bakren na n  b (782) abot abuk biin  na baat.

²⁷ Nşubal bti n  Matutalem adolon  i mboş n wo i een-week nyaas ka een-kalon na i een paaj na ka een-kalon (969). Wi wi a aan aket.

²⁸ Wi Lamek akaan nşubal i een-week na i een bakren na n  b (182) a   buk napo   iini .

²⁹ Awul napo  m n  katim ki Nowe,  iki aji : « I, ak un  inen yi nun inoor en ulemp na unoor. Mboş mi Naşibaţi af pu  man un un ulemp na unoor m n . »

³⁰ Wi Nowe abukiin, Lamek akak a o nşubal i een-week ka een na nşubal i een ka een-kalon na ka een (595). Abot abuk bapo  biin  na baat.

³¹ Nşubal bti n  Lamek adolon  i mboş n wo i een-week nyaas paaj-na-ulon na nşubal i een paaj-na-ulon na paaj-na-ulon (777). Wi wi a aan aket.

³² Wi Nowe akaan nşubal i een-week ka een (500) a   buk Şem, Ham na Jafet.

6

Ka aafa ki uşubal uweek

¹ Wi ba aan bajunun p um  i mboş abot abuk bapo  baat,

² k  ba aan biki ba i* ba   win k  baat biki ba aan baj n banuuraa, aniim biki banalan .

³ Wi wi *Yawe Nawat Kabuka a aan aji : « Uhef n  wi naan, wi nwulun  aan uunkduka  i a te mn o  iki awo  aan naj n ; h nkun nşubal n  nul n ank p i een-week na i een n  b (120). »

⁴ Wal m n  ba aan balon bad m maakan bam ga aan bawo  i mboş ; badobi woha wo da wal wi ba aan biki ba i babin   i baat babuk ba aan baj n abuk bapo  na baka. Bukal bawoon  fa ba aan biki itim ip nalin .

⁵ Nawat Kabuka awin k  bu aan bi  aan akdolon  i mboş bad ma ad m pya k   aan abot aji bi  u  u uşal bti  i pdo bu aan n nur bti.

⁶ Nawat Kabuka adug umeli  i uko wi a akun  aan, k  uhaaşul uwo  i mn g mn-week.

⁷ Wi wi a aan aji : « D enan  i mboş ba aan biki n i n akun, na n taam n  katoh, na n ko n 

u eeh na n kat,  iki ddug umeli uko wi n kari n . »

⁸ K   aan alon a   wo, i Naşibaţi aliland ri, anwoon katim ki Nowe.

Pboman upuur

⁹ Uko wi Nowe wii wi :

Nowe abi wo  iin  natool  i k ş ki Naşibaţi abot aji  inka ; awo na a aji  a a. Wal m n  ul awohan han  i ba aan bti.

¹⁰ Nowe abuk bapo  biin  bawajan  : Şem na Ham na Yafet.

¹¹ K  ba aan biki mboş bti ba   wu  awo bado bu aan  i k ş ki Naşibaţi, mn ot k  mantum  i mboş.

¹² Naşibaţi aten mboş awin k  ba aan bawu i,  iki bawo bti  i pdo bu aan.

¹³ K  Naşibaţi a   ji na Nowe : « Dba na ba aan bti na n ko bti  iki ba aan bakaan k  mn ot mantum  i mboş. D enan baka keeri  i mboş. »

¹⁴ Akak aji na Nowe : « Bomaan upuur pa iwi, upuur unkwoon uweek, wi ikbomanun na impi u inuura, ido imee   i wa, ik r wa  i mee  na bdig na uko unkneenanun meel p p.

¹⁵ H nk di di ikbomanun upuur m n  : ud m kado uko ji n met r i een-week na i een n wan  (130m) kahaan kado n met r i een n  b na n  b (22m), kadiilade kawo n met r i een na n wan  (13m).

¹⁶ Doon b uk  i upuur bi kakuj n  kakwoon p oof pi umet r, ibot ido pl man pi wa pawo  i kaban, ido wa uka n soobra n  b a u na u eeh.

¹⁷ « Nji, d j meel kado ma mampar mani-ink dko, kabaana na ba aan na n ko bti : nin uko ulon uunkduka  i mboş kado kahef n .

¹⁸ K  n i n   do bho ar na iwi, lun  ineej  i upuur iwi na aharu na babuku, na bahar baka.

¹⁹  i n ko bti doon kaneejan n  b  i upuur n buur na iwi ; n woon ukaş na waa .

²⁰ N kat, n taam n  katoh na n ko n  u eeh bti n alun kab  du iwi kado kawoona n  b n  b ukaş na waa  kabuur na iwi.

²¹ K  iwi, laan uko ude unwohan bti ihank nakaana uko ude iwi na n ko m n . »

²² K  h nk di Nowe adolon, ado uko wi Naşibaţi ajakulun bti ado.

7

Pneej  i upuur

¹ K  *Yawe Nawat Kabuka aji na Nowe : « Neejan  i upuur iwi na biki katohu bti,  iki  i ba aan bti iwi  a i iwoon natool  i k ş ki naan.

²  i n ko bti n nhilnun pdo b enan bi Naşibaţi, doon kajejna n  b n  b, ukaş na

* **6:2** *Ba aan biki ba i* : Bapii aji babuk Naşibaţi : Balon başal aji ba iniyaan n wanjut, balon kak k  baji ba iniyaan babuk başih. K  balon baji ba iniyaan biki pntaali pi Tet.

waat te nyaaş paaj-na-ulonj. Kê nandukiinj, jejan ukaş na waat tañ.

³ Jejan kak njkat nj bañi, ukaş na waat nyaaş paaj-na-ulonj, njko na njkat njahilna njaniink mboş bti.

⁴ Nnuur paaj-na-ulonj njatëple, kado uşubal uşub njnuur iñeen njbaakër na njtejan iñeen njbaakër, kawet ti mboş bañaanj na njko bti nj nj ndolonj. »

⁵ Kê Nowe ado iko bti yi Nawat Kabuka ajakulunj ado.

⁶ Nowe aka njşubal iñeen-week nyaaş paaj (600) wi uşubal uweek ujutunj ti mboş.

⁷ Aneej ti upuur na aharul na babukul na bahar baka kabuurna meel mamparunj.

⁸ Nko njanhilunj pdolna btejan bi Naşibañi na njanwoonj njanhil pdolna ba, njkat na njko njankpuliinj ti mboş bti

⁹ njabi ukaş na waat aneej ti upuur wi Nowe jibi Naşibañi ajakulunj.

¹⁰ Wi njnuur paaj-na-ulonj njatëpunj kè uşubal uweek uşë jot.

¹¹ Ti unuur uñenk njnuur iñeen na paaj-na-ulonj wi pli ptëbantën pi uşubal wi Nowe akaanj njşubal iñeen-week nyaaş paaj (600), kè meel mntum maakan manwoonj ti mboş uñeeh manşë may, kè bañi bawo wo ji ba-haabëşa haabëşa, kè meel manktula.

¹² Uşubal uşub ti mboş ado njnuur iñeen njbaakër na njtejan iñeen njbaakër (40).

¹³ Unuur mënñ, Nowe, aharul na babukul Şem na Ham na Yafet na bahar baka kè başë neej na a ti upuur.

¹⁴ Baneej na njntaam nj katoñ, na njko nj uñeeh bti na njkat bti na njko njmpoñi njankyiñunj bti.

¹⁵ Nko bti njankheefëñunj njabi ti Nowe aneej-na njtëb njtëb ti upuur ;

¹⁶ kawo ukaş na waat jibi Naşibañi abiiñ ajaka. Wi wi Nawat Kabuka añaanj adët bgah.

¹⁷ Uşubal unşubunj wunj udo njnuur iñeen njbaakër ; kè meel mampar apel mboş aşë deenj upuur kè ukyaak.

¹⁸ Meel mampaya atum maakan, kè upuur uşë yaak aya,

¹⁹ mampaya ayaha ya adoo gur inkunj bti.

²⁰ Mandoo tëp inkunj njmetër paaj-na-ulonj.

²¹ Wal mënñ kè bañaanj bti na njko bti njanwoonj ti mboş kè njaşë ket: njkat, njntaam nj katoñ, njko nj uñeeh, na njko njmpoñi bti na bañaanj bti.

²² Nin uhëfëñt unkak aduka ti mboş.

²³ Hënk, kè Naşibañi awet uhëfëñt bti ti mboş: bañaanj, njntaam nj katoñ, njko nj uñeeh, na njko njmpoñi na njkat, kè Nowe na bañaanj banwoonj na a, añu na njko njanwoonj na baka ti upuur tañ babuurunj.

²⁴ Meel mampar ado njnuur iñeen-week na iñeen-kañeen (150).

8

Ukay meel

¹ Kè Naşibañi aşë leş Nowe na njko nj uñeeh na njntaam nj katoñ bti njanwoonj na a ti upuur. Ado kè uyook uyook ti mboş, kè meel manjun pwala.

² Kè meel mntum maakan manwoonj ti mboş uñeeh bti manşë tañan ppën, kè bañi badëtanaa, meel maankak atula. Kè uşubal uñaanj pjot.

³ Meel manwala ntiinku ntiinku, hënk, wi njnuur iñeen-week na iñeen-kañeen (150) njatëpunj kè manşë wala ;

⁴ te kè upuur udo hil anañ du inkunj yi Arafat ti unuur uñenk njnuur iñeen na paaj-na-ulonj wi pli ptënk paaj na plonj.

⁵ Meel manwali'aara wala te pli ptënk kli iñeen. Ti unuur uteek wi pli mënñ kè inkunj işë pën awinana.

⁶ Wi njnuur iñeen njbaakër njatëpunj, kè Nowe aşë haabëş ujaneel wi adolonj ti upuur,

⁷ aşë wutan untomaali. Uya, akak, ayoonk meel mankay ti mboş.

⁸ Akak awutan ubalab ufaatal katenna meel manwalaa.

⁹ Wi ubalab uwoonj uunya win dko dtjo, ðiki meel mangur mboş bti, uwugşa akak du Nowe du upuur. Nowe atar kañen, ayeenk wa aneejan ti upuur meetj.

¹⁰ Ayoonk njnuur paaj na ulonj akak awutan wa kè upën ti upuur.

¹¹ Ukak na utaakal awo na katoñ kahalu ki bko bi bajaanj bado bnoliwera ti mntum! Nowe ame wal mënñ kè meel manwalaa.

¹² Añu kak njnuur paaj na ulonj aşë wutan ubalab, kè wi uyaanj, unkak abi.

¹³ Ti unuur uteek wi pli pteek pi uşubal wi Nowe akaanj njşubal iñeen-week nyaaş paaj na uşubal (601), wi wi meel mankayunj ti mboş. Nowe agurëş bñuk bi upuur ; aten, awin kè mboş manjun pkay.

¹⁴ Ti unuur uñenk iñeen njtëb na paaj-na-ulonj wi pli ptëbantën, kè mboş manşë kay bti.

Upën ti upuur

¹⁵ Wal mënñ kè Naşibañi aşë ji na Nowe :

¹⁶ « Pënan ti upuur, iwi na aharu, na babuku na bahar baka.

¹⁷ Pënaan kak njko bti njanwoonj na iwi, njkat, njntaam nj katoñ na njko nj uñeeh na njko njmpoñi. Njaban maakan njatum njaniink mboş. »

¹⁸ Kè Nowe na aharul na babukul na bahar baka bapëni.

¹⁹ Njntaam nj katoñ na njko nj uñeeh na njko njmpoñi na njkat bti njapën ti upuur, awo kabuka na kabuka.

²⁰ Wi wi Nowe añaanj ado *bliit bi mngur pa *Nawat Kabuka, ajej njlonj ti njko na ti njkat bti njanhilunj pdolna Naşibañi btejan afinjara, atër nj kè njayik bti. ²¹ Yawe Nawat Kabuka

atiink p̄tēkēn plil ašē ji ʔi ušalul : « Bañaan baankak ado nfēp mboš. Uwo manjoonan kē n̄haaš ʔi baka n̄awuʔna du kpoʔ ; kē n̄šē wo mēnkak atok bañaan ʔa n̄ko bti jibi ndolun. »

²² Te wi mboš mankdoon kawoha wo, kajaar na kakit, ujonʔ na uyikaj, kanuur na pti, pnak na utejan ido kawoha wo. »

9

Kahon ki Našibaʔi

¹ Našibaʔi awul Nowe na babukul bnuura bi nul ašē ji na baka : « Kabuk kajoobēt na an, nabukan maakan, natuman mboš. »

² N̄ko ʔi mboš, n̄kat na n̄ko n̄mpoʔi na n̄tēb ʔi b̄dēk, n̄ul bti n̄jado kaʔi'an kakuʔ kado kalēnk ʔi kadunan. Dwulan ʔa bti.

³ Jibi n̄wulanaʔ iko yun ʔi ujaagal na mnko manjaan mambuk, dkak awulan n̄ko n̄un bti nado kade.

⁴ Kē našē wo naanwo kade uko na p̄naak pi wa ʔiki p̄naak pawoon ubida.

⁵ Dkak alun kaʔu n̄aan kēme uko unktulun p̄naak pi n̄aan uhepna ʔi uko mēnt. Kabot kaʔu n̄aan andoli atem ʔi ubida wi atēntul.

⁶ Našibaʔi aʔak n̄aan kē anaam na a

ukaan kē n̄aan anktulun p̄naak pi atēntul, bakak atula p̄naak.

⁷ Kē an, kabuk kajoobēt na an, nabukan maakan ; naniink mboš, nabukan maakan. »

⁸ Našibaʔi aʔiini wal mēnt na Nowe na babukul banwoon ʔa aji :

⁹ « Natenan, dhojan, an na kn̄taali ki nan te mn̄to,

¹⁰ na n̄ko bti n̄anwoon na iwi : n̄kat, n̄ntaam ʔi katoh na n̄ko ʔi uʔeek, n̄ko bti n̄ampēnun ʔi upuur na iwi, n̄ko bti n̄anwoon ʔi mboš,

¹¹ kē mēnkak ado ušubal utēnt wi kē mēnkak ado meel manpar hēnk mantok uko bti inwoon na uhefēnt. Meel maankak abi katok iko bti inwoon ʔi mboš. »

¹² Našibaʔi akak aji : « Uko unkdiiimanun kahon ki n̄ji ndolun na an na n̄ko bti n̄anwoon na an wii wi, kahon kan ddo ka kak na pntaali pi nu te mn̄to.

¹³ Dʔu kañaanan ki naan du baʔi ki najaan nado ki ubopal, kul kakdoon kayuuj kahon ki n̄ji ndolun na umundu.

¹⁴ Woli dlun ado ušubal kē uʔēni, kē kañaanan ki ubopal kapēn awinana,

¹⁵ kaleš wal mēnt kahon ki n̄ji ndolun na an na n̄ko bti. Nin meel maankak apar jibi mamparun kafin uhefēnt ʔi mboš.

¹⁶ Woli kañaanan ki ubopal kapēn awinana du baʔi, dwin ka, kašē kaleš kahon kanwoon kaankba ki n̄ji Našibaʔi ndolun na bañaan bti na n̄ko bti n̄anwoon ʔi mboš. »

¹⁷ Hēnk, kē Našibaʔi aji na Nowe : « Wan uwoon uko unkyuujun kahon ki n̄ji ndolun na bañaan bti na n̄ko bti n̄anwoon ʔi mboš. »

Babuk Nowe

¹⁸ Šem, Ham na Yafet babak Nowe bampēnun ʔi upuur. (Ham awoon ašin Kanaan)

¹⁹ Bawajanʔ bukun bawoon babak Nowe, kē ʔi bukal di di bañaan bti banfēnun ʔi mboš bawoonun.

²⁰ Nowe anwoon najaar, ado uʔeek atepi mnko manjaan mandolna ubiñu.

²¹ Wi adaanun ubiñu umpēnun ʔi uʔeek mēnt, ašē kuj awohēs aduka byiṣu du kalooni ki nul meet.

²² Ham, ašin Kanaan, awin ašin kē awo byiṣu, ašē ya bdig aʔun babak ašin batēb bandukiin.

²³ Kē Šem na Jafet bašē jej bayeti aʔu ʔi iganan yi baka ašē bot apoš poš akak uʔeʔ ado bi agur ašin baka. Baten umban wundu kahilna kawo baankwin ašin baka byiṣu.

²⁴ Wi Nowe anaʔiin, kē ukuj ubaa, ame uko wi Ham nabaasa i nul adolun.

²⁵ Wi wi ašaan aji :

« Kanaan afēpaniin!
Awo pa bamakul najuuk i bajuuk. »

²⁶ Nowe akak aʔiini aji :

« Ddēman *Yawe Nawat Kabuka, Našibaʔi i Šem!

Dñehan ajuukn̄tēn Kanaan ʔi ulemp, ado kalempar Šem.

²⁷ Dñehan Našibaʔi ado Yafet abuk pntaali p̄tum, padēm paka utaak uweek, dñehan kak babak Yafet bafēn na babak Šem, babak Kanaan babot bajuukēt ʔi ulemp bado kalempar babak Yafet na Šem. »

²⁸ Wi ušubal uweek na meel mamparun n̄aʔepun, Nowe aʔo n̄šubal iʔeen-week n̄wajanʔ na n̄šubal iʔeen kañeen (350).

²⁹ N̄šubal bti ʔi Nowe adolun ʔi mboš n̄awo iʔeen-week kañeen-kalon na n̄šubal iʔeen kañeen (950), wi wi ašaan aket.

10

Pntaali pampēnun ʔi babak Nowe

¹ Pntaali pi bi Šem, Ham na Yafet babak Nowe babukun ʔi ušubal uweek ubaan pii pi.

Babuk Yafet

² Babuk Yafet biinʔ bawo : Gomer, Magog, Maday, Yawan, Tubal, Mošek na Tirat.

³ Kē babak Gomer biinʔ bawo : Aškenat, Rifat, Togarma.

⁴ Kē biki Yawan bawo : Eliša, Taršiš, Kitim na Dodanim.

⁵ Du bukal di di bañaan banwaysērun afēʔ aņog idēk bawoonun. Bukun bawoon babak Yafet, baji bawaysēr kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uʔup wi baka.

Babuk Ham

⁶ Babuk Ham biinṭ bawo : Kuş, Mişrayim, Put na Kanaan.

⁷ Kê biki Kuş bawo : Feba, Hawila, Fabta, Raama, na Fabteka. Kê biki Rama bawo : Şeba na Dedan.

⁸ Kuş akak abuk Nemrod ambiinṭ awo naşih nateek ṭi mboş.

⁹ Abi wo najan naweek ṭi kadun ki Naşibaṭi, ukaanṭ kê baji baji : « Awo ji Nemrod, najan naweek ṭi kadun ki Naşibaṭi. »

¹⁰ Nbeeka ṭanwoonunṭ ṭweek ṭi dko di ašihun ṭjawo Babel, Ereka, Akad na Kalneh du utaak wi Şineyar*.

¹¹ Du utaak mēnṭ di di Nemrod apēnnunṭ aya te Aşuur aşē niw Niniwe na Rehobot-Ir, na Kalah.

¹² Akak aniw Reten ṭi ptoof pi Niniwe na ubeeka uweek wi Kalah.

¹³ Mişrayim awoonṭ ašin bañaanṭ biki Lud, biki Anam, biki Lehab, biki Naftuh,

¹⁴ na biki Patrot, na biki Katluh na biki Kaftor [di *bafilittenṭ bapēnnunṭ].

¹⁵ Kanaan awoonṭ ašin bañaanṭ biki Fidoṅ, anwoonṭ abukul nateek. Abot awo ašin bahi-ṭit,

¹⁶ na Bayebutit, Bahamorit, Bagirgaşit, ¹⁷ Bahiwit, Barkit, Batinit,

¹⁸ Barwadit, Batemarit, Bahamatit ; wi wi kntaali ki Kanaan kaşaṅ awayşēr.

¹⁹ Utaak wi Kanaan upēnna Fidoṅ, aya umbanṭ wi Gerar, te Gata, abot ayeenka du Fodom na Gomora na Adma na Şeboyim te aban du Leşa.

²⁰ Bukunṭ bawoonṭ babak Ham, baji bawayşēr kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uṭup wi baka.

Babuk Şem

²¹ Şem ṭmak Yafet akak abuk bapoṭ biinṭ. Ul awoonṭ ateem babak Eber na pntaali pi baka bti.

²² Babuk Şem biinṭ bawo : Elam, Aşur, Arpaşad, Lud, Aram.

²³ Biki Aram bawo : Uş, Hul, Geter na Maş. ²⁴ Arpaşad abuk Şelah, kê Şelah abuk Eber.

²⁵ Eber abuk bapoṭ biinṭ batēb : nateek awo katim ki Peleg†, ṭiki ṭi wal mēnṭ wi wi bañaanṭ bawayşērūnṭ ṭi mboş. Aṭa'ul awo katim ki Yoktan.

²⁶ Yoktan abuk Almodad, Şelef, Haşarmawet, Yerah,

²⁷ na Hadoram, Uṭal, Dikla, ²⁸ na Obal, Abimayil, Şeba,

²⁹ Ofir, Hawila, na Yobab : bukunṭ mēnṭ bti bawo babak Yoktan.

³⁰ Bafēṭna ubeeka wi Meşa te adoo ban wi Şefar unwoonṭ du inkunṭ inwoonṭ du umayar unuunṭ.

³¹ Bukunṭ bawoonṭ babak Şem, baji bawayşēr kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uṭup wi baka.

³² Bukunṭ bawoonṭ pntaali pi babak Nowe, baji bawayşēr kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka.

Du bukal di di bañaanṭ bajunnunṭ pwayşēr aniink mboş wi uşubal uweek uṭēpunṭ.

11

Katoh kaweeke ki ṭṣoobra ki Babel

¹ Bañaanṭ bti ṭi mboş baṭup uṭup uloolan. ² Jibi bañaanṭ bakyaanṭunṭ du umayar unuunṭ, bawin dko dlonṭ danwoonṭ daanwo na inkunṭ du utaak wi Şineyar* aya afēṭ da.

³ Wal mēnṭ kê başē ṭiinkar aji : « Nawulēn ṭdo induba yi ṭkjuunṭ ṭi bdoo. Kê bajē induba mēnṭ na bnag blon aniwna†. »

⁴ Bakak aji : « Nawulēn ṭniw ubeeka na katoh kaweeke ki ṭṣoobra kankyaanṭ te du baṭi! Hēnk katimun kapēnala, ṭkuṭ ṭjwo ṭjēnkwayşēr kaniink mboş bti. »

⁵ Kê *Yawe Nawat Kabuka aşē wala ṭi mboş pten ubeeka na katoh kaweeke ki ṭṣoobra ki bañaanṭ bajēnṭ bawoonṭ ṭi pniw,

⁶ aşē ji : « Nawin hēnkunṭ! Bañaanṭ bti bawo baloolan, aṭup uṭup uloolan. Woli hēnk di ulemp wi babaanṭ ajun jun uwoonṭ, we uklunṭ kaneenan baka pdo uko wi banjalunṭ? »

⁷ Nwala hēnkunṭ ṭhotan uṭup wi baka bawut kado katiinkar. »

⁸ Hēnk di di Yawe Nawat Kabuka agarunṭ baka kê baya aniink mboş bti aṭañan pniw ubeeka.

⁹ Uko wanṭ ukaanṭ kê badu da aji Babel‡ ṭiki dul di Yawe Nawat Kabuka ahotanaanunṭ uṭup ṭi mboş bti kê dul di di agarnunṭ bañaanṭ kê baniink mboş bti.

Pntaali pi Şem te du Abram

¹⁰ Pntaali pi Şem pii pi : Wi uşubal uweek uṭēpunṭ ado ṭşubal ṭṭēb, Şem aka ṭşubal iṭeen-week aşē buk Arpaşad.

¹¹ Wi Arpaşad abukiinṭ, Şem akak aṭo ṭşubal iṭeen-week kañeen (500) abot abuk bapoṭ biinṭ na baat.

¹² Wi Arpaşad akaanṭ ṭşubal iṭeen ṭjwajanṭ na ṭşubal kañeen (35) abuk Şelah.

¹³ Wi Şelah abukiinṭ, Arpaşad akak aṭo ṭşubal iṭeen-week ṭjbaakēr na ṭşubal ṭjwajanṭ (403) abot abuk bapoṭ biinṭ na baat.

¹⁴ Wi Şelah akaanṭ ṭşubal iṭeen ṭjwajanṭ aşē buk Eber.

* 10:10 Şineyar : Babel. † 10:25 Peleg : ṭi uhebērē dawoonṭ pwayşēr. ‡ 11:2 Şineyar : Babel. † 11:3 Bnag : ṭi ṭjwal mēnṭ baji baniwna mnlak na bnag blon bampatunṭ na bi baniwnunṭ ṭi. ‡ 11:9 Babel : ṭi uhebērē daka katiinkare kaloolan na photan.

¹⁵ Wi Eber abukiin, Şelah akak aŋo nşubal iñeen-week nbaakër na nşubal njwajant (403) abot abuk bapoŋ biint na baat.

¹⁶ Wi Eber akaan nşubal iñeen njwajant na nşubal nbaakër (34) ašë buk Peleg.

¹⁷ Wi Peleg abukiin, Eber akak aŋo nşubal iñeen-week nyaaş nbaakër na nşubal iñeen njwajant (430) abot abuk bapoŋ biint na baat.

¹⁸ Wi Peleg akaan nşubal iñeen njwajant, ašë buk Rewu.

¹⁹ Wi Rewu abukiin, Peleg akak aŋo nşubal iñeen-week nyaaş ntëb na nşubal kañeen-kalon (209) abot abuk bapoŋ biint na baat.

²⁰ Wi Rewu akaan nşubal iñeen njwajant na nşubal ntëb ašë buk Ferug.

²¹ Wi Ferug abukiin, Rewu akak aŋo nşubal iñeen-week nyaaş ntëb na nşubal paaj na ulon (207) abot abuk bapoŋ biint na baat.

²² Wi Ferug akaan nşubal iñeen njwajant ašë buk Nahor.

²³ Wi Nahor abukiin, Ferug aŋo nşubal iñeen-week nyaaş ntëb (200) abot abuk bapoŋ biint na baat.

²⁴ Wi Nahor akaan nşubal iñeen ntëb na nşubal kañeen-kalon ašë buk Terah.

²⁵ Wi Terah abukiin, Nahor aŋo nşubal iñeen-week na nşubal iñeen na kañeen-kalon (119) abot abuk bapoŋ biint na baat.

²⁶ Wi Terah akaan nşubal iñeen paaj-nalon ašë buk Abram na Nahor na Haran.

Pntaali pi Terah

²⁷ Pntaali pi Terah pii pi :

Terah abuk Abram, Nahor na Haran. Kë Haran abuk Lot.

²⁸ Haran akeŋ ti kadun ki Terah ašin du utaak wi kabuka wi nul, du ubeeka wi Ur wi bakaldeyenj.

²⁹ Abram na Nahor baniimi : Ahar Abram awo katim ki Faaray ; kë ki ahar Nahor kawo Milka, ul na Yitka bawo babuk Haran.

³⁰ Kë Faaray ašë wo aanhil pbuk : aanka napoŋ.

³¹ Terah ajë Abram abukul, na Lot ababul, abuk Haran, na Faaray ahar Abram abukul. Ado baka kë bapën ti Ur di bakaldeyenj pya utaak wi Kanaan. Kë wi babanunj ubeeka wi Haran ašë fët da.

³² Nşubal nji Terah adolon ti mboş njawo iñeen-week nyaaş ntëb na nşubal kañeen (205), wi wi ašanj akeŋ du Haran.

12

¹ Unuur ulon, *Yawe Nawat Kabuka aji na Abram : « Dukan utaaku, na bayiŋu na katoh ki şaaş, iya utaak wi nji kalun kadimanu.

² Ddolu ibuk pntaali pweek, kabot kawulu bnuura.

Ddo katimu kapënala maakan,

iŋu hënk nwul bañaan bandukiin bnuura.

³ Dluŋ kawul bnuura bankñehandëriin bnuura,

kafëp bankmbeehiin ;

kaŋëpna ti iwi kawul kntaali ki mboş bti bnuura * . »

⁴ Kë Abram ado jibi Nawat Kabuka ajakulun apën ti ubeeka wi Haran aya, kë Lot aya na a. Aka wal mënŋ nşubal iñeen-paaj-na-ulon na kañeen (75).

⁵ Ajë Faaray aharul na Lot abuk aŋa'ul, na bka'ul na balemparul biki aŋënkberun anug bti ti Haran aya utaak wi Kanaan.

⁶ Wi babanunj, bamuur utaak bti te ado ban du bko byimanaan bi More du ubeeka wi Fikem. Bañaan biki Kanaan bawo wal mënŋ ti utaak.

⁷ Kë Yawe Nawat Kabuka ašë pën awinana ti kadun ki Abram aji : « Dluŋ kawul pntaali pi nu utaak wi. » Wi wi Abram ašanj ado *bliit bi mngur kado kaŋënaanan Nawat Kabuka ampënuŋ awinana ti kadunul.

⁸ Abram awoona Fikem aya du pnkunj du umayar unuur wi ubeeka wi Betel, atan da kaloona ki nul, Betel kë dawo ti kayoba, kë ubeeka wi Ayi uwo ti umayar unuur wi dko di awoon. Ti dko mënŋan di di adolonj Nawat Kabuka bliit bi mngur ašë dëmana.

⁹ Kë ti pdo kafët ti kanaŋa kaya kafët ŋun, kë aya adoo ban utaak wi Negeb.

Abram du Ejiptu

¹⁰ Ubon ubi wo ti utaak, adëm maakan, kë Abram adoo naŋa aya Ejiptu afët da.

¹¹ Wal wi akyaan pneej ti Ejiptu ašë ji na Faaray aharul : « Tenan, dme kë iwo ñaaf nanuura.

¹² Woli bañaan biki Ejiptu bawinu baji iwo ahar naan, kafinjen, kašë duku.

¹³ Dkooŋu kooŋ, jakan na baka iwo aŋa'naan, hënk iŋu bamëbanaan bnuura kabot kawo baankfinjen. »

¹⁴ Wi Abram abanunj du Ejiptu, bañaan biki utaak mënŋ bawin kë Faaray anuura maakan.

¹⁵ Baweeek biki utaak bawina ašë ya aŋup *Farawuna naşih, ahompa kanuura ki ñaaf. Kë başë ñooŋ ñaaf du dko di baat biki Farawuna bawoonj.

¹⁶ Faaray aŋu kë Farawuna amëban Abram bnuura. Aŋena npi, nkaneel na ngit, abot awula balemp biint na baat, na njuuru, na nŋtaam nji pnkunkaali.

¹⁷ Kë Nawat Kabuka ašë ŋu Farawuna na katohul pwuŋan pweek, ŋiki ajë Faaray ahar Abram.

* **12:3** *Kaŋëpna ti iwi kawul kntaali ki umundu (mboş) bti bnuura : balon bapiit kak aji : Ti nŋtaak nji mboş bti balun kado kaji : *Naşibaŋi awulan bnuura jibi awulun ba Abram.**

¹⁸ Farawuna adu Abram wal mēnt ašē ji na a : « we wi idolnuŋ hēnk ba? We ukaan kē iintpūpēn aji awo aharu? »

¹⁹ We ukaan kē jiji awo aṭa'u, kē ndo jeja kē awo ahara naan. Hēnkunŋ ahara awi ; jejana, itēp iya na bgahu! »

²⁰ Farawuna ado biint balonŋ kē bapēnana ṭi utaak ul na ahara ul na bka'ul bti.

13

Abram na Lot bawayšēri

¹ Kē Abram awoona Ejiptu na ahara ul na bka bi tul bti, agakandēr na Lot kē baya Negeb.

² Wal mēnt Abram ayok maakan, aka ntaam, na itaka na uwuuru.

³ Apēnna Negeb aya, aya te aban du umban wi ubeeka wi Betel du dko di abiiŋ atan kaalona ki nul ṭi ptoof pi Betel na Ayi,

⁴ du dko di abiiŋ aniw *bliit bi mngur. Kē dul di Abram adēmanaanunŋ *Yawe Nawat Kabuka.

⁵ Lot angakandēruŋ na Abram akak aka itani yi nkaneeel, yi npi, na yi nḡit abot aka bañaanŋ batum.

⁶ Utaak uunkēs bafēt bukal batēb bti : bka bi baka batum maakan kē baanhil pwo ṭi dko dloolan.

⁷ Bañaanŋ biki Kanaan na baperitit bafēt kak wal mēnt ṭi dko mēnt. Kē bayafan biki Abram na biki Lot bakak ṭi pḡom.

⁸ Kē Abram ašē ji na Lot : « Tenan, nja nḡiti, dkooṭu kooṭ, mēnḡal nḡēpar abot awo mēnḡal bayafan biki nja bado kaŋom! »

⁹ Tenan utaak wi bti! Joh nḡayšēr. Woli iya na kaŋen kamayu, kaya na kadeenu ; woli iya na kadeenu, kaya kamayu. »

¹⁰ Lot aten bnuura ašē win utaak bti un-kabuŋ bdēk bi Yordan di mboš manēkuŋ. Uwo ṭi wal wi Našibaṭi awoon aando bi tok nbeeka nḡi Fodom na Gomora. Dko mēnt te du umban wi ubeeka wi Šowar dawo na itant ji uwoorta wi Nawat Kabuka du Eden, na utaak wi Ejiptu.

¹¹ Kē Lot adat utaak wi Yordaniya bti unwoyi umban wi umayar unuur atool pya da ; hēnk di bawayšēruŋ.

¹² Abram aya afēt du utaak wi Kanaan kē Lot afēt aḡoŋ nbeeka nḡi bdēk bi Yordan. Atan iloona yi nul kē iban te Fodom.

¹³ Bañaanŋ biki ubeeka mēnt bawuṭ maakan abot aji bado uko wi Nawat Kabuka awoon aanjali.

¹⁴ Wal wi Lot awayšēruŋ na Abram, Nawat Kabuka aji na Abram : « Iwin dko di inaṭuŋ, hēnkunŋ katan kēs iten ifooyan.

¹⁵ Utaak wi ikwinunŋ wunŋ bti dwulu wa, iwi na pntaali pankpēnuŋ ṭi iwi te mnto.

¹⁶ Ddo pa patum ji pyiw pi mboš : unuur wi bakhinanunŋ pfen pyiw panwoon ṭi mboš

unuur mēnt wi wi bakaanŋ ahinan pfen pntaali pi nu.

¹⁷ Naṭiin iñaay na utaak bti ṭiki dlunŋ kawulu wa. »

¹⁸ Kē Abram ajeji iloona yi nul, aya afēt du mnko mnweek mi Mamre du Hebronŋ kē dul di adolonŋ bliit bi mngur pa Nawat Kabuka.

14

Abram abuuran Lot

¹ Wal wi Amrafel awoon naṣih i Šineyar, kē Aryok awo naṣih i Elatar, kē Kedor-Lawomer awo i Elam, Tideyal kē awo naṣih i Goyim*

² Baših babaakēr bukuŋ banaṭa ugut na bi Bera naṣih i Fodom na Birša naṣih i Gomora, na Šineyab naṣih i Adma na Šemeber naṣih i Teboyim na naṣih i Bela (danwoon Šowar).

³ Baših kañeen babaañšaani bukuŋ bti bayitiir na bangoli biki baka du dko danwoon daanwo na inkuŋ du Fidim (dawoon hēnkunŋ Bdēk bi Pnam).

⁴ Bado nṣubal iñeen na nṭēb kē Kedor-Lawomer akṣih baka, ṭi uṣubal uṭēnk iñeen na nḡajantŋ kē bašē bēr wa.

⁵ Kedor-Lawomer aṭo uṣubal ašē naṭa ul na baših banwoon na a aya pḡut na bampokuŋ. Wi bakyaanŋ, bakob barefayim du Ašerot-Karnayim, akob batutim du Ham, bayemim du Šawe-Kiriyatim,

⁶ akob bahorit du inkuŋ yi Feyir te ado ban El-Paran, dankabuŋ du *pndiis.

⁷ Wi wi bašaanŋ awuḡṣa aban te du ukumpēš wi En-Miṣpat (dawoon Kadeš) akob bamaletit du utaak wi baka bti abot akob bahamorit banfētunŋ du Hašāṣon-Tamar.

⁸ Wal mēnt, kē naṣih i Fodom na i Gomora na i Adma, naṣih i Teboyim na naṣih i Bela (danwoon Šowar) bašē naṭa abomandēr ugut na baka du Fidim,

⁹ agut na Kedor-Lawomer naṣih i Elam, Tideyal naṣih i Goyim, Amrafel naṣih i Šineyar na Aryok naṣih i Elatar : bawo baših babaakēr agut na baših kañeen! Bañaanŋ biki Kedor-Lawomer bakob biki bakgutanaanunŋ.

¹⁰ Kē Fidim dašē tum ihēr iwek yi kafuuš ; wi naṣih i Fodom na i Gomora bakṭiŋ, ašē jot ṭi ya, kē bandukiŋ bamena du inkuŋ.

¹¹ Bankobunŋ baka kē bašē yeenk bka bi biki Fodom na Gomora bti na iko ide yi baka bti ašē ya na bgah bi baka.

¹² Bakak ajeji Lot (abuk aṭa Abram) na bka bi tul bti ayaanaan ; ṭiki Lot abi fēt du Fodom.

¹³ Alonŋ ambuurunŋ aya du Abram, nahebērē, anfētunŋ du mnko mnweek mi Mamre nahamorit, ayit bi Eṣkol na Aner ; bukal bawajantŋ bati baṭok na Abram.

* 14:1 Naṣih i Goyim : kēme naṣih i nṭaak.

¹⁴ Wi Abram ameenj kë bamob ayiṭul ayaanaan, ajej ṭi bañaan biki nul bañaan iñeen-week njawanṭ na bañaan iñeen na bakrej (318) bambukiinj ṭi katoh ki nul, kë babomandër ugut, adookar na bamobunṭ Lot, te ubeeka wi Damat.

¹⁵ Abram na bañaan biki nul bawayşeri aneej ugut na baka na utejan, akob baka abot adookar na baka te ubeeka wi Hoba du btamşanka bi ubeeka wi Damat.

¹⁶ Ayeenk bka bti bi bajejunṭ, ayeenk kak Lot ayiṭul na bka bi tul bti na baat na bañaan biki bamobunṭ.

Melkitedek

¹⁷ Wi Abram akobunṭ Kedor-Lawomer na başih banwoon na a, awuṭşa pkak, kë naşih i Gomora aşë bi ayit na a du dko danwoon daanwo na ikuṅ di Şawe (danwoonṭ dko di naşih).

¹⁸ Uka wal mēnt naşih alonṭ ambiyi pyit na Abraham katimul kawo Melkitedek. Awo naşih i Falem, abot aji ṭenjan Naşibaṭi Andēmunṭ Maakan. Aṭij ipoom na poot;

¹⁹ Añehandër Abram Naşibaṭi aji :

« Bnuura bawo ṭi Abram ṭi katim ki Naşibaṭi Andēmunṭ Maakan,
ampaşunṭ baṭi na mboş!
²⁰ Dbeeb Naşibaṭi Andēmunṭ Maakan,
andolonṭ başooradu kë banṭup ṭi kadunul
»

Wi wi Abram aşaan ajej iko bti yi bayeenkunṭ du başih bukundi ado ifah iñeen, aşë pēnan kalonṭ awul Melkitedek.

²¹ Kë naşih i Fodom aşë ji na Abram : « Wu-laan bañaan işë iduka na iko bti yi nayaan ayeenk. »

²² Kë Abram aşë teema aji : « Ddeenṭ kañen kamehna ṭi kadun ki *Yawe Nawat Kabuka Naşibaṭi Andēmunṭ Maakan, ampaşunṭ baṭi na mboş,

²³ kë mēnkyeenk nin uko ulonṭ ṭi iko yi nu, mēndo yeenk yeenk nin unduṣ†, iwutna kaji iyokan Abram.

²⁴ Mēnkhanṭ nin uko ulonṭ pa nji. Dy-eenk uko wi baṭaşaraan badeenṭ ṭaṅ na kafah ki bangakandēruṅ na nji, Aker, Ekekol na Mamre bahilan kajey ifah yi baka. »

15

Bhoṅar bi Naşibaṭi na Abram

¹ Wi iko mēnt iṭēpunṭ, *Yawe Nawat Kabuka ahaabēş Abram kēş apēn awinana ṭi kadunul aji na a : « Abram, wutan kalēnk! Dwo ubeel wi nu, dluṅ katuumu bnuura. »

²⁻³ Kë Abram ateema aji : « Nawat Kabuka Naşibaṭi i naan, ibaa wulēn uko ulonṭ wi nji kalunṭ kaya bē mēnkka napoṭ nadukar wa? Iinwulēn napoṭ, Eliyeter i ubeeka wi

Damat, nalempar naan alonṭ akdukiinj na iko yi naan. »

⁴ Kë Nawat Kabuka akak aji na a : « Mēnt ul akdukiinj na iko yi nu, napoṭ i ikbukunṭ akdukiinj na ya. »

⁵ Wi wi aşaan ado Abram kë apēn bdig aşë ji na a : « Tenan baṭi, ifēn njah woli ihinani. » Akak aji na a : « Jibi njah njatumunṭ, hēnk di babuku bakluṅ katum. »

⁶ Abraham ahaṭ Nawat Kabuka ṭi uko wi ajakulunṭ, ukaanṭ kë Nawat Kabuka aji awo natool.

⁷ Nawat Kabuka aji na a kak : « Nji dwoonṭ Nawat Kabuka, andoliinj kë ipēn du Ur di bakaldeyēn kawulu mboş mi, ika. »

⁸ Kë Abram aşë teema aji : « Nawat Kabuka Naşibaṭi i naan, hum di di nji nhilunṭ kame kë dluṅ kaka ma. »

⁹ Kë aji na a : « Yaan iṭijēn uwit upatar, upi utaṅ na unkaneel ukaş. Undoli ṭi ṅa uwo kaka ṅşubal njawanṭ. Ṭijan kak urikaṭe na ubalab unhumunṭ. »

¹⁰ Kë Abram aṭija ṅa bti afiṅ. Afaaş ṅntaam ṭi ptoof ado ifah itēb, kandoli kataanṭ na katēntṭ ka, aşë wo aanfaaş ṅkat.

¹¹ Njuguṭde ṅatool pdēpa ṭi ṅntaam ṅankeṭunṭ ṅunṭ kë Abram aşë dook ṅa.

¹² Na utaakal ukeṭ, Abram awo ṭi bṅoy bweek aşë win bdēm bweek blēnkandēraan.

¹³ Kë Nawat Kabuka aşë ji na a : « Iwo i kame kë babuku balunṭ kawo bayaanṭ du mboş manwoonṭ maanwo mi baka, mi bak-lunṭ kakak kado kajuukntēn baka ṭi ulemp, balunṭ kahajan baka ṅşubal iñeen-week ṅyaaş ṅbaakēr (400).

¹⁴ Kë nji nşë luṅ kakob banjuukntēnunṭ baka, bapēn da na bka btum.

¹⁵ Kë iwi işë luṅ kaṭaf kabaa kakeṭ kamoya kakak na bnuura du bajugu.

¹⁶ Bakak ṭi, woli uraan ubakaanṭēn ubii, ṭiki te wal mēnt pjuban pi bahamorit paan-dobi ṭēplēn. »

¹⁷ Wi unuur uyobunṭ, kë bdēm batooti, kë bdoobanṭjeenuṅ maakan awo na udu uweek na unkaniya untehanunṭ ṅaşë mara mara amay amuur ṭi ptoof pi ṅntaam ṅanfiṅunṭ ṅunṭ.

¹⁸ Kë unuur mēnt, Nawat Kabuka ado bhoṅar na Abram, aji na a : « Dluṅ kawul mboş mi pntaali pampēnunṭ ṭi iwi, kapēnna bdēk bi Ejiptu, te kaban bdēk bweek bi Ewufrat.

¹⁹ Mboş mēnt manwoonṭ mi ṅtaak ṅi bak-enit, na mi bakenititat, na mi bakadmonit,

²⁰ na mi bahitit, mi baperitit, mi barefayit,

²¹ na mi bahamorit, mi bakanaan, na mi bagirgaşit na mi bayebutit. »

16

Kabuka ki Itmayel

† 14:23 Mēndo yeenk yeenk nin unduṣ: Bapiit aji mēnkyeenk nin kaguja.

17

¹ Faaray ahar Abram aambi buk, ašë ka nalemparul ñaaf alon anwoon i utaa wi Ejiptu i katim kawoon Hagar.

² Kë Faaray ašë ji na Abram : « Tenan, jibi *Yawe Nawat Kabuka awoon aandi mbuk, dkootu koot kakan ido kawinar na nalempar naan ; ulome ntepnä tã a nka napot. » Abram atiink uko wi ajakulun.

³ Wi Abram adolon nşubal iñeen nã afëtun tã utaa wi Kanaan, Faaray aharul kë ašë jej Hagar, nalemparul, awula kë aniimi.

⁴ Abram awinar na Hagar, kë awo na kayin.

Wi Hagar awinun kë awo na kayin, ašë jun pkul Faaray ajugul.

⁵ Kë Faaray ašë ji na Abram : « Iwi itunun kë Hagar abeehën hënkun. Nji tã uleef naan dwuliin nalempar naan, kë hënkun wi awoon na kayin ašë beehën. Dñehan *Nawat Kabuka awaysun nji na iwi. »

⁶ Kë Abram ašë teema aji : « Nalemparu awo tã kañen ki nu, dolana uko wi inalu. » Wi wi Faaray akakun ahajan Hagar, kë adoo noor aji, kabuurna.

⁷ Uwanjut wi *Nawat Kabuka uyit na Hagar du kañog pliiik plon panwoon du *pndiis, pliiik mënŋ pawo tã bgah bi Şur.

⁸ Uji na a : « Hagar, nalempar Faaray, iwoona tun, ašë aya tun? »

Kë ašë teem aji : « Dti tã kabuurna Faaray, ajug naan. »

⁹ Kë uji na a : « Kakan du ajugu, ido katiinka. »

¹⁰ Uwanjut wi Nawat Kabuka ukak aji : « Ddo babuku batum te nin alon aando hil pñen baka.

¹¹ « Tenan, iwo na kayin, ilun kabuk napot ñiint, lunji itu'a katim ki Işmayel*, tiki Nawat Kabuka atiink mntëg mi nu.

¹² Alun kawo ji ubuuru unwoon uundomi ; anknañariin bañaan bti, bañaan bti bakak banañari'a ; alun kalow bayiñul bti. »

¹³ Hagar ašal aji awin na manjoonan anjaan awina, ašë ji wal mënŋ na Nawat Kabuka, anñiiniin na a : « Iwo El-Roy, Naşibañi anwinun. »

¹⁴ Uko wañ ukaan kë bakdu pliiik mënŋ aji Lahay-Roy, dawoon « *Anwoon Aankba awinën. » Pliik mënŋ pawo tã ptoof pi Kadeş na Bered.

¹⁵ Hagar abukar Abram napot ñiint, kë Abram añu napot i Hagar abukarulun katim ki Işmayel.

¹⁶ Abram aka nşubal iñeen bakreñ na nşubal paaj (86) wi Hagar abukarulun Işmayel.

* 16:11 Işmayel : Tã uhebërë dawoon Naşibañi atiink.

† 17:5 Abraham : Tã uhebërë dawoon ašin bañaan batum.

Bhoñar bi Naşibañi na Abram

¹ Wi Abram akaan nşubal iñeen kañeen kalon na kañeen kalon (99), kë *Yawe Nawat Kabuka ašë pën awinana tã kadunul aji na a : « Nji dwoon *El Şaday, Naşibañi Anhiniin iko bti ; doon kaşaşen ibot ido katiinkën.

² Ddo bhoñar na iwi, kabot kawulu pntaali ptum maakan. »

³ Abram ajot wal mënŋ afët kaara tã mboş, Naşibañi kë ašë ji na a :

⁴ « Tenan, bhoñar bi, bi bi nji kadolon na iwi : Nji, dlun kado iwo ašin kntaali ktum.

⁵ Iinkak adu'ana Abram*, katimu kawo hënkun Abraham†, tiki ddolu iwo ašin kntaali ktum.

⁶ Ddolu ibuk bañaan batum maakan, banklun kado kntaali, ilun kabuk başih.

⁷ Ddo bhoñar na iwi, na pntaali pankmbiin tã kafetu woli ikeñi. Bhoñar mënŋ bawo te mñto, hënk dlun kawo Naşibañi i nu na i pntaali pankmbiin tã kafetu.

⁸ Mboş mi Kanaan bti mi iwoon nã nayaant tã ma, dlun kawulu ma ika te mñto, iwi na pntaali pankmbiin tã kafetu, dlun kawo Naşibañi i baka. »

⁹ Naşibañi akak aji na Abraham : « Kë iwi, iwo kamëban bhoñar bi ndolon na iwi na pntaali pi ikbukun.

¹⁰ Bhoñar ban bi bi nji kadolon na iwi na pntaali pi ikbukun, iwo i kamëban ba. Biint bti banwoon na iwi bawo biki kawala katëmp.

¹¹ Nawo biki kawala katëmp, uwo uko unkyuujun bhoñar bi nji ndolon na an.

¹² Kë tã kntaali ki ikbukun, napot ñiint anwoon awo kawala katëmp tã nnuur bakreñ, kañu na bambukiin tã itohan këme biki nanugun nug du ñaaj alon nayaant, anwoon aanwo i pntaali pi nan.

¹³ Hënk, babukale tã katohu këme anugana nugana na itaka yi nu, bawo biki kawala katëmp. Bhoñar bankwinaniin tã ñleef nã nan bawo bhoñar banwoon baankba.

¹⁴ Ñiint anwoon aanwala katëmp, alun kadookana tã bayiñul, tã agar bhoñar bi naan. »

¹⁵ Naşibañi akak aji na Abraham : « Faaray aharu, iinkak ado kadu'a Faaray, ido kadola Faara.

¹⁶ Dwula bnuura, kë abot alun kabukaru napot ñiint. Dwula bnuura, alun kawo anin kntaali ktum, alun kabuk başih batum. »

¹⁷ Wal mënŋ, kë Abraham ašë jot afët kaara tã mboş ašë muujan. Aşal wal mënŋ aji : « Ñiint ankaan nşubal iñeen-week kabuk napot? Këme Faara ankaan nşubal iñeen kañeen kalon akbukun? »

* 17:5 Abram : Tã uhebërë dawoon niint antumun na mndëm.

¹⁸ Wi wi ašaaŋ aji na Našibaŋi : « Dkooŋu kooŋ, wutan Išmayel ayeenk uko wi ihonjuŋ! »

¹⁹ Kê Našibaŋi ašê teema aji : « A-a, Faara aharu abukaru napoŋ ŋiint, i ikluŋ kaŋu katim ki Itaak. Dluŋ kado bhoŋar na a te mnto, kado ba na pntaali pankpennuŋ ŋi a.

²⁰ Dkak atiinku ŋi uko wi Išmayel. Tenan, dwula bnuura, ddo kabuk kajoobêŋ na a, pntaali pi nul patum. Aluŋ kabuk baših iŋeen na batêb, ddola abuk pntaali ptum maakan.

²¹ Kê bhoŋar bi naan, ddo ba na Itaak, i Faara akluŋ kabukaru pkili ŋi wal wi. »

²² Wi Našibaŋi abaaŋ pŋiini na Abraham ašê ya aduka.

²³ Unuur mênŋ, Abraham ajeŋ Išmayel abukul, na baŋaaŋ bti bambukiŋ ŋi katohul na biki anuguŋ nug, baŋaaŋ biint bti banwoon ŋi katohul awalan baka katêmp jibi Našibaŋi ajakuluŋ ado.

²⁴ Abraham aka nšubal iŋeen kaŋeen kalonŋ na nšubal kaŋeen kalonŋ (99) wi awaliŋ katêmp,

²⁵ Kê Išmayel abukul aka nšubal iŋeen na nšabajanŋ (13) wi awaliŋ katêmp.

²⁶ ŋi unuur uloolan mênŋan wuŋ wi wi Abraham na Išmayel abukul bawaliŋ katêmp.

²⁷ Biint biki katohul bti, bambuknaaniŋ da na biki banuguŋ nug du ŋaaŋ alonŋ nayaant, kê bawala katêmp na a.

18

Bayaant bawajanŋ

¹ Unuur ulonŋ Abraham aŋo ŋi plêman pi kaloona ki nul du mnko mnweek mi Mambre wi unuur udiŋuŋ, kê *Yawe Nawat Kabuka ašê pên awinana ŋi kadun ki nul.

² Abraham akat kêš, ašê win biint bawajanŋ kê banaŋ du kadunul. Wi awinaŋ win baka, aŋiina du plêman pi kaloona, aya yit na baka ajot afêŋ kaara ŋi mboš adêman baka,

³ ašê ji na alonŋ ŋi baka : « Naweeŋ, dkooŋu kooŋ, pantan ŋi katoh ki nalemparu, idole haŋ kalilan.

⁴ Yoonkaan ddo batijan meel, naŋow ihot našê naŋo nanoorfêŋ ŋi bko bi uŋeeh.

⁵ Dya katijan kapoom nade, naŋiŋšan nleef, nabaan naŋêp wi nabiŋ te ŋi katoh ki nalemparan. »

Kê bašê ateema aji : « Aa, dolan jibi ijakuŋ. »

⁶ Abraham amint wal mênŋ aya du kaloona meetŋ di Faara awoonŋ, ašê ji na a : « Faraan ijeŋ pšon pnuura pankêšunŋ, inag ijuŋ ipoom. »

⁷ Wi wi Abraham ašaaŋ amint aya du batani ajeŋ ubay unuura, awul wa nalemparul kê ajuŋ ataran.

⁸ Ajeŋ mntow mnaŋ na mntow mnjiilu na ubay wi babomanuŋ wuŋ abêkan iko mênŋ

bti ŋi kadun ki baka. Anaŋ aŋog baka du pŋeeŋ pi bko kê bašê de.

⁹ Bahepara aji : « Faara aharu awo ŋuŋ ba? »

Kê aŋeeŋ aji : « Awo du kaloona meetŋ. »

¹⁰ Kê nayaantŋ ašê ji na a : « Dluŋ kabi ŋi pkili ŋi wal wi ; uŋênk wal mênŋ Faara aharu abuk napoŋ ŋiint. »

Faara awo du plêman pi kaloona, du kafetŋ ki nayaantŋ atiink.

¹¹ Bi Abraham na Faara bado bi wo wo baweeŋ, kê Faara akak aŋaŋan kaŋowa.

¹² Hênk, kê Faara ašê ji ŋi ušalul, amujuŋ. Ašal aji : « Hênkuŋ wi ndoon aŋaf, kabaa kawinar na ŋiintŋ naan! Kê ajug katoh naan abot awo naŋaf! »

¹³ Kê Nawat Kabuka ašê ji na Abraham : « we ukaŋŋ kê Faara ajiŋ ba, ašal aji aanhinan kabuk wi adoonŋ abi ŋaf ŋaf? »

¹⁴ We wi Nawat Kabuka awoonŋ aanhinan pdo? Pkili, ŋi wal wi, dkak ŋi katohu, uŋênk wal mênŋ Faara abuk napoŋ ŋiint. »

¹⁵ Faara apok aji : « Mênjii » ŋiki alênki, kê Nawat Kabuka ateema aji : « Ijii. »

Abraham aŋiiniŋir Fodom

¹⁶ Biintŋ banaŋa atool pya, aten ubeeka wi Fodom. Kê Abraham ašê ŋooŋan baka.

¹⁷ Yawe Nawat Kabuka aji ŋi ušalul : « Dwo i kamen Abraham uko wi nji kadoluŋ i? »

¹⁸ Ul ankbukuŋ pntaali ptum pankkaŋŋ mnhina, kabot kaŋu nwul kntaali ki mboš bti bnuura.

¹⁹ Ddata ahilna ado babukul na biki katohul bado kaŋaš bgah bi naan, kado uko wi nŋaluŋ na uko unwoonŋ utool ŋi kêš ki naan. Hênk, nšê ndo pa a uko wi mbiŋŋ ahonŋa. »

²⁰ Wi wi Nawat Kabuka ašaaŋ aji : « Batapar biki Fodom na Gomora iko iwuŋaan maakan, pjuban pi baka padêŋ maakan.

²¹ Dya da katen me uko wi bataparunŋ baka uwoha manjoonan, woli uunwo, kame. »

²² Batêb ŋi biintŋ bukuŋ bapênna da, ašê ya Fodom. Kê Abraham ahum nnaŋ ŋi kadun ki Nawat Kabuka.

²³ Abi aŋog ašê ji na a : « Na manjoonan, ifiŋ batool kanaakrên na bado buŋaan i? »

²⁴ Ulome baŋaaŋ iŋeen kaŋeen batool bawo ŋi ubeeka? Ifiŋ baŋaaŋ biki ubeeka bti i? Kê baŋaaŋ iŋeen-kaŋeen batool banwoonŋ ŋi ubeeka, baankdo imiir wa i? »

²⁵ A-a, iinkdo uko utêntŋ waŋ, kado natool aketŋ na nado buŋaan. Natool awo wo ji nado buŋaan. Iinkdo uko utêntŋ waŋ. Kê iwi nawayêš umundu bti ido uko unwoonŋ utool di. »

²⁶ Kê Nawat Kabuka ateema aji : « Woli dŋênk du Fodom baŋaaŋ batool iŋeen-kaŋeen, katen ŋi baka kamiir ubeeka bti. »

²⁷ Kê akak aŋiini na a aji : « Nji nwoonŋ pdêpalên na ufob, dŋoomuŋ aŋiini na Ajugun.

²⁸ Ulome bañaan kañeen bañaanēs̄ ƚi batool iñeen-kañeen bukuƚ; Bañaan kañeen bampēnuƚ bukuƚ baƚu itok ubeeka bti i? »

Kē ateeƚ aji : « Woli dƚēnk da bañaan iñeen ŋbaakēr na bañaan kañeen mēnktok ubeeka. »

²⁹ Abraham akak aƚiini ji uteek aji : « Ulome bawoha iñeen-ŋbaakēr? »

Kē ateeƚ aji : « Bañaan iñeen ŋbaakēr mēnt baƚu mēnktok ubeeka. »

³⁰ Kē akak aji : « Ajugun awutan kadeebaƚ akaan awutēn nƚup : Bahinan kawo iñeen-ŋwajanƚ, »

Kē ateeƚ aji na a : « Mēnktok ubeeka woli dƚēnk da bañaan iñeen ŋwajanƚ batool. »

³¹ Abraham akak aji : « Miiran, wi nkaan aƚoom aƚiini na Ajugun : Bahinan kawo iñeen-ŋtēb. »

Kē ateeƚ aji : « Bañaan iñeen ŋtēb bukuƚ baƚu mēnktok ubeeka. »

³² Kē aji : « Ajugun awutan kadeebaƚ, dkak aƚiini ubaaŋšaani : Bahinan kawo iñeen. »

Kē ateeƚ aji : « Bañaan iñeen bukuƚ bado kē mēnktok ubeeka bti. »

³³ Wi Nawat Kabuka abaan pƚiini na Abraham ašē ya, kē Abraham aƚiis̄ katohul.

19

¹ Na utaakal, ŋwanjut ŋtēb ŋuƚ ŋaban du ƚodom. Kē Lot ašē ƚo wal mēnt ƚi uneej ubeeka. Wi awinan win ŋa ašē naƚa aya ayit na ŋa ajot afēt̄ kaara ƚi mboš adēman ŋa.

² Aji na ŋa : « Dkooƚan kooƚ, nabiin nafer du katoh ki nalemparan, nañow ihoƚ, na nfa našē naya na bgah bi nan. »

Kē ŋašē teema aji : « A-a, ŋya kafēr du bayiti. »

³ Lot akooƚ ŋa te kē ŋado dinan awala du katohul. Ado kē bajun ŋa, aboman ipoom indaƚ kē ŋadee.

⁴ Bahum baandobi piint̄ kē biint̄ biki ubeeka bašē bi afooy katoh, bañaan bti bawo da, du baƚaša te baƚaf, nin alon aandukaa.

⁵ Badu Lot aji na a : « Biint̄ bambiinƚ ƚi katohu na utejan wi bawo ƚuƚ? Pēnaan baka, ŋpiint̄ na baka. »

⁶ Lot apēn abi moƚ baka ašē dēt̄ bgah ƚi kafeƚul.

⁷ Aji na baka : « An banoh naan, dkooƚan kooƚ nawutan kado buƚaan.

⁸ Natanan, dwo na bapoƚ baat̄ batēb banwoon baandobi me biint̄. Ddo baka bapēn nado baka uko wi naƚaluƚ, našē nawut kado biint̄ biki nin uko ulon ƚiki bawo bayaant̄ biki naan. »

⁹ Kē bašē teem aji : « Totiin ƚi. » Bakak aji na a : « Iwi inwoon nayaant̄, ašē ŋal pwo nawayēs̄! Hēnkuƚ ŋdolu uko unwuƚnuƚ apel

wi ŋkdoluƚ baka. » Bawuuk Lot ašē tool pya kapaat̄ plēman.

¹⁰ Kē biint̄ banwoon du meeƚ bašē haabēs̄ amob Lot apulad meeƚ ašē tuh plēman.

¹¹ Bado wal mēnt̄ biint̄ banwoon du bdiƚ kē bakak bakuul bukal bti, aƚunna ƚi bapoƚ te du baƚaf, kē baankak awin plēman.

¹² ŋwanjut ŋuƚ ŋaji na Lot : « Ikak awo na ŋaan alon ƚi i? Bayootanu, babuku biint̄ na baat̄, bañaan bti banwoon biki nu ƚi ubeeka, jejan baka napēn ƚi wa.

¹³ ŋtok ubeeka wi bti ƚiki na manjoonan baƚup iko iwuƚaan maakan yi bañaan biki wa badoluƚ. Yawe Nawat Kabuka ayilun aji ŋtok ubeeka. »

¹⁴ Lot aya aƚiini na bayootanul, banjokuƚ babukul aji : « Nanaƚiin, napēn ƚi dko di, ƚiki *Nawat Kabuka abi katok ubeeka. » Kē bašē šal aji abeƚ beƚ.

¹⁵ Wi unuur ujint̄uƚ na nfa kub, ŋwanjut ŋakak aji na Lot : « Naƚiin, ijeƚ aharu na babuku baat̄ batēb banwoon ƚi kēme nakeƚ woli Nawat Kabuka akob biki ubeeka wi. »

¹⁶ Kē jibi Lot ahumuƚ na ŋšal ŋtēb, kē biint̄ bukuƚ bašē mēbana ƚi kañen, na aharul na babukul baat̄ batēb ƚiki Nawat Kabuka aŋagi'a. Badola kē apēn ƚi ubeeka.

¹⁷ Wi bapēnanuƚ baka ƚi ubeeka, uwanjut ulon ƚi baka kē ušē ji : « ƚiin ibuuran ubida wi nu! Kten kafeƚ ibot iwut kanaƚ nin dko dlon ƚi utaak wi, yaan du pnkuƚ iwutna kakeƚ. »

¹⁸ Kē Lot ateeƚ aji : « A-a, Naweeƚ, uunhinan kawo hēnk!

¹⁹ Nalemparu awinana bnuura ƚi kēs̄ ki nu, kē ibot adiimana mŋaga mnweek wi ibuuranuluƚ. Kē ŋji nšē wo mēnhil kaƚi kaya du pnkuƚ bē pwuƚan paankbanēn nkeƚ.

²⁰ Tenan, iwin ubeeka umpoƚi wi i? Uñogi, kē nhil kaƚi kaban da. Wutan nya mmena da mbuurna, ƚiki uwo umpoƚi! »

²¹ Kē ateeƚ aji : « Dkak aƚenu uko waƚ, mēnktok ubeeka wi iƚiiniyaanuƚ.

²² Faraan iƚi iya imena du wa, ƚiki mēnhil kado nin uko ulon bē iindobi ban da. » Uko waƚ ukaan kē baƚu ubeeka mēnt̄ katim ki ŋowar.*

²³ Unuur ujun pƚint̄ wal wi Lot abanuƚ du ŋowar,

²⁴ kē Yawe ašē do pdēpalēn panktēraduƚ† kē pawoona baƚi ajot ƚi ƚodom na Gomora.

²⁵ Atok ŋbeeka mēnt̄ na utaak mēnt̄ bti, afiƚ bañaan na iko bti immayuƚ ƚi mboš.

²⁶ Ahar Lot akok aten du kafeƚul ašē bi kak kak pnam.

²⁷ Abraham anaƚa na nfa kub ašē ya du dko di abiiƚ anaƚ ƚi kadun ki Nawat Kabuka,

²⁸ aten ƚodom na Gomora na utaak bti ašē win udu kē ukpēn da ji udu wi uyik!

* 19:22 ŋowar : ƚi uhebērē dawoon umpoƚi. † 19:24 Pdēpalēn panktēraduƚ : "Soufre, Sulfur, Sulfuro."

²⁹ Wi Naşibaŋi atokunŋ nbeeka nŋuŋ aleş Abraham apënan Lot kè abuur kaŋaafa ki bdo du dko di abiiŋ afët.

Lot na babukul baat

³⁰ Lot aya afët du pnkunŋ ul na babukul baat batëb ŋiki aaññoom pto du Şowar. Baya du pnkunŋ afët du bñot banhoorunŋ.

³¹ Unuur ulonŋ, bajeen ñaaŋ i Lot aji na aŋa'ul : « Aşinun aŋaf hënkunŋ, kè nin ñiiŋŋ alonŋ aankak awo ŋi utak anhilunŋ kapiiŋŋ na nja jibi bañaanŋ bti bajaanŋ bado.

³² Biin nŋwul aşin nja poot akuj nşë nŋpiinŋ na a nka bapoŋ, pntaali pi nul pawutna kaba. »

³³ Na utejan mënŋ bawul aşin baka poot, kè bajeen aşë bi apiinŋ na aşin anwoonŋ aando me upiinŋ na unafa abukul.

³⁴ Wi nfa mambanunŋ, kè bajeen aşë ji na aŋa'ul : « Takal na utejan dpiinŋ na aşin nja ; biin nŋkak nŋwula nŋa na utejan poot adaan işë iya ipiinŋ na a, hënk nşë nŋbuk bapoŋ, pntaali pi nul pawutna kaba. »

³⁵ Bakak awul aşin baka poot utejan mënŋ, kè nabaasa apiinŋ na a, bë aando me upiinŋ na unafa abukul.

³⁶ Hënk di babuk Lot bawoonŋ na iyinŋ, inwoonunŋ du aşin baka.

³⁷ Bajeen abuk napoŋ ñiiŋŋ aşë ŋu'a katim ki Mohab[‡], awoonŋ atem bamohabit biki nŋa.

³⁸ Nabaasa kak abuk napoŋ ñiiŋŋ aŋu'a katim ki Ben-Ami[§]; ul awoonŋ atem bahamonit biki nŋa.

20

Abraham na Abimelek

¹ Abraham apëna du umbanŋ wi Mamre aya du utak wi Negeb afët ŋi ptoof pi nbeeka nŋi Kadeş na Şur. Abi ya pyaanŋ du Gerar.

² Aji na bañaanŋ kè Faara aharul awo aŋa'ul. Kè Abimelek naşih i Gerar aşë do kè bayaarada Faara pa aniima.

³ Na utejan, Naşibaŋi apën awinana ŋi kadunul na nŋtaafi aji na a : « Ñaaŋ i iyeenkunŋ aŋu ikeŋ ŋiki aniimaa. »

⁴ Abimelek ahum aando bi piinŋ na a, aşë ji : « Ajugun, ifinŋ ñaanŋ anwoonŋ aando uko ulonŋ i? »

⁵ Abraham ŋi uleeful ajaknunŋ aji awo aŋa'ul kè Faara akak ajakën aji Abraham awo naweekul. Uko wi ndolonŋ ddo do wa na uhaaş ujinŋ, mëndo nin uko ulonŋ uwuŋaan. »

⁶ Kè Naşibaŋi ateema na nŋtaafi aji na a : « Aa, nŋi kak dme kè ido uko mënŋ na uhaaş ujinŋ. Nŋi dneenaniiŋ pjuban ŋi kadun naan wi ndolonŋ kè iimbana.

⁷ Hënkunŋ kakaan ñiiŋŋ unŋ aharul ŋiki awo *naŋuparaan. Alunŋ kañehanderu ibuurna.

[‡] 19:37 Mohab : ŋi uhebërë dawoonŋ anwoonunŋ du aşin.

* 20:16 Itaka itum maakan : Iwo uko ji baluk bi nşubal iñeen-week na iñeen nŋwajanŋ (130) nŋi nayafan. dawoonŋ ŋi uhebërë aji.

Woli iinkakana, kkeŋ iwi na biki katohu bti. »

⁸ Wi unuur ujintunŋ, Abimelek adu baweek bti biki utak aşë ŋup baka uko untëpunŋ, kè başë lënk maakan.

⁹ Adu Abraham aşë ji na a : « we wi idolonŋ bañaanŋ hënk ba? We wi ndoliinŋ kè ido kak i kaŋjaraan pjuban pweek pi, nŋi na bañaanŋ biki utak wi naan bti? Ido uko wi ñaanŋ awoonŋ aanwo kado. »

¹⁰ Akak ahepar Abraham aji : « We ukaanŋ kè ido uko wanŋ ba? »

¹¹ Abraham ateema aji : « Dşal aji bañaanŋ banwoonŋ ŋi bañoom Naşibaŋi, kè kanuura ki ahar naan kahlil kaŋu bafinŋen.

¹² Ado woha aŋa'naan ŋiki nŋtok aşinunŋ, ban-inunŋ biki nŋwoonŋ nŋenŋtoki, kè nşë bi niimar.

¹³ Wi Naşibaŋi adolonŋ kè mpën du katoh ki paapa añaay, djaka aji : “Dñehanu uko ulonŋ: woli inälën, dko di nŋyahaanŋ, jakan na bañaanŋ iwo aŋa'naan.” »

¹⁴ Abimelek aje nŋkaneel na nŋpi na nŋgit, balemp biinŋ na baat awul Abraham aşë kakana Faara aharul.

¹⁵ Akak aji na a : « Utaak wi naan wii wi, ihinanŋ kafët dko di inälunŋ. »

¹⁶ Aji na Faara kak : « Dwul naweeku itaka itum maakan*. Uko wanŋ ukyuujunŋ bañaanŋ bti banwoonŋ na iwi kè iwo najinŋ ŋi uko untëpunŋ. »

¹⁷ Kè Abraham aşë ñehan Naşibaŋi ajeban Abimelek na aharul na balemparul baat bahilna babuk,

¹⁸ ŋiki ado kè baat bti biki katoh ki Abimelek baanhil kabuk ŋi uko wi adolonŋ Faara ahar Abraham.

21

Kabuka ki Itaak

¹ *Yawe Nawat Kabuka ado Faara bnuura jibi abiiŋ aŋupa, ado uko wi abiiŋ ahoŋa.

² Awo na kayinŋ abukar Abraham andoonŋ abi wo wo naŋaf napoŋ ñiiŋŋ, ŋi wal wi Naşibaŋi abiiŋ ajaka.

³ Abraham aŋu napoŋ i Faara abukarulunŋ katim ki Itaak*.

⁴ Wi Itaak abukul adolonŋ nŋnuur bakrenŋ, kè Abraham aşë do jibi Naşibaŋi ajakulunŋ, awalana katëmp.

⁵ Aka nşubal iñeen-week (100) wi abukunŋ Itaak.

⁶ Kè Faara aşë ji : « Naşibaŋi awulën uko wi nŋi kadoonŋ kajina, bañaanŋ bti banktiinkunŋ uko wi balilan na nŋi. »

⁷ Akak aŋiimi aji : « In ahilanunŋ ŋfa kaji na Abraham kè Faara abi kabootan? Kè nşaanŋ abukara ñiiŋŋ hënkunŋ wi aŋafunŋ. »

§ 19:38 Ben-Ami : ŋi uhebërë dawoonŋ abuk pntaali pi naan.

* 21:3 Itaak :

Hagar na Işmayel badookanaa

⁸ Itaak adēm te kē anin ado kayana. Unuur mēnt̄ kē Abraham ašē do ufettu uwEEK.

⁹ Hagar i utaak wi Ejiptu awo da na napoŋ i abukaruŋ Abraham. Taara awin napoŋ kē aknoha†,

¹⁰ ašē ŋi na Abraham : « Dookan nalemp i na abukul, abuk nalemp i aanwo kayeenk̄ ŋi iko yi ikdukaruŋ Itaak abuk naan. »

¹¹ Uko mēnt̄ ude Abraham maakan ŋiki Işmayel awo kak abukul.

¹² Kē Naşibaŋi ašē ŋi na a : « K̄too kaŋaaf abuku na nalemparu, uko wi Taara akhepariŋ bti dolan wa, ŋiki ŋi Itaak di di pntaali pi nhoŋiŋ pakpēnnuŋ.

¹³ Kē abuk nalemp, ddola abuk pntaali pweek maakan, ŋiki awo kak abuku. »

¹⁴ Abraham anaŋa na nfa kub, ajej kapoom na ubuuli wi meel awul Hagar, kē aŋu ŋi feŋ, akak awula napoŋ ašē dola kē ayaa. Kē Hagar aya añaay na *pndiis̄ pi Bertabe.

¹⁵ Wi meel manyaan aba, kē ašē bēkan napoŋ ŋi bko blon uŋeeh,

¹⁶ aya alow btiis̄u aŋo ašē jun ŋwooni aji : « Mēnŋal pwin pkeŋ pi napoŋ naan. »

¹⁷ Naşibaŋi atiink napoŋ kē akwooni, kē uwanjuŋ wi nul ušē duuna Hagar du baŋi aji na a : « Hagar, we wa ba? Klēnk, Naşibaŋi atiink ŋwooni ŋi napoŋ du dko di ibēkanuluŋ.

¹⁸ Jejana ibot imēbana bnuura ŋiki ddo babukul batum, bawo pntaali pweek. »

¹⁹ Naşibaŋi ahaabēş wal mēnt̄ kēs̄ ki Hagar kē ašē win pliiik. Wi wi ayaan̄ aliik ubuuli atuman awul napoŋ kē adaani.

²⁰ Naşibaŋi ayeŋ napoŋ kē akdēm. Afēŋ du pndiis̄ akak ŋaan̄ anhiluŋ kaşuuri maakan.

²¹ Wi afēŋuŋ du pndiis̄ du Paran, anin kē ašē la'ara ŋaaŋ anwoon̄ i utaak wi Ejiptu.

Bhoŋar bi Abraham na Abimelek

²² Unuur uloŋ, Abimelek na Fikol naşih i bangoli biki nul baya du Abraham aji na a : « Naşibaŋi awo ŋi kafetu ŋi iko bti yi ikdolun̄.

²³ Hēnkuŋ mehniin ŋi kadunul iji iinkguurēn nin, ŋji na babuk naan na babuk baka, kē ido bnuura na ŋji na utaak wi iwoon̄ nayaan̄ wi, jibi nwoon̄ bnuura na iwī. »

²⁴ Kē Abraham ateem aji : « Dhoŋ uko mēnt̄. »

²⁵ Wi wi Abraham aşaan̄ aleşana pliiik plon̄ pi balempar Abimelek babiŋ ateha.

²⁶ Kē ateema aji : « Mēmme ŋaan̄ andoluŋ uko waŋ. Iint̄upēn, dbaan̄ atiink̄ tiink̄ nŋa uko mēnt̄. »

²⁷ Wi wi Abraham aşaan̄ ajej ŋkaneel, ŋpi, na ŋgit awul Abimelek, kē başē do bhoŋar.

²⁸ Abraham apēnan̄ ŋkaneel ŋmpoŋi ŋwaat̄ paaj na uloŋ.

²⁹ Kē Abimelek ašē hepara aji : « we ukaan̄ kē ipaŋēş ŋkaneel ŋmpoŋi ŋwaat̄ paaj na uloŋ ŋi ba? »

³⁰ Kē ateema aji : « Yeenkan ŋkaneel paaj na uloŋ ŋi, uwo uko unkdiiimanuŋ kē ŋji djipun̄ pliiik pi. »

³¹ Uko waŋ ukaan̄ kē badu dko mēnt̄ aji Beerşeba‡ ŋiki bukal batēb bti bahoŋaruŋ da amehna.

³² Wi badoluŋ bhoŋar du Beerşeba aba, Abimelek na Fikol naşih i bangoli biki nul banaŋa akak du utaak wi bafiliten̄.

³³ Abraham atepi du Beerşeba bko bi bajaan̄ bado Tamarit̄ ašē dēman da *Yawe Nawat Kabuka anwoon̄ aankba.

³⁴ Wi wi Abraham aşaan̄ aŋo ajon du utaak wi bafiliten̄.

22*Bŋeŋan bi Abraham*

¹ Wi iko yaŋ iŋēpuŋ, Naşibaŋi anjal pten me Abraham afiyaara kado uko wi akjakuluŋ ašē ŋi na a : « Abraham. »

Kē ateem aji : « Nji wi. »

² Kē aji na a : « Jejan abuku, aloolan̄ faŋ i ikaan̄, Itaak i inaluŋ maakan, iya du utaak wi Moriya du pnkuŋ pi ŋji kaluŋ kayuuju. Woli iban da, kjeja kafiiŋaraan kabot katēra kadolēn bŋeŋan. »

³ Abraham anaŋa na nfa kub, atan ubuuru ajej balemparul batēb na abukul, abot atib imul yi akyaan̄ katērna'a, ašē tool pya dko di Naşibaŋi ajakuluŋ.

⁴ Wi bapoşuŋ ado ŋnuur ŋwajan̄, kē Abraham ašē win dko di bajakuluŋ du kalowan.

⁵ Aji wal mēnt̄ na balemparul : « Nadukiin̄ ŋi na ubuuru. Nji na napoŋ nya kadēman Naşibaŋi kaşē kakak. »

⁶ Abraham ajej imul yi akyaan̄ katērna Itaak abukul awula kē akun̄jaa, ul ŋi uleefol kē ašē mēban̄ bdoo na umbañ. Wi wi batooluŋ bukal batēb.

⁷ Itaak aŋiini wal mēnt̄ na Abraham aşin aji : « Paap! »

Kē ateema aji : « Abuk naan, dtiinku! »

Kē akak aji na a : « Bdoo bii bi, kē imul yii yi, unkaneel wi bŋeŋan ubaa wo ŋuŋ ba? »

⁸ Kē ateem aji : « Abuk naan, Naşibaŋi akyaan̄ kawul unkaneel » kē başē tool bukal batēb bti.

⁹ Wi babanuŋ du dko di Naşibaŋi ajakuluŋ, Abraham aboman̄ *bliit̄ bi mngur, apaf da imul ašē tan Itaak abukul aŋu ŋi imul duuŋ.

¹⁰ Atoolan̄ kaŋen̄ ajej umbañ kafiiŋna abukul.

¹¹ Kē uwanjuŋ wi *Yawe Nawat Kabuka ušē duuna du baŋi aji na a : « Abraham! Abraham! »

Kē ateem aji : « Nji wi! »

† 21:9 Kē aknoha : Balon̄ bapiit̄ aji Kē akben̄ Itaak. ‡ 21:31 Beerşeba : ŋi uhebērē dawoon̄ pliiik pi kamehna.

¹² Kë uşë ji na a : « Kdeej kañen ti napoť! Kdola nin buťaan! Dme hënkuñ kē iji ktiink Naşibaťi : Idinan pwulēn abuku aloolan řań i ikaañ. »

¹³ Abraham akat kēş aşë win unkaneel ukaş ulon wi itiim ihotuñ ři bgof. Aya aje wa ařinar Naşibaťi atēr ado bterjan, kē ukeřar abukul.

¹⁴ Abraham adu dko mēnt aji : « Adonay Yire » uwoon Ajugun awul. Uko wañ ukaañ kē hënkuñ baji baji : « Du pnkuñ Ajugun awul. »

¹⁵ Uwanjut wi Nawat Kabuka ukak adu-una Abraham du baťi,

¹⁶ aji na a : « Dmehna ři bkow naan, nji Nawat Kabuka aji : jibi idoluñ uko wi, adinan pwulēn abuku aloolan řań i ikaañ,

¹⁷ dwulu bnuura bwek maakan, ddo pntaali pankpēnnuñ ři iwi patum ji njah ři baťi na pyiw panwoon ři kabañ ki bdēk. Pntaali pi nu pawat başoorad pa, payeenk řibeeka ři baka.

¹⁸ Dřēpna ři pntaali pi nu kawul kntaali ki mboş bti bnuura, řiki itiinkēn. »

¹⁹ Abraham awuğsa akak du balemparul, kē batool pkak Beerşeba. Abraham ařēř da.

Babuk Nahor

²⁰ Wi iko yañ iřēpuñ, baťup Abraham aji Milka kak, ahar Nahor aťa'ul abukara bapoť biint.

²¹ Bajeen awo katim ki Ut, aťu na But aťa'ul, na Kemuwel aşin Aram,

²² na Keted, na Haťo, na Pildaş, na Yidlaf, na Betuwel.

²³ Betuwel abukuñ Rebeka. Bukuñ bawoon bapoť biint bakreñ biki Milka abukaruñ Nahor, aťa Abraham.

²⁴ Nahor abi do baniw na řaať alon i katim ki Rewuma, ankaañ abuk bapoť biint, bawo : Teba, Gaham, Tahaş na Maaka.

23

Pkeť pi Faara na umoy wi nul

¹ Faara ado řşubal iñeen-week na řşubal iñeen řtēb na paaj na ulon (127); hēnk di di řnuurul řaliñuñ.

² Wi wi aşaañ akeť du Kiriyat-Arba (dawoon Hebron) du uťaak wi Kanaan ; Abraham awoonira abot ařēga.

³ Abraham apēn du meet di puum pi aharul papiinťanuñ aşë ya du bahitit aji na baka :

⁴ « Dwo nayaant anfētuñ na an, nayuu-jaan dko dlon di nhili kanug kamoyna ahar naan. »

⁵ Kē bahitit başë teema aji :

⁶ « Naweeek tiinkun : Naşibaťi adēmanu kē iwo ři ptoofun, tenan ři dko bti di řbomanuñ aji řmoyna, datan dannaurnaaniñ imoy

aharu, nin alon ři un aankneenanu dko di nul. »

⁷ Abraham anaťa wal mēnt abi arup ři kadun ki bañaañ biki uťaak mēnt, bahitit.

⁸ Aťiini na baka aji : « Woli nadinan mmoy ahar naan, naťiinkaan, nabot naťēnkēn naťiini na Efron abuk Fohar.

⁹ Dřal awulēn du Makpela dko di abo-manuñ du kabañ ki uťeehul kado kamoyna ; awulaan da, dluka itaka yi dakwaaparun ři kadunan, dakak dko dmoyini di naan. »

¹⁰ Kē Efron aşë řo ři ptoofpi bahitit baťēntul wal mēnt. Ateem Abraham ři kadun ki bahitit bti banwoon du bayiti aji na a :

¹¹ « A-a naweeek, tiinkan! Dřenu uťeeh kabot kaťenu dko dmoyini danwoon du wa meet. Dřenu da ři kadun ki bañaañ bti : moyan aharu da. »

¹² Kē Abraham aşë kak arup ři kadun ki bañaañ biki uťaak.

¹³ Aji na Efron ři kadun ki baka : « Dkooťu kooť duni itiinkēn. Wutan nnug uťeeh : yeenkan itaka, nşë mmoy ahar naan da. »

¹⁴ Kē Efron aşë teema aji :

¹⁵ « Naweeek, tiinkaan! Preeş pi mboş mi pawo [ktaka iñeen week řbaakēr ki baťaknuñ uťaam.] Kē itaka mēnt, iwo we ři ptoofun? Moyan puum pi aharu. »

¹⁶ Abraham atiink Efron, afēn itaka yi Efron ajakuñ ři kadun ki bahitit : ktaka iñeen week řbaakēr (400) ki baťaknuñ uťaam.

¹⁷ Hēnk, kē uťeeh wi Efron du Makpela dantaañuñ na Mamre, uťeeh na dko dmoyini danwoon da, na mnko bti manwoon ři uťeeh meet

¹⁸ kē ikak yi Abraham ři kadun ki bahitit bti banwoon du bayiti.

¹⁹ Wi uko wañ uťēpuñ, kē Abraham aşë ya amoy Faara aharul du bhēr banwoon du uťeeh wi Makpela ataañ na Mamre, dawoon Hebron du uťaak wi Kanaan.

²⁰ Hēnk, kē bhēr na uťeeh bti, řapēn ři iñen yi bahitit akak bka bi Abraham, kē ado da pnguran.

24

Ñaať i Itak

¹ Abraham aťaf wal mēnt maakan, kē *Yawe Nawat Kabuka akak awula bnuura ři iko bti.

² Abraham adu anwoonuñ naweeek ři balemparul, abot awo namali i nul aji na a : « Dkooťu, řuun kañen ři pnkant pi naan uťeeh*.

³ Mehniin ři kadun ki Nawat Kabuka Naşibaťi antakuñ baťi na mboş, iji iinkluñ kalaar abuk naan napoť řaať ři biki Kanaan biki nfētuñ ři ptoof pi baka ři.

* 24:2 řuun kañen ři pnkant pi naan uťeeh : ři udolade wi baka řaañ aji do hañ woli amehna uko uweek.

⁴ Luñi iya du utaaq wi naan, du bayiñ naan, idat da ñaaq pa Itaak abuk naan. »

⁵ Kë nalemparul ahepara aji : « Kë woli ñaaq aanluñ adi ptaşen te ti utaaq wi, wal menñ, kañoof abuku du utaaq wi iwoonuj i? »

⁶ Kë Abraham ateema aji : « A-a. Taafaraan kakakan da abuk naan.

⁷ Nawat Kabuka Naşibañi ampënananaanuj du katoh ki paapa na du utaaq wi bayiñ naan, anjakuñ abot amehna aji aluj kawul pntaali pi naan mboş mi, aluj kayil uwanjut wi nul ti kadunu, ijejna ñaaq i utaaq naan pa abuk naan.

⁸ Aşë wo woli ñaaq aandi ptaşu, iinkwo angaruñ kamehna. Taafaraan kakakan abuk naan da. »

⁹ Kë nalemp aju kañeen ti pnkant pi Abraham uñeeh, amehna ti uko menñ.

¹⁰ Nalemp uñ ajeñ nntaam ni pnkunkaali iñeen ni Abraham abot aya na iko inuura itum yi akaañ, aşë tool aya du ubeeka wi Nahor afëtuñ du utaaq wi Metopotamiya.

¹¹ Wi abanuñ da, ado nntaam kë ñaknoorfën du upën ubeeka kañog pliik. Uwo utaaq, ti wal wi baat bajañ bapën kabi pliik.

¹² Wal menñ kë aşë ji : « Nawat Kabuka, iwi Naşibañi i Abraham ajug naan ajañ adëman, dkoofu kooq dolan iko itëp bnuura, ibot idiiman Abraham ajug naan bnuura bi nul!

¹³ Dwo ti kañog pliik, kë baat biki ubeeka bakpën pbi kaliik meel.

¹⁴ Dolan poonu i ni kajakuñ awalan pdunk pi nul athenen ndaan aşë teemën aji : “Daanan, mbot nwul nntaam ni nu njaadan,” awo ñaaq i injaluj pa Itaak nalemparu ; kawin kë idiiman ajug naan bnuura bi nu. »

¹⁵ Aando bi ba ptiini aşë win poonu alonj kë akbi na pdunk ti pganjan. Katimul kawo Rebeka, awo abuk Betuwel, niinñ abuk Milka, ahar aña Abraham anwoon katim ki Nahor.

¹⁶ Napot ñaaq menñ awo neegani nannuura maakan, anwoon aando bi me biinñ. Aya du pliik, aliikar pdunk aşë tool pkak.

¹⁷ Nalempar Abraham aji aya ayit na a aji : « Dkoofu kooq, tanaan meel mntiinku ti pdunku ndaan. »

¹⁸ Kë ateem aji : « Nawee, daanan » aşë taran awalan pdunk awula kë adaani.

¹⁹ Wi adaanuj aba, kë poonu akak aji na a : « Dkak aya kaliik, nntaam ni nu njaadan njado njateban. »

²⁰ Aaran ajeş nntaam meel mandukiin munñ ti kambëñan akak aji aya aliik meel mnlonj pa nntaam bti.

²¹ Niinñ awo ti pşalana byompan aşë şal me Nawat Kabuka ado kë bgahul banuura.

²² Wi nntaam ni pnkunkaali njaadanuj ado teban, niinñ kë aşë jej brinku bi uwuuru bdiñ abot aña a kak inguuri itëb yi wuuru idiñ.

²³ Wi wi aşaan aji na poonu : « Iwo abuk in ba? Tupaan, dkoofu kooq, dko dfër dawo du uko şaş nñilna nñwala da i? »

²⁴ Kë ateem aji : « Dwo abuk Betuwel, niinñ i Milka abukaruñ Nahor. »

²⁵ Akak aji na a : « Njo na ujaagal wi nñiluj kaşeeñ iñiñntaam nntaam ni nu na uko ude utum pa nja, akuñ awo na dko di nahiluj kafër. »

²⁶ Niinñ nalempar Abraham anuj wal menñ adëman Nawat Kabuka

²⁷ aji : « Dbeeb *Yawe Nawat Kabuka, Naşibañi i Abraham ajug naan ajañ adëman, anwoon aantañan pdiiman ajug naan bnuura na pdo uko wi ahonuluj. Kë ni, Yawe ajiñ du katoh ki bayiñ ajug naan. »

²⁸ Poonu aji aya du uko anin, ajuñ uko untëpuñ.

²⁹ Ul Rebeka, aka naweekul niinñ i katim kawoonj Laban, Laban menñ aji aya du niinñ du pliik.

³⁰ Wi Laban awinan win brinku na inguuri yi aña ul ñaaq awohonuj abot atiink kë Rebeka aji : « Hënk di di niinñ menñ ajiñiñ na ni aji » aya du a, aţenk kë ahuma mnañ añog nntaam ni pnkunkaali du pliik.

³¹ Laban aji na niinñ : « Bini, iwi i Nawat Kabuka awuluj bnuura bi nul! we ukañ kë iduka du bdig ba te dboman katoh ala dko di iktuñ nntaam ni nu? »

³² Niinñ abi awala ti katoh, kë Laban afënëşa nntaam, aşeeñ ujaagal abot awul nja uko ude. Awul niinñ na bangakandëruñ na a meel bañowna ihot.

³³ Bañij pde abëkana, kë nalempar Abraham aşë ji : « Mënkde bë menñup uko wi ni nwoon i kañup. »

Laban kë aji na a : « Tupan keeri. »

³⁴ Kë aji : « Dwo nalempar Abraham.

³⁵ Nawat Kabuka awula bnuura maakan, kë akak nayok. Awula nkaneel na nñit, unntaam na uwuuru, balemp biinñ na baat, na nntaam ni pnkunkaali na njuuru.

³⁶ Faara, ahar ajug naan abukara napot niinñ wal wi adoon abi taf taf kë awul abukul menñ iko bti yi akañ.

³⁷ Ajug naan adolën kë mmehna aji : “Tinklaar abuk naan ñaaq ti babuk bañaan biki utaaq wi Kanaan wi nfëtuñ.

³⁸ Mehniin iji iya du bayiñ naan, du katoh ki paapa kadat da ñaaq pa abuk naan.”

³⁹ « Kë nşë hepar ajug naan aji na a : “Kë woli ñaaq aandi pbi na ni kado hum?”

⁴⁰ « Kë ateem aji : “Nawat Kabuka i njaan kaşaş aluj kayil uwanjut wi nul, utuju te du dko di njakuñ işë idat wal menñ ñaaq pa abuk naan ti bayiñ naan, du katoh ki paapa.

⁴¹ Iinkwo angaruñ kamehna ki ntuñiñ pdo : iya du bayiñ naan, kë woli bapok pwulu ñaaq itij, iinkwo angaruñ kamehna ki ntuñiñ.”

42 « Dban n̄a du pliiik ašë ji : “Nawat Kabuka, iwi Našibaṭi i Abraham ajug naan ajaan adëman, dkooṭu kooṭ dolaan iko iṭëp bnuura, nwin uko wi mbiin pla!

43 Dnaṭ aṅog pliiik, napaṭ ṅaaṭ ankmbiin pliiik da i nji kajakuṅ: ‘Dkooṭu kooṭ, ṅenaan meel mntiinku ṭi ṭdunku, ddaan’,

44 kē atëemën aji : ‘Daanan, mbot nya nliik meel pa ṅntaam ṅi nu’, kdola awo i iwi Nawat Kabuka adatuṅ pa awo ahar abuk ajug naan.’

45 « Mëndo bi ba pñehan Ajugun ṭi ušal naan, kē Rebeka ašë bi na ṭdunkul ṭi pgaṅan, aya du pliiik, aliiik meel, kē nšë jaka : “Dkooṭu kooṭ, ṅenaan meel mntiinku ddaan.”

46 Ataran awalan ṭdunk, ašë jakën : “Daanan mbot nya nliik meel, ṅntaam ṅi nu ṅadaan.” Ddaan, kē akak aliiik ṅntaam meel.

47 « Kē nhepara aji : “Iwo abuk in ba?”

« Kē atëemaji : “Dwo abuk Betuwel i Milka abukaruṅ Nahor.” Wal mēnt̄ wi wi nṭu'uluṅ brinku ṭi byiṣ abot aṭu'a inguuri ṭi iñen.

48 Dṅup adëman Nawat Kabuka abot abeeba, ul Našibaṭi i Abraham ajug naan aṅṭijnun ṭi bgah bi bnuura pyeenk abab aṭa ajug naan pa awo ahar abukul.

49 Hēnkun̄ woli naṅal pdo ajug naan bnuura naṭupaan, kē woli naankak ahil naṭupën mmeë jibi nji kadoli. »

50 Laban na Betuwel kē bašë ṭiini na a aji : « Uko uwoona du Nawat Kabuka, ṅjēnhil kaji uko ulon̄ da, kadinan kēme kapok.

51 Rebeka awuṅ ṭi kadunu : jejana iyaanaan akak ahar abuk ajugu jibi Nawat Kabuka ajakuṅ. »

52 Wi nalempar Abraham atiinkun̄ uko wan̄ ašë fēt̄ kēs ṭi mboṣ adëman Nawat Kabuka.

53 Apënan wal mēnt̄ uwuuru na untaam na imiṣa awul Rebeka, akuṭ aṭen naweekul ṅiint̄ na anin iko itum inuura.

54 Ul na biint̄ bangakandëruṅ na a bade, adaan abot afër da.

Na nfa wi banaṭiṅ, kē ašë ji : « Nawutaan nṭiis du uko ajug naan. »

55 Naweek Rebeka na anin kē bašë ji na a : « Wutan napaṭ aduka na un uko ji ṅnuur iñeen abaa aya. »

56 Kē ašë teem baka aji : « Nakjonanaan, wi Nawat Kabuka aṭijnun̄ kē ndo win uko wi mbiin pla. Nawutaan nkak du ajug naan. »

57 Kē bašë ji na a : « Nawulën ṅdu poonu ṅhepara uko wi ašaluṅ. »

58 Hēnk di baduun̄ Rebeka ahepara aji : « Iṅal kaya na ṅiint̄ i i? »

Kē atëemaji : « Dṅali. »

59 Bawut wal mēnt̄ Rebeka aṭa baka na nalemp anyewi'uluṅ, kē baya na ṅiint̄ nalempar Abraham un̄ na biint̄ bangakandëruṅ na a.

60 Bañehandër Rebeka bnuura aji na a :

« Iwi aṭa'un, yaan

ibuk bapoṭ batum maakan babuku baji bawat baṣoorad baka kajey ṅbeeka ṅi baka. »

61 Rebeka na balemparul banaṭa apaya ṭi ṅntaam ṅi pnkunkaali aṭaṣ ṅiint̄. Hēnk di di nalempar Abraham ajejuṅ ṅaaṭ aya.

62 Itaak awoona du pliiik pi Lahay-Roy, afēt̄ wal mēnt̄ ṭi Negeb.

63 Aya na utaakal apën p̄tar ihoṭ du uṭeeh, ašë win ṅntaam ṅi pnkunkaali kē ṅakbi.

64 Rebeka akak awin Itaak. Alut awala ṭi untaam,

65 ašë ji na nalempar Abraham : « ṅiint̄ ahoṅ akwoonun̄ du uṭeeh abi pkitun hēnk ba? »

Kē ṅiint̄ atëema aji : « Ajug naan a. » Wi wi aṣaan ajeṅ uleent̄ agur bkow.

66 ṅiint̄ nalempar Abraham aṭup Itaak iko bti jibi iṭëpari.

67 Kē Itaak ašë jej Rebeka aneejan du kaloona ki Taara anin : ajeja kē awo aharul, abot aṅala. Hēnk di di Itaak aṭañanun̄ pṭëga pkeṭ pi anin.

25

Pntaali pi Ketura

1 Abraham akak abi niim ṅaaṭ alon̄ i katim kawoon̄ Ketura.

2 Kē abukara Fimran na Yokšan na Medan, na Majaan na Yiṣbah na Šuwah.

3 Yokšan abuk Šeba na Dedan, kē babak Dedan bawoon̄ bahaṣurit na baletuṣim na balewumin.

4 Babuk Majaan bawo : Efa na Efer na Hanok na Abida na Eldaa. Bukun̄ bti bawoon̄ babak Ketura.

5 Abraham adukar Itaak bka bi tul bti.

6 Kē wi ahumuṅ aandobi keṭ, aṭen babak iniwul iko ilon̄ ašë do baka kē balow Itaak aya du uṭaak unwoon̄ du umayar unuur.

7 Abraham ado ṅṣubal iñeen-week na ṅṣubal iñeen paaj na iñeen na kañeen (175) ṭi mboṣ.

8 Wal mēnt̄ wi wi aṣaan akeṭ wi aṭafun̄ aba ṅnuur abot awo ṭi mnlilan, kē bamoya kē aya du bajugul.

9 Itaak na Iṣmayel babakul bamoya du bhër bi Makpela, kaṅog Mamre du uṭeeh wi Efron abuk Fohar nahitit.

10 Uṭeeh mēnt̄ Abraham abiiṅ anug wa du bahitit. Dul di amoyiṅ ul na Taara aharul.

11 Wi Abraham akeṭun̄, Našibaṭi awul Itaak anfëṭun̄ du kaṅog pliiik pi Lahay-Roy bnuura.

Babuk Iṣmayel

12 Hagar ṅaaṭ i Ejiptu, nalempar Taara, abukar Abraham Iṣmayel. Babuk Iṣmayel biki biki.

13 Itim yi baka jibi baṭaari yii yi : bajeen awo Nebayot aṭu na Kedar, na Adbeel na Mibtan,

14 na Miṣma, na Duma, na Maata

¹⁵ na Hadad na Tema, na Yetur na Nafiş na Kedema.

¹⁶ Bukun bawoon babuk Işmayel iñeen na batëb, andoli awo naşih i pntaali pampënnun ʔi a. Bawul itim yi baka nřntanka na nřfëʔ nři baka.

¹⁷ Işmayel ado nřsubal iñeen-week na nřsubal iñeen nřwajanʔ na paaj na ulon (137) ʔi mboş. Wi wi ašan akeʔ amoya aya du bajugul.

¹⁸ Pntaali pampënnun ʔi a pafëʔ du utaaq unwoonun Hawila te Şur danwoon du umayar unuur wi utaaq wi Ejiptu. Pntaali pi Işmayel paantiinkar na biki kntaali ki babuk aşin.

Kabuka ki bi Etawu na Yakob

¹⁹ Uko wi Itaaq abuk Abraham wii wi : Abraham abuk Itaaq,

²⁰ kë Itaaq aka nřsubal iñeen nřbaakër wi aniimun Rebeka aʔa Laban abuk Betuwel. Betuwel na Laban bawo baharameen banwoonun Padan-Aram.

²¹ Itaaq añehan *Nawat Kabuka pa aharul ʔiki aanhil pbuk. Kë Nawat Kabuka atiinka, Rebeka aharul kë awo na kayin.

²² Bapoʔ başinʔar ʔi kayinul meet, kë aşë ʔi « we ukaan kë uko waş uwo ba? » Aya wal mënʔ ahepar Nawat Kabuka.

²³ Kë Nawat Kabuka aşë ʔi na a :

« Kntaali ktëb kawoon ʔi kayin
kë kntaali ktëb kamkpënnun ʔi iwi,
kalun kagarna du kayin meet.

Plonj pabi kadëm kapel pundu,

pi naweek pabi kado kalempar pi nam-poʔi. »

²⁴ Wi wal wi kabuk ubanun, kë kbet kapën ʔi kayinul.

²⁵ Nateek ampënnun ajeenk jud awo ʔi umanta wi pfaal ; kë badu'a aji Etawu*

²⁶ Wi akpënnun, kë aʔa'ul aşë bi kak, amëbana mëban ʔi pşoñ ; kë badu'a aji Yakob†. Itaaq aka nřsubal iñeen-paaj (60) wi babukiin.

²⁷ Bapoʔ badëmi, kë Etawu akak najan naweek, anjalun ʔteeh. Yakob ul kë awo nřaan anyompandërun abot aji nřal pto du kaloon meet.

²⁸ Itaaq ul amagan Etawu ʔiki anjal uyemaʔ wi pjan, kë Rebeka aşë magan Yakob.

²⁹ Unuur ulon, Yakob awo ʔi pjun pot, kë Etawu aşë woona ʔteeh akeʔ ubon.

³⁰ Aji na Yakob : « Faraan, wulaan nde ʔi pot bjeenkul bun! Ubon ude'ën. » Ukaan kë bakak adu'a kak aji Edom, uwoon na-jeenkul.

³¹ Yakob kë aşë ʔi na a : « Waapaan duna pweek pi nu‡. »

³² Kë Etawu ateema aji : « Tenan, dkeʔ abaa dolna we pweek ba? »

³³ Kë Yakob akak aji na a : « Duni imehna ʔi kadun naan. » Kë amehna, awaap Yakob pweek pi nul.

³⁴ Wal mënʔ, kë Yakob aşë naʔa awula kapoom na pot bi ujoşar, kë ade adaan aşë naʔa aya. Hënk di di Etawu abeehun pweek.

26

Itaaq du Gerar

¹ Ubi ka wal mënʔ ʔi utaaq wun ubon uweek, umpaʔun na uteek umbiin awo ʔi wal wi Abraham, kë Itaaq aşë ya du Abimelek naşih i bafilitten du utaaq wi Gerar.

² *Yawe Nawat Kabuka apën awinana ʔi kadunul aşë ʔi na a : « Wutan kaya du utaaq wi Ejiptu! ʔoon du utaaq wi nři kalun kayuuju.

³ ʔoon ʔi utaaq wi, dwo na iwi kabot kawulu bnuura. Aa, dwulu mboş mi nřtaak nři bti iwi na pntaali pankpënnun ʔi iwi. [Hënk] ddo wal mënʔ kahonj ki mbiin ado Abraham şaaş.

⁴ Ddo pntaali pankpënnun ʔi iwi paʔum ʔi njah nři baʔi kaşë kawul pa nřtaak nři bti. Dřëpna ʔi pntaali pi nu kawul kntaali ki mboş bti bnuura.

⁵ Ddo hanj ʔiki Abraham atiinkën abot ado uko wi njakulun, aʔaş pjukan pi naan na bgah bi naan. »

⁶ Kë hënk di di Itaaq aʔoon du Gerar.

⁷ Bañaan biki dko mënʔ bahepara jibi awoori na aharul, kë aşë ʔi na baka awo aʔa'ul. Aʔi pji na baka awo aharul, ʔiki aşal aji Rebeka abi kaʔu bafina ʔiki anuura maakan.

⁸ Wi baʔoon ajon ʔi utaaq, kë Abimelek naşih i bafilitten aşë naʔ unuur ulon ʔi uja-neel wi nul aşë win Itaaq na Rebeka aharul kë baknoha.

⁹ Ado kë badu Itaaq aşë ʔi na a : « Dwin kë Rebeka awo aharu, kë ibaa ʔi awo aʔa'u? »

Itaaq kë ateem aji : « Dşal aji uko wi nul uhil kaʔu bafinën. »

¹⁰ Kë Abimelek aşë kak aji na a : « Imeha uko wi idolun un hënk i? Uduka ntiinku alon ʔi utaaq wi apiinʔ na aharu, ido wal mënʔ nřuban pjuban pweek. »

¹¹ Abimelek ado wal mënʔ kë baʔun ʔi utaaq bti aji ankdu lun nřiinʔ i këme aharul uko uwuʔaan ado bafina.

¹² Itaaq ajaar ʔi utaaq wun aşë kit uşubal mënʔ, nřyaaş iñeen week uko wi atepiin. Nawat Kabuka awula bnuura,

¹³ kë akak nayok, abot yoka yok pya ado wo nayok naweek maakan.

¹⁴ Aka itani yi nřntaam nřmpoʔi na yi nřntaam nřweek, abot aka balemp batum. Kë bafilitten başë kak akuja.

¹⁵ Bamoy mnlilik mi balemp biki Abraham aşin babinj aji p ahumun najeb.

* 25:25 Etawu. ʔi uhebëre ʔaʔok katiinkare na pjab uwel. † 25:26 Yakob : ʔi uhebëre ʔaʔok katiinkare na pşoñ. ‡ 25:31 Pweek pi nu : ʔi bukal nateek anjaan abuka ʔi kbet awoonun naweek.

¹⁶ Abimelek aji na Itaak : « Pënan ti dko di nun ikak hênkuŋ ñaaj naweek pa pto ti na un. »

Mnliik mi umbaŋ wi Beerşeba

¹⁷ Itaak apên da, aya du dko danwoon ti uŋeeh wi inkun yi Gerar aŋo da.

¹⁸ Amoyêş mnliik mi Abraham aşin, mi bafilitten babiin amoy, wi akeŋun, abot aŋu ma itim yi abiin awul ma.

¹⁹ Wi balempar Itaak bakjipun du uŋeeh wi inkun du Gerar bawuj du ukumpêş wi meel manŋiin.

²⁰ Kê bayafan biki Gerar başê neej nŋom na biki nul, baji meel muŋ manwo mi baka. Ukaaŋ kê Itaak awul ukumpêş mênŋ katim ki Eteka^{*}, ŋiki baŋomna wa.

²¹ Kê bakak ajip pliik ploŋ kê bakak aŋomna pa, aŋu pa katim ki Fitna[†].

²² Apên da aya jipan pliik ploŋ kê başê wo baanŋomna pa, kê awul pa katim ki Rehobot[‡] aşê ji : « Nawat Kabuka ajeehanun bgah ŋhilna nyok ti dko di. »

²³ Dul di apênun aya Beerşeba.

²⁴ Kê Yawe Nawat Kabuka aşê pên awinana ti utejan mênŋ aji na a :

« Nji dwoonŋ Naşibaŋi i Abraham şaaş ajaan adëman,

wutan kalênk, dwo na iwi.

Dwulu bnuura kabot kado pntaali pankpennun ti iwi patum,

ŋiki dleş Abraham nalempar naan. »

²⁵ Itaak aboman da *bliit bi mngur adëman da Naşibaŋi adu'a Nawat Kabuka.

Atar da kaloona ki nul ; kê balemparul başê jip da pliik.

Bhoŋar na Abimelek

²⁶ Abimelek, na Ahutat aňnogulun, na Pikol naweek i bangoli biki nul, bapënna Gerar aya pwin Itaak.

²⁷ Itaak aji na baka : « we ukaaŋ kê nabi ti nji? An nanşoornun adoo dookên du utaaŋ wi nan. »

²⁸ Kê bateem aji : « Nwin hênkuŋ bnuura kê *Yawe Nawat Kabuka awo na iwi, aşê ji nwo i kamehna un bti ŋhilna ŋdo bhoŋar na iwi.

²⁹ Mehniin kê iinkdolun nin buŋaan bloŋ, jibi ŋbiin awo ŋëndolu nin buŋaan, bnuura ŋaň bi bi ŋdoliin abot awutu kê iya, kê ŋënooranu. Kê Nawat Kabuka aşê wulu bnuura hênkuŋ. »

³⁰ Itaak Ajuŋar baka bnuura kê bade abot adaan.

³¹ Wi banaŋiin na nfa aşê do andoli kahoŋ. Kê Itaak aşê wut baka kê bayaa, aya na itêb ijoob.

³² Kê ti unuur mênŋ wi wi balemparul banwoon ti pŋip pliik ploŋ, babiin ajaka kê bawuj du meel.

³³ Kê Itaak aşê tu pliik mênŋ katim ki Şiba[§], dul di katim ki ubeeka wi Beerşeba^{*} ka-woonun te hênkuŋ.

Baaŋ biki Etawu

³⁴ Wi Etawu akaaŋ ŋşubal iŋeen ŋbaakër aniim baaŋ bahitit batêb : Judit abuk Beeri, na Batmat abuk Elon.

³⁵ Bukal batêb bti banooran Itaak na Rebeka.

27

Itaak aňehan Naşibaŋi awul Yakob bnuura

¹ Itaak abi ŋaf, kêş kê kafel na a, kê aando kak awin. Adu Etawu abukul bajeen aji na a : « Abuk naan. » Kê un ahepna aji na a : « Nji wi. »

² Kê aşê ji na a : « Tenan, dŋaf hênkuŋ, mêmme unuur wi nji kakeŋun.

³ Jejan işuuri yi nu, iya uŋeeh ijanên uko uloŋ,

⁴ ibi ijuŋên pde plil jibi njaan kaŋal, biin iwulên pa, ndele kaşê ñehandëru Naşibaŋi awulu bnuura. »

⁵ Kê Rebeka aşê tiink Itaak wi akŋiiniin na Etawu abukul. Etawu aya du uŋeeh pjan aşin uko uloŋ.

⁶ Kê Rebeka aşê ji na Yakob abukul : « Dtiink hênkuŋ kê şaaş akji na Etawu naweeku,

⁷ aya ajana uko uloŋ ajuŋa pde plil, adele aşê ñehandëra *Yawe Nawat Kabuka awula bnuura ji abi keŋ.

⁸ Hênkuŋ abuk naan, tiinkaan ibot ido uko wi nji kajakiin.

⁹ Yaan du batani itijên ŋpi ŋtêb ŋmpoŋi ŋnuura, djuŋ şaaş pde plil jibi ajaan aŋal.

¹⁰ Iya kawula pa ade, aşê ñehandëru Naşibaŋi awulu bnuura ji abi ado kakeŋ. »

¹¹ Yakob aji na Rebeka anin : « Iwin kê Etawu abuk paapa ajab uleef kê nji nşê wo na katêl kajinj.

¹² Paapa ahilan kalaalanaan, kaşê kawin kê ddo na pguura, wal mênŋ afêpên nin aankñehandëren Naşibaŋi. »

¹³ Anin kê aşê ji na a : « Afêpule, uko mênŋ ukaknên. Abuk naan, tiinkaan ŋaň, yaan itijên ŋpi. »

¹⁴ Yakob ayaarad ŋa abi awul anin kê ajuŋar Itaak pde plil jibi ajaan aŋal.

¹⁵ Rebeka ayaar iko innuurnaaniin ŋi ti Etawu bajeenul awoonaanun ti katoh abi woharan Yakob abukul nabaşa.

¹⁶ Akak ajeŋ kanjan ki ŋpi ŋuŋ agura ti iŋeen na dko danwoon djintŋ ti kaŋuŋ,

* 26:20 ŋi uhebërë Eteka dawoon nŋom. † 26:21 ŋi uhebërë, Fitna dawoon pşoor. ‡ 26:22 Rehobot : ŋi uhebërë dawoon dko danhaanun kême danjeehun. § 26:33 Şiba : ŋi uhebërë dawoon kahoŋ kême paaj na uloŋ ŋi utup wi uhebërë.

* 26:33 Beerşeba : ŋi uhebërë dawoon pliik pi kahoŋ kême pliik pi paaj na uloŋ. Natanen kak ŋi Ujuni 21.31.

17 aşë wul pde plil na kapoom yi ajuunuj Jakob abukul.

18 Kë Jakob aya du aşin aji na a : « Paap! »

Kë unj ahepna aji : « Wo, iwi in ul a abuk naan? »

19 Aji na aşin : « Nji Etawu abuku nateek a, ddo uko wi ijaknuj. Dkooŋu naŋiin iŋo ide uko wi nyaan ajan, idele aba kşë ñehandërën Naşibaŋi. »

20 Kë ateema aji : « Iba tar we ŋi pjan pi iyaan ba? »

Kë aji na a : « Nawat Kabuka Naşibaŋi i ijaan kdëman awoonj na nji. »

21 Kë Itaak aşë ji na a : « Ŋogan nlaalanu nten me iwi Etawu abuk naan a ha. »

22 Kë abi aňog aşin, kë alaalana aşë ji : « Pdiim pawo pi Jakob kë iñen işë wo yi Etawu. »

23 Aanyikrën Jakob ŋiki iñen ijab ji yi Etawu naweekul. Adun ahepara ji abi ado kañehandëra Naşibaŋi aji :

24 « Iwoha Etawu abuk naan i? » Kë adinani.

25 Itaak kë aşë ji na a : « Abuk naan, wulaan nde uko wi iyaan ajan nşë ñehandëru Naşibaŋi awulu bnuura. »

Ayişa kë adee abot awula poot kë adaani.

26 Aşin aji na a : « Abuk naan, biin iňogën imookën. »

27 Kë abi ñoga amooka, kë Itaak aşë ñëfntëna imişa aşë ñehandëra Naşibaŋi aji : « Aa, pŋëkëñ pi abuk naan pawo ji pi mboş mnëk

mi Nawat Kabuka awulunj bnuura.

28 Dñehan Naşibaŋi awulu upoş wi baŋi, na mboş mnëk

mankwulunj ŋdeey ŋtım maakan na mnko mndolini ubiñu mntım maakan

29 Kntaali kado kalemparu

bañaan bado kanjup ŋi kadunu.

Iwo naşih i babuk şaaş,

babuk naan babot bado kanjup ŋi kadunu.

Ankñehandëriin buñaan afëpana,

Bnuura pa ankñehandëriin bnuura. »

30 Itaak aba pñehandër Jakob Naşibaŋi, kë wi Jakob akpënuj du uko aşin kë Etawu naweekul aşë pënna pjan.

31 Ul kak ajuj aşin pde plil aşë ŋija pa. Aji na a : « Paapa anaŋiin ade uko wi abukul ayaan ajana, hënk aşë ñehandëra Naşibaŋi awula bnuura. »

32 Kë aşin ahepara aji : « Iwi in ul a? »

Kë ateem aji : « Nji Etawu abuku nateek a. »

33 Kë uleef uşë lënk na Itaak maakan kë aşë hepar aji : « Kë in ayaan ajan aŋijën kë ndee? Dnaŋa ade abot añehandëra Naşibaŋi awula bnuura ji ibi ido kabi. Bnuura mënt baankpën ŋi a. »

34 Wi Etawu atiinkuj uŋup wi aşin, ajoŋan abot adeebaŋ aşë ŋajar maakan aji na aşin : « Kak iñehandërën Naşibaŋi awulën bnuura. »

35 Kë unj aşë teema aji : « Abuk şaaş ado mn-tit abi yeenk bnuura bi nwoonj kañehandëru. »

36 Kë Etawu akak aji : « Yuaaş utëbantën wi akuurnuj wi. Wom wi katimul kawoonj Jakob naguuru ukaan. Abi yeenkën pweek abot ayeenkën hënkuj uko wi iwoonj kañehandërën Naşibaŋi. »

Etawu akak aji : « Kë iinkak ahank nin uko ulonj wi ihinanuj kañehandërën Naşibaŋi i? »

37 Itaak kë aşë ji : « Ddo kë awo naşih i nu, ddo kë babuk aşin bti bawo balemparul. Dwula ŋdeey na poot. Abuk naan, we wi nkaan ahil kañehandëru Naşibaŋi? »

38 Kë Etawu aşë ji na aşin : « Kë warj wi wi ihinanuj kañehandër ñaan ŋaŋ? Ñehandëraan Naşibaŋi, Paap » aşë jun ŋwooni.

39 Kë Itaak aşë ji na a :

« Iya kafët kalow mboş mnuura, kalow upoş wi baŋi.

40 Ido kadeena kakej ki nu, ido kalempar abuk şaaş

kë unuur wi ikpataŋiñ ibuur ŋi ptaal pi aŋu'iñj ŋi kaŋuŋ. »

Pŋi pi Jakob

41 Etawu adeebaŋër Jakob maakan ŋi uko wi aşin añehandërunj Naşibaŋi aşë ji ŋi uşal : « Wal wi Paapa akkeŋuj uñogi. Wal mënt dfinj Jakob aŋa'naan. »

42 Wi babiin aŋup Rebeka uŋup wi Etawu abukul bajeen, kë aşë do kë badu'a Jakob abukul nabaşa aji na a : « Naweeuku aňal kafinju kalukanaan. »

43 Hënkuj abuk naan, tiinkaan bnuura : ŋiin, iya du ubeeka wi Haran du Laban abuk paapa.

44 ŋoon da te udeeb wi ŋmaku udoo uba,

45 wal wi udeeb wi nul ukbaan, aŋilma uko wi idoluj, dyil babiiradu da. Dwo i kawaanjan an batëb bti unuur uloolan i? »

46 Rebeka aya aji na Itaak : « Baaŋ bahitit biki banooranaan maakan. Woli Jakob akak aniim ŋi baaŋ biki utaak wi, baaŋ batënt bahitit biki, kahokan kakeŋ. »

28

1 Kë Itaak adu Jakob añehandëra Naşibaŋi aşë ji na a : « Kjeñ ñaaŋ ŋi babuk Kanaan.

2 Naŋiin iya utak wi Padan-Aram du Betuwel aşin naan, yaan idat ñaaŋ ŋi babuk Laban naan ñiñiŋ.

3 Dñehan *El Şaday, Naşibaŋi Anhiniin iko bti awulu bnuura, ado kabuk kajoobët na iwi ibuk kntaali kŋım.

4 Awulu bnuura iwi na pntaali pankpënnuj ŋi iwi, bnuura bi awulunj Abraham, ihilna ika utak wi iwoonj ŋja hënk nayaanŋ, wi Naşibaŋi awulunj Abraham. »

5 Itaak ado kë Jakob aya Padan-Aram du Laban abuk Betuwel naharameen naweek Rebeka anin bi Jakob na Etawu.

⁶ Etawu awin kē Itaaq aňehandēr Yakob bnuura abot adola kē aya Padan-Aram pla ñaať, akak ame kē wi ašin akňehandērulur bnuura aji na a awut kaniim baat biki Kanaan,

⁷ kē Yakob atiink uko wi ašin na anin bajakulur.

⁸ Wal mēnt kē Etawu ašē yikrēn kē Itaaq ašin aanňal baat biki Kanaan.

⁹ Kē ašē naťa aya du Išmayel abuk Abraham, aniim Mahalat abukul, aťa Nebayot, ahoťelēs ři biki adoon abi niim.

Ñťaafi ři Yakob

¹⁰ Yakob apēn ři Beeršeba atool pya Haran.

¹¹ Aya aban ři dko dloň ašē nať da kafēr řiki unuur udo bi jot jot. Ajeť plaak ploň apafna bkow ašē ñoyēnt.

¹² Wi akrñoyēntur ašē řaafi awin uko ři ñdiir kē ñatēť ři mboš te baťi, řwanjut ři Našibaťi kē ñakpaya awala.

¹³ Kē *Yawe Nawat Kabuka ašē pēn awinana aji : « Nji dwoon Yawe Nawat Kabuka, Našibaťi i Abraham ateeum na Itaaq bajaan badēman. Mboš mi ipiintur mi dwulu ma iwi na pntaali pankpēnnur ři iwi.

¹⁴ Pntaali mēnt patum ři pyiw pi mboš, patum kaniink dko bti ři mboš, pntaali ki umundu bti kaťēpna ři iwi na pntaali pi nu kayeenkna bnuura bi Našibaťi.

¹⁵ Tenan, dwo na iwi kayeđu du dko bti di ikyaan, dlur kakakanu kak ři utaaq wi. Mēnkwatanu, ddo uko bti wi nhoňiň. »

¹⁶ Yakob alēnk aten ašē ři : « Na manjooan Nawat Kabuka awo ři dko di, kē nšē wo mēmme. »

¹⁷ Alēnk ašē ři : « Dko di dayimani. Dawo dko di Našibaťi, plēman pi baťi pa. »

¹⁸ Anaťa na nfa kub ajeť plaak pi apafnur bkow atēť pa ašē tul ukēra ři pa duuť.

¹⁹ Awul dko mēnt katim ki Betel*, katim ki ubeeka mēnt kabi wo Lut.

²⁰ Kē Yakob ašē mehna aji na Yawe Nawat Kabuka : « Woli iwo na nji amēbanaan bnuura ři bayaas ři nji kayaan, awulēn uko ude na uwohara,

²¹ woli dkak najeb du uko paapa, iwi, Yawe Nawat Kabuka, ikwoon ři nji kadoon kadēman.

²² Kē plaak pi pakwoon katoť ki Našibaťi, kē iko bti ři ikwulnur ddo ya ifah iňeen kapēnan kaloň kawulu. »

29

Yakob ayit na Rakel

¹ Yakob akak ajeť bgah apoš aya umban ři ñťaak ři umayar unuur.

² Unuur uloň awin plik ploň du uťeeh, itani iwajant ři ñnkaneel na řpi ipiint aňog ři pa : ři plik mēnt di di bajaan badaananaan

itani yur ; kē plaak pi bajaan badētna pa pašē wo pweek.

³ Woli itani bti ibi ayit, baji bakēl plaak, kahaabēs plik kašē danaan ñntaam. Babale baji bakakan plaak kadēť pa.

⁴ Yakob ahepar bayafan aji : « Bayiť naan, nawo biki řur ba? »

Kē bateema aji : « Nwo biki Haran. »

⁵ Kē akak aji na baka : « Naamme Laban abab Nahor i? »

Kē baji : « Nme'a. »

⁶ Kē akak aji : « Uleef uwo ujoob na a? »

Kē bateem aji : « Uwo ujoob na a. Tenan, Rakel, poonu abukul adoon abi hēnk na ñntaam. »

⁷ Kē aji na bayafan : « Unuur uhoji, wal uundobi ban ři pťšan ñntaam. Nadolan řa ñadaan našē nakakan řa pšaar. »

⁸ Kē bukuň bašē teema aji : « Nēnhil kado haň, řpi řyoonk itani bti iyit, kabaa kēl plaak pandētnur plik kadaanan ñntaam. »

⁹ Bahum kaťēšēr kē Rakel ašē ban na batani bi ašin, awo nayafan.

¹⁰ Wi Yakob awinaň win Rakel, abuk Laban aninul ñiint, na batani bi ašin, ašē ya du plik, akēl plaak pandētnur pa adaanan ñntaam ři Laban aninul ñiint.

¹¹ Abi amook Rakel ašē řun řwooni.

¹² Aťupa kē awo ayiť ašin, awo abuk Rebeka, kē poonu ñaať ur ašē ři aya aťup ašin.

¹³ Wi Laban amehaň me kē Yakob, abuk aťa'ul, i i Rakel akjakuň, ašē ři aya ayit na a, abaan amooka ašē řija katoťul. Yakob akakalēša uko unťēpur bti.

¹⁴ Kē Laban ašē ři : « Na manjooan, pňaak pankťiň ři intaaf ři naan pawoon ři iwi. » Yakob aťo du katoťul aba pli.

Baat biki Yakob

¹⁵ Laban aji na Yakob : « Pwo ayimi naan paťu ido kalemparaan bē iinkdo kaluka i? řupaan uko wi iňaluň nluku. »

¹⁶ Kē Laban ašē ka bapoť baat batēb : katim ki nateek kawo Leya kē ki nabaasha kawo Rakel.

¹⁷ Leya anuura kēs, kē uleef na kaara ři Rakel iše nuura.

¹⁸ Kē Yakob ašē řal Rakel, aji na Laban : « Dlemparu řšubal paaj na uloň iše wulēn Rakel nabaasha i nu nniim. »

¹⁹ Kē ateema aji : « Dhokan pwulu a kē di pwula ñiint aloň, řoon ři katoť ki naan. »

²⁰ Kē řšubal paaj na uloň ři Yakob alem-pur pyeenkna Rakel ñaťēp ři řnuur, řiki aňala maakan.

²¹ Aji na Laban : « Wulaan ñaať naan, řiki dlemp řšubal ři nwoon ři kalemp. Wulaana, nhilna nniima. »

²² Laban adu baňaň biki utaať bti adu ufettu.

* 28:19 Betel : ři uhebērē dawoon katoť ki Našibaťi.

²³ Kê wi utejan ubanuŋ, ajej Leya abukul awul Jakob, kê uŋ awinar na a.

²⁴ Laban apënan Filpa nalemparul ñaaf awul Leya kê aklempara.

²⁵ Wi nfa mambanuŋ kê Jakob ašë win kê Leya i i afërananuŋ ašë ya aji na Laban : « we wi idolnuŋ hënŋ ba? Mënŋ Rakel akaanŋ kê nlemparu i? We ukaanŋ kê idaarën ba? »

²⁶ Kê ateem aji : « Ƨi uŋaakun, ñaanŋ aanji niimandën nabaasha uteek.

²⁷ Baañëšan kanëm ki ñaanŋ ajaanŋ aŋo na aharul, nšë wulu kak nabaasha ; ilemparaan kak nšubal paaj na ulonŋ pa a. »

²⁸ Jakob ado uko wi ajakulunŋ, kê wi kanëm kabaanŋ kê awula Rakel kê aniimi.

²⁹ Laban apënan Bila nalemparul ñaaf awul Rakel kê aklempara.

³⁰ Jakob awinar na Rakel, ašë ñala apel Leya ; aŋo kak nšubal paaj na ulonŋ alempar aninul ñiinŋ.

Babuk Jakob

³¹ *Yawe Nawat Kabuka awin kê Leya aanŋalanaa, ašë do kê kabuk kajoobët na, a, kê Rakel ašë wo aankbuk.

³² Leya amobana kayinŋ ašë buk napoŋ ñiinŋ i aŋuunŋ katim ki Ruben*, Ƨiki aji : « Nawat Kabuka awin pñagan pi naan, hënkuŋ ayin naan aŋalën. »

³³ Akak amobana kayinŋ abuk napoŋ ñiinŋ aji : « Nawat Kabuka atiink kê mënŋalanaa, ašë kak awulën i. » Aŋu'a katim ki Timeon†.

³⁴ Amobana kak kayinŋ abuk napoŋ ñiinŋ ašë ji : « Ƨi byaaš bi, ayin naan amëbanaan bnuura Ƨiki dbukara bapoŋ biinŋ bawajanŋ. » Awula katim ki Lewi‡.

³⁵ Akak amobana kayinŋ abuk napoŋ ñiinŋ, aji : « Ƨi byaaš bi ddëman Nawat Kabuka. » Ukaanŋ kê aŋu'a katim ki Yuda§, ašë Ƨañan kabuk.

30

¹ Wi Rakel awinuŋ kê aanhil pbukar Jakob bapoŋ, ašë kak akuj Ƨmakul, aji na ayinul : « Woli iinwulën bapoŋ, kakeŋ. »

² Kê Jakob ašë deebaŋ aji : « Nji dwoonŋ Našibaŋi anneenaniinŋ pka bapoŋ i? »

³ Kê aji : « Bila nalempar naan awi, winaran na a, abuk Ƨi inkant naan*, nšë woona Ƨi a nka bapoŋ nji kak. »

⁴ Awul ayinul Bila nalemparul kê adola ñaaful. Awinar na a,

⁵ kê Bila amobana kayinŋ abukar Jakob napoŋ ñiinŋ.

⁶ Rakel aji : « Našibaŋi awayëšaan, atiinkën, awulën napoŋ ñiinŋ. » Ukaanŋ kê aŋu'a katim ki Dan†.

⁷ Bila nalempar Rakel akak amobana kayinŋ abukar Jakob napoŋ ñiinŋ, uŋ mënŋan awoonŋ natëbantën i Bila.

⁸ Rakel aji : « Dgut na naweek naan ugut unŋëpuŋ uŋuŋ kê nji dšaanŋ awat. » Aŋu'a katim ki Neftali‡.

⁹ Wi Leya awinuŋ kê aŋañan kabuk, ajej Filpa, nalemparul, awul Jakob kê ado ñaaful.

¹⁰ Filpa nalempar Leya abukar Jakob napoŋ ñiinŋ.

¹¹ Leya aji : « Ni nji nnuurëndani! » aŋu'a katim ki Gad§.

¹² Filpa nalempar Leya, abukar Jakob napoŋ ñiinŋ, uŋ mënŋ awoonŋ natëbantën i Filpa.

¹³ Leya aji : « Mnlilan mi naan mandëmi! Baaŋ bado kadolën annuurandënuŋ. » Kê wanŋ ukaanŋ kê aŋu'a katim ki Ateer*.

¹⁴ Na pubël, Ruben aya du nŋëeh ašë win mnko mi kabuk. Aŋij ma Leya anin. Kê Rakel ašë ji na a : « Dkooŋu kooŋ, Ƨënaan Ƨi mnko mi abuku aŋijiiŋ. »

¹⁵ Kê ateema aji : « Uunkëšu wi itehuŋ ayin naan, ikak aŋal pjej mnko mi abuk naan. »

Rakel akak aji : « Keeri iwulën mnko mi abuku, ayin nja ašë fër nŋa du meeŋ di nu. »

¹⁶ Kê wi Jakob akpënnuŋ uŋëeh na utaakal, kê Leya ašë pën akita aji na a : « Meeŋ di naan di di ikfëruŋ nŋa, Ƨiki dwul wul mnko mi abuk naan ihilna ibi na nji. » Kê afër na a utejan mënŋ.

¹⁷ Našibaŋi atiink Leya, kê amobana kayinŋ abuk napoŋ ñiinŋ. Bapoŋ biinŋ biki abukaruŋ Jakob bawo kaŋëen.

¹⁸ Aji : « Našibaŋi alukën, Ƨiki dwul ayin naan nalempar naan. » Aŋu abukul katim ki Itaakar†.

¹⁹ Leya akak amobana kayinŋ, napoŋ ñiinŋ i abukuŋ awoonŋ napaajanŋen i abukaruŋ Jakob.

²⁰ Aji : « Našibaŋi aŋënen uko unuura, uyaas wi ayin naan adëmanaan Ƨiki dwula bapoŋ biinŋ paaj. » Awula katim ki Fabulon‡.

²¹ Akak abuk napoŋ ñaaf i aŋuunŋ katim ki Dina.

²² Našibaŋi aleš Rakel abot atiinka, adola kê akak abuk.

²³ Amobana kayinŋ abuk napoŋ ñiinŋ, aji : « Našibaŋi ahil apënanan mnkow. »

* 29:32 Ruben : Ƨi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na awin. † 29:33 Timeon† : Ƨi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na atiink.
 ‡ 29:34 Lewi : Ƨi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na pmëban. § 29:35 Yuda : Ƨi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na ddëman. * 30:3 Abuk Ƨi inkant naan : Napoŋ i Bila akbukunŋ awo i Rakel. Uwo wo ji Rakel abukulunŋ. † 30:6 Dan : Ƨi uhebërë dawoonŋ awayëšaan. ‡ 30:8 Neftali : Ƨi uhebërë dawoonŋ ugut wi naan. § 30:11 Gad : Ƨi uhebërë Gad daŋu kanaam katiinkare na dnuurandëni. * 30:13 Ateer : Ƨi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na dilani. † 30:18 Itaakar : Ƨi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na baluk bi naan. ‡ 30:20 Fabulon : Ƨi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na adëman. § 30:24 Yoteŋ Ƨi uhebërë dawoonŋ akaan ahoŋalëš.

24 Aṭu'a katim ki Yotef^S ašë ji : «*Yawe Nawat Kabuka akaan ahoṭalëšën napoṭ ñiint alonj kak. »

Batani bi Jakob

25 Wi Raket abukaanj buk Yotef kē Jakob ašë ji na Laban : « Wutanaan nṭiis, nya du utaak wi naan.

26 Wulaan babuk naan na bahar naan banṭuuj kē nlemparu, nšë nya. Ime ulemp wi ndolonj pa iwi bnuura. »

27 Kē Laban ateema aji : « Woli dwinana bnuura ṭi kēš ki nu, kṭo ṭi na nji, ṭiki pṭoori paṭupën kē iwi iṭuuj kē *Yawe Nawat Kabuka awulën bnuura. »

28 Akak aji : « Ṭupaan uko wi injaluj uwo baluk bi nu, dluku wa. »

29 Kē ateem aji : « Ime ṭi bkowu jibi nji nlempariinj na jibi batani bi nu bakakuj wi bawoonj ṭi iñen yi naan.

30 Bka bi nu babi wo btiisju ji ndo kabi, hēnkuj iwini jibi batumuj maakan na jibi Nawat Kabuka awuliiinj bnuura wi mbiinuj ṭi katohu. Hēnkuj, kē nji lum di di nji kalem-paruj katoh ki naan ba? »

31 Laban ahepara aji : « Kē we wi nji kawuliiinj? »

Kē ateem aji : « Iinkwulën nin uko ulonj. Woli idinan uko wi nji kajakiinj, kawohara nayafan kabot kayen nṭaam nji nu.

32 Dya nṭa batani bi nu, katen nṭaam bti njanwoonj da, kapaṭëš nṭaam bti njanwoonj na nṭampu kēme nṭiit na nṭkaneel nṭjēnal bti, nṭul nṭakwoonj baluk bi naan*.

33 Hēnk di ikhiluj pten me nwo natool ṭi uko wi njakiinj: iṭēnkle du nji nṭaam njanwoonj njanwo na nṭampu kēme nṭiit, na nṭkaneel njanwoonj njanwo nṭjēnal kēme kē dkiinj kiinj nja. »

34 Laban ateema aji : « Uwo bnuura, uwoon jibi ijakuj. »

35 Unuur mēnt kē Laban ašë ya du batani apēnan nṭpi nṭdow bti njanwoonj na nṭampu kēme nṭiit, na nṭkaneel nṭwaat nṭjēnal na njanwoonj na uko unaakiiruj na ufaatal, awul babukul.

36 Kē baya na nja uko unlowiiruj ji nṭnuur nṭwajanṭ nṭi poš na dko di Jakob akyafanaanuj nṭaam nṭandukiinj ṭi batani bi Laban.

37 Jakob aji ya ṭi nṭnko nṭwajanṭ njanwoonj ṭi utaak mēnt katib inah, kafejal dko dlonj ṭi ya dadoo kak dfaatal.

38 Aji jej inah infejaluj yuj kaṭu ya ṭi kadun ki nṭaam ṭi dko di nṭajaan nṭadaanna ; nṭaam nṭaji nṭawo ṭi pay woli nṭabi udaan.

39 Woli nṭawo ṭi pay nṭaji nṭaten inah yi afejaluj, kašë buk nṭmpoṭi njanwoonj na nṭampu kēme nṭiit.

40 Apaṭëš nṭkaneel aṭu nja kē nṭataan na nṭaam njanwoonj na nṭampu na nṭjēnal. Hēnk di awoonj ṭi pka batani, aannaakrën nṭaam nṭi nul na nṭi Laban.

41 Akak aji yoonk woli nṭaam nṭkēm nṭnuura nṭawo ṭi pay ašë jej inah yi afejaluj kaṭu ṭi kadun ki nja.

42 Ušale wo nṭbon nṭawoonj ṭi pay aanji do hanj, hēnk di di nṭaam nṭbon nṭawoonj nṭi Laban kē nṭkēm nṭnuura nṭawo nṭi Jakob.

43 Hēnk, kē Jakob akak ayok maakan, aka nṭaam nṭtum, aka na balemp baat na biint, na nṭaam nṭi pnkunkaali na nṭbuuru.

31

Pṭi pi Jakob

1 Wal mēnt Jakob atiink kē babuk Laban bakṭup aji : « Jakob ajej bka bi ašin nja bti, bka bi ašin nja bi bi ayoknuj hēnk. »

2 Akak win ṭi kaara ki Laban kē aankak wo jibi abiiinj awo na a ṭi kateeku.

3 Kē *Yawe Nawat Kabuka ašë ji na a : « Kakan du utaak wi bašinu, du bayiṭu, nji dwo na iwi. »

4 Jakob ado kē badu bi Raket na Leya baya batēnka du uṭeuh wi awoonj na batani bi nul.

5 Aji na baka : « Dwin ṭi kaara ki ašinan kē aankak awo na nji jibi abiiinj awo ṭi kateeku, kē Našibaṭi i paapa ajaanj adēman ašë wo na nji.

6 An ṭi ikowan name kē dlempar ašinan jibi nhiniinj bti.

7 Ašinan, ul kē ašë guuraarën guur : aṭëlëš uko wi nṭiinkaraanuj aji uwo baluk bi naan nṭyaas iñeen. Kē Našibaṭi ašë wo aandi adolën buṭaan.

8 Nṭyaas bti nṭi ajakuj: Nṭaam njanwoonj na nṭampu nṭakwoonj baluk bi naan, nṭaam nṭaji nṭabuk nṭmpoṭi njanwoonj na nṭampu. Kē akale ji : Njanwoonj nṭiit nṭakwoonj baluk bi naan, nṭaam nṭaji nṭabuk nṭiit.

9 Hēnk, kē Našibaṭi apēnan nṭaam nṭi ašinan awulën.

10 « Ṭi wal wi nṭaam nṭawoonj ṭi pay, dkat kēš kē kahaabëša na nji, kē nwin kē nṭdow njanjaanj nṭapaya kē nṭaji nṭawo na nṭampu, nṭiit kēme nṭataprën.

11 Kē uwanjut wi Našibaṭi udu'en aji : "Jakob," kē nteem aji : "Nji wi."

12 Kē uji na nji : "Katan kēš, iwini kē nṭko bti nṭankpayiin nṭawo na nṭampu na nṭiit kēme ataprën ṭiki dwin uko wi Laban akdoliinj.

13 Nṭi Našibaṭi ampēnuj awinana ṭi kadunu du Betel a, di ituluṭ ukëra ṭi plaak pi itēfuj abot amehna aji iṭašën. Hēnkuj naṭiin ipën ṭi utaak wi, ikak du utaak wi kabuka ki nu. »

14 Bi Raket na Leya bateema aji : « Nṭhuma nka kafah kalonj kēme bka blonj ṭi iko yi ašinin i?

* 30:32 Nṭkaneel nṭjēnal na nṭaam njanwoonj na nṭampu kēme nṭiit: Ṭi utaak wi baka nṭaantumi.

¹⁵ Ndo kak kak hênkuñ bayaant̄ ti kês ki nul, wal wi ajejuñ un, awaapu abot ade uko wi awaaparun un.

¹⁶ Aa, bka bti bi Naşibaṭi ajejuñ ti aşinun bawo bi nun na babukun. Hênkuñ doon uko bti wi Naşibaṭi ajakiñ. »

¹⁷ Yakob anaṭa apayan babukul na baharul ti nntaam n̄i pnkunkaali.

¹⁸ Ajeñ nntaam n̄i nul, bka bi nul bti bi akaan̄ wi awoon̄ ti Padan-Aram, ajeñ ba pa ptiş du uko Itaak aşin du utaak wi Kanaan.

¹⁹ Laban aya wal mênṭ ppuunk n̄nkaneel, kē Raket aşē kiij itu yi aşin.

²⁰ Yakob aya amena mena, kē Laban naharameeñ aammee.

²¹ Aṭi na bka bi nul bti aya amuur bdēk bi Ēfrat, aşē ya umban̄ wi inkun̄ yi Galad.

Laban adookar na Yakob

²² Wi udoluñ n̄nuur n̄wajant̄, kē başē ṭup Laban kē Yakob aṭii.

²³ Ajeñ babuk aşin adookar na a ado n̄nuur paaj na ulon̄ abaa moba du inkun̄ yi Galad.

²⁴ Na utejan, Naşibaṭi apēn̄ ti n̄ṭaafi awinana ṭi kadun ki Laban naharameeñ, aji na a : « Ṭaafaraan, meen̄ jibi ikyaan̄ kaṭiini na Yakob. »

²⁵ Laban aban du dko di Yakob ataruñ kaloona ki nul du inkun̄ yi Galad, aşē tar kak kaloona ki nul da, ul na bañaan̄ biki nul.

²⁶ Aji na Yakob : « we umobiñ ba? We ukaan̄ kē iguurēn̄ ba? Adoo ya na babuk naan̄ ji bawo bakalabuş biki ikaanuñ du ugut.

²⁷ We ukaan̄ kē imena mena aya ba? Iwo i lah kaṭupēn̄ nşē nwutu iya na mnlilan, n̄n̄oṭaanan na iyeeh na n̄ntambēr na bntuni.

²⁸ Iindo wutēn̄ mmook babab naan na babuk naan. Na manjoonan̄ ido do ji napēn̄.

²⁹ Dhilan lah kadolu buṭaan, kē Naşibaṭi i şaaş ajaan̄ adēman aşē jakēn̄ na utejan utakal : “Ṭaafaraan, meen̄ jibi kyayi kaṭiini na Yakob.”

³⁰ Kē woli iwo i pya ṭiki inuh katoh ki şaaş, we ukaan̄ kē ikiij itu yi naan? »

³¹ Yakob ateema aji : « Iwinle kē nya amena mena, dşal kē iteehēn̄ babuku.

³² Kē du n̄aan̄ i işaan̄ aṭēnkna itu yi nu, an̄ mēnṭan̄ akēṭ. Neejan iten, bañaan̄ biki n̄ja bawo bamaar, iwinle uko wi nu kjeñ wa. » Yakob aamme kē Raket akiijuñ itu mēnṭ.

³³ Laban aya neeñ du kaloona ki Yakob, apēn̄ aya du ki Leya, akak apēn̄ aya du iloona yi balempar babukul batēb aanwin nin uko ulon̄. Wi akpēnuñ ṭi kaloona ki Leya, aşē neeñ du ki Raket.

³⁴ Kē Raket anjejuñ ktu kuñ aşē jej ka aṭu ṭi uko uṭoori wi bajaan̄ baṭu ṭi feṭ di untaam

wi pnkunkaali aşē ṭo ṭi wa duuṭ. Laban aten tenan̄ ṭi kaloona bti aanwin nin uko ulon̄.

³⁵ Kē Raket aşē ji na aşin : « Ajug naan awutan kadeebaṭ woli mēnaṭa wi aneejuñ, dwin pli. » Hēnk, kē Laban ala anoor aanwin nin uko ulon̄.

³⁶ Wal mēnṭ kē Yakob aşē deebaṭ aşē n̄oman na Laban aji : « Uko uwuṭaan̄ uhoñ wi ndoliñ ba? We wi n̄jubaniñ ba? Kē ido bi duka duka ṭi kafeṭ naan.

³⁷ Iten ṭi iko yi naan bti bē iinwin win nin kako kaloñ ki nu. Iwinle kaloñ, kpēnan̄ ka ṭi kadun ki bañaan̄ biki nu na biki naan, bawo bamaar.

³⁸ Nşubal iñeen̄ n̄ṭēb n̄i n̄i nwoon̄ ṭi katohu, n̄nkaneel n̄i nu na n̄pi n̄i nu n̄aambaan̄ kapara, kē mēnde nin udow ṭi batani bi nu.

³⁹ Woli n̄nko n̄i uṭeeh̄ n̄afin̄ untaam ulon̄ mēn̄ji kaṭiju wa, n̄ji djaan̄ kaluk wa. Iji ktu'ēn̄ pluk n̄ntaam n̄i bakiijuñ na pnak kēme na utejan.

⁴⁰ Bnuur baji batērēn̄ na pnak, ujonṭ ka-neenanaan̄ b̄noy na utejan.

⁴¹ Nşubal iñeen̄ n̄ṭēb n̄i n̄i nwoon̄ du katohu : dlemparu nşubal iñeen̄ na n̄baakēr pa babuku, abot alemparu paaj pa batani bi nu, kē iwi iṭēlēş uko wi n̄tiinkaruñ aji wwo baluk bi naan n̄yaaş iñeen̄.

⁴² Woli Naşibaṭi, i Paapa na Abraham aşin bajaan̄ badēman, Naşibaṭi i Itaak aktiñ, aanwo lah na n̄ji, kdolēn̄ n̄tiş iñeen̄ ijinṭ. Kē Naşibaṭi aşē win unoor wi naan na ulemp wi iñeen̄ yi naan, kē utejan unṭepuñ kē aşē wayēş n̄ja. »

Bhoñar bi Yakob na Laban

⁴³ Laban ateema aji : « Baaṭ biki bawo babuk naan, kē bapoṭ biki bawo biki naan. Nntaam n̄i bti n̄jowo n̄i naan. Uko wi ikwinuñ hēnk bti uwo wi naan. Kē n̄ji we wi n̄hilanuñ kado pa babuk naan na bapoṭ biki babukuñ? »

⁴⁴ Joh n̄do bhoñar n̄ji na iwi. Ndo uko mēnṭ uyuuj kē andoli ahoñ atēnṭul uko ulon̄. »

⁴⁵ Kē Yakob aşē tēf plaak,

⁴⁶ akak aji na bañaan̄ biki nul bajejēnṭ mnlak. Kē bajejēnṭ mnlak ado bnjuñ, aşē ṭo ade bukal bti ṭi mnlak mēnṭ.

⁴⁷ Laban adu dko mēnṭ Yegar Fahaduta*, kē Yakob adu da Galeed†.

⁴⁸ Laban aji : « Bnjuñ bi mnlak bi bakyu-juñ kē n̄hoñar n̄ṭa n̄ji na iwi. » Ukaan̄ kē badu da aji Galeed.

⁴⁹ Bakak adu da aji Mişpa‡, ṭiki Laban aji : «*Yawe Nawat Kabuka akdoon̄ kayen̄ n̄ja, n̄ja batēb bti, woli n̄jēnkak awinan̄.

* 31:47 Yegar Fahaduta : Ṭi uṭup wi baharameeñ dawoon̄ Bnjuñ bi bamaar. † 31:47 Galeed : Ṭi uhebērē danaam katiinkare na Bnjuñ bi bamaar. ‡ 31:49 Mişpa dawoon̄ dko dyen̄ji ṭi uhebērē.

⁵⁰ Woli inooran babuk naan këme ajej baat balon ahoṭalēš ṭi baka, mēnt̄ ṭiaaṅ akwayēšun nja, lipariin, Našibaṭi akwayēšun nja. »

⁵¹ Akak aji na Jakob : « Iwin bnjuṅ bi mnlaak bi na plaak pantēfuṅ pi ṭi ptoof pi nja,

⁵² ikwoon uko unkyujun uko wi ṅdolun ṅṭa di. Mēnwō i kaṭēp bnjuṅ bi na plaak pi kaya du umbar wi nu na ušal uwuṭaan. Kē iwi kak iinwo i kaṭēp pa kabi di umbar wi naan na ušal uwuṭaan.

⁵³ Našibaṭi i Abraham, i Nahor na i bateem baka akwayēšun nja. »

Yakob amehna ṭi katim ki Našibaṭi i Itaak ašin aktiṅ.

⁵⁴ Afīṅar Našibaṭi untaam du pnkuṅ ašē du bayiṭul babi bade. Bade ašē fēr du pnkuṅ.

32

¹ Laban anaṭa na nfa kub, aya amook bababul na babukul aṅehandēr baka bnuura ašē ṭiṅ katohul.

² Yakob aya na bgahul, kē ṅwanjut ṅi Našibaṭi ṅašē bi ayit na a.

³ Kē wi awinaṅ win ṅa ašē ṭi : « Pntuk pi baṅaaṅ biki Našibaṭi pii pi! » Adu dko mēnt̄ Mahanayim*.

Yakob abomandēr pyit na Etawu

⁴ Yakob ayil baṅaaṅ du Etawu abuk ašin, bajota kadun, aya du a du inkunṅ yi Teyir du utaak wi Edom.

⁵ Aji na baka : « Uko wi, wi nakyaan kaṭup Etawu ajug naan, najakana : “Uko wi, wi wi Yakob nalemparu ajakun, aji : Dya du uko Laban aṭo da te hēnkunṅ.

⁶ Dya ka da ṅngit, ṅbuuru, ṅpi, ṅnkaneel na balemp biṅṅ na baat. Dṅjal ajug naan ame wa nhilna nwinana bnuura ṭi kadunul.” »

⁷ Bayili bakak du Yakob aji na a : « ṅpēnna du Etawu abuk šaaš. Ul ṭi uleeful abi pyit na iwi awo na biṅṅ iṅeen uweek ṅbaakēr (400). »

⁸ Wal mēnt̄ kē Yakob ašē lēnk maakan abot ahaajala. Afaaš baṅaaṅ banwoon na a, na ṅnkaneel na ṅpi na ṅngit na ṅṅtaam ṅi pnkunkaali, ado ifah itēb.

⁹ Ašal aji : « Woli Etawu aya jotna baṅaaṅ biki kafah kalon, baṅaaṅ biki kandukiṅ bahil kaṭi na iko yi bawoonaanunṅ. »

¹⁰ Aṅehan Našibaṭi aji : « Našibaṭi i Abraham atem naan na i Itaak paapa bajaar badēman, iwi *Yawe Nawat Kabuka ijakun na ṅji : “Kakan du utaak wi bašinu du bayiṭu ddolu bnuura.”

¹¹ Dpoṭēt maakan pa uko na bnuura bti yi ikdolaan do nalemparu. Wal wi mbiṅ amuur bdēk bi Yordan bi, dwoha aloolan na

pmul, kē hēnkunṅ ṅšaaṅ awo na baṅaaṅ ado hil afaaš baka ado kntuk ktēb.

¹² Dkooṭu kooṭ buranaan ṭi Etawu abuk paapa. Dṭi abi ajotnaan afiṅ baat biki naan na babuk baka.

¹³ Kē iwi išaṅ ajakēn iwulēn iko inuura katuman kabot kado pntaali pankpēnnunṅ ṭi ṅji paṭum ṭi pyiw pi bdēk, pi nin ṅaaṅ alonṅ awoon aanhil pṭēn. »

¹⁴ Yakob afēr ṭi dko mēnt̄. Ajej uko wi ahlanunṅ kaṭen Etawu abuk ašin ṭi uko wi awoonaanunṅ.

¹⁵ Ajej ṅpi ṅwaaṭ iṅeen uweek ṅṭēb (200) na ṅdow iṅeen ṅṭēb, na ṅnkaneel ṅwaaṭ iṅeen uweek ṅṭēb (200) na ṅnkaš iṅeen ṅṭēb.

¹⁶ Ajej kak ṅṅtaam ṅi pnkunkaali iṅeen ṅwajanṅ na ṅmpoṭi ṅnkbootunṅ, ṅngit ṅwaaṭ iṅeen ṅbaakēr na ṅnkaš iṅeen, ṅbuuru ṅwaaṭ iṅeen ṅṭēb na ṅnkaš iṅeen.

¹⁷ Apaṭēš ṅṅtaam ṅandoli ašē wul ṅa balemparul aji na baka : « Najotan kadun, batani bašē bado kaduk btēnt̄ uko unṭuunṅ kalow. »

¹⁸ Uko wi aṭuunṅ nalemparul nateek pdo wii wi, aji na a : « Woli iyit na Etawu abuk paapa, kē aheparu ṅaaṅ iklemparunṅ, dko di ikyaan, na anwoonṅ ajug batani bi igakanunṅ,

¹⁹ kteema kaji : “Iwo yi Yakob nalemparu, aṭenu ṭen ya iwi Etawu ajug naan, ul ṭi uleeful adoo bi, awo ṭi kafeṭun.” »

²⁰ Akak aṭu natēbanṅṅen na nawajanṅṅen na banwoonṅ na itani bti baṭup uko wi ajakunṅ na nateek wi bakwinunṅ Etawu.

²¹ Akak aji na baka baji : « Yakob nalemparu abi ṭi kafeṭun. » Ašal wal mēnt̄ aji : « Ddo udeeb uwala na a na iko yi ṅji kaṭenulunṅ, wal mēnt̄ mbaa nhil nwinana ṭi kadunul. Ahilan kamiirēn. »

²² Ajotan iko bti yi awoonṅ i kaṭen abuk ašin kadun, ašē duka du pntuk na baṅaaṅ biki nul.

Kampētar ki Yakob na Našibaṭi

²³ Na utejan mēnt̄an wunṅ, Yakob anaṭa ajej baat batēb biki nul, na balempar baka, Bila na Filpa, na babukul biṅṅ iṅeen na aloolan, amuur na baka kabuul ki Yakob.

²⁴ Wi adolonṅ kē bamuuri, abot amuuran bka bi nul bti,

²⁵ aduka aloolan. Kē ṅiṅṅ alonṅ ašē bi apētar na a te mnjṅṅ.

²⁶ Wi unṅ mēnt̄ awinunṅ kē aanhil pwata ašē koba ṭi pnkuunt̄, kē pabuur na a.

²⁷ Aji na Yakob : « Wutanaan nya, mnjṅṅ mambani. »

Kē atem aji : « Mēnkwatanu bē iṅṅṅehandēraan bnuura. »

²⁸ Ahepara aji : « Katimu kawo hum? »

Kē atem aji : « Yakob. »

* 32:3 Mahanayim : ṭi uhebērē dawoonṅ kntuk ktēb.

† 32:29 Itrayel : ṭi uhebērē daṭu kanaam na apētar na Našibaṭi.

²⁹ Ké ašé ji na a : « Baankak kado kadu'u Yakob, iwo Itrayel†, ŋiki ipètar na Našibaŋi abot apètar na bañaan, ké iwi išaan awat. »

³⁰ Yakob aji na a : « Dkooŋu kooŋ ŋupaan katimu. »

Ké atem aji : « we ukaan ké ikheparaan katim naan? » Ašé ñehandèra bnuura ŋi dko mènŋan duŋ.

³¹ Yakob aŋu dko mènŋ katim ki Penuwel‡, ŋiki aji : « Dwin Našibaŋi na kéš naan ašé wo mènkeŋi. »

³² Wi unuur ujintuŋ, aŋèp kabuul du Penuwel ašé jiin.

³³ Uko mènŋ ukaan ké bañaan biki Itrayel baanŋi bade kantaanŋ ki pnkuunt ŋiki dul di Našibaŋi akobuŋ Yakob.

33

Pyit pi Yakob na Etawu

¹ Yakob akat kéš ašé win ké Etawu akbi, awo na biinŋ iñeen uweek ŋbaakèr (400), ké Yakob ašé jej bapoŋ apaŋèš, awul baka banin baka, Leya, Rakel, na balemp biki baka Bila na Filpa.

² Aŋu baat balemp na babak baka ŋi kadun, ké Leya ayeenk na biki nul, Rakel ké abaañsaan na Yotef.

³ Ul ké ašé jot kadun, aya ašé ŋup adoo do nyaas paaj na ulon ašé aŋog abuk ašin.

⁴ Etawu aŋi aya ayit na a, alut amooka, ké bašé wo ŋi ŋwooni.

⁵ Etawu akat kéš awin baat na bapoŋ ašé hepara aji : « Bañaan biki bawo bahon ba? »

Ké atem aji : « Bapoŋ biki Našibaŋi ŋi pjoob bkow pi nul awuluŋ nalemparu. »

⁶ Balemp baat baŋog na babak baka, abi aŋup ŋi kadun ki Etawu.

⁷ Leya ké aŋog na biki nul, abi aŋup ŋi kadunul. Ké Yotef akak aŋog na Rakel abi aŋup.

⁸ Wal mènŋ ké Etawu ašé ji na Yakob : « Ké we uwoon pntuk pi bañaan na ŋntaam ŋi nyitanaanuŋ ba? »

Ké atem aji : « Dŋal ŋal pwinana bnuura ŋi kéš ŋi ajug naan ukaan. »

⁹ Ké Etawu aji na a : « Abuk paap, iko yi nwoonaanuŋ ikèš, dukiin na bka bi nu. »

¹⁰ Ké ateema aji : « A-a, woli dwinana bnuura ŋi kéš ki nu, kdinan kayeenk uko wi nwuliin. Hènk di uwoon, dpèn awinana ŋi kadunu jibi ñaan ajaan apèn kawinana ŋi kadun ki Našibaŋi, ké iyeenkèn na uhaas ujint. »

¹¹ Keeri idinan iyeenk uko wi nwuliin, wi nwinaniin bnuura ŋi kéš ki Našibaŋi awo na uko bti wi nnumiin. » Aŋiini ŋiini haŋ te ké uŋ adoo dinan.

‡ 32:31 Penuwel : ŋi uhebèrè dawoon kaara di Našibaŋi. Itrayel : Dawoon Našibaŋi awo Našibaŋi i Itrayel.

Bi Yakob na Etawu bawayèšèri

¹² Wi babanuŋ ŋuŋ, ké Etawu ašé ji na Yakob : « Joh ŋnaŋa ŋya, ddo kapos ŋi kadun na bañaan biki naan. »

¹³ Ké ateema aji : « Ajug naan ame ké bapoŋ bañeeñèŋi ké nkak awo i kaŋu uŋal ŋi ŋntaam ŋankbootuŋ. Woli dmint mintan ŋa unuur uloolan ŋntaam bti kakeŋ. »

¹⁴ Ajug naan akeeri jot nalemparul kadun, ŋji ddo kapos btiisu na batani bi ŋgakanuŋ na bapoŋ te kadoo kaban du ajug naan du Feyir. »

¹⁵ Ké Etawu aji na a : « Ddukaru bañaan balon ŋi bangakandèruŋ na ŋji. »

Ké atem aji : « Ndolna we? Uko unkaan udooni uwo nwinana bnuura ŋi kéš ki ajug naan. »

¹⁶ Ké Etawu ajeŋ unuur mènŋ bgah aya Feyir,

¹⁷ ké Yakob, ul ašé ya Fukot. Aniw da katoh abot ado impen pa ŋntaam. Uko mènŋ ukaan ké baŋu dko mènŋ katim ki Fukot*.

Yakob aban du Fikem

¹⁸ Wi Yakob apènnuŋ Padan-Aram, aban najoob du ubeeka wi Fikem du utaak wi Kanaan. Afèŋ ataaj na ubeeka.

¹⁹ Anug dko di atarnuŋ kaloona ŋi babak Hamor ašin Fikem. Anugar da ktaka iñeen uweek ki baŋaknuŋ untaam.

²⁰ Aboman da *bliit bi mngur, ašé ŋu ba katim ki « El Elohe Itrayel†. »

34

Uko wi Dina

¹ Dina napoŋ ñaaŋ i Leya abiiŋ abukar Yakob apèn pya kawin baat biki utaak wi bawoon.

² Ké Fikem, abuk Hamor nahitit našin i utaak ašé wina. Amoba, aŋupana.

³ Ké uhaas ušé wo ŋi Dina poonu abuk Yakob ké aŋala ala'a baniw.

⁴ Aya aji na Hamor ašin : « Yaan iñehandèrèn poonu uŋ nniima. »

⁵ Baŋup Yakob ké baŋopan Dina abukul, ké jibi babakul biinŋ bawoon du uŋteeh na batani aanŋi nin uko ulon ké bado penna uŋteeh.

⁶ Hamor, ašin Fikem, aya du uko Yakob kaya kaŋiini na a.

⁷ Uŋènk wal mènŋ ké babak Yakob biinŋ bakamšii, bame uko unŋèpuŋ. Uko mènŋ ude baka, ké badeebaŋ maakan ŋiki Fikem ado Itrayel uko unwuŋuŋ maakan wi apiintuŋ na abuk Yakob. Ñaan aanwo kado haŋ.

⁸ Ké Hamor ašé ji na baka : « Fikem abuk naan aŋal poonu abukan na manjoonan. Nawulana a aniim.

* 33:17 Fukot : ŋi uhebèrè dawoon impen. † 33:20 El Elohe

⁹ Nawulan n̄tiinkar n̄bot n̄mēbandēr : nawulan babukan baat̄ n̄niim, un kak n̄wulan biki nun naniim.

¹⁰ Naṭoon ṭi na un, utaak wi uwo wi nan, nafēṭ na un nado kapos̄ jibi naṅali. »

¹¹ Wal mēnt̄ Fikem aji na aṣin poonu na baweekul : « Nawutan nwinana bnuura ṭi kadunan, dwulan uko bti wi nakhep-araanuj.

¹² Ddo uko bti wi naṅaluj, uko uloolan ṭaṅ wi wi n̄jaluj, nawulaan abukan nniim. »

¹³ Babuk Yakob bateem Fikem na aṣin, bado mntit na baka ṭiki aṭopan abuk aṣin baka.

¹⁴ Baji na baka : « N̄n̄hilan kawul abuk aṣinun n̄niint̄ anwoonj aanwala katēmp aniim. Uko mēnt̄ uwo mnkow pa un.

¹⁵ N̄dinanan uko wi naheparuj woli nado uko wi : nakakan ji un, nawalan biint̄ biki nan katēmp bti.

¹⁶ Wal mēnt̄ n̄wulan babukun baat̄, kabot kajej babukan baat̄, n̄ṭo na an kak, n̄wo pntaali ploolan.

¹⁷ Aṣē wo woli naandi p̄tiinkun, n̄jej abuk aṣinun kaya na bgahun. »

¹⁸ Uṭup wi baka ulil bi Hamor na Fikem abukul.

¹⁹ Fikem awoonj anwinaniinj bnuura ṭi katoḥ ki aṣin bti, aanwo na n̄ṣal n̄tēb ṭi uko wi bajakuluj, ṭiki aṅal poonu abuk Yakob maakan.

²⁰ Hamor na Fikem abukul baya du uneej ubeeka aṭiini na biint̄ biki wa aji :

²¹ « Baṅaṅ biki bawo na uṣal unuura : Baṭoon ṭi utaak wi na n̄ja, udēmi, bado kapos̄ jibi baṅali n̄do kaniim baat̄ biki baka, bado kaniim biki n̄ja.

²² Kē uko uloolan uk̄tuuj badi p̄ṭo na n̄ja bti, n̄wo pntaali ploolan. Uko mēnt̄ wii wi : biint̄ biki n̄ja bti bawo kawala katēmp jibi bukal bawaliinj ka.

²³ Itani yi baka, bka bi baka na n̄ntaam ji baka bti iinkkak wal mēnt̄ yi n̄ja i? Nawulan n̄dinan baka uko wi bajakuj, baṣē baduka na n̄ja. »

²⁴ Baweek biki ubeeka batiink uko wi Hamor na Fikem abukul bajakuj. Kē biint̄ biki ubeeka bti baya wala katēmp.

Plukan pi Fimeonj na Lewi

²⁵ Unuur uwajant̄en wi n̄leef n̄jakdeen bawaliinj katēmp kē hanori, kē bi Fimeonj na Lewi, babak Yakob biint̄, baweek Dina, baṣē naṭa ajej ikej yi baka apoṣ aneej ṭi ubeeka kē nin n̄aṅ aankit baka, adēpa ṭi biint̄ bti aṣij.

²⁶ Bafinj kak bi Hamor na Fikem abukul ajej Dina apēnan ṭi katoḥ ki Fikem aṣē ya.

²⁷ Babuk Yakob babi abaṅēṣ banklaanj pkeṭ, ajej iko bti inwoonj ṭi ubeeka, ṭiki bakowandēn aṭa baka.

²⁸ Bajej n̄pi na n̄nkaneel na n̄git na n̄buuru n̄ji baka na iko inwoonj du ubeeka na n̄jeeh.

²⁹ Bajej bka bi baka bti, babak baka na bahar baka, na iko bti yi bakaṅ ṭi itoh yi baka.

³⁰ Yakob aji na bi Fimeonj na Lewi : « Naṭijaraan b̄ṭup. Naṭu kē nkak n̄aṅ nawuṭaan maakan ṭi kēṣ ki baṅaṅ biki utaak wi bakanaan na wi baperitit. Woli batiinkar abi agutan na n̄ja bafinjēn na biki katoḥ naan bti ṭiki batum apel n̄ja maakan. »

³¹ Kē baṣē teema aji : « N̄wo kawut bado aṭa'un ji awo naṭuunk i? »

35

Yakob du Betel

¹ Naṣibaṭi aji na Yakob : « Naṭiin iya Betel iya iṭo da. Yaan ido da *bliit bi mngur pa n̄ji Naṣibaṭi, n̄ji mpēnuj awinana ṭi kadunu wi iktinj Etawu abuk ṣaaṣ. »

² Yakob aji na baṅaṅ biki katoḥul na bangakandēruj na a bti aji : « Napēnaan itu yi n̄jaṅ nadēman ṭi p̄toofan, nadolan baṅlow nakakna najint̄ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. Naṭēṣan kak imiṣa.

³ Najoh n̄ya Betel ddo da bliit pa Naṣibaṭi antiinknuj wi nwoonj ṭi mnt̄ēg, aṅt̄ēnknuj ṭi bayaṣ bi ndoluj. »

⁴ Bapēnan itu yi bawoonaanuj na irinku yi baṭuuj ṭi ibaṭ* awul Yakob kē amoy ṭi bko bweek banwoonj ṭi kaṅog Fikem.

⁵ Wal mēnt̄ kē baṣē naṭa atool pya. Naṣibaṭi aṭu palēnk ṭi n̄beeka n̄anfooyuj dko di babinj awo, kē baṅaṅ banwoonj da baandookar na baka.

⁶ Yakob na baṅaṅ biki awoonaanuj bti baban du Lut du utaak wi Kana. Dko mēnt̄ dawoonj Betel.

⁷ Aboman da bliit bi mngur aṣē du dko mēnt̄ El Betel†, ṭiki dul di di Naṣibaṭi apēnuj awinana ṭi kadunul wi aṭkiinj abuk aṣin.

⁸ Wi bawoonj da kē Debora, n̄aṭa ambiinj ayewi Rebeka aṣē keṭ, kē bamoya du Betel du p̄ṭeef bi bko bweek banwoonj da. Uko waṅ ukaṅ kē Yakob adu bko mēnt̄ aji bko bweek bi n̄wooni.

⁹ Naṣibaṭi akak apēn awinana ṭi kadun ki Yakob wi apēnuj Padan-Aram, awula bnuura.

¹⁰ Aji na a : « Katimu kawo Yakob, kē baṣē wo baankak ado kadu'u Yakob ; katimu kawo Itrayel‡. » Kē hēnk di aṭu'u luṅ katim ki Itrayel.

¹¹ Naṣibaṭi akak aji na a : « N̄ji dwoonj *El Ṣaday, Naṣibaṭi Anhiniinj iko bti. Kabuk kajoobēt̄ na iwi ibot ibuk ituman. Pntaali pankpēnuj ṭi iwi pawo utaak, pado wo n̄ṭaak n̄ṭum ; baṣij babot bapēna ṭi iwi.

* 35:4 *Irinku yi baṭuuj ṭi ibaṭ*: Baji baṭu ya buṭaan bawutna kajotna baka. † 35:7 *El Betel* : ṭi uhebērē dawoonj Naṣibaṭi i Betel. ‡ 35:10 *Itrayel* : ṭi uhebērē danaam na apētar na Naṣibaṭi.

¹² Utaak wi nwulun Abraham na Itaak dwulu wa, kabot kawul pntaali pankmbiin ti kafetu apenna ti iwi utaa wi. »

¹³ Ké Naşibaţi aşê pên ti kadunul aya.

¹⁴ Yakob ajeş plaak atêf ti dko di Naşibaţi abiin aţiniyaan na a, ajatan ti pa abot atul ukêra ti pa.

¹⁵ Adu dko di Naşibaţi abiin aţini na a aji BetelŞ.

Kabuka ki Benyamin na pkeş pi Rakel

¹⁶ Yakob na bañaan biki nul bapên du Betel aya. Baankak alow Efrata, ké Rakel aşê buk. Kabuk kanoorana maakan.

¹⁷ Wal wi akhajuş na pdo na kabuk ké ņaaş ankbuk bukanulun aşê ji na a : « Wutan kalênk, ikak abuk napoş ņiiniş. »

¹⁸ Anoor maakan ado ņogan pkeş, ké wi abanuş ti pjemşa aşê wul napoş katim ki Ben-Oni*, ké Yakob aşê wula katim ki Benyamin†.

¹⁹ Rakel akeşi, ké bamoya du bgah bi Efrata, dko mênş dawoon Betleyem.

²⁰ Yakob atêf plaak ti bhêr bi nul. Plaak pi bhêr bi Rakel mênş pawoon da hênk te nşayuuş dko di amoynaaniinş.

Pjuban pi Ruben

²¹ Yakob i bakakuş ado Itrayel anaşa na bañaan biki nul aya atêş Migdal-Eder aşê tar kaloona ki nul.

²² Wi bawoon ti utaa wuş ké Ruben aşê ya apiinş na Bila, ņaaş i aşin awoonaanuş, ké başup aşin uko mênş.

Babuk Yakob

Babuk Yakob biinş bawo iņeen na batêb.

²³ Biinş biki abukuş na Leya bawo : Ruben bajeenul, Fimeyonş, Lewi, Yuda, Itaakar, na Tabulon.

²⁴ Ké biki abukuş na Rakel bawo : Yotef na Benyamin.

²⁵ Ké biki Bila nalemp i Rakel bawo : Dan na Neftali. Ké biki Filpa nalemp i Leya bawo : Gad na Ater.

²⁶ Bapoş bukuş biki Yakob abukuş wi awoon du Padan-Aram.

Pkeş pi Itaak

²⁷ Yakob aban du uko aşin du Mamre du Kiriyat-Arba, dul dawoon Hebronş. Dul di Abraham na Itaak babinş atêf.

²⁸ Itaak aka ņşubal iņeen-week na iņeen bakreş (180),

²⁹ aşê noorfên aya du bajugul. Wi akkeşuş, aţafi, ké ņnuur ņi nul ņabot atum. Etawu na Yakob babukul ké bamoya.

36

Baaş na bapoş biki Etawu

¹ Pntaali pampennuş ti Etawu pii pi, pul pawoonş Edom :

² Etawu aniim baaş biki Kanaan, baaş mênş biki biki : Ada na Oholibama na Batmat. Ada awo abuk Elon nahitit, ké Oholibama awo abuk abot awo abab Fibeyonş nahiwit.

³ Batmat awo abuk Işmayel. Nebayot awo abuk aşin.

⁴ Ada abukar Etawu Elifat, ké Batmat abuk Reuwel.

⁵ Oholibama abuk Yewuş, Yalam na Korah. Bukuş bawoonş biinş babuk Etawu bambukiinş du utaa wi Kanaan.

⁶ Etawu ajeş baharul, babukul na bañaan biki katohul bti, itani yi nul na ņntaam ņi nul bti na iko bti yi akaanş wi awoonş ti utaa wi Kanaan aya utaa wi Feyir alow Yakob abuk aşin.

⁷ Itani yi baka idem wal mênş maakan ké utaa wi bafêşuş unhil pkêş baka ņiki itani yi baka itum maakan.

⁸ Hênk, ké Etawu aya atêf du dko di pnkuş du Feyir. Etawu dawoonş Edom.

Babuk Etawu du Feyir

⁹ Pntaali pi Etawu aşin bahedomit anfêşuş du dko di pnkuş du Feyir pii pi :

¹⁰ Itim yi biinş babuk Etawu yii yi : Elifat awo abuk Ada ahar Etawu, ké Reuwel awo abuk Batmat ahar Etawu kak.

¹¹ Elifat abuk Teman, Omar, Şefo, Gatam, na Kenat.

¹² Elifat abuk Etawu akak awo na ņaaş alonş i awoonş aanniimi, ké abukara Amalek. Bukuş bawoonş babab Ada ahar Etawu.

¹³ Ké biki Reuwel bawo : Nahat, Ferah, Şama, na Mişaa. Bukuş bawoonş babab Batmat ahar Etawu.

¹⁴ Ké Etawu abuk na Oholibama aharul abuk Ana, ahar abuk Fibeyonş, bi Yewuş, Yalem na Korah.

Baweek biki Edom

¹⁵ Bañaanş banwoonş baweek ti pntaali pampennuş ti Etawu biki biki :

Baweek bampennuş ti Elifat bajeenul bawo : Teman, Omar, Şefo, Kenat, Korah,

¹⁶ Gatam na Amalek. Bukuş bawoonş baweek bampennuş ti Elifat abuk Ada.

¹⁷ Ké bampennuş ti Reuwel abuk Etawu bawo : Nahat, Ferah, Şama, Mişaa. Bukuş bawoonş baweek bampennuş ti Reuwel abuk Batmat ahar Etawu du utaa wi Edom.

¹⁸ Ké baweek bampennuş ti Oholibama abuk Ana, ahar Etawu bawo : Yewuş, Yalam, na Korah. Bukuş bawoonş baweek biki Etawu abukuş na Oholibama abuk Ana.

¹⁹ Bukuş bawoonş babuk Etawu baweek biki Edom.

Babuk Feyir nahorit

Ş 35:15 Betel : Ti uhebêrê dawoonş katoh ki Naşibaţi. * 35:18 Ben-Oni : Ti uhebêrê dawoonş napoş i unoor wi naan.

† 35:18 Benyamin : Ti uhebêrê dawoonş napoş i kaņen naan kadeenu.

²⁰ Babuk Feyir nahorit bawoon banfētun uteek ti utaak wun, bawo : Lotan, Šobal, Fibeyon, Ana

²¹ Dišon, Ešer, na Dišan bukuŋ bawoon baweek biki bahorit, babak Feyir du utaak wi Edom.

²² Babuk Lotan bawo : Hori, na Heman, kē abuk ašin Heman ŋaaf awo Timnah.

²³ Babuk Šobal bawo : Alwan, Manahat, Ebal, Šefo na Onam.

²⁴ Babuk Fibeyon bawo : Aya na Ana. Ana mēnt ayaan awin du *pndiš dko di meel mnyik wi akyafanun ŋbuuru ŋi Fibeyon ašin.

²⁵ Babuk Ana bawo : Dišon, na Oholibama abukul ŋaaf.

²⁶ Biki Dišon bawo : Hemdan, Ešban, Yitrana na Keran.

²⁷ Babuk Ešer bawo : Bilhan, Fawan na Akan.

²⁸ Babuk Dišan bawo : Uš na Aran.

²⁹ Baweek biki bahorit bawo : Lotan, Šobal, Fibeyon, Ana,

³⁰ Dišon, Ešer, na Dišan. Bukun bawoon baweek bahorit du utaak wi Feyir.

Baših biki Edom

³¹ Baŋaan biki bawoon banšihun du utaak wi Edom ji naših alon ti biki Itrayel abi ado kaših.

³² Bela abuk Bewor aših du Edom, kē ubeeka wi nul uwo katim ki Dinhaba.

³³ Bela akeŋ, kē Yobab abuk Ferah i ubeeka wi Botra ayeenk aših.

³⁴ Wi Yobab akeŋ, kē Hušam i utaak wi batemanit ayeenk aših.

³⁵ Wi Hušam akeŋ, kē Hadad, abuk Bedad ayeenk aših. Ul agutun na bamadiyanit abot akob baka du ŋteeh ŋi Mowab, katim ki ubeeka wi nul kawo Awit.

³⁶ Wi Hadad akeŋ kē Talma i Mašreka ayeenk ti a aših.

³⁷ Wi Talma akeŋ kē Šawul i Rehobot-ha-Nahar ašē yeenk aših.

³⁸ Wi Šawul akeŋ kē Baal-Hanan, abuk Akbor ašē yeenk ti a aših.

³⁹ Wi Bal-Hanan abuk Akbor akeŋ kē Hadar ayeenk aših, ubeeka wi nul uwo Pawu ; aharul awo Mehetabel abuk Matred abuk Meh-Tahab.

Baweek biki Edom kak

⁴⁰ Itim yi baweek bampēnnun ti Etawu yii yi ; baduuna baka andoli ti katoh ki apēnnun na ti dko di afēŋun: Timnah, Alwa, Yetet,

⁴¹ Oholibama, Ela, Piŋon,

⁴² Kenat, Teman, Mibšar,

⁴³ na Magdiyel, na Iram. Bukun bawoon baweek bampēnnun ti Etawu ašin bahedomit. Baduuna baka andoli ti utaak wi afēŋun.

37

¹ Kē Jakob ul ašē duka du utaak wi Kanaan wi ašin abiin awo.

Yotef na babak ašin

² Uko wi katoh ki Jakob wii wi : Yotef aka ŋšubal iŋeen na paaj na ulon aji yafan ŋkaneel na ŋpi na babak ašin. Ado kpoŋ ki nul na babak Bila na Filpa bahar ašin. Yotef abi ŋup ašin baka aji baji bado iko iwuŋaan.

³ Kē Jakob i bakakun ado Itrayel ašē ŋal Yotef apelan babakul bti ŋiki abuka wi awoon naŋaf, ado kē badola kamiša kanuura.

⁴ Kē babak ašin bašē win kē ašin baka aŋala apel baka, kē bašē šoor Yotef adoo wo baanji baŋini na a bnuura.

⁵ Unuur ulon, Yotef aŋaafi ašē ŋup ŋa babak ašin, kē bukal babaa šoor šoor maakan apel.

⁶ Yotef aji na baka : « Natiinkan ŋaafi ŋi ndolun :

⁷ Dŋaafi kē ŋwo wo ji ŋwo ti ptan intooliin du uŋeeh, kē bdaaj bi intooliin bi naan bašē mara mara awo bnaŋ kē idaaj yi nan išē fooy ba ašē wo wo ji iko inŋupun ti kadun ki bi naan. »

⁸ Babuk ašin bateema aji : « Woon iŋal aji iwo naših i nun kē ŋwo i kado kado uko wi ijakuŋ? » Nŋaafi ŋi nul na ŋŋup ŋi nul ŋado kē bašoor kak maakan.

⁹ Yotef akak aŋaafi kak aŋup babak ašin aji : « Natenan, dkak aŋaafi kak kē uwo wo ji bnuur, pli na njah iŋeen na uloolan ŋaŋup ti kadun naan. »

¹⁰ Aŋup uko wan ašin kak, kē un ašē ŋoman na a aji : « Kē ŋaafi ŋun ŋi idolon! Nji, naan na babak ŋaš ŋbi kaŋup ti kadunu i? »

¹¹ Babuk ašin bakuja maakan kē ašin ašē hank uko wan ti ušal.

Yotef awaapanaa

¹² Unuur ulon, babak ašin Yotef baya byafan bi batani bi ašin baka du Tikem.

¹³ Jakob ašin i bakakun ado Itrayel aji na Yotef : « Babuk ŋaš bawo du byafan du Fikem. Biin dyilu du baka. »

Kē ateam aji : « Nji wi. »

¹⁴ Jakob akak aji na a : « Yaan iten jibi bawoori bukal na ŋntaam išē ibi iŋupēn. » Ayilna du dko danwoon du uŋeeh wi inkun du Hebron kē Yotef ašē ya aban Tikem.

¹⁵ Niinŋ alon ayit na a, kē akŋaay na uŋeeh ašē hepara aji : « We wi iklaan ba? »

¹⁶ Kē ateam aji : « Dla babak paapa. Dkooŋu kooŋ ŋupaan dko di bakyafanaanun ŋntaam ŋi baka. »

¹⁷ Kē niinŋ aji na a : « Bapēn ti, dtiink kē baji baya Dotan. » Kē Yotef apēn ala babak ašin aya ŋenk baka du Dotan.

¹⁸ Bawina kē akbi du kalowan ašē tiinkar ji abi ado kaban du baka aji bafina.

¹⁹ Baŋiini aji : « Natenan ajuŋ ŋaafi akbiin hēnk.

²⁰ Hēnkun, najoh ŋfiŋa ŋšē ŋfēla du bhēr blon, ŋyale ŋya ji uko ulon ujoŋ wi uŋeeh

udohuluhu. Wal mēnt nten uko wi nṭaafi nji nul nṭakakuṅ. »

²¹ Kē Ruben ašē tiink baka, anṭa pṭbuuran Yotef. Aji na baka : « Nṭwut kafina. »

²² Naktul pṭnaak! Nafēlana du bhēr blon du *pndiis, nawutan kafina kēma kakoba. » Ruben ado do hanṭ kahilna kabuurana kakakana du ašin.

²³ Wi Yotef abanuṅ kē babak ašin bašē wohēša kamiša kanuura ki awohuṅ ašē

²⁴ jeja awat du bhēr blon. Bhēr mēnt baanwo na meel. ²⁵ Baya wal mēnt aya aṭo ade. Wi bakatuṅ kēš ašē win pntuk pi bahiṣmayelit* kē pakpēna Gilaad. Nṭtaam nji pnkunkaali nji baka nṭajij iko itum itaabanaani pde, ilil pṭṭēkēn na ikuraaraani yi baṭijunṭ kaya kawaap du Ejiptu.

²⁶ Kē Yuda ašē ji na babak ašin : « We wi nṭkkaanṭ šēm nṭinṭ abuk ašin nja abot amen pkeṭ pi nul ba? »

²⁷ Nawulēn nṭwaapa bahiṣmayelit, nṭwut kafina. Awo abuk ašin nja, nṭwo biki pṭnaak ploolan. » Kē batiinka.

²⁸ Kē bawaap bahiṣmayelit bašē ṭēp. Kē baweekul bašē pēnana ṭi bhēr, awaapa baka itaka inlinṭunṭ na baluk bi nṭsubal nṭṭēb na kli paaj bi nayafan, kē bukuṅ baṅooṭa Ejiptu.

²⁹ Kē wi Ruben akakuṅ du bhēr, aantēnk da Yotef. Atow imiṣa yi nul,

³⁰ ašē kak du babak ašin aji na baka : « Napoṭ aanwo du bhēr, hum di di nji kadoluṅ hēnkunṭ? »

³¹ Babuk ašin Yotef bajej wal mēnt upi udow afin, ašē jej kamiša ki Yotef ayek ṭi pṭnaak.

³² Baṅooṭ kamiša kanuura kuṅ ašin baka ašē ji na a : « Paap, uko wi nṭyaanṭ awin wii wi, tenan me kawo kamiša ki abuku. »

³³ Kē unṭ aten ka ašē ji : « Kamiša ki abuk naan ka. Uko ulonṭ ujoṭ wi uṭēeh upitēš Yotef adoha. »

³⁴ Jakob atow imiṣa yi nul wal mēnt awohara iko yi puum†. Aṭēga pkeṭ pi abukul ajon.

³⁵ Babukul bti, biinṭ na baat, babi pyompana, kē ašē pok aji : « A-a ṭṭēga ṭēga te kado kaluṅ kaya kaṭēnk abuk naan du mnkeṭ. » Jakob awooni'ara wooni abukul.

³⁶ Bahiṣmayelit baya waap Yotef ṭi inṭ alonṭ i katim ki Potifar du Ejiptu. Niinṭ mēnt awo ṭi baweek biki pṭsih pi Farawuna naṣih i Ejiptu, ul awoonṭ naṣih i bayenṭ biki nul.

38

Yuda na Tamar

¹ ṭi wal mēnt, Yuda aduk babak ašin aya du niinṭ alonṭ i uṭaak wi Adulam i katim kawoonṭ Hira.

* **37:25 Bahiṣmayelit** : Bakak aji badu baka bamadiyanit. puum.

² Awin da poonu abuk niinṭ alonṭ i katim kawoonṭ Ṣuwa i uṭaak wi Kanaan. Ajej poonu mēnt aniim. Awinar na a,

³ kē poonu awo na kayinṭ abuk napoṭ niinṭ, Yuda kē aṭu'a katim ki Er.

⁴ Nṭaṭ akak amobana kayinṭ abuk napoṭ niinṭ kē aṭu'a katim ki Onan.

⁵ Akak amobana kayinṭ uyaasṭ uwajantēn abuk napoṭ niinṭ ašē ṭu'a katim ki Ṣela. Wal wi Ṣela abukiinṭ, Yuda awo du Ketib.

⁶ Yuda ajejar Er abukul bajeen, nṭaṭ i katim ki Tamar.

⁷ Kē Er bajeen i Yuda ašē wo nawuṭaan ṭi kēš ki *Yawe Nawat Kabuka, kē afina.

⁸ Kē Yuda ašē ji na Onan : « Ime uko wi iwoonṭ i kado wi iwoonṭ aṭa Er : yaan iwinar na aharul ibukar naweeku bapoṭ. »

⁹ Kē Onan ašē me kē bapoṭ biki akbukunṭ baankwo biki nul. Aji woli awinar na ahar naweekul, aji pēnan bduun katoon du mboṣ kahilna kawo aankbukar naweekul bapoṭ.

¹⁰ Uko wi ajaanṭ ado uunlil Nawat Kabuka, kē afina ul kak.

¹¹ Kē Yuda ašē ji na Tamar ababul : « Ṭoon du uko ṣaas iwo nayoṭ. Yoonkan Ṣela adēm nṭṣē nwulu a aniimu. » Aṣal aji : « Abuk naan i aanwo kak i kakeṭ ji baweekul. » Hēnk, kē Tamar akak du uko ašin.

¹² Baṭo ajon, kē ahar Yuda, anwoonṭ abuk Ṣuwa, ašē keṭ. Wi Yuda aṭṭēginṭ ayomp, aya na Hira nanohul i uṭaak wi Adulam du Timnah kaya du bankpuunkunṭ nṭkaneel nji nul.

¹³ Baṭup Tamar aji : « Tenan, ayootanu aya Timnah ppuunk nṭkaneel nji nul. »

¹⁴ Awin kē Ṣela adēmi akak niinṭ kē bašē wo baanwula a kē aniima. Apēnan imiṣa yi pyiman, ajej uleent agur bkow, agurada hēnk ašē ṭo du uneeki wi Enayim du bgah bi Timnah.

¹⁵ Yuda aṭṭēp awina ašē nuṅ kē awo nṭaṭ ankwaapunṭ uleeful, ṭiki agur kaara di nul na uleent.

¹⁶ Abi aṅoga ašē ji na a : « Wutan nya na iwi. » Aamme kē ababul a.

Kē Tamar ateema aji : « Woli dya na iwi we wi ikwulnuṅ? »

¹⁷ Kē ateema aji : « Dyilbanu upi umpoṭi du batani. »

Kē ašē kak aji na a : « Wulaan uko ulonṭ wi iwoonaanunṭ ṭi mmēban, ibile wulēn upi kašē kakanu wa. »

¹⁸ Kē ahepara aji : « we wi inṭaluṅ nwulu? »

Kē ateem aji : « Paneel panwoonṭ na katimu na pṭal pi pa, na pjuuṭi pi iwoonaanunṭ ṭi kaṭen. » Awula ya, kē baya awinar, kē aduk nṭaṭ na kayinṭ.

† **37:34 Atow imiṣa** : Uko mēnt uji udiiman kē nṭaan awo ṭi

¹⁹ Tamar anaṭa akak katoḥul, apēnan uleent wi aguruṅ ṭi kaara, awoḥ imiṣa yi pyiman.

²⁰ Yuda ado Hira nanohul i Adulam aṅoṭ upi umpoṭi wi ahoṅuṅ, kahilna kayeenk iko yi adukaruṅ ṅaaṭ, kē uṅ aṣē wo aanwina.

²¹ Ahepar baṅaaṅ biki Enayim ṅaaṭ nawaap uleef ambiin awo ṭi bgah ṭi, kē baṣē teema aji uumbaṅ kaka'aara ṅaaṭ nawaap uleef ṭi dko mēnt.

²² Kē akak du Yuda aji na a : « Mēnya wina, baṅaaṅ biki Enayim bajakēn uumbaṅ kaka'a nawaap uleef da. »

²³ Kē Yuda aji : « Adukiin na iko mēnt, ṅwut kado kalaar ikow yi nja mnkow, dbubara me kē dyilu na upi kē iya wo iinwina. »

²⁴ Uko mēnt udo uko ji kli kwajant kē baṣē bi aji na Yuda : « Tamar ababu aya awaap uleeful ado mobana kayin ṭi buṭaan bi adoluṅ. »

Kē Yuda aṣē ji : « Nadoon bapēnana bdig batēra najeb. »

²⁵ Kē wi bakpēnanuluṅ kaṣē yil baya baji na ayootanul : « ṅiinṭ ajug iko yi, awulnuṅ kayin. Dkooṭu kooṭ tenan bnuura paneel na ptaḥ pi na pjuuṭi, iṣal aji iwo yi in ba? »

²⁶ Yuda ayikrēn ya aṣē ji : « ṅaaṭ i awo natool apelēn ; na manjoonan mēndi pwula Ṣela abuk naan aniima. » Wi wi Yuda aṣaaṅ ado kē bawutana, awo aanakak apiinṭ na a.

²⁷ Kē wal wi Tamar abanuṅ ṭi kabuk, abuk kbet.

²⁸ Wi akbukunṅ aloṅ ṭi bapoṭ adun apēnan kaṅen, kē ṅaaṭ ankbuk bukanuluṅ atan ptaḥ pjeenkal ṭi ka aṣē ji : « I apēnuṅ uteek. »

²⁹ Kē napoṭ aṣē bi kakan kaṅen kē natēbantēn apēn uteek. Kē ṅaaṭ ankbuk bukanuluṅ kē aṣē ji : « Ihaabēs bgah aṭēpnal » Ukaan kē Yuda aṭu'a katim ki Peret*.

³⁰ Kē abuk aṣin anwoon na ptaḥ pjeenkal abaa pēn, kē baṭu'a katim ki Ferah.

39

Yotef du Ejiptu

¹ Wi baiṣmayelit baṭijunṅ Yotef du uṭaak wi Ejiptu bawaapa ṅiinṭ aloṅ i katim kawoonṅ Potifar. Awo ṭi baweek biki pṣih pi Farawana naṣih i Ejiptu, ul awoonṅ naṣih i bayenṅ biki nul.

² Kē *Yawe Nawat Kabuka aṣē wo na Yotef, kē iko bti yi ajaanṅ aṭu kaṅeen iji iṭēp bnuura. Afēṭ du uko Potifar i uṭaak wi Ejiptu.

³ Kē jibi uṅ awinunṅ kē Nawat Kabuka awo na a, abot aji do uko bti wi aṭuunṅ iṣeen yi nul kē uji uṭēp bnuura,

⁴ amēbana bnuura, aṭu'a kē aklempara ul ṭi bkowul. Adola kē awo namali i nul, aṭu bka bi nul bti ṭi iṣeen yi nul.

⁵ Yotef aṭu kē Nawat Kabuka awul katoḥ ki Potifar bnuura, wi adolulunṅ kē awo namali i nul. Awula bnuura ṭi iko bti yi akaanṅ ṭi katoḥ na du uṭeēh.

⁶ Hēnk, kē Potifar aṣē ṭu bka bi nul bti ṭi iṣeen yi Yotef, uko ude wi nul ṭaṅ wi wi adukiinṅ akaanaan.

Yotef na ahar Potifar

Kē Yotef aṣē wo ṅaaṅ annuuriinṅ uleef abot anuura kaara.

⁷ Wi ṅwal ṅloṅ ṅaṭēpun, kē ahar ṅiinṭ i aklemparuṅ aṣē ṭu kēs ṭi a. Aji na a : « Joh ṅpiinṭ. »

⁸ Kē Yotef apoki aṣē ji na a : « Ayinu, ajug naan aṭu bka bi ṭul bti ṭi iṣeen yi naan, aando ji heparaan uko uṭēpun ṭi katoḥ.

⁹ Ul ṭi uleeful aando pelanaan nin uko uloṅ ṭi katoḥ ki. Aanneenanaan nin uko uloṅ ṭi katoḥ bē mēnt iwi, ṭiki iwo aharul. Kē hum di di nhiniinṅ kado uko uwuṭaan wuṅ kajuban ṭi kadun ki Naṣibaṭi ba? »

¹⁰ Kē ṅaaṭ aṣē bi duka duka ṭi pṭiini na Yotef ṅnuur bti, kē uṅ apoka pok ppiinṭ na a, pwo na a.

¹¹ Unuur uloṅ kē Yotef aṣē neeṅ ṭi katoḥ pya kado ulempul, nin ṅaaṅ aloṅ aanwo da ṭi balemp bandukiinṅ.

¹² ṅaaṭ ahar Potifar amēbana ṭi kamiṣa aṣē ji na a : « Joh ṅpiinṭ! » Kē Yotef aṣē ṭi apēn bdig kē kamiṣa kaduka ṭi iṣeen yi ṅaaṭ.

¹³ Wi ṅaaṭ awinunṅ kē adukara kamiṣa, apēn bdig,

¹⁴ ahuuran wal mēnt adu balemp biki nul aji na baka : « Nabiin naten, nahebērē i ayin naan aṭijunṅ nja abi pnoha na nja. Abi aji apiinṭ na nji kē nṣē huuran maakan.

¹⁵ Wi aṭiinkunṅ kē ṅnjari, kē aṣē ṭi aduk kamiṣa ki nul ki, apēn bdig. »

¹⁶ Ajeṅ kamiṣa abēkan ayoonkna ayinul abi.

¹⁷ Wi abanuṅ kē aṣē ṭupa uko wi aṭupunṅ balemp : « Nalemp nahebērē i iṭijunṅ un abi pnoha na nji. Abi ala ppiinṭ na nji,

¹⁸ wi ṅnjaruṅ kē aṣē ṭi apēn bdig aduk kamiṣa ki. »

¹⁹ Wi ajug Yotef aṭiinkunṅ kē aharul aṭupa uko wi nalemparul adolulunṅ, adeebaṭ maakan.

²⁰ Ado kē bamob Yotef awat ukalabuṣ du dko di bakalabuṣ biki naṣih bawoonṅ.

Yotef du ukalabuṣ

Kē hēnk di Yotef awoonṅ du ukalabuṣ.

²¹ Kē *Yawe Nawat Kabuka aṣē wo na a, awula bnuura abot adola kē awinana bnuura ṭi kēs ki naweek i ukalabuṣ.

²² Naweek uṅ aṭu'a kē awo naweek i bakalabuṣ bti, uko bti unkdolaniinṅ da uji uṭēpna ṭi iṣeen yi nul.

* 38:29 Peret ṭi uhebērē dawoonṅ bgah bṭēpni.

²³ Naweek i ukalabuş aankak aji do nin uko ulon wi baţu'u luŋ pdo, ŋiki Nawat Kabuka awo na Yotef, abot ado ke iko yi ajaan ado bti iji iţep bnuura.

40

Nŋaafi ŋi naboman poot na ŋi najun i naşih

¹ Wal wi iko yan iţepun ajon, ubi ka unuur ulon ke naweek i baboman poot na naweek i bajun biki Farawuna naşih i utaak wi Ejiptu ke bajuban ajug baka.

² Farawuna adeebaţer baka,

³ adoo wat baka ukalabuş wi naşih i bayen. Du ukalabuş menţ di di Yotef awoon.

⁴ Naşih i bayen ado ke Yotef aklempar baka.

Bajon ntiinku du ukalabuş.

⁵ Uka utejan ulon wi bukal batëb bti, naboman poot na najun baţaafiin, ŋŋaafi ŋi andolon ŋaka uko wi ŋajaki.

⁶ Na nfa, wi Yotef abiiŋ du baka aşe win ŋi kaara di baka ke bahaajalaa.

⁷ Ahepar baka aji : « we ukaan ke ikaara yi nan iţela tēlaa ba? »

⁸ Bateema aji : « Nŋaafii, ke nin alon ŋi aşe wo aanhil hil pţupun uko wi ŋŋaafi ŋajakun. »

Ke Yotef aşe aji na baka : « Naşibaţi ajaan aţup uko wi ŋŋaafi ŋajakun, ke nşe kooţan, naţupaan ŋa. »

⁹ Naweek i baboman poot aji na a : « Dŋaafi ke bko banjaan badolna ubiŋu ke banaţ ŋi kadun naan,

¹⁰ bawo na inah iwajant. Iţeeŋi abuk mnko, ke manjeenki.

¹¹ Dmëban pnkalame pi Farawuna, amar mnko muŋ apooŋ ŋi pa aşe jej pa awul Farawuna. »

¹² Yotef aji na a : « Uko wi ŋŋaafi ŋajakun wi : inah iwajant iwo ŋnuur ŋwajant.

¹³ ŋi na ŋnuur ŋwajant, Farawuna adeenju, kakakanu du ulemp wi nu. Ido kawula pnkalame pi uko udaan jibi ibiiŋ aji kdo wi iwoon naweek i babomana poot.

¹⁴ Dkooţu kooţ, kŋilmi'aan wal wi iko bti ikkakuŋ bnuura na iwi, ŋagi'aan iŋiini na Farawuna uko wi naan, ado mpën ŋi ukalabuş wi.

¹⁵ Hënk di utëpun aji : bamëbën apënan du utaak wi bahebërë, ke ŋi utaak wi mëndo do nin uko ulon unhilanun kaţu bawatën ukalabuş. »

¹⁶ Naweek i bajun awin ke pwin ŋŋaafi pi Yotef pawo pnuura aşe ji na a : « Nji kak dŋaafii. Dmara mara akuŋa icah iwajant iwoon na ipoom na iko ilon itëŋ ya.

¹⁷ Iko ilil impoţi ŋi bajunun Farawuna iwoon du kakah kanwoon du bko duuţ, ke ŋkat ŋaşë ji ŋabi kade iko menţ ŋi kakah. »

¹⁸ Yotef ateema aji : « Uko wi ŋŋaafi ŋajakun wi : icah iwajant yun iwo ŋnuur ŋwajant.

¹⁹ ŋi kak na ŋnuur ŋwajant, Farawuna adeenju kafal bkow, kado bayoontu ŋi bko, ŋkat ŋaşë ŋabi ŋado katibu. »

²⁰ Wi aţupun ŋŋaafi ado ŋnuur ŋwajant ke uşe wo unuur unjaan uleşan unuur wi kabuka ki Farawuna, ke adu balemparul baweek bti ufettu, awutan naweek i baboman poot, na naweek i bajun ado ke banaţ ŋi kadun ki baŋaan.

²¹ Akakan naweek i baboman poot ŋi ulemp, ke awula pnkalame ke adaani,

²² ke naweek i bajun, ado ke bayoonta, jibi Yotef abiiŋ aţup baka.

²³ Ke naweek i baboman poot aşe wo aanleş Yotef, aţilmi'a.

41

Nŋaafi ŋi Farawuna

¹ « Wi iko yan iţepun udo ŋşubal ŋtëb ke *Farawuna naşih i Ejiptu aşe ŋaafi. Aŋaafi amara mara anaţ du kaŋog bdëk bi bajaan bado Nil,

² aşe win uko ji ŋngit paaj na ulon ŋnuura ŋmag ke ŋapëna du bdëk, abi afeer ŋi kaban ki ba.

³ Akak awin ke ŋngit paaj na ulon ke ŋapëna du bdëk abi ŋi kafet ki ŋteek, ŋawo ŋwuţaan ŋbon maakan. ŋabi anaţ ŋi kaŋog ŋteek du kaban ki bdëk bi Nil,

⁴ aşe doh ŋngit ŋnuura ŋmag paaj na ulon ŋun. Wal menţ ke Farawuna aşe lënk aten.

⁵ « Anjoyënt kak aşe kak aŋaafi. Aŋaafi ke uko uwo wi ji ŋdeey ŋnuura ŋmag ŋapën ŋi kantoliin kaloolan atag adoo do ŋyaaş paaj na ulon.

⁶ Uwo kak ji ŋdeey ŋwuţaan ŋi uyook wi umayar unuur utërun ŋapën ŋi kafet ki ŋteek atag ado do ŋyaaş paaj na ulon.

⁷ ŋdeey ŋwuţaan ŋafiiklën ŋdeey ŋnuura ŋmag paaj na ulon ŋun. Wal menţ ke Farawuna aşe lënk aten, awin ke aŋaafi ŋaafi.

⁸ Na nfa ahaajalaa, aşe du baţeran na baŋaan bakowţaan bti ŋi Ejiptu. Aţup baka ŋŋaafi ŋi adolon ke nin alon aanhil pţupa ŋa.

⁹ Ke naweek i baboman Farawuna poot aşe ji na a : Dbaan aleş uko wi mbiin awo i kado.

¹⁰ Farawuna abi deebaţer balemparul, nji na naweek i bajun. Ajejun awat ukalabuş du naşih i bayen biki nul.

¹¹ Nŋaafi un batëb bti ŋi utejan uloolan, ke uko wi ŋŋaafi ŋi nun ujakun uşe paţ.

¹² Uka du ukalabuş naţaşa alon nahebërë, anwoon nalemp i naşih i bayen. ŋkakaleşa ŋŋaafi ŋi nun, kaşe ŋupun uko wi ŋajaki. Aţup andolon ŋŋaafi ŋi nul.

¹³ Ke jibi aţupun un, hënk di utëpun; bakakanaan du ulemp wi naan, ke undu başe yoonta. »

14 Ké Farawuna ašé do ké badu Yotef, ké bašé taran apénana du ukalabuš. Bapuunka, aťělěša imiša ašé ńija ńi kadun ki Farawuna.

15 Farawuna aji na a : « Dťaafi, ké nin alon ašé wo aanhil pťupěn uko wi njajakun. Ké bašé ńupěn aji ńi njawon nťaafi. »

16 Ké Yotef ašé teema aji : « Měntńi njhilun pdo uko měntńi! Našibaťi akťupun Farawuna uko wi nťaafi ńi nul njajakun. »

17 Ké ašé ńi na a : « Dťaafi ké uwo wo ńi dnatńi kaban ki bděk bi Nil,

18 ašé win nngit paaj na ulon nnuura nmag ké nřapěna du bděk bi Nil abi afeer ńi kaban.

19 Dkak awin kak ké nngit paaj na ulon nřuwaan, nřon nkay maakan ké nřapěn ńi kafet ki nřeek, mēmbaan kawina nngit nřanwuťi ńi nřan ńi Ejiptu bti.

20 Nngit nřuwaan nřon nřadoh nngit paaj na ulon nřeek nřanwoon nřuura.

21 Ké wi nřayoorun nřa, iindo ńi kwinn win me nřayoor nřundu, ńiki nřabona bon awuťetńi kateeku. Wal měntńi ké nřš lěnk aten.

22 Dkak anřoyěntńi ašé ńaafi kak, dťaafi awin ké uwo wo ńi nřeey nřuura nřmag nřapěn ńi kantoliin kaloolan atag ado do nřyaas paaj na ulon.

23 Ké nřeey nřuwaan nkay ńi uyook wi umayar unuur utěrun nřakak apěn ńi pntooliinn měntńi atag ado do nřyaas paaj na ulon.

24 Nřeey nřuwaan nřafiiklěnn nřeey nřuura paaj na ulon nřun. Dťup nřaafi ńi baťeřan, ké nin alon aanhil pťupěn uko wi nhilun katiink. »

25 Yotef aji na Farawuna : « Nťaafi ńi Farawuna adolon nřawo nřloolan. Našibaťi aťupa uko wi akdolun.

26 Nngit paaj na ulon nřuura nřawo nřsubal paaj na ulon, nřeey nřuura nřampěnnun ńi pntooliinn atag te nřyaas paaj na ulon nřawo nřsubal paaj na ulon: nřaafi nřawo nřloolan.

27 Ké nngit nřon nřuwaan paaj na ulon nřankbiin ńi kafet ki nřeek na nřeey nřuwaan nřantagun ńi kantoliinn te nřyaas paaj na ulon ńi uyook wi umayar unuur utěrun nřakak awo nřsubal paaj na ulon. Uko měntńi uyuuw ké uka nřsubal paaj na ulon ńi ubon uweek.

28 « ńibi nřupun Farawuna, Našibaťi ayuuja yuuw uko wi akdolun.

29 Udun aka nřsubal paaj na ulon, pyok pweek pawo ńi utaaak wi Ejiptu bti.

30 Woli nřsubal měntńi nřaťepi, nřsubal paaj na ulon ńi ubon uweek nřašš bi. Bańaan bado ńilma ńilma pyok pambiinn awo ńi utaaak wi Ejiptu. Ubon měntńi unooran, uhajan utaaak maakan.

31 Bańaan bado ńilma ńilma pyok pambiinn awo ńi utaaak, ubon měntńi uhajan wa maakan.

32 Woli iwinn ké Farawuna aťaafi nřyaas nřtěb uwo ké Našibaťi ado uko měntńi na manjoonan, adoo taran taran kado wa.

33 « Hěnkun Farawuna alaan nřaan natit anwoon na ušal untunja aťu'a ńi křow bi utaaak wi Ejiptu bti.

34 Farawuna anańiinn, aťuun balemp biki nul ńi utaaak, ńi nřsubal paaj na alon ńi pyok, baťuun bańaan badoki bafaš uko wi bakiťun kado ifah kańeen kapěnan kalon kaluku.

35 Baťonkan nřeey bti ńi nřsubal ńi pyok. Farawuna aťuun baka pťu nřeey du inkuti du nřbeeka bahank nřa da.

36 Nřeey nřun bahank nřa pa nřsubal paaj na ulon ńi ubon ńi utaaak wi Ejiptu ; hěnk bańaan biki utaaak bawutna kakeť wal wi ubon ukbiinn kabi. »

Pděm pi Yotef

37 Nřup ńi Yotef nřalil *Farawuna na banjaan baťěnka pših bti.

38 Farawuna aji na baka : « Nřhilan kawin nřaan alon atěntńi i? Anwoon na Uhaas wi Našibaťi? »

39 Aji na Yotef : « Wi Našibaťi adoliinn ké ime uko wi, uunka nin nřaan antitun, anwoon na ušal untunja ńi iwi.

40 Iwu ikwoon naweek i katoh ki naan, bańaan biki utaaak bti bado kado uko wi ijakun, pťij pi pših ńań pakťun nřpelu.

41 Dťu'u ńi kadun ki utaaak wi Ejiptu bti. »

42 Farawuna apěnan wal měntńi paneel panwoon ńi kańen ki nul awoh Yotef. Awoharaana imiša yi patenda pdaan abot aťu'a bkitrěnn bi wuuru ńi kaťuť.

43 Apayana ńi ukaru wi nul utěbantěnn wi nřmpělěnt nřakpulun unwoon wi nalemparul ańřognulun. Ké bašé huuran ńi kadunul aji : « Naťepaana! » Ké hěnk di di Farawuna aťu'u lun ńi kadun ki utaaak wi Ejiptu bti.

44 Aji na Yotef : « Nńi dwoon Farawuna, ké nin alon ńi Ejiptu ašé wo aankdo uko wi iwoon iindinanii. »

45 Wi wi aťu'ulun katim ki Šafnat Paneya ašé wula Atenat abuk Potifera nřaťeřan i On ké aniimi. Ké Yotef ašé nřaay na utaaak wi Ejiptu bti.

46 Yotef aka nřsubal ińeen nřwajanť wi baťijulun ńi kadun ki Farawuna naših i Ejiptu. Apěnn aduk Farawuna ašé nřaay na utaaak wi Ejiptu bti.

47 ńi nřsubal paaj na ulon ńi pyok, mboš manwul nřeey nřtum maakan.

48 Ké Yotef ado ké baťonkan nřeey ńi nřsubal paaj na ulon nřun aťu nřa ńi nřbeeka. Ańi ńu ńi ubeeka undoli nřeey ńi nřeek nřanfooyun wa.

49 Ahank nřeey ké nřatum ńi pyiw pi bděk, nřatum pťum pan ké badoo ńańan pniib nřa, ńiki nřatum pťum pweek maakan.

Babuk Yotef

50 ńi ušabal wi ubon udo kabi, Atenat abuk Potifera nřaťeřan i On, abukar Yotef bapot biinn batěb.

* 41:51 Manate : ńi uheběre danaam katiinkare na pńilma.

⁵¹ Yotef awul nateek katim ki Manate*, aji : « Naşibaţi ado kê nŕilma unoor wi naan bti, abot ado kê nŕilma katoŕ ki paapa bti. »

⁵² Awul natëbantën katim ki Efrayim†, aji : « Naşibaţi ado kê kabuk kajooübët na nji ŕi utaak wi pjuuk pi naan. »

⁵³ Wal mënŕan kê nşubal paaj na uloŕ nji pyok ŕi Ejiptu kê nşaşë ba,

⁵⁴ kê nji paaj na uloŕ nji ubon uweek nşaşë jun, jibi Yotef abiiŕ aŕup. Ubon uwo ŕi nŕtaak bti, kê uko ude uşë wo ŕi Ejiptu.

⁵⁵ Wi bañaan biki Ejiptu bawoon baankak aka uko ude, baya du *Farawuna ahuuran ahepara uko ude, kê aji na baka : « Nayaan du Yotef, nado uko wi akjakanan. »

⁵⁶ Ubon uwo ŕi utaak bti. Kê Yotef ahaabëş inkuti yi bahankuŕ nŕdeey aşë waap ŕa bañaan biki Ejiptu. Ubon ubaa kak adëma dëm du utaak.

⁵⁷ Bañaan bapënna nŕtaak bti abi Ejiptu pnug nŕdeey du Yotef ŕiki ubon udëm ŕi nŕtaak bti.

42

Pyit pi Yotef na babak aşin

¹ Wi Yakob atiinkuŕ kê bawaap nŕdeey du Ejiptu, aji na babakul : « we wi naŕoon atentar ba? »

² Dŕiink kê baji bawaap nŕdeey du Ejiptu! Nayaan da naya nanug nŕdeey nŕwutna kakeŕ ubon. »

³ Kê babak aşin Yotef iñeen baya Ejiptu pnug nŕdeey.

⁴ Kê Yakob aşë wo aando kê baya na Benyamın aŕa Yotef ŕiki aji buŕaan baanwo i kajotna.

⁵ Babuk *Itrayel baya wal mënŕ pnug nŕdeey anaakiir na bañaan bankyaan kak pla nŕdeey, ŕiki ubon uwo kak du utaak wi *Kanaan.

⁶ Wal mënŕ Yotef aŕijanur utaak, ul ajaan awaap biki utaak bti nŕdeey. Babuk aşin babi aŕup ŕi kadunul afët kaara ŕi mboş.

⁷ Wi Yotef awinaŕ win babak aşin aşë yikrën baka, ado ji ñaan anwoon aambaan kawinara baka. Aŕiini alëbar na baka aji : « Napënna ŕuŕ? »

Kê bateem aji : « Npënna utaak wi Kanaan, nŕbi bi pnug nŕdeey. »

⁸ Yotef ayikrën babak aşin kê bukal başë wo baanyikrëna.

⁹ Wal mënŕ aleş nŕtaafi nji abiiŕ ado ŕi baka aşë ji na baka : « An nawo bañaan bammeniŕn abi pten umban wi nahilananŕ kakobna utaak woli nabi ugut. »

¹⁰ Kê başë pok aji : « Naweeek, mënŕ hënk da, nŕbi bi pnug nŕdeey.

¹¹ Jibi nŕwoon hënk ñiiŕ aloolan abukuŕ un, nŕwo bañaan batool, un balemparu nŕenwo bañaan biki ijakuŕ. »

¹² Kê ul aşë ji na baka : « Aa, nabi pten dko di nahilnuŕ kakobna utaak, woli nabi ugut. »

¹³ Kê bateem aji : « Balemparu babi wo iñeen na batëb, awo bti babak ñiiŕ aloolan du utaak wi Kanaan : nampoŕi aduka na aşinun kê aloŕn aneemi. »

¹⁴ Yotef kê aji na baka : « Dŕiŕan ŕi uko wi njakuŕ.

¹⁵ Uko unktuunŕ nji naŕup manjoonan wi : dmeŕna ŕi bkow bi Farawuna kê naankpën ŕi woli aŕa'an aambi ŕi.

¹⁶ Nahilan aloŕ ŕi an aya aŕija ; kê an naduka ŕi kawo ukalabuş ŕe ndo ten me nŕŕup nji nan nŕajoonani, woli naandi wa kamehna kak ŕi bkow bi Farawuna kaji nawo bañaan biki njakuŕ aji nawoo. »

¹⁷ Ajeŕ baka bti awat ukalabuş, kê bado nŕnuur nŕwajanŕ.

¹⁸ Unuur uwajanŕën Yotef aji na baka : « Nji dji kadëman Naşibaţi na manjoonan, ukaanŕ kê nji kaŕupan uko wi nakdolunŕ kahilna kawo naankket. »

¹⁹ Woli naŕup manjoonan, aloŕ ŕi an kaduka ŕi, kawo ukalabuş, bandukiŕnŕ bayaan na nŕdeey nji banumiŕnŕ pa itoh yi baka inwoon na ubon.

²⁰ Naŕiŕan aŕa'an nhilna nwin kê nŕŕup nji nan nŕajoonani. » Kê badinani.

²¹ Baŕëlşër aji : « Na manjoonan, nŕwo ŕi pluk uko wi ndolunŕ abuk aşin nja : nŕwin mŕnaga ŕi kës ki nul wi akjakuŕ na nja nŕmiira, kê nşë wo nŕendi ptiinka. Ukaanŕ kê mŕnaga mënŕ mamëb nja. »

²² Ruben ateem baka aji : « Mënŕjakan aji nawut kado napoŕ buŕaan i? Kê naşë wo naandi, hënkunŕ nŕluk pkeŕ pi nul. »

²³ Baamme kê Yotef ate uko wi bajakuŕ, ŕiki ado ñaan aloŕn kê aji ŕëlëş na uŕup wi Ejiptu uko wi bajaan baŕup na uhebërë.

²⁴ Yotef aya alow aşë wooŕni. Wi akakuŕ, aŕiini na baka aşë do kê bamob Fimeoŕ atan ŕi kadun ki baka.

²⁵ Yotef ado kê batuman nŕşaaku nji babi-inaanur nŕdeey, abot ado kê bakakan andolunŕ itaka yi aŕiŕunŕ ŕi uşaaŕu wi nul wi nŕdeey. Awul baka uko uya kade na bgah.

²⁶ Kê bapaf nŕdeey ŕi nŕbuuru aşë ya.

Pkak du utaak wi Kanaan

²⁷ Kê wi başaan aya naŕ du dko dloŕn kafër, aloŕn ŕi baka ahaabëş uşaaŕu wi nŕdeey wi nul pa pwul ubuuru wi nul ude, aşë win itaka kê ipaf ŕi nŕdeey duuŕ.

²⁸ Aji na babak aşin : « Bakakanaan itaka yi naan, dwin ya du uşaaŕu naan meeŕ. » Wal mënŕ kê palënk pweek paşë mob baka kê bakkat kat aşë ji : « we wi Naşibaţi abaanŕ ado nja hënk ba? »

† 41:52 Efrayim : ŕi uhebërë danaam katiinkare na kabuk kajooübët na nji.

²⁹ Wi babanuŋ du Jakob ašin baka du utaa wi *Kanaan, baŋpa uko bti unŋeŋpuŋ, aji :

³⁰ « Ŋiint anwoon ajug utaa wi nŋaan, alēbar na un aji ŋwo baŋaan hammeniiŋ abi pten utaa wi baka kame dko di ŋkkobnuŋ wa woli ŋbi ugut.

³¹ Ŋji na a kē ŋwo baŋaan batool, kē ŋenwo baŋaan biki ajakuŋ.

³² Ŋjaka aji ŋbi wo baŋaan iŋeen na batēb biki ŋiint aloonan. Kē alon ašē neem, kē alon aduka du ašinun du utaa wi Kanaan.

³³ Kē ŋiint ajug utaa ašē teemun aji uko unŋkaan ame kē ŋŋup ŋi nun ŋjajoonani uwo ŋdukara alon ŋi un, ŋjej ŋdeey ŋi ŋnumiiŋ pa itoh yi nun ŋya.

³⁴ Kē ŋšē wo i katija aŋa'un, wal mēnt ame kē ŋenwo baŋaan biki ajakuŋ aji ŋwoo, ŋwo baŋaan batool. Wal mēnt akakanun abuk ašinun, ŋbot ŋhil kado kaŋaay na utaa. »

³⁵ Kē jibi bakpēnanuŋ ŋdeey ŋi ŋšaaku ŋi baka, kē andolon ašē win itaka yi nul ŋi umbootu wi atanuŋ ya, balēnk maakan bukal na ašin baka.

³⁶ Wal mēnt kē Jakob ašē ji na baka : « Naŋal pdo nwaan babuk naan : Dneemandēn Yotef, abot aneemandēn Timeon, kē našē ŋal kak kaya na Benyamin! ŋi ŋji i i iko yuŋ bti ikjotuŋ. »

³⁷ Kē Ruben ašē ji na ašin : « Ihilan kafin babuk naan batēb woli mēntiju a. ŋu'ana ŋi kaŋen ki naan, dkakanu a! »

³⁸ Kē aji : « Abuk naan aankya na an, abuk anin aneemi kē aduka aloonan. Woli buŋaan daya jotna du bgah, mnhaj kafinēn, ŋji ndoon abi ŋaf ŋaf. »

43

Benyamin na babuk ašin baya du Ejiptu

¹ Ubon udēma dēm pya ŋi utaa.

² Wi Jakob na babukul babaan ŋdeey ŋi baŋjnuŋ Ejiptu, kē ašē ji na baka : « Nakakan naya nanug ŋdeey ŋlon. »

³ Kē Yuda ašē teem aji : « Ŋiint i utaa wi Ejiptu aŋup na mntumul aji : "Nawutan kabi ŋi kadun naan kē naanwo na aŋa'an." »

⁴ Woli iwutun kē ŋya na aŋa'un, ŋya kaya nug ŋdeey,

⁵ kē iŋale wo iinwuta, ŋenkyā, ŋiki ŋiint aji : "Nawutan kabi ŋi kadun naan kē naanwo na aŋa'an." »

⁶ Jakob i bakakuŋ adu *Itrayel aji na baka : « we ukaan kē najaka naŋaa ba? Ŋji i i najabanuŋ. »

⁷ Kē bateem aji : « Ŋiint aheparaarun hepar iko itum ŋi biki katohun, aji na un : "Ašinan ahuma najeb i?" "Naka aŋa an alon i?" Hēnk kē ŋŋupa, ŋenhilan kame kē abi kajakun ŋtija aŋa'un. »

⁸ Kē Yuda ašē ji na ašin : « Wutan napoŋ abi na ŋji. Ŋya, ŋhilna ŋwo ŋenkkēŋ un na iwi na babukun.

⁹ Djei uko wi napoŋ ŋi bkow naan, ŋji i i ikheparuluŋ woli mēnkak na a, aŋja ŋi kadunu. Uko mēnt uwole kajubanu te unuur wi ŋji kakeŋuŋ.

¹⁰ Woli ŋenjon lah hēnk, ŋndoon abi ya kadobi kak utēbantēn. »

¹¹ Kē Itrayel ašin baka ašē ji : « Jibi uwoon han nadoon uko wi : naŋjan iko ilon ŋi inuurnaaniiŋ ŋi utaa naŋj ŋiint mēnt, iko itaabamaani pde, ilil pŋēkēn, na ikuraaraani, mnob na mbuk mlon mndoh.

¹² Nakaan najej itaka nahoŋan ŋi yi nabiin aŋēnk ŋi ŋšaaku ŋi nan, uhinan kawo baamme kē baŋu ya da.

¹³ Najajan aŋa'an nakak du ŋiint mēnt.

¹⁴ Dŋehan *El ŋaday, Naŋibaŋi Anhiniin iko bti ado ŋiint mēnt ajoob bkow na an adoo wutan nakak na abuk ašinun undu na Benyamin. Kē ŋji woli dwo kawaan babuk naan uwo han. »

¹⁵ Kē bajej iko yi bawoon i kaya kaŋen, ajej itaka yi banumiin ado ŋyaaŋ ŋtēb ašē ya na Benyamin. Baya wal mēnt Ejiptu aya du uko Yotef.

Du uko Yotef

¹⁶ Yotef awin Benyamin kē agakandēr na babuk ašin ašē ji na naweek i balemp biki nul : « Ŋooŋan baŋaan biki du katoh, ifin unŋaam iboman, bade nŋa blant na ŋji. »

¹⁷ Kē ŋiint ado jibi Yotef ajakuŋ aŋooŋ baka du katohul.

¹⁸ Balēnk wi baŋooŋuŋ baka du uko Yotef ašē ji : « Itaka yi ŋŋēnkun du ŋšaaku ŋi nja uyaas uteek iŋuun kē bakŋooŋ nja, bajotna nja, kamob kado kajuukŋtēn ŋi ulemp. Bajej kak ŋbuuru ŋi nja. »

¹⁹ Baya aŋog naweek i balemp biki Yotef du plēman pi katoh ašē ji na a :

²⁰ « Naweek, miirun! Ŋbi uyaas uteek pnug ŋdeey.

²¹ Kē wi ŋšaan aban du dko di ŋnaŋuŋ kafēr, ŋhaabēŋ ŋšaaku, ašē win kē itaka yi andolon ŋi un kē iwo du ŋa meeŋ, afēnana alin na itaka yi ŋlukuŋ. Ŋŋij ya, yi yi.

²² Ŋkak aŋj itaka pa pnug ŋdeey kak. Ŋēmme aŋuun ya du ŋšaaku ŋi nun. »

²³ Kē uŋ ašē teem baka aji : « Natēŋtēnēn, nawut kalēnk! Naŋibaŋi, i an na ašinan najaan nadēman aŋuun itaka mēnt ŋi ŋšaaku ŋi nan. Ŋji ŋi uleef naan dyeenk itaka yi nan. » Wi wi aŋaan aŋj baka Timeon.

²⁴ Aneean baka du katoh awul baka meel kē baŋow ihoŋ abot awul ŋbuuru ŋi baka ujaagal.

²⁵ Bapēnan iko yi bawoon i pten Yotef abēkan ayoonka abi pde blant ŋiki baŋup baka kē badeena da.

²⁶ Wi Yotef aṭišun du katoh, bawula iko yi baṭijun ašē ṅup afēt kaara ṭi mboš.

²⁷ Kē un ašē wul baka mboš ašē hepar baka aji : « Hum di uleef uwoon na ašinan naṭaf i nabiin ajakēn ba, ahuma da i? »

²⁸ Bateema aji : « Ašinun, nalemparu, awo da, uleef uwo bnuura na a. » Bakak anup afēt kaara ṭi mboš.

²⁹ Wi Yotef akatuṅ kēs ašē win Benyamin aṭa'ul, abuk anin, ašē hepar aji : « I, awoon aṭa'an i najakunṅ i? »

Aṭiini na a aji : « Abuk naan, dñehan Našibaṭi awulu bnuura. »

³⁰ Ataran apēn ṭiki pñaaṅ paṭi na a, kē mnkuul maṅogi. Aya aneej du meēt di nul ašē jun ṅwooni.

³¹ Wi abaan, aṅow kaara akan mnkuul ašē pēn aji na balemparul baṭij pde.

³² Bayiṣa mpaṭ, ayiṣ babuk ašin mpaṭ abot ayiṣ bañaan biki Ejiptu ṭiki biki Ejiptu baan-hil pde ṭi dko dloolan na biki Itrayel : bapok uko mēnt bnuura.

³³ Ado babuk ašin kē baṭo ataṅ na a, andoluṅ na dko di awoon i kaṭo, ajuṅna du bajeen te du nabaāša, kē bukal bašē ṅoṅar awo ṭi ptenar.

³⁴ Ula kē ašē do kē bapēnan ṭi kayiṣ ki nul idaāš innuuriin awul baka. Dko di Benyamin dapel di bandukiin ṅyaaš kañeen. Badaan na a, alilan akuj.

44

Pnkalame pawinana ṭi ušaaku wi Benyamin

¹ Yotef aji na naweek i balemp : « Fumaan ṅšaaku ṅi bañaan biki ṅdeey, bajejan ṅdeey bti ṅi bahilanun kayaanaan, ṭuun kak ṭi ušaaku wi andoluṅ itaka yi nul.

² Jejan pnkalame pi naan, paṅtakunṅ untaam, iṭu pa ṭi ušaaku wi anwoonun nam-poṭi, na itaka yi alukunṅ ṅdeey. » Kē un ado jibi Yotef ajakulunṅ.

³ Wi nfa mabanunṅ, bado babuk ašin Yotef kē badapa ṅbuuru ṅi baka atool pya.

⁴ Bapēnaara pēn ṭi ubeeka, kē Yotef ašē ji na naweek i balemp : « Naṭiin, idookan biinṭ bukuṅ iṣē iji na baka : “we ukaṅ kē nakakan bnuura bi badolanar na buṭaan ba? »

⁵ We ukaṅ kē nakiiṅ pnkalame pi ajug naan ajaṅ adaanna kabot kadolna pṭoori ba? Uko wi nadoluṅ uwuṭi.” »

⁶ Aya amob baka ašē ṭup baka ṅṭup ṅar.

⁷ Kē bašē teema aji : « we ukaṅ kē ajugun akṭiini hēnk? Un balemparu ṅhil kado uko waṅ i? »

⁸ Iwin kē itaka yi ṅbiin aṭēnk du ṅšaaku ṅi nun meēt ṅṭiju ya wi ṅpēnnun utaak wi Kanaan, hum di di ṅhilun kakiiṅ du katoh ki ajugun uwuuru kēme iko yi untaam?

⁹ Tenan ṭi iko yi nun, ṭi nalemparu i baktēnkunṅ kako kankiiṅiiniṅ nafiṅana, un ṭi ṅleefun, nakakanun bañaan biki bakjuukṅṅēnuṅ ṭi ulemp. »

¹⁰ Kē un aji : « Uwoon jibi najakunṅ: ṅnaan i bakwinunṅ ṭi iko yi nul kako kankiiṅiiniṅ djuukṅṅēna ṭi ulemp, kē bandukiin bahil kaya na bgah bi baka. »

¹¹ Kē bataran, andoluṅ kē awalan ušaaku wi nul ahaabēš wa.

¹² Kē aten tenan ṅa ajuṅna du naweek ašē baañsaan du nam-poṭi, kē pnkalame pawinana ṭi wi Benyamin.

¹³ Wi babuk ašin Benyamin bawinunṅ uko mēnt, batow imiṣa yi baka aṭu ṅšaaku ṭi ṅbuuru ašē kak ubeeka.

Bṭup bi Yuda

¹⁴ Wal wi bi Yuda na babuk ašin baknee-juṅ du uko Yotef, ahum da. Babi anup ṭi kadunul afēt kaara ṭi mboš.

¹⁵ Ahepar baka aji : « we wi wi nabaan ado hēnk ba? Naamme kē ṅnaan anwoonṅ ji ṅji ahil pme iko immeniinṅ i? »

¹⁶ Kē Yuda atem aji : « Naweek, we wi ṅšaan aji na iwi, we wi ṅbaan aṭup kaji wul ukaṅ kē uko wi udolanaa. Našibaṭi ayuujuṅ pjuṅan pi balemparu. Un biki biki, kakannun bajjuuk ṭi ulemp un na i baṭēnkunṅ na pnkalame pankiiṅiiniṅ. »

¹⁷ Kē Yotef aji : « Mēnhil kado uko waṅ, ṅnaan i bawinunṅ pnkalame ṭi a i i ṅji ka-juukṅṅēnuṅ ṭi ulemp. An, nakakan na iṭēb ijoob du ašinan. »

¹⁸ Kē Yuda ašē ya aṅoga aji na a : « Naweek, iwo ji *Farawuna, ṭeanaan dṭupu uko ulon iṣē iwut kadeebaṭēr nalemparu! »

¹⁹ Ajug naan abi heparun me ašinun ahuma najeb abot aheparun me ṅka abuk ašinun alon kak,

²⁰ kē ṅteema aji ašinun awo naṭaf kē ṅbot aka aṭa'un alon anwoonṅ nabaāša i nul i abukunṅ ṭi pṭaf pi nul. Abuk anin an mēntan aket kē aduka aloolan ṭi kayiṅ ki anin. Ašinun aṅala bnuura.

²¹ Kē iji na balemparu baṭiju a itap pkēs.

²² Kē ṅteemu aji napoṭ aanhil pduk ašin, woli aya aduka, ašin kakeṭ.

²³ Kē iṣē mēbanaara mēban aṭup aji ṅwut kakak ṭi kadunu kē ṅēnwu na a.

²⁴ « Kē wi ṅkakunṅ du ašinun nalemparu ṅṭupa uko wi ijakuṅ.

²⁵ Wi ṅwal ṅlon ṅaṭēpuṅ, kē ašinun ajakuṅ na un ṅkak ṅya ṅnug ṅdeey.

²⁶ ṅteema aji ṅēnkya kē ṅṅgakandēr na aṭa'un, ṭiki ijakuṅ aji woli ṅēmbi na a ṅēnkhiṅ pbi ṭi kadunu.

²⁷ Wal mēnt kē paapa nalemparu ašē jakun : “Name kē ahar naan awulaarēn bapoṭ batēb.

²⁸ Alon aneemi, uko ulon wi uṭeek uka pñiṅa ṭiki aanwinana te ṅa.

²⁹ Kê woli naya na i, kê uko ulonj uya dola, nado mnhaj manfiñen nji ndoonj abi ɬaf ɬaf.”

³⁰ « Kê hênkuɲ woli dban du uko paapa nalemparu, awo mênwo na napoɬi i uhaaş wi nul uwoonj,

³¹ wi akwinaruɲ win kê aanwo na un, akeɬ, un balemparu ŋkdolonj mnhaj manfiñ ašinun andoonj abi ɬaf ɬaf.

³² Kê nji nalemparu nşê ji na ašinun aɬu napoɬ ɬi kañen ki naan. Aji na a woli mênɬija a, kajubana ŋnuur ŋi naan bti.

³³ Hênkuɲ, wutaan nji nalemparu nyeenkar aɬa'naan, nwo i ikdoonj kajuukntên ɬi ulemp. Ul aşê ya na babuk paapa.

³⁴ Hum di di nhilanuɲ kaya du paapa kawo mênwo na napoɬ? Mênɲal pwin pwuɬan pi nul. »

45

Ptiinkar pi Yotef na babuk ašin

¹ Wal mênɬ kê Yotef aşê wo aanhil pmêban mnkuul mi nul ɬi kadun ki bañaan banwoonj na a, ahuuran aji na bañaan biki Ejiptu bti bapên bdig. Nin alonj nampaɬi aanwo da, kê aşê ɬup babuk ašin aji awo Yotef.

² Awooni wal mênɬ ado pdiim kê banwoonj bdig badoo tiink. Uko unɬepuɲ wuɲ uya adoo ban du katoh ki *Farawuna.

³ Yotef aji na babuk ašin : « Nji Yotef a. Paapa ahum najeb i? » Kê baanhil pteema ɬiki balênk maakan.

⁴ Kê aşê ji na baka : « Nabiin nañogên. » Kê bañoga. Aji na baka : « Nji a, Yotef abuk ašinan i nawaapuɲ kê bañooɬ Ejiptu.

⁵ Nawutan kahaajala nabot nawut kadeebaɬer ikowan ɬi uko wi nawaapuɲ ɬi, ɬiki Naşibaɬi adolnuɲ kê njotan kadun ɬi, nawutna kakeɬ.

⁶ Natenan, hênk di uwoonj, ŋşubal ŋtêb nji ŋi, ŋi ubon uwoonj ɬi utaak, ukak aka kak ŋşubal kañeen ŋi nin ŋaan awoonj aankjaar kême kakit.

⁷ Naşibaɬi ajotanaan kadun, pntaali pi nja pawutna kaba, batum ɬi an abot babuur. Uko mênɬ uwo mbuur mnweek.

⁸ Kê uwo hênk, mênɬ an naɬiɲuɲ ɬi, Naşibaɬi a. Ul akaan adolên kê nwo nalemp anwoonj naweek ɬi biki Farawuna naşih, naweek i katoh ki nul bti, abot aɬu'ên ɬi kadun ki utaak wi Ejiptu bti.

⁹ « Hênkuɲ, nataraan nakak du uko paapa naşê najaka, uko wi Yotef abuku ajakuɲ wii wi : “Naşibaɬi aɬu'ên kê nwo anwoonj naweek ɬi utaak wi Ejiptu bti. Faraan ibi ɬi nji.

¹⁰ Dwulu dko ifêɬ du utaak wi Goşen, ifêɬ iñogên iwi na babuku, bababu, ŋntaam ŋi nu bti na bka bi ɬu bti.

¹¹ Dhil wal mênɬ kado kado kanuma ki nu, ihilna iwo iinkwaan bka bi nu, iwi na biki

katohu ɬiki ubon ukak aɬo te ŋşubal kañeen kak.” »

¹² Akak aji na babuk ašin : « Nawin na kêş ki nan, kê Benyamin akak awin kê nji kaɬiiniin na mntum mi naan.

¹³ Nayaan du paapa naɬupa mndêm bti mi nkaan ɬi Ejiptu na uko bti wi nawinuɲ. Nataraan naya nakak na paapa ɬi. »

¹⁴ Yotef alut amook Benyamin, kê bakwooni buk al batêb bti.

¹⁵ Akak aya amook babuk ašin bti aşê wooni, wi ayompuɲ kê başê ɬêlşer na a.

Farawuna adu Jakob abi du utaakul

¹⁶ Uko unɬepuɲ uban du uko *Farawuna. Baɬupa aji babuk ašin Yotef babii, kê ul na balemparuɲ banjaan baɬênka pşih bawin kê uwo uko unuura.

¹⁷ Kê Farawuna aşê ji na Yotef : « ɬiiniin na babuk şaaş iji na baka : “Najijan ŋdeey ŋi nan ɬi ŋbuuru ŋi nan naya utaak wi Kanaan.

¹⁸ Najegan ašinan na bañaan biki nan nabi ɬi nji. Dwulan mboş mannuurnaaniin ɬi utaak wi Ejiptu, nabot nado kade mnde mannuurnaaniin ɬi utaak.”

¹⁹ Kaki jii na baka bajej ŋkaaru ŋi ŋmpêlênt ŋakpuluɲ baɬijna şaaş, bapoɬ bampoɬi na baɬ.

²⁰ Jakan na baka bawut kado katen iko yi badukuɲ, ɬiki iko innuurnaaniin ɬi Ejiptu iwo yi baka. »

Pkak du Kanaan

²¹ Kê hênk di di babuk Yakob i bakakuɲ ado *Itrayel badolonj uko mênɬ. Yotef ado jibi *Farawuna ajakuluɲ awul baka ŋkaaru ŋi ŋmpêlênt ŋakpuluɲ na uko wi bakyaan kade ɬi bgah.

²² Awul baka andolonj kamişa kahalul, aşê wul Benyamin itaka itum* na imişa kañeen ihalu.

²³ Akak awul pa ašin ŋbuuru iñeen ŋanjijuɲ iko innuurnaaniin ɬi Ejiptu na ŋbuuru ŋwaaɬ iñeen ŋanjijuɲ ŋdeey, na ipoom na iko ide pa bayaaş bi ašin.

²⁴ Ado babuk ašin kê bayaa, aşê ji na baka : « Nawutan kadeebaɬer ŋleefan ɬi bgah. »

²⁵ Bapên du Ejiptu aya aban du utaak wi *Kanaan du Yakob ašin baka.

²⁶ Bajii na a : « Yotef awo najeb, ul adoonj awo nantuɲa i Ejiptu bti. » Kê uhaaş wi tul uşê woho wo jibi uwoonj ɬiki aanfiyaar baka.

²⁷ Kê wi başaan akakalêşa uko bti wi Yotef ajakuɲ, kê abot awin iko bti yi ayilbanuɲ pa pijina kê uhaaş wi nul uşê jun pilan.

²⁸ Kê aşê ji : « Ukêşil! Yotef abuk naan awo najeb. Dya kawina ji mbi ndo kakeɬ. »

46

Pya pi Jakob du utaak wi Ejiptu

¹ Yakob i bakakuɲ adu *Itrayel anaɬa na iko yi akaan bti pya Ejiptu. Wi abanuɲ du

* 45:22 Itaka itum : Itaka mênɬ iwo ktaka iñeen week ŋwajant (300) yi baɬakunuɲ untaam.

Berşeba, ado btejan pa Naşibaţi i Itaak aşin ajaan adëman.

² Na utejan mënţ, Naşibaţi aţiini na Itrayel ţi njaafi aji na a : « Yakob, Yakob » k  ateem aji : « Nji wi. »

³ Naşibaţi k  aş  ji na a : « Nji dwoon Naşibaţi, Naşibaţi i şaaş ajaan adëman. Kkali pya Ejiptu, dlun kado pntaali pweek pap nna da ţi iwi.

⁴ Nji kak dwala na iwi du Ejiptu, nji kalunjin kap nana da. Yotef awo na iwi ul aklun kad tu k ş woli ikeţi. »

⁵ Yakob ap nna Berşeba k  babukul baş  payana ul na bapoţ bampoţi na baat ţi nkaaru nji nmp l nt nkapulun nji Farawuna adolonj k  njaarada.

⁶ Baya na itani yi baka na iko bti yi bakaanj ţi utaak wi *Kanaan. Yakob aya du Ejiptu na bamp nnunj bti ţi a :

⁷ babukul biinţ na baat, na bababul biinţ na baat. Aya na baka bti Ejiptu.

Katoh ki Yakob

⁸ Itim yi bañaanj biki Itrayel banyaanj du Ejiptu yii yi :

Itim yi Yakob na babukul :

Ruben awoonj bajeenul,

⁹ babukul bawo : Hanok, Palu, Hetron na Karmi.

¹⁰ Babuk Timeonj bawo : Yemuwel, Yamin, Ohad, Fohar, na Şawul abuk  naat i utaak wi Kanaan.

¹¹ Babuk Lewi bawo : Gerşon, Kohat na Merari.

¹² Babuk Yuda bawo : Er, Onan, Şela, Peret na Ferah. Er na Onan baktejna du utaak wi Kanaan.

Babuk Peret bawo : Hetron na Hamul.

¹³ Babuk Itaakar bawo : Tola, Puwa, Yaşub na Şimron.

¹⁴ Babuk Fabulon bawo : Fered, Elon na Yahleel.

¹⁵ Bukunj bawoonj biinţ biki Leya abukaruŋ Yakob du Padan Aram, na bababul aţu na Dina abukul  naat. Bawo i een njaawanj na bawajanj.

¹⁶ Babuk Gad bawo : Tefon, Hagi, Şuni na Ebon na Eri na Arodi na Areli.

¹⁷ Babuk Aşer bawo : Yimna, Yişwa, Yişwi, Beriya na Ferah poonu abuk aşin baka.

Babuk Beriya bawo : Heber na Malkiyel.

¹⁸ Bukunj bawoonj babuk Filpa, nalemp  naat i Laban awulunj Leya abukul. Bapoţ biki abukaruŋ Yakob na bababul bawo i een na paaj.

¹⁹ Bapoţ biki Raket ahar Yakob abukunj bawo : Yotef na Benyamin.

²⁰ Yotef abuk na Atenat abuk Poti-Fera natejan i On bi Manate na Efrayim du utaak wi Ejiptu.

²¹ Babuk Benyamin bawo : Bela, Beker na Aşbel na Gera na Naaman, na Ehi na Roş, na Mupim, na Hupim na Ard.

²² Bukunj bawoonj biinţ biki Raket abukaruŋ Yakob, na bababul, bawo bukal bti i een na babaak r.

²³ Abuk Dan awo : Huşim.

²⁴ Babuk Neftali bawo : Yahtiyel, Guni, Yeter na Şilem.

²⁵ Bukunj bawoonj babuk Bila nalemp  naat i Laban awulunj Raket abukul. Bapoţ biki abukaruŋ Yakob na bababul bawo paaj na alonj.

²⁶ Bañaanj bti biki katoh ki Yakob bamp nnunj ţi a aya na a du Ejiptu, woli bahar babukul baan nanaa, bawo i een paaj na paaj.

²⁷ Babuk Yotef bambukiin da bawo bat b. Bañaanj biki katoh ki Yakob banyaanj Ejiptu bawo i een paaj na ulonj (70).

Yotef aya pkit aşin

²⁸ Yakob i bakakunj ado *Itrayel ayil Yuda k  ajota kadun aya du Yotef aji na a baya bayit du Goşen. Wi Yakob na biki katohul babanunj ţi Goşen,

²⁹ k  Yotef aş  tan ukaaru wi ump l nt ujaanj upul, apaya ţi wa aş  ya pyit na Itrayel aşin. Wi awinaarulunj win, alut amooka aş  wooni ajon.

³⁰ Itrayel aji na a wal m nt: « H kunj dhilan kakeţ wi nwininj k  iwo najeb. »

³¹⁻³² Wal m nt k  Yotef aş  ji na babuk aşin na bañaanj biki katoh ki aşin : « Dya kaţup *Farawuna k  nabani kabot kaji na a babuk paapa na bañaanj biki katohul bawo bayafan, baji balemp du itani. Babi na nntaam nji baka bti na iko bti yi bakaanj.

³³ H nk, woli Farawuna adu'an aheparan uko unwoonj ulemp wi nan,

³⁴ najaka : "Balemparu bawo bayafan du kpoţ ki baka te h kunj, k  başinin kak babi wo bayafan." H nk nahil kaf ţ ţi mboş mi Goşen,  iki bañaanj biki Ejiptu baanji ba-naakiir na bayafan. »

47

Yakob du uko Farawuna

¹ Yotef aya du *Farawuna aji na a : « Paapa na babuk paapa bap nna utaak wi *Kanaan aban ţi na nntaam nji baka bti na iko bti yi bakaanj, bawo du Goşen. »

² Ajej ka een ţi babuk aşin biki aţijnunj aya yuuj Farawuna.

³ K  unj ahepar baka : « we uwoonj ulemp wi nan? »

K  bateem aji : « Balemparu bawo bayafan ji başin baka. »

⁴ Bakak aji na Farawuna : « Nbi bi pyaanţ ţi utaak wi,  iki ubon uweek uwo du Kanaan, k  pjaagal paankak awo pa itani yi balemparu.  enun h kunj nja nje  du Goşen. »

⁵ Farawuna aji na Yotef : « Şaaş na babuk şaaş babi ʔi iwi.

⁶ Hënkun ʔtaak wi Ejiptu wu wun, tenan dko dannuurnaaniin iwul da baka bafëʔ. Bafëʔan du Goşen. Ikaale win ʔi baka banhiniin, ktu itani yi naan ʔi ifien yi baka. »

⁷ Wal mëntë kë Yotef aşë ʔij Yakob aşin du Farawuna ayuuja a, kë Yakob awula mboş bnuura.

⁸ Farawuna kë aşë hepara aji : « Ika nşubal hum ba? »

⁹ Kë atëem aji : « Nşubal ʔi nji kayaantun ʔi mboş ʔawo ifeen-week na ifeen ʔwajant (130). Nşubal ʔi naan ʔatiinkti abot awo ʔi unoor, mënbanaan nşubal ʔi başin naan wi bakyaantun. »

¹⁰ Yakob awul kak Farawuna mboş bnuura aşë pën aya.

¹¹ Kë hënk di Yotef adolon ʔë aşin na babuk aşin bafëʔ du ʔtaak wi Ejiptu, awul baka dko dannuurnaaniin ʔi ʔtaak du umban ʔi Ramtet di bakaan aji bado Goşen jibi Farawuna ajakulun.

¹² Awul aşin na babuk aşin na bañaan ʔi biki bawoonaanun ʔdeey ʔnankëşun baka bti.

Udo wi Yotef ʔi wal wi ubon

¹³ Ubon udëm maakan ʔi Ejiptu na *Kanaan, nin uko ude uunwo ʔi ʔtaak bti, kë bañaan banoor baamme jibi bakdoli.

¹⁴ Yotef awaap bañaan biki Ejiptu na biki Kanaan ʔdeey, hënk aje itaka yi baka bti awul *Farawuna.

¹⁵ Wal wi itaka yi biki Ejiptu na yi biki Kanaan ibaan, bañaan biki Ejiptu bti babi du Yotef aji na a : « Wulun ʔdeey! Nwo i kakeʔ ʔi kadunu wi ʔwoon ʔnëkak awo na itaka yi? »

¹⁶ Kë aşë ji na baka : « Jibi nawoon naankak aka itaka, nawulan ʔntaam ʔi nan, nşë nwulan ʔdeey. »

¹⁷ Kë baʔij ʔa Yotef kë awul baka ʔdeey. Balon bawul ʔmpëlënt ayeenk ʔdeey, kë balon babi na ʔkaneel, ʔpi, ʔgit, ʔbuuru ayeenk ʔdeey. Uşubal mëntë bañaan bawula ʔntaam ʔi baka ahilna ade.

¹⁸ Wi uşubal wun ʔtëpun, kë bakak du a uşubal ʔtëbantën aji na a : « Iwi, naweek, ime kë ʔnëkak aka itaka, kë ʔntaam ʔi nun bti ʔkak ʔi nu. Nnëkak aka nin uko ulon ʔtiju wonti mëntë ʔleefun ʔa këme ʔtëhun.

¹⁹ Nwo i kakeʔ ʔi kadunu i? Ntëhun ʔabot ʔatoka i? Nugun na ʔtëh ʔi nun na ʔdeey ʔi iwoonaanun, ʔşë ʔkak balempar Farawuna. Wulun kak btepi ʔhilna ʔwo baje ʔwut kakeʔ ubon, ʔtëh ʔi nun ʔawut kadiiş. »

²⁰ Hënk, kë Yotef anug pa Farawuna mboş mi Ejiptu bti, ʔiki ubon udo kë bañaan biki ʔtaak bti bawaap ʔtëh ʔi baka. ʔtaak ukak wal mëntan bti wi Farawuna.

²¹ Ado bañaan kë bakak alempar naşih* ʔi ʔtaak bti.

²² Ntëh ʔi baʔentan ʔaif ʔi ʔi awoon aan-nugi, ʔiki Farawuna apiit ʔi bgah bi ʔtaak aji ul akdoon kawul baka uko ude. Kë baji bayeenka uko ude ʔi a, ukaan kë baanwaap ʔtëh ʔi baka.

²³ Yotef aji na balemp biki ʔtaak : « Nate-nan, dnugan, an na ʔtëh ʔi nan, kë nakak biki Farawuna. Hënkun nanje btepi,

²⁴ woli nakiti, nado kafaas ʔdeey kado ifah kañeen, kajej kalon kawul ka Farawuna, ibaakër indukiin iwo yi nan. Najë ʔi ya uko utepi, uko ude wi nan na wi bañaan biki katohan bti. »

²⁵ Bateema aji : « Ibuuranun pkeʔ. Jibi idolon un bnuura, ʔkak balemp biki Farawuna. »

²⁶ Yotef kë aşë do kë bado ʔi bgah bi baka uko wi bajaan baş, bado ʔaş wa te hënkun. Baji bawul Farawuna kafah kañeenantën ʔi iko yi bakitun. Ntëh ʔi baʔentan ʔaif ʔawoon ʔnaank ʔi Farawuna.

Nşup ʔbañaşani ʔi Yakob

²⁷ Hënk, kë bañaan biki *Itrayel bafëʔ du ʔtaak wi Ejiptu du Goşen. Baka da ʔtëh, kë kabuk kajoobëʔ na baka kë bakak pntaali pwek.

²⁸ Yakob awo du Ejiptu ado da nşubal ifeen na paaj na ulon (17). Nnuur ʔi nul bti ʔi mboş ʔawo ifeen-week na ifeen-ʔbaakër na paaj-na-ulon (147).

²⁹ Wal wi pkeʔ pañogun ado kë badu'a Yotef abukul, kë aşë ji na a : « Woli ʔnalën, kyuujen kë itu'en ʔi uhaaş abot aji ktiink ʔtup ʔi naan wi iktuun kañen ʔi pnkant naan[†] kamehna kahonjen kë iinkmoyen ʔi ʔtaak wi Ejiptu.

³⁰ Woli dkak du bajug naan, kjejen ʔi Ejiptu kaya moy du ihër yi baka. »

Kë atëem aji : « Ddo jibi ijakun. »

³¹ Kë aşë jaka : « Mehniin keeri. » Kë amehnaa, wal mëntë kë Itrayel aşë ʔup ʔi kalişa ki nul.

48

Manate na Efrayim

¹ Wi iko yan ʔtëpun ajon, kë başë bi aji na Yotef : « Şaaş amaaki. » Kë anaşa aya da agakandër na babukul biintë batëb, Manate na Efrayim.

² Baji na Yakob kë Yotef abukul abani. Kë Yakob i bakakun adu *Itrayel, adoonaan anaşa ašo ʔi kalişa.

³ Aji na Yotef : «*El Şaday, Naşibaʔi Anhiniin iko bti apën awinana ʔi kadun naan du Lut du ʔtaak wi Kanaan, awulën bnuura,

* 47:21 Ado bañaan kë bakak alempar naşih : Balon baji : ado baka kë bakak du ʔbëka. † 47:29 Wi iktuun kañen ʔi pnkant naan : ʔi udolade wi baka ʔaaj aji do haj woli amehna uko uweek.

⁴ ašë jakën : “Ddo kabuk kajoobët na iwi, ibuk ituman maakan. Ddo pntaali pankpënnuñ ti iwi pawo ntaak ntu. Dwulu mboš mi, iwi na pntaali pankpënnuñ ti iwi te mnto.”

⁵ « Hënkun bapoť batëb biki ibukun ti Ejiptu ti mbi ndo kabi, bawo biki naan. Efrayim na Manate bakak babuk naan ji bi Ruben na Fimeon bawoon baka.

⁶ Kë bapoť biki ikañ abi kabuk, bawo biki nu, bayeekna ti baweek baka uko wi bawoon i pyeenk*.

⁷ « Ddo uko mënť tiki wi nji kapënnuñ Padan Aram, naan Rakel akeť du utak wi Kanaan ti bgah ji ndo kaban Efrata. Dmoya da ti bgah bi Efrata, dko mënť dawoon Betleyem. »

⁸ Wal mënť Itrayel awin bapoť biki Yotef ašë hepar aji : « Biki bawo bahon? »

⁹ Kë Yotef atem ašin aji : « Bapoť biki Našibaťi awulnuñ ti baka. »

Kë aji na a : « Tijaan baka nñehandër baka Našibaťi. »

¹⁰ Wal mënť ptať pado kë kës ki Itrayel kanoorani, kë aanak awin bnuura. Yotef ado baka kë bañog ašin, kë aboot baka abot amook baka.

¹¹ Aji na Yotef : « Mënšal tfa aji dkak awin kaara di nu, kë Našibaťi ašë do kë nwin babuku. »

¹² Yotef awalan baka wal mënť bukal batëb bti ti ijuhël yi Jakob ašë nup ti kadunul afët kaara ti mboš.

¹³ Amëban Efrayim ti kañenul kadeenu ahilna awo ti kamayu ki Itrayel ašin, ašë mëban Manate ti kamayu ahilna awo ti kadenu ki Itrayel.

¹⁴ Kë ašin ašë tar iñen yi nul kë iyitiiri, apaf kadeenu ti bkow bi Efrayim anwoon nabaša ašë tu kamayu ti bkow bi Manate, anwoon naweek.

¹⁵⁻¹⁶ Hënk di di añehandëruñ Yotef Našibaťi aji : « Dñehan Našibaťi i bi Abraham na Itaak bašin naan babin ašaš awul bapoť biki bnuura ; dñehana, ul, anyafanaanuñ wi mbuknaaniñ te hënkun, awul baka bnuura. Dñehana, ul, Uwanjuť umbuuranaanuñ ti buťaan bti, awul baka bnuura. Katim ki naan na yi bi Abraham na Itaak bateem naan iťëpna ti baka ido kameetana meetana pya. Kabuk kajoobët na baka, babuk bapoť batum maakan. »

¹⁷ Kë Yotef ašë win ašin kë aťu kañen kadeenu ki nul ti bkow bi Efrayim, ašë wo aanlilani. Ajeť kañen kadeenu ki ašin aya ppënan ka ti bkow bi Efrayim kaťu ti bi Manate.

¹⁸ Aji na ašin : « Paap, kdo hënk, i awoonuñ naweek ; tuun kañen kadeenu ki nu ti bkow bi nul. »

¹⁹ Kë ašin ašë pok ašë ji : « Abuk naan, dme bnuura : ul kak pntaali pankpënnuñ ti a pabi kadëm, aluñ kawo naweek. Kë aťa'ul ašë dëm kapela, pntaali pi nul pabot patum pakak ntaak ntu. »

²⁰ Unuur mënť añehandër baka Našibaťi aji : « Bañaan biki Itrayel bado kadu itiman woli bañehandër ñaan Našibaťi, bado kaji : “Našibaťi adolu inaam na bi Efrayim na Manate.” » Hënk kë aťu Efrayim ti kadun ki Manate.

²¹ Itrayel akak aji na Yotef : « Nji wi, dban ti pkeť, kë Našibaťi ašë wo na an, aluñ kakakanan du utak wi bašinan.

²² Kë nji nšë dukaru Tikem dawo dko di ikpelanuñ babuk šaaš. Ddukaru dko du Tikem di ntehuñ du Bahamorit na kakej na išuuri yi naan. »

49

Uťup wi Jakob ti uko unkmbiin katëp pa babukul

¹ Jakob adu babukul aji na baka :

« Nabiin nayit, ntuapan uko unknťepuñ ti nwal nankmbiin. »

² Nabiini, natiinkan, an babuk Jakob, natiinkan *Itrayel ašinan.

³ « Ruben, iwi iwoon bajeen i naan, nateek i pwiint pi naan, dbuku wi nhumuñ nhinaa, iwo ñaan antaťuñ maakan abot ahina maakan.

⁴ Ašë wo ji bdëk banťuunkuñ, iinkak awo andënnuñ ti babuk šaaš, tiki ikowandënën wi ipayin ti kališa ki naan, apiint na alon ti bahar naan.

⁵ « Fimeon na Lewi, an nawo na nšal nloolan, natiinkar aťij ugut.

⁶ Kë nji nšë wo mënknëeť ti iko yi nan, mënknakair na an ti uko wi natiinkaruñ, tiki ti udeeb wi nan nañin bañaan, aťakman njet nkaš tiki ulilan.

⁷ Dfëp udeeb wi baka uwuťaan, na uko utam wi badoluñ. Ddo baka bawayëšar ti itoh yi babuk Jakob, kafaš baka ti ikub yi Itrayel.

⁸ « Kë iwi Yuda, babuk šaaš baluñ kadëmanu, kañen ki nu kawo ti imbuj yi bašooradu, babuk šaaš babot bañuť ti kadunu.

⁹ Yuda abuk naan, iwo ji uliihu, umpënnuñ pjan ade uko wi umobuñ, aya jot apiint,

* **48:6** Bayeekna ti baweek baka uko wi bawoon i pyeenk : Efrayim na Manate bawo baweek biki kntaali ki Itrayel ji Ruben na Fimeon, kë pntaali plon pašë wo paankka katim ki Yotef. Ukañ kë baťa Efrayim na Manate baknëeť du kntaali ki baweek baka.

iwi uliihu umpiintuŋ in akñoomuŋ kabi
kanaŋanu?

¹⁰ Pših paankpën ti iwi,
kë pjuuti pi pših pakad aduka ti pntaali
pankpënnuŋ ti iwi

te wal wi ajuŋ pa na manjoonan akbiin,
ñaan i bañaan biki ntaak bti bakdoon
kado uko wi ajakuŋ.

¹¹ Atan ubuuru wi nul ti bko bdolni ubiñu
aşë tan umpoŋi wi wa ti kanah kanuur-
naaniin.

Anaj kamiša ki nul na ubiñu,
bayeti bi nul ti meel mi mnko manjaan
mandolna ubiñu.

¹² Ubiñu ujeenkan kęşul
kë mntow manfaatan iñiinul.

¹³ « Kë Tabulon ul, afët kakab bdëk
du pkëŋ pi nlanu,
ufët wi nul udëm te kaban Tidon.

¹⁴ « Itaakar awo ji ubuuru ukëm
umpiintuŋ ti kampen ptoof.

¹⁵ Awin kë dko dalil ppiint
kë utaak ubot alil,
ajin akunja bdaaj
kë bakak ajuukntëna ti ulemp.

¹⁶ « Dan aših pntaali pi nul,
jibi babak ašin bakšihun ki baka.

¹⁷ Awo upula ti bgah,
umagënt ti plël,
atib umpëlënt ti kahoŋ,
ampayiin ti wa ajotna feŋ.

¹⁸ « Dhaŋ kë iwi *Yawe Nawat Kabuka ikbu-
uranaanuŋ.

¹⁹ « Kë iwi Gad, bañaan bajotnu
iše ilukan ibot idookar na baka.

²⁰ « Aşer ul, utaak wi nul utum iko ide,
iko ide yi baših.

²¹ « Neftali awo ji ubata untaruŋ,
unkdoon kabuk nmpoŋi nnuura.

²² « Yotef awo ji bko banjaan babak maakan
banwoon ti kakab dko di meel.
Inah yi ba iji idëm kalawša kabiig.

²³ Bañaan biki işuuri bala'a ugut,
awata işuuri ajotna.

²⁴ Kë kañaanan ki nul kaşë liint
kë iñen yi nul ihil kawiintu,
Naşibaŋi anhiniin, i Yakob ajaan adëman
adolun iko mënt bti.

Naşibaŋi mënt awoon nayafan i Itrayel,
plaak pi danaŋnuŋ aliint.

²⁵ Naşibaŋi i şaaş ajaan adëman abi kaŋënku
pdo iko mënt bti

*El Şaday, Naşibaŋi Anhiniin iko bti
awulu bnuura banwoonun bti
awulu bnuura na meel mi nkumpëş

awulu bnuura kado ibuk bapoŋ batum
nntaam nji nu nbot ntabuk nŋatuman.

²⁶ Bnuura bi şaaş akñehandëriin
badëm kapel bnuura bi inkun iweek
injonun nwoo,
kapol iko inuura inwoon ti inkun
inkwoon te mnŋo.

Bnuura buŋ bti bawaliin ti bkow bi Yotef,
ti pjuk pi i badatuŋ ti ptoof pi babak ašin.

²⁷ « Benyamin awo ji uko ujooŋ wi uŋeeh,
na nfa uji ufij kade,
na utaakal ufaaşër uko wi uyaan aka. »

²⁸ Bukun bawoon bajug itoh inwoon ti
Itrayel, bawo iñeen na batëb. Uko waŋ wi
wi ašin baka ajakuŋ na baka, añehandër an-
dolun Naşibaŋi uko wi awoon i kañehandëra.

Pkeŋ pi Yakob

²⁹ Yakob akak abi aji na babakul : « Dya
hënkun du bajug naan. Namoyaan du kakab
bateem naan du bhër banwoon du uŋeeh wi
Efron nahitit,

³⁰ du Makpela dantaanun na Mamre du
utaak wi Kanaan, du uŋeeh wi Abraham
abiin anug du Efron nahitit ado dko dmoyni
bañaan biki nul.

³¹ Dul di Abraham na Faara aharul bamoy-
naaniin ; kë dul di Itaak na Rebeka aharul
bakaan amoynaana ; kë dul di mmoynun
Leya.

³² Uŋeeh na bhër banwoon ti wa inu-
ganaana ti bahitit. »

³³ Wi Yakob abaan pŋup babakul uko wi
bawoon i kado, apul ihoŋ akakan ti kališa,
aşë jëmša aya du bajugul.

50

Umoy wi Yakob

¹ Kë Yotef aşë mook ašin, awooni añowana
na mnkuul aboot bootana.

² Aji na bapiinŋan banwoon da babo-
man puum jibi bajaan baboman muum mi
baweek biki baka. Kë bukun bado Yakob i
bakakuŋ adu Itrayel uko wi Yotef ajakuŋ.

³ Bado nnuur iñeen nbaakër ji udolade wi
baka, awo ti pboman puum. Bañaan biki
Ejiptu bawooni puum nnuur iñeen paaj na
ulon (70).

⁴ Wi nnuur nji nwooni nbaaan, Yotef aji na
baweek banjaan baŋënk *Farawuna pših : «
Woli dwinana bnuura ti kęş ki nan, naya
kaji na Farawuna,

⁵ Paapa aji na nji aňogan pkeŋ aşë dolën
kë mehnaa aji dlun kamoya du bhër bi aji-
panun du Kanaan. Farawuna aŋnaan keeri
nya moy paapa, nşë kak. »

⁶ Farawuna aji na a : « Yaan imoy şaaş ido
uko wi aŋu'iin kë imehnaa. »

⁷ Yotef kë ayaa, kaya kamoy ašin, kë
baweek bti banjaan baŋënk Farawuna naşih,

baweek biki katoh ki Farawuna, na baweek bti biki utaak bañooṭaṇa.

⁸ Baya na biki katoh ki Yotef bti na babuk ašin, na biki katoh ki ašin bti. Bapoṭ na ṅntaam ṭaṇ badukiin du Gošen.

⁹ Nkaaru ṅi ṅmpëlënt ṅakpuluṅ ṅanwoon na bañaan ṅakak aya na baka. Bawo pntuk pweek maakan.

¹⁰ Baban du plut pi Yordan du dko di bajaan bado Gored-Ha-Atad. Banaṭ da awooni aṭēga maakan, kē Yotef awo da ṅnuur paaj na ulon awooni ašin.

¹¹ Bañaan biki Kanaan bawin kē bañaan bakwooni maakan du Gored-Ha-Atad ašē ji : « Puum pi biki Ejiptu pi pawo pi ṅaan naweek. » Ukaan kē bakak ado dko mēnt dawoon du plut pi Yordan aji Abel Mitrayim*.

¹² Babuk Jakob bado uko wi abiiṅ aji na baka.

¹³ Baya na a du utaak wi Kanaan, aya amoya du bhēr banwoon du uṭeeh wi Makpela untaanuṅ na Mamre, wi Abraham abiiṅ anug du Efron nahitit kado kamoyna bañaan biki nul.

¹⁴ Yotef akak du Ejiptu na babuk ašin na bañaan bti banyaan na a wi akyaan pmoy ašin.

Phaajala pi babuk ašin Yotef

¹⁵ Babuk ašin Yotef bawin kē ašin baka akeṭi ašē ṭiini aji : « In ameeṅ ba? Yotef ahilan kakak kašoor nja, kakakan nja buṭaan bti bi ṅdoluluj. »

¹⁶ Wal mēnt kē bašē yil kē baya ji na a : « Ji šaaš abi ado kakeṭ aji na un

¹⁷ “Najakan na Yotef amiir babuk ašin pjuvan na pekadu di baka, amiir baka buṭaan bti bi badoluj.” Kē hēnkuṅ, miirun ipekadu yi nun, un balempar Našibaṭi i šaaš ajaan adēman. »

ṅṭup ṅi baṭupun Yotef ṅaṭa'a kē awooni.

¹⁸ Babuk ašin babi bukal ṭi ṅleef ṅi baka agēntla ṭi ihoṭul ašē ji : « Un biki biki ṭi kadunu, kakanun balemparu. »

¹⁹ Kē Yotef ašē teem baka aji : « Naklēnk, dwo Našibaṭi i?

²⁰ Buṭaan bi naṭuun pdolēn Našibaṭi akakan ba kē bawo bnuura, uko unwoon ṅa wi uhilna udolana : uko mēnt uwo mbuur mi bañaan baṭum.

²¹ Hēnkuṅ naklēnk, ṅi kadoon kawulan uko wi nanumiin, an na babukan. » Aṭiini na baka bnuura aṭooran baka iṭēb.

Pkeṭ pi Yotef

²² Yotef na biki katoh ki ašin kē bawo du Ejiptu. Nṅubal ṅi Yotef adoluj ṭi mboṅ ṅawo iṅeen-week na iṅeen (110).

* 50:11 ṭi uhebērē Abel Mitrayim dawoon; puum pi biki Ejiptu.

²³ Awin babuk bababul, biki Efrayim abukul, abot ahup biki Manakir ababul i Manate abukul.

²⁴ Unuur ulon, Yotef aji na babuk ašin : « Dñogan pkeṭ, kē Našibaṭi ašē bi ṭi an kapēnanan ṭi utaak wi, kañooṭan du utaak wi abiiṅ amehna ahon bi Abraham, Itaak na Jakob. »

²⁵ Yotef ado babuk Itrayel kē bamehnaa, aji na baka : « Wal wi Našibaṭi akluṅ kabi ṭi an, najejan imoh yi naan, napēnan ya ṭi utaak wi. »

²⁶ Yotef akeṭ wi akaan ṅṅubal iṅeen-week na iṅeen (110). Baboman puum pi nul jibi bajaan baboman muum mi baweek biki Ejiptu, aṭa'a ṭi btuur ašē moya ṭi Ejiptu.

Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun. Maci awoon nakobraar daaša i Yetu abiiñ adu adola kē akak naṭašarul. Maci awo alon ṭi banjañan biki Yetu ajakun aji baya bado kaṭup Uṭup Ulil Unuura babot baṭooran pntuk pi banfiyaaruñ du dko di bakyahan. Maci aṭup ṭi ulibra wi jibi Yetu abukiñ, na uko wi adolon ṭi umundu wi na uko wi ajakanun bañaan, na pkeṭ pi nul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup na bañaan na mntēñ, ajeban bamaakal, adook nṭaayi, ado iko itum maakan iñonarēnaan ṭi kadun ki bañaan. Maci aṭup Uṭup Ulil Unuura wi pa bayiṭul bayuday kadiimanaan baka kē na manjoonan Yetu awoon nabuuran bañaan i baṭupar Naṣibaṭi baṭaruñ aṭiiniyaan ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi, kē iko yi baṭupun ṭi a bti ji abi ado kabi, idolanaa. Ul awoon naṣih ambiñ awo i kabi. Uko mēnt ukaan kē bañaan babi bawut katimul adola « Abuk Dayiṭ », ṭiki Dayiṭ abiiñ awo naṣih naweek i bañaan biki Itrayel, banwoon bañaan biki Naṣibaṭi. Kē wi Yetu adoon adiiman bañaan biki Itrayel uko wi Pṣih pi Naṣibaṭi, baweek biki baka badoon apok pok Yetu. Wi Yetu akeṭun, badook baṭašarul anenan baka bakak baneej du dko dñehanaani di baka. Bukal kē baṣē wayšer ṭi umundu aṭup bañaan bti Uṭup Ulil Unuura.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pntaali pi Yetu na kabuka ki nul (1.1-2.23)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-12)
3. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.13-4.11)
4. Yetu aṭup uko unklun kabi, ajeban bamaakal, ado mlagre du Galilay (4.12-18.35)
5. Yetu apēnna Galilay pya Yerutalem (19.1-20.34)
6. Kanēm kabaañšaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayēš pi bawayšulun na pkeṭul (21.1-27.66)
7. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (28.1-20)

Pntaali pi Yetu

1 Pntaali pi Yetu Krittu, anwoon abab *Dayiṭ naṣih abot awo abab *Abraham pii pi :

* 1:2 Yuda na babuk ašin: Biint iñeen na batēb biki bawo baweek biki kntaali ki Itrayel. ✪ 1:3 Natanan ṭi Ujuni 38.27-30.
✪ 1:5 Natanan ṭi Yotuwa 2. ✪ 1:5 Natanan ṭi Rut. ✪ 1:6 Natanan ṭi 2 Famiyel 12. † 1:8 Yotafat abuk Yoram : Na manjoonan Yotafat awo ateeem ašin Yoram. ‡ 1:15 Kajunna ṭi Forobabel te Yakob, Maci alut iwuun itum. § 1:21 Yetu : dawoon: « Ajugun abuuran. »

² Abraham abuk Itaak, Itaak abuk Yakob, Yakob abuk Yuda na babuk ašin*.

³ Yud abuk Peret na Fera. Tamar[✪] awoon anin baka, Peret abukun Hetron, Hetron abuk Ram.

⁴ Ram abuk Aminadab, Aminadab abuk Naaton, Naaton abuk Falmon.

⁵ Falmon abuk Boot. Anin Boot awo Rahab[✪]. Boot abuk Obed. Anin Obed awo Rut[✪]. Obed abuk Yete ;

⁶ Yete abuk Dayiṭ naṣih.

Dayiṭ abuk Falomon, anin Falomon abiiñ awo ahar Uriye[✪].

⁷ Falomon abuk Roboham, Roboham abuk Abiya, Abiya abuk Ataf.

⁸ Ataf abuk Yotafat, Yotafat abuk Yoram[†], Yoram abuk Otiyat ;

⁹ Otiyat abuk Yohatam, Yohatam abuk Akat, Akat abuk Hetekiyat ;

¹⁰ Hetekiyat abuk Manate, Manate abuk Amon, Amon abuk Yotiyat ;

¹¹ Yotiyat abuk Yekoniya na babuk ašin ṭi wal wi bamobun bañaan biki *Itrayel aṅoṭ utaak wi Babilon.

¹² Wi bamobun bañaan biki Itrayel ayaanaan Babilon, Yekoniya abuk Falatiyel, Falatiyel abuk Forobabel.

¹³ Forobabel abuk Abiyud, Abiyud abuk Eliyakim, Eliyakim abuk Ator.

¹⁴ Ator abuk Tadok, Tadok abuk Akim. Akim abuk Eliyud,

¹⁵ Eliyud abuk Eleyatar, Eleyatar abuk Mathan, Mathan abuk Yakob[‡].

¹⁶ Yakob abuk Yotef, ayin *Mariya, ambukun Yetu i bajaan badu Krittu.

¹⁷ Iwuun injunun du Abraham te Dayiṭ iwo iñeen na ibaakēr ; injunun du Dayiṭ te wal wi bamobun bayuday ayaanaan Babilon, iwo iwuun iñeen na ibaakēr, injunun du wi bamobun baka ayaanaan Babilon te ubuka Krittu, iwo iwuun iñeen na ibaakēr.

Kabuka ki Yetu

(Luk 2.1-7)

¹⁸ Yetu abuka hēnk : Mariya anin ajokar na Yotef. Kē, wi bawoon baandobi niimar, kē Uhaaš wi Naṣibaṭi ušē do kē Mariya awo na kayin.

¹⁹ Yotef anjokulun, anwoon iñiñ natool abot awo aanañ ppeṭa ṭi kadun ki bañaan, aji ṭi ušalul agar baniw na a bē aankṭup bañaan.

²⁰ Jibi awoon na ušal wan, kē uwanjut wi Ajugun ulon ušē pēn awinana ṭi nṭaafi aji na a : « Yotef, abuk Dayiṭ, kkali pyeenk Mariya du katohu, awo aharu. Uhaaš wi Naṣibaṭi ukaan kē awo na kayin.

21 Alun kabuk napoŋ ŋiint, i iktuun katim ki Yetu Š, ŋiki ul aklun kabuuran pntaali pi nul ŋi ipekadu yi pa. »

22 Iko mēnt bti iyuuŋ kē uko wi Ajugun abiiŋ aŋup aŋēpna ŋi *naŋuparul idolanaa, aji :

23 « *Ŋaaŋ anwoon aamme ŋiint alun kawo na kayiŋ, kabuk napoŋ ŋiint, baluŋ kaŋu'a katim ki Emanuwel* »* uwoon: « Naŋibaŋi awo ŋi ptoofun. »

24 Wi Yotef atenuŋ, ado jibi uwanjut ujukulun: ajej Mariya kē awo aharul

25 aŋē wo aanwinar na a kē adoo buk napoŋ ŋiint i aŋuun katim ki Yetu.

2

Bayaanŋ banwoonun umayar unuur babi pwin Yetu

1 Yetu abuka du ubeeka wi *Betleyem du utaak wi *Yuda, ŋi wal wi *Herod awoon naŋih. ŋi wal mēnt wuun, kē biint bame njah baŋē pēna umayar unuur aban ŋi Yerutalem,

2 aŋē hepar aji: « ŋun di di Naŋih i bayuday ambukiin awoon ba? ŋwin ujah wi nul du utaak wi nun, aŋē bi pdēmana. »

3 Wi Herod naŋih atiinkun uko waŋ, ayewlaa ukaan kē baŋaan biki Yerutalem bti bakak ayewla.

4 Ado *baŋeŋan baweek na *bajukan Bgah bti kē bayiti, aŋē hepar baka dko di *Krittu awoon i kabuknaana.

5 Kē bateema aji: « Du Betleyem du utaak wi Yuda, waŋ wi wi *Naŋupar Naŋibaŋi apiitun;

6 *“Iwi Betleyem, mboŋ mi utaak wi Yuda mēnt iwoon ufēt umpoŋētaanuŋ ŋi Yuda; ŋi iwi di naŋih akpēnnun ul akwoon nayafan i Itrayel, pntaali pi naan.”** »

7 Wal mēnt kē Herod aŋē bop adu biint bame njah, ado kē baŋupa bnuura wal wi ujah ujaan apēn.

8 Wi wi aŋaan ado baka kē baya du Betleyem, aji na baka: « Nayaan na-hepar bnuura ŋi uko wi napoŋ mēnt, woli naya wina, nabi kaŋupēn, nhilna kak nya ndēmana. »

9 Wi naŋih ajakuŋ haŋ, kē baŋē ya ; wi wi ujah wi babin awin uŋaan apēn, awo ŋi kadun ki baka, te adoo ya ataŋ na dko di napoŋ awoon aŋē naŋ.

10 Wi bawinun ujah aŋē lilan maakan.

11 Baneŋ ŋi katoh, awin napoŋ na Mariya anin, aŋē ŋup adēmana. Bahaabēŋ wal mēnt ŋmaŋ ŋi baka apēnan da uwuuru, na mnkulan*, na ukēra ujuŋ ulil pŋēkēŋ, aŋena.

12 Kē Naŋibaŋi aŋē diiman baka ŋi ŋŋaafi kē baanwo i kakak du Herod, wi wi baŋaan aŋēpna bgah blon akak utaak wi baka.

Yotef na aharul baŋi na abuk baka aya Ejiptu

13 Wi biint bame njah bayaan, kē uwanjut wi Ajugun uŋē pēn awinana ŋi ŋŋaafi ŋi kadun ki Yotef aji na a: « Naŋiin, ijej napoŋ na anin, naŋi naya Ejiptu, iŋo da te wal wi nji kabiin kaŋupu, ŋiki Herod abi kado karab napoŋ pa pŋiŋa. »

14 Kē Yotef anaŋa na utejan, ajej napoŋ na anin kē baya Ejiptu.

15 Baya ŋo da te wal wi *Herod akeŋun. Uko mēnt uyuuŋ kē uko wi Ajugun abiiŋ aŋup aŋēpna ŋi *naŋuparul udolana: « *Du Ejiptu di di nduunun abuk naan* »* »

16 Wi Herod ammeen kē bame njah baguura, adeebaŋ maakan. Ayil wal mēnt du Betleyem na ŋi iŋfēt ŋanŋogun da bti aji bafin bapoŋ biint bti banwoon baampel ŋŋubal ŋtēb, ŋiki bame njah baŋupa wal wi napoŋ abukiin.

17 Hēnk di di uko wi Yeremiya Naŋupar Naŋibaŋi abiiŋ aŋup udolaniin;

18 « *Pdiim pi ŋaaŋ aloŋ patiinkana du ubeeka wi Rama,*

ŋwoni na mntēg mweek ; Rakel akwooniirun babukul ; aŋē nooran pyompan, ŋiki bakeŋi. »* »

Yotef awoona Ejiptu abi afēt ŋi Nataret

19 Wi *Herod akeŋun, kē uwanjut wi Ajugun uŋē pēn awinana ŋi kadun ki Yotef ŋi ŋŋaafi du Ejiptu.

20 Uji na a: « Naŋiin, ijej napoŋ na anin, nakak utaak wi *Itrayel: banŋalun pŋin napoŋ bakeŋi. »

21 Kē Yotef anaŋa ajej napoŋ na anin, akak Itrayel.

22 Kē wi ameen kē *Arkelayut ahiiŋun utaak wi *Yuda wi Herod aŋin akeŋun, kē aŋē ŋi pya da. Naŋibaŋi ayuuŋa ŋi ŋŋaafi kē awo i kaya utaak wi *Galilay†.

23 Aya afēt du ubeeka ulon wi bajaan badu *Nataret, hēnk uko wi *baŋupar Naŋibaŋi bajakuŋ udolanaa: « *Alun kadu'ana ŋiint i Nataret. »*

3

Yowan Nabattaar aji na baŋaan bawun pjuban baŋēlēs ŋbida

(Markut 1.1-8; Luk 3.1-18; Yowan 1.19-28)

1 Wi ŋŋubal ŋtun ŋaŋepun, kē *Yowan Nabattaar aŋē pēn awinana, aŋup du *pndiis pi *Yuda

* 1:23 Itayi 7.14. ✧ 2:6 Mike 5.2. * 2:11 Mnkulan: Manwo pŋaak pi mnko, pi bajaan bakayan. Udu wi pa ulil pŋēkēŋ. Pŋaak mēnt patam maakan. ✧ 2:15 Hotey 11.1. ✧ 2:18 Yeremiya 31.15. † 2:22 Utaak wi Galilay: Dul di di aŋa Arkelayut awoon naŋih.

² aji na bañaan: « Nawutan pjuban, natëlës ñbida, ðiki *Pşih pi Baţi pañogi. »

³ Uko wi nul wi wi *Itayi *Naţupar Naşibaţi aţiniyaanuj aji :

« *Pdiim plonj pahuuran du pndiis aji :*

“Nabomaan bgah bi Ajungun akluj kaţëpna, nadolana ilël itool.” »[☆]

⁴ Yowan awohara kamişa ki babomanuj na pfaal pi untaam wi pnkunkaali aşë tan katël ði blank ; aji de nguul na mnob.

⁵ Wal mënţ kē bañaan biki ubeeka wi Yerutalem na utaa wi Yuda bti, na utaa wi bdëk bi Yordan bti başë ya du a.

⁶ Baji babi kaţup ipekadu yi baka kaşë do *babattaar baka ði bdëk bi Yordan.

⁷ Wi Yowan awinuj kē *bafaritay na *bataduk batum kē bakbi pyeenk batitmu ði a, kē aşë ji na baka : « An, nawo pntuni pi ñnfuman! In ahoopaţananj aji naţi udeeb wi Naşibaţi unkmbiinj ba? »

⁸ Nadoon kado keeri iko inkyuujuj kē nawut pjuban abot aţëlës ñbida.

⁹ Nawutan kaşal kaji : “Ñwo biki pşini pi Abraham!” Dţupan, Naşibaţi ahilan kakakan mnlaak mi babuk Abraham.

¹⁰ Ptibi padobi bëkan bëkan ði mnko uţeeh, bko banwoon baankbuk mnko mnuura bafal kafël du bdoo.

¹¹ « Nji, dji kabattaaran na meel kadiimanaan kē nawut pjuban aţëlës ñbida ; kē anşaan abi ði kafet naan aşë dëm apelën maakan, mëndoo ñoom ñoom kamëbana işapaat ; ul aluj kabattaaran na Uhaaş wi Naşibaţi na bdoo.

¹² Awo na kajeţ ði iñen, aweey kapaţëş ptiiij na plëfar. Aya katoor ptiiij ði pnkuti kaşë kafël plëfar du bdoo banwoon baankjëmşa. »

Batitmu bi Yetu

(Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ Wal mënţ kē Yetu aşë pënna utaa wi *Galilay, abi bdëk bi Yordan, *Yowan ahilna abattaara.

¹⁴ Kē Yowan aşë pok, aji na a : « Nji dwoonj kayeenkna batitmu ði iwi, kē işë bi ði nji! »

¹⁵ Kē Yetu aşë teema aji : « Duni idinan uko mënţ. Aa, hënk di di ñwoonj i kado uko bti wi Naşibaţi anjaluj. » Kē Yowan adinani.

¹⁶ Wi Yetu ayeenkanj yeenk batitmu apën ði meel, kē baţi başë haabëşa ði dko mënţ. Awin *Uhaaş wi Naşibaţi kē uwala ði a ji ubalab ufaatal.

¹⁷ Kē pdiim plonj paşë pënna baţi aji : « Iwi iwoonj abuk naan, dñalu maakan, dmaganu. »

4

Untaayi Uweek ula pguur Yetu du pndiis (Markut 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ Wi Yetu apënanj pën du meel kē Uhaaş wi Naşibaţi uşë ñooţa du *pndiis, kē *Untaayi Uweek ukdo na pguura ado buţaan.

² Aţo ñnuur na ñtejan iñeen ñbaakër bē andee, wi ñaţëpunj, kē ubon uşë de'a.

³ *Naguuru kē aşë ñoga aji : « Woli iwo Abuk Naşibaţi, jakan na mnlaak mi mankak ipoom. »

⁴ Kē ateema aji : « Upiitana aji :

“Mënţ uko ude fañ unëbanuj ubida wi ñaanj ñţup bti ñankpënuj ði mntum mi Naşibaţi ña.” »[☆]

⁵ Kē Untaayi Uweek ukak ańooţa du Yerutalem ubeeka uyimanaan, apayana du bţuk bi *Katoh Kawee ki Naşibaţi duuţ

⁶ aşë ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaţi, klut kajot. Kē hënk di di upiituj ði Ulibra wi Naşibaţi aji :

“Kē Naşibaţi aluj kaji na ñwanjut ñi nul

ñajeju ði iñen kaţi ihubta ði plaak plonj.” »[☆]

⁷ Kē Yetu aji na wa : « Ukak apiitana aji :

“Iinwo kado katen me Ajungun Naşibaţi i nu ahinan pdo uko wi ajakuj.” »

⁸ Untaayi ukak apayana du pnkuj plonj pweek maakan aşë diimana ñtaak bti ñi umundu na mndëm mi ña,

⁹ aşë ji na a : « Dwulu iko yi bti woli injup adëmanaan. »

¹⁰ Wal mënţ kē Yetu aşë ji na wa : « *Tatana, ţëpan iya! Upiitana aji :

“Ajungun, Naşibaţi i nu fañ i i iwoonj kadëman, kē ul fañ i i iwoonj kado kalempar.” »[☆]

¹¹ Wi wi untaayi uşaan aya aduka. Kē ñwanjut ñaşë bi ańoga, alempara.

Yetu awuğsa akak Galilay

(Markut 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Baţup Yetu aji bawat *Yowan nabattaar ukalabuş. Wi atiinkuj uko wanj, awuğsa wal mënţ akak du utaa wi *Galilay.

¹³ Apën du ubeeka wi *Nataret aya afëţ du wi Kapernawum. Uwo du kabanj ki bdëk, kañog ñtaak ñi Fabulon na Neftaliya.

¹⁴ Uko mënţ uyuuj kē uko wi *Itayi *Naţupar Naşibaţi abiiij aţup udolanaa :

¹⁵ « An, ñtaak ñi Fabulon na Neftaliya, naññogung bdëk bi Galilay du plut pi Yordan,

nanwoonj du Galilay di banwoonj baanwo bayuday bafëţuj!

¹⁶ Pntaali panwoonj ði bdëm

pawin bjeehi bweek,

bjeehi bweek bapën

ajeehan bañaanj banwoonj du dko di bdëm bi pkeţ. »[☆]

¹⁷ Wal mënţan wanj kē Yetu aşë jun pjukan aji : « Nawutan pjuban, natëlës ñbida, ðiki *Pşih pi Naşibaţi pañog pii pi. »

☆ 3:3 Itayi 40.3. ☆ 4:4 Pleşan 8.3. ☆ 4:6 Kañaam 91.11-12. ☆ 4:7 Pleşan 6.16. ☆ 4:10 Pleşan 6.13. ☆ 4:16 Itayi 9.1-2.

*Yetu adu baťaşarul babaakër bateek
(Markut 1.16-20; Luk 5.1-11)*

18 Unuur ulonj, Yetu aposj ti kabanj ki *bdëk bi Galilay, aşë win biinjt batëb banťaaruñ, Fimorj andu'aniin Piyeer, na Andre, kër bakfël bridiya du bdëk, bawo batuh.

19 Aji na baka : « Naťaşaan, dkakanaan batuh bañaan. »

20 Ti dko mënjt kër babi duk duk iridiya, aťaşa.

21 Aya alow btiisu akak awin batëb banťaaruñ, *Yakob na *Yowan bubuk ñiinjt alonj anwoonj katim ki Fëbede. Bawo ti bteem na aşin baka, awo ti pboman iridiya, kër aşë du baka.

22 Ti dko mënjt, kër baduk aşin baka na bteem, aťaşa.

*Yetu ajukan akuť ajeban bañaan
(Markut 1.39; Luk 4.44; 6.17-18)*

23 Yetu aji ñaay na utaak wi *Galilay bti kajukan ti itoh ifëhanaani, kabot kaťup *Uťup Ulil Unuura wi *Pşih pi Baťi, kajeban mmaak bti na pťakëm bti ti bañaanj.

24 Katimul kapënala ti utaak wi Firi bti, kër başë ji baťija bamaakal bti na biki iko ilonj iknooranunj: banwoonj na ñntaayi, bankjotunj kako, na banyojun ifëen na ihoť kër aji jeban baka.

25 Bañaan batum maakan baji babi kaťaşa, kawoona Galilay, utaak wi Nbeeka Ifëen, ubeeka wi Yerutalem na utaak wi *Yuda bti na utaak unwoonj du plut pi Yordan.

5

*Pjukan du Pnkun
(Luk 6.20-23)*

1 Wi Yetu awinunj bañaan batum aşë paya du pnkun, aťo. Baťaşarul babi ańoga,

2 kër aşë jun pjukan baka aji :

3 « Bañaanj bannumiinj Naşibaťi ti ñhaaş ñi baka banuurandëni

ťiki *Pşih pi Baťi pawo pi baka.

4 Bañaan banwoonj ti ñwooni banuurandëni ťiki Naşibaťi alun kayompan baka!

5 Bañaan banjoobunj bkow banuurandëni ťiki umundu bti ulun kawo wi baka.

6 Bañaan banklaanj pdo iko yi Naşibaťi ajakun na ñhaaş ñi baka bti, banuurandëni

ťiki Naşibaťi alun kawul baka kakëşan uko wi baklaanj.

7 Bañaan bankñagiinj banuurandëni, ťiki Naşibaťi alun kańaga baka.

8 Bañaan banwoonj na ñhaaş ñjintj, banuurandëni

ťiki balun kawin Naşibaťi.

9 Bañaan bankťijunj btiinkar banuurandëni ťiki Naşibaťi alun kaji bawo bubukul.

10 Bañaan biki bakhajanunj aji baťaş Naşibaťi, banuurandëni,

ťiki Pşih pi Baťi pawo pi baka.

11 « Nanuurandëni woli babenjan, ahanjan, aťilandëran ťiki naji naťaşën.

12 Nalilaan, nawo ti mntanj, ťiki baluk bwëek bayoonkan du baťi. Naleşan kër hënk di bahajanunj kak *baťupar Naşibaťi biki ťfa.

*Pnam na bjeehi bi umundu
(Markut 9.50; Luk 14.34-35)*

13 Yetu akak aji : « Nawo pnam pi umundu. Kër pnam paşë doona we woli payaşı ba? Nahilan kakakan kataabare ki pa i? Pawaanj udooni, paji pafël du bdig, bañaanj kapoş pa.

14 « Nawo bjeehi bi umundu ji ubeeka unwoonj du pnkun duuť wi bañaanj bti bajaanj bawin.

15 Naanj aanji tehan unkaniya kaşë fëť wa na kakana! Naanj aji ťëp ťëp kaťu wa du bko duuť ujeehan bañaanj bti banwoonj ti katoh.

16 Hënk, nawo kawut udo wi nan unuura udo kajeehan ji unkaniya pa bañaanj bti bawin, andolonj ahilna adëman Naşibaťi Aşinan unwoonj du baťi. »

Pjukan ti uko wi Bgah bi Moyit

17 Yetu akak aji na baka : « Nawutan kaşal kaji dbi bi pba na *Bgah bi Moyit, na uko wi *baťupar Naşibaťi bajakun. Mëmbi bi ppënan wa, dbi bi uko mënjt uhilna udolana.

18 Dťupan, manjoonan ma : Ji mboş na baťi ñado kaba, nin uko umpoťëtaanunj ti Bgah uunkpën bër iko yi bajakun bti iindolanaa.

19 Hënk di uwoonj, ñaanj anwoonj aankťaş uko umpoťëtaanunj ti iko yi Bgah bajakun, aşë jukan bañaanj bado ji a, unj mënťan akwoonunj ampoťëtaanunj du *Pşih pi Baťi. Kër anşaanj ado iko yi Bgah bajakun akuť ajukan ya bañaanj, unj mënťan alun kawo nawëek du Pşih pi Baťi.

20 Dťupan, woli naantaş uko wi Naşibaťi apel *bajakun Bgah na *bafaritay, naankhil pneej du Pşih pi Baťi. »

*Pjukan ti uko wi udeeb
(Markut 11.25; Luk 12.57-59)*

21 Yetu akak aťiini aji : « Natiink uko wi bajakun na bateeman ťfa : *"İnkfiñ ñaanj"*; ñaanj ankfiñunj atëñťul aya kahepna du uruha.

22 Kër ñji şëp ťupan : Naanj andëebaťërunj atëñťul alun kateem ti uko wañ du nawayëş. Naanj anjakun na atëñťul awo nayila alun kahepna ti uko wañ du *uruha uweek. Naanj anjakun na atëñťul awo nawaanj udooni awo i kafëlana du bdoow bi infernu.

23 Keeri woli iya pdo bteñan du *bliit bi mngur pa Naşibaťi, aşë leş kër atëñťu adeebaťëru,

24 dukan iko yi ibiinaanunj ti kadun ki bliit bi mngur idun iya ikak ti ploolan na atëñťu, işë iwugşa ikak ibi iwul Naşibaťi bteñan bi nu.

²⁵ « Woli itool pya uruha na ñaan i nakaan uhok, taraan ikak ti ploolan na a, wi nahojun ti bgah, ji abi ańooŋu du nawayēs, nawayēs aji na nalemparul awatu ukalabuş.

²⁶ Dŋupu, manjooan ma : Iinkpēn da bē iinluk uko wi iŋeŋun te du pataka pbaańšaani. »

Pjukan ti uko pjuban pi piint
(Maci 18.8-9; Markut 9.43,47-48)

²⁷ Yetu akak aji : « Natiink uko wi bajakuŋ na bateeman tfa : “*Iinkpiint na ahar ñaan*.”[✱]»

²⁸ Nji kē nşē ŋupan : Ñaan antenuŋ ahar ñaan na uşal wi ppiint na a, adobi piint piint na a ti uşalul.

²⁹ Woli pkēs pi nu pdeenu paŋu'u ijuban, lookşēn pa ifēl du kalowan : uhokan iwaan dko dlolan di uleefu kē di ifēlana du infernu na uleefu bti.

³⁰ Kē woli kañen kadeenu ki nu kaŋu'u pjuban, falan ka ifēl du kalowan : uhokan iwaan dko dlolan di uleefu kē di ifēlana du infernu na uleefu bti.

³¹ « Ulibra wi Naşibaŋi ukak aji : “*Ñaan ankdookuŋ aharul awo kawula kakaarta kankyuujun kē bniim babaa*.”[✱]»

³² Kē nji nşē ŋupan : Ñaan andookuŋ aharul anwoon aampiint na nin ñaan aloŋ nampaŋi aŋu aharul mēnt pjuban pi piint woli animar na ñiint aloŋ ; kē ñaan anniimuŋ ñaaŋ i badookuŋ ti bniim, ajuban pjuban pi piint. »

Pjukan ti uko wi pmehna

³³ Yetu akak ajukan aji : « Nakak atiink kak uko wi bajakuŋ na bateemun : Iinkgar pmehna pi nu, iwo kado uko wi ihonun ti kadun ki Ajugun[✱].

³⁴ Kē nji nşē jakan nawutan kamehna nin : nawutan kamehna ti baŋi, ŋiki dul di di Naşibaŋi ajaan aŋo kaşihna ;

³⁵ nawutan kamehna ti mboş ŋiki manwoon dko dpafni ihoŋ di nul ; nakmehna ti Yerutalem, ŋiki dawoon ubeeka wi *Andēmun Maakan.

³⁶ Kmehna kak ti bkowu, ŋiki iinhina kakakan kawel kaloolan ki ba kakak kafaat kēme kajēn.

³⁷ Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjooan, kē ppok pi nan pawoon ppok na manjooan. Uko umpafun ti nŋup mēnt uwoona du *Untaayi Uweek.*[✱] »

Pjukan ti uko wi plukan

³⁸ Yetu akak aji na baka : « Natiink uko wi bajakuŋ tfa : “*Woli ñaan alookşu pkēs ; lookşana pi nul, woli akitu pñiij, kitana pi nul*.”[✱]»

³⁹ Kē nji nşē jakan, nawutan kaneenan uleefan ñaan anjalun pdolan buŋaan.

Naŋpēn ŋep nadoki woli ñaan akobu kañen ti kajeem kadeenu, kdeka kundu.

⁴⁰ Woli anjal pńooŋu uruha kayeenknu kamişa, doon iwula kak bayeti bi nu.

⁴¹ Woli ñaan aŋu'u ppoş dko danlowun, poşan na a dko dampelun dko mēnt njaaş nŋēb.

⁴² Woli ñaan añehanu, ŋenana ; woli ñaan anjal pŋeŋu, wutan kadeka feŋ. »

Naŋalan başooradan
(Luk 6.27-28,32-36)

⁴³ Yetu akak ajukan aji : « Natiink uko wi bajakuŋ tfa : “*Nalan atēntu*”[✱] ipok naşooradu.”

⁴⁴ Kē nji nşē jakan : Naŋalan başooradan nakuŋ nañehandēr bankfēpanaŋ Naşibaŋi awul baka bnuura, nado kado bampokanaŋ bnuura. Nakaan nado kañehan Naşibaŋi pa bankŋupun uko wi nan buŋaan, pa bankhajananaŋ.

⁴⁵ Nadiiman hēnk, kē nawo babuk Naşibaŋi Aşinan anwoon du baŋi. Ul andoon bnuur kē baktēr pa bado buŋaan na bado bnuura, abot ado uşabal kē ukjot ti batool na ti banwoon baanwo batool.

⁴⁶ Woli naŋal banjalanaŋ tañ, ubeeb uhon wi wi nakaan ba? Bakobraar daşa badoo ji bado han.

⁴⁷ Woli bayiŋan tañ biki najaan nawul mboş, nado uko ulon undēmun i? Banwoon baanfiyaar Naşibaŋi badoo ji bado han.

⁴⁸ Nawoon bajint batool jibi Aşinan anwoon du baŋi awoon najint natool ti iko bti. »

6

Pjukan ti uko wi pŋēnk banwaanun

¹ Yetu akak aji na baka : « Naŋaafaraan kayuuj ti kadun ki bañaan kē naŋaş uko wi Naşibaŋi ajakuŋ kahilna tañ kawinana ti baka. Woli nado han naanklun kayeenk baluk bi Aşinan anwoon baŋi.

² Woli iŋēnk keeri ñaan anwaanun, wutan kado kapiitar. Hēnk di balagare bajaan bado du *itoh iñehanaani na du igah, bañaan bahilna bado kadēman baka. Na manjooan, dŋupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka.

³ Kē iwi, woli iŋēnk ñaan anwaanun, kañenu kamayu kaanwo kame uko wi kadeenu kawulun,

⁴ uŋen wi nu uhilna uwo uunkmeetana. Woli ido han, Naşibaŋi ŋaaş anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin, alun kaluku. »

Pjukan ti uko wi pñehan Naşibaŋi
(Luk 11.2-4)

⁵ Yetu akak ajukan aji : « Kē woli nañehan Naşibaŋi, nawutan kado ji balagare : woli

✱ 5:27 Ppēn 20.14. ✱ 5:31 Pleşan 24.1. ✱ 5:33 Bgah 19.12; Mnfen 30.3; Pleşan 23.22-24. ✱ 5:37 Untaayi Uweek kēme : “*buŋaan*”. ✱ 5:38 Ppēn 21.24; Bgah 24.20; Pleşan 19.21. ✱ 5:43 Bgah 19.18.

bañehan Naşibaţi, baji bañal kanaţ du *itoh iñehanaani na du npaţ bgah bañaan bahilna bawin baka. Dţupan, na manjoonan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka.

⁶ Kê iwi, woli iñehan Naşibaţi, needan du meet di nu, idêţ bgah, iñehan Naşibaţi Şaaş, awo da na iwi tañ. Şaaş anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin, aluñ kaluku.

⁷ « Woli nañehan Naşibaţi, nawutan kado kaţup iko itum kakalêş ji banwoon baanfiyaar Naşibaţi : başal aji woli batum bţup, Naşibaţi katiink baka.

⁸ Nawutan kado ji baka, Aşinan ame bnuura uko wi nanumiin ji nabi nado kahepara wa.

⁹ « An, keeri, woli nañehan Naşibaţi najaan naji :

Aşinun inwoon du baţi,
bañaan bti badinan kê iyamani,

¹⁰ pşihu pabi,
uko wi inaluñ udolana
ţi mboş ji du baţi.

¹¹ Tenun nţa uko ude wi nnumiin.

¹² Miirun pjuban pi nun
jibi un nkaan aji nmiir banjubanuñ un.

¹³ Kwutun ndo buţaan woli baguurun

işê ibuuranun ţi *Untaayi Uweek.*
[Iwoon ajug pşih, mnhina, na *mndêm te mnto. Uwo han].

¹⁴ « Ênhên, woli namiir bañaan banjubananan, Aşinan anwoon baţi akak kamiiran ;

¹⁵ kê woli naanji namiir banjubananan, Aşinan kak aankmiir pjuban pi nan. »

Pyukan ţi uko wi pyiman

¹⁶ Yetu akak aji na baka : « Woli nayimani, nawutan kajooţan jibi balagare bajaan bado : baji baţoñaran kaara, bañaan bahilna bawin kê bayimani. Na manjoonan, dţupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka.

¹⁷ Kê iwi, woli iyiman, kêran uleef na ukêra ulil pţêkên ibot inow kêş,

¹⁸ bañaan bawutna kame kê iyimani, Naşibaţi Şaaş tañ anwoon da aji win iko immeniin, amee. Şaaş anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin aluñ kaluku. »

Pyok pi baţi

(Luk 12.33-34)

¹⁹ Yetu akak aţiini aji : « Nawutan kado kala pyok ţi umundu wi, wi nbob na njof njaan natak iko, wi bakiiñ bajaan bajip.

²⁰ Naţêpên ţêp nado kala pyok pi baţi, banwoon baanwo na nbob na njof nanktoki bka bi nan, bawoon baanwo na bakiiñ bankjipi.

²¹ Dko di bka bi nu bawoon, dul di di kaţêb ki nu kakwoon. »

Pkêş pawoon bjeehi bi uleef

(Luk 11.34-36)

²² Yetu akak aji : « Kêş kawoon unkaniya wi uleef ; woli kêşu kawo kjob, uleefu bti uwo ţi bjeehi.

²³ Kê woli kêşu kafêli, uleefu bti uwo ţi bdêm. Woli bjeehi banwoon ţi iwi bawo bdêm, ikeer awo ţi bdêm bweek! »

Naşibaţi na itaka

(Luk 16.13)

²⁴ Kê Yetu akak aji : « Nin niaan aanhil kalempar başih batêb : apok aloñ kañal undu, kême amêban aloñ, kaşê beeh undu. Naanhinan kalempar Naşibaţi kabot kalempar itaka. »

Nahaţan Naşibaţi

(Luk 12.22-31)

²⁵ Yetu akak ajukan aji : « Uko wan ukaan kê njakan, nawut kaţaaf uko ude [na udaan] wi nanumiin pa ubida, kême iko iwohara yi nanumiin pa uleef wi nan. Ubida umpel uko ude i? Kê uleef, umpel imişa i?

²⁶ Natenan nkat: njaanji nţepi, njaanji njakit, njaanji nahank ţi inkuti, kê Aşinan anwoon baţi aşê ji wul nja uko ude! Mênţ an napeluñ nja i?

²⁷ Ahoñ ţi an ahilanuñ ţi manţaal kahoţalêş unuur uloolan tañ ţi ubida wi nul?

²⁸ Kê we uwoon pţaaf uko uwohara? Natenan iţeeñ yi ugof wi uţeeh jibi ijaan idêm : iinji ilemp, iinji işiir.

²⁹ Kê nşê jakan, Falomon naşih, ţi pdêm pi nul bti, aambaan kañêgi'aara ji kalon ţi ya.

³⁰ Ujaagal uwo nţa du uţeeh, faan baluñ bafêl wa du bdoo, kê Naşibaţi aşê ji woharana woharan wa iko inuura. An, nanwoon naanfiyaar akêşan, nameen na manjoonan kê aluñ kawoharênan kak kapelan.

³¹ An kak, nakhaajala, nakbi kaduka duka ţi pla uko ude kême uko udaan, kême uko uwohara.

³² Iko yan yi yi banwoon baanfiyaar Naşibaţi bajaan babi wo wo ţi bla, kê an, Aşinan anwoon du baţi ame kê nanuma iko mênţ bti.

³³ Nawo i kaţêp ţêp duna kala pneej du Pşih pi nul na pdo uko wi ajakuñ uwo utool, kaşê kayeenk kak iko mênţ bti.

³⁴ Nawutan keeri kaţaaf uko wi faan : faan dawo di Naşibaţi. Unuur unjintji na unoor wi wa. »

7

Nawutan kado katen buţaan di batênţan

¹ Yetu akak aji na baka : « Nawutan kabi kaduka duka ţi pten buţaan bi batênţan, Naşibaţi awutna katen bi nan.

² Jibi naktenuñ batênţan, hênk di di Naşibaţi akluñ katenan ; kê kaniibi ki nakniibnuñ, kul ki ki bakluñ kaniilban.

* 6:13 Untaayi Uweek kême : "buţaan".

³ Ibaa tenar we katëmal kanwoonj ti pkëş pi atëntu, aşë duk pmul panwoonj ti pi nu? We ukaan ba?

⁴ Hum di di ihinanuj kaji na atëntu, "ayit naan, biin mpënanu katëmal ti pkëş" aşë duk pmul panwoonj ti pi nu?

⁵ Iwi nataaki, duni ipënan pmul panwoonj ti pkëş pi nu! Woli ipënan pa kbaa hil kawin bnuura, kapënan katëmal kanwoonj ti pkëş pi atëntu!

⁶ « Nakwul nbuş uko unyimanuj, kaŋi ŋakakaran ŋadum ; nakfël wuuru wi nan ti ihoŋ yi ŋkuma kaŋi ŋabi ŋapoş poşan wa. »

*Nañheaan Naşibaŋi Aşinan
(Luk 11.9-13)*

⁷ Yetu akak ajukan aji : « Nañheaan, naluj kayeenk, nalaan, naluj kawin, nakob kobaan, baluj kahaabëşan.

⁸ Hënk di uwoonj, ñaanj aññehanuj aka, an-klaanj awin ; kë ankob kobanuj, bahaabëşa.

⁹ « Ahoŋ ti an i i abukul akñehanuj kapoom aşë wula plaak?

¹⁰ Këme aññehana uŋëb aşë wula upula ba?

¹¹ Woli an nandoonj awo bado buŋaan name pwul babukan iko inuura, naşalanuj ŋyaaş hum ŋi ŋi Aşinan i baŋi ahilanuj kaŋen bankñehanuluj iko inuura?

¹² Kë hënk di di nawoonj kado bañaanj uko bti wi nañaluj badolan. Uko waŋ wi wi *Bgah bi Moyit na *baŋupar Naşibaŋi ba-jukanuj. »

*Plëman pammiŋuj
(Luk 13.24)*

¹³ Yetu aŋiini na baka aji : « Natamaan naneejna plëman pammiŋuj. Plëman na bgah injaanj iñoŋ ñaanj du dko di akyaanj katoknaana ihaani, kë batum baji baŋëpna ya.

¹⁴ Kë plëman na bgah inşaanj aji iñoŋ ñaanj du dko di akkaani ubida işë miŋ, kë bañaanj bantiinku bajaanj bawin ya kaŋëpna ya.

¹⁵ « Nalipariin bandaaruj aji bawo *baŋupar Naşibaŋi. Baji babi ti an kawo ŋi ŋkaneel aşë wo du ŋhaaş ŋi baka ŋñiin ŋanjooŋuj.

¹⁶ Naluj kayikrënaan baka ti mnwo mi baka. Ñaanj aanhılan kamar mbut ti byuw, këme mnjaak ti bŋëmpël.

¹⁷ Bko bjeb baji bawul mbuk mnuura, kë bko bmaakal baji bawul mbuk mnwuŋaan.

¹⁸ Bko bjeb baanhil pwul mbuk mnwuŋaan, kë bko bmaakal baanhil pwul mbuk mnuura.

¹⁹ Bko banwoonj baanj bawul mbuk mnuura baji bafal kafël du bdoo.

²⁰ Kë hënk di di nakluj kayikrënaan bañaanj mënŋ ti mnwo mi baka.

²¹ Mënŋ bañaanj bti bankjaknuj "Ajugun, Ajugun" bakneejuj du *Pşih pi Baŋi, ankdoluj ŋañ uko wi Paapa i baŋi aŋaluj akneejuj da.

²² Unuur mënŋ batum baluj kajakën : "Ajugun, Ajugun, jëm ti katim ki nu ki ki ŋŋupnuj Uŋup wi Naşibaŋi i, adook ŋntaayi abot ado mlagre mntum i?"

²³ Wal mënŋ, dji na baka : "Mëmbaanj kame'aaran ; nalowaan, an nanwoonj naanji naŋaş Bgah bi Naşibaŋi." »

*Itoh itëb
(Luk 6.47-49)*

²⁴ Yetu akak aji : « Hënk, woli ñaanj atiink ŋŋup ŋi naan ŋi, abot aŋaş ŋa, awo wo ji ñaanj natit anniwuŋ katohul, apaf ka ti mnlaak.

²⁵ Uşubal ubii, kë meel mampaari, uyook kë unaŋa akëk ; kë kaanjoti, ŋiki kajip adiilën, apaf ti mnlaak.

²⁶ Kë anşaanj atiink ŋŋup ŋi naan ŋi aşë wo aankŋaş ŋa awo ji ñaanj anwoonj aantiti, anniwuŋ katoh ti pyiw.

²⁷ Uşubal ubii, kë meel mampaari, kë uyook unaŋa akëk, kë kajot atoka bti. »

²⁸ Wi Yetu aŋiiniŋ haŋ aba, bañaanj bañonjar pjukan pi nul,

²⁹ ŋiki aanji jukan ji *bajukan Bgah biki baka, aji jukan na pdiim pi naşih.

8

*Yetu ajaban ñiinŋ ammaakuj bdoo
(Markut 1.40-44; Luk 5.12-14)*

¹ Yetu awala du pnkuj, kë bañaanj batum başë wo ti pŋaş.

² Ñiinŋ alonj ammaakuj bdoo abi, aŋoga, aşë jot ti ihoŋul, afëŋ kaara ti mboş aji na a : « Naweeek, woli iŋali, ihinan kajebanaan, nkak njinŋ. »

³ Yetu atar kañen abana, aşë ji : « Aa, dŋali, kakan ijinŋ. » Ti dko mënŋ kë pmaak pi bdoo pabi pën pën ti a.

⁴ Kë aşë ji na a : « Wutan kaŋup nin alonj uko unŋëpuj, duni iya iwinana du *naŋenjan Naşibaŋi ibot ido bŋenjan bi Moyit ajakuj pa bañow bi nu kadiimanaan bañaanj bti kë ijebi. »

⁵ Yetu aneej ubeeka wi Kapernawum, kë naweeek i bangoli iñeen-week alonj aşë bi aŋoga akooŋa

⁶ aji : « Naweeek, nalempar naan amaak apiinŋ du katoh, ayoj iñeen na ihoŋ, ahaj maakan. »

⁷ Yetu ateema aji : « Nya, dya kajebana. »

⁸ Naweeek i bangoli kë aşë ji na a : « Naweeek, dpoŋ pa ibi ineej ti katoh naan, bë işale ŋup uŋup uloolan ŋañ, nalempar naan kabi jeb jeb. »

⁹ Nji kak dka anşihnuj, abot awo na bangoli biki ŋsihuŋ, woli dji na alonj ti baka : "Yaani" aya, aji na undu "Biini" abi. Woli dkak aji na nalempar naan : "Dolan uko wi!" Ado wa. »

¹⁰ Wi Yetu atiinkuj uko waŋ aşë maŋ naweeek i bangoli maakan, aji na bankŋaşuluj : « Dŋupan na manjoonan, ti

Itrayel bti, mēmbaan kawina ñaan alon anfiyaari ji i. »

¹¹ Dɔɔpan, batum baluŋ kawoona ntaak bti ŋi umundu, kaɔo kade du Pɔih pi Baɔi na *Abraham, *Itaak, na *Yakob bateemun.

¹² Kē bañaan bambiin aka na pneej du Pɔih pi Baɔi, bašē fēlana bdiŋ, du dko di bdēm, dul di bakluŋ kawooni, kadeebaɔ kadohrēm.

¹³ Kē Yetu ašē ji na naweek i bangoli : « Țišan! Našibaɔi ajeban namaakal i nu, Țiki ifiyaar aji ado haŋ. » Kē nalemp ajeb Ți dko mēnt.

Yetu ajeban bamaakal batum

(Markut 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Yetu aya du uko Timoŋ Piyeer, ašē Țenk kē anin aharul apiinȚi, kē uleef uyik na a.

¹⁵ Abana Ți kañen, kē pmaak papēn Ți a, kē anaɔa awul baka pde.

¹⁶ Wi utaakal ubanuŋ, baɔija bañaan batum biki ntaayi nkyewlēm, kē ado pdiim ploolan adook ntaayi abot ajeban bamaakal bti,

¹⁷ Hēnk di uko wi *Itayi *Naɔupar Našibaɔi ajakuŋ udolaniinȚi:

“Ajeɔ pȚakēm pi nun abot akuŋa mmaak mi nun.”

Naɔaɔar Yetu awo kawul uleeful bti

(Luk 9.57-62)

¹⁸ Wi Yetu awinuŋ kē bañaan batumi kē ašē ji na baɔaɔarul baya bdēk umbaŋ wundu.

¹⁹ Wal mēnt, kē *najuken Bgah alon ašē ji na a : « Najukan, dko di ikyaŋaŋ, dȚaɔu da. »

²⁰ Kē Yetu ašē teema aji : « Nñfēs ŋaka ihēr, kē ŋkat ŋaka intaŋ, kē *Abuk ŌiinȚi ašē wo aanka dko dpafni bkow. »

²¹ Alon kak Ți baɔaɔarul aji na a : « Naweek, duni Țenēn te umoyēn Paapa. »

²² Kē Yetu aji na a : « Țaɔaan, iwut bakaɔ baya bamoy bakaɔ biki baka. »

Yetu aɔaŋan ukēk

(Markut 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Yetu apaya wal mēnt Ți bteem, kē baɔaɔarul bakak apaya na a Ți ba aya.

²⁴ Ukēk uweek umara mara anaɔa, kē ŋmaaronȚi ŋado wun bteem. Yetu kē ašē ŋoyēnt.

²⁵ Baɔaɔarul baŋoga ahuma ašē huuran aji : « Ajugun, buuranun, ŋkeɔ! »

²⁶ Kē Yetu ašē ji na baka : « we ukaaŋ kē naklēm ba, an nanwoon naanfiyaar akēɔan? » Anaɔa wal mēnt, aŋoman na uyook na meel mi bdēk kē dko dayompandēri.

²⁷ Baŋoŋar maakan ašē ji : « Ōiaan i awo ahonȚi, kē uyook na meel ŋado ji ŋatiinka? »

Yetu ajeban biinȚi batēb biki ntaayi nanejuŋ

(Markut 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Wi Yetu abanuŋ du plut, du utaak wi Bagenatereŋ, kē biinȚi batēb banwoonȚi na

ntaayi bašē pēna du pnguran abi ayit na a. Bajooɔ maakan kē nin ñaan alon aando ñoom ñoom pȚēna bgah mēnt.

²⁹ BiinȚi mēnt bawo Ți phuuran aji : « Inumi'un we ba, abuk Našibaɔi? Ibi bi pyewlēmun ji unuur wi pwayēs ubi udo kaban i? »

³⁰ Batani bweek bi ŋnkuma blon bawo Ți kaŋog dko mēnt, aɔuuŋ.

³¹ Wi wi ntaayi ntaayan akooɔ Yetu aji na a : « Woli ŋaŋ pdookun, kdolon ŋneeɔ Ți batani bi ŋnkuma ŋi. »

³² Kē aji na ŋa ŋaya, kē ŋapēn aya neej du ŋkuma. Ți dko mēnt, kē batani bti bašē wor woran du pnkuŋ aneeɔ du meel ayoora.

³³ Bayafan bajug batani bajiŋ na pȚi ašē ya kakalēs ubeeka uko unȚēpuŋ bti na uko undolon biinȚi biki ntaayi nabiin aneeɔ.

³⁴ Kē bañaan bti banfēɔuŋ Ți ubeeka bašē tool pya du Yetu. Wi bawinaaruluŋ win ašē kooɔa apēn Ți utaak wi baka.

9

Yetu ajeban ŋiinȚi anyojuŋ ihoɔ

(Markut 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Yetu apaya Ți bteem, amuur bdēk ašē ya du ubeeka wi nul.

² Kē bañaan balon bašē Țija ŋiinȚi alon anyojuŋ ihoɔ, ampiinȚuŋ Ți kajiiŋ. Wi Yetu awinuŋ pfiyaar pi baka, ašē ji na ŋiinȚi naɔakmaan : « ŌiinȚu, haɔan, ipekadu yi nu ipēnanaa. »

³ Kē *bajuken Bgah balon bašē hoopatēr aji : « ŌiinȚi i akar Našibaɔi! »

⁴ Kē Yetu, ammeen ŋɔal ŋi baka ašē ji na baka : « we ukaaŋ kē nawo na ŋɔal ŋwuɔaan ŋaŋ ba? »

⁵ We uyojuŋ ba : pji na ŋiinȚi i : « Ipekadu yi nu ipēnanaa ” kēme “Naɔiin ipoɔ?” »

⁶ Natenan, nabaanȚi ame kē Abuk ŌiinȚi aka mnhina mi ppēnan ipekadu Ți mboɔ. » Wi wi aɔaanȚi aji na ŋiinȚi naɔakmaan : « Naɔiin, ijeɔ kajiiŋ ki nu, iȚiɔ katohu! »

⁷ ŌiinȚi anaɔa Ți dko mēnt, aȚiɔ katohul.

⁸ Wi pntuk pi bañaan pawinuŋ uko mēnt, palēm maakan, ašē wo Ți pbeeb Našibaɔi Ți uko wi awuluŋ bañaan mnhina mntēmȚi mi.

Yetu adu Maci

(Markut 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Wi Yetu apēnuŋ, awin ŋiinȚi alon anwoon katim ki Maci kē aȚo du dko di aklempnuŋ, aji kobraar daaɔa. Kē ašē ji na a : « Țaɔaan! » kē Maci anaɔa aȚaɔa.

¹⁰ Yetu aya Țo ade du katoh ki Maci, kē bakobraar daaɔa batum na bañaan balon batum biki bajaan badu bado buɔaan bašē wo da, bawo Ți pde na a, ul na baɔaɔarul.

¹¹ *Bafaritay bawin uko mēnt ašē ji na baɔaɔar Yetu : « we ukaaŋ kē najukan i nan

✱ 8:17 Natenan Ți Itayi 53.4; na Ți 1 Piyeer 2.21-24.

akde na bakobraar daaşa na bado buţaan ba? »

¹² K  Yetu antiinkuŋ baka a e ji : « M nt ba aŋ banwoŋ bajeb banumiin naku-raar, bamaakal banumi'uluŋ.

¹³ Nayaan najuk uko wi uţup wi ujakuŋ: "M naga mi mi nnumiin, m nt p nak pi n ntaan pi pi nnumiin."* Yetu akak aji na baka : M mbi bi pdu ba aŋ banşaluŋ aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanuŋ aji bawo bado buţaan. »

Yetu a iniyaan pyiman

¹⁴ Ba aşar Yowan ba og Yetu a e ji na a : « we ukaan k  un na bafaritay nji nyiman k  ba aşaru ba e wo baanji bado haŋ? »

¹⁵ K  Yetu a e teem baka aji : «  i unuur wi bniim,  aŋ ahilan kado ba aŋ bambiin bniim bajootan ji bawo na puum i wal wi naniim ahumuŋ da? K  wal u e bi wi naniim akjejanin. Bayiman  i nnuur m nt.

¹⁶  aŋ aanji jej kal m nt kahalul kabamna kami a ka af, woli  aŋ ado haŋ kal m nt kahalul kaji kapul ital yi ubamna, dko dantowiŋ dabaa haan haan maakan!

¹⁷ « Nin  aŋ alon kak aanji  u poot phalu  i n buuli n af, ado le haŋ poot phalu puŋ pafom n buuli, poot katula  i mboş, n buuli katoka. K   aŋ a e wo ka u poot phalu  i n buuli n halu, poot na n buuli n a e wo n eb. »

Yetu ajeban  a  alon aku  ana an poonu abuk Jayirut  i pke 

(Markut 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Yetu ahum ka iini, k  naweek alon i *katoh ka ehanaani ki bayuday a e bi a oga anuŋ  i kadunul a e ji : « Abuk naan abaa ke  ke  h nkuŋ. Biin ipafa ka en ajebna. »

¹⁹ K  Yetu ana a na ba aşarul a a a.

²⁰ Wal m nt k   a  alon anwoŋ na pmaak pi ptula p nak n subal i een na n t b a e  og Yetu  i kafet, aban kambiint ki kami a ki nul,

²¹ a e ji  i u alul : « Woli dhinan  a  aban kami a ki nul kajeb. »

²² Yetu akok awina a e ji : « Ha an  a a u, pfiyaar pi nu pajebanu. »  i dko m nt k   a a  abi jeb jeb.

²³ Wi babanuŋ du uko naweek i katoh ka ehanaani k  Yetu a e win bateen puum* na ba aŋ banyewiliin a e ji :

²⁴ « Nap nan : Poonu aanke i, anoy nt n oy nt. » K  ba aŋ ba e bena.

²⁵ Wi wi adoluŋ ba aŋ k  bap ni, a e m ban poonu  i ka en k  ana a.

²⁶ Uko m nt up nala  i utaak m nt bti.

Yetu ajeban bakuul bat b

²⁷ Yetu a ool pya, k  bakuul bat b ba e wo  i p  a a e huuran aji : « Abuk Dayi   agi'un! »

²⁸ Wi abanuŋ du katoh, k  bakuul bukuŋ ba e bi a oga, k  a e ji na baka : « Na al aji dhil pdu uko wi nakheparaanuŋ i? » K  bateema aji : « Naweek, ihili. »

²⁹ K  a e ban baka ke  wal m nt aji : « Uwoon jibi nafiyaaruŋ. »

³⁰ Ke  ki baka k  ka e haab a. Yetu ab g baka wal m nt aji : « Na aafaraan ka up  a ! »

³¹ K  bukul, wi bap nuŋ, a e  up ba aŋ bti  i utaak.

Yetu ajeban  iint ambii uŋ b up (Luk 11.14-15)

³² Wi Yetu na ba aşarul bakp nuŋ, k  ba e  ija  iint alon ambii uŋ b up  iki untaayi ulon uneej  i a.

³³ Yetu adook untaayi, k   iint a e bi jun jun b up. Ba aŋ ba onar a e ji : « Nin n mbaŋ kawinara uko ut nt wi  i *Itrayel! »

³⁴ K  *bafaritay ba e ji : « Uweek wi n ntaayi uwululuŋ mn hina mi pdook n ntaayi. »

Yetu a aga pntuk pi ba aŋ

³⁵ Yetu aji  ep  i n beeka na n t b bti, kajukan du itoh i ehanaani, ka up U up Ulil Unuura wi P ih pi Ba i kabot kajeban mmaak bti na p ak m bti mi bawoonaanuŋ.

³⁶ Wi Yetu awinuŋ pntuk pi ba aŋ a e  aga pa,  iki banoor baamme uko wi bakdolun awo ji n kaneel n anwoŋ n anka nayafan.

³⁷ Wal m nt k  a e ji na ba aşarul : « Kakit kad mi, k  balemp ba e tiink t ;

³⁸ nakoo an ajug kakit ado balemp babi kakit. »

10

Banja an i een na bat b biki Yetu (Markut 3.13-19; Luk 6.12-16)

¹ Yetu adu ba aşarul i een na bat b a e wul baka mn hina mi pdook n ntaayi, na mi pjeban mmaak bti na p ak m bti.

² Itim yi banja an i een na bat b m nt yii yi : Fimoŋ i bajaan badu Piyeer na Andre a a ul ; Yakob na Yowan babuk Tebede ;

³ Filip na Bartelemi ; Tooma na Maci nakobraar daa a ; Tade na Yakob abuk Alfe ;

⁴ Fimoŋ i bajaan badu nagutar utaak na Yuda Itkariyot, ambiiŋ adek Yetu kafet.

⁵ Banja an i een na bat b m nt, Yetu ayil baka aji na baka : « Nawutan kaya du banwoŋ baanwo bayuday na du n beeka nji utaak wi *Famariya.

⁶ Nayaan du ba aŋ biki Itrayel, banwoŋ ji n kaneel n anneemuŋ.

⁷ Nayaan na up baka k  P ih pi Ba i pa ogi.

⁸ Najebaan bamaakal, nana aan banke uŋ, najin aan bammaakuŋ bdoos,

* 9:13 Hotey 6.6.

* 9:23 Bateen puum : Bayuday woli  a  aketa ke  baji babi kateen teen.

nadookan n̄ntaayi. Nayeenk bē naanluk nin ukoolan, nawulan nawut kado kaşal baluk.

⁹ Naktij nin uwuuru, nin untaam, nin pataka ti n̄mbootu ni nan pa pnugna uko ulonj.

¹⁰ Naktij nin umañ pa bayaas, nawutan kaya na kamişa kalonj na işapaat ilonj na panduk. Nalemp aka na pluka ujenk wi nul. »

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ubeeka kēme ufēti wi nakbanaan, nadolan bayuujan n̄aanj anwoonj nanuura, naya naheta da te wal wi nakyaanj.

¹² Woli naneej ti katoh, nawulan baka mboş naji : “Bnuura bawo ti an.”

¹³ Woli bañaanj biki katoh mēntj bawo banuura, bnuura bi nañehanuj baya ti baka ; woli baanwo banuura, bnuura bi nan kakak du an.

¹⁴ Kē woli baanyeenkan abot awo baantiinkan, napēnan ti katoh mēntj kēme ti ubeeka mēntj nabot nadan danan pdēpalēn ti ihoŋ yi nan nadiimanaan kē bado buñaan.

¹⁵ Na manjoonan d̄tupan, ti unuur wi pwayēs uko wi Naşibaŋi aklunj kado ubeeka mēntj utam kapel wi biki n̄taak ni Todom na Gomora.

¹⁶ Natenan, dyilan ni n̄kaneel ti ptoof pi n̄ñiinj ; nadoon kalipara keeri ji n̄pula nabot najinŋ n̄haaş ji n̄balab n̄faatal. »

Mnhaj mankm̄biinj

(Markut 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁷ Yetu akak aji na *banjañan : « Nali-pariin bañaanj : balunj kaŋijan du n̄ruha kabot kakoban du *itoh iñehanaani ;

¹⁸ balunj kañooŋan du kadun ki bantunja na ki başih ŋiki nafiyaarēn. Wal mēntj, nahilna naŋup ti kadun ki baka na ki n̄taak bti uko wi nameeñj ti nji.

¹⁹ Kē woli bañijan uruha, nakhaajala kado kala uko wi nakyaanj kaŋup kēme jibi nakyaanj kaŋup : uko wi nakyaanj kaŋup ubi ti bkowan wal mēntj.

²⁰ Mēntj an nakyaanj kañiini, *Uhaaş wi Naşibaŋi Aşinan uklunj kaŋēpna ti an kañiini.

²¹ « N̄aanj alunj kakeeşaar abuk aşin kado bafinja. Aşin napoŋ alunj kakeeşaar abukul kado bafinja ; bapoŋ banaŋara bajug baka kado bafinj baka.

²² Bañaanj bti başooran ŋiki nafiyaarēn ; kē anşaanj amēban kaliintan te kaban, abuur.

²³ Woli badookan du ubeeka ulonj, nanaŋiin naya du ulonj umpaŋi. Na manjoonan, d̄tupan, naankba n̄beeka ni Itrayel bti bē *Abuk N̄iinŋ aambi.

²⁴ Yetu akak aji : « Baanhil kamēban bnuura najuk kapelan najukan, kēme nalemp kapelan i aklemparunj.

²⁵ Başale mēban najuk aliñan na najukan, uko mēntj kakēs, kē uwoha hanj pa nalemp

na ajugul. Wi bajakunj ajug katoh awo *Beltebul, we wi bawoonj baankŋup ti biki katoh ba? »

In i i n̄aanj awoonj kado kaŋi

(Luk 12.2-7)

²⁶ Yetu aji na baka : « Nakdo kaŋi nin n̄aanj. Uko bti unhankunj ulunj kapēn kawinana, kē uko bti ummeniinj ulunj kameeŋana.

²⁷ Uko wi nji kaŋupananj du bdēm, naŋupan wa na pnak ; uko wi nji kahoopaŋananj, naŋupan wa du itoh duuŋ.

²⁸ « Nakdo kaŋi banhılanunj pñin uleef aşē wo baanhılan pñin uhaaş ; naŋēpan ŋēp nado kaŋi Naşibaŋi ankaanj mn̄hina mi p̄tok uleef na uhaaş bti du infernu.

²⁹ Baanji bawaapar n̄ñiiru n̄tēb ktaka kn̄ti-inku i? Kē nin ulonj ti n̄ja uşē wo uunji ujoŋ bē Naşibaŋi Aşinan aamme!

³⁰ Kē an, uwel wi bkow bi nan bti udoo fēnana.

³¹ Naklēnk keeri nin ukoolan, nadēm apel p̄ntuni pi n̄ñiiru. »

Pdinan kēme ppok Yetu

(Luk 12.8-9)

³² Yetu aji na baka : « N̄aanj ank̄dinanunj ti kadun ki bañaanj kē awo naŋaşaraan, dlunj kadinan ti kadun ki Paapa anwoonj du baŋi kaji awo naŋaşaraan.

³³ Kē n̄aanj anşaanj apokēn ti kadun ki bañaanj, dlunj kapoka ti kadun ki Paapa anwoonj du baŋi. »

Pfiyaar Yetu pagar bañaanj

(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yetu akak aji : « Nawutan kaşal kaji d̄bi bi p̄tiŋ b̄tiinkar ti umundu ; d̄bi bi p̄tiŋ ugut.

³⁵ D̄bi p̄naakrēn n̄aanj na aşin, n̄aaŋ na anin, n̄aaŋ na anin ayinul.

³⁶ Bañaanj biki katoh ki n̄aanj bakwoonj başooradul.

³⁷ « N̄aanj an̄jalunj aşin na anin apelanaan, aantaanj na pwo na nji. An̄jalunj abukul apelanaan aantaanj na pwo na nji.

³⁸ N̄aanj anwoonj aankunja krut ki nul kadinan phaj ji nji, kapos ti kafēŋ ki naan udole wo p̄ket, aantaanj na pwo na nji.

³⁹ N̄aanj anklaanj p̄buuran ubida wi nul alunj kawaanj wa, kē anwaañunj ubida wi nul pa nji alunj kayeenk wa. »

Anyeenkunj naŋaşar Yetu, Yetu i i ayeenkunj

(Markut 9.37,41; Luk 9.48; 10.16; Natanan ti Yowan 13.20)

⁴⁰ Yetu akak aŋiini aji : « N̄aanj anyeenkananj n̄ji i i ayeenkunj, kē anyeenknunj, anyilnunj i i ayeenkunj.

⁴¹ N̄aanj anyeenkunj *Naŋupar Naşibaŋi ŋiki awo Naŋupar Naşibaŋi, ayeenk baluk banliñunj na bi Naŋupar Naşibaŋi ; kē anyeenkunj

ñaan natool ŋiki awo natool, ayeenk baluk banliŋuŋ na bi ñaan natool.

⁴² Ñaan ankŋenuŋ alon ŋi bampotëŋaanuŋ ŋi baŋaŋar naan biki adaan, udole wo kakoopa kaloolan ki meel mnjoob ka, ŋiki awo naŋaŋaraan, dŋupan na manjoonan, aankwaanŋ baluk bi nul. »

11

¹ Wi Yetu aŋupuŋ baŋaŋarul iñeen na batëb uko wi bawoonŋ i pdo aba aŋë tool aya pjukan na pŋup Uŋup Ulil Unuura du ŋbeeka ŋi dko mënŋ.

Yetu aatem bayili biki Yowan Nabattaar (Luk 7.18-35)

² Wi *Yowan Nabattaar awoonŋ ukalabuŋ atiink kë baktiiniyaan iko yi *Krittu adoluŋ. Ayil wal mënŋ baŋaŋarul kë bahepar Yetu aji :

³ « Iwoonŋ anwoonŋ i pbi, këme ŋwo biki kayoonk alon kak? »

⁴ Yetu kë aŋë teem baka aji : « Nayaan nakakalëŋ Yowan uko wi nakwinuŋ akuŋ atiink hënŋ :

⁵ Bakuul bakak awin, banŋakmuŋ bapoŋ, bammaakuŋ bdoow bajeŋi kë bandënëmuŋ baktiink, banŋeŋuŋ banaŋa ŋi pkeŋ, Uŋup Ulil Unuura utiinkana ŋi bawaanŋ.

⁶ Anwoonŋ aampok pfiyaarën anuu-randëni. »

⁷ Wi baŋaŋar Yowan batooluŋ pya kë Yetu aŋë ŋiini na pntuk pi bañaanŋ ŋi uko wi Yowan aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiŋŋ ba? Bmaaj bi uyook ukŋinŋuŋ ba i?

⁸ Kë we wi wi naŋaanŋ aya pten ba? Ñiinŋ anñëŋiŋ a i? Bankaanŋ iko inuura bawo du itoh yi baŋiŋ i?

⁹ Kë we wi wi nayaanŋ pten ba? *Naŋupar Naŋibaŋi a i? Aa dŋupan, nawin ampeluŋ Naŋupar Naŋibaŋi.

¹⁰ Ul i i upiitŋuŋ ŋi a aji :
“*Tenan, nayili naan awuŋ ŋi kadunu abomanu bgah.*”^{*}

¹¹ « Na manjoonan, dŋupan, ŋi bañaanŋ bambukiinŋ ŋi kayinŋ ki baaŋ, nin alon aampel pel Yowan ; kë ñaanŋ anwoonŋ nampoŋi du *Pŋih pi Baŋi aŋë pela.

¹² Du wal wi Yowan Nabattaar te hënkuŋ, bañaanŋ baji bagutar Pŋih pi Baŋi, kë banta-manuŋ bajaanŋ baneŋŋ ŋi pa*.

¹³ Baŋupar Naŋibaŋi bti na Bgah bi Moyit abi ban te du Yowan baŋup ubi wi Pŋih pi Baŋi.

¹⁴ Yowan awoonŋ ñaanŋ i Naŋupar Naŋibaŋi abiiŋ aŋiiniyaan wi ajakuŋ *Eli alonŋ kabi kak. Nafiyaar uko mënŋ i?

¹⁵ Ankaanŋ ibaŋŋ itiinŋi, atiinkan! »

¹⁶ Yetu akak aji : « Kë bahonŋ biki mbaanŋ anaamŋŋën na bañaanŋ biki kawuunŋ ki?

Bawo ji bapoŋ banŋoonŋ du ufeeru aŋë ŋëlŋër na batëŋŋ baka

¹⁷ aji : “Nteeni kë naankii! Nyeeh iyeeh yi pjooŋan kë naanwoonii!”

¹⁸ Yowan Nabattaar abii, aandee, aandaan poot, kë baji : “Awo na untaayi!”

¹⁹ *Abuk Ñiinŋ kë abii, ade abot adaan poot, kë baji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaŋa na bado buŋaan!” Kë baŋë ji bayikrën kë ñaanŋ awo na uŋal unŋuŋa wi Naŋibaŋi ŋi iko yi ajaanŋ ado. »

Nbeeka ŋanwoonŋ ŋaandi pfiyaar (Luk 10.12-15)

²⁰ Wal mënŋ kë Yetu aŋë wo ŋi pŋoman na biki ŋbeeka ŋi adoluŋ mlagre mntum ŋiki baanŋëlëŋ ŋbida ŋi baka awut pjuwan.

²¹ Aji na baka : « Nawuŋani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuŋani an biki ubeeka wi Bettayida. Woli mlagre mandolaniinŋ du an mandolaniinŋ lah du ŋbeeka ŋi Tir na Fidoŋ^o, banŋeŋuŋ da badobi wohara undi-imaan ŋŋaaku kadiimanaan kë banŋal pŋëlëŋ ŋbida ŋi baka.

²² Ukaanŋ kë nji kaŋupan, ŋi unuur wi pwayëŋ, uko wi Naŋibaŋi akdolananŋ uluŋ katam kapel wi biki Tir na Fidoŋ.

²³ Kë an biki Kapernawum, nanuŋ aji naluŋ kadeeŋana te du baŋi i? Nabaa ŋëp ŋëp kawalana te du infernu. Woli mlagre mandolaniinŋ ŋi an mandolana lah du ubeeka wi Fodom^o uwoha da te hënkuŋ.

²⁴ Ukaanŋ kë nji kaŋupan, ŋi unuur wi pwayëŋ, uko wi Naŋibaŋi akdolananŋ uluŋ katam kapel wi biki Fodom. »

Pnoorfën pi bannooruŋ (Luk 10.21-22)

²⁵ Wal mënŋ Yetu akak aŋup na baka aji : « Paap, Ajug baŋi na mboŋ, dbeebu wi imenuŋ iko yi bantohi na bammeeŋ, aŋë diiman ya bapoŋŋ bampoŋi.

²⁶ Yoow Paap, waŋ uwoonŋ uko wi inaluŋ.

²⁷ Paapa awulnuŋ iko bti. Nin ñaanŋ aamme nji Abukul uko wi nwoonŋ bë mënŋ Paapa a ; kë nin ñaanŋ aamme uko wi Paapa awoonŋ bë mënŋ nji Abukul a, na biki ndatuŋ adiiman baka a.

²⁸ « Nabiinŋ ŋi nji an bti nankhajuŋ abot anoor pkuŋ, nji dhetanan.

²⁹ « Nadoon uko wi nŋu'ananŋ, nado kajuk ŋi nji, ŋhaaŋ ŋi nan ŋaluŋ kanoorfën ŋiki djoob bkow akuŋ awalan bkow naan.

³⁰ Ulemp wi nji kaŋu'ananŋ uuntami, kë pkuŋ pi nji kaŋu'ananŋ pakak awo paandiŋi. »

12

Yetu na unuur wi pnoorfën (Markut 2.23-28; Luk 6.1-5)

* **11:10** Malaki 3.1. * **11:12** Bañaanŋ baji bagutar Pŋih pi Baŋi, kë bantamanuŋ bajaanŋ baneŋŋ ŋi pa këme : bañaanŋ banaŋara Pŋih pi Baŋi, kë bañaanŋ banjooŋuŋ bakdo na pyeenk pa. * **11:21** Natenan ŋi Itayi 23.1-18. * **11:23** Natenan ŋi Ujuni 19.24-27.

1 Ți wal mēnt, Yetu awo Ți pmuur nȚeeh nȚi nȚeey Ți *unuur ulonȚ wi pnoorfēn wi bayuday, kē baȚașarul banwoon na ubon bașē wuur nȚa adoh

2 Bafaritay balon bawin baka așē ji na a : « Tenan, baȚașaru bado uko wi Bgah baneenanunȚ pdo Ți unuur wi pnoorfēn. »

3 Kē Yetu așē teem baka aji : « Naanleyiir uko wi *DayiȚ abiiȚ ado i, wi ubon ukde'ulonȚ ul na batēnȚul?

4 Aya aneej du katoh ki NașibaȚi, ajej ipoom yi badolonȚ pa *bȚeȚan bi NașibaȚi ade. Iboom yi ul na batēnȚul bawoonȚ baanwo i kade, baȚeȚan ȚaȚi bakaanȚ na pde ya.

5 Naankak aleyiir Ți ulibra wi *Bgah bi Moyit kē Ți unuur wi pnoorfēn baȚeȚan du *Katoh Kaweek ki NașibaȚi baanȚi banoorfēn jibi Bgah bajakuȚ, kē uunȚi uwo pȚuban pa baka.

6 Kē nșē Țupan, alonȚ *awo Ți ampeli Katoh Kaweek ki NașibaȚi.

7 NașibaȚi aȚup Ți ulibra wi nul aji : *"MȚnaga mi mi nnumiȚ, mēntȚ uȚnaakan wa"*¹⁰ woli nate laħ uko wi mēntȚ naanktapar baȚnaȚ biki bȚup, banwoonȚ baanȚubani.

8 *Abuk ŃiintȚ awoonȚ Ajug unuur wi pnoorfēn. »

ŃiintȚ anȚakmuȚ kaȚen

(Markut 3.1-6; Luk 6.6-11)

9 Yetu awoona da, așē ya du *katoh kaȚehanaani.

10 Kē ŃiintȚ alonȚ anȚakmuȚ Ți kaȚen așē wo da. Bafaritay balonȚ baȚal katapar Yetu bȚup așē hepara aji : « Bgah bi nun badinanȚ naȚanȚ ajebanȚ Ți unuur wi pnoorfēn i? »

11 Kē Yetu așē teem baka aji : « AhoȚ Ți an i i unkaneel wi nul ukȚotunȚ Ți bhēr Ți unuur wi pnoorfēn bē aankyaar wa kapēnan?

12 Kē naȚanȚ așē pel unkaneel maakan! Hēnk, naȚanȚ ahil kado bnuura Ți unuur wi pnoorfēn. »

13 Wi wi așaanȚ aji na ŃiintȚ : « Taran kaȚen. » Kē atar ka kē kajebi, akakȚi kandukiȚ.

14 Wi bafaritay bapēnurȚ așē laȚar jibi bakdoli kadoo kafȚi Yetu.

Yetu awo Nalempar NașibaȚi

15 Yetu ame uko mēntȚ așē pēn da. BaȚnaȚanȚ baȚum baȚașa, kē ajeban baka bti,

16 așē lēbar na baka aji bawut kaȚupȚ naȚanȚ i awo i.

17 Uko mēntȚ uyuuj kē uko wi *Itayi *NaȚupar NașibaȚi abiiȚ aȚup udolanaa, hēnk, uko mēntȚ wii wi :

18 « *IawoonȚ nalempar naan i nȚi ndaturȚ, i nȚaluȚ maakan, i mmaganunȚ,*

dluȚ kaȚu Uhaaș wi naanȚ Ți a așē Țup baȚnaȚanȚ biki umundu kē NașibaȚi akakan baka batool.

19 *AankȚom na nȚinȚ naȚanȚ aankdo karȚaat baankdo katiȚnk pȚiimulȚ Ți igah*

20 *Jibi awoonȚ aankluȚ kakitȚ bmaaj bandoonȚ abi naȚy naȚy*

kēme kajēmșēn pmul pankduhuȚ, hēnk kak di di akluȚ kaȚnaga baȚnaȚanȚ banoorunȚ

te wal wi akluȚ kakakan iko bti iwo itoolȚ Ți kēș ki NașibaȚi :

21 *HēnkȚnaak bti nȚaluȚ kaȚu mnhaȚ mi nȚa Ți a. »*

Yetu na Beltebul

(Markut 3.22-30; Luk 11.14-23)

22 Unuur ulonȚ baȚij Yetu ŃiintȚ alonȚ i untaayȚi uneejunȚ. Awo nakuul abot biȚș bȚup ; ajebana, kē akakȚiȚiȚi akȚ awin.

23 BaȚnaȚanȚ baȚoȚar fuȚ așē ji : « I awoonȚ *abuk DayiȚ i? »

24 Wi bafaritay batiȚkunȚ uko mēntȚ, așē ji : « *Beltebul uweek wi nȚtaayȚi uwululunȚ mnħina mi pdook nȚtaayȚi. »

25 Yetu ame nșal nȚi baka așē ji : « Woli baȚnaȚanȚ biki uȚaak uloolanȚ baguȚ, batok uȚaak di ; kē woli biki ubeeka uloolan, kēme katoh kaloolanȚ baguȚ, ubeeka mēntȚ kēme katoh mēntȚ kaankħil kanaȚ. »

26 Kē woli *Țatana adookȚ Țatana, aguȚ na uleeful : uwole haȚ hum di di pșihul paknaȚunȚ ba?

27 NașalanunȚ kak i! Woli nȚi ddookna laħ nȚtaayȚi Ți katim ki Beltebul, bankȚașanaȚ badookna nȚa Ți katim ki in ba? UkaȚanȚ kē bukalȚ Ți nȚleefȚ nȚi baka bakluȚ kadiimanȚ kē naanȚanȚ.

28 Bē woli Uhaaș wi NașibaȚi wi wi nȚi kadooknuȚ nȚtaayȚi, *Pșih pi NașibaȚi padobi ban banȚi an keeri.

29 « Hum di di naȚanȚ ahilanunȚ kaneej du katoh ki ŃiintȚ ammēgaȚunȚ kajej bka bi nul bē aandunȚ atana? Wal mēntȚ wi wi akħilunȚ kajej bka bi nul. »

30 « AnwoonȚ aanwo na nȚi așoorēn, anwoonȚ aankȚonkrēn na nȚi agar. »

31 UkaȚanȚ kē nȚakan, NașibaȚi alunȚ kamiir baȚnaȚanȚ pekadu na buȚaan bi baktupunȚ Ți a ; kē naȚanȚ ankarunȚ Uhaaș wi NașibaȚi, aankmiira.

32 Kē woli naȚanȚ aȚup buȚaanȚ Ți *Abuk ŃiintȚ, NașibaȚi alunȚ kamiira wa, bē woli aȚup buȚaanȚ Ți Uhaaș wi NașibaȚi, aankluȚ kamiira wa Ți umundu wi na du unkmbiȚ. »

Bko na mbuk mi ba

(Maci 7.16-17; Luk 6.43-45)

33 Yetu akakȚiȚiȚi : « Bko bȚeb baji babuk mȚnko mnuura, kē bko bmaakal baji babuk mȚnko mnwuȚaan. IȚi kyikrēnaaȚ bko Ți mbuk mi ba. »

34 An, pȚntuni pi nȚfunan, hum di di nahilanunȚ kaȚupȚ uȚupȚ unuura te nawo bado

* 12:6 AlonȚ awo Ți ampeli Katoh Kaweek ki NașibaȚi kēme : Uko ulonȚ uwo Ți umpeli Katoh Kaweek ki NașibaȚi. * 12:7

buṭaan? Uko untumuṅ ṭi kaṭëb ki ñaan ujaan upën ṭi mntumul.

³⁵ Ñaan nanuura aji pënanaan bnuura bi nul ṭi kaṭëb ki nul ; kē ñaan nawuṭaan aji pënanaan buṭaan bi nul ṭi kaṭëb ki nul.

³⁶ Kē nşë ṭupan : Ṭi unuur wi pwayëş, bañaan baluṅ kahepna ṭi nṭup nṭuṭaan bti nṭi baṭupun.

³⁷ Ṭi nṭup nṭi nu nṭi nṭi bakluṅ kawayëşaanu katen me iwo natool kēme iduknaanaa. »

Baji na Yetu adiiiman kē awoona du Naşibaṭi

(Markut 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸ Wal mēnt kē *bajukan Bgah baloṅ na bafaritay baloṅ başë ji na Yetu : « Najukan, nṅal ido uko uloṅ unkdiiimanuṅ kē iwo i Naşibaṭi. »

³⁹ Kē atem baka aji : « An kawuun kawuṭaan ki, kandekuṅ Naşibaṭi kafet, nawo ṭi phepar uko unkdiiimanuṅ kē dwo i Naşibaṭi, naankwin nin uko uloṅ umpati na wi Yonat⁹ *Naṭupar Naşibaṭi adiiimanuṅ.

⁴⁰ Jibi Yonat awoon ṅnuur nṭwajanṭ na nṭejan nṭwajanṭ ṭi kayiṅ ki uṭëb uweek, hēnk di di *Abuk Ñiinṭ aklunṅ kado ṅnuur nṭwajanṭ na nṭejan nṭwajanṭ ṭi bhër du mboş.

⁴¹ Ṭi unuur wi pwayëş bañaan biki Niniwe baluṅ kanaṭa na bañaan biki kawuun ki, kadiiiman baka kē baduknaana, ṭiki bawut pjuban wi batiinkunṅ uṭup wi Yonat! Kē aloṅ aşë wo ṭi ampelunṅ Yonat!

⁴² Ṭi unuur wi pwayëş, naşih ñaaṭ i utaak wi Faba aluṅ kanaṭa na bañaan biki kawuun ki kayuuj kē baduknaanaa, ṭiki awoona du kabaṅ ki umundu pbi katiink uṭup unṭuṅa wi *Falomonṅ naşih, kē aloṅ aşë wo ṭi ampelunṅ Falomonṅ! »

Untaayi ukak du katoḥ ki wa
(Luk 11.24-26)

⁴³ Yetu akak aji : « Untaayi upënle ṭi ñaan i ubiinṅ awo, uji uñaay du *pndiiş kala dko dneej. Woli uunwini,

⁴⁴ uşë ji : “Dkak du katoḥ ki naan, ki mpënnunṅ.” Wi ukakuṅ, uunji uṭënk da nin uko uloṅ, kaji kawetana kajinṅ, kaboman bnuura.

⁴⁵ Wal mēnt uji uyaar nṅtaayi paaj na uloṅ nṅanwuṭunṅ apel wa ; nṅabi kafet da. Ñaan mēnt kaşë kak wal mēnt kawuṭën kapel kateeku. Kē hēnk di di ukwoonṅ pa kawuunṅ kawuṭaan ki. »

Bayiṭ Yetu biki mñaṭan
(Markut 3.31-35; Luk 8.19-21)

⁴⁶ Jibi Yetu ahumuṅ kaṭiini na bañaan, kē anin na baṭa'ul başë bi du bdiḡ aṅal pṭiini na a.

⁴⁷ Kē ñaan aloṅ aşë bi aji na Yetu : « Naan na baṭa'u buk bukunṅ du bdiḡ, baṅal pṭiini na iwi. »

⁴⁸ Kē Yetu aşë teema aji : « In awoonṅ ni? Bahonṅ bawoonṅ baṭa naan? »

⁴⁹ Wi wi aşaan atar kañen adiiiman baṭaşarul aşë ji : « Natenan, ni na baṭa naan biki biki.

⁵⁰ Ñaan ankdolunṅ uko wi Naşibaṭi Paapa anwoonṅ du baṭi aṅaluṅ, unṅ mēntan awoonṅ aṭa naan kēme ni. »

13

Uhoñ wi nagur nṅeey
(Markut 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Unuur mēnt Yetu apën ṭi katoḥ aşë ṭo du kabaṅ ki bđëk.

² Bañaan baṭum babi wal mēnt aṅoga, kē adoo paya ṭi bṭeem bloṅ aṭo ; kē bañaan bti baduka du pkay, atiinka.

³ Kē aşë ṭëpna ṭi uhoñ aṭup baka nṭup nṭum. Aji na baka : « Najaar apën pḡur nṅeey.

⁴ Wi akḡurunṅ, nṅeey nṅoṅ kē naya ajot ṭi bgah ; kē nkat nṅabi ade nṅa bti.

⁵ Nṅoṅ kē nṅajot ṭi dko di mmlaak, danwoonṅ daanwo na mboş, anaṭa ṭi dko mēnt ṭiki mboş maantumi.

⁶ Kē wi bnuur banaṭi'aaṅ naṭa aşë tēr nṅa, kē jibi nṅawoonṅ nṅaanka intaañ abi kay kay.

⁷ Nṅoṅ nṅajot ṭi dko di iyiw, kē iyiw idēm afiiklën nṅa.

⁸ Nṅoṅ kē nṅajot ṭi mboş mnuura, awul nṅeey. Bloṅ baji bawul mbuk iñeen-week, bloṅ iñeen paaj, bloṅ kak mbuk iñeen nṅwajanṭ.

⁹ Ankaanṅ ibaṭ itiiinki, atiinkan! »

We ukaanṅ kē Yetu aji hoñ?
(Markut 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ Baṭaşar Yetu babi aṅoga aşë hepara aji : « we ukaanṅ kē iji khoñ na bañaan ba? »

¹¹ Kē aşë ji na baka : « An, baṭenan kē name iko injoonanunṅ yi *Pşih pi Baṭi inwoonṅ iim-meetanaa, kē bandukiinṅ, baanṅen baka wa.

¹² Ñaan ankaanṅ, baluṅ kaṭena ado pelan, kē anwoonṅ aanka, badoo yeenka uko wi akaanṅ

¹³ Uko mēnt ukaanṅ kē nṅi kahoñ na baka : ṭiki baji baten, baanji bawin, baji batiink, baanji bate, baanji bame uko wi bajakuṅ.

¹⁴ Hēnk uko wi *Itayi *Naṭupar Naşibaṭi abiinṅ aṭup udolana pa baka, aji :

“Woli natiink, naankteha te,
woli naten, naankwina win.

¹⁵ Bañaanṅ biki pntaali pi badēnēt nṅhaaş
batuh ibaṭ yi baka, adēt kēş,

kaṭi kēş ki baka kawin
ibaṭ yi baka ikuṭ itiiink

uşal wi baka ute
bakakna bafiyaar

nşë nṅeban baka.”

¹⁶ Kē an naşë nuurandën, kēş ki nan kawin, kē ibaṭ yi nan iktiink.

✱ 12:39 Natenan ṭi Yonat.

¹⁷ Dɔʔpan, na manjooan, baɔpar Naɔibaɔi batum na baɔool batum babi ɔal pwin uko wi nakwinuɔ bɛ baanwin wa, akuɔ anjal ptiink uko wi naktiinkuɔ bɛ baantiink wa! »

*Yetu apiban uhoñ wi nagur ɔdeey
(Markut 4.13-20; Luk 8.11-15)*

¹⁸ Yetu akak aji : « Natiinkan, uko wi uhoñ ujakuɔ wii wi :

¹⁹ Naaj antiinkuɔ Uɔup wi Pɔih pi Baɔi, aɔɛ wo aamme uko wi ujakuɔ ɔatana aji bi kapɛnan Uɔup wi batepiin ɔi kaɔɛb ki nul. Awo ji bgah bi uɔup ujutuɔ.

²⁰ Kɛ alon awo dko di mɔlaak di ɔdeey ɔajotuɔ, ayeenk ɔi dko mɛntɔ uɔup na mɔlilan,

²¹ aɔɛ wo aanka intaan, aanji ɔijan kalintan. Wi Uɔup ukɔ'auɔ ɔu bajun pnoorana kɛme phajana aji bi wutan wutan.

²² Anwoon dko di iyiw, ajaan atiiink Uɔup, kɛ manɔaaf, pyok panjaan pafooyan bkow, na pɔɛɛbar iko itum ɔaɔɛ fiiklɛn Uɔup aneean wa pbuk.

²³ Anwoon mboɔ mnuura, ajaan atiiink Uɔup, kate wa, kaɔɛ buk ɔdeey. Alon aji buk ɔdeey iɛeen week, alon ɔdeey iɛeen paaj, alon iɛeen ɔwajanɔ. »

Uhoñ wi umbiilu

²⁴ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan uko wi *Pɔih pi Baɔi panaamuɔ. Pawo ji ɔniint antepiin ɔdeey ɔnuura du uɛeɛhul.

²⁵ Wi baɔnaan bti bakɔyɛntuɔ, kɛ naɔooradul aɔɛ bi, agur umbiilu ɔi ptoof pi ɔdeey aɔɛ ya na bgahul.

²⁶ Wi ɔdeey ɔnaɔiɔin, alumɛn kɛ ugof ukak apɛn.

²⁷ Balemparul babi aji na a : “Naweek, mɛntɔ ɔdeey ɔnuura ɔi ɔi itepiin du uɛeɛh i? Kɛ hum di di ujaagal uwoon da ba?”

²⁸ Kɛ ateeem baka aji : “Naɔooradaan adolon uko mɛntɔ.”

Kɛ balemparul baɔɛ hepara aji : “Iɔal ɔya ɔpɛnan wa l?”

²⁹ Kɛ ateeem baka aji : “A-a, nahilan woli nalɛb ujaagal kapɛnan ɔdeey.

³⁰ Nawutan ɔnaɔa ɔul bti te wal wi kakit ; ɔi wal mɛntɔ dluɔ kaji na bakit : Naduniin napɛnan ujaagal natan nado idaaj natɛr wa ; naɔɛ najɛj ɔdeey nahank du pnkuti.” »

Uhoñ wi pbuk pmpoɔi na wi uko utaa-janaan pɔon

(Markut 4.30-32; Luk 13.18-21)

³¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : «*Pɔih pi Baɔi panaam na pbuk pmpoɔi pi ɔnaan ajejuɔ atepi du uɛeɛhul.

³² Pawoonuɔ pmpoɔi ɔi mbuk, paɔale naɔa, paajaan pakak bgof bandɛmnuɔ ɔi ugof untepiin ɔi unkontaar, ɔkat ɔdoo ji ɔnabi kado intan ɔi inah yi ba. »

³³ Yetu akak aɔup na baka ɔi uhoñ aji : « Pɔih pi Baɔi panaam na bko bntiinku bi ɔnaaɔ

ajejuɔ anaakrɛn na pɔon ptum, kɛ pataaj bti. »

*Uko unkayi kɛ Yetu aji hoñ
(Markut 4.33-34)*

³⁴ Yetu aɔup iko yuɔ bti pntuk pi baɔnaan na uhoñ, aanji ɔiini na baka bɛ aanhoñi.

³⁵ Hɛnk, ayuuɔ kɛ uko wi Naɔupar Naɔibaɔi ajakuɔ udolanaa, aji :

« *Dluɔ kahaabɛɔ mntum kahoñ
dluɔ kaɔup iko immeeniɔ unɔiimaan wi
umundu upaɔaniɔ.* »

Yetu apiban uhoñ wi umbiilu

³⁶ Wal mɛntɔ Yetu aduk baɔnaan aɔɛ kɛ katoɔ ; kɛ baɔaɔarul baɔɛ bi aji na a : « Piabaan un uhoñ wi umbiilu du uɛeɛh. »

³⁷ Kɛ ateeem baka aji : « Antepiin ɔdeey ɔnuura awoon *Abuk ɔniint ;

³⁸ uɛeɛh uwoon umundu ; ɔdeey ɔnuura ɔawoon baɔnaan biki Pɔih pi Baɔi ; umbiilu uwoon banjaan baɔaɔ Naguuru.

³⁹ Naɔoorad anjaan atepi umbiilu, awoon Untaayi Uweek, kakit kawoon uba umundu kɛ bakit baɔɛ wo ɔwanjut.

⁴⁰ Kɛ jibi bajaan bajɛj umbiilu kaya tɛr, hɛnk di uba umundu ukwohan ;

⁴¹ *Abuk ɔniint aluɔ kayil ɔwanjut ɔi nul, ɔaluɔ kadook baɔnaan bti bankdolun balon bapɛn ɔi bgah na baɔnaan bti bankdolun buɔaan ɔi Pɔih pi nul.

⁴² ɔwanjut ɔnafɛl baka du bdoo banyikuɔ maakan : dko mɛntɔ dawo na ɔwooni na udeeb wi pdohrɛn iɔiɔin.

⁴³ Wal mɛntɔ, banwoon baɔool ɔi kɛɔ ki Naɔibaɔi baluɔ kajeɛh ji bnuur du Pɔih pi Naɔibaɔi Aɔin baka. Ankaan ibaɔɔ itiiinki atiiinkan! »

Uhoñ wi uwuuru wi bamenuɔ na wi mɔlaak mantamuɔ preeɔ

⁴⁴ Yetu akak aji : «*Pɔih pi Baɔi pawo ji uwuuru wi ɔniint alon awinuɔ kɛ bamen du uɛeɛh. Akak amen wa aɔɛ ya na mɔlilan awaap bka bi nul bti, aya nug uɛeɛh mɛntɔ.

⁴⁵ « Pɔih pi Baɔi pakak anaam na nawaap anklaan mlaak mantamuɔ preeɔ.

⁴⁶ Wi awinuɔ ploɔ pnuura, aya awaap bka bi nul bti aya anug pa. »

Uhoñ wi bridiya

⁴⁷ Yetu aji na baka : «*Pɔih pi Baɔi pakak anaam na bridiya bi bafɛluɔ du bdɛk kɛ baɔij ɔɔɛb ɔtum.

⁴⁸ Wi batumuɔ, batuh kɛ bapul ba du pkay aɔɛ ɔo ajeɔ ɔnannuriɔin aɔu ɔi icah aɔɛ fɛl ɔnanwoon ɔnaanura.

⁴⁹ Kɛ hɛnk di di ukwoon ɔi uba umundu : ɔwanjut ɔaluɔ kabi kapaɔɛɔ bawuɔaan na banwoon baɔool,

⁵⁰ kafɛl bawuɔaan du bdoo banyikuɔ maakan : dko mɛntɔ dawo na ɔwooni na udeeb wi pdohrɛn iɔiɔin. »

⁵¹ Yetu ahepar baṭaṣarul aji : « Nateha iko yi nṭupanaṅ bti i? » Kê bateem aji : « Aa, ṅtee. »

⁵² Kê aṣê ji na baka : « Kê hênk *najukan Bgah anjukun uko wi Pṣih pi Baṭi abot aṭaṣ uko wi ujakuṅ anaam na ajuḡ katoh anjaan ajejna ṭi bka bi nul uko uhalu na ujon. »

*Baṅaaṅ biki Nataret baanfiyaar Yetu
(Markut 6.1-6; Luk 4.16-30)*

⁵³ Wi Yetu ahoṅun na baka haṅ aṣê tool aya.

⁵⁴ Aya du dko di akuṣnaaniṅ aṣê jukan baṅaaṅ du *katoh kañehanaani ki baka, kê badoo ṅoṅar aji : « Ṭun di di akaanun uṣal untuṅa wi? Hum di di ahilunṅ ado mlagre mi bti ba? »

⁵⁵ I mēntan, aanwo abuk naṭukan i? Mēnt Mariya awoon anin i, kê bi Yakob, Yotef, Fimoṅ na Yuda bawo baṭa'ul?

⁵⁶ Kê baat baṭa'ul, baanwo bti ṭi na un i? Kê ṭun di ameenunṅ keeri iko yi bti? »

⁵⁷ Kê uko waṅ uneenan baka pfiyaara. Kê aṣê ji na baka : « *Naṭupar Naṣibaṭi ṭi utaakul, na ṭi katohul meeṭ ṭaṅ di di baṅaaṅ bawoon baanji bamēbana bnuura. »

⁵⁸ Yetu aando da mlagre mntum ṭiki baanfiyaari.

14

*Pkeṭ pi Yowan Nabattaar
(Markut 6.14-29; Luk 9.7-9)*

¹ Wal mēnt, *Herod nantuṅa i *Galilay atiink kê baktiṅiṅiṅaano uko wi Yetu.

² Aji na balemparul : « Yowan Nabattaar a! Anaṭa ṭi pkeṭ! Ukaaṅ kê aka mnhina mi pdo mlagre! »

³⁻⁴ Herod aṣal haṅ ṭiki abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk aṣin anhumunṅ najeb aniiṅ. Kê Yowan aṣê ji na a aanka na pjeṭ Herodiyana kaniim. Herod kê aṣê do kê bamoba, atan na mnkorentu afêl du ukalabuṣ.

⁵ Abi ṅal pfiṅa, aṣê ṭi baṅaaṅ ṭiki baṣal aji awo *Naṭupar Naṣibaṭi.

⁶ Kê unuor uloṅ wi Herod akdoonṅ ufettu unkleṣanunṅ unuor wi abukiṅ, poonu abuk Herodiyana kê aṣê ki ṭi kadun ki baṅaaṅ kê ulil Herod,

⁷ kê adoo mehna aji awula uko wi akheparulunṅ.

⁸ Anin awuuka, kê aji na Herod : « Wulaan bkow bi Yowan Nabattaar ṭi praata. »

⁹ Naṣih ajootani, pmehna pi nul ṭi kadun ki baṅaaṅ biki aduunṅ ufettu paṭu kê ado kê aji baṭija ba.

¹⁰ Ayil wal mēntṅ baya bafaal Yowan du ukalabuṣ.

¹¹ Baṭij bkow ṭi praata awul poonu, kê aṅooṭ ba anin.

¹² Baṭaṣar Yowan babi ajeṭ puum amoy ; aṣê ya aṭup Yetu.

*Yetu ade de'an pntuk pi baṅaaṅ
(Markut 6.30-44; Luk 9.10-17; Natenan ṭi
Yowan 6.1-14)*

¹³ Wi Yetu ameenṅ uko untēpunṅ, ajeṭ bṭeem aya du dko dangaaṅ ; baṅaaṅ wi bamehaṅ me aṣê ṭaṣa, apēna ṅbeeka apoṣ aya du a.

¹⁴ Wi awaliṅ ṭi bṭeem aṣê win baṅaaṅ batum aṅaga baka akuṭ ajeban bammaakunṅ.

¹⁵ Wi utaakal ubanunṅ, baṭaṣarul babi aṅaga aṣê ji na a : « Unuor udobi yob yob, kê dko di ṅwoonṅ di daṣê gaag, dolan baṅaaṅ baya du ṅfêṭ bahilna banug uko ude. »

¹⁶ Kê Yetu aṣê teem baka aji : « Bayaar we ba? Nawulan baka an bdiṅ'an bade. »

¹⁷ Kê baṣê ji na a : « ṅkaha ipoom kañeen na ṅṭeb ṅṭeb. »

¹⁸ Kê aji na baka baṭija ya.

¹⁹ Wi wi aṣaanṅ aji na baṅaaṅ baṭo ṭi ujaagal, aṣê jej ipoom kañeen yun na ṅṭeb ṅṭeb, akat kêṣ du baṭi, abeeb Naṣibaṭi aṣê kitēṣ ipoom, awul baṭaṣarul kê bawul baṅaaṅ.

²⁰ Baṅaaṅ bti bade ayok, kê bajejēnt iko indukiṅ. Iko mēntṅ itum kkaar iñeen na ktēb.

²¹ Ṭi bandeer bukunṅ, biintṅ bawo iñeen-week ṅyaas iñeen kañeen (5000) aṭu na baat na bapoṭ.

*Yetu apoṣ ṭi bdēk duuṭ
(Markut 6.45-52; Yowan 6.15-21)*

²² Wi baṅaaṅ babahaṅ ba pde, Yetu ado kê baṭaṣarul bapaya ṭi bṭeem ajota kadun, pya umbanṅ wundu, ul kê aṣê duka aṭiṣan baṅaaṅ.

²³ Wi adolonṅ kê baṅaaṅ baṭiṣi, apaya du pnkunṅ duuṭ agaag añehan Naṣibaṭi. Wi utejan ubanunṅ, kê awoha da ul aloolan.

²⁴ Wal mēntṅ bṭeem badobi low low pkay, kê ṅmaaronṅ ṅakṣintṅ ṣiṅtan ba ṭiki uyook uunkyoook ataṅ na umbanṅ wi bakyaanṅ.

²⁵ Kaya uhaan ṅguk, kê aṣê bi ṭi baka apoṣ poṣ ṭi bdēk.

²⁶ Wi baṭaṣarul bawinulunṅ kê akpoṣ ṭi bdēk, baṅoṅar fuṭ aṣê ji : « Ujurte wa » aṣê jun ṅṅajar ṭiki balēnki.

²⁷ Ṭi dko mēntṅ, kê Yetu aṣê ṭiini na baka aji : « Nawutan kahaajala, ṅji a, nawutan kalēnk. »

²⁸ Piyeer kê aṣê ji na a wal mēntṅ : « Ajugun, woli iwi a na manjoonan, jakaan mpoṣ ṭi meel mbi du iwi. »

²⁹ Kê Yetu aji na a : « Biini. » Kê Piyeer awala ṭi bṭeem, apoṣ ṭi meel atool pya du Yetu.

³⁰ Kê, wi atiinkunṅ uyook aṣê lēnk, ajun pneeṭ ṭi meel aṣê huuran aji : « Ajugun, buuranaan! »

³¹ Ṭi dko mēntṅ, kê Yetu aṣê tar kañen amēbana aṣê ji na a : « Iwi inwoonṅ iinfiyaar akēṣan, we ukaanṅ kê iwo na ṅṣal ṅṭeb ba? »

³² Wi bapayinṅ ṭi bṭeem kê uyook uṣê ṭañan.

³³ Banwoon ƚi bƚeem baƚup adëman Yetu ašë ƚi : « Na manjoonan, iwo Abuk Našibaƚi. »

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi bagenatereƚ

(Markut 6.53-56)

³⁴ Wi Yetu na baƚašarul bamuuruƚ, ašë ban du pkay du utaak wi bagenatereƚ.

³⁵ Bañaan biki dko mënƚ bayikrëna ašë yil kë baƚup ƚi utaak bti aji abii, kë bašë ƚija bañaan bti bammaakuƚ.

³⁶ Baji bakooƚa kaji na a awut baka baban ƚaƚ kambiint ki bayeti bi nul, kë bambanuƚ ka bti bajebi.

15

Pjukan pi bantohi bayuday

(Markut 7.1-13)

¹ ƚi ƚnuur mënƚ, *bafaritay na *bajukan Bgah baloƚ baƚëna Yerutalem abi aƚog Yetu ašë hepara aji :

² « we ukaan kë baƚašaru baanƚi baƚaš udolade wi bajon, babaa ƚi bade bë baanƚi baƚow iƚen*? »

³ Kë Yetu atëem baka aji : « Kë an, we ukaan kë naanƚi naƚaš uko wi Našibaƚi ajakuƚ, kašë kaƚaš udolade wi nan ba? »

⁴ Našibaƚi aji : “Mëbaan šaaš na naan bnuura” kë “Naan ankkaruƚ ašin këme anin, pƚeƚ pakwoon baluk bi nul.” *

⁵ Kë an, našë ƚi woli ñaan aji na ašin këme anin : “uko wi nhilanuƚ lah kaƚënknu uwo wi Našibaƚi”

⁶ ahilan keeri kawut pmëban ašin na anin. Hënk di udolade wi nakjukanuƚ uƚuuƚ kë nagar Uƚup wi Našibaƚi.

⁷ An balagare, *Itayi *Naƚupar Našibaƚi afaƚ wi aƚupuƚ ƚi an aji :

⁸ “Pntaali pi paji padëmanaan na mntum ƚaƚ kë uhaaš wi pa ušë lowën.

⁹ Bƚeƚan bi baka baanƚakën nin uko uloƚ iko yi bakjukanuƚ iwo udolade wi bañaan ƚaƚ.” »

Iko injaan iƚu ñaan aƚop ƚi kës ki Našibaƚi

(Markut 7.14-23)

¹⁰ Wi wi Yetu akaan adu pntuk pi bañaan aji na baka : « Natiinkan nabot name!

¹¹ Mënƚ uko unjaan uneejna ƚi mntum ujaan uƚopan ñaan ƚi kës ki Našibaƚi, uko unkpënnuƚ ƚi mntum mi nul wa. »

¹² Baƚašarul baƚoga wal mënƚ ašë ƚi na a : « Imeha kë *bafaritay badeebaƚ ƚibi iƚiƚiiniin hënk i? »

¹³ Kë ašë teem baka aji : « Bko bi Paapa anwoon du baƚi awoon aantepii baluƚ kalëbana.

¹⁴ Nawutan baka : bawo bakuul bankƚoƚuƚ bakuul. Nakuul aƚoƚle aƚeƚuƚ nakuul, bukal batëb bti baya jot du bhër. »

¹⁵ Piyeer ayeenk bƚup ašë ƚi na a : « Pibanun uko wi iƚupuƚ hënk. »

¹⁶ Kë aji na baka : « An kak, hënk di nawaanuƚ ƚšal te hënkun? »

¹⁷ Naamme kë uko bti unneejuƚ ƚi mntum mi ñaan uji uƚëƚ du kayin, kapën du bƚeeh,

¹⁸ bë uko umpënuƚ ƚi mntum uwoona du uhaaš meet. Wuƚ mënƚan ujaan uƚopan ñaan ƚi kës ki Našibaƚi.

¹⁹ Du uhaaš meet di di iko itëƚ ƚi ijaan iwoona : ƚšal ƚwuƚaan, bƚinaƚ, pƚiint na ahar ñaan këme ayin ñaan, pjuban pi piint, kakiij, ƚšilan na pƚup buƚaan ƚi bañaan, bkuutar.

²⁰ Iko mënƚ ijaan iƚopan ñaan, kë pde bë iƚiƚow iƚen paanƚi paƚopan ñaan* . »

Pfiyaar pi ñaaƚ anwoon aanwo nayuday

(Markut 7.24-30)

²¹ Wi Yetu apënuƚ da ašë ya du ƚšaak ƚi Tir na Fidorƚ

²² Kë ñaaƚ aloƚ i utaak wi Kanaan anwoon du utaak mënƚ ašë pën ahuuran aji : « Naweeƚ, *abuk Dayiƚ, ñaga'aan! Untaayi unooran poonu abuk nan maakan. »

²³ Yetu aanteema nin uko uloƚ. Baƚašarul kë bašë ñoga akooƚa aji na a : « Dookana, anooranun na phuuran pi nul. »

²⁴ Kë Yetu atëem aji : « Našibaƚi ayilën ƚaƚ pa ƚkaneel ƚi *Itrayel ƚanneemuƚ. »

²⁵ Kë ñaaƚ ašë baan aƚup ƚi kadun ki Yetu aji na a : « Naweeƚ, biin iƚënkën! »

²⁶ Kë aji na a : « Uunuura bajej pde pi bapoƚ bawul ƚbuš ƚmpoƚi* . »

²⁷ Kë atëem aji : « Naweeƚ, ifanƚi, kë ƚbuš ƚmpoƚi ƚašë doo ƚi ƚade ituk inkjotnuƚ du umeša wi bajug ƚa. »

²⁸ Wi wi Yetu ašaƚan aji na a : « Ñaaƚu, pfiyaar pi nu padëmi! Uwoon ƚibi inƚaluƚ! » Wal mënƚ kë abukul ašë bi jeb jeb.

Yetu ajeban bamaakal batum

²⁹ Yetu apën da ašë ya umban wi *bdëk bi Galilay. Apaya du pnkuƚ aƚo.

³⁰ Bañaan batum babi ƚi a, aƚij bankji-inkuƚ, bakuul, banƚakmuƚ, babiš bƚup, na bamaakal batum kak, abëkan ƚi ihoƚ yi Yetu ; kë ajeban baka.

³¹ Bañaan baƚoƚar wi bawinuƚ banwoon baanhil bƚup kë bakƚup, banƚakmuƚ kë bajebi, kë bankjiinkuƚ kë bakpoš bnuura, kë bakuul bakwin. Badëman wal mënƚ Našibaƚi i *Itrayel.

Yetu akak ade de'an bañaan batum

(Markut 8.1-10)

³² Yetu adu baƚašarul wal mënƚ ašë ƚi na baka : « Dñaƚa bañaan biki, ƚnuur ƚwajanƚ

* 15:2 Bë baaƚiƚow iƚen: Bafaritay baji baƚow iƚen kaƚašna udolade wi baka. * 15:4 Ppën 21.27; 20.12. † 15:20 Paƚopan : Yetu aankƚiiniyaan ƚi dko di uko wi pƚint, bafaritay baji baƚow iƚen kaƚašna udolade wi baka. ‡ 15:26 Nbuš ƚmpoƚi : Wal mënƚ bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo ƚbuš.

nji nji, nji bawo i na nji k  baanka uko ude. M njal ba iis na ubon : bahilan kaya kajot  i bgah. »

³³ K  ba asarul ba e ji na a : «  i dko dangaagun di,  un di nkkaanun uko de unkhilanun kayokan ba aan batum biki? »

³⁴ K  aji na baka : « Nawo na ipoom hum? »

K  bateem aji : « Ipoom paaj na kalon na n t b nlon nmpo i. »

³⁵ K  Yetu a e ji na ba aan ba o  i mbo  ;

³⁶ a e jej ipoom paaj na kalon yun na n t b nlon, abeeb Na iba i, akit s ya a e wul ba asarul, k  bafa  ba aan.

³⁷ Bade bti adoo yok. Ba asar Yetu k  batuman kkaar paaj na plon na iko induksiin.

³⁸ Ba aan bandeen bawo biint i een-week nbaak r nyaas i een (4000), a u na baat na bapo .

³⁹ Wi Yetu adolon ba aan k  ba i i, wi wi a aan apaya  i b eem aya utak wi Magadan.

16

Bafaritay bahepar Yetu uko unkdii-manun k  awo i Na iba i

(Markut 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ *Bafaritay na *bataduk babi  i Yetu wal m nt, ala p aawana a e hepara uko unkdii-manun k  awo  aan i Na iba i.

² K  Yetu a e teem baka aji : « Woli unuur uya pjot k  ba i bajeenki naji naji : “Dko dalun kajeeh faan.”

³ K  na nfa kub, ba i baj nle naji : “U ubal u ub n a.” Naji name uko wi iko yi ba i ijaku , a e wo naanhil pyikr n uko wi Na iba i akdolon n a di.

⁴ An ba aan bawu aan biki, nandekun Na iba i kafet, nahepar uko unkyuunun k  dwo i Na iba i. Naankwin uko ulon umpa i na wi Yonat* *Na upar Na iba i adii-manun. » Wi wi Yetu a aan aduk baka da, aya na bgahul.

Uko utaajanaani p on wi bafaritay na bataduk

⁵ Yetu na ba asarul baya bd k umban wundu. K  ba asarul ba e  ilma p ij ipoom.

⁶ K  Yetu a e ji na baka : « Natenan bnuura, nalipariin uko utaajanaani p on wi *bafaritay na *bataduk.

⁷ Ba asarul k  ba e  iini bukal bukal aji : « A ini har  iki n ntij ipoom. »

⁸ K  Yetu ammeen uko wi bakt iiniyaanun aji na baka : « An, nanwoon naanfyaar ak san, we ukaan k  nakt iiniyaan pwo naantij ipoom ba? »

⁹ Naandobi yikr na te h nkun iko yi nawinun i? Naanle  wi nkit un ipoom ka een pa biint i een-week-ka een nyaas i een (5000)

i? K  kkaar hum kantumun ipoom ki ki nayaanaanun ba?

¹⁰ K  wi nkit un ipoom paaj-na-kalon pa biint i een-week-nbaak r nyaas i een (4000)? K  kkaar hum kantumun ipoom ki ki nayaanaanun?

¹¹ K  hum di di nawoon naamme k  m nt iiniyaan ipoom? Dji nalipara uko utaajanaani p on wi bafaritay na bataduk. »

¹² Ba asar Yetu bayikr n wal m nt k  aji na baka balipara pjukan pi bafaritay na bataduk, m nt uko utaajanaani p on wi bajaan badolna ipoom wa.

Piyeer aji Yetu awoon Krittu

(Markut 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³ Yetu aya na ba asarul du utak u n ogun ubeeka wi Tetare-Filip a e hepar baka aji : « Ba aan ba al aji *Abuk N iint awo in ba? »

¹⁴ K  bateem aji : « Balon baji iwo *Yowan Nabattaar ; k  balon baji iwo *Eli Na upar Na iba i k  balon kak baji iwo Yereimiya k me alon  i *ba upar Na iba i bandukiin. »

¹⁵ K  a e ji na baka : « K   i an, nji dwo in ba? »

¹⁶ Fimo  Piyeer k  ateema aji : « Iwo *Krittu, Abuk Na iba i ajug ubida. »

¹⁷ K  Yetu a e ji na a : « Inuurand ni iwi Fimo  abuk Yonat. M nt  aan naj n a upiin manjoonan man, Paapa anwoon du ba i a.

¹⁸ K  n e jaku : Iwo Piyeer*, pnduba panaan pam ban katoh, ilun kam ban bankfiyaarnun. Pke  paankhilan kana   i kadun ki baka.

¹⁹ Dlu  kawulu iniigsaani yi Ba i : uko wi ikpokun  i mbo  ulun kapokana du ba i, k  uko wi ikdinanun  i mbo , ulun kadinana du ba i. »

²⁰ Wi wi a ookun ba asarul aji na baka bawut ka un nin  aan k  ul awoon Krittu.

Yetu a up aji alun kake  kabot kana a  i pa

(Markut 8.31-33; Luk 9.22-27)

²¹ Unuur m nt wi wi Yetu ajunun pdii-man ba asarul k  awo i pya Yerutalem, kahaj da maakan  i i en yi bantohi, *ba enjan baweek na *bajukan Bgah. Balun kado bafija, unuur uwajant n a e na a  i pke .

²² Piyeer apula k  bagaagi a e jun n oman na a aji : « Ajugun, d ehan Na iba i abuuranu uko wan! Nin ukoolan uunkdolul! »

²³ K  Yetu a e wugsa aji na Piyeer : « Lowaan, iwi Fatana! Ina   i bgah aneanaan p ep. Iinj i kla uko wi Na iba i anjalun, iji kla uko wi ba aan banjalun. »

²⁴ K  wi wi Yetu ajaku  na ba asarul bti : « Woli  aan anjal ka a en, awo ka ilma uleeful kaku a krut ki nul kadinan phaj ji nji ka e ka a en woli ado ake .

* 16:4 Natenan  i Yonat.

* 16:18 Piyeer : Dawoon pnduba k me plaak.

25 Ñaaj anksaluŋ pbuuran ubida wi nul aluŋ kawaaj wa ; kē anklunŋ kawaaj ubida wi nul pa nji aluŋ kabuuran wa.

26 We uwoonŋ ñaaj aka pyok pi umundu bti, woli aneemandēn uhaas wi nul? We wi ñaaj ahilanuŋ kawul kabuuranaan uhaas wi nul.

27 *Abuk Ñiint aban ti pbi na mndēm mi Ašin na nwanjuŋ nji nul. Wal mēnt awayēs ñaaj andoli ti mnwo mi nul.

28 Dɔpan na manjoonan : baloŋ ti banwoonŋ nɔa ti baankket bē baanwin Abuk Ñiint kē abi ji naših. »

17

*Uleef wi Yetu bti utēšaa
(Markut 9.2-13; Luk 9.28-36)*

1 Wi nnuur paaj njaɔpuŋ kē Yetu ašē jej bi Piyeer na Jakob na Yowan aɔa Yakob aya na baka du pnkuŋ pweek kē bagaagi.

2 Uleef wi nul kē ušē ɔēšaa ti kadun ki baka : kaara di nul dajeeh ji unuur, kē imiša yi nul ikak afaat feh.

3 Ti dko mēnt, kē baɔašar Yetu bašē win *Moyit na *Eli kē bakɔiini na a.

4 Wal mēnt kē Piyeer ašē ji na Yetu : « Ajugun, unuura nɔwo ti dko di. Inal le katar iloona iwajant: kaloŋ kawo ki nu, kaloŋ ki Moyit, kandukiinŋ kawo ki Eli. »

5 Ahum kaɔiini, kē kanfēluŋ kaloŋ kanknuuruŋ kašē mara mara abi awun baka, kē pdiim ploŋ pašē pēnna ti ka aji : « Iwi iwoonŋ abuk naan, dɔjalu maakan, dmaganu! Nadoon katiinkal »

6 Wi baɔašar Yetu batiinkuŋ pdiim mēnt ašē lēnk maakan ajot afēt kēš ti mboš.

7 Kē Yetu ašē ñog aban baka ašē ji : « Nanaɔiin, nawutan kalēnk. »

8 Wi bakatuŋ kēš, baankak awin nin aloŋ, kē Yetu ɔaŋ awohanŋ da.

9 Wi bakwaliinŋ pnkuŋ, kē Yetu ašē ji na baka : « Nakɔup nin ñaaj aloŋ uko wi nawinuŋ, te wal wi *Abuk Ñiint akluŋ kanaɔa ti pket. »

10 Baɔašar Yetu bahepara aji : « we ukaanŋ kē *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji *Kriitu ado kabi. »

11 Kē ateam baka aji : « Na manjoonan Eli awo i kabi, kakakan iko bti ti bgah.

12 Kē nšē ɔupan, Eli adobi bi, kē baanyikrēna, bahajana, adola jibi baŋaluŋ. Hēnk kak di di Abuk Ñiint akluŋ kahaj ti iñen yi baka. »

13 Wal mēnt, kē baɔašarul bašē yikrēn kē awo ti pɔiniyaan *Yowan Nabattaar.

*Yetu ajeban napoŋ i untaayi ukywēlenuŋ
(Markut 9.14-29; Luk 9.37-43a)*

14 Wi Yetu na bi Piyeer, Jakob na Yowan bakakuŋ du dko di pntuk pi bañaan pawoonŋ, kē ñiint aloŋ ašē bi ti Yetu aɔup ti kadunul aji na a :

15 « Naweeek, ñagiin abuk naan. Aji jot kako, ahaj maakan : nɔyaas nɔtum aji jot ti bdoo, uloŋ kak aji jot ti meel.

16 Dɔtija baɔašaru kē baanhilan ajebana. »

17 Kē ašē teem aji : « Nawo bañaanŋ bawuɔaan, banwoonŋ baanfiyaari! Dwo kaɔo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naɔijaan napoŋ ti. »

18 Kē Yetu ašē lēbar na untaayi kē upēn ti napoŋ, kē ajeb ti dko mēnt.

19 Baɔašar Yetu bagaag na a ašē hepara aji : « we ukaanŋ kē un, nɔñhilan adook untaayi mēnt? »

20 Kē ateam baka aji : « Naanfiyaar akēšan. Dɔɔupan na manjoonan, woli naka lah pfiyaar panliuŋ na pbuk pi maaj, najile na pnkuŋ pi : Pēnan ti, papēn da. Uunkka nin uko uloŋ wi nawoonŋ naankhinan pdo.

21 [Kē untaayi utētŋ wun, pñehan Našibaɔi na pyiman ɔaŋ pahilanuŋ pdook wa.]

*Yetu aɔup pket pi nul uyaas utēbantēn
(Markut 9.30-32; Luk 9.43b-45)*

22 Yetu na baɔašarul bawo bti du *Galilay, kē ašē ji na baka : « *Abuk Ñiint abi kawulana du bañaan,

23 baluŋ kafina, unuur uwajantēn ašē nɔaɔa ti pket. » Kē bašē jooɔan maakan.

Yetu na Piyeer baluk daaša di Katoh Kaweeek ki Našibaɔi

24 Yetu na baɔašarul baban ubeeka wi Kapernawum. Kē bakobraar daaša di *Katoh Kaweeek ki Našibaɔi bašē bi ti Timoŋ Piyeer ahepara aji : « Jēm najukan i nan aji luk daaša di Katoh Kaweeek ki Našibaɔi? »

25 Kē ateam baka aji : « Aa. Aji luk da. »

Wi aneejan neej ti katoh kē Yetu ašē ji na a : « Timoŋ, we wi iɔaluŋ ti uko wi ba? In awoonŋ kaluk baših bikli umundu wi daaša ba? Babuk baka kēme baloŋ bampaɔi. »

26 Kē ateam aji : « Bañaanŋ bampaɔi baka. »

Kē Yetu ašē ji na a : « Babuk baših keeri baanwo i kaluk.

27 Kē un nšē wo nɔñnal ptiŋ bɔup. Yaan du bdēk, ifēl kabuuɔi, utēb uteek wi ikpēnanuŋ, haabēšan wa mntum : iɔēnk pataka da pankkēšunŋ pluk daaša di naan na di nu. Jejan pa iya iluk daaša di nja batēb. »

18

In adēmnuŋ ti an?

(Markut 9.33-37; Luk 9.46-48)

1 Baɔašar Yetu babi ti a wal mēnt ašē hepara aji : « In adēmnuŋ du *Pših pi Baɔi ba? »

2 Kē ašē du napoŋ aloŋ aɔu'a ti ptoof pi baka,

3 ašē ji : « Na manjoonan dɔupan, woli naankak anaam ji bapoŋ, nin naankneej du Pših pi Baɔi.

4 Ukaanŋ kē ankwoonŋ naweeek du Pših pi Baɔi awoonŋ ankwalanuŋ uleeful kakak ji napoŋ i.

⁵ Ké ñaaj anyeenkuñ napoŋ ji i ti katim naan, nji ti uleef naan i i ayeenkuñ. »

Naŋaafaraan kawuuk bañaaj bajuban
(Markut 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ Yetu akak aji : « Ñaaj ankdolonj alonj ti bapoŋ biki*, banfiyaarnuñ ajot ti pjuban, uhokan pa a batana plaak pweek bayoorana du bdék.

⁷ Bañaaj banwoonj ti umundu bawuŋani ŋiki iko inhinanuñ kado baka bajuban itumi. Iko mēñt iinhinan kawaanja, ké ñaaj anŋaaj atji ya ašē wuŋan!

⁸ « Woli kañen ki nu, kéme kahoŋ ki nu iŋu ké ikjuban, falan ya ifél du kalowan. Uhokan iya baŋi na kañen kéme kahoŋ kam-mukšiiñ, ké di iya infernu du bdoo bawoonj baankjēmsa na iñen itēb na ihoŋ itēb.

⁹ Ké woli pkēs pi nu paŋu'u ké ikjuban, lookšan pa ifél du kalowan. Uhokan iya baŋi na pkēs ploolan, ké di bafélu du bdoo bi infernu na kēs ktēb.

¹⁰ « Naŋaafaraan kabeeh alonj ti bapoŋ biki. Na manjoonan, nwanjuŋ ŋi baka ŋaji ŋanaŋ wal undoli du kadun ki Paapa anwoonj du baŋi.

¹¹ [*Abuk Ñiintj abi bi pbuuran bambiinj aneem.] »

Uhoñ wi unkaneel unneemuñ
(Luk 15.3-7)

¹² Yetu ahoñ aji : « we wi naŋaluñ ti uko wi ba? Woli ñaaj alonj aka ŋkaneel iñeen-week ké ulonj ušē neem, aankduk ŋkaneel ŋandukiinj du pnkuñ kaya pla uloolan unneemuñ i?

¹³ Dŋupan, woli awin wa, aji lilandēr unkaneele uloolan wuñ kapel ŋandukiinj njanwoonj njanneemi.

¹⁴ Ké hēnk kak di di Aŋinan anwoonj baŋi awoonj aanŋal alonj ti bampoŋi biki aneem. »

Pmiir atēñŋul

¹⁵ Yetu aji kak : « Woli atēñŋu anfiyaaruñ ajubanu, yaan iwina, iŋiini na a, an batēb ŋaŋ. Woli atiinku, kéme ké ika'a.

¹⁶ Ké woli aandi ptiinku, duun ñaaj alonj kéme batēb, nahilna nado jibi *Ulibra wi Naŋibaŋi ujakuñ: *naboman uko bti ti kadun ki bamaar batēb kéme bawajañ.*[☆]

¹⁷ Akak le wo aandi ptiink baka, ktup pntuk pi banfiyaaruñ ; woli apok ptiink baka, jējana ji ñaaj anwoonj aanfiyaar Naŋibaŋi kéme ji nakobraar daaŋa'.

¹⁸ Dŋupan, na manjoonan : iko bti yi nakpokuj ti mboŋ iluñ kapokana du baŋi, ké iko bti yi nakdinanuñ ti mboŋ iluñ kadinana du baŋi.

¹⁹ « Na manjoonan dkaŋ aŋupan, woli bañaaj batēb ti an ti mboŋ batiinkar añehan

uko ulonj wi banaluñ, Paapa anwoonj du baŋi ado wa pa baka.

²⁰ Aa, dko di bañaaj batēb kéme bawajañ bayitunj ti katim naan, dji kawo ti ptoof pi baka. »

Nadoon kamiir batēñŋan

²¹ Timonj Piyeer aňog Yetu wal mēñt ašē hepara aji : « Ajugun, njaas hum ŋi ŋi nwoonj kamiir atēñŋ naan woli ajubanaan? Dwo kamiir te njaas paaj na ulonj i? »

²² Ké Yetu ateema aji : « A-a, mēnkjaku njaas paaj na ulonj ŋaŋ, njaas ŋi iwoonj i kamiira ŋawo kaban iñeen-paaj-na-ulonj (70) njaas paaj-na-ulonj.

²³ « Hēnk di *Pših pi Baŋi pawoonj: pawo ji uko wi naŋih anŋaluñ pten jibi balemparul badolonj na itaka yi nul.

²⁴ Ajun pten, ké bašē tija alonj aŋteetuluñ itaka intumuñ ptum pañ.

²⁵ Ñiintj mēñt aanka uko uluki itaka mēñt ; ké naŋih ašē ji bawapa ul na aharul, na babukul na iko bti yi akaaj, bahilna bakakan uko wi aŋteetunj.

²⁶ Nalemparul unj ké ašē ŋup ti kadun ki naŋih aji na a : "Miiraan, dluñ kaluku ya bti!"

²⁷ Naŋih aňagi'a ašē wutara itaka yi aŋteetuluñ awuta ké ayaa.

²⁸ « Nalemp mēñt apēn ašē yit na atēñŋul alonj i bawoonj ti ulemp aŋteetuluñ ktaka kniinku. Atiika adoo kak i pfiiklēna ašē jaka : "Lukaan uko wi iŋteetunj!"

²⁹ Atēñŋul ké anup akooŋa aji na a : "Miiraan, dluñ kaluku!"

³⁰ Ké undu ašē pok, ado ké bawata ukal-abuŋ ayoonkna aluñ aluk uko wi aŋteetunj.

³¹ Wi balemp bandukiinj bawinuñ uko unŋepun, bajooŋan maakan ašē ya akakalēs wa bti naŋih.

³² « Ké naŋih ado ké baŋija nalemp mēñt ašē ji na a : "Iwi nalemp nawuŋan i! Dwutaru itaka bti yi iŋteetunj ŋiki ikooŋen aji ndo hañ ;

³³ iwo i lah kak kañaga atēñŋu jibi nji ñagi'iinj."

³⁴ Adeebaŋ maakan ašē wula banjaaj bahajan bañaaj te wi akluñ kaluk uko bti wi aŋteetunj. »

³⁵ Ké Yetu ašē kak aji : « Hēnk di di Paapa anwoonj du baŋi akluñ kado andoli ti an, woli naammiiir batēñŋan na manjoonan ti itēb yi nan. »

19

Yetu aŋiiniyaan uko wi bniim
(Markut 10.1-12)

¹ Wi Yetu aŋupan iko yañ aba, ašē pēn ti utaak wi *Galilay aya umban wi *Yuda unwoonj du plut pi *Yordan.

* 18:6 Bapoŋ biki : Yetu aŋiiniyaan ti banfiyaaruñ, bukal bakakuñ ji bapoŋ. ☆ 18:16 Plešan 19.15. † 18:17 Bakobraar daaŋa : Bayuday bajej baka ji bado buŋaan banwoonj baanwo biki pntaali pi Naŋibaŋi.

² Bañaan batum baťaša da kē abot ajeban bamaakal.

³ *Bafaritay baloŋ baŋal ptaawana, ašē űoga ahepara aji : « Bgah bi nun badinan űaan abubara adook aharul űi bniim i? »

⁴ Kē Yetu ateeem baka aji : « Naanleyiir uko wi Ulibra wi Naűibaűi ujakuŋ i kē du ujuni Naűibaűi apaű bañaan kē bawo űiint na űaaű* »

⁵ ašē ji : « *“Wan ukaan kē űiint akluŋ kaduk aűin na anin kawo na aharul, bakak űaan aloolan.”* »

⁶ Hēnk, baankak awo bañaan batēb, bawo űaan aloolan. űaan awutan keeri kagar uko wi Naűibaűi anaakrēnuŋ. »

⁷ Bafaritay bahepara aji : « Keeri we ukaan kē *Moyit aji űaan awo i kapiit űaaű kakaarta kankyuujun kē bniim babaa, kabaa kadooka? »

⁸ Kē ateeem aji : « Mndēnem mi űhaaű űi nan manűuun kē Moyit adinanan uko mēnt. Kē ušē wo uunwo haŋ du ujuni.

⁹ Dűupan, woli űaan adook aharul anwoon aampiint na űaan aloŋ nampaűi, ašē niim aloŋ, ajuban pjuban pi piint. »

¹⁰ Baťaűarul bajaka aji : « Woli hēnk di uwoon kawo pa űiint na aharul, uhokan pwut bniim. »

¹¹ Kē Yetu ateeem baka aji : « Mēnt bañaan bűi bahilanuŋ kadinan pjukan pi mēnt, biki Naűibaűi aűenuŋ kē bahilani űaű bahilanuŋ.

¹² Iko itum ihinan kaneenan biint baniim : baloŋ baanhilan bniim űiki babuka buka haŋ, baloŋ űiki bakaű baka, baloŋ kak pűih pi Baűi paűi paűu baanűi baniim. űaan anhinanuŋ pte uko wi, ateen wa! »

*Yetu ayeenk bapoű bnuura
(Markut 10.13-16; Luk 18.15-17)*

¹³ Bañaan baűij Yetu bapoű pa apaf baka iűeen, abot aűehandēr baka, kē baťaűarul baűē űoman na baka.

¹⁴ Kē Yetu ašē ji : « Nawutan bapoű babi űi űi, nakneenan baka, űiki *Pűih pi Baűi pawo pi banwoon űi baka. »

¹⁵ Wi wi aűaan apaf baka iűeen ašē ya na bgahul.

*Yetu na űiint nayok
(Markut 10.17-31; Luk 18.18-30)*

¹⁶ űiint aloŋ abi aűog Yetu ašē hepara aji : « Najukan, we wi nwoon kado unuura kakaana ubida wi mnto? »

¹⁷ Kē ateema aji : « we ukaan kē ikheparaan uko unuura wi űaan awoon i kado? Aloolan űaű annuuriin, Naűibaűi a. Woli iűal kayeenk ubida wi mnto kdo kado uko wi Bgah bajakuŋ. »

¹⁸ Kē akak ahepara aji : « Iko ihon? »

Kē ateema aji : « Iinkűin űaan, iinkpiint na ahar űaan kēme ayin űaan, iinkkiij, wutan katapar űaan uko wi awoon aandoo,

¹⁹ mēbaan űaaű na naan bnuura, űalan atēntu jibi iűaluŋ uleefu. »

²⁰ Kē naťaša unj ateema aji : « Iko mēnt bűi ddo ya. We wi nkaan aduka pdo? »

²¹ Kē Yetu aji na a : « Woli iűal kawo űaan anjaan ado uko bűi unliűuŋ Naűibaűi, kya, kawaap iko yi ikaan bűi kaűē jej itaka mēnt kaűen bajuuk, kka pyok du baűi. Wal mēnt kűē bi kaűaűēn. »

²² Wi naťaša unj atiinkuŋ uko mēnt, ašē ya na pjootan, űiki ayok maakan.

²³ Wi wi Yetu aűaan aji na baťaűarul : « Dűupan na manjoonan pnēeű du *Pűih pi Baűi patam nayok maakan.

²⁴ Aa, dűupan kak uko wi : Uyoű apel pa untaam wi pnkunkaali uneeű űi bhēr bi kaguűa kē di nayok aneeű du Pűih pi Baűi. »

²⁵ Wi baťaűarul batiinkuŋ uko wan baűoűar fuű ašē ji : « Kē in ahilanuŋ keeri kabuur? »

²⁶ Kē Yetu ašē jaban baka kēű ašē ji : « Bañaan bajēn baanhilan pbuurin űleef űi baka, kē Naűibaűi ašē wo aambiűna biűűna nin uko uloŋ. »

²⁷ Piyeer aji na a wal mēnt : « Tenan, űduk iko bűi aűaűu. We wi űkluŋ kayeenk ba? »

²⁸ Kē Yetu aji na baka : « Dűupan na manjoonan : woli umundu uhalu ubii, kē *Abuk űiint aneejan pűih na mndēm, an baťaűaraan iűeen na batēb nantaűnuŋ nakak aűo na űi kaűih, kawayēű kntaali iűeen na ktēb ki Itrayel.

²⁹ Kē biki katim naan kaűuun kē baduk itoh yi baka, kēme babuk baűin baka, baűin baka, banin baka, babuk baka, űteeh űi baka, baluŋ kayeenk uko wi badukuŋ űyaaű iűeen-week kaűē kayeenk ubida wi mnto.

³⁰ Kē batum banwoon hēnkunj bateek baluŋ kawo babaaűsaani, baűum banwoon babaaűsaani baluŋ kawo bateek. »

20

Uhoű wi bazaar biki baduun ulemp

¹ Yetu akak aji űi uko wan : « *Pűih pi Naűibaűi pawo wo űi uko wi ajuű uűeeh ampēnuŋ na nfa kub ala balemp pa uűeeh wi nul.

² Atiinkar na balemp aji aluk baka itaka inliűuŋ na baluk bi unuur ašē do baka kē baya uűeeh.

³ Aűo ado uko űi űwoori űwajant apēn awin balemp baloŋ kē bawo du bayiti baanka uko udo,

⁴ kē ašē űi na baka : “An kak, nayaan uűeeh ; dlukan bnuura.”

⁵ Kē bayaa.

« Ajuű uűeeh apēn na mnde ilant, akak apēn na pnak awin baloŋ, akak ado jibi adoluŋ na bukundi.

⁶ Wi unuur uŕeehiin, akak apën awin balemp balonj kē banaŕ da aŕe hepar baka aji : “we ukaanj kē nawo ŕi, unuur bti bē naankdo uko ulonj?”

⁷ Kē bateem aji nin alonj aanjeŕ jej baka ulemp.

« Kē aji na baka : “An kak, nayaan uŕeeh.”

⁸ « Wi utaakal ubanuŕ, ajug uŕeeh kē aŕe ŕi na namali i nul : “Duun balemp iwul andoli baluk bi nul, iŕunna bambaaŕŕaŕanuŕ pbi iŕe ido kaya te du bateek.”

⁹ « Biki bajejuŕ ŕi uŕeeha unuur kē babii, ayeenk andoli baluk bi unuur upēb.

¹⁰ Bateek babi kak aŕe ŕal aji bayeenk baluk bampeluŕ bi bambaaŕŕaŕanuŕ pbi, kē baŕe wula baka andoli baluk bi unuur.

¹¹ Wi bakyeeŕkuŕ itaka aŕe ŕoman ŕi uko wi ajug uŕeeh adoluŕ

¹² aji : “Bambaaŕŕaŕanuŕ pbi balempa uwoori uloolan, kē iŕe luk baka aliŕan na un, ŕlempuŕ unuur bti ŕi bnuur.”

¹³ « Kē Ajug uŕeeh aŕe teem alonj ŕi baka aji : “Nanoh, mēndolu nin buŕaan blonj: Mēnt itaka yi, yi ŕtiinkaruŕ i?”

¹⁴ Jejan uko wi ŕtiinkaruŕ, iya na bgahu. Ulilēn lil kē nwul ambaaŕŕaŕanuŕ pbi uko unluŕuŕ na wi nwuluŕiŕ.

¹⁵ Mēnka na pdo uko unluŕuŕ na bka bi naan i? Kēme iwo i kadeebaŕ ŕiki djoob bkow?” »

¹⁶ Yetu akak aji : « Kē hēnk di di banwoonj babaaŕŕaŕaŕi bakluŕ kawo bateek, bateek baŕe bawo bambaaŕŕaŕaŕi. »

Uyaas uwajanŕēn wi Yetu akŕuŕuŕ pkeŕul na pnaŕa pi nul ŕi pkeŕ

(Markut 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Yetu aya Yerutalem aŕe du baŕaŕaruŕ iŕeen na batēb kē багааgi, aŕe ŕiini na baka wi bawoonj ŕi bgah aji :

¹⁸ « Natenan, ŕya Yerutalem, kē baŕe luŕ kawul *Abuk ŕiintŕ *baŕejan baweek na *bajukan Bgah. Baluŕ kaji aduknaanaa, pduknaana pi pkeŕ.

¹⁹ Bawula banwoonj baanwo bayuday bahilna babeŕa, bakoba na itintēl, bapaŕa ŕi kruŕ. Unuur uwajanŕēn aŕe naŕa ŕi pkeŕ. »

²⁰ Wal mēntŕ kē anin babuk Tebede aŕe bi aŕoga, ul na babukul, anjuŕ ŕi kadunul pa phepara uko ulonj.

²¹ Kē Yetu aŕe ŕi na a : « we wi iŕaluŕ ba? »

Kē aji na a : « Dolan babuk naan batēb biki baluŕ baŕo alonj ŕi kadeenu ki nu, alonj ŕi kamayu, woli iluŕ aŕo aŕih. »

²² Yetu ateema aji : « Naamme uko wi nakŕehanaanuŕ. Nahinan kadaan ŕi pnkalame pi nŕi kayaŕan kadaan, kahaj ŕi nŕi i?

Kē bateema aji : « ŕhinani. »

²³ Kē Yetu aŕe ŕi na baka : « Aa, naluŕ kadaan ŕi pnkalame pi naan ; kē uko unwoonj wi pŕo ŕi kaŕnen naan kadeenu na kamayu, mēntŕ nŕi dwoonj kadat banwoonj biki pŕo da, biki Paapa ajakuŕ aji bawo biki kaŕo da, bukalk bakluŕ kaŕo da. »

²⁴ Wi baŕaŕaruŕ iŕeen bandukiŕiŕ batiinkuŕ uko wan, aŕe deebaŕeŕ batēb bukundi.

²⁵ Wi wi Yetu aŕaŕan aŕiini na baka bukalk bti aji : « Nawin jibi baŕih biki ŕtaak bajaŕan bayuuj mndēm mi baka, baweek biki ŕtaak kaŕoonkna baŕaŕan.

²⁶ Uunwo kawo hanj pa an. Annaluŕ pwo naweek ŕi an awo i kawo nalempar batēntul.

²⁷ Kē woli ŕaŕan aŕal pwo nateek ŕi an, awalaan bkowul ado kalempar batēntul.

²⁸ Kē hēnk, *Abuk ŕiintŕ aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar baŕaŕan kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranuŕ baŕaŕan batum maakan.

Bakuul batēb biki Yetu ajebanuŕ

(Markut 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Yetu na baŕaŕaruŕ bapēn ŕi ubeeka wi Yeriko, kē baŕaŕan batum baŕe ŕaŕa.

³⁰ Bakuul batēb baŕo wal mēntŕ ŕi kabanj ki bgah, kē wi batiinkuŕ kē Yetu akŕeŕuŕ aŕe huuran aji : « Naweek, *Abuk Dayiŕ, ŕagi!un! »

³¹ Kē baŕaŕan batum banwoonj da bawo ŕi pŕoman na baka aji bayomp, kē baŕe huranaara huuran maakan aji : « Naweek, Abuk Dayiŕ, ŕagi!un! »

³² Yetu anaŕ adu baka aŕe ŕi : « We wi nanaluŕ ndolan ba? »

³³ Kē bateema aji : « Naweek, dolan ŕdo kawin! »

³⁴ Aŕaga baka aŕe ban baka kēŕ kē bakak awin ŕi dko mēntŕ, aŕe ŕaŕa na bgah.

21

Uneeŕ Yetu ŕi Yerutalem

(Markut 11.1-11; Luk 19.28-40; natenan ŕi Yowan 12.12-19)

¹ Yetu na baŕaŕaruŕ baŕog Yerutalem aten ubeeka wi Betfage du umbanj wi Pnkuŕ pi Mnoliwera *. Kē aŕe yil baŕaŕaruŕ batēb,

² aji na baka : « Nayaan du ufēŕ unwoonj ŕi kadunan ; uneejaran neeŕ nawin batan ubuuru na ubuk wa ; nafenŕan ŕa natijjēn.

³ Woli baheparan uko unkayi, nateem kaji Ajugun anuma ŕa. ŕi dko mēntŕ bawutan naya na ŕa.

⁴ Uko mēntŕ uwoo, uko wi Naŕupar Naŕibaŕi abiiŕ aŕuŕ uhilna udolana :

⁵ “Najakan na ubeeka wi *ŕiyonj

Naŕih i nu abi ŕi iwi ;

awalan bkowul, adapa ubuuru, na ubuuru umpoŕi, ubuk untaam ulempni”

* 21:1 Pnkuŕ pi Mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives.” ✧ 21:5 Takariya 9.9.

6 Bařaşar Yetu baya, ado jibi ajakuŋ na baka,

7 aŋj ubuuru na ubuk wa. Wi wi bařaşaŋ ajeŋ imiřa yi baka agur ƚi ƚa k  Yetu ař  paya.

8 Bařaaŋ baŋum maakan bawo ƚi bgah wal m nt, ajeŋ iyeti yi baka ař ef ƚi bgah ; k  baloŋ batib inah yi mnko ař ef.

9 Bařaaŋ baŋum bankpořuŋ ƚi kadunul na bankřaşuluŋ bahuuran aji :

« *Hotana*, † iwi *Abuk Dayiř
Bnuura nuura ƚi ankmbiiŋ ƚi katim ki Ajugun Hotana! Nařibaŋi ad m du baři duuř! »*[†]

10 Wi Yetu aneejuŋ ƚi Yeruŋalem, bařaaŋ biki ubeeka bti bařoŋar fuř ař  hepar aji : « I abaa wo wo ahoŋ ba? »

11 K  bařaaŋ bař  teem baka aji : « Yetu Nařupar Nařibaŋi a, awo i Nařaret du Galilay. »

Yetu na bawaap du Katoh Kaweeek ki Nařibaŋi

(*Markut 11.15-19; Luk 19.45-48; nate-nan ƚi Yowan 2.13-22*)

12 Yetu aya neej du *Katoh Kaweeek ki Nařibaŋi ař  jun pdook bawaap na banknuguŋ bti banwoon da. Awat ƚmeeřa ƚi bař l ř itaka, na iřiŋ yi bawaap ƚbalab.

13 Wi wi ařaaŋ aji na baka : « Nařibaŋi ařup ƚi Ulibra wi nul aji : “*Katoh naan kaluŋ kadu'ana *katoh kařehanaani*”[†] k  an, nař  kakan ka dko dmennaani di baktiŋ! »*[†]

14 Bakuul baloŋ na banknjiinkuŋ babi ařoga da, k  ajeban baka.

15 *Bařeŋan baweek na *bajukan Bgah bawin iko iřoŋar naan yi adoluŋ abot aŋiink bapoř k  bakhuuran du Katoh Kaweeek ki Nařibaŋi aji : « *Hotana*, iwi *Abuk Dayiř » ař  deebař.

16 Bajaka wal m nt: « Itiink uko wi bapoř biki bakaŋuŋ i? »

K  Yetu aji na baka : « Dtiink bnuura di ; naambaŋ kaleyiira ƚi Ulibra wi Nařibaŋi dko danjakuŋ;

“Ido k  bapoř bampoři na bambaŋ abuka buka k  bakd manu.” »*[†]

17 Yetu aduk baka řuŋ, ap n ƚi ubeeka, aya Betani di ayaŋ af rna.

Bko bi Yetu af puŋ

(*Markut 11.12-14,20-24*)

18 Na nfa, wi Yetu akkakuŋ ubeeka wi Yeruŋalem, k  ubon uř  de a.

19 Awin bko bloŋ bi bajaŋ bado bfig ƚi kabaŋ ki bgah, abi ařog ba, ař  ř nka itoh toh. Aji wal m nt na bko buŋ: « Nin iinkak abuk! » ƚi dko m nt, k  bko babi kay kay.

20 Bařaşarul bawin uko m nt ař  řoŋar maakan. Bahepar Yetu aji : « hum di di bko bi bahiluŋ akay h nk ƚi dko m nt? »

21 K  Yetu atees baka aji : « Dřupan, man-joonan ma, woli nahař Nařibaŋi abot awo naanka ƚřal ƚt b, m nřakan nahil pdo bfig bi bakay, nadoo hilan kaji na pnkuŋ pi : “P nan ƚi, iya iřot du bd k,” uko m nt udolana.

22 Woli nahař, uko bti wi nařehanuŋ Nařibaŋi, adolan wa. »

In ařuuŋ Yetu pdo iko yi akdoluŋ

(*Markut 11.27-33; Luk 20.1-8*)

23 Yetu aneej du *Katoh Kaweeek ki Nařibaŋi ař  jun pjukan. Wal m nt k  *bařeŋan baweek na *bantohi bayuday bař  bi ařoga ahepara aji : « Mnřina mnřoŋ mi mi ikdolnuŋ iko yi ba? In ajakiŋ k  ihilan kado ya? »

24 K  Yetu ař  teem baka aji : « Nji kak, dřal kaheparan uko uloolan řaŋ ; woli nateem n, kař  řupan wal m nt mnřina mi nji kadolni iko yi.

25 In ayilun *Yowan pbattaar ba? Nařibaŋi a, k me bařaaŋ baka? »

K  bař  wo ƚi řařar ƚi ptoof pi baka aji : « Woli ƚteem aji Nařibaŋi ayiluluŋ, aheparun uko unkaŋ k  ƚn fiyaara? »

26 K  woli ƚteema aji bařaaŋ bayiluluŋ, ƚwo i kaři bařaaŋ bti babi banařara'un, řiki bafiyaar k  Yowan awo Nařupar Nařibaŋi. »

27 Bateem Yetu wal m nt aji baamme anyiluluŋ. K  ař  ji na baka : « Nji kak m nkřupan mnřina mi nji kadolnuŋ iko yi. »

Uhoŋ wi ajuŋ katoh na babukul bat b

28 Yetu akak aji na baka : « K  we wi nařaluŋ ƚi uko wi?  niŋ alon abi ka bapoř bat b. Ařini na nateek aji na a : “Abuk naan, yaan ilemp nřa du uřeeh.”

29 K  abukul un  teema aji : “A-a, m nkya ;” ařo aban řuŋ ařal, anařa aya uřeeh.

30 Ařin baka akak ařini na nat bant n. K  atees aji : “Aa, Paap dya” ař  bi wo aanya.

31 Ahoŋ ƚi bat b bukuŋ adoluŋ uko wi ařin baka ařaluŋ? »

K  bateem aji : « Nateek. »

K  Yetu ař  ji na baka wal m nt: « Dřupan, manjoonan ma, bakobraar daařa na baař bařuunk babanan uteek du *Přih pi Nařibaŋi.

32 H nk di uwoon, *Yowan Nabattaar abi ƚi adiimanan bgah btool k  naanfiyaara ; k  bakobraar daařa na baař bařuunk k  bař  fiyaara. K  wi nadooŋ awin uko m nt naanř řa ř l ř ƚhaař ƚi nan ařiyaara. »

Uhoŋ wi balemp biki uwoorta

(*Markut 12.1-12; Luk 20.9-19*)

33 Yetu akak ahoŋ aji : « Nakaan natiink uhoŋ wi :  niŋ alon abi tepi uwoorta wi mnko manjaŋ mandolna ubiřu, ař  biig wa afooyan. Ajip bh r ado dko dpoořni, abot akiŋ bliit bi mnlaak bkunřaan pa

† 21:9 *Hotana* ƚi uheb r  dawo « Buuran » ař  bi kak uřup unjaŋ ud manaan Nařibaŋi. * 21:9 Kařaam 118.26. * 21:13 Itayi 56.7. * 21:13 Yeremiya 7.11. * 21:16 Kařaam 8.2.

bayer, ašë dukar wa bañaan baloŋ pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, ašë ya bayaas.

³⁴ Wal wi upooñ ubanuŋ, kē ašë yil balemparul du bañaan banwoon du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul.

³⁵ Bañaan mēnt bamob balemparul, akob alon, afiŋ natēbantēn, akak atap nawajantēn mnlak afiŋa.

³⁶ Ajug uwoorta akak ayil balemparul baloŋ, bantumuŋ apel bateek, kē bañaan banwoon du uwoorta badola baka ji bateek.

³⁷ Kē abaañsaan ayil abukul, ašal aji : “Baya kakali abuk naan.”

³⁸ Kē wi biki adukaruŋ uwoorta bawinuŋ abukul, ašë laŋar aji : “I, akdukiŋ na iko yi ašin. Najoh ŋfiŋa, ŋšë ŋduka na ya!”

³⁹ Bamoba, apēnan ŋi uwoorta afiŋ. »

⁴⁰ Kē Yetu ašë hepar baka aji : « Kē we wi ajug uwoorta akeeri bi kado bañaan mēnt wi akbiŋ? »

⁴¹ Kē bateema aji : « Pfiŋ pi akfiŋuŋ bañaan bawuŋaan biki uwoorta mēnt pawuŋ. Ajej uwoorta kawul baloŋ, bankwululuŋ kafah ki nul upooñ ubanle. »

⁴² Yetu aji na baka wal mēnt: « Naambaan kaleyiira uko umpiitun ŋi Ulibra wi Našibaŋi i? »

“Pnduba pi baniw bapokun pakakun amēban katoh uko mēnt uwo udo wi Ajugun unuura abot awo uñonarēnaan ŋi kēš ki nun.” »⁴³

⁴³ Yetu akak aji na baka : « Ukaan kē nji kaŋapan : Našibaŋi aluŋ kajej *Pših pi nul kawul pa bañaan baloŋ bankdolun uko unnuuriŋ ŋi kēš ki Našibaŋi.

⁴⁴ Ŋaan ankjotun ŋi pnduba mēnt, akita, kē ŋaan i pakjotnuŋ, panantēla. »

⁴⁵ *Baŋenjan baweek na bafaritay bayikrēn kē bukal bakaan kē Yetu akhoñ han.

⁴⁶ Bado na pmoba wal mēnt ašë ŋi bañaan baŋsaluŋ aji Yetu awo *Naŋpar Našibaŋi.

22

Uhoñ wi bampokun pbi pyoban (Luk 14.15-24)

¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : «

² *Pših pi Baŋi panaam ji uko wi naših anduun bañaan pyoban ŋi bniim bi abukul.

³ Ayil balemparul pa baya badu biki aduun pyoban kē bašë wo baanjal pbi.

⁴ Kē akak ayil baloŋ aji na baka : “Najakan na biki nduun pyoban kē djuŋ pde, afiŋ ŋgit ŋkaš ŋi naan na ŋntaam ŋannuurnaaniŋ ŋi ŋi naan, iko bti ibēkani, babi ŋi dko di bniim.”

⁵ « Kē biki baduun bašë wo baando ŋo ŋo aten uko mēnt, andoli atool kaya pdo kanuma ki nul : baloŋ baya ŋteeh, baloŋ pjula.

⁶ Kē bandukiŋ bamob balempar naših, ahajan baka afiŋ.

⁷ Naših adeebaŋi, ašë do bangoli biki nul kē bafiŋ balat mēnt abot atēr ubeeka wi baka.

⁸ Wi wi ašaan aji na balemparul : “Pde pabaa kē biki mbiŋ adu pyoban bašë wo baantaan na pde pa.

⁹ Nayaan du ŋpaŋ bgah nadu bañaan bti biki nakwinuŋ.”

¹⁰ Kē balemparul baya ŋi igah, adu biki bawinuŋ bti, bawuŋaan na banuura, kē dko di bniim datumi.

¹¹ « Naših aneej wal mēnt pten bambiŋ pyoban ašë win da ŋiŋiŋ alon anwoon aanwoh imiŋa yi ufettu.

¹² Kē ašë ji na a : “Nanoh, hum di di idolun adoo neej ŋi, bē iinwoh imiŋa yi ufettu ba”? Kē uŋ mēnt ayompi.

¹³ Naših kē ašë ji na balemparul : “Natanana ihoŋ na iŋen nafēla bdig du bdēm, dul di akyaan kawooni kabot kadeebaŋ kadohrēn.” »

¹⁴ Kē Yetu ašë akak aji : « Bañaan baŋum badu’anaa kē bantiinku bakdataniŋ. »

Pluk Fetar daaša

(Markut 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Wi uko mēnt uŋepun, *bafaritay baya ayitiir wal mēnt katen jibi bakdoli pa pŋaawan Yetu ŋi bŋup.

¹⁶ Wi wi bayiluŋ baŋašar baka baloŋ na baloŋ biki *Herod kē baji na a : « Najukan, ŋme kē iwo ŋaan i manjoonan, abot aji kjukan bgah bi Našibaŋi na manjoonan. Iinji kŋi nin ŋaan ŋiki iinji kten uko wi ŋaan awoon.

¹⁷ Tuŋun keeri, we wi iŋaluŋ? Nwo i kaluk *Fetar naših daaša kēme ŋenwo i kaluka da? »

¹⁸ Kē Yetu ammeer ŋŋal ŋwuŋaan ŋi baka ašë teem baka aji : « An balagare! We ukaan kē nakdo na pŋaawanaan ba? »

¹⁹ Nadiimanaan pataka pi najaan nalukna daaša. »

Kē badiimana pa,

²⁰ kē ašë ji na baka : « Kaara di in dawoon ŋi pa? Kē katim ki in kawoon ŋi pa? »

Kē bateem

²¹ aji : « Fetar a. »

Wi wi ašaan aji na baka : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoon wi Fetar, našë nakakan Našibaŋi uko unwoon wi Našibaŋi. »

²² Wi ajakuŋ han kē bašë ŋonjar fuŋ aduka, aya.

Pnaŋa ŋi pkeŋ

(Markut 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Unuur mēnt, *bataduk baloŋ babi aŋog Yetu – bukal bajaan baji pnaŋa ŋi pkeŋ paanwoo –

²⁴ ašë ji na a : « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ŋaan akeŋ bē aanka napoŋ,

abuk ašin awo kayeenk aharul, kahilna kabukara bapoŋ.”

²⁵ Kê ušë bi ka ƚi un biinŋ paaj na alon baŋaaruŋ. Nateek aniim ŋaaŋ ašë waanŋ bë aambuki, adukar abuk ašin aharul.

²⁶ Kê natëbanŋen akak akeŋ aduk ŋaaŋ bë aambuki, kê uwoha haŋ pa nawajanŋen kak, awoha haŋ pa bukal paaj na alon bti.

²⁷ Wi bukal bti bakaŋ, kê ŋaaŋ akak akeŋ.

²⁸ Kê hënkuŋ woli baŋaŋ baluŋ anaŋa ƚi pkeŋ, in akwoon ayin ŋaaŋ mënŋ, wi bukal paaj na alon bti baniimuluŋ? »

²⁹ Kê Yetu ašë teem baka aji : « Na-neemi, naamme Ulibra wi Našibaŋi abot awo naamme mnhina mi nul.

³⁰ Hën di uwoon, woli baŋaŋ baluŋ anaŋa ƚi pkeŋ, biinŋ baankniim, kê baat baankniima, baluŋ kawo ji ŋwanjut du baŋi.

³¹ Kê ƚi uko wi pnaŋa ƚi pkeŋ, naambaan kaleyiira uko wi Našibaŋi ajakuŋ i? Aji :

³² “Dwo Našibaŋi i Abraham, i Itaak, na i Yakob.” »*

Yetu akak aji na baka : « Našibaŋi awo i baŋaŋ bajeb, aanwo i banketuŋ. »

³³ Baŋaŋ banktiinkuluŋ bti baŋoŋar ƚi pjukan pi nul.

*Uko undëmnuŋ ƚi iko yi bgah bajakuŋ
(Markut 12.28-34; Luk 10.25-28)*

³⁴ *Bafaritay batiink kê Yetu ateam *bataduk kê bawaan uŋup ašë yitiir.

³⁵ Kê alon ƚi baka, anwoon *najukan Bgah ašë ŋal pŋaawan Yetu ašë hepara aji :

³⁶ « Najukan, ƚi iko yi bgah bajakuŋ, uhon udëmnuŋ dëm ba? »

³⁷ Kê ašë teema aji : « Nalan Ajugun Našibaŋi i nu na kaŋëbu bti, na uhaašu bti, na ušalu bti.

³⁸ Uko waŋ udëmnuŋ ƚi iko yi bgah bajakuŋ.

³⁹ Kê uko unyeenkun ƚi wa abot adëm kak wii wi : Nalan atëntu jibi inaluŋ uleefu.

⁴⁰ Iko itëb yuŋ iŋonkrën *Bgah bi Moyit bti na pjukan pi *baŋupar Našibaŋi. »

*Krittu na Dayiŋ
(Markut 12.35-37; Luk 20.41-44)*

⁴¹ Jibi *bafaritay bayitiiruŋ, kê Yetu ašë hepar baka aji : «

⁴² we wi našaluŋ ƚi *Krittu ba? Awo abuk in ba? »

Kê bateema aji : « Awo *abuk Dayiŋ. »

⁴³ Kê Yetu ašë ji na baka : « Kê hum di di *Uhaaš wi Našibaŋi uŋuun Dayiŋ kê aji du'a Ajugun ba? Ul, anŋiiniŋ aji :

⁴⁴ “Našibaŋi Ajugun aji na Ajugun :

*Toon ƚi kaŋen naan kadeenu
te ndoo ndo bašoora
ido kapafna baka ihoŋ.”*»*

⁴⁵ Yetu akak aji : « Keeri, woli Dayiŋ aji du Krittu Ajugun, hum di di ahilanuŋ kawo kak Abuk Dayiŋ? »

⁴⁶ Nin alon ƚi baka aanhinan ateema. Kapëna unuur mënŋ nin alon aankak aŋoom phepara uko ulon.

23

*Pŋafara bajukan Bgah na bafaritay
(Markut 12.37-40; Luk 11.39-52; 20.45-47)*

¹ Kê Yetu ašë ƚiini na pntuk pi baŋaŋ na baŋaaruŋ aji na baka :

² *Bajukan Bgah na *bafaritay baŋo ƚi pŋij pi *Moyit.

³ Nadoon kado nabot nado kaŋaš iko bti yi baktupanan, našë nawut pdo kado uko wi bajaŋ bado : ƚiki baji baŋup kašë wo baanji bado uko wi baŋupuŋ.

⁴ Baji batan idaaŋ idit kaŋu baŋaŋ pkuŋa ya, bukal ƚi ŋleef ŋi baka bašë pok pdeŋ pkoŋ ploolan ƚaŋ pŋenk baka.

⁵ ƚi iko bti yi bakdoluŋ baji bala pwinana ƚi baŋaŋ ukaŋ kē kako ki bajaŋ baŋu Uŋup wi Našibaŋi katan ƚi bkow na iŋen yi baka kaji kadëm. Iŋen yi imiŋa yi baka ikak aji ihaan maakan*.

⁶ Baji baŋal pŋo ƚi iŋij innuurnaaniŋ woli bawo du dko di ufettu kabot kaŋal pŋo kadun du *itoh iŋehanaani.

⁷ Baji baŋal baŋaŋ banohŋen baka ƚi dko di baŋaŋ kabot kaŋal baŋaŋ bado kadu baka “Najukan”.

⁸ « Kē an, nawutan kado baŋaŋ bado kadu'an “Najukan”; an bti naŋaari abot akaha najukan aloolan ƚaŋ.

⁹ Nawutan kado kado ŋaŋ alon kaji Aŋinan ƚi mboš ; nakaha Aŋinan aloolan, anwoon du baŋi.

¹⁰ Nawutan kado badoo badu'an “Nayafan”; nakaha nayafan aloolan, anwoon *Krittu.

¹¹ Anwoonun naweek ƚi an akluŋ kawo nalempar batënŋul.

¹² ŋaŋ ankdëmanuŋ bkowul baluŋ kawalana, kê ŋaŋ ankwalanuŋ bkowul baluŋ kadëmana. »

Pwuŋan pi bafaritay

¹³ Yetu akak aji : « Nawuŋani an *bajukan Bgah na an *bafaritay an nanwoon balagare, nanjaŋ naneenan baŋaŋ pneeŋ du *Pših pi Baŋi. Naanji naneeŋ da an ƚi ŋleefan kē naanji nawut banjaluŋ pneeŋ baneeŋ!

¹⁴ [Nawuŋani an bajukan Bgah na an bafaritay balagare, naji nade bka bti bi baat bayoŋ kabot kajon ƚi pŋehan Našibaŋi pa pwinana. Ukaŋ kē Našibaŋi akluŋ kakoban kakob kandëmnuŋ maakan.]

* 22:32 Ppën 3.6. * 22:44 Kaŋaam 110.1. * 23:5 Bayuday baji bado iko ilon ƚi bapiituŋ Uŋup wi Našibaŋi kaleŋna wa. Ital inilu inwoon ƚi iŋen yi imiŋa yi baka ikak aji iŋaŋ baka Uŋup wi Našibaŋi.

15 « Nawuṭani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, an biki pkakan ṅaaj alooan ṭi udolade wi nan pajaaj paṭu namuur idēk na ṅtaak. Woli naka'a, naji nadola ataaj na pneej infernu ṅyaaj ṅtēb kapelan.

16 « Nawuṭani, an bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaaj naji : “Woli ṅaaj ajej *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi amehnaana, uunwo ukoolan ; bē woli ṅaaj amehna ṭi uuuuru wi katoh ki Naṣibaṭi, awo i kado uko wi ajakuj.”

17 « An bawaaj ṅṣal, an bakuul! we udēmnuj: uuuuru wa kēme katoh ki Naṣibaṭi kandoluṅ kē uuuuru mēnt uyimani?

18 Nakak aji naji : “Woli ṅaaj amehna ṭi *bliit bi mngur, uunwo ukoolan, bē woli ṅaaj amehna ṭi iko inṅejanuṅ ṭi ba, awo i kado uko wi ajakuj.”

19 An bakuul, we udēmnuj: iko inṅejanuṅ ṭi bliit bi mngur kēme bliit bi mngur bankakanuṅ iko mēnt kē iyimani?

20 Pmehna ṭi bliit bi mngur pawo pmehna ṭi ba na ṭi iko bti inwoon ṭi ba.

21 Kē pjej Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi kamehnaana pawo pmehna ṭi ka na ṭi anṅeṭuṅ ka.

22 Pmehna ṭi baṭi pawo pmehna ṭi pṭij pṣihni pi Naṣibaṭi na ṭi anṅoṅ ṭi pa.

23 « Nawuṭani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, nanjaaj nawul kafah ki Naṣibaṭi ṭi iko bti yi nak-jaaruṅ kadoo wul impoṭeṭaanuṅ maakan aṣē wo naanji nado uko unkaanuṅ udooni ṭi iko yi bgah bajakuṅ: pwo natool, pṅaga, na pṅiyaar Naṣibaṭi. Yaṅ yi yi nawoon i kado lah kaṣē kawut kaṭilma indukiij

24 An bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaaj natēntan poot pi nan pa ppēnan uwu kaṣē yoor untaam wi pnkunkaali.

25 « Nawuṭani an bajukan Bgah na bafaritay an nanwoon balagare, naji nawent ikoopa yi nan na iraata yi nan bnuura ṭi bdiḡ, meet daṣē tum na iko yi kakij na kafeer.

26 Iwi nafaritay nakuul, duniin iwent kakoopa na praata meet, bdiḡ bahilna bajinṭ.

27 « Nawuṭani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare nanjaaj nawo ji ihēr yi babomanuṅ: iji inuura ṭi bdiḡ, meet kaṣē tum na imoh na iko impuṅ.

28 Kē hēnk di di nawoon, naji nawo wo ji baṅaaj baṭool ṭi kadun ki baṅaaj, aṣē tum na kalagare na buṭaan ṭi ṅhaaṣan meet.

29 « Nawuṭani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare, nanjaaj naniw ihēr yi *baṭupar Naṣibaṭi kabot kaboman ihēr yi baṭool,

30 kaṣē kaji ṭi uṣal : “Woli ṅwo laalan da ṭi wal wi baṣinun, ṅēnknaakiir na baka katul pṅaak pi baṭupar Naṣibaṭi.”

31 Hēnk naji nadinan kē nawo babak bam-biin afin baṭupar Naṣibaṭi.

32 Nabaanēṣ uko wi baṣinan babinuṅ ajun.

33 « An ṅpula, pntuni pi ṅṅfunan! Hum di di nakhinanuṅ kabuur kakob, kawo naankneej infernu?

34 Waṅ ukaaj kē nji kayil baṭupar Naṣibaṭi, baṅaaj banwoon na uṣal untuṅa, na bajukan : naluṅ kafin baloṅ, kapaṅ ṭi krut, naluṅ kafud baloṅ itintēl du *itoh iṅehanaani yi nan, kabot kadookar na baka na ṅbeeka.

35 Hēnk, pṅaak bti pi baṅaaj baṭool pi natuluṅ ṭi mboṣ pahilna pakak ṭi an, du pkeṭ pi Abel natool te du pi Takariya, abuk Baraki, i bafinṅ ṭi dko danwoon ṭi ptoof pi umeeṣa wi bṅejan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi.

36 Dṭupan na manjoonan, kawuuj ki kayeenk kakob ki iko mēnt bti iktijuj. »

Yetu aṭēgara Yerutalem

(Luk 13.34-35)

37 Yetu akak aji : « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaaj kfin *baṭupar Naṣibaṭi kabot katap biki ayilun ṭi iwi mṅlaak, ṅyaaj ṅtum ddo na pṅonkrēn babuku jibi uguk ujaaj uboof ṅbuk wa, kē ipoki.

38 Hēnkun, Naṣibaṭi aṣaaj adukaran katohan.

39 Dṭupan, naankak awinēn te unuur wi nakluṅ kaji : “ṅaaj ankmbiin ṭi katim ki Ajugun anuurandēni !” »

24

Utoka Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi

(Markut 13.1-4; Luk 21.5-7)

1 Yetu apēn ṭi *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi, kē baṭaṣarul baṣē ṅoga pa pṅiimana jibi kadēmi akuṭ anuura.

2 Kē aṣē teem baka aji : « Jēm nawin iko yi bti i? Na manjoonan dṭupan, nin plaak paankduka kapaf ṭi pṅēnt pa ṭi bē paankfoma kajot ṭi mboṣ. »

ṅnuur ṅi mnhaj

(Markut 13.5-13; Luk 21.8-19)

3 Yetu aṭo du pnkuṅ pi mnoliwera, kē baṭaṣarul baṣē bi agaag na a, ahepara aji : « ṭupun, lum di di uko waṅ ukwoon, na uko unkyuujuṅ un ubi'u na uba umundu? »

4 Kē aṭeem aji : « Naṭaafaraan baguuran,

5 ṭiki baṅaaj baṭum baluṅ kabi na katim ki naan, kaji bukal bawoon *Krittu, kaguur baṅaaj baṭum.

6 Woli naluṅ aṭiink ṅgut, abot aṭiink kē bakṭiiniyaan ṅgut, nawutan kalēnk : iko mēnt iwo i kawo. Kē naṣē wo i kame kē uundobi wo uba umundu.

7 Utaak unaŋa ugut na utaak ulon, p̄sih pagut na plon. Ubon ulun kawo ŋi n̄taak n̄lon, mboŋ mando kaŋin̄tar.

8 Iko m̄n̄t̄ b̄ti ikwoon ujuni wi mn̄haj mn̄week, ji mn̄haj mi n̄aaŋ ankyaan kabuk.

9 « Wal m̄n̄t̄ balun kamoban kawul bahajan bafin; katim ki naan kalun kaŋu n̄taak b̄ti n̄jaŋsooran.

10 Baŋaan batum baankak afiyaar̄n, bado kawaapar kabot kaŋsoorad.

11 Batum balun kaŋilan kaji bawo *baŋupar Naŋibaŋi kaguur baŋaan batum.

12 Buŋaan dad̄em maakan baŋaan badoo bakak baankak anjalad.

13 K̄e n̄aan anŋaan am̄eban ŋi n̄ji aliin̄t̄ n̄nuur b̄ti, un̄ m̄n̄tan alun kabuur.

14 Balun kaŋup *Uŋup Ulil Unuura wi *P̄sih pi Baŋi wi ŋi umundu b̄ti, baŋaan b̄ti bahilna batiink wa. Wal m̄n̄tan wi wi uba umundu ukbiin̄. »

Unoor uweek

(Markut 13.14-23; Luk 21.20-24)

15 Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuŋaan maakan unjaan uŋopan, wi *Daniyel *Naŋupar Naŋibaŋi aŋiiniyaanun̄ k̄e uwo ŋi *d̄ko d̄yimanaan du Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi – ankeyiirun̄ awo i kayikr̄en –

16 baŋaan bankwoon du utaak wi *Yuda bakeeriin̄ baŋi baya du inkun̄ iweek.

17 Anŋoon du uŋaala awutan kaneejar uko ulon.

18 Anwoon du uŋeeh, awutan kakakar bayeti bi nul!

19 N̄nuur m̄n̄t̄, baat̄ bankwoon na iyin̄, na bankbootanun̄ bawuŋan.

20 Naŋeahan p̄ti m̄n̄t̄ pawut kawo ŋi wal wi uŋubal na m̄poj k̄eme ŋi *unuur wi pnoorf̄en.

21 N̄nuur m̄n̄t̄ n̄jawo n̄nuur n̄ji mn̄haj mn̄week. Mn̄haj manwoon maambaan kawohara wi umundu uwoonun̄ ; k̄e mn̄haj m̄nt̄n̄t̄ ma maankak alun kawo nin yuaaŋ ulon kak.

22 K̄e woli Naŋibaŋi aantiinkŋ̄en lah n̄nuur m̄n̄t̄, nin n̄aan aankduka duka kado kah̄ef̄n̄t̄ ; k̄e baŋaan biki adatuŋ baŋe ŋu k̄e atiinkŋ̄en n̄ja.

23 « Wal m̄n̄t̄, woli n̄aan ajakan : “*Krittu awi !” k̄eme : “Awi moŋ !” Nin nakfiyaara.

24 Baŋaan balun kanaŋa kaŋilan kaji bawoon Krittu na *baŋupar Naŋibaŋi. Bado m̄lagre na iko iŋon̄ar̄eanaan pa woli bahilani bado n̄aabar du baka biki Naŋibaŋi ajokun̄.

25 Aa, d̄ŋupan nawo bame ji uko m̄n̄t̄ ubi udo kaban.

26 « Woli bajakan keeri : “Krittu awi du *p̄ndiis̄” nawutan kaya da ; k̄eme woli bajakan : “Awi amena moŋ” nakfiyaar uko m̄n̄t̄ nin.

27 Jibi kaliik liik kajaan kawoona kaban kalon ki baŋi, kajeehan baŋi b̄ti, h̄enk di di ubi wi *Abuk N̄iin̄t̄ uklun̄ kawo.

28 Dko di untaam ukeŋnun̄ dul di n̄jugude n̄ajaan n̄jayit. »

Ubi wi Abuk N̄iin̄t̄

(Markut 13.24-27; Luk 21.25-28)

29 Yetu akak aji : « Woli n̄nuur n̄ji unoor n̄nuun̄ n̄jaŋ̄epa ŋ̄ep, »

“Unuur uunkak ado kat̄er,
pli paankak ado kat̄er,

n̄jah n̄jajot,

mn̄hina mi baŋi manŋin̄tar⊘.

30 Wal m̄n̄t̄, iko ink̄yuujuŋ k̄e *Abuk N̄iin̄t̄ abi, iwinana du baŋi, k̄ntaali ki umundu b̄ti kalun kayewla ; kawin Abuk N̄iin̄t̄ abi ŋi inf̄elun̄ yi baŋi na mn̄hina na m̄nd̄em m̄week.

31 Alun̄ kayil n̄wanjut n̄ji nul n̄jaba na plul p̄week, n̄jayitr̄en baŋaan biki adatuŋ banwoonun̄ n̄taak b̄ti kap̄ena du kaban kalon ki umundu te kalon.

Uhoŋ wi mn̄ko

(Markut 13.28-32; Luk 21.29-33)

32 Yetu akak aŋiini na baka aji : « Natenan ŋi mn̄ko. Wi inah iŋunan̄ jun pluuman, k̄e itoh ip̄eni, n̄aji name k̄e p̄ti paŋogi.

33 K̄e h̄enk, woli nalun̄ awin iko m̄n̄t̄ b̄ti, nameen k̄e ubi wi *Abuk N̄iin̄t̄ uŋogi, awun̄ ŋun̄ pl̄eman.

34 Na manjoonan, d̄ŋupan kawuun̄ ki kaankŋ̄ep̄ b̄e iko m̄n̄t̄ b̄ti iinwinanaa.

35 Baŋi na mboŋ n̄jaba, k̄e n̄ŋup n̄ji naan n̄jaŋ̄e wo n̄jaankba. »

Nawoon bten

36 Yetu akak aji : « K̄e ŋi uko wi unuur m̄n̄t̄ na woori m̄n̄t̄, nin alon aammee, nin n̄wanjut du baŋi, nin n̄ji Abuk Naŋibaŋi ; Paapa ŋaŋ̄ ameen̄.

37 Jibi ubiin̄ awo ŋi wal wi *Nowe, h̄enk di uklun̄ kawo kak ŋi wal wi *Abuk N̄iin̄t̄ akbiin̄.

38 H̄enk di uwoon ŋfa ji meel mambi mando kapar awun umundu b̄ti, baŋaan bade, adaan, aniim, aniimand̄en babuk baka te unuur wi Nowe aneejuŋ ŋi upuur.

39 k̄e baŋaan baanŋal aji uko ulon ubi, te k̄e meel mando par aba baka b̄ti. H̄enk di ukwoon ŋi ubi wi Abuk N̄iin̄t̄.

40 Biin̄t̄ bat̄eb bawo du uŋeeh, alon ajejana, alon aduka.

41 Baat̄ bat̄eb bawo ŋi p̄son, alon ajejana, alon aduka.

42 « Nawoon bten, naamme unuur wi Aju-gun akbiin̄.

43 Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame wal wi nakiiŋ akbiin̄ na uŋejan, awo bten aankdinan balun̄an uniw wi katohul.

⊘ 24:29 Itayi 13.10; 34.4.

44 Ukaanj kē an kak, nawo kawo bten, ũiki Abuk Ńiint' abi ũi wal wi nawooj naankyoonka. »

Nalemp natool na nalemp anwooj aanwo natool

(Luk 12.42-46)

45 Yetu akak aji : « In awooj nalemp natool natit i ajug katoh akũuuj ũi kadun ki balemp biki nul, ado kawul baka kafah ki ũdeey ki baka uwoori ubanle? »

46 Nalemp i ajug katoh aktēnkuj ũi ulemp wi aũu' u luũ wal wi akkakuũ, uũ mēnt' anu-randēni.

47 Dũupan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti.

48 Bē woli nalemp awo nawuũaan, aji ũi uũalul kē ajugul ajon ubi,

49 aũē naũa akob balemp batēntul, ade adaan na bakuj,

50 ajug nalemp mēnt' aluj kabi ũi unuur wi awooj naankyoonka, na wal wi awooj aamme.

51 Ahajana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado balagare : dul di bakluũ kawooni, kadeebaũ kadohrēn.

25

Uhoũ wi beegani iũeen

1 Yetu akak aji na bankntiinkuluũ: « Kē hēnk, *Pũih pi Baũi paluũ kawo ji uko wi beegani iũeen banwooj na ũkaniya pya kakit naniim.

2 Kaũeen ũi baka baanklipara, kē kaũeen bandukiinj baklipara.

3 Banwooj baanklipara bukuũ bajej ũkaniya ũi baka aũē wo baantij ungaant ulon kak ;

4 kē banklipariinj baũē ũij ungaant ũi ũmpoban na ũkaniya.

5 Jibi naniim ajonuũ ubi, kē baũē ũjyēnt' bukal bti.

6 « Na utejan mũjel, kē pdiim ploũ paũē liir aji : "Naniim abi! Napēnan nakita."

7 Kē beegani bti baũē naũa aboman ũkaniya ũi baka.

8 Kē beegani banwooj baanklipara bukuũ baũē ji na banklipariinj: "Naũenun ũi ungaant wi nan, ũkaniya ũi nun ũjajēmũaa."

9 « Kē baũē teem baka aji : "Nin, wi uundo kēs kēs ũfaaũēr. Nayaan du bajula nanug wi nan."

10 Batool pya pnug ungaant, kē naniim aũē bi. Bambomandēruũ aba kē baneey na a du dko di bniim, kē bgah badēti.

11 « Banwooj baanklipara wi badukiinj abi, aũē ji : "Naweek, naweek, haabēũun bgah!"

12 « Kē aũē teem baka aji : "Na manjoonan, dũupan, mēmmē an !" »

13 Kē Yetu aũē ji : « Nawoon bten keeri, naamme unuur kēme uwoori wi *Abuk Ńiint' akbiinj. »

Uhoũ wi balemp biki bawuluũ itaka

(Luk 19.12-27)

14 Yetu akak ahoũ na baka aji : «*Pũih pi Baũi paluũ kawo ji uko wi ũiint' ankyaan bayaas, aũē du balemparul adukar baka bka bi nul.

15 Awul baka itaka, andoli inliũuũ na ulemp wi ahinanuũ kado na ya. Awul aloũ inliũuũ na baluk bi ũũsubal kaũeen, awul aloũ inliũuũ na baluk bi ũũsubal ũtēb, awul nawa-jantēn bi uũsubal uloolan, aũē tool ũi dko mēnt' aya pyaanũ.

16 « Nalemp i bawuluũ baluk bi ũũsubal kaũeen abi jun jun plem na itaka ũi dko mēnt' aka itaka impeluũ uko wi bawuluũ ũjyaas ũtēb.

17 Kē i bawuluũ bi ũũsubal ũtēb akak ado ji nateek, aka uko wi bawuluũ ũjyaas ũtēb.

18 Kē i bawuluũ baluk bi uũsubal uloolan aũē jip bhēr amen ktaka ki ajugul awuluũ.

19 « Wi ajug balemp ayaan ajon, aũē ũiũũ, adu balemparul babi baũupa jibi baduki ado na itaka.

20 Nalemp i bawuluũ baluk bi ũũsubal kaũeen abi aũij itaka aji na a : "Naweek, iwulēn itaka inliũuũ na baluk bi ũũsubal kaũeen aji nlemp, kē nduk aka uko wi iwulnuũ ũjyaas ũtēb, yii yi."

21 « Naweek kē aji na a : "Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoũ ũi nwuliinj. Dwulu umpeluũ wa maakan. Biin iwo ũi mũlilan na ũji."

22 « Kē natēbantēn i bawuluũ itaka inliũuũ na baluk bi ũũsubal ũtēb abi aji na a : "Naweek, iwulēn itaka inliũuũ na baluk bi ũũsubal ũtēb, kē nduk aka uko wi iwulnuũ ũjyaas ũtēb, yii yi."

23 « Kē naweek aji na a : "Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoũ ũi nwuliinj, dwulu umpeluũ wa maakan, biin iwo ũi mũlilan na ũji."

24 « Kē nawajantēn i bawuluũ itaka inliũuũ na baluk bi uũsubal uloolan aũē bi, aji : "Naweek, dme kē iwo ũi anjoũtun anjaan akit du dko di awooj aantēpii kabot kakaaw dko di awooj aanjaari.

25 Dũi' u ũi, ukaanj kē nũip amoy ya ; itaka yi nu yii yi."

26 « Kē ajugul ateema aji : "Iwi nalemp nawuũaan, nanũabēr! Ime kē dwo ũi anjaan akit du dko di awooj aantēpii kabot kakaaw dko di awooj aanjaari ;

27 kē we ukaanj keeri kē iinjeũ itaka yi nwuliinj ahankan du naũēũan ba? Inũaan kabuk uko ulon woli dyaar ya.

28 Najejan itaka mēnt' nawul ankaan baluk bi ũũsubal iũeen."

²⁹ Bawul ankaañ, ašë tumandën, kē anwoonj aankaa badoo yeenk yeenk uko wi adukanaaniin.

³⁰ Hēnkun, nafēlan nalemp nawaan udooni i du bdēm, dul di bakluñ kawooni, kadeebať kadohrēn. »

Unuur wi pwayēs

³¹ Yetu akak aji : « Woli *Abuk Ņiint aluñ abi na mndēm mi nul agakandēr na nwanjut bti, aťo ťi pťij pi pših na mndēm.

³² Bañaan biki nťaak bti nji mboš bayit ťi kadunul, ašë paťēs baka jibi nayafan ajaan apaťēs nķaneel na nji.

³³ Aťu nķaneel ťi kañen kadeenu, kašë kaťu nji ťi kamayu.

³⁴ Wal mēnt ťi wi naših ašaan aji na banwoonj ťi kañenul kadeenu : “Nabiini, an biki Paapa awuluñ bnuura bi nul, naneenan ťi Pših pi Baťi pi Našibaťi abomananar ťi umundu upašnuñ.

³⁵ Ubon ubi de’ēn kē naťenēn kē ndee, kē udaan uťijēn kē naťenēn kē ndaani, dbi wo nayaant, kē nayeenkēn,

³⁶ awo mēnwō na imiša, kē nawoharēnēn, amaa kē nabi pwinēn, awo ukalabuš kē nabi pwinēn.”

³⁷ « Batool banwoonj ťi kadeenu bahepara wal mēnt kaji : “Ajugun, lum di di nwiniiñ kē iwo na ubon kē nřwulu uko ude, aňal udaan kē nřwulu kē idaani,

³⁸ awo nayaant kē nyeenku, awo iinwo na imiša, kē nřwoharēnu,

³⁹ amaa kēme awo ukalabuš kē nji pwinu?”

⁴⁰ « Naših ateem baka wal mēnt kaji : “Na manjoonan, dťupan, uko wi nadoluñ pa alonj ampoťęaanuñ ťi bayit naan biki, nji i i nadoluñ wa.”

⁴¹ « Wi wi ašaan aji na banwoonj ťi kamayu : “Nalowaan, an nanfēpaniiñ naya du bdoo banwoonj baankjēmsa bi babomanuñ pa Untaayi Uweek na nťašar wa.

⁴² Ubon ubi de’ēn, kē napok pťenēn nde, kē udaan uťijēn bē naanťenēn ndaan,

⁴³ dbi wo nayaant kē naanyenkēn, awo mēnwō na imiša kē naanwoharēnēn, amaa abot awo du ukalabuš kē naambi pwinēn.”

⁴⁴ « Bukuñ mēntan bakak ahepara wal mēnt kaji : “Ajugun, lum di di nwiniiñ kē iwo na ubon, aňal udaan, awo nayaant, awo iinwoh imiša amaa kēme awo ukalabuš kē nēntēnku?”

⁴⁵ « Ateem baka wal mēnt kaji : “Na manjoonan, dťupan, uko wi nawoonj naando pa alonj ťi bampoťęaanuñ biki, nji i i nawoonj naando wa.”

⁴⁶ « Kē hēnk di di bakluñ kaya, balonj du mnhaj mi mndani, banwoonj batool baka ubida wi mnťo. »

26

Uko wi batiinkaruñ aji bado Yetu (Markut 14.1-2; Luk 22.1-2; natenan ťi Yowan 11.47-53)

¹ Wi Yetu aťupuñ uko wañ bti ašë ji na baťašarul :

² « Name kē *Ufettu wi Mbuur uduka nřnuur nťēb, kē bakluñ kawul *Abuk Ņiint bahilna bapaña. »

³ *Baťeñan baweek na bantohi kē bašë yit wal mēnt du uko *naših i baťeñan i katim kawoonj Kayif.

⁴ Batiinkar aji bado mntit kamob Yetu kabot kafinā,

⁵ ašë wo baanāl pdo uko mēnt ťi wal wi ufettu ťiki baťi ubeeka ubi ušintar.

Naať alonj aješ Yetu ukēra ujuñ ulil pťēkēñ

⁶ Yetu awo du uko Fimonj i bajaan badu namaak bdoo du ubeeka wi Betani.

⁷ Wi awoonj ťi pde, kē űaať alonj ašë bi aňoga, awo na pťukar pmpoťi pi banuñuñ itaka itum. Pawo na ukēra ujuñ ulil pťēkēñ untamuñ maakan. Aješ ukēra mēnt ťi bkwō bi Yetu.

⁸ Wi baťašarul bawinuñ uko wi űaať adoluñ badeebať aji : « we uwoonj kalat ki?

⁹ Ukēra wi uhilan lah kawaapana itaka itum, kajej ya kaťen bajuuk. »

¹⁰ Kē Yetu ammeenj uko wi bajakuñ ašë ji : « we ukaañ kē naknooran űaať i ba? Uko unuura wi wi adoluñ hēnk pa nji.

¹¹ Na manjoonan, bajuuk bawo na an nřnuur bti, kē nji, mēnkwo na an nřnuur bti.

¹² Aješēn jeeš ukēra ujuñ ulil pťēkēñ wi ťi uleef pa umoy wi naan.

¹³ Na manjoonan dťupan, dko di baktupnuñ *Uťup Ulil Unuura wi, bakak aťup uko wi űaať i adoluñ, kalešna'a.

Yudat anwaapuñ Yetu

¹⁴ Wal mēnt, alonj ťi baťašar Yetu iñeen na batēb anwoonj Yudat Itkariyot, aya du baťeñan baweek,

¹⁵ aji na baka : « we wi nakwulnuñ nšë wulan Yetu ba? » Kē bukuñ bawula ktaka iñeen nřwanjant ťi baťakuñ na untaam.

¹⁶ Wi wi ajunuñ pla jibi akdoli kadoo kawula baka.

Pde pbaañšaani

¹⁷ Baťašar Yetu babi aňoga ťi unuur uteek wi *ufettu wi ipoom indať ašë hepara aji : « Țuñ di di inaluñ nřya nřjuñna pde pi *Ufettu wi Mbuur ba? »

¹⁸ Kē ateem baka aji : « Nayaan ubeeka du uko ašë najaka : “Najukan aji : Wal wi naan ubani, du katohu di di nji kadolnuñ ufettu na baťašar naan.” »

¹⁹ Kē baťašarul bado jibi Yetu ajakuñ na baka, aboman pde pi ufettu.

²⁰ Wi utaakal ubanuñ, kē Yetu ašë ťo na baťašarul iñeen na batēb pa pde.

²¹ Bawo ti pde, kè ašè ji : « Dɔpan, na manjooan, alon ti an aluŋ kawaapèn. »

²² Bajooŋan maakan andoli kahepara kaji : « Ajugun, woon nji a i? »

²³ Kè ateem aji : « Anktuun kañen na nji ti praata, uŋ mənŋan akwulunŋ!

²⁴ Aa, *Abuk Niint awo i kakeŋ jibi upiitaniŋ ti a ti Ulibra wi Našibaŋi, kè aŋsaŋ awula ašè wuŋan! Uhokan lah awo aankbuka. »

²⁵ Kè Yudaŋ, anwaapulun ašè hepara aji : « Najukan, woon nji a i? »

Kè Yetu ateema aji : « Ijakun haŋ. »

²⁶ Wi bawoon ti pde, kè Yetu ašè jeŋ kapoom, abeeb Našibaŋi, akitèš ka awul bašaŋarul ašè ji : « Nayeekan nade, uleef naan wii wi. »

²⁷ Akak ajeŋ pnkalame pi poot, abeeb Našibaŋi, awul baka ašè ji : « Nadaanan ti pa an bti,

²⁸ pñaak naan pii pi, pakntenjanun bhoŋar, pul paktuliŋ Našibaŋi ahihna amiir bañaan baŋum pjuban pi baka.

²⁹ Kè nšè ɔpan, mènkaŋ adaan poot pi te unuur wi nji kalun kadaan pa phalu na an, du Pših pi Paapa. »

³⁰ Bayeeh añaamarèn Našibaŋi, ašè pèn atool pya du Pnkuŋ pi Mnoliwera*.

Yetu aɔup kè Piyeer aluŋ kapok kaji aamme'a

(Markut 14.26-31; Luk 22.31-34; nate-nan ti Yowan 13.37-38)

³¹ Yetu aji na baka : « Uko wi bak-lun kadolèn ti utejan wi nŋa wi uŋ an bti nadukèn. Kè hènŋ di di upiitun ti Ulibra wi Našibaŋi aji : “*Dkob nayafan kafin, nkaneel ni batani nšè nawayšer.*”²⁰

³² Woli dlun anaŋa ti pkeŋ, kajotan kadun du Galilay. »

³³ Piyeer aŋiini na a wal mènŋ aji : « Woli uko wi bakdoliŋ uŋ kè bañaan bti baduku, nji mènkduku. »

³⁴ Kè Yetu ašè teema aji : « Na manjoo-nan dɔpu, ji uguk udo kahaan nŋa di, ipok pme'en nŋaaš nwanan. »

³⁵ Piyeer kè ašè ji na a : « Udole wo pkeŋ keŋ na iwi, mènkpok kaji mèmme'u. » Kè bašaŋarul bti bakak aji haŋ.

Pñehan pi Yetu du Gettemaniya

(Markut 14.32-42; Luk 22.40-46)

³⁶ Wal mènŋ kè Yetu ašè ban na bašaŋarul du dko dlon di bajaan bado Gettemaniya ašè ji na baka : « Naŋoon ti, dya du kadun kañehan Našibaŋi. »

³⁷ Ajeŋ na a Piyeer, na babuk Tebede batèb, ašè pùn ptiink pjootan na mnhaj ti uhaaš wi nul.

³⁸ Aji na baka wal mènŋ : « Uhaaš wi naan ujootan, pjootan mènŋ padit maakan kè ndoo kita. Nadukiin ti nawo bten. »

³⁹ Kè wi ajohariŋ aya low btiŋu ašè jot afèt kaara ti mboš añehan Našibaŋi aji : « Paap, woli uhinan kawo, lowaan pnkalame pi mnhaj mi ti nji, ušè uwut kawo jibi nŋaluŋ, uwoon jibi nŋaluŋ. »

⁴⁰ Akak ašè ɔnŋk bašaŋarul kè baknoyènt, kè ašè ji na Piyeer : « Naandoo hilan awo bten na nji uwoori uloolan tañ!

⁴¹ Nawoon bten nado kañehan nawutna kajot ti kaguuru. Nhaaš ni nan nŋal maakan pdo bnuura, kè nleefan nšè biišna. »

⁴² Akak aya uyaas utèbantèn alow baka añehan Našibaŋi aji : « Paap, woli pnkalame pi mnhaj pi paanhilan pteŋ bè mènkdan pa, uko wi nŋaluŋ ukeeriin udolana! »

⁴³ Akak kak, aŋnŋk bašaŋarul kè baknoyènt, ɔiki kèš ki baka kadit bnoy.

⁴⁴ Akak aduk baka aya uyaas uwajantèn pñehan Našibaŋi, akakalèš uko wi ajakuŋ.

⁴⁵ Akak wal mènŋ du bašaŋarul ašè ji na baka : « Nahuma kanoyènt abot anoorfèn? Wal wi *Abuk Niint akwulaniŋ ti iñen yi bado buŋaan uñogi.

⁴⁶ Nanaŋin nŋa! Natenan, ankwulunŋ awii wi. »

Yetu amobanaa

(Markut 14.43-50; Luk 22.47-53; nate-nan ti Yowan 18.2-11)

⁴⁷ Yetu ahum kaŋiini, kè Yudaŋ, anwoon alon ti banjañan iñeen na batèb, ašè wuj na pntuk pi bañaan banwoon na ikeŋ na induk. *Baŋenan baweek na bantohi bayilun baka.

⁴⁸ Yudaŋ anwaapulun aji na baka hènŋ di di bakmeenun nŋaan mènŋ : « I nji kamookun, ul a, namobana. »

⁴⁹ Wi abanaan ban aŋog Yetu, ašè ji na a : « Dwulu mboš, najukan » ašè mooka.

⁵⁰ Kè Yetu ašè ji na a : « Nanoh, doon uko wi ibiŋ pdo. » Kè bukundu bašè dèpa ti a amoba.

⁵¹ Alon ti bangakandèrun na Yetu atoot kakeŋ abi fal fal kabaŋ ki nalempar *naših i baŋenan.

⁵² Kè Yetu ašè ji na a : « Kakaan kakeŋ ki nu ; bañaan bti bankjejun ikeŋ balun kakeŋna kakeŋ.

⁵³ Iŋal aji mènhi kadu Paapa i, awulèn ti dko mènŋ uko umpelun nwanjut iñeen-week-iñeen nŋaaš iñeen-nŋtèb?

⁵⁴ Woli ddo haŋ, hum di di uko wi bapiitun ti Ulibra wi Našibaŋi uhilanun kadolana keeri? Wul ujakuŋ aji uko mènŋ uwo kadolana. »

⁵⁵ Wi wi Yetu aŋaan aji na pntuk pi bañaan pun : « Dwo nado buŋaan i, kè nado bi pmobèn na ikeŋ na induk? Nnuur bti dji

* 26:30 Pnkuŋ pi mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti di Oliveira, Mount of Olives.” ✱ 26:31 Takariya 13.7. † 26:50 Doon ulemp wi nu : Npiit nlon nŋa : we ukaaŋ kè ibii?

kaŋo du *katoh ki Naŋibaŋi kajukan, kē naam-mobēn.

⁵⁶ Kē iko bti inkdolaniin hēnk iwo iko yi *baŋupar Naŋibaŋi bajakuŋ ŋi Ulibra wi nul. » Baŋaŋarul bti baŋi aduka.

Yetu du uruha wi bayuday

(Marku 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; natenan ŋi Yowan 18.12-24)

⁵⁷ Bammobuŋ Yetu baŋooŋa du uko Kayif *naŋih i baŋeŋan di *bajukan Bgah na bantohi bayitunŋ.

⁵⁸ Kē Piyeer aŋe wo du kalowan aŋaŋa te da ; aneej ŋi blay aŋe ŋo na balemp aten jibi uko ukbiin kabaaŋŋaan.

⁵⁹ *Baŋeŋan baweek na biki *uruha bti bala uko ulonj utapar Yetu kadolna akeŋ.

⁶⁰ Baŋaŋ batum badoo bi atapara iko ilonj kē iinkēŋa kēs. Kē batēb balonj babaaŋŋaanunŋ pbi,

⁶¹ aŋe ji : « ŋiint ŋi aji ahilan kafom *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi kabot kaniw ka ŋi ŋnuur ŋwajanŋ. »

⁶² Kē naŋih i baŋeŋan aŋe naŋa aji na a : « Iinkteem i? Iintiink uko wi baŋaŋ biki baktupunŋ ŋi iwi i? »

⁶³ Kē Yetu ayompa yomp.

Kē akak aji na a : « Dŋehanu, ŋi katim ki Naŋibaŋi ajuw ubida, ŋupun me iwoonj *Krittu Abuk Naŋibaŋi. »

⁶⁴ Kē ateema aji : « Iji haŋ. Dŋupan kak, hēnkun, nawin *Abuk ŋiint aŋo du kaŋen kadeenu ki Naŋibaŋi anhiniin iko bti ; nawina kak abi na infelunŋ yi baŋi. »

⁶⁵ Wal mēnt, kē naŋih i baŋeŋan aŋe tow imiŋa y i nul² aŋe ji : « Akar Naŋibaŋi! Nkak anuma uko ulonj i? Natiinka hēnkunŋ kē akar Naŋibaŋi. »

⁶⁶ We wi naŋaluŋ ŋi uko waŋ ba? »

Kē bateem aji : « Adukaanaana, awo i kakeŋ. »

⁶⁷ Wi wi baŋaŋ atēfjēra ŋi kaara, aŋuuka abot akoba iŋen ŋi ijeem

⁶⁸ aŋe ji na a : « Iinji iwo Krittu Naŋupar Naŋibaŋi i? ŋupan ŋaŋan ankobiin keeri. »

Piyeer apok aji aamme Yetu

(Marku 14.66-72; Luk 22.56-62; natenan ŋi Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Piyeer aŋo wal mēnt ŋi blay du bdig, kē nalemp ŋaŋaŋ alonj aŋoga aŋe ji : « Iwi kak ibi wo na Yetu i utak wi *Galilay. »

⁷⁰ Kē Piyeer aŋe pok ŋi kadun ki baŋaŋ bti aji aamme uko wi ŋaŋaŋ aktupunŋ hēnk.

⁷¹ Akak apēn aya umbanŋ wi plēman kē ŋaŋaŋ nalemp alonj akak awina aŋe ji na baŋaŋ banwoonŋ da : « Abi wo na Yetu i ubeeka wi Nataret. »

⁷² Kē akak apok, ado mehna. Aji na baka : « Mēndo me me ŋiint i. »

⁷³ Bakak aŋo ntiinku, kē balonj ŋi banwoon da baŋe bi aŋoga aŋe ji : « Iwo na baka na manjoonan, idoo ŋup ŋup ji biki Galilay. »

⁷⁴ Kē aŋe mehna aji na Naŋibaŋi afēpa woli aankŋup manjoonan, awo ŋi pji « Mēmme ŋiint i. » ŋi dko mēnt, kē uguk uŋe haan.

⁷⁵ Kē Piyeer aŋe leŋ uko wi Yetu abiinŋ ajaka : « Ji uguk udo kahaan, ipok nyaas ŋwajanŋ kaji iimme ēn. » Apēn bdig aŋe wooni maakan.

27

Pkeŋ pi Yudat

(Marku 15.1-2; Luk 22.66; natenan ŋi Yowan 18.28)

¹ Na nfa kub, *baŋeŋan baweek na bantohi bayuday bti bayiti, atiinkar aji bafinŋ Yetu.

² Wi wi baŋaŋ atana, aŋe ŋooŋa awul *Pilata nantunŋa i utak mēnt.

³ Yudat anwaapunŋ Yetu awin wal mēnt kē baya kafina, aŋe ŋega akakan *baŋeŋan baweek na bantohi ktaka iŋeen ŋwajanŋ ki baŋaknuŋ untaam.

⁴ Aji na baka : « Djubani, wi nwulanŋ ŋaŋan anwoonŋ aando nin ukoolan. »

Kē baŋe teema aji : « Nēmme, utenu. »

⁵ Afel wal mēnt itaka ŋi *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi aŋe pēn aya ayuuladiir.

⁶ Baŋeŋan baweek bajej itaka yun aŋe ji : « Bgah bi nun baneenan ŋtu itaka yi du dko dhankni itaka di Katoh ki Naŋibaŋi ŋiki iwo yi pŋaak. »

⁷ Baŋiini atiinkar aŋe nug na itaka mēnt « uŋeŋ wi naniw idunk » ado dko dmoyni bayaanaŋ.

⁸ Ukaŋ kē te hēnkunŋ baji badu uŋeŋ mēnt « uŋeŋ wi pŋaak. »

⁹ Wal mēnt wi wi uko wi Yeremiya *Naŋupar Naŋibaŋi abiinŋ aŋup udolaniinŋ : « Baŋaŋ biki *Itravel baji ktaka iŋeen ŋwajanŋ ki baŋaknuŋ untaam ki ki baknugnuluŋ. »

¹⁰ Bajeyja anugna uŋeŋ wi naniw idunk jibi Ajugun ajaknuŋ. »^{*}

Yetu du kadun ki Pilat

(Marku 15.2-5; Luk 23.3-5; natenan ŋi Yowan 18.33-38)

¹¹ Yetu anaŋ du kadun ki *Pilata nantunŋa, kē aŋe hepara : « Iwi, iwoonŋ naŋih i *bayuday i? »

Kē ateema aji : « Ijakun haŋ. »

¹² *Baŋeŋan baweek na bantohi bawo ŋi ptapara iko itum, kē aanteem baka.

¹³ Kē Pilat aŋe ji na a : « Iintiink iko yi baktapariinŋ bti i? »

¹⁴ Kē aanteema teem, kē Pilat adoo ŋonjar maakan.

¹⁵ *Ufettu wi mnjeeh undoli, nantunŋa aji wutan nakalabuŋ, i baŋaŋan baŋaluŋ awutan.

† 26:65 P^{to}w imiŋa : Ado do haŋ ayuujna kē ŋi ul uko wi Yetu ajakuŋ uwo buŋaan bweek maakan. * 27:10 Takariya 11.12-13; Yeremiya 32.6-9.

16 Kë usë ka wal mēnt nakalabuş i katim kapēnaliij i bajaan bado Barabaat.

17 Wi wi Pilat aşaan aji na pntuk panyitun da : « Ahoj ti baka i i nañalun nwutanan ba, Barabaat kēme Yetu i bajaan bado *Krittu? »

18 Ame bnuura kē banwulun Yetu bakuja kuj ukaan kē bañija a.

19 Kē wal wi afoon du *uruha awayēs, kē aharul aşē yil kē baji na a, awut kaneej ti bñup bi ñiint natool un, ñiki aña nña kē anoor maakan ti nñaafi.

20 Bañjan baweek na bantohi bawuuk pntuk paji bawutan Barabaat başē bado bafij Yetu.

21 Kē nantuna akak ayeenk bñup ahepar baka aji : « Ahoj ti baka i i nañalun nwutanan? »

Kē bateem aji : « Barabaat. »

22 Akak ahepar baka aji : « Kē we wi mbaan ado keeri na Yetu i bajaan bado Krittu ba? »

Kē baji bukal bti : « Pañana. »

23 Kē akak ahepar baka : « Buñaan bhoj bi bi adolon ba? » Kē bahuuranaara huuran maakan aji : « Pañana! »

24 Wi Pilat awinun kē aankak ahil pdo uko ulon, kē bañaan babot ahuuranaara huuran maakan, kē aşē jej meel añow iñen ti kadun ki bañaan bukun aşē ji : « Dpēnan bkownaan ti pñaaak pi ñiint l. An nakmeen. »

25 Kē bañaan bti bateem aji : « Pñaaak pi nul pakakan ti un, na ti babukun. »

26 Wal mēnt, awutan baka Barabaat aşē do kē bakob Yetu na itintēl abaa wula baya bapaña ti krut.

Bangoli baben Yetu

(Markut 15.16-20; natanan ti Yowan 19.2-3)

27 Bangoli biki *Pilat nantuna bañoot wal mēnt Yetu du blay bi katoh ki nantuna aşē du batēnt baka bti kē babi afooya.

28 Bawohēşa imişa aşē tu'a bayeti bjeenkal.

29 Wi wi başaan aşir ukēl wi iyiw afuutana, abot ajej pmul plon aña ti kañen kadeenu*. Banjup wal mēnt ti kadunul aşē beña aji na a : « Nwulu mboş, iwi naşih i *bayuday! »

30 Batēñjēra akuñ ajej pmul pun akoba ti bkow.

31 Wi babenulun akēşan, bawohēşa bayeti akakana imişa yi nul aşē ñoota pya kapan du krut.

Yetu du krut

(Markut 15.21-32; Luk 23.26-43; natanan ti Yowan 19.16-24)

32 Wi bakpēnun, bayit na ñiint alon i ubeeka wi Firen anwoon katim ki Fimon, aşē tu'a pkuña krut di Yetu.

33 Baban dko di bajaan bado Golgota uwoon « dko di kaheem ki bkow. »

34 Bawul Yetu poot pannaakrēnun na bko btaaktaan, kē añem pa aşē pok pdaan.

35 Bapaña ti krut abot ado kanun na mlaak ahilna afaaşir imişa yi nul.

36 Wi wi başaan aña ayeña.

37 Bapiit ti bkowul duuñ uko unkaan kē bañu'a pkeñ aji : « I, awoon Yetu naşih i *bayuday. »

38 Bakak apan balat batēb, alon ti kadeenu ki nul, undu du kamayu.

39 Bankñepun bawo ti pkara abot abēt bēñan ikow aji :

40 « Iwi inhinanun katok *Katoh Kaweek ki Naşibañi kaşē kaniw ka ti nñuur nñawanñ, buuraan uleefu. Woli iwo Abuk Naşibañi heliin ti krut! »

41 *Bañjan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bakak abeña aji :

42 « A buuran balon aşē wo aanhinan pbuuran uleeful! Aji awoon naşih i *Itrayel, aheliin keeri ti krut, nşē nñiyaara!

43 Aanhañ Naşibañi i? Akeeri buurana, woli aña. Mēnt ul ajakun aji awo Abuk Naşibañi i? »

44 Balat biki bapañun na a bado kak akara hanj.

Pkeñ pi Yetu

(Markut 15.33-39; Luk 23.44-48; natanan ti Yowan 19.28-30)

45 Ti udiin unuur, unuur umara mara awunana, kē bdēm bawala ti umundu bti, ado nwoori nñawanñ.

46 Wi udoon uko ji nwoori nñawanñ, Yetu kē aşē do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani! » uwoon : « Naşibañi, Naşibañi, we ukaan kē iwutēn? »

47 Balon ti banwoon du bi watiinkulun aşē ji « Awo ti pdu *Eli *Nañupar Naşibañi. »

48 Ti dko mēnt, kē alon ti baka aşē ti ajej kalēmēnt atoop ti poot ptaaktaan atan ka ti pmul awula adaan.

49 Bandukiin kē başē ji na a : « Wutan! Nten me Eli abi kabuurana! »

50 Wi wi Yetu akaan ado pdiim pweek aşē jēmşa.

51 Wal mēnt, blaañ bkēm maakan banjaan baneenan bañaan pneej du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Naşibañi batowa ti ptoof. Kē mboş mankuñ aşinñar, mñlaak mñweek mantowaa,

52 kē ihēr ihaabşaa, banfiyaarun Naşibañi batum bankeñun kē banañaa.

53 Bapēn ti ihēr yi baka, kē wi Yetu anañiin ti pkeñ kē başē neej ti Yerutalem ubeeka uyimanaan, di bañaan batum ubunñun baka.

54 Wi naweek i bangoli iñeen-week baromen na bangoli bankyenñun Yetu bawinun kē mboş manşinñar abot awin

* 27:29 Ti utaaq mēnt başih baji bafuuta kabot kamēban pmul ti kañen. † 27:46 Eloy, Eloy, lama tabaktani Kañaaam 22.

uko unktëpuṅ, balënk maakan ašë ji : « Na manjooan, i awo Abuk Našibaṭi. »

⁵⁵ Baat batum bantašnuṅ Yetu du *Galilay aṭënkā banaṭ alow aten.

⁵⁶ Bi Mariya i utaaḱ wi Magdala, na Mariya anin bi Yakob na Yotef, na anin babuk Febede bawo ṭi baat mëntṭ.

Umoy wi Yetu

(Markut 15.42-47; Luk 23.50-56; nate-nan ṭi Yowan 19.38-42)

⁵⁷ Wi utaaḱal ubanuṅ, kë ñiintṭ alonṅ nayok i ubeeka wi Arimati ašë bi. Katimul kawo Yotef, awo kak naṭašar Yetu.

⁵⁸ Aya awin *Pilat, ašë hepara puum pi Yetu. Kë Pilat ado kë bawula pa.

⁵⁹ Yotef ajeṅ puum, abootṭan ṭi blaānṅ bfaatal feh

⁶⁰ ašë ṭu pa ṭi bhër bi nul bi abaanṅ ado do kë bajipa ṭi kabaṅ ṭi plaak. Wi wi ašaanṅ ado kë bakël plaak pweek atuhna ba ašë tool.

⁶¹ Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natëbantaṭenṅ bawo da wal mëntṭ, aṭo ataṅṅ na bhër.

Bañaanṅ bankyenṅṅ bhër

⁶² Unuur uṅinṭi, unuur mëntṭ uwoonṅ unṭaanuṅ wi pbomandër pa *unuur wi pnoorfën, *baṭeṅṅan baweek na *bafaritaṅ bayitiir aya du *Pilat,

⁶³ aji na a : « Naweek, ṅleš kë naṭilan i aṭup wi ahumuṅ najeb aji ṭi ṅnuur ṅwajanṭ anaṭa ṭi pkeṭ kakak najeb!

⁶⁴ Doon bado kayen bhër bnuura te unuur uwajanṭenṅ, kaṭi baṭašarul babi bakiiṅ puum bašë baji na bañaanṅ anaṭa ṭi pkeṭ. Nṅilan mëntṭ ṅadëm kapel ṅteek. »

⁶⁵ Pilat kë ateeḱ baka aji : « Naka bangoli. Naṭuun baka bayeṅ jibi naṅaluṅ. »

⁶⁶ Kë baya do kë bakyeṅ bhër : baniw plaak pantuhnuṅ bhër ašë do bayeṅ kë banaṭi.

28

Pnaṭa ṭi pkeṭ pi Yetu

(Markut 16.1-10; Luk 24.1-12; natenan ṭi Yowan 20.1-10)

¹ Wi unuur wi pnoorfën utëpuṅ, ṭi unuur uteek wi kanëm na nfa kub, bi Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natëbantaṭenṅ kë bašë ya pten bhër.

² Ṭi dko mëntṭ, kë mboš manšë šinṭar maakan, kë uwanṅut ulonṅ wi Ajugun ušë walnaana baṭi abi akël plaak ašë ṭo ṭi pa.

³ Ujeeh ji kaliik liik kë imiša yi wa ibot awo ifaatal feh.

⁴ Bayeṅ balënk maakan akat kat. Bawo ji bankeṭuṅ.

⁵ Kë uwanṅut ušë ji na baatṭ bukuṅ: « An, nawutan kalënk : dme kë nala Yetu i bapaṅuṅ.

⁶ Aanwo ṭi, anaṭa ṭi pkeṭ jibi abiiṅ aṭup. Nabiin naten dko di abiiṅ apiintṭna.

⁷ Nataraan naya naṭup baṭašarul kë anaṭa ṭi pkeṭ, ajotan kadun aya *Galilay ; dul di nakyaanṅ kawinna. Waṅ wi wi nwoonṅ i kaṭupan. »

⁸ Bataran pduk dko di bhër, balënk abot awo na mnlilan mweek, aṭi pya kaṭup baṭašar Yetu uko unṭëpuṅ.

⁹ Kë ṭi dko mëntṭ, kë Yetu ašë pën awinana ṭi kadun ki baka aji : « Dwulan mboš. » Kë baatṭ bašë ṅoga ajot ṭi ihoṭul, adëmana.

¹⁰ Kë ašë ji na baka : « Nawutan kalënk. Nayaan naji na bayiṭ naan baya Galilay, dul di di bakyaanṅ kawinnën. »

Nṅilan ṅi baweek biki bayuday

¹¹ Wi baatṭ bakyaanṅ na bgah, kë balonṅ ṭi bayeṅ bašë neeṅ ṭi ubeeka akakalëš *baṭeṅṅan baweek uko bṭi unṭëpuṅ.

¹² Kë bukuṅ bašë yit na bantohi aṭiinkar awul bangoli itaka itum,

¹³ ašë ji na baka baji : « Baṭašarul babi na utejan akiiṅ puum wi ṅwoonṅ ṭi bṅoy. »

¹⁴ Bakak aji na baka woli nantuṅṅa amee, bukāl kaṭiini na a awut kanooran baka.

¹⁵ Bangoli bayeenk itaka yuṅ abot ado uko wi bajakuṅ na baka, kë hënk di bakṭiiniyaanuṅ uko mëntṭ te hënkunṅ ṭi *bayuday.

Yetu ṭi kadun ki baṭašarul

(Markut 16.14-18; Luk 24.36-49; nate-nan ṭi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjañan 1.6-8)

¹⁶ Baṭašar Yetu iṭeen na alonṅ baya *Galilay, du pnkuṅ pi Yetu ajakuṅ na baka baya kayit.

¹⁷ Kë wi bawinuluṅ, ašë ṅup adëmana ; kë balonṅ bašë wohā na ṅšal ṅtëb.

¹⁸ Yetu aṅog, ašë ji na baka : « Našibaṭi awulën mnhina bṭi du baṭi na mboš.

¹⁹ Nayaan keeri, nado bañaanṅ biki umundu bṭi bado kaṭašën, nabattaarën baka ṭi katim ki Ašin naan, ki Abukul na ki *Uhaaš wi Našibaṭi,

²⁰ najukan baka pdo kaṭaš iko bṭi yi njakananṅ nado kado. Natenan : dwo na an na ṅnuur bṭi te uba umundu. »

Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun. Markut aambi wo naṭaṣar Yetu, aṣe bi gakandër na Pawulu, abi lemp kak na Piyeer. Aka ptiinkna iko yi apiitun ṭi Piyeer anjaan abi kaṭup bañaan iko yi Yetu adolun ṭi mboṣ. Apiit wa pa banwoon baanwo bayuday, kadiimanaan baka kè na manjoonan Yetu awoonj Abuk Naṣibaṭi. Markut aṭup ṭi ulibra wi iko yi Yetu adolun na yi ajukanun bañaan, akak aṭiiniyaan pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu ajukan bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṭaayi akuṭ ado iko iñonjarënaan. Yetu aambi bi pwin biki bakjuukntënuṭ ṭi ulemp, abi bi pjuukët, kawul kaṭuṭul kalukna, bañaan batum bahilna babuur. Baweek biki bayuday bapoka adoo do kè bafiṇa. Ñaan andoli anṭaṣun Yetu awo kabomandër mnhaj, ṭi ubaanaṣaani alun kawo ṭi mnlilan. »

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoonj:

1. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.1-8)
2. Batitmu bi Yetu na jibi Tatana akdoonj na pguura ajuban (1.9-13)
3. Ulemp wi Yetu du Galilay (1.14-9.50)
4. Yetu apënnna Galilay pya Yerutalem (10.1-52)
5. Kanëm kabaañaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayëṣ pi bawayşulun na pkeṭul (11.1-15.47)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (16.1-8)
7. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (16.9-20)

Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (Maci 3.1; Luk 3.1-6,15-18)

1 Ujuni wi Uṭup Ulil Unuura unṭiiniyaanun uko wi Yetu Krittu Abuk Naṣibaṭi* wii wi.

2 Jibi Naṣibaṭi aṭupun ṭi ulibra wi Itayi naṭuparul apiitun:

« *Tenan, dlun kayil nalempar naan ṭi kadunu, abomanu bgah.* »

3 Pdiim plon pahuuran du *pndiis aji :

“*Nabomaan bgah bi Ajugun akluṭ kaṭepna, nadolana ilël itool.*” »

4 Hënk di di Yowan nabattaar apënuṭ awinana du pndiis aji : « Nawutan pjuban, naṭëlëṣ nḃida, nado batitmu, Naṣibaṭi aṣe pënanan ipekadu. »

5 Bañaan bṭi biki ubeeka wi Yerutalem na uṭaak wi Yuda bṭi baya du a, aṭup ipekadu yi baka, ado kè babattaar baka ṭi bdëk bi Yordan.

6 Yowan awohara kamiṣa ki babomanun na pfaal pi untaam wi pnkunkaali aṣe tan katël ṭi blank ; aji de nḡuul na mnob.

7 Aji ṭup kaji : « Ñaan ankmbiin ṭi kafet naan adem apelën maakan, kè mëndoo ñoom ñoom kanup pñëṣa iṣapaat.

8 Nji dbattaaran na meel, kè ul aṣe lun kabattaaran na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. »

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Luk 3.21-22)

9 Wal mënṭan wan, Yetu apënnna ubeeka wi Nataret du Galilay abi yeenk batitmu ṭi kañen ki Yowan du bdëk bi Yordan.

10 Wal wi akpënuṭ ṭi meel aṣe win baṭi kè bahaabṣaa, kè Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe wala ṭi a awo ji ubalab ufaatal.

11 Kè pdiim plon paṣe pënnna baṭi aji : « Iwi, iwoonj Abuk naan, dnalu maakan, dmaganu. »

Fatana ala pguur Yetu du pndiis

(Maci 4.1-11; Luk 4.1-13)

12 Wi uko wan uṭepan ṭep, kè Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe ya na Yetu du *pndiis.

13 Awo da nḡuur iñeen nḃaakër kè Tatana akdo na pguura ado buṭaan. Yetu awo da ṭaṇ na nḡo nḡi uṭeeh, kè nḡwanjut nḡakṭënka.

Yetu ajun pjukan

14 Wi uko wan uṭepun, bamob Yowan, kè Yetu aṣe ya Galilay aṭiiniyaan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi.

15 Aṭiini aji : « Unuur ubani, Pṣih pi Naṣibaṭi pañegi, nawutan pjuban, naṭëlëṣ nḃida, nakak nafiyaar Uṭup Ulil Unuura. »

Yetu adu batuh babaakër

16 Unuur ulon wi Yetu akpoṣun ṭi kabanj ki bdëk bi Galilay, aṣe win Timoṅ na Andre aṭa'ul kè bakfël bridiya du bdëk : bawo batuh.

17 Kè Yetu aṣe ji na baka : « Naṭaṣaan, dkakanan batuh bañaan. »

18 ṭi dko mënṭ, kè babi duk duk iridiya yi baka aṭaṣa.

19 Wi ayaan alow bṭiṣu, awin Jakob na Yowan babuk ñiinṭ alon i katim ki Tebede, kè bawo ṭi bṭeem aboman iridiya yi baka.

20 Adu baka ṭi dko mënṭ, kè baduk Tebede aṣin baka ṭi bṭeem na balemparul, aṭaṣa.

Yetu ajukan du Kapernawum abot ajeban ñiinṭ i untaayi uneejun

(Luk 4.31-37)

21 Yetu na baṭaṣarul baya du ubeeka wi Kapernawum. ṭi *unuur wi pnoorfën wi bayuday kè aṣe ya aneej du *katoh kañehanaani ajukan.

22 Bañaan banktiinkulun bañonjar ṭi pjukan pi nul, ajukan na pdiim pi naṣih, aankdo ji *bajukan bgah bi *Moyit.

* 1:1 Abuk Naṣibaṭi : Npiit nḡi nḡaanwo ṭi nḡibra nḡon. ✧ 1:2 Malaki 3.1. ✧ 1:3 Itayi 40.3.

²³ Wal mēnt, ʔi dko di bawoon ʔiiniʔ alon ʔi untaayi uneejuʔ awo da ; ahuuran aji :

²⁴ « Ay, iwi Yetu i Nataret we wi ʔkaaruʔ ba? Ibi bi ʔtokun i? Dme ʔnaaʔ i iwoon; iwo ʔnaaʔ nayimanaan i Naʔibaʔi ayiluʔ. »

²⁵ Kē Yetu aʔē lēbar na wa aji : « Yompaan mntum, pēnan ʔi ʔiiniʔ i. »

²⁶ Kē untaayi uʔē ʔēʔ ʔēʔan maakan ʔiiniʔ i uneejuʔ, aʔē wuuk ʔdiim ʔweek apēn ʔi a.

²⁷ Bammaaruʔ bti baʔoʔar fuʔ aʔē ʔiini na batēnt baka aji : « We wi? ʔjukan phalu pii pi, panwoon ʔi pi naʔih! Aji ʔiini na ʔntaayi ʔntainka! »

²⁸ ʔi dko mēnt, kē katim ki Yetu kaʔē pēnala aniink Galilay.

Yetu ajeban anin ahar Fimoʔ

²⁹ Wi bapēnaʔ pēn ʔi *katoh kaʔehanaani ki bayuday kē Yetu aʔē gakandēr na Yakob na Yowan aya uko bi Fimoʔ na Andre.

³⁰ ʔnaaʔ anin ahar Fimoʔ apiintʔ, kē uleef uyik na a maakan. Wi Yetu abanaʔ ban kē baʔē ʔupa.

³¹ Yetu abi aʔoga, amēbana ʔi kaʔen, anaʔana, kē uleef ubi joobēt joobēt na a, kē anaʔa awul baka iko ide.

³² Na utaakal, wi unuur ujutuʔ, kē baʔē ʔi Yetu bamaakal bti na biki ʔntaayi ʔneeejuʔ.

³³ Ubeeka bti uyitiir ʔi plēman pi katoh.

³⁴ Ajeban bamaakal bti, bantumi abot apaʔ mmaak. Adook kak ʔntaayi ʔntum, aʔē wo aandinan ʔa ʔaʔup, ʔiki aʔʔal ʔayuuʔ uko wi awoon.

Yetu amena apēn ʔi Kapernawum aʔē ʔnaay na Galilay ajukan

³⁵ Na nfa kub, wi bdēm bahumuʔ nwoo, kē Yetu aʔē naʔa apēn. Aya du dko dangaguʔ aʔehan Naʔibaʔi.

³⁶ Fimoʔ na biki bagakandēruʔ kē baʔē pēn pla'a.

³⁷ Wi bawinuluʔ aʔē ʔi na a : « Baʔanaʔ bti bala'u. »

³⁸ Kē aʔē ʔi na baka : « Nabiin ʔya du ʔntanka ʔmpaʔi ʔaʔiʔogʔ dko di, dwo i kaʔij baka kak Uʔup Ulil Unuura : ʔʔup Uʔup Ulil Unuura pakaʔ kē mbii. »

³⁹ Kē aʔē ʔēp ʔi Galilay bti aʔup Uʔup Ulil Unuura ʔi itoh iʔehanaani abot adook ʔntaayi.

Yetu ajeban namaak bdoo

(Maci 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Unuur ulon, namaak bdoo alon abi ʔi Yetu akooʔa, aʔup aji na a : « Woli iʔali, ihinan kakakanaan ʔnjint†. »

⁴¹ Yetu kē aʔē ʔagi'a, atar kaʔen abana aʔē ʔi : « Aa, dʔali, kakan ijint. »

⁴² ʔi dko mēnt kē pmaak pi bdoo papēn ʔi a kē akak ajint.

⁴³ Yetu aji na a aʔiʔ aʔē lēbar na a aji :

⁴⁴ « Wutan kaʔup nin ʔnaaʔ uko unʔēpuʔ, taraan iya iwinana du naʔeʔan Naʔibaʔi ibot

ido bʔeʔan bi Moyit ajakuʔ pa baʔow bi nu, kadiimanaan baʔanaʔ bti kē ijebi. »

⁴⁵ Kē ul, wi apēnaʔ pēn aʔē jun ʔʔup baʔanaʔ bti uko undoluluʔ, aniinkan uko unʔēpuʔ dko bti, kē Yetu aando hil ʔpēn kawinana ʔi ʔbeeka. Aji pēn kaya du dko dangaguʔ, baʔanaʔ baʔē kapēna dko bti kabi ʔi a.

2

Yetu ajeban ʔiiniʔ naʔakmaan apēnana ipekadu

(Maci 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Wi ʔnuur ʔlon ʔaʔēpuʔ kē Yetu aʔē kak du ubeeka wi Kapernawum. Kē baʔanaʔ baʔē ʔiink kē abii, awo du katoh.

² ʔntuk pi baʔanaʔ payitiir da atum kē dko dnaʔ daando wo ʔi plēman. Kē Yetu aʔē ʔup baka Uʔup wi Naʔibaʔi.

³ Baʔija ʔiiniʔ naʔakmaan i biint babaakēr bamēbanuʔ.

⁴ Kē baʔē wo baanhil ʔʔija te du Yetu ʔiki baʔanaʔ batumi, aʔē paya du uʔaʔ aboolēʔ dko dantaʔuʔ na di Yetu awoon, aʔē walan kajiin ki ʔiiniʔ naʔakmaan apiintuʔ.

⁵ Wi Yetu awinuʔ ʔfiyaar pi baʔanaʔ bukuʔ bafiyaaruluʔ, aʔē ʔi na naʔakmaan : « ʔiiniʔ, ipekadu yi nu ipēni. »

⁶ Kē *bajukan Bgah baloʔ baʔē ʔo du dko mēnt aʔē ʔal aji :

⁷ « Hum di di ʔiiniʔ i aʔoomuʔ aʔiini hēnk? Akar Naʔibaʔi! In ahilanuʔ kamiir ʔnaaʔ ipekadu bē mēnt Naʔibaʔi a ʔaʔi? »

⁸ ʔi dko mēnt, kē Yetu ammeen ʔʔal ʔi baka aʔē ʔi na baka : « we ukaʔ kē nakʔal hēnk ba? »

⁹ We uyojnuʔ ba, ʔji na naʔakmaan “Ipekadu yi nu ipēni” kēma “Naʔiin ije kajiin ki nu ipoʔ?”

¹⁰ Natenan, nabaʔan ame kē *Abuk ʔiiniʔ aka mnhina mi ʔpēnan ipekadu ʔi mboʔ. » Wal mēnt kē Yetu aʔē ʔi na ʔiiniʔ anʔakmuʔ:

¹¹ « Dji inaʔa, ije kajiin ki nu, iʔiʔ katohu. »

¹² ʔi dko mēnt kē ʔiiniʔ anaʔa aje kajiin ki nul aʔē pēn ʔi kadun ki baʔanaʔ bti. Baʔanaʔ bti baʔoʔari aʔē dēman Naʔibaʔi aji : « ʔmēbaʔan kawinara iko itēnt yi. »

Yetu adu Lewi

(Maci 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Uyaaʔ ulon kak Yetu aya du umbaʔ wi bdēk. Kē baʔanaʔ batum baʔē ʔi baya du a, ajukan baka.

¹⁴ Wi aktēpuʔ, awin Lewi abuk Alfe kē aʔo du dko dlukni daaʔa di aklempnuʔ, aʔē ʔi na a : « ʔaʔaan » kē Lewi anaʔa aʔaʔa.

¹⁵ Yetu awo ʔi pde du uko Lewi, kē bako-braar daaʔa batum na baʔanaʔ baloʔ batum biki bajaʔan badu bado buʔana baʔē wo da

† 1:40 ʔi bgah bi bayuday, namaak bdoo aʔop ʔi kadun ki Naʔibaʔi.

ade na a, ul na baťaşarul ; h nk di bajaan batum kaťaşa.

16 *Bajukan Bgah banwoon  i pntuk pi bafaritay wi bawinunj k  Yetu akde na bakobraar daaşa na biki bajaan bado bawuťaan aŗe ji na baťaşarul : « we ukaanj k  akde na bakobraar daaşa na bado buťaan? »

17 Yetu k  aŗe tiink uťup wi baka aŗe ji : « M nt  ańań banwoon bajeb banumiin nakuraa, bamaakal banumi'ulun. M mbi bi pdu banŗaluń aji bawo batool, dbi pdu bado buťaan. »

*Yetu aťiinyaan pyiman
(Maci 9.14-17; Luk 5.33-38)*

18 Baťaşar Yowan na biki bafaritay bawo  i pyiman, k  bańań baloń baŗe bi aji na Yetu : « Baťaşar Yowan na biki bafaritay baji bayiman, k  we ukaanj k  biki nu baŗe wo baanj bayiman ba? »

19 K  Yetu aŗe teem baka aji : « Banoh naniim baanhil kayiman wi naniim ahumuń na baka di? Nnuur bti ńi naniim akwoon na baka, baankhil pyiman.

20 Nnuur ńaluń kaban, wi naniim akjebaniin, ńnuur m nt bayiman.

21 Nin ńań aanj bam kamaŗa kaťaf na kal m nt kahalul, woli ado hanj kal m nt kahalul katow kaťaf, dko dantowiin dabaa haan haan maakan.

22 K  nin ńań aanj  u poot phalu  i ńbuuli ńťaf, woli ńań ado hanj poot kafom ńbuuli, poot na ńbuuli ńatoka. ńań aji wo kaťu poot phalu  i ńbuuli ńhalul »

*Yetu awoon Ajug unuur wi pnoorf n
(Maci 12.1-8; Luk 6.1-5)*

23 Unuur uloń wi pnoorf n Yetu amuur ńťeeh ńi ńdeey, k  baťaşarul baŗe wuur ńa kadoh.

24 K  bafaritay baloń baŗe ji na a : « Tenan, we ukaanj k  baji bado uko wi bgah baneenanunj pdo  i unuur wi pnoorf n ba? »

25 Yetu ateem baka aji : « Naambań kaleyiira bawo wi Dayiť adoluń wi ul na bat ntul bawoń  i kanuma k  ubon ubot ade baka i? »

26 Jibi aneejun du katoh ki Naŗibaťi*  i wal wi Abiyatar awoon naŗih i baťeńan, ajeť ipoom ade abot awul banwoon na a k  badee. Ipoom m nt yi badoluń pa bťeńan bi Naŗibaťi, yi baťeńan ťaf bakań na pde. »

27 K  Yetu aŗe kak aji na baka : « Unuur wi pnoorf n udolana pa ńań, m nt ńań adolaniin pa unuur wi pnoorf n.

28 H nk, *Abuk ńiinť awo Ajug unuur wi pnoorf n. »

3

Yetu ajeban ńiinť antakmunj kańen

1 Yetu akak aneej du *katoh kańehanaani, k  ńiinť aloń antakmi kańen aŗe wo da.

2 Bańań baten Yetu bnuura me ajeban  i unuur wi pnoorf n, baŗe baka wal m nt uko utapara.

3 Yetu k  aŗe ji na ńiinť antakmunj kańen : « Naťin inať  i ptoof. »

4 Ahepar baka aji : « We wi bgah bajakun ńań ado  i unuur wi pnoorf n ba? Bnuura k me buťaan? Pbuuran ńań k me pńina? » K  baŗe yomp.

5 Yetu aten baka ayitan aŗe deebať abot ajootan  iki baanj bańaga. Wi wi aŗań aji na ńiinť : « Taran kańen » k  atar ka, kańen k  kajeb na a.

6 Wi bafaritay bap nanj p n aŗe yitiir na baťaşar Herod baloń alaťar jibi bakdoli kadoo kafin Yetu.

Yetu adat banjańan ińeen na bat b

7 Yetu ap n aya agaag na baťaşarul du umban wi bd k. Pntuk pweek paťaŗa : Bap nna utaak wi Galilay, na wi Yuda,

8 ubeeka wi Yerutalem, utaak wi Idume, ńťaak ńi umbanj wundu wi bd k bi Yordan na ńntanka ńi ńmbanj ńi ńbeeka ńi Tir na Tidonj. Babi bti  i a  iki batiink uko wi adoluń.

9-10 Jibi Yetu akjebanunj bańań batum, bamaakal bti k  baŗe wuukar ala pbana, k  aŗe ji na baťaşarul babomana bťeem, bańań bawutna kap m p mana.

11 Bańań biki ńtaayi ńaneejun baji wonťi bawina, baŗe jot kanup  i kadunul kahuuran kaji : « Iwo Abuk Naŗibaťi! »

12 K  aŗe ji l bar na ńa kaneenan ńa pťup ńań i awoonj.

13 Yetu apaya du pnkunj aŗe du biki adatur, k  babi  i a.

14  i baka adat bańań ińeen na bat b pa bawo na a, abot alunj ayil baka pťup Uťup wi Naŗibaťi.

15 Akak awul baka phina pi pdook ńtaayi.

16 Bańań ińeen na bat b biki Yetu adatur biki biki : Fimoń i aťuun katim ki Piyeer,

17 Yakob na Yowan babuk Febede biki awulunj katim ki Bowarneget uwoonj babuk kamparantant ;

18 Andre, Filip, Bartolomi, Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fade, Fimoń i bajaan badu nagutar utaak,

19 na Yuda Itkariyot ambiinj adek Yetu kafet.

Yetu ateem banklaťulunj

20 Yetu akak du katoh k  bańań batum kak babi ayit, ul na baťaşarul baando hilan pde.

21 Wi bayiťul batiinkunj uko m ntan wanj, aŗe biirada,  iki baji aylaa.

22 K  *bajukan Bgah bamp nnunj Yerutalem bakji : « Beltebul aneej  i a,

* 2:26  i wal wi Dayiť, kaloona kajań kadiiman k  Naŗibaťi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Naŗibaťi.

mnhina mi uweek wi nntaayi mi mi ajaan adookna nntaayi. »

²³ Ké Yetu ašé du baka ahoñ na baka aji : « Hum di di Fatana ahiluj kadook uleeful? »

²⁴ Woli bañaan biki pših banjom apulad, pših mēnt paanhilan kanaŋ.

²⁵ Woli bañaan biki katoh kaloolan banjom apulad, katoh mēnt kaankhil kanaŋ.

²⁶ Ké woli Fatana agut lah na bkowul, apulad, aanhil kanaŋ, wi nul ubaa.

²⁷ Ké nin ñaan ašé wo aanhil pneej du katoh ki ñiint ammēgaŋ, kajej bka bi nul ké aandum atana. Woli ado han ašé jej bka bi katohul.

²⁸ Na manjoonan, dŋupan, Našibaŋi ahilan kamiir bañaan ipekadu na nŋup nwuŋaan ŋi baŋŋupun ŋi a, woli ŋadoo tum.

²⁹ Ké ñaan ašale ŋup buŋaan ŋi Uhaaš wi Našibaŋi nin Našibaŋi aankmiira : ajuban pjuban panwoon paankba. »

³⁰ Aji na baka han ŋiki baji untaayi uwo ŋi a.

Bayiŋ Yetu biki mñaŋan

(Markut 3.31-33; Maci 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Anin na baŋa Yetu banaŋ du bdig ašé do ké badu'a.

³² Bañaan batum baŋo afooya, ké bašé ji na a : « Tenan, naan na baŋa'u bawo bdig, bala'u. »

³³ Ké ašé teem baka aji : « In awoon ni na baŋa naan ba? »

³⁴ Aten bañaan banŋoon ayitan, ašé ji : « An nawoon ni na baŋa naan. »

³⁵ Ñaan ankdoluj uko wi Našibaŋi anjaluj awoon abuk paapa na ni. »

4

Uhoñ wi nagur ndeey

(Maci 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Byaaš blon kak Yetu awo ŋi pjukan du kakabbdék. Bañaan batum ké bašé yit aŋoga, batum pŋum pan ké adoo paya aŋo ŋi bteem banwoon ŋi bdék. Bañaan bti bawo du pkay.

² Ké ašé ŋepna ŋi uhoñ aŋup baka iko itum. ŋi pjukan pi nul aji na baka :

³ « Natiinkan. Najaar apēn pŋur ndeey.

⁴ Wi akguruj ndeey ké nlon ŋašé jot ŋi bgah ; ké ŋkaŋ ŋabi ade ŋa bti.

⁵ Ké nlon ŋajot du dko di mnlak di mboš manwoon maantumi. Ké ŋanaŋa ŋi dko mēnt ŋiki mboš maankēš da.

⁶ Wi bnuur banaŋiŋ atēr ŋa, jibi ŋawoon ŋanwo na intaañ, ké ŋalewi.

⁷ Nlon ŋajot ŋi dko di iyiw, ké iyiw idēm afiiklēn ŋa ké ŋaambuki.

⁸ Nlon ké ŋajot ŋi mboš mnuura, anaŋa adēm, awul ndeey. Blon baji bawul mbuk iñeen ŋwajanŋ, blon kawul mbuk iñeen paaj, blon kak mbuk iñeen week. »

⁹ Yetu akak aji : « Ankaan ibaŋ itiink, atiinkan! »

We ukaan ké Yetu aji hoñ?

¹⁰ Wi Yetu apēnuj agaag, banfooyuluj na banjañan iñeen na batēb bawo ŋi phepara ŋi uhoñ wi ajaan ahoñ.

¹¹ Ké ašé ji na baka : « An, baŋenan ké name uko ummeniŋ wi Pših pi Našibaŋi. Ké pa biki bdig ŋi uhoñ wi wi nji kaŋupun na baka.

¹² Hēnk,

woli badoo ten baankwin,

woli badoo tiink, baankte

hēnk baankŋēš; ŋbida,

Našibaŋi ašé wo aankmiir baka ipekadu.

»*

¹³ Yetu aji na baka : Naamme uko wi uhoñ wi ujakuŋ? Ké hum di di nakmeen uhoñ bti wi nji kaluj kahoñ ba?

¹⁴ Nagur ndeey, Uŋup wi Našibaŋi wi wi aktepiŋ.

¹⁵ Bañaan balon bawo ji bgah bi Uŋup ujo-tun, wi bantiinkan tiink Uŋup, ké Fatana ašé ban apēnan uŋup wi batepiŋ ŋi baka.

¹⁶ Ké balon bawo ji dko di mnlak di ndeey ŋajotun, bayeenk ŋi dko mēnt Uŋup na mnlilan,

¹⁷ ašé wo baanka intaañ, baanji baŋijan kaliintan. Wi Uŋup ukta'aj ŋu bajun pnooran baka kéme phajan baka baji babi wutan wutan.

¹⁸ Banwoon dko di iyiw, bajaan batiink Uŋup,

¹⁹ ké manŋaaf, pyok panjaan pafooyan bkow, na pñeebar iko itum ŋašé fiiklēn Uŋup kaneenan wa pbuk.

²⁰ Banwoon mboš mnuura, bajaan batiink uŋup, kadinan wa, kašé buk ndeey. Alon aji buk ndeey iñeen ŋwajanŋ, alon ndeey iñeen paaj, alon iñeen week.

Uhoñ wi unkania

(Luk 8.16-18)

²¹ Yetu akak aji na baka : « Baji batehan unkania kašé fēt wa na kakana kéme kaŋu wa ŋi kališa uŋeeh i? Mēnt ŋi bko duut ŋi di bajaan baŋu wa i? »

²² Uunka nin uko ulon ummeniŋ unwoon uunkmeeta, unhankaniŋ unwoon uunkpēn bdig kameeta.

²³ Ankaan ibaŋ itiink atiinkan! »

²⁴ Akak aji na baka « Nadoon kaŋalŋen bnuura uko wi naktiinkun, balun kaniiban na kaniibi ki najaan naniibna kadook kapelan.

²⁵ Bawul ankaan, ké anwoon aanka, bateh uko wi adoon aka. »

Uhoñ wi ndeey ŋanjaan ŋanaŋa bdi di ŋa

²⁶ Yetu akak aji : « Hēnk di Pših pi Našibaŋi pawoon; woli ñaan agur ndeey,

* 4:12 Itayi 6.9-10.

²⁷ anoyëntle na utejan kême anața na nfa, ndeey naji n̄akub kadēm bē aanji me jibi n̄adoli do.

²⁸ Mboș ți uleef wi ma manji manjun kabuk ujaagal, kabaa wul ibēb, n̄deey n̄așē pēn ți ya.

²⁹ Wi n̄deey n̄akayan kay bașē jun pkaaw n̄a, ți ki kakit kabani. »

Uhoñ wi pbuk pmpoți

(Maci 13.31-32; Luk 13.18-19)

³⁰ Yetu akak aji na baka : « We wi n̄eknaamnt̄enuj na Pșih pi Nașibați kême na uhoñ uhoñ wi n̄kyuujnuj pa?

³¹ Panaam ji pbuk pampot̄etaanuñ ți mbuk mi mboș bti.

³² Woli batepi pa, paji panața, kawo bgof bandēmnuj ți ugoñ untepiin ți unkintaar, inah yi ba iji idēm, kē n̄kat n̄ado ji nahil pdo intan yi n̄a ți blifi. »

³³ Yetu aji ți p iko itum itēnt̄ yuñ ți uhoñ, kațupna na bañaan bahilna bawat ibaț ți uko wi akjakuj.

³⁴ Aji ți ini na baka ți uhoñ tañ așale gaag na bațașarul aji piban baka wa bti.

Yetu ațañan ukē

(Maci 8.18,23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Utaakal wi unuur mēnt̄ Yetu aji na bațașarul : « Najoh n̄ya bdēk umban wundu. »

³⁶ Bațașarul baya na a ți bțem bi awoon aduk pntuk pi bañaan. Ițem ilon ikak awo na baka.

³⁷ Kē ukē uweek ușē nața kē n̄maaron n̄afēl meel du bțem, kē bado jun ptum.

³⁸ Kē Yetu așē n̄oyēnt̄ wal mēnt̄ ți kafet̄ ki bțem apaf bkow ți pbulja. Kē bașē huma aji : « Ajugun, iindo haajala, n̄ket? »

³⁹ Kē așē ten, alēbar na uyook akut aji na bdēk : « Yompan, tiiman. » Uyook kē unati, kē dko dayompandēri.

⁴⁰ Yetu kē așē ji na baka : « we ukaan kē nalēnk hēnk ba? We ukaan kē naanfiyaari ba? »

⁴¹ Kē bașē lēnk maakan așē țupar aji : « In awi ba, kē uyook na meel n̄adoo ji n̄jatiinka? »

5

Yetu ajeban ñiint̄ i n̄ntaayi n̄aneejuj

(Maci 8.28-34; Luk 8.26-39)

¹ Baban bdēk umban wundu, du utaaq wi Genateret.

² Wi Yetu awaliyan wala ți bțem, kē ñiint̄ alon ampēnnuñ du pnguran i untaayi uneeju așē bi ți kadunul.

³ Pnguran pawoon katohul, kē nin alon aanhil ptana udole wo na mnkorentu ma.

⁴ Nyaas n̄tum aji wo na ifeeru ți ihoț babot katana na mnkorentu, kē așē ji marana maran ma kabot kakit ya, kē nin alon aanhil pkakana adoom.

⁵ Aji bi duka duka du pnguran na inkuj, kawuuhar, kapiharēn uleef na mnlak.

⁶ Wi awinuñ Yetu du kalowan, așē ți, abi anuj ți kadunul

⁷ așē huuran na pdiim pweek aji : « We wi n̄kaaruñ ba, Yetu Abuk Nașibați *Andēmuj Maakan? Dkooțu kooț tenan ți Nașibați, kha-janaan. »

⁸ Aji har ți ki Yetu aji na untaayi upēn ți ñiint̄.

⁹ Yetu akak ahepara aji : « Katimu kawo hum? » Kē ateem aji : « Pntuni pawoon katim naan, n̄tumi. »

¹⁰ Kē n̄așē kooța maakan awut kadook n̄a n̄alaw utaaq.

¹¹ Kē ușē ka ți pnkuñ batani bweek bi n̄nkuma n̄ankșuñuj.

¹² Kē n̄ntaayi n̄așē kooț Yetu aji : « Wutun n̄ya n̄neej ți n̄kuma n̄uñ. »

¹³ Kē adinan n̄a. Kē n̄apēn, aneej ți n̄kuma. Batani kē bașē pēnna du pnkuñ ajot du bdēk. N̄kuma n̄awo iñeen-week n̄yaas iñeen n̄tēb (2000). N̄ayoora bti.

¹⁴ Bayeñ n̄kuma kē bașē ți aniinkan uko wi bawinuñ du ubeeka na n̄ntanka. Bañaan kē baya pten uko unțepuj.

¹⁵ Babi ți Yetu așē win ñiint̄ i pntuni pi n̄ntaayi paneejuñ kē ațo awohara, akak ñaan, kē bașē lēnk.

¹⁶ Banwinuñ uko unțepuj bakakalēs uko undolun ñiint̄ mēnt̄ na uko wi n̄kuma.

¹⁷ Wal mēnt̄ kē bașē kooț Yetu apēn ți utaaq wi baka.

¹⁸ Jibi Yetu akpayiñ ți bțem, ambiñ aneeja kē așē kooța pa pduka na a.

¹⁹ Yetu aandinana wa așē ji na a : « Kakan katohu, yaan du bayițu ițup baka uko bti wi Ajugun adoon pa iwi, jibi añaģi'iñ. »

²⁰ Kē aya niinkan uko wi Yetu adolun pa a ți Utaaq wi N̄beeka Iñeen. Kē bañaan bti bașē ñonar.

Yetu anațan abuk Jayirut ți pkeț abot ajeban ñaaț alon

(Maci 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Yetu akak umban wundu na bțem. Kē bañaan batum bakak ayit aňoga ți kakab bdēk.

²² Hēnk, kē naweek alon ți biki *katoh kañehanaani ki bayuday i katim kawoon Jayirut așē bi. Wi awinuñ Yetu, abi ajot ți ihoț yi nul,

²³ akooța maakan aji : « Abuk naan ñaaț amaak adoo ñogan pkeț, biin ipafa iñen ahilna ajeb awut kakeț. »

²⁴ Yetu agakandēr na a, pntuk pweek kē pașē țasa, apēm pēmana.

²⁵ Kē ñaaț alon anwoon na pmaak pi ptula pñaak n̄șubal iñeen na n̄tēb așē wo na baka.

²⁶ Ahaj maakan ți iñen yi bakuraar batum, atok bka bi nul bti bē aanwin nin uko ulon, kē pmaak pabaa dēm dēm pya.

²⁷ Wi atiinkunj kē baktiiniyaan uko wi Yetu, kē ašē bi neej ti pntuk, abi ti kafet ki Yetu aban kambiint ki kamiša ki nul.

²⁸ Aji ti ušalul woli adoo hil aban kamiša ki nul, abi jeb jeb.

²⁹ Wi abanuŋ kamiša ki Yetu, kē pñaaŋ pabi tañ tañ, kē atiink ti uleeful kē ajebi.

³⁰ Wal mēnt kak kē Yetu ašē tiink phina ploŋ kē papēn ti a. Awugša ti pntuk ašē ji : « In abannuŋ imiša? »

³¹ Baťašarul baji na a : « Iwin kē pntuk pakpēm pēmanu, kē ibaa hepar ñaanj amaniin? »

³² Ul, kē ašē ten ayitan, ala ñaanj ambanuluŋ.

³³ Naať alēnk akat kat, ŋiki ame uko unťepuŋ. Abi ajot ti kadun ki Yetu aťup manjooan bti.

³⁴ Kē Yetu ašē ji na a : « Ñaaťu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan bnuura, pmaak pašē pawutanu. »

³⁵ Ahum kaťiini kē bañaanj baloŋ bašē pēnna du uko naweek i katoh kañehanaani ašē ji na Jayirut: « Abuku aneemi, wutan kanooran kak najukan. »

³⁶ Yetu kē ašē pok ptiink bťup bi bañaanj bukuŋ, aji na naweek i katoh kañehanaani : « Klēnk, fiyaaran tañ. »

³⁷ Piyeer, Yakob na Yowan aťa Yakob tañ baťašuluŋ aanwut nin bañaanj baloŋ kak kē baťaša.

³⁸ Wi babanuŋ du uko naweek i katoh kañehanaani, Yetu kašē win dko kē dayewla maakan, bañaanj bawooni abot awuuhar.

³⁹ Aneej ašē ji na baka : « we ukaanj kē nakŋaat awooni ba? Napoť aankeťi, aŋoyēnt ŋoyēnt. »

⁴⁰ Bañaanj bawo wal mēnt ti pbenj Yetu.

Kē ašē do kē bañaanj bti bapēni, ajeja ašin na anin napoť na biki agakandēraanuŋ, aneey du dko di napoť awooŋ.

⁴¹ Ajeť kañen ki napoť ašē ji na a : « *Talita kum* » uwoonj : « Poon, djaku inaťa! »

⁴² Ti dko mēnt kē anaťa, apoš, kē bañaanj bašē ñoŋar maakan. Napoť aka wal mēnt ŋšubal iñeen na ŋtēb.

⁴³ Yetu kē ašē šook baka aji bawut kado aloŋ ame, ašē do kē bawul napoť kē adee.

6

Yetu aya Nataret

(Maci 13.53-58; Luk 4.16,22,24)

¹ Yetu apēnna da, aya ubeeka wi akušnaaniin, kē baťašarul bagakandēr na a.

² Ti unuur wi pnoorfēn, awo ti pjukan du *katoh kañehanaani. Bañaanj batum banktiinkuluŋ bañoŋari, ašē ji : « Ťuŋ di di i mēnt ameenuŋ iko yi? In awululuŋ ušal unťuŋa wi, kē adoo ji do mlagre mntēnt mi na iñen yi nul? »

³ Mēnt naťukan abuk Mariya a i? Mēnt abuk anin bi Yakob, Yotet, Yuda na Fimoŋ a i? Kē baťa'ul baať, baanwo ti na un i? » Kē uko waŋ uneenan baka pfiyaara.

⁴ Yetu aji na baka : « Naťupar Našibaťi, ti ubeeka wi nul, ti pťoof pi bayiťul na ti ka-tohul meeť tañ di di bañaanj bawoon baanji bamēbana bnuura. »

⁵ Mlagre mi adoluŋ tañ manwoha pjeban bamaakal baloŋ wi apafuŋ baka iñen.

⁶ Añoŋar ti uko wi bawoon baanfiyaari.

Yetu ayil banjañan iñeen na batēb

(Maci 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)

Yetu aya du ŋntanka ŋaňñoguoŋ da aťup Uťup Ulil Unuura wi Pših pi Našibaťi.

⁷ Ado kē banjañan iñeen na batēb babii. Kē ašē yilna baka batēb batēb, awul baka mnhina mi pdook ŋntaayi.

⁸ Aji na baka baji ñaanj kaťij pjuuťi tañ, bašē bawut kaťij uko ude, umañ, itaka.

⁹ Aji na baka bawoha na išapaat na imiša yi baťuuŋ.

¹⁰ Yetu aji na baka : « Woli naban ti dko, naťoon ti katoh ki bakyeenkananj te unuur wi nakpēnuŋ ti dko mēnt. »

¹¹ Woli naban ti dko dloŋ kē baanyeenkan abot awo baantiinkan, woli napēn, nadan danaan pdēpalēn ti ihoť yi nan : hēnk nayuuŋ baka kē bado buťaan. »

¹² Wi banjañan bayaanj, baťup bañaanj kē bawo i kawut pjuban kabot kaťēlēš ŋbida.

¹³ Badooŋ ŋntaayi ŋťum abot akēr ba-maakal batum ukēra ti bkow ajeban baka.

Herod na Yetu

(Maci 14.1-2; Luk 9.7-9)

¹⁴ Herod naših atiink kē bañaanj baktiiniyaan uko wi Yetu ŋiki katimul kapēnalaa. Baji : « Yowan Nabattaar anaťiŋ ti pkeť ukaanj kē awo na mnhina mi pdo mlagre. »

¹⁵ Baloŋ kē bakji *Eli a, baloŋ kak baji Naťupar Našibaťi a, annaamuŋ na baťupar Našibaťi bajon.

¹⁶ Wi Herod atiinkuŋ ŋťup ŋuŋ ašē ji : « Yowan i ndoon kē bafaali anaťiŋ ti pkeť! »

Pkeť pi Yowan Nabattaar

(Maci 14.3-12; Luk 3.19-20)

¹⁷⁻¹⁸ Herod naših abi jeť Herodiyana, ahar Filip abuk ašin aniim, kē Yowan Nabattaar ašē ji na a : « Bgah bi nja baneenan ñaanj ajeť ahar abuk ašin aniim. » Uko waŋ uťuuŋ kē Herod ado kē bamoba awat ukalabuš abot atana na mnkorentu.

¹⁹ Herodiyana ašoor Yowan abot aňal pdo bafiŋa, ašē wo aanhilani,

²⁰ ŋiki Herod aťi Yowan wi ameenj kē awo ñaanj natool abot ayiman, aji yeŋana. Herod aji ŋal pdo katiinka, ašē ji woli atiinka aanji me uko ušal.

²¹ Unuur ulonj kē Herodiyana ašē ka uko udooni bafinj Yowan. Unuur mēnt Herod ado ufettu unklešanun unuur wi abukiinj, adu baweeek biki dko, baweeek biki bangoli, na bañaan bantiinkaniinj ti Galilay.

²² Poonu abuk Herodiyana mēnt aneej uki, Herod na biki aduun ti ufettu bti kē bašē lilandēra. Kē Herod naših ašē ji na poonu un; « Heparan uko wi inaluŋ, dwulu wa. »

²³ Abot amehna aji : « Uko bti wi ikhep-araanun dwulu wa, woli idoo ŋal kakib utaak wi naan ti ptoof kawulu umban ulonj. »

²⁴ Napoŋ kē ašē pēn ahepar anin aji : « we wi mbaan ahepara ba? » Kē ateema aji : « Bkow bi Yowan Nabattaar. »

²⁵ Poonu ataran akak du naših ašē ji na a : « Dŋal iwulēn hēnkuŋ ti praata, bkw bi Yowan Nabattaar. »

²⁶ Naših ajoŋani, kē pmehna pi nul na bañaan biki aduun ufettu bašē tu kē aanhil ppok.

²⁷ Aji na nayeŋ ti dko mēnt aya aŋij bkw bi Yowan. Nayeŋ kē aya faala du ukalabuŋ.

²⁸ aŋij bkw ti praata awul napoŋ ŋaaŋ, kē aya awul anin.

²⁹ Wi baŋaŋar Yowan batiinkunj uko unŋepun, babi ajeŋ puum pi nul aya moy.

Yetu ade de'an pntuk pi bañaan

(Maci 14.13-21; Luk 9.10-17; natenan ti Yowan 6.5-13)

³⁰ Banjaŋan bakak ašē bi ayit ti Yetu, aŋupa uko bti wi badolun na wi bajukanunj.

³¹ Kē ašē ji na baka : « Nabiin na nji du dko dangaagun nanoorfēn ntiinku. » Aŋiini haŋ ŋiki bañaan batum baya abi, kē baando hilan ade.

³² Kē bašē ya na bteem du dko dangaagun.

³³ Wi bañaan bawinunj baka kē bakya, batum bame uko wi bakdolun. Wal mēnt wi wi bapēnnunj ŋbeeka bti aŋi aya du dko mēnt aban baka da uteek.

³⁴ Wi Yetu akwaliinj ti bteem awin pntuk pweek pi bañaan, ašē ŋaga baka, bawo wo ji ŋkaneel ŋanwoonj ŋaanka nayafan. Wi wi aŋaŋ awo ti pjukan baka iko itum.

³⁵ Jibi unuur ukyaan pjot, kē baŋaŋarul bašē bi aŋoga, aji na a : « Dko di dagaagi kē unuur ubot alow ;

³⁶ dolan baka baya du ŋfēt na ŋntanka ŋaŋŋogun dko di, bahilna baka uko ude. »

³⁷ Kē Yetu ašē teem baka aji : « An, Nawulan baka bade bdi di'an. » Kē baji na a : « Njejna ŋun itaka * iliina yan kahilna kanug uko ude pa bañaan biki bti? »

³⁸ Yetu aji na baka : « Nawo na ipoom hum ba? Nayaan naten. »

Kē baya aten, abi aji na a : « Ŋkaha ipoom kaŋeen na ŋŋēb ŋŋēb. »

³⁹ Wi wi aŋaŋ aji na baka bado bañaan baŋo ti ujaagal bado kntuk.

⁴⁰ Baŋoona kntuk ki bañaan iŋeen-week, na ki iŋeen kaŋeen.

⁴¹ Yetu ajeŋ wal mēnt ipoom kaŋeen yun na ŋŋēb ŋŋēb, akat kēŋ du baŋi ašē beeb Naŋibaŋi ti iko ide yun, akitēŋ ipoom awul baŋaŋarul bawul bañaan. Akak ado kē bafaŋ baka bti ŋŋēb ŋun.

⁴² Bañaan bti bade ayok,

⁴³ kē baŋij kkaar iŋeen na ktēb ki ipoom na ŋŋēb ŋandukiinj.

⁴⁴ ŋi bandeŋ bukun, biinj bawo iŋeen-week ŋyaas iŋeen kaŋeen (5000).

Yetu apoŋ ti bdēk duuŋ

(Maci 14.22-32; natenan ti Yowan 6.15-21)

⁴⁵ Wi bañaan baba'an ba pde, Yetu ado kē baŋaŋarul bapaya ti bteem ajota kadun, baya umban wi Bettayida du bdēk umban wun, ul kē ašē duka aŋiŋan bañaan.

⁴⁶ Wi adolonj bañaan bti kē baŋiŋi, ašē paya du pnkun aŋehan Naŋibaŋi.

⁴⁷ Wi unuur uyobun, bteem bawo ti ptoof pi bdēk, ul kē ašē wo aloolan du pkay.

⁴⁸ Awin baka kē banoor na ppaat wi uyook uwoonj unukyook ataŋ na umban wi bakyaan. Kaya utejan mnjel, kē ašē poŋ ti bdēk duuŋ abi adoo la pŋēp baka.†

⁴⁹ Wi baŋaŋarul bawinulunj kē akpoŋ ti bdēk duuŋ, banunj aji ujurte wa, ašē fuut idiim,

⁵⁰ bawina bukal bti ašē lēnk. Ul, kē ašē ŋiini na baka ti dko mēnt aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalēnk. »

⁵¹ Wi wi aŋaŋ apaya du baka ti bteem, uyook kē uŋē ŋaŋan. Baŋonjar maakan,

⁵² na manjoonan, baamme jibi Yetu adoonj mlagre mi ipoom, kē iŋēb yi baka ikak awo ti bdēm.

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi Genateret

(Maci 14.34-36; natenan ti Yowan 6.22-25)

⁵³ Wi bamuurunj, aban du pkay du utaak wi bagenateren, bakaban bteem ti kabanj.

⁵⁴ Wi baheli'an hela kē bañaan bašē yikrēn Yetu.

⁵⁵ Baya ti utaak bti aŋij bamaakal ti ijiinj du dko di batiinkunj aji awoo.

⁵⁶ Dko bti di aneejun, du ŋntanka, ŋbeeka, ŋfēt, baji baŋij bamaakal du bayiti, kakooŋa awut babana woli udoow wo kambiiint ki ulankonj wi nul ; kē bambanunj ka bti bajebi.

7

Udolade wi bajon

(Maci 15.1-20)

¹ *Bafaritay na *bajukan Bgah balon bampēnnunj Yerutalem babi ayit aŋog Yetu.

* 6:37 Itaka : Itaka mēnt iwo baluk bi ŋnuur iŋeen-week ŋyaas ŋŋēb. † 6:48 Adoo la pŋēp baka kēme aya du baka.

² Bawin kë bařasar Yetu baloŋ kë bakde bë baaññow iñen jibi udolade ukajuŋ.

³ Hënk di uwoon, bafaritay ji bayuday bti baanji bade kë baaññow iñen yi baka bnuura. Baji bado han pa pmëban udolade wi bajon.

⁴ Babot awo baanji bade woli bapëna bayiti bë baantul tulan ñleef ñi baka na meel. Bakak amëban idolade itum yi bajon, ji pñow ikoopa, idunk, na iraata.

⁵ Ukaan kë bafaritay na bajukan bgah bahepar Yetu aji : « we ukaan kë bařasaru baanji bařas udolade wi bajon, babaa ji bade de bë baaññow iñen? »

⁶ Ateem baka aji : « Itayi afañ wi ařiiniyaanuñ uko wi nan, an balagare, Nařibaři aji ři ulibra wi Itayi :

*“Pntaali pi paji padëmanaan na mntum řaã,
kë uhaaş wi pa uşë lowën.*

⁷ Pñehan na bñëan bi baka iinjakën nin uko uloŋ

iko yi bajukanuñ iwo udolade wi bañaan bajën řaã.”*

⁸ Naji naduk uko wi Nařibaři ajakuñ kaşë mëban udolade wi bañaan bajën. »

⁹ Akak aji na baka : « Naji napok bnuura uko wi Nařibaři ajakuñ kaşë kařaş udolade wi nan.

¹⁰ Moyit aji : “Mëbaan řaaş na naan bnuura” akak aji : “Ankkaruñ ařin këme anin, pkeř pakwoon baluk bi nul.”*

¹¹ An, naşë ji : Woli ñaay aji na ařin këme anin : “uko wi nhilanuñ lah katënknu uwo ‘korban’ (uwoon: uwo wi Nařibaři.)”

¹² Naji nadinana keeri awut kado nin uko uloŋ kak pa ařin këme anin.

¹³ Hënk di nagaruñ řup wi Nařibaři na udolade wi nakjukanuñ. Nabot aji nado iko itum itëñt yuñ kak. »

¹⁴ Wi wi Yetu akaan adu pntuk pi bañaan aji na baka : « Natiinkan an bti nabot name.

¹⁵ Nin uko uloŋ unwoonuñ bdig uunhilan kařopan ñaay ři këş ki Nařibaři, wal wi ukneejuñ ři a. Uko unjaan upëna ři a ujaan řupana ři këş ki Nařibaři. [

¹⁶ Ankaan ibař itiinki atiinkan !] »

¹⁷ Wi Yetu aneejuñ du katoh alow pntuk, bařasaru bahepara uko wi uhoñ ukjukanuñ.

¹⁸ Kë aji na baka : « An kak hënk di di nawaanuñ ñşal i? Naamme me kë nin uko uloŋ wi bdig ukneejuñ ři ñaay uunhilan kařopana ři këş ki Nařibaři i?

¹⁹ Uunji uneej ři uhaaş wi nul, ři kayiñul di di ujaan uneej, aya kapënan wa du bñteeh. » Hënk ři ñřup ñuñ, Yetu adiiman kë iko ide bti inuura.

²⁰ Aji kak : « Uko unjaan upën ři ñaay ujaan ukakana ařop ři kadun ki Nařibaři.

²¹ Hënk di uwoon, du ñhaaş meeř ñi bañaan di di ñşal ñwuřaan ñajaan ñapëna, ñşal ñanjaan ñařij pjuban pi piinř, kakiij, pñiñ,

²² ppiinř na ahar ñaay këme ayin ñaay, pñeebar iko, mnñot, kaguuru, řtuunk, pñal uko wi atëñtu, bkuutar, bbeehar, bpën.

²³ Iko iwuřaan yuñ bti iji ipëna ři ñaay meeř yul ijaan řtu ñaay kařop ři këş ki Nařibaři. »

*Pfyaar pi ñaař anwoon aanwo nayuday
(Maci 15.21-28)*

²⁴ Yetu apën da, aşë ya umbaŋ wi ubeeka wi Tir. Aneej du katoh kaloŋ aşë wo aanñal bame, kë bañaan başë mehaara me.

²⁵ Uunjoni, kë ñaař aloŋ i untaayi uneejuñ ři abukul ñaař aşë tiink kë bařiiniyaan uko wi nul aşë bi ajot ři ihoř yi nul.

²⁶ Ñaař mënř aanwo nayuday, awo nafiniter i utak wi Firi. Akooř Yetu aji na a adook untaayi, upën ři abukul.

²⁷ Yetu kë aji na a : « Wutan duna bapoř bade bayok, uunnuura bajej pde pi bapoř bawul ñbuş ñmpoři . »

²⁸ Ñaař ateema aji : « Ajugun, ifaŋi, kë ñbuş ñmpoři ñaşë ji ñade ituk yi bapoř bawatun ři umeeşa uřeeh. »

²⁹ Wi wi Yetu ařaan aji na a : « Uřup wi, řtu kë untaayi upën ři abuku, yaani. »

³⁰ Ñaař mënř akak katohul ařënk kë napoř apiinř ři kaliřa, kë untaayi upën ři a.

*Yetu ajeban nadënëmaan
(Maci 15.29-31)*

³¹ Yetu apën du umbaŋ wi ubeeka wi Tir ařëpna wi Fidoŋ amuur utak wi Nbeeka Iñeen aşë ya umbaŋ wi bdëk bi Galilay.

³² Bařija nadënëmaan ankaan aji noor na břup, aşë koořa apafa iñen.

³³ Yetu ajeja kë balow bañaan, aya agaag. Ařu'a ikoñ ři ibař, atëfëj, abana pndemënt,

³⁴ aşë kat këş du baři, awuuk uhefëñt aşë ji na ñiinř : « Efata » uwoon « haabřiin. »

³⁵ ři dko mënř, ibař ihaabřaa, kë pndemënt pabot afënëşa, kë akřiini bnuura.

³⁶ Kë Yetu aşë ji na bañaan bawut kařup nin ñaay uko unřëpuñ. Jibi akneenanuñ baka, kë babaa řiiniyaan řiiniyaan maakan uko wi adoluñ.

³⁷ Bañoar pñoar pweek maakan aşë ji : « Ado iko bti bnuura, adoo do kë bandënemũ baktiink, kë badiř břup baktiini. »

8

*Yetu ade de'an bañaan iñeen-week ñbaakër
ñyaaş iñeen*

(Maci 15.32-39; Markut 6.30-44)

¹ ři ñnuur mënř bañaan batuma tum aşë wo baanka uko ude, ukaan kë Yetu adu bařasaru aji na baka :

* 7:7 Itayi 29.13. * 7:10 Ppën 20.12. * 7:10 Ppën 21.17. baanwo bayuday bawo ñbuş.

* 7:27 Nbuş ñmpoři : Wal mënř bayuday baji baji banwoon

² « Dñaaga bañaan biki, nnuur njwajanŋ nji nji, ni bawoon na nji abot awo baanka uko ude.

³ Woli dji na baka baŋiis, kē baya na ubon, baya jot du bgah te balonŋ ŋi baka bapēnma dko dlow. »

⁴ Baŋaŋarul bahepara aji : « ŋun di di njkkaanunŋ ipoom iwul baka bade badoo bayok? Dko di njwoonŋ di dagaagi. »

⁵ Ahepar baka aji : « Nawo na ipoom hum ba? » Kē bateema aji : « Paaj na kalonŋ. »

⁶ Ado bañaan kē baŋo ŋi mboŋ, aŋe jej ipoom paaj na kalonŋ yun, abeeb Naŋibaŋi, akitēŋ aŋe wul baŋaŋarul bawul bañaan. Kē bawul ya baka.

⁷ Bakak awo na nŋēb njlon njmpoti. Yetu akak abeeb Naŋibaŋi ŋi nŋēb njun, aŋe wul ŋa baŋaŋarul kē bawul bañaan.

⁸ Bañaan bade ayok, kē indukiinŋ itum kkaar paaj na plonŋ.

⁹ Bañaan banwoon da bawo uko ji iŋeen-week njbaakēr njyaas iŋeen (4000), kē Yetu aŋe do baka kē baŋiis.

¹⁰ ŋi dko mēnt kē aŋe paya ŋi bŋeem na baŋaŋarul aya utak wi Dalmanuta.

*Bafaritay bahepar Yetu uko unknđi-
imanunŋ kē awo i Naŋibaŋi*
(Maci 6.14; 12.38-39; Luk 11.16,29)

¹¹ Bafaritay babi, awo ŋi pŋiini na Yetu, bala pŋaawana, aŋe hepara uko ulonŋ unknđi-
imanunŋ kē awo ŋaanŋ i Naŋibaŋi.

¹² Yetu awuuk uhēfēnt aŋe ji : « we ukaanŋ kē kawuunŋ ki kakhepar uko unknđiimanunŋ kē dwo ŋaanŋ i Naŋibaŋi ba? Dŋupan, na manjoonan, nin mēnkđiiman kawuunŋ ki uko ulonŋ. »

¹³ Aduk baka aya apaya kak du bŋeem aŋe ya umbanŋ wundu.

¹⁴ Baŋaŋar Yetu baŋilma pŋij ipoom aŋe woahaara na kaloolan ŋaŋ.

¹⁵ Yetu aji na baka : « Naŋafaraan, nali-
pariin uko utaaŋanaani pŋon wi bafaritay na wi Herod. »

¹⁶ Bawo ŋi pŋiiniyaan uko wi bawaanunŋ ipoom.

¹⁷ Yetu ammeenŋ uko wi baktiiniyaanunŋ aji na baka : « we ukaanŋ kē naktiiniyaan uko wi nawaanunŋ ipoom ba? Naanji nawin kabot kayikrēn i? »

¹⁸ Itēb yi nan idēnēti i? Nawo na kēŋ aŋe wo naanji nawin, nawo na ibaŋ aŋe wo naanji nate. Naanleŋ

¹⁹ wi nkitŋunŋ ipoom kaŋeen pa biintŋ iŋeen-week kaŋeen njyaas iŋeen (5000) i? Kē kkaar hum kantumuŋ na ipoom ki ki nayaanaanunŋ ba? » Bateem aji : « Iŋeen na ktēb. »

²⁰ « Kē wi nkitŋunŋ ipoom paaj na kalonŋ pa bañaanŋ iŋeen-week njbaakēr njyaas iŋeen (4000), kkaar hum kantumuŋ na ipoom ki ki nayaanaanunŋ? » Kē baji : « Paaj na plonŋ. »

²¹ Kē aŋe ji na baka : « Naandobi yikrēnara ha? »

Yetu ajeban nakuul

²² Yetu na baŋaŋarul baban ufēnt wi Bettayida, kē baŋe ŋija nakuul alonŋ, akooŋa abana.

²³ Amēbana ŋi kaŋen, apēn na a ŋi ufēnt. Aŋu'a iŋuunŋ ŋi kēŋ, apafa iŋen aŋe hepara aji : « Iwin uko ulonŋ i? »

²⁴ Wi akompēŋunŋ aŋe ji : « Dwin bañaanŋ, bawo ji mnko mankpōŋunŋ. »

²⁵ Yetu kē akak aŋu'a iŋen ŋi kēŋ, kē wi atenuŋ, aŋe jeb ahil ayikrēn iko bti apaŋeŋ ya.

²⁶ Yetu kē aŋe ji na a aŋiis aŋe wut kaneeŋ ŋi ufēnt.

Piyeer aji Yetu awoonŋ Krittu

(Maci 16.13-16; Luk 9.18-22)

²⁷ Yetu aya na baŋaŋarul du njntanka njanŋogunŋ du ubeeka wi Fetare-Filip. Wi bawoonŋ ŋi bgah kē aŋe hepar baka aji : « Bañaanŋ baŋal aji dwo in ba? »

²⁸ Bateema aji : « Balonŋ baji iwo Yowan Nabattaar, kē balonŋ baji iwo Eli, kē balonŋ kak baji iwo alonŋ ŋi baŋupar Naŋibaŋi. »

²⁹ Yetu kē aŋe hepar baka aji : « Kē ŋi an, nji dwo in ba? » Kē Piyeer aŋe teema aji : « Iwo Krittu. »

³⁰ Kē aŋe ŋook baka aji na baka bawut katup nin ŋaanŋ uko wi nul.

³¹ Yetu ajun pŋup baka kē *Abuk Niintŋ awo i kahaj maakan, kabot kapokana ŋi bantohi, ŋi baŋejan baweek na ŋi *bajukan Bgah. Balunŋ kado bafina, unuur uwajanŋen aŋe naŋa ŋi pkeŋ.

³² Wi aktupunŋ uko waŋ aankhoŋ, aŋiini ajinŋan. Kē Piyeer aŋe pula kē bagaagi aŋe jun njoman na a ŋi uko wi ajakunŋ.

³³ Yetu awuŋga aten baŋaŋarul aŋe njoman na Piyeer aji : « Lowaan, iwi Fatana, ŋiki iinji kla uko wi Naŋibaŋi anjalunŋ, iji kla wi bañaanŋ banjalunŋ. »

Hum di di ŋaanŋ awoonŋ kaŋaŋ Yetu?

(Maci 16.24-28; Luk 9.23-27)

³⁴ Yetu ado pntuk pi bañaanŋ na baŋaŋarul kē babii, aŋe ji na baka : « Woli ŋaanŋ anjal kaŋaŋen, awo kaŋilma uleeful, kakuŋa krut ki nul kadinan phaj ji nji kabot kaŋaŋen, udole wo ŋi pkeŋ. »

³⁵ Hēnk di uwoonŋ, anjalunŋ pbuuran ubida wi nul alunŋ kawaanŋ wa. Kē ŋaanŋ i nji Yetu na Uŋup Ulil Unuura nŋŋuunŋ awaanŋ ubida wi nul alunŋ kabuuran wa.

³⁶ We uwoonŋ ŋaanŋ aka pyok pi umundu bti woli aneemandēn ubida unkmbiinŋ.

³⁷ We wi ŋaanŋ ahilanunŋ pwul unklinunŋ na uhaaŋ wi nul.

³⁸ Woli ŋaanŋ akowara nji na njup ŋi naan ŋi kadun ki bañaanŋ biki umundu wi, ban-
dekuŋ Naŋibaŋi kafēnt abot awo bajuban, nji *Abuk Niintŋ kalunŋ kakowara baka woli dbi

na njanjut nyimanaan na mndëm mi Paapa.
»

9

¹ Yetu akak aji na baka : « Dɔpan na manjoonan, balon ɔi baŋaŋ banwoon ɔta ɔi baankket bë baanwin Pših pi Našibaɔi pabi na mnhina. »

*Eli na Moyit bapën aɔini na Yetu
(Maci 17.1-9; Luk 9.28-36)*

² Wi nnuur paaj njaɔpun, Yetu ajej Piyeer, Yakob na Yowan kë baya agaag du pnkuɔ pweek. Kë uleeful ušë ɔëlsa ɔi kadun ki baka, kë awo ji ŋaŋ nampati.

³ Imiša yi nul ikak ji unuur abot afaat pfaat pi imeej nin nanaj alon ɔi umundu aanhil pwul imiša pfaat ptënt pun.

⁴ Eli na Moyit kë bašë winana ɔi kadun ki baka, awo ɔi pɔini na Yetu.

⁵ Piyeer aji na Yetu : « Najukan, uwo bnuura, jibi nja nwoon ɔi : nɔan iloona iwajant, kalon kawo ki nu, kalon kawo ki *Moyit, kandukiɔn ki *Eli. »

⁶ Baɔašar Yetu balënk palënk paɔ kë Piyeer aando me uko wi aɔɔpun.

⁷ Kanfëluɔn kabi awun baka, kë pdiim plon pašë pëna ɔi ka aji : « I, awoon Abuk naan, dnala maakan, natiinkana. »

⁸ ɔi dko mënt, baɔašarul baten dko di bawoon afooyan ašë wo baanwin nin alon, Yetu taŋ awoon na baka.

⁹ Wi bapënuɔ ɔi pnkuɔ ahela, Yetu kë ašë ji na baka bawut kaɔup nin ŋaŋ uko wi bawinuɔ te wi *Abuk Niint aknaɔin ɔi pket.

¹⁰ Bamëban uko wi ajakuɔn na baka, ašë ɔini jibi bawoon, ala pme uko wi analuɔn pji wi ajakuɔn : « Pnaɔa ɔi pket. »

¹¹ Baɔašarul bahepara aji : « we ukaŋ kë *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji Krittü ado kabi? »

¹² Yetu aateem baka aji : « Na manjoonan, Eli awo i kadun kabi kakakan iko bti ɔi bgah. Našal aji babubara apiit aji Abuk Niint awo i kahaj maakan, kapokana i? »

¹³ Kë nšë ɔpan, Eli adobi bi kë badola uko bti wi banaluɔn, jibi bapiitun ɔi a. »

*Yetu ajeban napoɔ annejiɔn
(Maci 17.14-18; Luk 9.37-43)*

¹⁴ Wi Yetu, Piyeer Yakob na Yowan babanuɔ du baɔašar Yetu bandukiɔn, ašë win pntuk pweek pi baŋaŋ na *bajukan Bgah kë baktiini na baka.

¹⁵ Wi baŋaŋ bawinaɔ win Yetu, ašë lënkara bti, aɔiira pwula mboš.

¹⁶ Ahepar baka uko wi baktiiniyaanuɔ.

¹⁷ Niint alon kë ašë teema du pntuk aji : « Naweeek, dɔju abuk naan, awo na untaayi umbišanuluɔn bɔup. »

¹⁸ Dko di uyaŋ amobna, uji uwata ɔi mboš, napoɔ kayiɔh, katibrën iɔini, uleeful

uji ukak kataaɔ. Dkooɔ baɔašaru badook wa kë baanhilani. »

¹⁹ Yetu aji na baka : « Nawo baŋaŋ bawuɔan, banwoon baŋfiyaari! Dwo kaɔo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naɔijaan napoɔ. »

²⁰ Kë baɔija'a. Wi untaayi uwinaaruɔn win Yetu, ašë jun pšëŋ šëjan napoɔ kë ajot ɔi mboš, akëlënk, ayiɔh.

²¹ Yetu ahepar ašin napoɔ aji : « Lum di di ujunuɔn pwata hënk ba? » Kë aateem aji : « Wi awoon napoɔ nampoɔ te hënkun. »

²² Nyaaš nɔum uji uwata du bdoo na du meel kado na pfiɔa. Kë išale hil pdo uko ulon, kɔënkun, ŋagi'un. »

²³ Yetu aateem aji : « Iji nšale hil... ŋaŋ anfiyaaruɔn, Našibaɔi ahil pdo iko bti pa a. »

²⁴ ɔi dko mënt ajug napoɔ kë ašë njar aji : « Dfiyaari, biin iɔënkën, nhilna nkak nfiyaar maakan. »

²⁵ Wi Yetu awinuɔn kë baŋaŋ baɔum bakti abi ayit kë ašë lëbar na untaayi aji : « Iwi untaayi, injaŋ kdënéman kabot kabiišan bɔup, dji ipën ɔi napoɔ i, išë iwut kaluɔn kakak ɔi a. »

²⁶ Wi untaayi ukpënuɔn, kë napoɔ ašë njar alëtar maakan. Napoɔ awo ji ŋaŋ ankeɔun, kë baŋaŋ bti bado ji aketi.

²⁷ Yetu kë ašë mëbana ɔi kaŋen anaɔana kë anaɔi.

²⁸ Wi Yetu aɔiisuɔn katoh, agaag na baɔašarul, kë bašë hepara aji : « we ukaŋ kë un, nɔnhil lah adook untaayi ba? »

²⁹ Kë ašë teem baka aji : « Untaayi utënt wuɔn, pñehan Našibaɔi taŋ pahilanuɔn pdook wa. »

*Uyaas utëbantën wi Yetu aɔɔpun pket na pnaɔa ɔi pket pi nul
(Luk 9.44-45)*

³⁰ Wi bapënuɔ ɔi dko duɔ, ašë muur utaak wi Galilay. Kë Yetu ašë nja baŋaŋ bawut kame.

³¹ Awo ɔi pjukan baɔašarul aji : « *Abuk Niint awulana du baŋaŋ, baɔiɔna, unuur uwanjaɔntën ašë naɔa ɔi pket. »

³² Kë baɔašarul bašë wo baamme uko wi aɔɔpun abot aɔi phepar apiban baka wa.

*Ahoŋ awoonuɔn naweeek?
(Maci 18.1-5; Luk 9.46-48)*

³³ Yetu na baɔašarul baɔool aya Kapernawum. Wi babanuɔ du katoh kë Yetu ašë hepar baka aji : « We wi nakɔiiniyaanuɔn lah du bgah ba? »

³⁴ Kë bašë yomp, ɔiki du bgah bawo ɔi plaɔar ala andëmnun ɔi baka.

³⁵ Yetu aɔo ašë du baɔašarul iñeen na btëb, aji na baka : « Woli alon anjal pwo nateek, akakan awo kafet ki batëntul, awo nalempar baka. »

³⁶ Ajej napoɔ alon aɔu'a ɔi ptoof pi baka, amooka, ašë ji :

³⁷ « Ñaan anyeenkuñ napoť atěnt i ti katim ki naan, nji ti uleef naan i i ñaaj měnt ayeenkuñ, kě anyeenknun, měnt nji i ayeenkuñ, anyilnuj a. »

*Anwoonj aampokun, awo na un
(Luk 9.49-50)*

³⁸ Yowan aji na Yetu : « Naweeek, ŋwin alonj kě akdook ŋntaayi ti katimu, kě ŋneenana, ŋiki aanji taşun. »

³⁹ Yetu ateema aji : « Nawutan kaneenana : Nin ñaaj aanhilan kado mlagre ti katim ki naan kabot kaťup uko uwuťaan ti nji ti dko měnt. »

⁴⁰ Anwoonj aampok nja, awo na nja.

⁴¹ Kě ankwulanaj kakoopa ki meel nadaan ŋiki nawo i Krittü, alunj kayeenk baluk bi awoonj i kayeenk. »

*Nalipariin
(Maci 18.6-11; Luk 17.1-2)*

⁴² Yetu akak aji : « Ankdolunj alonj ti bapot biki* ajot ti pjuban, uhokan batana ti kaťup plaak pweek başě bafěla du bděk.

⁴³ Woli kañen ki nu kaťu kě ikjuban, falan ka, uhokan iya baťi na kañen kammukşiiñ kě di pya du infernu na iñeen itěb du bdoo banwoonj baankjěmşa

⁴⁴ [di ubob uwoonj uunji ukeť, kě bdoo baanji bajěmşa].

⁴⁵ Woli kahoť ki nu kaťu'u kě ikjuban, falan ka, uhokan iya baťi na kahoť kammukşiiñ, kě di pya na ihoť itěb du infernu

⁴⁶ [di ubob uwoonj uunji ukeť, kě bdoo baanji bajěmşa].

⁴⁷ Woli pkěş pi nu paťu'u kě ikjuban, lookşan pa. Uhokan ineej du Pşih pi Naşibaťi na pkěş ploolan kě di bafělu du infernu na kěş ktěb,

⁴⁸ di ubob uwoonj uunji ukeť, kě bdoo baanji bajěmşa.

⁴⁹ Balunj kaťu bañaaj bti bdoo jibi bajaaj baťu pnam ti mnde.

⁵⁰ Pnam pawo uko unuura. Paşale yaş, nakakanaan we kataabare ki pa? Nawoon na pnam ti uleef wi nan nabot natiinkar na batěntan.

10

*Yetu aťiiniyaan uko wi bniim
(Maci 19.1-9; Luk 16.18)*

¹ Wal měnt kě Yetu aşě naťa ti dko duñ, aya umbanj wi Yuda, amuur bděk bi Jordan. Bañaaj batum bakak ayit aňoga, kě awo ti pjukan baka jibi ajonunj kado.

² Bafaritay babi aňoga, banjal pťaawana aşě hepara me bgah bi Moyit badinan ñaaj adook aharul ti bniim.

³ Kě aşě teem baka aji :

⁴ « We wi Moyit ajakuñ ti uko měnt? » Kě baji : « Moyit adinan ñiiñt apiit ñaaj kakaarta kankyuujun kě bniim babaa, kabaa dooka. »

⁵ Yetu kě aşě ji na baka : « Mnděnem mi ŋhaaş ŋi nan manťuunj kě Moyit aťup uko měnt. »

⁶ Ťi ujuni, wi Naşibaťi aťakuñ umundu, ado baka kě bawo ñiiñt na ñaaj.

⁷ Ukaanj kě ñiiñt aklunj kaduk aşin na anin,

⁸ kaya kawo na aharul, bukal batěb bti başě bakak ñaaj aloolan. Hěnk, baankwo bañaaj batěb, bawo aloolan.

⁹ Ñaaj awutan keeri kagar uko wi Naşibaťi anaakreñunj. »

¹⁰ Wi bakakuñ katoť, kě baťaşarul başě kak ahepara ti uko wi ajakuñ.

¹¹ Kě Yetu aji na baka : « Woli ñaaj adook aharul aşě niim alonj, ajuban pjuban pi piinť. »

¹² Kě ñaaj akale duk ayinul aşě niimar na ñiiñt alonj, ajuban pjuban pi piinť.

*Yetu na bapot
(Maci 19.13-15; Luk 18.15-17)*

¹³ Bañaaj baťij Yetu bapot pa aban baka, kě baťaşarul başě ŋoman na baka.

¹⁴ Wi Yetu awinunj uko měnt aşě deebať, aji na baka : « Nawutan bapot babi ti nji, nakneenan baka ŋiki Pşih pi Naşibaťi pawo pi banwoonj ji baka.

¹⁵ Na manjoonan, dťupan, anjalunj pneej ti Pşih pi Naşibaťi awo kanaam na napoť. »

¹⁶ Yetu ajeť baka, amook abot apaf baka iñen, aňehanděr baka Naşibaťi.

*Yetu na ñiiñt nayok
(Maci 19.16-30; Luk 18.18-30)*

¹⁷ Wi akpěnunj pya, kě ñiiñt alonj aşě ti, abi ajot ti ihoť yi nul aşě hepara aji : « Najukan nanuura, we wi nwoonj kado kayeenkna ubida wi mnťo ba? »

¹⁸ Yetu kě aşě teema aji : « Imeha kě Naşibaťi tañ anuuriin, ukaanj kě ikdu'ėn nanuura i? »

¹⁹ Ime uko wi bgah bi Moyit bajakuñ: iinkfiñ ñaaj, iinkpiinť na ayin ñaaj kěme ahar ñaaj, iinkkiij, wutan katapar ñaaj uko wi awoonj aandoo, kjej nin uko wi ñaaj ti kaguuru, měbaan şaaş na aan bnuura. »

²⁰ Ñiiñt kě aşě teema aji : « Najukan, iko měnt djun pťaş ya wi nhumunj hum te hěnkunj. »

²¹ Yetu atena aşě magana, aji na a : « Uko uloolan uduki'iin: Yaan iwaap iko yi ikaanj bti, iwul itaka bawaanj, wal měnt ika pyok du baťi, işě ibi iťaşen. »

²² Kě ul, wi atiinkunj uko warj, aşě ya na pjootan ŋiki ayok maakan.

* 9:42 Bapot biki Yetu aťiiniyaan ti banfiyaarunj, bukal bakakuñ ji bapot.

ba? Naşibaťi tañ anuuriin nin alonj kak annuura nuura.

* 10:18 Kěme : We ukaanj kě ikdu'ėn nanuura

²³ Yetu aten bañaan ayitan ašë ji na bațașarul : « Uluŋ katam maakan pa bayok baneej du Pših pi Nașiabați. »

²⁴ Bațașarul bañoŋar maakan ti ntuŋ ni nul. Kë Yetu akak aji na baka : « An bayiŋ naan, utam maakan ŋaan aneej du Pših pi Nașiabați!

²⁵ Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej ti bhër bi kaguja kë di nayok aneej du Pših pi Nașiabați. »

²⁶ Bațașarul babaa ŋoŋar ŋoŋar maakan ašë ji : « Kë in ahilanuŋ keeri kabuur? »

²⁷ Kë Yetu ašë jaban baka këš ašë ji : « Bañaan bajën baanhilan pbuuran nleef ni baka, kë Nașiabați ašë hil pbuuran baka, ŋiki aambiišna biišna nin uko uloŋ. »

²⁸ Piyeer kë ašë ji na a wal mënŋ: « Un, nduki iko bti ațașu. »

²⁹ Yetu ateema aji : « Na manjoonan, dtuŋan, nin ŋaan ankduk katohul, babuk ašin, anin, ašin, bapoŋ, këme nteehul pa ni na Utuŋ Ulil Unuura,

³⁰ bë aankyeenk ti nwal ni nwoon ni nyaas iŋeen-week itoh, babuk ašin, banin, bapoŋ na nteeh. Iko mënŋ bti igakandër na mnhaj. Kë du umundu unkmibiin, aka ubida wi mnŋo.

³¹ Batum ti banwoon bateek hënkuŋ baluŋ kawo babaaŋšaani kë banwoon babaaŋšaani baluŋ kawo bateek.

Uyaaš uwajantën wi Yetu aktuŋun pkeŋ na pnaŋa ti pkeŋ pi nul

(Maci 20.17-19; Luk 18.35-43)

³² Yetu na bațașarul bawo ti bgah aya ubeeka wi Yerutalem, kë Yetu ajotuŋ kadun. Bațașarul bahaajala maakan, kë banktașuŋ baka babot awo na palënk. Yetu kë ašë jej kak na a bațașarul iŋeen na batëb, awo ti ptuŋ baka uko unkmibiin kadola.

³³ Aji : « Natenan, un biki biki aya Yerutalem kë bašë luŋ kawul *Abuk ŋiint baŋejan baweek na *bajukan Bgah, baluŋ kaji aduknaanaa, pduknaana pi pkeŋ kašë kawula banwoon baanwo bayuday.

³⁴ Babeŋa, katëfjëra, kakoba na itintël, kafina. Unuur uwajantën ašë naŋa ti pkeŋ. »

Nawoon balempar batëntan

(Maci 20.20-28)

³⁵ Yakob na Yowan babuk Tebede baya ŋog Yetu ašë ji na a : « Najukan, nŋal idolon uko wi nkhëpariin. »

³⁶ Kë Yetu ahepar baka uko wi banaluŋ ado pa baka.

³⁷ Kë bašë ji : « Tenun nluŋ nŋo aloŋ ti kadeenu ki nu, undu ti kamayu ki nu wal wi ikyeenkun pših. »

³⁸ Yetu aji na baka : « Naamme uko wi nakŋehanuŋ. Nahilan kahaj† ji ni i, këme kayeenk batitmu bi ni kayeenkun i? »

³⁹ Baŋeem aji : « ŋhili. »

Yetu kë ašë ji na baka : « Pnkalamë pi ni kadaannuŋ, nadaanna pa, batitmu bi ni kayeenkun, nayeenk ba.

⁴⁰ Kë uko wi pto ti kadeenu këme ti kamayu ki naan mënŋ ni dwoon kadat bañaan banwoon pto da, bankaŋ na pto da baluŋ kaŋo da.

⁴¹ Wi banjaŋan iŋeen bandukiin batiinkun uko wi Yakob na Yowan bajakuŋ, ašë deebaŋer baka.

⁴² Yetu adu baka ašë ji na baka : « Nawini, banjakuŋ aji bawo baših biki nŋaak baji baših na mnŋot, baweek biki nŋaak kaŋoonkna bañaan.

⁴³ Unwo kawo haŋ pa an. Anŋaluŋ pwo naweek ti an awo kaŋep ŋep kawo nalempar batëntul.

⁴⁴ Kë woli ŋaan aŋal pwo nateek ti an, awalaan bkowul ado kalempar batëntul.

⁴⁵ *Abuk ŋiint ti uleeful aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaan kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranuŋ bañaan batum maakan.

Yetu ajeban nakuul du ubeeka wi Yeriko (Maci 20.29; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Yetu na bațașarul baban ubeeka wi Yeriko, kë wi bakpënuŋ da na pntuk pweek pi bañaan, Bartime nakuul abuk Time aŋo ti kaban bgah awo ti bñehan.

⁴⁷ Wi atiinkun kë Yetu i Nataret aktëpuŋ ašë jun phuuran aji : « Yetu abuk Dayiŋ, ŋagi'aan »

⁴⁸ Kë wi bañaan batum bawoon ti pŋoman na a ayomp, kë abaa huuran huuran maakan aji : « Abuk Dayiŋ ŋagi'aan »

⁴⁹ Yetu kë ašë naŋ aji : « Nadu'ana. » Badu nakuul aji na a : « Wutan kalënk, naŋiin, adu'u. »

⁵⁰ Kë ašë fël umanta, alut anaŋa aya du umban wi Yetu.

⁵¹ Yetu aji na a : « we wi inaluŋ ndolu ba? » Nakuul kë aji : « Najukan i naan, dolaan nkak ndo kawin. »

⁵² Yetu kë ašë ji na a : « Yaani, pfiyaar pi nu pabuuranu. » Ti dko mënŋ kë ašë kak awin ; ašë taș Yetu na bgah.

11

Yetu aneej ti Yerutalem ji naših (Maci 21.1-9; Luk 19.29-34)

¹ Yetu na bațașarul baŋog Yerutalem kakab nbeeka ni Betfage na Betani du umban wi Pnkun pi Mnoliwera* kë Yetu ašë yil batëb ti bațașarul.

² Aji na baka : « Nayaan du untanka unwoon ti kadunan : uneejan, nawin batan ubuuru umpoŋi wi nin ŋaan awoon aambaan kadapi'aara. Nafënšan wa naŋij.

† 10:38 Nahilan kadaan ti pnkalamë pi ni kadaannuŋ. * 11:1 Pnkun pi mnoliwera : Dawoon katim ki pnkun pi bajaan bado na umbaabu "Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives."

³ Woli baheparan uko unkayi k  nakf n ş ubuuru, nateem kaji Ajugun anuma wa, woli abaa, ado wa ukak. »

⁴ Ba aşar Yetu baya a  nk k  batan ubuuru umpo i  i pl man plon kakab bgah, a   f n ş wa.

⁵ Balon  i banwoon da bahepar ba aşar Yetu uko unkaan k  baf n ş wa.

⁶ K  bateem baka jibi Yetu ajaku  na baka. K  bawut baka k  bayaa.

⁷ Ba ij ubuuru du Yetu, ap nan iyeti yi baka, agur  i wa, k  Yetu a   paya  i wa.

⁸ Ba aan batum ba eef iyeti  i bgah, balon k  ba eef ik n yi mnjaak yi batibnu  du u eeh.

⁹ Bankpo un  i kadun ki nul na bank aşulu  bahuuran aji :

« *Hotana,  bnuura nuura  i Ankmbiin  i katim ki Na iba i Ajugun!* »

¹⁰ *Bnuura nuura  i p ih pankmbiin h nk, p ih pi Dayi  ateemun!*

Hotana, Na iba i ad m du ba i duu . »

¹¹ Yetu aneej du Yerutalem aya du *Katoh Kaweek ki Na iba i meet. Wi atenu  dko bti ayit n, a   p n pya Betani, ul na ba aşarul i een na bat b  iki utaakal ubani.

Yetu af p bko bi bajaan badu bfig (Maci 21.18-19)

¹² Unuur ut bant n, wi bakp nnu  Betani k  ubon u   de Yetu.

¹³ Awin bko bi bajaan bado bfig du kalowan, a   ya pten me a  nk da mnko mlonj kade. Wi a aan a og a     nka itoh  a ,  iki wal wi kabuk ki ba uundobi ban.

¹⁴ Wi wi a aan a iini na bko aji : « Nin  naan aankak ade mnko mi nu. » Ba aşarul k  batiinka.

Yetu adook bawaap du katoh ki Na iba i (Maci 21.12-17; Luk 19.45-47; natanan  i Yowan 2.13-22)

¹⁵ Yetu na ba aşarul baban Yerutalem, k  wi baneeru   i Katoh Kaweek ki Na iba i, k  Yetu a   jun pdook bankwaapu  na banknugu  da. Awat  mee a  i batorkaar itaka , na i ij yi bawaap  balab.

¹⁶ Abot aneenan ba aan banku iin bado ka  pna  i Katoh ki Na iba i meet.

¹⁷ Ajukan baka aji : « M nt  uko wi upiitaniin  i Ulibra wi Na iba i i : *katoh ki naan kadu'ana *katoh ka ehanaani pa  taak bti'?* » An k  na   do ka dko dmennaani di bakij. »

¹⁸ Ba enan baweek na *bajukan Bgah batiink uko wi Yetu adolu , a   la jibi bakdolu  kadoo kafina ; ba i'a,  iki pntuk bti pama  pjukan pi nul maakan.

¹⁹ Utaakal ubanle, Yetu na ba aşarul baji bap n  i ubeeka ka i .

Bko bi bajaan bado bfig bankayi (Maci 21.20-22)

²⁰ Wi Yetu na ba aşarul bakt pu  na nfa, bawin bko bi bajaan bado bfig k  bakay te du inta n.

²¹ Piyeer ale  uko un  pu , a   ji na Yetu : « Najukan, tenan, bko bi i  pu  bakay  a . »

²² K  Yetu a   teem aji : « Nafiyaaran Na iba i.

²³ Na manjoonan, d upan, woli  naan aji na pnku  pi p nan  i iya ijot du bd k, woli aanwo na   al  t b, a   fiyaar k  uko wi ajaku  udolana, Na iba i kado uko m nt  pa a.

²⁴ Ukaan k  nji kajakan, uko bti wi nakheparu  woli na ehan Na iba i, nafiyaaran k  nadobi yeenk yeenk wa. H nk Na iba i ado uko m nt  pa an.

²⁵ Woli na ehan, a   kaar uko ulon na  naan, namirana, A inan anwoon ba i ahilna amiiran kak ipekadu yi nan.

²⁶ [K  woli naankmiir, A inan anwoon ba i aankmiiran kak ipekadu yi nan.] »

Bahepar Yetu  naan an u'ulu  pdo iko yi akdolu 

(Maci 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Yetu na ba aşarul bakak Yerutalem, k  wi Yetu awoon du Katoh Kaweek ki Na iba i apo , ba enan baweek, *bajukan Bgah na bantohi k  ba   bi a oga.

²⁸ Bahepara aji : « Mhina mhonj mi mi ikdolnu  iko yi ba? In ajakiin k  ihilan kado ya? »

²⁹ Yetu k  a   teem baka aji : « Nji, dheparan uko uloolan  a , nateemaan, n   n upan mnhina mi nji kadolnu  iko yi.

³⁰ In ayilu  Yowan pbattaar ba? Na iba i a k me ba aan baka? Nateemaan. »

³¹ K  ba   wo  i pla ar jibi bawoon, aji : « Woli  teem aji Na iba i ayilulu , aheparun kaji, we ukaan k   n fiyaara.

³² K  woli nji ba aan bayilulu ... hee! » Ba i ba aan  iki ba aan bti bafiyaar k  Yowan awo na manjoonan Na upar Na iba i.

³³ K  ba   teem Yetu aji baamme anyilulu . » K  Yetu a   ji na baka : « Nji kak, m nk upan mnhina mi nji kadolnu  iko yi. »

12

Uho  wi balemp biki uwoorta (Maci 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Yetu abot awo  i pho i na ba aan banwoon  i Katoh Kaweek ki Na iba i aji : «  iin  alon abi tepi uwoorta wi mnko manjaan

  11:9 *Hotana* :  i uheb r  dawoon « Buuran » a   bi kak u up unjaan ud manaan Na iba i. * 11:9 *Ka aan* 118.25,26.

  11:15 *Batorkaar itaka baji batorkaar bayuday banwoonun  taak  lon itaka yi baka bahilna banug iko idolni b enan babot baluk Katoh Kaweek ki Na iba i daa a. * 11:17 Itayi 56.7.*

mandolna ubiñu, ašë biig wa afooyan. Ajip bhër ado dko dpoofni, abot akiin bliit bi mnlaak bkuuñtaan pa bayer, ašë dukar wa bañaan balon pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, ašë ya bayaas.

² Wi wal wi upooñ ubanun, kè ašë yil nalemparul alon du bañaan banwoon du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul.

³ Bañaan bukuñ mënñ bamob nayili akob, adooka kè akak iñeen ijinñ.

⁴ Kè ñiinñ ajug uwoorta kè akak ayil du baka nalemparul alon kak. Bakoba ti bkow, abot akowandëna.

⁵ Ayil nawajantën kè bafiña. Ayil kak balemparul batum balon kè bakob balon, afiñ balon.

⁶ Kè abukul i amaganun ãañ aduki'arun, ul i ayilun uyaas ubaañsaani du baka ašë ji : « Baya kakali abuk naan. »

⁷ Kè wi bañaan biki adukaruñ uwoorta bawinun abuk ajug uwoorta ašë lañar aji : « I, akdukiin na iko yi ašin, najoh ñfiña, ñšë ñduka na ya. »

⁸ Bamoba, afiña, ajej puum apënan ti uwoorta afël.

⁹ Kè we wi ajug uwoorta akdoon ba? Abi, kafin balemp biki aṭunñ ti uwoorta, kajej wa, kawul balon.

¹⁰ Naanleyiir uko umpiitunñ ti Ulibra wi Našibaṭi i?

“Pnduba pi baniw bapokun pakakun amëban katoh ;

¹¹ *Uko mënñ uwo udo wi Ajugun unuura abot awo uñonarënaan ti kës ki nun.*”[✱]

¹² Bañenan baweek, *bajukan Bgah na bantohi bayikrën kè bukal bakaan kè Yetu akhoñ har. Bado na pmoba wal mënñ ašë ti pntuk. Baduka, aya.

Uko wi pluk Fëtar daaša (Maci 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Wi uko mënñ uṭëpun, bayil du Yetu balon ti bafaritay na baṭaş Herod balon pa pṭup ṭupana katenna me bahil kaṭaawana.

¹⁴ Babi aji na a : « Najukan, ñme kè iwo ñaan i manjooan anwoon aanji ti nin ñaan abot awo iinji kten uko wi ñaan awoon. Iji kjukan Bgah bi Našibaṭi jibi bawoon na manjooan. Ṭupun, bgah bi nun badinan ñluk Fëtar naših najeenkal daaša i? Nwo kaluka da kème ñenwo i kaluka da? »

¹⁵ Yetu, ame ñşal ñi kalagare ñi baka, ašë ji na baka : « we ukanñ kè nakdo na pṭaawanaan ba? Naṭijaan pataka nten pa. »

¹⁶ Kè baṭij pataka ploñ. Kè ašë ji na baka : « Kaara di in, na katim ki in iwoon da? » Kè bateem aji : « Fëtar. »

¹⁷ Kè ašë ji na baka : « Nakeerin nakakan Fëtar uko unwoon wi Fëtar, našë nakakan

Našibaṭi uko unwoon wi Našibaṭi. » Kè bašë ñonar bti ti uko wi Yetu ajakun.

Pnaṭa ti pkeṭ (Maci 22.23-33; Luk 20.22-39)

¹⁸ Unuur mënñ, *Bataduk balon babi ti Yetu, bukal bajaan baji pnaṭa ti pkeṭ paanwo. Baji na a :

¹⁹ « Najukan, Moyit apiit pa un aji : Woli ñaan aka abuk ašin kè akeṭi, ašë duk ñaaṭ anwoon aambuki, ayeenkan ahar abuk ašin mënñ ahilna abukara bapoṭ.

²⁰ Kè ušë bi ka biinñ paaj na alon bañaarun. Nateek aniim ñaaṭ ašë keṭ bë aambuki.

²¹ Natëbantën kè aniim ñaaṭ mënñ akak akeṭ kè aambuki. Kè uwo har pa nawajantën.

²² Kè nin alon ti biinñ paaj na alon bañaarun bukuñ aanduk napoṭ. Wi bakteñun bti, ñaaṭ kè akak akeṭ.

²³ Kè hënkun, woli bañaan balun anaṭa ti pkeṭ, awo ahar in ti baka, wi bukal paaj na alon bti baniimulun? »

²⁴ Yetu atëem baka aji : « Mënñ ppaam ñṭup ñi Ulibra wi Našibaṭi na mnhina mi nul pakaan kè nakneem i? »

²⁵ Hënk di uwoon, woli bañaan balun anaṭa ti pkeṭ, biinñ baankdo kajej baat, kè baat baankniima : bawo wal mënñ ñi nwanjut ñi baṭi.

²⁶ Kè ti uko wi pnaṭa ti pkeṭ, naanleyiir Ulibra wi Moyit ti dko dankṭiiniyaanun uko wi bgof bankyikun, jibi Našibaṭi ajakun na Moyit aji : “Dwo Našibaṭi i Abraham, i Itaak, na i Yakob”? »[✱]

²⁷ Yetu akak aji : « Našibaṭi aanwo keeri i bankeṭun, awo i bajeb. Naneem bnuura. »

Uko undëmunñ ti iko yi bgah bajakun (Maci 22.24-40; natanan ti Luk 10.25-28)

²⁸ Alon ti *bajukan Bgah antiinkun baka awin kè Yetu atëem bnuura, abi añog ahep-ara aji : « Ṭi iko yi bgah bajakun, uhon udëmunñ dëm ba? »

²⁹ Yetu atëem aji : « Undëmunñ dëm wii wi “Fiinkan, iwi Itrayel : Ajugun Našibaṭi i nun awoha aloolan ãañ.”

³⁰ *Iwo kañal Ajugun, Našibaṭi i nu, na kaṭëbu bti, na uhaaşu bti, na uşalu bti, na uforta wi nu bti.*”[✱]

³¹ Uko unyeenkunñ ti wa wii wi : “Iwo kañal atenṭu jibi injalun uleefu.”[✱] Nin uko ulonñ ti bgah uumpel pel iko yi. »

³² Najukan Bgah aji na a : « Uwo bnuura Najukan, iṭup manjooan : Našibaṭi awoha aloolan ãañ, uunkak aka alon kak.

³³ Kè pñala na kaṭëb bti na uşalu bti, na uforta wi nu bti, na pñal atëñu jibi injalun uleefu upel iṭenan bti yi bañenanun na yi bafiñaruñ Našibaṭi.

✱ 12:11 Kañaaam 118.22-23.

✱ 12:26 Ppën 3.6.

✱ 12:30 Pleşan 6.4-5.

✱ 12:31 Bgah 19.18.

³⁴ Yetu awin kë aŋiini na mntit ašë ji na a : « Iinlow Pših pi Našibaŋi. » Nin alon aankak aŋoom phepara uko ulonj.

Hum di di Krittu ahinanuŋ kawo abuk Dayiŋ

(Maci 22.41–23.7; Luk 20.41-47)

³⁵ Yetu ajej bŋup awo ŋi pjukan du Katoh Kaweek ki Našibaŋi aji : « Hum di di *bajukan Bgah bahilanuŋ kaji Krittu awo abuk Dayiŋ ba? »

³⁶ Dayiŋ ul, Uhaaš wi Našibaŋi udola kë aŋup ŋi uko wi Krittu aji :

Našibaŋi Ajugun aji na Ajugun :

Toon ŋi kaŋen naan kadeenu

te ndoo ndo bašooradu

ido kapafna baka ihoŋ.

³⁷ Dayiŋ ul, ŋi uleeful, aji du Krittu kaji Ajugun, hum di di ahinanuŋ keeri kawo Abuk Dayiŋ? » Pntuk pweek pawo ŋi ptiinka ašë lilan maakan.

Nadoon kalipara bajukan Bgah

(Maci 23.1-36; Luk 20.45-47)

³⁸ Yetu aji na baka ŋi pjukan pi nul aji : « Nalipariin *bajukan Bgah, bukal banjaan baŋal pŋaay na imiša iyul, kaŋal banohntën baka ŋi dko di baŋaan batum,

³⁹ kaŋal pŋo ŋi kadun ŋi itoh iŋehanaani na ŋi itij inuura ŋi ŋfetu.

⁴⁰ Baji bade bka bti bi baat bayoŋ, kabot kadaar kajon ŋi pŋehan Našibaŋi pa pwinana. Našibaŋi aluŋ kakob baka kakob kandëmmuŋ maakan. »

Uŋen wi ŋaaŋ nayoŋ najuuk

(Luk 21.1-4)

⁴¹ Yetu aŋo ataarj na dko di bajaan bawatna itaka pa Katoh Kaweek ki Našibaŋi. Aten jibi baŋaanj bakwatunj itaka da. Bayok batum bawat itaka itum.

⁴² ŋaaŋ alonj nayoŋ najuuk kë ašë bi awata ktak-ktëb ŋaŋ.

⁴³ Kë Yetu ašë du baŋašarul aji na baka : « Dŋupan na manjoonan, ŋaaŋ nayoŋ najuuk i awul apelan baŋaanj bti banwuluŋ itaka.

⁴⁴ Banwuluŋ bukuŋ bti bawul itaka yi bawoonj baanumaa, kë ul ŋi bwaanj bi nul ašë wul itaka bti yi anumiŋj pa pde. »

13

Yetu aŋup pjot pi katoh ki Našibaŋi

(Maci 24.1-3; Luk 21.5-7)

¹ Wi Yetu akpënuŋ ŋi Katoh Kaweek ki Našibaŋi, kë alonj ŋi baŋašarul ašë ji na a : « Najukan, tenan knduba kweek na ŋniw ŋnuura ŋi babomanaanuŋ Katoh Kaweek ki Našibaŋi. »

² Yetu ateema aji : « Iwin ŋniw ŋweek ŋji? Nin plaak paankduka kapaf ŋi ptënt pa, mangarandër bti. »

³ Yetu na baŋašarul baban du *pnkuŋ pi mnoliwera, kë Yetu ašë ŋo ataarj na Katoh Kaweek ki Našibaŋi. Wi bi Piyeer, Jakob, Yowan na Andre bagaaguŋ na a, ašë hepara aji :

⁴ « ŋupun, lum di di uko waŋ ukwoonj, kë we ukyuujuŋ kë iko mënt bti iŋogan ŋi pban. »

Wal wi mnhaj mnweek mankjunuŋ

(Maci 24.4-14; Luk 21.8-19)

⁵ Yetu awo ŋi pji na baŋašarul : « Naŋafaraan alonj aguuran.

⁶ Batum baluŋ kabi na katim ki naan kaji bawoonj Krittu, kaguur baŋaanj batum.

⁷ Woli naluŋ atiink ŋgut, abot atiink kë baktiiniyaan uko wi ŋgut na pgarandër, nawutan kalënk : iko mënt iwo i kawo. Nameen kë uundobi wo uba umundu.

⁸ Utaak unataŋ ugut na utaaŋ ulonj, pših pagut na ploŋ. Du ŋmbaŋ ŋtum, mboš manluŋ kašinŋar, ubon uweek ubot uwo. Iko mënt bti ikwoonj ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi ŋaaŋ ankyaarj kabuk.

⁹ Naŋafaraan an ŋi ŋleefan ; baŋooŋan du ŋruha, kakoban na itintël du itoh iŋehanaani, kaŋooŋan du kadun ki bantuŋa na ki baših, ŋiki nafiyaarën. Wal mënt naŋup baka uko wi nameen ŋi nji.

¹⁰ Uŋup Ulil Unuura uwo i duna kaŋupana ŋi ŋtaak bti.

¹¹ Woli bamoban aŋooŋ du uruha, nakdo kaŋaaf uko wi nakyaaŋ kaŋup, uko unkyaaŋ kabi ŋi bkowan wal mënt naŋupan wa, ŋiki mënt an nakdoonj kaŋiini, Uhaaš wi Našibaŋi wa.

¹² ŋaaŋ aluŋ kakeešaar abuk ašin kado bafiŋa. Ašin napoŋ aluŋ kakeešaar abukul kado bafiŋa, bapoŋ banaŋara bajug baka kado bafiŋ baka.

¹³ Katim ki naan kaŋu baŋaanj bti bašooran. Kë anšaŋj amëban kaliint te kaban, abuur. »

Mnhaj mnweek

(Maci 24.15-22; Luk 21.20-24)

¹⁴ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuŋaan maakan unjaan uŋoŋan* kë uwo ŋi dko di uwoonj uunwo kawo - Iwi inkleyiirunj yikrënën. Baŋaanj bankwoonj du utaaŋ wi Yuda bakeeriin baŋi baya du inkunj iweek.

¹⁵ Anŋoonj du ušaala awutan kaneejar uko ulonj.

¹⁶ Anwoonj du ŋŋeeh awutan kakakar bayeti bi nul du katoh.

¹⁷ ŋnuur mënt, baat bankwoonj na iyin, na bankbootanuŋ bawuŋan.

¹⁸ Naŋehaan uko mënt uwut kaban ŋi wal wi ušubal na mpoj.

¹⁹ ŋnuur mënt ŋawo ŋnuur ŋi mnhaj. Mn-haj manwoonj maambaan kawohara wi

* **13:14** Baŋiiniyaan ŋi uko wi kadunj ki untonj wi bagrek wi baŋuŋj du Katoh Kaweek ki Našibaŋi ; natanen ŋi Daniyel 9.27; 11.31; 12.11.

Naşibaŋi aŋakuŋ umundu ; k  mnhaj mnt nt  munj maankak aluŋ kawo nin uyaaş uloŋ kak.

²⁰ K  woli Ajugun aantink ten lah  nuur m nt , nin  naaŋ aankduka duka kado kah f nt  ; k  ba naaŋ biki adatuŋ baş   u k  atiink nt n  a.

²¹ Woli aloŋ ajakan : “Natenan, Krittu awo du dko dan” k me : “Awo du dko dimoŋ” nakfiyaara.

²² Ba naaŋ baluŋ kana a ka ilan kaji bawooŋ Krittu na ba upar Naşibaŋi. Bado mlagre na iko i oŋar n naan pa woli bahilani baauur biki Naşibaŋi adatuŋ.

²³ Na afaraan keeri, ddoobi  upan iko bti inkluŋ kabi. »

Ubi wi Abuk  niint 

(Maci 24.29-31; Luk 21.25-28)

²⁴ «  i  nuur m nt , wi mnhaj mankt puŋ, unuur u m şa, pli paankak anuur,

²⁵  jah  ajotna ba i. Iko bti yi ba i i in ar.

²⁶ Wal m nt , baş  bawin *Abuk  niint  ado kabi  i inf luŋ, awo na mnhina mnweek maakan na mnd m.

²⁷ Ayil wal m nt   wanju   aya dko bti  i umundu,  aya du kabaŋ ki ba i na ki umundu  a onkr n biki adatuŋ.

Pjukan pi mnko

(Maci 24.32-35; Luk 21.29-33)

²⁸ « Natenan  i mnko : Wi inah ijunaŋ jun pluuman k  itoh ikp n naji nayikr n k  pti pa ogani.

²⁹ H nk di ukwohaŋ pa an kak : woli nalun awin iko yar k  ibani, nameen k  Abuk  niint  a ogi, awo  i pl man.

³⁰ Na manjoonan, d upan, kawuuŋ* ki kaankt p b  iko yi bti iinwinanaa.

³¹ Ba i na mboş  aba, k    up  i naan  aş  wo  aankba.

³² K  unuur wi iko m nt  bti ikbiin, k me woori m nt , nin  naaŋ aloŋ aamme me wa, m nt   wanju   i ba i, m nt  nji Abukul a, Naşibaŋi Paapa  a  ameeŋ wa.

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Luk 21.34-36)

³³ « Na afaraan, nawoon bten, naamme wal wi uko m nt  ukbanuŋ.

³⁴ Uwo ji  niint  ankyaaŋ bayaaş aş  dukar balemp katoh, andoli na ulemp wi nul, aji na nayeŋ bgah awo bten.

³⁵ Nawoon keeri bten, naamme woori wi ajuŋ katoh akbiin, naamme me abi na utaakal k me na utejan mnjel, k me uhaan  juk k me na nfa.

³⁶ Nalipariin akur kur aban aş    nkan nawo  i b oy.

³⁷ Uko wi nji ka upanaŋ, d up wa ba naaŋ bti, nawoon bten. »

14

Bala p fiŋ Yetu

(Maci 26.2-5; Luk 22.1-2)

¹ Ufettu wi ipoom inda  na *Ufettu wi Mbuur  aduka  nuur  t b, k  ba eŋan baweek na *bajukan Bgah baş  la jibi bakdoli mntit kadoo kamob Yetu kafina.

² Baji : «  wut kado nin uko uloŋ  i ufettu, ji ba naaŋ babi ba in ar. »

 naa  aloŋ ajees Yetu uk ra ujuŋ ulil p k k n  i bkw

(Maci 26.6-13)

³ Yetu awo du ubeeka wi Betani du katoh ki Timoŋ i bajaan badu namaak bdo. Wi bawooŋ  i pde,  naa  aloŋ k  aş  bi na uk ra ujuŋ ulil p k k n  i  tukar pmpo i pi banugnun itaka itum. Uk ra m nt  ubo-manaan bko bi bajaan bado nardu abot atam maakan. Afom pa aş  jeeş uk ra  i bkw bi Yetu.

⁴ K  ba naaŋ baloŋ baş  wo baanlilani, ba ur  uran aji : « We ubaaŋ awo p ok uk ra pi ba?

⁵ Woli bawaap lah wa baka uko umpeluŋ baluk bi u ubal*, kajej itaka m nt  kawul bajuuk. » Badeeba er  naa .

⁶ K  Yetu aş  ji na baka : « Nawutana, we ukaaŋ k  naknoorana ba? Ado uko unuura pa nji.

⁷ Bajuuk, nawo na baka  nuur bti, nahilan kado baka bnuura, wal wi naknumiin, k  nş  wo m nkwo na an  nuur bti.

⁸ Ado uko wi ahilanaŋ pdo, adobi  u  u uk ra ujuŋ ulil p k k n  i uleef naan pa umoy.

⁹ Na manjoonan, d upan, dko bti di bak puŋ U up Ulil Unuura, ba up kak uko wi  naa  i adoluŋ, kalesna'a.

Yuda Itkariyot a u na pwaap Yetu

(Maci 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Yuda Itkariyot, aloŋ  i banja an i een na bat b aya du ba eŋan baweek pwul baka Yetu.

¹¹ Wi batiinkuluŋ, balilani aş  ho a itaka. K  aş  wo  i pla jibi akdoluŋ kadoo kawul baka Yetu.

Ba aşar Yetu babomand r ufettu wi mnjeeh

(Maci 26.17-25; Luk 22.7-13; Yowan 13.21-30)

¹²  i unuur uteek wi ufettu wi ipoom inda , wi ba naaŋ bajaan bafin  kaneel p eŋanaan ufettu wi mnjeeh, ba aşar Yetu baji na a : «  un di inaluŋ  ya  bomand r ideena ka ah ki ufettu. »

¹³ Ayil wal m nt  ba aşarul bat b, aji na baka : « Nayaan du ubeeka, naya kayit na  niint  aloŋ ankuŋiin p unk pi meel : na aşana.

† 13:30 K me Umundu wi  woŋ wi.

* 14:5 Uko umpeluŋ baluk bi  nuur i een-week  yaaş  wanjant .

14 Katoh ki akneejuŋ, najakan na ajug katoh mēnt: “Najukan aji : tuŋ di meet di akdeenuŋ pde pi ufettu na baŋaŋarul dawoon?”

15 Ayuujan meet dhaan du bko duuŋ danwoon na iko yi naknumiŋ bti, dul di nakyaan kabomandērun ŋhilna ŋde pde pi ufettu. »

16 Baŋaŋarul baya, aban du ubeeka, aŋēnk kē iko iwo bti jibi ajakuŋ na baka kē baboman pde pi ufettu.

Yetu aŋup kē alon ŋi baŋaŋarul aluŋ kawaapa

(Maci 26.20-25; Luk 22.14; natenan ŋi Yowan 13.21-30)

17 Wi utaakal ubanuŋ, Yetu aban na baŋaŋarul iŋeen na batēb.

18 Wi baŋoon awo ŋi pde, Yetu aji : « Dŋupan, na manjoonan, alon ŋi an, ankndeeŋ na nji aluŋ kawaapēn. »

19 Bajootani, kē andoli aŋē wo ŋi phepara aji : « Woon nji a i? »

20 Kē aŋē ji na baka : « Alon ŋi an baŋaŋar naan iŋeen na batēb, anŋtuuŋ kaŋen na nji ŋi praata.

21 Aa, *Abuk ŋiŋ awo kakeŋ jibi upiitaniŋ ŋi a ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi, kē anŋaŋ awula aŋē wuŋan. Uhokan lah awo aankbuka. »

Yetu aŋup aji Piyeer aluŋ kapok pme'a

(Maci 26.26-29; Luk 22.17-20,31-34)

22 Wi bakdeēŋ, Yetu ajeŋ kapoom, abeeb Naŋibaŋi, akitēŋ ka, awul baka aŋē ji : « Najejan, uleef naan wii wi. »

23 Abot ajeŋ pnkalame pi poot, wi abeebuŋ Naŋibaŋi aba, aŋē wul baka badaan, kē badaan bukal bti.

24 Aji na baka : « Pŋaak pi naan pii pi, pankntuluŋ pa pntuk pweek maakan, pi Naŋibaŋi aŋēnanaanuŋ bhoŋar.

25 Dŋupan, na manjoonan, nin mēnkak adaan poot te unuur wi iko bti ikkakuŋ ihalu du Pŋih pi Naŋibaŋi. »

26 Bayeeh aŋaamarēn aba, aŋē pēn pya du *Pnkun pi Mnoliwera.

27 Yetu aji na baka : « An bti nadukēn, jibi upiitun ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi :

“Dkob nayafan kafin,

*ŋkaneel ŋaŋē ŋawayŋēr.”*³⁰

28 Kē wi nji kanaŋiŋ ŋi pkeŋ, djot kadun kayoonkan du Galilay. »

29 Piyeer aji na a : « Woli baŋaŋ bti baya aduku, nji mēnkdukul »

30 Yetu ateema aji : « Na manjoonan dŋupu, na utejan wi, ji uguk udo kahaan uyaas utēbantēn, iwi, ipok ŋyaas ŋwajant kaji iimme'ēn. »

31 Kē Piyeer aŋē taman maakan aji : « Woli ddo wo i pkeŋ na iwi, nin, mēnkpok kaji mēmmē'u. » Kē bukal bti bakak aji haŋ.

Du Gettemaniya

(Maci 26.36-46; Luk 22.40-46)

32 Baban du dko di bajaan bado Gettemaniya kē Yetu aŋē ji na baŋaŋarul : « Naŋoon ŋi, dya pŋehan Naŋibaŋi. »

33 Ajeŋ na a Piyeer, Yakob, na Yowan aŋē jun phaajala na ptiŋnk mnhaj ŋi uhaaŋ wi nul.

34 Aji na baka : « Uhaaŋ wi naan ujoŋani, pjoŋan pdiŋ maakan kē ndo kita ; nadukiŋ ŋi nawo bten. »

35 Kē wi ajohariŋ aya low ntiŋŋu, aŋē jot ŋi mboŋ aŋehan Naŋibaŋi, aji woli uhilan lah kawo, mnhaj mankmbiŋ mi manlowa.

36 Aji : « Abba†, Paap, iwi inhiniŋ iko bti, lowaan mnhaj mi ŋi nji ; uŋē uwut kawo uko wi nŋaluŋ, wi iŋaluŋ ukdolaniŋ.

37 Yetu akak aŋē ŋēnk baŋaŋarul kē bakŋoyēnt, kē aŋē ji na Piyeer : « Timon, iŋoyēnt? Iinhilan awo bten uwoori uloolan ŋaŋ.

38 Nawoon bten nado kaŋehan nawutna kajot ŋi kaguuru. Uhaaŋ wi naan uŋal pdo bnuura kē ŋlefan ŋaŋē waŋ uforta. »

39 Akak aya alow baka aŋehan Naŋibaŋi awo ŋi pkakalēŋ uŋup wi aŋupuŋ ŋi kateeku.

40 Awuŋga akak, aŋēnk baŋaŋarul kē bakŋoyēnt, kēŋ ki baka kadit bŋoy, baamme uko wi bakteemuluŋ.

41 Yetu akak uyaas uwajantēn du baŋaŋarul aŋēnk kē bakŋoyēnt aŋē ji na baka : « Naŋoyēntēn, nanoorŋenan. Uko mēnt ubaa. Wal wi *Abuk ŋiŋ awoon i kawulana ŋi iŋeen yi bado buŋaan ubani.

42 Nanaŋiŋ ŋya! Natenan, ankwaapnuŋ aŋogi, awii wi. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Luk 22.47-53)

43 ŋi dko mēnt, wi Yetu ahumuŋ kaŋiŋi, kē Yudat, anwoon alon ŋi banjaŋan iŋeen na batēb, aŋē wuj na pntuk pi baŋaŋ banwoon na ikeŋ na induk. Baŋejan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bayilun baka.

44 Yuda, anwaapulun aji na baka, hēnk di di nakmeenuŋ ŋaŋ mēnt, aji : « I nji kamoookuŋ, ula namobana, nawutan kado abuur. »

45 Wi abanaŋ ban aŋog Yetu aŋē ji na a : « Najukan » aŋē mooka.

46 Bukundu kē baŋē dēpa ŋi a amoba.

47 Alon ŋi banwoon da apēnan keŋ atib nalempar naŋih i baŋejan, abi fala fal kabaŋ.

48 Yetu kē aŋē ŋiŋi na baka aji : « Dwo nado buŋaan i, kē nado bi pmobēn na ikeŋ na induk? »

49 ŋnuur bti dji kawo na an du Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi kajukan, kē naammobēn. Kē uko wi Ulibra wi Naŋibaŋi ujakuŋ uwoon kadolana. »

50 Kē wal mēnt, baŋaŋarul bti baŋē ŋi aduka.

✱ 14:27 Fakariya 13.7. † 14:36 Abba : ŋi uŋup uaramayik dawoon Paap.

⁵¹ Naṭaṣa alon anguradiin blaañ ṭañ akṭaṣulun, Bamoba,

⁵² kě aṣe wutan blaañ aṭi byiṣu.

Bañoof Yetu du uruha wi bayuday

(Maci 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; natenan ṭi Yowan 18.13-15)

⁵³ Bañoof Yetu du uko naṣih i baṭejan. Baṭejan baweek, bantohi na *bajukan Bgah bayit da bti.

⁵⁴ Piyeer kě aṣe low du kafet aṭaṣa te du blay meet bi katoh kawee ki naṣih i baṭejan. Aṭo na balemp aṭema.

⁵⁵ Baṭejan baweek na bawayeṣ bṭup bti bandukiin bala uko utapar Yetu kahilna kado bafiṇa aṣe wo baanwini.

⁵⁶ Batum baji batapara kě ṇṭup ṇi baka ṇaṣe wo ṇaanji ṇayeenkiir.

⁵⁷ Balon baji banaṭa katapara kaji :

⁵⁸ « Ntiinka kě aji afom Katoh Kawee ki Naṣibaṭi, ki iṇen yi bañaan ibomanun, kaṣe kaniw ṭi ṇnuur ṇwajant, kalon ki iṇen yi bañaan iwoon iinkboman. »

⁵⁹ Baando tiinkar tiinkar ṭi uṭup wun.

⁶⁰ Naṣih i baṭejan anaṭa wal mēnt anaṭ ṭi ptoof pi baka aṣe hepar Yetu aji : « Iinkhepna ṭi uko wi bañaan biki baktupun ṭi iwi i? »

⁶¹ Kě ul aṣe yompa yomp, aanji nin uko ulon. Naṣih i baṭejan akak ahepara aji : « Naṣibaṭi i ṇjaan ṇdēman, iwi iwoon Krittu Abukul i? »

⁶² Yetu ateema aji : « Nji a. Kě naṣe lun kawinēn ṇi *Abuk Niint ṇto ṭi kadeenu ki *Andēmun Maakan. Nalun kawina kak ado kabi na infelun yi baṭi. »

⁶³ Kě naṣih i baṭejan aṣe tow imiṣa yi nulṭ aji : « Ndoona we kak bamaar ba? »

⁶⁴ Natiink bti kě akar Naṣibaṭi. We wi naṣalun ṭi uko wi ba? » Kě bukal bti baṣe ji aduknaanaa, awo i pkeṭ.

⁶⁵ Balon bawo ṭi ptēṣjēra, awuna kaara akoba aṣe ji na a : « Iwi, Naṭapar Naṣibaṭi, ṭupan ṇaan ankobiin. » Kě balemp baṣe wo ṭi pkoba.

Piyeer apok aji aamme Yetu

(Maci 26.69-75; Luk 22.56-62; natenan ṭi Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Wi Piyeer awoon ṭi uṭeeh, du blay, kě ṇaṭ alon ṭi balemp biki naṣih i baṭejan aṣe ban.

⁶⁷ Wi awinun Piyeer kě aktēma, aṣalana aṣe ji na a : « Iwi kak ibi wo na Yetu i Nataret. »

⁶⁸ Kě aṣe pok aji : « Iji we? Mēndo me me uko wi inalan ṭṭup. » Atool ppēn du blay bi bdiḡ [kě uguk uṣe haan].

⁶⁹ Naṭ nalemp awina aṣe wo kak ṭi pji na banwoon da : « Awo ṭi baka. »

⁷⁰ Kě Piyeer akak apok. Uunjoni kě banwoon da baṣe wo ṭi pji na a : « Iwi, na

manjoonan, iwo alon ṭi baka, idoo wo i utak wi Galilay. »

⁷¹ Kě aṣe mehna aji na Naṣibaṭi afēpa woli aankṭup manjoonan, awo ṭi pji : « Mēmme ṇiint ṭi najakun hēnk. »

⁷² ṭi dko mēnt kě uguk uṣe haan uyaṣ utēbantēn. Kě Piyeer aṣe leṣ uṭup wi Yetu abiin aji na a : « Ji uguk udo kahaan uyaṣ utēbantēn ipok ṇyaṣ ṇwajant kaji iimme'ēn. » Aṭi wal mēnt, apēn bdiḡ awooni.

15

Bañoof Yetu du kadun ki Pilat

(Luk 23.1-5,13-25; Maci 27.1-2,11-14; natenan ṭi Yowan 18.28-38)

¹ Wi nfa mabanaj ban kě baṭejan baweek baṣe ṭo ayit na bantohi, na *bajukan Bgah na bañaan bti biki uruha wi bayuday. Bado kě batan Yetu aṣe ṇooṭa aya wul Pilat.

² Kě Pilat aṣe hepar Yetu aji : « Iwi, iwoon naṣih i bayuday i? » Kě aṭeem aji : « Iwi, ijakuṇ haṇ. »

³ Baṭejan baweek batapara iko itum.

⁴ Pilat kě akak hepara : « Iinka uko ulon uṭup i? Iinwin iko yi baktapariin bti? »

⁵ Kě Yetu aanteema teem nin uko ulon, kě Pilat adoo ṇoṇar.

⁶ Ufettu undoli Pilat aji wutan pa bañaan biki aṣihun nakalabuṣ i baheparun.

⁷ Kě ṇiint alon i bajaan bado Barabaat aṣe wo ukalabuṣ, ul na bañaan balon banṇun ṇaan wi bakyewlanun ubeeka.

⁸ Pntuk pabi aṣe wo ṭi phepar Pilat uko wi ajonun kado baka.

⁹ Pilat aji na baka : « Naṇal nwutanan naṣih i bayuday i? »

¹⁰ Ame kě baṭejan baweek bakuj Yetu, ukaan kě baṭija'a.

¹¹ Kě baṭejan baweek baṣe wuuk pntuk patēp ṭep paji awutan baka Barabaat.

¹² Pilat akak ajeṭ bṭup aṣe ji : « We wi nji kadoon keeri na i najaan nado naṣih i bayuday? »

¹³ Kě bakak ahuuran aji : « Paṇana! »

¹⁴ Pilat aji na baka : « Buṭaan bhon bi bi adoon ba? » Kě babaa huurana huuran maakan aji : « Paṇana! »

¹⁵ Jibi Pilat analan pdo uko unilun pntuk, awutan baka Barabaat, aṣe do kě bakob Yetu na itintēl, aṣe wul baka a bapan.

Bangoli babeṇ Yetu

(Maci 27.27-31; natenan ṭi Yowan 19.2-3)

¹⁶ Bangoli bañoof Yetu du blay bi katoh ki Pilat nantun, aṣe do batēnt baka bti.

¹⁷ Bawoharēna bayeti bjeenkal jud, abot aṣiir iyiw ado ukēl aṭu'a ṭi bkow*.

¹⁸ Bawo ṭi pnohtēna aji : « Nwulu mboṣ, iwi naṣih i bayuday. »

‡ 14:63 Atow imiṣa yi nul pyuujina kě adeebaṭi.

* 15:17 Bado hēnk anaaman na uko wi Fetar naṣih najeenkal ajaan aṭi ṭi bkow.

¹⁹ Bakoba ti bkow na pmul, atëfjëra abot anjup ti kadunul, kawo ji badëmana.

²⁰ Wi babenjuluj aba, bapënan bayeti bjeenkak akakana imiſa yi nul, aſë pën na a ppa kapan ti krut.

Bapañ Yetu

(*Maci 27.32-44; Luk 23.26-43; Yowan 19.17-27*)

²¹ Baſu ñiinſ alon i katim ki Fimonj, i ubeeka wi Kiren ampënnunj uteeh pkuña krut ki Yetu, awo aſin bi Alektandër na Rufut.

²² Bañoof Yetu du dko di bajaan bado Gologota uwoonj « Kaheem ki Bkow. »

²³ Bawula poot pi banaakrënuj na bko bi bajaan bado miir kë apok pdaan.

²⁴ Bapaña afaaſiir imiſa yi nul, wi badolun kanun na mnlak, katenna uko wi andoli akwitanaanunj.

²⁵ Wi njwoori kañeen kalon njabanunj wi wi bapañuluj.

²⁶ Bapiit ti bkowul duuſ ti krut uko unjuunj kë bapaña, uwo « Naſih i bayuday. »

²⁷ Bapaña na balat batëb, alon ti kadeenu ki nul, alon ti kamayu. [

²⁸ Kë hënk di di uko upiitunj ti Ulibra wi Naſibaſi udolaniin, uji : « *Banaakrëna na bado buſaan.* »]

²⁹ Banktëpuj bakar karana aſë bët bëtan ikow aji : « Mbëeh, mënſ iwi ijakunj aji iwat Katoh Kawëek ki Naſibaſi kaſë kaniw ka ti njuur njwajanſ i?

³⁰ Hëlin ti krut, ibuuran uleefu. »

³¹ Baſënan bawëek kak na *bajukan Bgah banaakiir abeña aji : « Abuuran balonj aſë wo aanhil pbuuran uleeful!

³² Aanwo Krittü naſih i Iſrayel i? Ahëlin keeri hënkunj ti krut njwin, një njfiyaar. » Biki bapañunj na a bado kara kak.

Pkeſ pi Yetu

(*Maci 27.45-56; Luk 23.44-49; natenan ti Yowan 19.28-30*)

³³ Ti udiin unuur, unuur umara mara awunana, kë bdëm baſë wala ti umundu bti, ado njwoori njwajanſ.

³⁴ Ti njwoori njwajanſ nj pnak, Yetu kë aſë do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani » uwoonj : « *Naſibaſi i naan, Naſibaſi i naan, we ukaanj kë iwutën?* »*

³⁵ Balonj banwoonj da, wi batiinkulunj, bajj : « Natiinkan, adu *Eli. »

³⁶ Alon aſi, atoop kalëmënt kantanunj ti pmul ti poot ptaaktaan, awula adaan, aſë ji : « Nayoonkan, njten me Eli abi kawalana. »

³⁷ Kë Yetu aſë do pdiim pweëk aſë jëmſa.

³⁸ Blaañ bkëm maakan banjaanj baneenan bañaanj pneej du dko dyimanaan maakan di Katoh Kawëek ki Naſibaſi batowa ti ptoof.

³⁹ Nawëek i bangoli iñeen-week alon anaſ wäl mënſ ataan na Yetu. Wi awinunj jibi

ajëmſiin, aſë huuran aji : « Ñiinſ i awo na manjooan Abuk Naſibaſi. »

⁴⁰ Uka kak baat balon bannaſunj alow aſë ten, bi Mariya i utaak wi Magdala, Falome, Mariya anin Jakob nampoſi na Yotet, bawo ti bakanj mënſan.

⁴¹ Baat mënſan bajaan babi kaſaſ Yetu kabot kaſënka wi awoonj du Galilay. Baat batum kak bampayiinj na a du ubeeka wi Yerutalem bawo da.

Umoy wi Yetu

(*Maci 27.57-61; Luk 23.50-56; natenan ti Yowan 19.38-42*)

⁴²⁻⁴³ Utaakal ukeſ udo bi ban, kë ñiinſ alon i katim kawoonj Yotef, anwoonj i ubeeka wi Arimati aſë bi. Awo ñaanj antiinkaniinj ti uruha wi bayuday, awo ti pyoonk ubi wi Pſih pi Naſibaſi. Aya na mntënj ahepar Pilat puum pi Yetu wal mënſ ſki unuur mënſ uwo wi pbomandër pa unuur wi pnoorfën.

⁴⁴ Pilat aňonjar kë Yetu adobi keſ, wi wi aſaan adu nawëek i bangoli iñeen-week, ahepara me ujoni, wi akeſnunj.

⁴⁵ Wi ateemulunj, kë aſë dinan Yotef ajej puum.

⁴⁶ Yotef anug blaañ bi ifaal, awalan puum pi Yetu ti krut aſë bootan pa na ba, aya bëkan pa ti bhër bi bajipunj ti kaban ki plaak. Ado kë bakël plaak pweëk ti plëman pi bhër.

⁴⁷ Mariya i utaak wi Magdala na Mariya anin Yotet baten dko di babëkanulunj bnuura.

16

Baat baſënk bhër kë bawo bjinj

(*Maci 28.1-10; Luk 24.1-10; natenan ti Yowan 20.1-10*)

¹ Wi *unuur wi pnoorfën wi bayuday utëpuj, Mariya i utaak wi Magdala, Falome na Mariya anin Jakob banug ukëra ujuj ulil pſëkën katul tulun ti puum pi Yetu.

² Ti unuur untaſunj unuur wi pnoorfën, na nfa kub wi unuur upënuj, kë baſë ya du bhër bi Yetu.

³ Balatſar aji : « In abaanj aya kakëlun plaak panwoonj ti plëman pi bhër ba? »

⁴ Kë wi baſaanj akat keſ aſë win plaak pandëmunj maakan kë pakëlanaa.

⁵ Banëej du bhër aſë win ti kadeenu ki baka naſaſ alon anwohariinj kamiſa kafaatal kë aſoo, kë baſë lënk maakan.

⁶ Aji na baka : « Naklënk, nala Yetu i Nataret, i bapañunj; anaſa ti pkeſ, aanwo ti. Natenan dko di bapiiñanulunj.

⁷ Nayaan naji na Piyeer na baſaſarul bandukiinj : “ajotan kadun du Galilay, dul di nakwinnulunj jibi abiiñ aſupan.” »

⁸ Bapën du bhër aſë ti, njleef njaki na baka, kë babot aňonjar maakan, palënk pi balënkunj

paṭu kē baanṭup nin ñaan uko ulon te ado ban katoḥ.

Yetu apēn awinana wi anaṭiṅ ṭi pkeṭ

[
⁹ Yetu anaṭa ṭi pkeṭ na nfa mi unuur unṭaanuṅ unuur wi pnoorfēn. Apēn awinana duna ṭi Mariya i utaak wi Magdala, i abiṅ apēnan ṅntaayi paaṅ na ulon.]

¹⁰ Aya aṭup uko mēntṅ bambiṅ awo na Yetu banwoon wal mēntṅ ṭi puum awooni.

¹¹ Wi batiṅkuṅ kē anaṭa ṭi pkeṭ, kē ul abot awina, baanfiyaara.

¹² Wi uko wan uṭēpuṅ, Yetu apēn awinana awo ji ñaan nampaṭi ṭi baṭaṣarul batēb bankyaanṭuṅ aya du ufēṭ unwoon du uṭeēh.

¹³ Bukun mēntan bakak aṭup bandukiṅ uko wi bawinuṅ, kē baanfiyaar baka kak.

¹⁴ Yetu abaaṅsaan apēn awinana ṭi banjañan iñeen na aloolan wi baṭoon ṭi umeeṣa pa pde, aṅoman na baka ṭi uko wi bawoon baanfiyaari na ṭi pḍēnēm pi ṅhaaṣ ṅi baka ṭiki wi anaṭiṅ ṭi pkeṭ aṣē pēn awinana, baanfiyaar banwinuluṅ.

¹⁵ Akak aji na baka : « Nayaan ṭi umundu bti naṭup Uṭup Ulil Unuura bañaan bti biki umundu.

¹⁶ Ankfiyaaruṅ kabot kayeenk batitmu abuur, kē anwoon aankdi pfiyaarēn aduknaana.

¹⁷ Iko yi ikyuujun kē bafiyaari : Balun kado kadook ṅntaayi ṭi katim ki naan. Balun kaṭiini ṅṭup ṅyaanṭ.

¹⁸ Bajej ṅpula ṭi iñen yi baka. Woli badoo daan bnunk bankfiṅaruṅ, nin uko ulon uunkdo baka. Bapaf bamaakal iñen kaje-ban baka. »

¹⁹ Wi Yetu Ajugun aṭiiniṅ aba, aṣē deerjana baṭi, aṭo ṭi kañen kadeenu ki Naṣibaṭi.

²⁰ Kē baṭaṣarul baṣē ya du dko bti aṭup Uṭup Ulil Unuura. Ajugun alemp na baka abot ayuuj kē uko wi baktupun uwo manjoonan na iko iñonarēnaan yi bakdolun.]

Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun

Uṭup ujuni

Luk apiit ṅlibra ṅtēb. Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun na Ulemp wi Banjañan. Luk ate ugrek bnuura. Awo nakuraar. Wi Pawulu ayaan pṭup bañaan banwoon baamme Naṣibaṭi Uṭup Ulil Unuura, bukal bagakandērun. Wal mēnt Luk aandobi me Naṣibaṭi. Abaa bi kak kak narittoṅ. Apiit ulibra wi bē aanwin Yetu. Aya ala bañaan bammeṅ Yetu ahepar baka bnuura jibi iko iṭēpari. Ajej Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun aṣē piit, jibi Maci adolun. Maci kak ajej ulibra wi Markut. Ṭi ulibra wi nul, Luk ajuk iko yi bayuday akut ajuk iko yi banwoon baanfiyaar Naṣibaṭi bawoon baam-mee. Apiit pa bañaan banteṅ ugrek banwoon baanfēt ṭi Palettina. Aṭiiniyaan pntaali pi Yetu ajunna du Adam kadiimanaan kē Yetu awoon nabuuran bañaan bti. Woli ñaan aleyiir ulibra wi Luk aji win unal wi Naṣibaṭi adiimanun bañaan biki umundu upokun: bajjuuk, bamaakal. Luk aṭiiniyaan kak Uhaaṣ wi Naṣibaṭi na pñehan Naṣibaṭi.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uko unkayi kē Luk apiit ulibra wi (1.1-4)
2. Hum di di Yowan Nabattaar na Yetu babukiin (1.5-2.52)
3. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-20)
4. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.21-4.13)
5. Yetu aya aṭo du Galilay (4.14-9.50)
6. Yetu apēnna Galilay atool pya Yerutalem (9.51-19.27)
7. Kanēm kabaañsaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayēṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (19.28-23.56)
8. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (24.1-12)
9. Yetu apēn awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul aṣē deenana du baṭi duut (24.13-53).

Ujuni

¹ Bañaan batum, badoonaan na ppiit, kaṭup iko bti inṭepun ṭi ptoofun.

² Bakakalēṣun ya, jibi bammaarun abot awin na kēṣ ki baka du ujuni, baṭupun baka ya. Bukal biki baṭun pṭup *Uṭup Ulil Unuura.

³ Ukaan kē nṣē ṣal aji, wi nheparun bnuura, aten iko bti jibi iyeenkiiri du ujuni, uyuk maakan nji kak npiitu, nṭupu bnuura jibi iko iṭēpari, iwi Teofil i mmaganun maakan,

⁴ ihilna ime kē iko yi bajukaniin iwo manjoonan.

Uwanjut uṭup Fakariya kē Yowan Nabattaar alun kabuka

⁵ Wal wi *Herod awoon naṣih i utaak wi Yuda, naṭejan i Naṣibaṭi alon awo da i bajaan bado Fakariya. Awo i pntuk pi baṭejan biki pṣini pi Abiya. Aharul awo i pṣini pi *Aaron naṭejan, katimul kawo Elitabet.

⁶ Bawo bukal batēb bti bañaan batool ṭi kadun ki Naṣibaṭi, banjayi bataṣ uṭup na bgah bi Ajugun bti bnuura.

⁷ Kē baṣē wo baambuki, ṭiki Elitabet aanhilaran pbuk, kē bakak awo bukal batēb bti bañaan bandoon abi ṭaf ṭaf.

⁸ Unuur ulon, Fakariya awo ṭi pdo bṭejan ṭi kadun ki Naṣibaṭi, ṭiki pntukul pakaan na pdo ba.

⁹ Baṭejan baji bado kambiiun katen ñaan i Naṣibaṭi adatur, kē ul, Fakariya adataniin ṭi baṭejan bti, pneej du *dko dyimanaan di Katoh Kawee ki Naṣibaṭi, katēr mnkulan*.

¹⁰ Pntuk pi bañaan batum kē paṣē wo ṭi pñehan Naṣibaṭi du bdig, wal wi aktērun mnkulan.

¹¹ Ṭi dko mēnt kē aṣē win *uwanjut ulon wi Ajugun, kē unat ṭi umban udeenu wi umeēṣa utēri mnkulan.

¹² Fakariya alēnk adiwṣa, wi awinun wa,

¹³ kē uwanjut uṣē jaka : « Fakariya, wutan kalēnk! Uko wi iñehanun, utiinkana du Naṣibaṭi : Elitabet aharu, alun kabukaru napoṭ ṅiint, lunj iṭu'a katim ki *Yowan.

¹⁴ Alun kaṭju mnkulan na mntan ; bañaan batum balun kalilandēr kabuka ki nul.

¹⁵ Alun kawo ñaan naweek ṭi kadun ki Ajugun. Aanwo kalun kadaan nin poot. *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujunna pwo ṭi a du kayin ki anin.

¹⁶ Alun kakakan babuk *Itrayel du Ajugun, Naṣibaṭi i baka.

¹⁷ Alun kado kapoṣ ṭi kadun ki Naṣibaṭi, na uhaaṣ na mnhina mi *Eli *Naṭupar Naṣibaṭi, bapoṭ bakakna batiinkar na baṣin baka, banwoon baankṭaṣ Naṣibaṭi, bakak bawo na ṅsal ṅnuura ji bañaan banwoon batool. Alun kado pntuk pi bañaan, pabomandēr bnuura pa Ajugun. »

¹⁸ Kē Fakariya aṣē ji na Uwanjut: « Hum di di nji kadolun, kadoo kame kē uko wan uwo manjoonan? Dṭafi, kē ahar naan akak awo naweek. »

¹⁹ Uwanjut uteema aji : « Nji dwoon *Gabriyel! Dji kanaṭ ṭi kadun ki Naṣibaṭi, kalempara. Ul anyinun, mbi nṭiini na iwi, nṭupu uṭup ulil wi.

²⁰ Iinfiyaar uko wi nṭupin, kē uṣē lun kadolana ṭi wal wi Naṣibaṭi adatur, ikak

* 1:9 Mnkulan : Manjaan mantēr du dko dyimanaan kadēmanaan Naṣibaṭi. Mnkulan, manwo pñaaṣ pi bbeekar pankayun.

keeri namum, kabiış b̄puj, te unuur wi iko mēnt̄ yuŋ iklun̄jiŋ kadolana. »

²¹ Wal mēnt̄, kē bañaan̄ başē naŋ ayoonk Takariya aşē la uko unkaan̄ kē ajon maakan hēnk du *d̄ko dyimanaan.

²² Kē wi apēnuj, aankan ahil p̄tiini na baka. Hēnk di bañaan̄ bameej kē aya ka mnwin du d̄ko dyimanaan meet̄. Takariya aŋiiniyaan na baka na iŋen tañ, kē p̄diim paankpēn.

²³ Wi abaan̄ ulemp wi awoon̄ i pdo du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi, aşē kak katohul.

²⁴ Uunjon̄i, kē Elitabet aharul aşē mobana kayiŋ. Amen kayiŋ mēnt̄ te kli kañeen, aşē ji ŋi uşal :

²⁵ « Kē hēnk di di Ajugun alempuŋ na nji, ŋi wal wi adatuŋ, abuuranaan mnkow ŋi kēs ki bañaan̄! »

Uwanjut uŋup Mariya kabuka ki Yetu

²⁶ Wi kayiŋ ki Elitabet kadoluŋ kli paaj, kē Naşibaŋi aşē yil *Gabriyel *Uwanjut du ubeeka wi *Nataret du uŋaak wi *Galilay

²⁷ du neegani anwoon̄ aamme ŋiiniŋ, i ŋiiniŋ alon̄ anwoon̄ Yotef, i p̄şini pi *Dayiŋ naşih, ajokuŋ. Katim ki neegani aŋ kawo *Mariya.

²⁸ Uwanjut uneej du katohul aşē ji na a : « Dwulu mboş, iwi i Naşibaŋi awuluŋ bnuura bi nul atuman. Ajugun awo na iwi. »

²⁹ Wi Mariya atiinkuŋ uŋup waŋ aşē ŋonar maakan, awo ŋi p̄şal, aji : « Pwul mboş pi pawo phon̄ ba? »

³⁰ Uwanjut kē uşē ji na a : « Mariya, wutan kalēnk ; Naşibaŋi awulu bnuura bi nul.

³¹ Hēnk, iluŋ kawo na kayiŋ, kabuk napoŋ ŋiiniŋ ; luŋi iŋu'a katim ki Yetu.

³² Aluŋ kawo naweek. Baluŋ kado kadu'a Abuk Naşibaŋi *Andēm̄uŋ Maakan. Naşibaŋi Ajugun, aluŋ kaŋoorana ŋi p̄şih pi *Dayiŋ atem.

³³ Ul akluŋ kaŋijan p̄şini pi *Yakob bti, te mndani. P̄şih pi nul paankluŋ kaba. »

³⁴ Kē Mariya aşē ji na uwanjut: « Hum di di uko mēnt̄ wuŋ ukhilanuŋ kaluŋ kadolana, wi nwoon̄ mēndobi me biiniŋ? »

³⁵ Uwanjut uteema aji : « *Uhaaş wi Naşibaŋi uluŋ kahela ŋi iwi, Naşibaŋi Andēm̄uŋ Maakan aşē guru na mn̄hina mn̄week mi nul ji blifi. Ukaan̄ kē napoŋ nayimanaan anklun̄ kabuka akdu'ana Abuk Naşibaŋi!

³⁶ Tenan, Elitabet, i nayiŋuŋ, andoon̄ awo naŋaf awo kak na kayiŋ ki napoŋ ŋiiniŋ. Ul i bajakuŋ aanhil pbuk† awo ŋi kli paaj,

³⁷ ŋiki Naşibaŋi aambiışna biışna nin ukoolan. »

³⁸ ŋi d̄ko mēnt̄, kē Mariya aşē teem aji : « Nji, dwo nalempar Ajugun, uko mēnt̄ uwoon̄ jibi ijakuŋ! » Wi wi uwanjut wuŋ uyaan̄, aduka.

Mariya aya pwin Elitabet ayiŋul

³⁹ ŋi ŋnuur mēnt̄ ŋuŋ, kē *Mariya aşē boman̄d̄er ataran pya du ubeeka ulon̄ unwoon̄ du inkun̄ du Yuda.

⁴⁰ Aya aban, aneej du uko Takariya, aşē wul Elitabet mboş.

⁴¹ ŋi d̄ko mēnt̄, wi Elitabet atiinkuŋ pwul mboş pi Mariya, kē napoŋ aşē ŋin̄tar du kayiŋul meet̄, kē *Uhaaş wi Naşibaŋi uşē tum ŋi Elitabet,

⁴² wi wi aşaan̄ ado p̄diim pweek, aji : « Naşibaŋi awulu bnuura apelan baat̄ bti, abot awul napoŋ i iwoonaanun̄ ŋi kayiŋ bnuura bweek!

⁴³ Nji dbaa wo wo in ba, kē anin Ajugun adoo poş aban du nji?

⁴⁴ Wi n̄tiinkaŋ tiink pwul mboş pi nu, kē napoŋ aşē lilan, aşin̄tar ŋi kayiŋ naan meet̄.

⁴⁵ ŋaan̄ anfiyaaruŋ aji uko wi Ajugun aŋupuŋ uluŋ kadolana anuurandēni! »

Mariya ayeeh mnlilan mi nul

⁴⁶ Kē *Mariya aşē teema aji :

« Uhaaş wi naan udēman Ajugun,

⁴⁷ kē uşal wi naan uwo ŋi mnlilan wi Naşibaŋi abuuranaanun̄,

⁴⁸ ŋiki aŋo aten nji

nalemparul nandayanaan.

Hēnkun̄ iwuun̄ yi ŋwal bti ido kadu'ēn ŋaaf nanuurandēnaan,

⁴⁹ ŋiki Naşibaŋi anhiniŋ iko bti, ado pa nji iko inuura iweek maakan :

katim ki nul kayimani!

⁵⁰ M̄n̄aga mi nul manwo ŋi bañaan̄ biki iwuun̄ bti bankdēmanuluŋ.

⁵¹ Atar kañen adiiiman mn̄hina mi nul agar bandēmanun̄ ikow yi baka.

⁵² Awalan başih ŋi p̄şih pi baka, aşē deej banwalanun̄ ikow yi baka.

⁵³ Awul banwoon̄ ŋi kanuma iko inuura, atuman aşē dook bayok, kē bakak iŋen ijiŋ.

⁵⁴⁻⁵⁵ Aŋēnk bañaan̄ biki *Itrayel balemparul, ji kahoŋ ki abiin̄ ado başinun̄,

aleş ŋi m̄n̄aga mi nul,

*Abraham na pntaali pi nul, te mn̄ŋo. »

⁵⁶ Mariya aŋo na Elitabet uko ji kli kwajant̄, abaa wuŋşa, aŋiış katohul.

Kabuka ki Yowan nabattaar

⁵⁷ Wi unuur wi Elitabet awoon̄ i kabuk ubanuŋ, aŋiŋ napoŋ ŋiiniŋ.

⁵⁸ Bakiŋul na bayiŋul, bat̄iink kē Naşibaŋi ayuuja m̄n̄aga, aşē wo ŋi mnlilan na a.

⁵⁹ Unuur uŋēnk bakreŋ, babi pwalan napoŋ *katēmp, kaşē kaŋu'a katim ki aŋin : Takariya.

⁶⁰ Kē anin aşē pok, aji : « Naŋu'ana katim ki *Yowan »

⁶¹ Kē başē teema aji : « Nin alon̄ ŋi bayiŋu aanwo wo katim ki Yowan. »

† 1:36 Awo narēkēm.

⁶² Kê başë du aşin, ahepara na ifen katim ki aňaluň baťu abukul.

⁶³ Fakariya ado kê batemana iko ipiiti, aşë piit aji : « Awo katim ki Yowan. » Baňaan kê başë ñonjar bti.

⁶⁴ Ţi dko mënť mntum manhaabša na a, pndemënt kê pafënşaa, kê aşë jun ptiini, abeeb Naşibaťi.

⁶⁵ Bakiñťul bti balënk, abot aňonjar. Kê iko inťepuň yuň imeeřana, aniink utaak unwoon du inkun du *Yuda bti.

⁶⁶ Baňaan bti bahank iko yi batiinkuň du nħaaş, aşë ji : « we wi napoť i akluň kawo? » Mnhina mi Ajugun manwo na a na manjooan.

Fakariya ayeeh mnlilan mi nul

⁶⁷ Kê *Uhaaş wi Naşibaťi uşë bi, aneej atum Ţi Fakariya aşin napoť, kê awo Ţi pťup ji *baťupar Naşibaťi aji :

⁶⁸ « Najoh ndëman Ajugun, Naşibaťi i *Itrayel Ţiki abi Ţi nja, pbuuran baňaan biki nul.

⁶⁹ Anaňan pa un, Ţi biki pşini pi *Dayiť nalem-parul

Nabuuran i phina pweek,

⁷⁰ Jibi abiin aťup Ţi mntum mi baťuparul bayimanaan bajon.

⁷¹ Aji ankmbiin, aluň kabuuranun Ţi başooradun,

aluň kapënanun Ţi ifen yi bampokun un bti.

⁷² Hënk, Naşibaťi adiiman mnňaga mi nul Ţi bateemun

aşë leş kahon kayimanaan ki adoluň.

⁷³ Abi honj *Abraham aşinun amehna,

⁷⁴ aji, atehun, kapënan Ţi ifen yi başooradun, abot ado kê nħil adëmana na mntëj,

⁷⁵ nħilna nwo bajinť na batool Ţi kêş ki Naşibaťi,

nñuur bti nji ubida wi nun.

⁷⁶ Kê, iwi, napoť i naan, iluň kadu'ana naťupar *Andëmuň Maakan, Naşibaťi

iluň kado kapoş Ţi kadun ki Ajugun, kabomana bgah,

⁷⁷ kaťupna pntaali pi nul, kê aluň kabuuran baka,

wi akbiin kapënan baka Ţi ipekadu yi baka.

⁷⁸ Naşibaťi atum na mnňaga, ukaaň kê akluň kado kafiiťun na bjeehi banwoonuň baťi,

bannaamuň na bi unuur unkmayuň,

⁷⁹ kajeehanaan banwoonj Ţi bdëm na Ţi ulimëntj wi pkeť,

kaťijun Ţi bgah bi mnjeeh. »

⁸⁰ Kê napoť, ul, aşë dëma dëm na uleef na uhaaş. Awo du dko di *pndiış te unuur wi aluňiinj anaťa, abi awinana Ţi baňaan biki Itrayel.

¹ Naşih Najeenkal anwoonj *Fetar Aguttu ado wal mënťan aji bapiitan baňaanj bti.

² Ppiitan itim paň, panwoonj pteek, padolana Ţi wal wi Kiriniyut awoonj nantuňa i utaał wi Ţiri.

³ Baňaanj bti baya ppiitan, andoli du ubeeka wi bateem.

⁴ Kê *Yotef ul kak anaťnaana ubeeka wi *Nataret Ţi utaał wi *Galilay pya utaał wi Yuda, du Betleyem, ubeeka wi *Dayiť, Ţiki awo i pşini pi nul.

⁵ Aya pa ppiitan da, ul na *Mariya, poonu i ajokuj, anwoyi na kayin.

⁶ Wi bawoonj Ţi Betleyem, kê wal wi Mariya awoonj i kabuk, kê uşë ban.

⁷ Kê abuk napoť ñiinť, bajeenul. Aboořana na ilaañ, apiinťana Ţi kambëňan, Ţiki baantënkber aka dko dpiinť du meetj di bayaanj.

Uwanjut upën awinana Ţi kadun ki bayafan

(Maci 2.1-15)

⁸ Ţi utaał mënť wuň, bayafan balonj baji bafër du nťeeh kayeň itani yi baka.

⁹ *Uwanjut ulonj wi Ajugun upën awinana Ţi kadun ki baka, kê mndëm mi Naşibaťi manşë jeehan baka, kê balënk maakan.

¹⁰ Kê uwanjut uşë ji na baka : « Nawutan kalënk, dbi pťupan uťup unkluň kaťij mnlilan mweek Ţi baňaanj bti :

¹¹ *Nabuuran Baňaan abuka Ţi utejan wi nťa wi pa an, du ubeeka wi *Dayiť naşih : ul awoonj *Krittu Ajugun.

¹² Kê hënk di di nakyaan kayikrënaan napoť mënť: naťënk baboořana na ilaañ, bapiinťana Ţi kambëňan. »

¹³ Ţi dko mënť, kê pntuk pweek pi nwanjut nji baťi paşë wuň, anaakiir na uteek, aşë beeb Naşibaťi aji :

¹⁴ « Naşibaťi adëm du baťi duuť, mnjeeh mi nul manwala Ţi mboş pa baňaanj biki aňaluň! »

Bayafan baya Betleyem

¹⁵ Wi nwanjut nħakakuň baťi, aduk baka, kê bayafan başë řelşër aji : « Nawulën nya te Betleyem, nya nwin uko unwoonj, wi Ajugun adoluň kê nmeë. »

¹⁶ Hënk di di bataranuň aya, baťënk Mariya, na Yotef, na napoť aambaan abuka buka, kê apiinť Ţi kambëňan.

¹⁷ Wi bawinuluň, aşë kakalëş uko wi *uwanjut uťupuň baka Ţi napoť mënť.

¹⁸ Baňaanj bti bantiinkuň bayafan, baňonjar Ţi uko wi baťupuň.

¹⁹ Kê Mariya, anin Yetu, ahank bnuura iko inťepuň bti Ţi kaťëbul, aşë řalntëň ya.

²⁰ Bayafan bawugša wal mënť akak, aşë dëman Naşibaťi, abot abeeba Ţi iko bti yi batiinkuň akuť awin. Iko mënť yuň iťëp jibi uwanjut ujakuň na baka.

2

Kabuka ki Yetu

Bawalan Yetu katëmp

²¹ Ți unuur uțênk bakren, wal wi pwala *katëmp pi napoț ubani. Kë bațu'a katim ki Yetu, jibi *uwanjuț uțupun Mariya, wi awoon aandobi wo na kayin.

Bațij Yetu aya adiiman du Katoh Kaweek ki Nașibați

²² Țnuur Țabani Ți *Yotef na *Mariya bawoon biki kabaanëș bañow jibi *Bgah bi Moyit bajakun. Bațij Yetu du ubeeka wi Yerutalem, kaya kadiimana Ajugun.

²³ Bado haȚ Țiki upiit Ți ulibra wi Bgah bi Ajugun, aji : « *Bajeen Țiint awo kafah ki Ajugun.* »^{*}

²⁴ Bawo i kado kak bafinjar Ajugun Țrikațe Țtëb, ukaș na waat këme Țbalab Țtëb Țanhonun, jibi Bgah bi Ajugun bajakun^{*}.

TimeyoȚ abeeb Nașibați wi awinun Yetu

²⁵ Kë Țiint alon așe wo wal mënț du Yerutalem, anwoon katim ki TimeyoȚ. Awo Țnaan anwoon natool Ți këș ki Nașibați abot adëmana bnuura. « Awo wo Ți pyoonk wal wi Nașibați akwentun mnkuul mi *Itrayel. » Kë *Uhaaș wi Nașibați ușe wo Ți a.

²⁶ Uhaaș wi Nașibați ubi țupa kë aankkeț, bë aanwin Krittui, i Ajugun ayilun.

²⁷ Uhaaș wi Nașibați uțija te du *Katoh Kaweek ki Nașibați. Kë wi bajug Yetu bațijulun da, pya kado uko wi *Bgah bi Moyit bajakun,

²⁸ TimeyoȚ ayeenka Ți iȚen, abeeb Nașibați, așe ji :

²⁹ « Ajugun, kahoȚ ki nu kadolanaa, hënkun ihilan kawutan nalemparu, aya na mnjeeh,

³⁰ Țiki dwin na këș ki naan mbuur manwoonun du iwi,

³¹ mi ibomanun Ți këș ki umundu bti.

³² Dwin bjeehi bankdoliin imeetana Ți banwoon baanwo *bayuday kabot kawo pdëm pi Itrayel pntaali pi nu. »

TimeyoȚ ațup uko unklun kabi

³³ Așin Yetu na anin bañonari jibi batiinkun TimeyoȚ kë akȚiiniyaan uko wi nul.

³⁴ Kë TimeyoȚ așe Țehan Nașibați bnuura pa baka, abaa ji na *Mariya anin Yetu : « Tenan, Nașibați adaturu napoț i, ul akȚiun pjoț na pnața pi bañaan bațum Ți *Itrayel. Alun kado kadiiman mnhina mi Nașibați, bañaan balun kado kalața.

³⁵ Hënk, Țșal Țammeniun Ți Țhaaș Ți bañaan bațum, Țalun kameetana. Kë iwi Mariya, pjootan palun kalunjanu kațëb ji kakej. »

Aana ațup uko unkmbiin

³⁶ Uka Țnaaț alon *Natupar Nașibați i katim ki Aana, awo abuk Fanuwel, i pșini pi Ater.

Adobi wo wo Țnaaț naweek, aniima Țșubal paaj na ulon

³⁷ așe duka nayoț. Aana mënț aka Țșubal iȚeen bakren na Țbaakër. Aanji low *Katoh Kaweek ki Nașibați, kașe bi duka duka Ți plempara, Ți pyiman na pȚehan.

³⁸ Aban da wal mënț așe wo Ți pbeeb Nașibați abot aȚiiniyaan uko wi napoț, bañaan bti bankyoonkun mbuur mi Yerutalem.

Pkak Nataret du utaak wi Galilay

³⁹ Wi *Yotef na *Mariya babaan pdo iko bti jibi Bgah bi Ajugun bajakun, bawugșa akak utaak wi *Galilay, du Nataret, ubeeka wi baka.

⁴⁰ Napoț adëm na uforta, na ușal untunja, kë bnuura bi Nașibați babot awo na a.

Yetu ațo na bajukan Bgah du Katoh Kaweek ki Nașibați

⁴¹ Na Țșubal, bajug Yetu baji baya *Ufettu wi Mnjeeh du Yerutalem.

⁴² Kë wal wi Yetu adolonun Țșubal iȚeen na Țtëb, kë bașe țija, ji udolade wi baka.

⁴³ Wi ufettu uțepun, bawugșa akak, kë Yetu napoț așe duka Yerutalem, kë bajugul baamme.

⁴⁴ Banuur aji Yetu awo Ți pntuk pi bañaan bankyaanun na baka, bapoș ado unuur upëb abaa nața pla'a, ahepar na bayiț baka, na biki bameerun.

⁴⁵ Wi bawoon baanwina, așe wugșa pla'a te Yerutalem.

⁴⁶ Ți unuur uwajantën, bațënka du *Katoh Kaweek ki Nașibați, kë ațo Ți ptoof pi *bajukan Bgah bi Moyit, atiink baka, abot ahepar baka iko ilon.

⁴⁷ Bañaan bti banktiinkulun bañonar Ți mn-tit mi nul, na jibi akteemun bajukan baweek.

⁴⁸ Wi bajugul bawinulun, bakak aňonar maakan. Kë anin așe ji na a : « Abuk naan, ibaa dolun do we hënk ba? Tenan! Nji na șaaș Țhaajala maakan awo Ți pla'u. »

⁴⁹ Kë Yetu așe teem aji : « We ukaan kë nakla'en ba? Naamme kë dwo i kawo Ți katoh ki Paapa i? »

⁵⁰ Kë bajugul bașe paam uțup mënț.

Yetu atiink bajugul

⁵¹ Wi wi Yetu așaan awugșa akak *Nataret na bajugul, aji tiink baka. Kë anin ahank Ți kațëb ki nul iko bti yi atiinkun abot awin.

⁵² Yetu kë așe dëm, na ușal, na uleef. Kë Nașibați na bañaan bti babot alilandëra.

3*Nașibați ayil Yowan Nabattaar*

(Maci 3.1-6; Markut 1.2-6; natenan Ți Yowan 1.19-23)

¹ Uwo Ți wal wi Tiber *Fetar awoon Ți ușubal uțênk Țșubal iȚeen na kaȚeen wi

^{*} 2:23 Ppën 13.2,12,15.   ^{*} 2:24 Bgah 12.8.   ^{*} 3:1 Nașih najeenkal awo nașih i Rom na i Țtaak Ți baromeȚ batehun, Aji Țu nantunja Ți utaak undoli wi batehun.

awoon naših najeenkal*, kē Pont-*Pilat awo nantuja i utaak wi Yuda, kē *Herod awo nantuja i utaak wi *Galilay, Filip naweek Herod kē awo nantuja i ntaak nji Iture na Trakontid, kē Litaniyat awo nantuja i utaak wi Abilen,

² ʔi wal wi Anat na Kayif bawoon *baʔenjan baweek biki Našibaʔi. ʔi ušubal mēnʔ *Yowan abuk Fakariya awo du *pndiis, kē Našibaʔi ašē ʔiini na a, awula uʔup wi nul.

³ Wi wi ašaan ajun pnaay ʔi utaak bti unnoḡuŋ bdēk bi Yordan, aji na bañaan: « Nawutan pjuban, naʔelēš nʔbida, nado *batitmu, Našibaʔi ašē pēnanaŋ ipekadu. »

⁴ Kē hēnk di uko wi *Itayi *Naʔupar Našibaʔi apiitun ʔi Ulibra wi Našibaʔi udolaniin, apiit aji :

« Pdiim ploŋ pahuuran du pndiis aji :

“Nabomaan bḡah bi Ajugun aklun ʔaʔēpna,
nadolana ilēl itool!

⁵ Injiir ilun ʔafukana,

inkun iweek na impoʔi ifom kaliŋran na igah.

Igah inʔotun ikak itool.

Igah inšēkrētiin ikak idaan.

⁶ Hēnk, bañaan bti balun kawin jibi Našibaʔi abuuranun un.”*⁶

*Uko wi pdo, kawutna pjuban
(Maci 3.7-10)*

⁷ *Yowan aji ji na pntuk pweek pi bañaan panjaan pabi ʔi a pyeenk *batitmu : « An, nawo pntuni pi nʔnfunan! In ahoopaʔanaŋ aji naʔi udeeb wi Našibaʔi unkmibiin ba?

⁸ Nadolan keeri iko inkyuun ʔi kē nawut pjuban abot aʔelēš nʔbida; nawutan kašal kaji : “Nwo biki pšini pi Abraham!” Dʔupan : Našibaʔi ahilan kakakan mnlaak mi babuk *Abraham.

⁹ Pti bi padobi bēkan bēkan ʔi mnko uʔeek, bko banwoon baankbuk mnko mnuura bafal kafēl du bdo. »

¹⁰ Pntuk pi bañaan pahepara aji : « Kē nʔbaa do do hum ba? »

¹¹ Kē ateem baka aji : « Ankaan imiša itēb, apēnan kalon ʔaʔen anwaanun. Ankaan uko ude, afaašir na anwaanun ! »

¹² *Bakobraar daaš balon babi kak pdolan batitmu, ašē hepara aji : « Najukan, we wi nwoon kado? »

¹³ Kē aji na baka : « Nakhepar kapelan wi baʔu'anaŋ pyeenk. »

¹⁴ Bangoli bahepara kak, aji : « Kē un, we wi nwoon kado? » Kē ateem baka aji : « Nawutan kateh nin ŋaan alon itaka na uyoh, kēme ʔi nʔtilan, naliŋan ʔi baluk bi nan. »

*Yowan aʔiiniyaan ŋaan anklun kabi
(Maci 3.11-12; Maci 1.7-8; natenan ʔi
Yowan 1.24-28)*

¹⁵ Jibi bañaan bti bakyoonkun uko unwoon wi pbi ašē šal aji : « Wom *Yowan awoon *Krittu? »

¹⁶ Kē Yowan ašē ʔiini na baka bti aji : « Nji, dji kabattaaran na meel. Kē, anšaŋ aluŋ kabi ašē dēm apelen maakan, mēndoo ŋoom ŋoom kanup pʔenēša išapaat. Ul aklun kabattaaran na *Uhaaš wi Našibaʔi na bdo. »

¹⁷ Awo na kajet ʔi iŋen, aweey kapaʔēs ptiin na plēfar. Aya katoor ptiin ʔi pnkuti, kašē kafēl plēfar du bdo banwoon baankjēma. »

¹⁸ Yowan akak ajukan pntuk pi bañaan iko itum, ameeʔanaan baka *Uʔup Ulil Unuura.

Bawat Yowan Nabattaar ukalabuš

¹⁹ *Herod nantuja aje Herodiyana ŋaʔ i naweekul akak ado iko iwuʔaan itum ilon kak, ukaan kē *Yowan anoman na a.

²⁰ Kē Herod, abaa beeh beeh ado kak buʔaan blon: Awat Yowan ukalabuš!

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11)

²¹ Wi bañaan bti bakkolanun *batitmu, Yetu kak ado batitmu. Wi awoon ʔi pñehan Našibaʔi, kē baʔi bašē haabēša.

²² Wi wi *Uhaaš wi Našibaʔi ušaŋ awala ʔi a, awo wo ji ubalab ufaatal. Kē pdiim ploŋ pašē pēnna baʔi, aji : « Iwi, iwoon Abuk naan, djalu maakan, dmaganu. »

Pšini pi Yetu

(Maci 1.1-17)

²³ Yetu aka uko ji nʔsubal iŋeen nʔwajanʔ wi ajunun pjukan bañaan. ʔi ušal wi bañaan bti, Yetu awo abuk Yotef, i Heli,

²⁴ i Mattat, i Lewi, i Melki, i Yanayi, i Yotef,

²⁵ i Matatiya, i Amot, i Nahum, i Hetli, i Nagayi,

²⁶ i Maat, i Matatiya, i Temeyin, i Yotek, i Yoda,

²⁷ i Yowan, i Reta, i Ferubabel, i Falatiyel, i Neri,

²⁸ i Melki, i Adi, i Kotam, i Elmadam, i Er,

²⁹ i Yetu, i Eliyeter, i Yorim, i Mattat, i Lewi,

³⁰ i Timeyon, i Yuda, i Yotef, i Yonam, i Eliyakim,

³¹ i Meleya, i Mena, i Matata, i Natan, i Dayiʔ,

³² i Yete, i Yobed, i Boot, i Fala, i Naaton,

³³ i Aminadab, i Admin, i Arni, i Hetrom, i Peret, i Yuda,

³⁴ i Yakob, i Itaak, i Abraham, i Terah, i Nahor,

³⁵ i Ferug, i Ragawu, i Falek, i Eber, i Fala,

³⁶ i Kayinam, i Arfaktad, i Fem, i Nowe, i Lamek,

³⁷ i Metutela, i Henok, i Yaret, i Malalalel, i Kayinam,

³⁸ i Enot, i Fet, i Adam, i Našibaʔi.

* 3:6 Itayi 40.3-5.

4

Untaayi Uweek udo na pguur Yetu du pndiis

(Maci 4.1-11; Markut 1.12-13)

¹ Wi Yetu antumun na *Uhaaş wi Naşibaţi awoonun bd k bi Yordan, k  Uhaaş wi Naşibaţi uş   noo a du *pndiis.

²  i  nuur i een  baak r  i adolonj da, Untaayi Uweek udo na pguura ado bu aan.  nuur m nt  ti aandee, ukaan k  ubon ukde'a wi    epun.

³ K  Untaayi Uweek uş  ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaţi, kji na plaak pi pakak kapoom. »

⁴ K  Yetu aş  teem wa aji : « Upiitana aji : "M nt uko ude   n um banun ubida wi  naaj." »

⁵ Untaayi k  ukak apayana bko duu  aş  diimana byaaş bloolan  taak  ti  i umundu,

⁶ aş  jaka : « Dwulu p ih na pyok pi  taak  i  ti,  iki bawul n wan m ntan, k  nhinan ka en ya  naan i  nalun.

⁷ Woli inup  ti kadun naan, ad manaan, kka iko m nt yi  ti. »

⁸ K  Yetu akak ateema aji : « Upiitana aji : "Ajugun, Naşibaţi i nu   n i iwoon kad man, k  ul   n i iwoon kado kalempar." »

⁹ K  Untaayi Uweek ukak a oo a Yerutalem, apayana  i b uk bi *Katoh Kaweeke ki Naşibaţi duu , aş  ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaţi, klut kajot.

¹⁰ K  h nk di di upiitun  i Ulibra wi Naşibaţi aji : "Alun kado  wanju   i nul  ado kayenju."

¹¹ Ukak apiitana aji : "Nalun kajeju jej, ka i ihubta  i plaak plon." »

¹² K  Yetu aş  teem wa aji : « Upiitana aji : "Inwo kado katen me Ajugun, Naşibaţi i nu ahinan pdo uko wi ajakun." »

¹³ Wi Untaayi Uweek udolonj iko  ti pa pguur Yetu ado bu aan, ulowa, adun awuta.

Yetu akak du utaaq wi Galilay

(Maci 4.12-17; Markut 1.14-15; natenan  i Yowan 4.1-3,43-46)

¹⁴ Mn hina mi *Uhaaş wi Naşibaţi mantonj Yetu, akakana *Galilay. Katim ki nul kamee ana  i utaaq  ti.

¹⁵ Aji jukan  i *itoh i ehanaani yi baka, k  ba aan  ti bamagana.

¹⁶ Yetu aya *Nataret di akuşnaniin, aya aneej du *katoh ka ehanaani ki bayuday  i *unuur wi pnoorf n, jibi ajonun kado. Ana a aya pleyiir Ulibra wi U up wi Naşibaţi,

¹⁷ k  baş  leyiir kafah ki *Itayi *Na upar Naşibaţi apiitun. Wi ahaab un wa, aş  win dko di bapiitun aji :

¹⁸ « Uhaaş wi Ajugun uwo  i nji adat n aji   up bajuuk *U up Ulil Unuura. Ayil n nji na bakalabuş balun kawutan baka

nji na bakuul balun kawin,

mbuuran bambiinkniin biki baknooranun.

¹⁹ Ayil n kak   up uşubal wi Ajugun akdi- imanun bnuura bi nul. »

²⁰ Yetu ad t ulibra wal m nt, awul wa nalemp i katoh ka ehanaani, aş   o. Ba aan  ti  i katoh ka ehanaani k  baş  jabana k ş.

²¹ K  aş   ini na baka aji : « N a di, u up wi ukak manjoonan  i an nanktiinknun. »

²² Banktiinkulun  ti bama a, abot a onar  i   up  nuura  i ak upun baka. Wi wi ba aan aji : « I m ntan, aanwo abuk *Yotef i? »

²³ K  Yetu aş  teem aji : « Dme bnuura k  naleşanaan uho n unjakun aji : "Iwi nakuraar, duni ijeban uleefu" kaku  kajak n : "Ba upun uko wi idolonj du ubeeka wi Kapernawum. Kaki ido han  i ubeeka wi nu !" »

²⁴ Yetu abot aji na baka : « D pan na manjoonan : Nin alon  i ba upar Naşibaţi aambaan ka iinkana bnuura du mboş mi kabuka ki tul.

²⁵ Manjoonan mi mi, d pan wa : Ba  bayo  batum babi wo du *Itrayel  i wal wi *Eli, wi uşubal udoonj  şubal  wajan  na kli paaj wi uwoon unşubi, k  ubon uweek ukak awo  i utaaq  ti.

²⁶ K  Naşibaţi aş  wo aanyil Eli du  naa alon  i baka, abaa   p   p ayila du  naa nayo  alon an  un du ubeeka wi Farepta du utaaq wi Tidonj. »

²⁷ Bamaak bdoo bakak atum  i Itrayel  i wal wi Elite Na upar Naşibaţi. K  aş  wo aanjeban nin alon  i baka. Naaman i utaaq wi Firi i i a  pun   p ajeban. »

²⁸ Wi ba aan banwoon  i katoh ka ehanaani ki bayuday ba iinkun uko wi a upun aş  deeba   ti.

²⁹ Bana a apul pulan Yetu, ap nan bdig bi ubeeka, a oo a te du pnkun duu , pi baniwun ubeeka wi baka, kahilna kawuuka du u eeh.

³⁰ K  aş    p  i ptoof pi baka, aya na bgahul.

Yetu ajeban  iint  i untaayi uneejun

(Markut 1.21-28)

³¹ Yetu aya wal m nt Kapernawum, ubeeka ulonj wi utaaq wi *Galilay,  i *unuur wi pnoorf n wi bayuday, awo  i pjukan ba aan.

³² Banktiinkulun ba onar maakan  i pjukan pi nul,  iki   up  i nul  awo na mn hina.

³³ K   iint alon  i untaayi uneejun, aş  wo  i *katoh ka ehanaani ki bayuday. Awo  i phuuran aji :

³⁴ « Ay, iwi Yetu i *Nataret we wi  kaarun ba? Ibi bi ptokun i? Dme  naaj i iwoonj; Iwo  naaj nayimanaan i Naşibaţi ayilun. »

³⁵ K  Yetu aş  l bar na wa, aji : « Yompaan mntum, p nan  i  naaj! » K  untaayi uş 

  4:4 Pleşan 8.3.   4:8 Pleşan 6.13.   4:11 Ka aam 91.11-12.   4:12 Pleşan 6.16.   4:19 Itayi 61.1-2.   4:26

1 Başih 17.8-16.   4:27 2 Başih 5.1-14.

wat ñiint ò kadun ki bañaan bti, ašè pèn ò a, uundola nin buñaan blon.

³⁶ Wal mēnt bañaan kē bašè ñonjar fuṭ, aṭupar aji : « Uṭup wi uwo uhoṅ? Aji ṭiini na ṅntaayi kado pḍiim na mnhina ji naših, kē ṅaji ṅapēn! »

³⁷ Kē uko wi Yetu ušè meetana meetana pya ṭi ṅfēt ṅanṅogun da bti.

*Yetu ajeban bamaakal batum
(Maci 8.14-17; Markut 1.29-34)*

³⁸ Wi Yetu apēnuṅ du *katoh kañehanaani ki bayuday, aya aneej du uko Fimoṅ. Anin ahar Fimoṅ amaaak wal mēnt, kē uleef uyik na a maakan, kē bašè ñehan Yetu ado uko ulonṅ pa a.

³⁹ Kē ašè juṭ ṭi ṅaaṭ un, alēbar na pmaak, kē papēn ṭi a. ṭi dko mēnt kē ayootan Fimoṅ abi naṭa naṭa ajun pwul baka iko ide.

⁴⁰ Wi utaakal ubanuṅ, bañaan bti bankaṅ bamaakal banwoon na mmaak mntum kē baṭij baka du Yetu. Aji paf kañen ṭi andoli, abi jeb jeb.

⁴¹ ṅntaayi kē ṅakap apēn ṭi bañaan batum, ašè huuran aji : « Iwo Abuk Našibaṭi! » Kē Yetu ašè bēg ṅa, aandinan ṅa ṅaṭup, ṭiki ṅame kē ul awoonṅ *Krittū.

Yetu aya pṭup Uṭup Ulil Unuura du utaak wi Yuda

(Maci 4.23; Markut 1.35-39)

⁴² Wi unuur ujinṅaṅ jinṅ, kē Yetu ašè pēn, aya du dko dangagunṅ. Bañaanṅ batum kē bašè wo ṭi praba. Wi bawinulunṅ, baṅal pmēbana, awut kaya kaduk baka.

⁴³ Kē ašè ji na baka : « Dkak awo i kaṭup *Uṭup Ulil Unuura ṭi uko wi *Pših pi Našibaṭi du ṅbeeka ṅundu, waṅ ukaṅ kē Našibaṭi ayilēn. »

⁴⁴ Hēnk di ašaṅ aji ṭup Uṭup Ulil Unuura ṭi *itoh iñehanaani ṭi uṭaak wi Yuda.

5

*Baṭaš Yetu bateek
(Maci 4.18-22; Markut 1.16-20; natanan ṭi Yowan 1.35-51; 21.1-11)*

¹ Unuur ulonṅ wi Yetu anaṅunṅ ṭi kabaṅ ki *bdēk bi Genetaret, kē bañaanṅ bašè fooya atum, ptiinkna Uṭup wi Našibaṭi.

² Wi wi ašaṅ awin iṭeem iṭēb ṭi kabaṅ ki bdēk. Baṭuh bawala ṭi ya, awo ṭi pwent iridiya yi baka.

³ Blonṅ ṭi iṭeem mēnt bawo bi ñiint alonṅ i bajaṅ bado Fimoṅ. Yetu apaya ṭi ba, ašè ji na a aṭu kalow pkay, ašè ṭo ṭi bṭeem ajun pjukan pntuk pi bañaanṅ.

⁴ Wi aṭiiniin aba, ašè ji na Fimoṅ: « Johariin du dko di bdēk badiilunṅ, našè nafēl iridiya naṭuh. »

⁵ Kē Fimoṅ ašè teema aji : « Naweek, ṅṭuh utejan bti, ṅēm̄mob mob nin utēb, kē wi išaṅ ajakēn ndo wa, dḍēl iridiya. »

⁶ Bafēl iridiya, amob ṅṭēb ṅantumuṅ pṭum paṅ, kē iridiya idoo kak i kamar.

⁷ Wi wi baduunṅ baṭuh baṭēnt baka banwoonṅ ṭi bṭeem bṭēbantēn na iñen, babi pṭēnk baka. Bukuṅ babi aṭēnk baka, kē batuman iṭeem iṭēb kē ido kak yi kajiir.

⁸ Wi Fimoṅ andu'aniinṅ Piyeer awinuṅ uko mēnt, ajot ṭi ihoṭ yi Yetu aji na a : « Ajugun, lowaan ṭiki dwo ṅaaṅ nado buñaan. »

⁹ Aṭiini harṅ ṭiki alēk adiwša ul na baṭēntul, ṭi bṭuh bi baṭuhunṅ bi.

¹⁰ *Yakob na *Yowan babak Febede banjaṅ balemp na Fimoṅ bakak alēnk maakan kak. Kē Yetu ašè ji na Fimoṅ: « Wutan kalēnk, hēnkunṅ bañaanṅ biki ikkakuṅ kaṭuh. »

¹¹ Wi bakakanaaruṅ kakan iṭeem du pkay, ašè bi duk duk iko mēnt bti, aṭaš Yetu.

*Yetu ajeban namaak bdoo
(Maci 8.1-4; Markut 1.40-45)*

¹² Unuur ulonṅ wi Yetu awoonṅ ṭi ubeeka ulonṅ, kē ñiint alonṅ ammaakuṅ bdoo ašè wo da. Wi awinuṅ Yetu, ašè jot ṭi ihoṭul afēt kaara ṭi mboš añehana aji : « Ajugun, woli iṅali, ihinan kakakanaan ṅjinṅ* ».

¹³ Yetu atar kañen abana, ašè ji : « Aa, dṅali, kakan ijinṅ. »

ṭi dko mēnt, kē pmaak pi bdoo pabi pēn pēn ṭi a.

¹⁴ Kē ašè ji na a awut kaṭup nin alonṅ uko unṭepunṅ. Ašè jaka aji : « Duni iya iwinana du naṭeṅan Našibaṭi ibot ifiṅar Ajugun uko wi *Moyit aṭuunṅ pḍo pa baṅow bi nu kadi-imanaan bañaanṅ bti kē ijebi. »

¹⁵ Kē katim ki Yetu kašè meetana meetana pya. Bañaanṅ batum kē bakbi ptiinka kakut kajeb ṭi mmaak mi baka.

¹⁶ Kē ul, ašè ji ya du dko dgaag kañehan Našibaṭi.

*Yetu ajeban ñiint anṭakmuṅ
(Maci 9.1-8; Markut 2.1-12)*

¹⁷ Yetu awo unuur ulonṅ ṭi pjukan, kē *bafaritay balonṅ na *bajukan Bgah bašè wo ṭi bankntiinkulunṅ. Bawoona ṅfēt bti ṅi *Galilay na Yuda, na Yerutalem. Kē mnhina mi Ajugun manšè winana ṭi pjeban pi akjebanunṅ bañaanṅ.

¹⁸ Wi wi biint balonṅ bantiji ñiint alonṅ anṭakmuṅ ṭi kajiinṅ bawujunṅ. Bado na pneejana kabēkan ṭi kadun ki Yetu,

¹⁹ ašè wo baanhilani ṭiki bañaanṅ batumi. Wi wi bašaṅ apaya du bṭuk bi katoh ado bhēr ṭi ušaṅ ahilna awalan ñiint anṭakmuṅ na kajiinṅ ṭi ptoof pi bañaanṅ, ṭi kadun ki Yetu.

²⁰ Wi Yetu awinuṅ pfiyaar pi biint bukuṅ bafiyaaruli, ašè ji : « Ñiintu, ipekadu yi nu ipēni. »

* 5:12 ṭi bgah bi bayuday, namaak bdoo aṭop ṭi kadun ki Našibaṭi.

²¹ Ké Bajukan Bgah balon na bafaritay başé şal aji : « Niiñt ankkaruñ Naşibaţi i awo ahoñ ba? In ahilanuñ kapënan ñaaj ipekadu bë mënñ Naşibaţi a tañ? »

²² Ké Yetu ammeen nşal ñi baka, aşé ji na baka : « we ukaañ ké nşal ñaaj ñawo ti an ba? »

²³ We uyojnun ba : pji na ñaaj: "Ipekadu yi nu ipëni" kème "Nañiin ipoš"?

²⁴ Natenan, nabaaj ame ké *Abuk Niiñt aka mnhina mi ppënan ipekadu ti mboş. »

Wi wi aşaan aji na ñiiñt nañakmaan : « Djaku : Nañiin, ijek kajiññ ki nu, iñiis kato Hul »

²⁵ Ti dko mënñ, ké ñiiñt anaña ti kadun ki bañaaj, aje kajiññ ki apiinñun atiiş kato Hul aşé beeb Naşibaţi.

²⁶ Bammaaruñ iko mënñ bañoar fuñ. Bawo ti pbeeb Naşibaţi akuñ awo na palënk aşé ji : « Nwin nña iko iñoarënaan. »

*Yetu adu Lewi pa awo naşaşarul
(Maci 9.9-13; Markut 2.13-17)*

²⁷ Wi uko wañ utëpun, ké Yetu apën, aşé win ñiiñt alon *nakobraar daaşa. Katim ki ñiiñt mënñ kawo Lewi. Aço du dko di aklempnuñ, ké Yetu aşé ji na a : « Taşaan! »

²⁸ Ké ñiiñt anaña aduk iko bti, añaş Yetu.

²⁹ Wi wi aşaan adu Yetu pyoban du kato Hul aşé du ofettu uweek pa a. Bañaaj batum bawo ti pde na baka : bakobraar daaşa, na bañaaj balon kak.

³⁰ *Bafaritay na *bajukan Bgah biki baka ké başé ñoman uko mënñan, aji na başaşar Yetu : « Naji nade kabot kadaan na bakobraar daaşa na bado buñaan. We ukaañ ba? »

³¹ Ké Yetu aşé teem baka aji : « Mënñ bañaaj banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'uluñ. »

³² Mëmbi bi pdu bañaaj banşaluñ aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanuñ aji bawo bado buñaan, bahilna bawut pjuban, bañëlëş ñbida. »

*Yetu añañiyaan pyiman
(Maci 9.14-17; Maci 2.18-22)*

³³ *Bafaritay ké başé ji na Yetu : « Başaşar *Yowan Nabattaar baji bayiman kabot kañehan Naşibaţi, ké biki nun baji bado hañ. Biki nu ké başé ji bawo ti kande, na udaan! »

³⁴ Ké Yetu aşé teem baka aji : « Ti unuur wi bniim, ñaaj ahilan kado bayaant bambiin bniim bayiman wal wi naniim ahumuñ da i? »

³⁵ Ké wal uşé bi, wi naniim akjejaniin. Baluñ kayiman ti ñnuur mënñ. »

³⁶ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Naañ aanji kib kamişa kahalulu kabamna kamişa kaşaf, woli ñaaj adu hañ kamişa kahalulu kaji

katoka, ké dko dambamnuñ daanji daya na kaşaf! »

³⁷ Nin ñaaj alon aanji tu poot phalu ti ñbuuli nşaf. Poot phalu puñ pafom ñbuuli, poot patula ti mboş, ñbuuli nşatoka.

³⁸ Ké ñaaj aşé wo kaşu poot phalu ti ñbuuli ñhalu.

³⁹ Nin ñaaj alon andaanuñ poot ptaf aanji ñal phalu. Baji baji : "Ptaf paliluñ apel."† »

6

*Yetu na unuur wi pnoorfën
(Maci 12.1-8; Markut 2.23-28)*

¹ Ti unuur ulon wi pnoorfën wi bayuday, Yetu awo ti pmuur nşeeh ñi ndeey, ké başaşar başé wuur ña afoñël ti iñen, adoh.

² *Bafaritay balon ké başé ji na baka : « we ukaañ ké nakdo uko wi Bgah baneenanuñ pdo ti *unuur wi pnoorfën ba? »

³ Ké Yetu aşé teem baka aji : « Naanleyiir uko wi *Dayiñ abiiñ ado i, wi ubon ukde'uluñ ul na batëñful? »

⁴ Aya aneej du katoh ki Naşibaţi* aje ipoom yi badolun pa bñëjan bi Naşibaţi ade akuñ awul batëñful ké badee. Ipoom yi bañëjan tañ bakaaj na pde. »

⁵ Wi wi Yetu aşaan aji na baka : « *Abuk Niiñt awoon Ajug unuur wi pnoorfën. »

(Maci 12.9-14; Markut 3.1-6)

⁶ Ti unuur ulon kak wi pnoorfën wi bayuday, ké Yetu aşé ya du *katoh kañehanaani ajukan. Ké ñiiñt alon aşé wo da antakmi ti kañen kadeenu.

⁷ *Bajukan Bgah na *bafaritay balon ké başé la uko utapar Yetu, aşé tena bnuura, kame me ajeban ti *unuur wi pnoorfën.

⁸ Ké Yetu aşé me nşal ñi baka. Aji na ñiiñt antakmuñ : « Nañiin ibi ti kadun ki bañaaj. » Ké ñiiñt anaña abi anañ da.

⁹ Ké Yetu aşé ji na baka : « Dheparan, we wi Bgah badinanuñ ñaaj ado ti unuur wi pnoorfën ba? Bnuura kème buñaan? Pbuuran ñaaj kème ptoka? »

¹⁰ Wi wi aşaan aten baka bti afooyan aşé ji na ñiiñt : « Taran kañen. » Ké ado hañ, ké kañen kabi jeb jeb.

¹¹ Ké başé deebaş maakan alaşar katen uko wi bahiini kado Yetu.

*Yetu adat banjañan iñeen na batëb
(Maci 5.1; 10.1-4; Markut 2.23-28)*

¹² Yetu aya ti ñnuur mënñan pñehan Naşibaţi du pnkuñ, afër ti pñehan.

¹³ Wi unuur ujintuñ, ké aşé du başaşarul. Adat ti baka bañaaj iñeen na batëb, açu katim ki *banjañan.

¹⁴ Bawoon; Timon i aţuun katim ki Piyeer, Andre aña Timon, *Yakob, *Yowan, Filip, Bartelemi,

† 5:39 Poot bi bakñiiaanuñ ti paji woli paşafi paba lil lil maakan.

Naşibaţi awo da. Kul ki ki bajaaj bado katoh ki Naşibaţi.

* 6:4 Ti wal wi Dayiñ, kaloona kajaaj kadiiman ké

¹⁵ Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fimon andu'aniinj Nagutar utaak,

¹⁶ *Yudat i Yakob, na Yudat Itkariyot am-biiinj adek Yetu kafet.

*Pntuk pi bañaan pabi ti Yetu
(Maci 4.24-25; Markut 3.7-11)*

¹⁷ Wi wi Yetu añaan awala na baka, ašë nať ðko dbad. Baťaşarul batum, aťu na pntuk pi bañaan banwoonuj nřfët bti nři *Yuda, na Yeruťalem, na nřbeeka nři Tir na Fidoj nřanwoon ři kaban ki bdëk.

¹⁸ Babi ptiinka kabot kajeb mmaak mi baka. Biki nřtaayi nřakyewlënuj kak bajebi.

¹⁹ Kë bañaan bti bašë do na pban Yetu, řiki mnřhina mløj mampëna ři a, ajeban bañaan bti.

*Bannuurandënuj na banwuťanuř
(Maci 5.1-12)*

²⁰ Kë Yetu ašë kat kës aten baťaşarul ašë ři :
« Nanuurandëni an nanwaanuj,
řiki *Přih pi Nařibaťi pawo pi nan.

²¹ Nanuurandëni an nanwoon ři ubon hënkuj,
naluj kade kayok.

Nanuurandëni, an nanwoon ři nřwooni hënkuj,
naluj kado kaji.

²² Nanuurandëni, woli bañaan bařooran,
adookan, akaran,
atok katim ki nan aji nafëpaa řiki nafiyaar *Abuk Niiinť.

²³ Nalilaan unuur mënť, nawo ři mntaň,
baluk bi nan baluj kadëm du baťi. Kë hënk di di bateem baka babiinj ado na *baťupar Nařibaťi.

²⁴ Kë an bayok našë wuťan,
nadobi yeenk baluk bi nan!

²⁵ Nawuťani, an nanyokuj hënkuj,
naluj kawo na ubon.

Nawuťani, an nankjiinj hënkuj,
naluj kawo na puum kabot kawooni.

²⁶ Nawuťani, woli bañaan bti baťup bnuura ři an!

Kë hënk di di bateem baka babiinj ado na bataaki banjakuř aji bawo baťupar Nařibaťi. »

*Přjal bařooradul
(Maci 5.39-47)*

²⁷ « Kë nřë řupan, an nankntinknuj: Naňalan bařooradan, nado kado bam-pokanaň bnuura.

²⁸ Nañehandëran bankfëpanaň Nařibaťi awul baka bnuura, nañehaan Nařibaťi pa bankťupuj buťaan ři an.

²⁹ Woli ñaan akobu ři kajeem kaløj, kdek kak kundu. Woli ñaan aťehu bayeti, wutana ajeř kak kamiřa.

³⁰ Woli ñaan añehanu, řenana, woli ajeř uko wi nu, wutan kahepara wa.

³¹ Uko wi naňaluň bañaan badolan, nadoon wa kak pa baka.

³² « Woli naňal banňalanaň řaň, ubeeb uhoň wi wi nakaan ba? Bado buťaan badoo ři banjal banňaluň baka.

³³ Woli nado bnuura bankdolanaň bnuura řaň, ubeeb uhoň wi wi nakaan ba? Bado buťaan badoo ři bado haň.

³⁴ Woli naťeetan banhilaňuň kalukan, ubeeb uhoň wi wi nakyoonkuň ba? Bado buťaan badoo ři baťeetan kak batëňť baka, kayoonk baluk banliňuň na wi baťeetanuj.

³⁵ Kë našë wo i kaťëř řëp kaňal bařooradan, nadoon kado bnuura, kaťeetan, kawut kahať balukan. Naluň kayeenk baluk bweek, kašë kawo babuk Nařibaťi *Andëmuň Maakan. Ul, annuuriinj na banwoon baanji babeeba, na banňotuň. »

*Nadoon kaťen batëňťan
(Maci 7.1-5)*

³⁶ « Nadoon kaňaga maakan, jibi Ařinan ajaan ñađi'an maakan.

³⁷ Nawutan katen buťaan bi batëňťan, bašë baluj bawut pten bi nan. Nawutan kaji atëňťan aduknaanaa, bašë bawo baankluň kaji naduknaanaa. Namiiran batëňťan, bašë baluj bamiiran.

³⁸ Naťenan, bašë baluj baťenan. Baluj kawulan untumuň adoo apel umbootu wi nan, nřdeey nřaluň katum kadoo katula, baluj kaniiban na kaniibi ki najaan naniibna! »

³⁹ Yetu akak ahoň na baka aji : « Hum di di nakuul ahinanuj kaťoň nakuul atëňťul ba? A-a, baya kajot bukal batëb bti ři bhër.

⁴⁰ Nin najuk aloň aanhinan kapel na-jukan i nul, kë najuk anjukuj ame, ašë luň kawo ři najukan i nul.

⁴¹ « Iba ya we ppënan katëmal kanwoon ři pkëř pi atëňťu, ašë duk pmul panwoon ři pi nu? We ukaan ba?

⁴² Hum di di ihinanuj kaji na atëňťu, "ayit naan, biin mpënanu katëmal ři pkëř," ašë wo iinwin pmul panwoon ři pi nu? Iwi nataaki, duni ipënan pmul panwoon ři pkëř pi nu! Woli ipënan pa kbaa hil kawin bnuura, kapënan katëmal kanwoon ři pkëř pi atëňťu! »

*Bko na mbuk mi ba
(Maci 7.16-20)*

⁴³ « Bko břeb baanhil kabuk mnko mnwuťaan, kë bko bmaakal baanhil pbuk mnko mnuura.

⁴⁴ Baji bayikřënaan bko ři mnko mi ba. Ñaan aanhinan kamar pjaak ři byuw, kë ñaan aanhil kak kamar mbut ři bťëmpël. »

⁴⁵ Ñaan anwoon nanuura, aji jejna bnuura mënť du kaťëbul, kantumi na iko inuura, anwuťuň aji jejna buťaan bi nul du kaťëbul, kantumi na iko iwuťaan. Aa, uko untumuň ři kaťëb ki ñaan, ujaan upëna řuň mntumul.

*Itoh itëb**(Maci 7.24-27)*

46 « Naji nadu'ën kaji "Ajugun, Ajugun," kaşë wo naanji nado uko wi njakuñ. We ukaañ ba?

47 Woli ñaañ abi ti nji, atiink uşup wi naan, ataş wa, ddiimanan jibi anaamuñ;

48 Anaam ji ñaañ anniwuñ katoh. Ajip adiilën, aşë paf katoh ti mñlaak. Woli uşubal uweek ubii, kè meel mampaari, maanji mahilan ka pşinq, çiki, katoh kaniw bnuura aliint.

49 Kè anşaañ atiink uşup wi naan aşë wo aandi pdo uko wi njakuñ, anaam na ñaañ anniwuñ katoh ti mboş aşë wo aanjip adilan. Woli meel mampaari, katoh kajot çi dko mënç, katoka bti. »

7*Pfiyaar pi naweek i bangoli iñeen week**(Maci 8.5-13; natanan ti Yowan 4.46-54)*

1 Wi Yetu aşıiniñ na bañaañ banktiinkuluñ aba, aşë neej ti ubeeka wi Kapernawum.

2 Naweek alon i bangoli iñeen-week awo da, aka nalemparul alon, i aňaluñ maakan kè amaaki adoo ñogan pkeç.

3 Wi atinkuñ kè bakçiiniyaan uko wi Yetu, kè aşë yil bantohi *bayuday balon du a, bakooça abi ajeban nalemparul.

4 Wi babiñ ti Yetu, aşë kooça bnuura aji na a : « Ñiint i awo i iţenka,

5 çiki aňal pntaali pi nun. Ul aniwuñ un *katoh kañehanaani. »

6 Kè Yetu agakandër na baka, wi bakyaañ pñog katoh kè naweek i bangoli aşë yil banohul balon baya baji na a : « Ajugun, kço kanooran ulefu, dpoç ibi ineeç ti katoh naan.

7 Uko wañ ukaañ kè mënñoom abi te du iwi ; işale şup uşup uloolan tañ nalempar naan abi jeb jeb.

8 Nji kak dka anşihnuñ abot awo na bangoli biki nşihun, woli dji na alon ti baka : "Yaani," aya, undu "Biini," abi, nalempar naan "Dolan uko wi," Ado wa. »

9 Wi Yetu atiinkuñ uşup wañ aşë mañ naweek i bangoli maakan, awuğa wal mënç aten bañaañ batum banktaşuluñ aşë ji na baka : « Dşupan, ti *Itrayel bti, mëmbaañ kawina pfiyaar panliñ na pi. »

10 Wi bayili bakakuñ katoh, baţenç nalempar nangoli naweek kè ajebi.

Yetu anañan nduba alon ti pkeç du ubeeka wi Nayin

11 Wi uko wañ uţëpuñ, kè Yetu aşë tool pya ubeeka alon wi bajaan bado Nayin, bataşarul na bañaañ batum kè bakyaañ na a.

12 Wi Yetu akneejanuñ ubeeka, ayit na umoy wi nduba alon i ñaaş nayoç alon aka-hañ tañ. Pntuk pweek pi bañaañ pañoçana.

13 Wi Yetu Ajugun awinuñ ñaaş un aşë ñagi'a aji na a : « Yompan. »

14 Aya aban kajiiñ ki bapafuñ puum, bamëbanuñ ka kè banaçi ; kè aşë ji : « Ndub, iwi i nji kaçiiniyaanuñ, nañin! »

15 Nduba ankeçuñ kè ahet aço aşë jun pşup na bañaañ. Kè Yetu akakana anin.

16 Bañaañ bti balënç adiwşa, abot adëman Naşibaçi aji : « *Naşupar Naşibaçi naweek apën ti ptoofun kè Naşibaçi abot awuli pntaali pi nul. »

17 Uko wi Yetu wañ umeeçana ti *Yuda bti na njaak njanfooyuñ wa.

*Yetu ateem bayili biki Yowan Nabattaar**(Maci 11.2-19)*

18 Bataşar *Yowan Nabattaar baya akakalëşa iko mënç bti, kè aşë du bataşarul batëb

19 ayil baka du Ajugun baya bahepara : « Iwoon anwoon i pbi, kème nwo biki kayoonk alon kak? »

20 Wi biint mënçan babanuñ ti Yetu aşë ji na a : « Yowan Nabattaar ayilun ti iwi, nheparu me iwoon anwoon i pbi, kème nwo biki kayoonk alon kak? »

21 Wal mënç Yetu ajeban bañaañ batum bammaakuñ, apënan bañaañ batum ntaayi abot ado bakuul kè bakwin.

22 Kè Yetu aşë teem bayili aji : « Nayaan nakakalëş Yowan uko wi nakwinuñ akuş atiink hënç : bakuul bakak awin, bançakmuñ bapoş, bammaakuñ bdoobajebi kè bandënemuñ baktiink, bankeçuñ banaça ti pkeç, *Uşup Ulil Unuura utiinkana ti bawaan.

23 Anwoon aampok pfiyaarën anuurrandëni. »

24 Wi bañaañ biki Yowan ayilun bayaan, kè Yetu aşë wo ti pşiniyaan uko wi Yowan na bañaañ batum bukun aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiiş ba? Bmaaj bi uyook ukşinçuñ ba i? A-a.

25 Kè we wi wi naşaañ aya pten ba? Ñiint anñëgiñ a i? Bankaañ iko inuura abot ade umundu bawo du itoh yi başih.

26 Kè we wi wi nayaan pten ba? *Naşupar Naşibaçi a i? Nafanji, kè nşë şupan, nawin ampeluñ Naşupar Naşibaçi.

27 Ul i i upiituñ aji :

"Naşibaçi aji : Tenan, dyil nalempar naan ti kadumu, abomanu bgah." »*

28 « Dşupan : Ti bañaañ bambukiñ ti kayin ki baaş, nin alon aampel pel Yowan ; kè ñaañ anwoonuñ nampoçi du *Pşih pi Naşibaçi aşë pela. »

29 Bañaañ bti adoo tu na *bakobraar daaşa banktiinkuluñ badinan kè Naşibaçi awo natool wi badoluñ *batitmu bi Yowan.

³⁰ *Bafaritay na *bajukan Bgah kē bašē pok uko wi Našibaṭi aṅaluṅ pa baka, bapok Yowan *abattaar baka.

³¹ Yetu akak aji na baka : « We wi wi mbaaṅ anaamntēn na bañaanṅ biki kawuunṅ ki nṭa ki? Banaam na we? »

³² Bawo ji bapoṭṭ banṭoonṅ du ufeeru, ašē ṭēššēr aji :

“Nṭeeni,
kē naankii!

Nyeeh iyeeh yi pjoṭṭan
kē naanwoonii!”

³³ « Aa, Yowan Nabattaar abi, aankde pde, aankdaan poot, kē naji : “Awo na unṭaayi!”

³⁴ *Abuk Nṭiintṅ kē abii, ade abot adaan poot, kē naji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaša na bado buṭaan!”

³⁵ Kē bankṭaṣuṅ uṭup unṭuṅa wi Našibaṭi bašē yikrēn kē uwo utool. »

*Yetu apēnan ipekadu yi ṅaaṭ nado buṭaan
(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9; natenan ṭi
Yowan 12.1-8)*

³⁶ Unuur ulon, *nafaritay alonṅ adu Yetu pyoban ; kē aya aneej du katoh ki nul aṭo ṭi umeeša.

³⁷ Nṭaaṭ alonṅ kē ašē wo ṭi ubeeka mēnt, anwoonṅ nado buṭaan. Wi ameej kē Yetu abi pyoban du uko nafaritay ašē ṭij ukēra ujuṅ ulil pṭēkēñ ṭi pṭukar pmpoṭi pi babomanuṅ na ufuuṣ ufaatal.

³⁸ Abi aṭo ṭi kafēṭ ki Yetu, ṭi ihoṭul*, awooni, aṅowan a ihoṭ na mnkuul abot awent ya na uwel wi nul, aboot ihoṭ yi Yetu ašē kēr ukēra ujuṅ ulil pṭēkēñ ṭi ya.

³⁹ Wi nafaritay anduunṅ Yetu pyoban aw-inuṅ uko wan ašē ji ṭi uṣal : « Woli ṅiintṅ i awo lah *Naṭupar Našibaṭi na manjoonan, ame in awoonṅ ṅaaṭ ankanbuluṅ hēnk, na uko wi awoonṅ : naṭuunk! »

⁴⁰ Kē Yetu ašē ṭiini wal mēntṅ na nafaritay aji na a : « Fimonṅ, dka uko ulonṅ wi nṅaluṅ kaṭupu » kē ateema aji na a : « Naweeṭ ṭupan. »

⁴¹ Kē Yetu ašē ji : « Biintṅ batēb balonṅ babi ṭeet itaka du najula, alonṅ kē aṭeet baluk bi ṅnuur iṅeen week ṅyaaṣ kaṅeen, undu kē ayeenk bi ṅnuur iṅeen-kaṅeen »

⁴² Jibi bawoonṅ baanhilan pluk, kē najula awutar baka bukal batēb bti itaka yi baṭeṭuṅ. In akṅalnuluṅ maakan ṭi batēb bukuṅ ba? »

⁴³ Kē Fimonṅ aṭeem aji : « Dṣal aji i awutaruṅ itaka itum a. » Kē Yetu ajaka : « Ifaṅi. »

⁴⁴ Wi wi ašaṅ awugṣa aṭaanṅ na ṅaaṭ ašē ji na Fimonṅ : « Iwin ṅaaṭ i? Dneej ṭi katohu, kē iinṅowēn ihoṭ ; ul kē ašē ṅowēn ihoṭ na mnkuul mi nul abot awent ya na uwel wi nul. »

⁴⁵ Iimmookenṅ wi mbiinṅ, kē ul ašē bi ka-bootēn boot ihoṭ wi mbiinuṅ.

⁴⁶ Iinṭu'ēn ukēra ṭi bkow ; ul, kē ašē kērēn ihoṭ na ukēra ujuṅ ulil pṭēkēñ.

⁴⁷ Ukaṅṅ kē njaku, ipekadu yi nul intumuṅ ipēn ṭi a, ṭiki adiiman unal uweek. Kē ṅaanṅ i bamiiruṅ uko umpoṭi aji ka unal umpoṭi pa ammiiruluṅ. »

⁴⁸ Wi wi Yetu ašaṅ aji na ṅaaṭ : « Ipekadu yi nu ipēni. »

⁴⁹ Kē banwoonṅ na a ṭi umeeša bašē ṣal aji : « Nṭiintṅ i awo ahoṅ ba, adoo aji pēnan ipekadu? »

⁵⁰ Kē Yetu ašē ji na ṅaaṭ unṅ : « Pfiyaar pi nu pabuuranu ; yaan bnuura. »

8

Baaṭ bangakanderuṅ na Yetu

¹ Wi uko wan uṭēpuṅ, kē Yetu ašē wo ṭi pṅaaṅ na ṅbeeka na ṅntanka, ajukan abot aṭup *Uṭup Ulil Unuura wi *Pṣih pi Našibaṭi. Baṭaṣarul iṅeen na batēb kē bawo na a,

² aṭu na baaṭ balonṅ biki bapēnanuṅ ṅntaayi na mmaak : *Mariya i bajaṅṅ badu Mariya i ubeeka wi Magdala, i bapēnanuṅ ṅntaayi paaj na ulonṅ,

³ Yowana ahar Huṭa namali i *Herod, Tuṭana, na balonṅ batum kak. Baaṭ mēntṅ bajaṅṅ baṭēnk Yetu na baṭaṣarul na bka bi baka.

Uhoñ wi nagur ṅdeey

(Maci 13.1-9; Markut 4.1-9)

⁴ Jibi pntuk pi bañaanṅ payituṅ, kē bañaanṅ bakwoona ṅbeeka bti abi ṭi Yetu, kē ašē hoñ na baka aji :

⁵ « Najaar apēn pṅur ṅdeey. Wi akṅuruṅ, ṅdeey ṅlonṅ kē ṅaya ajot du bgah ; apošana, kē ṅkat ṅade ṅa bti. »

⁶ Nṅlonṅ kē ṅajot ṭi mnlaak, wi ṅnaṭiṅṅ, awaanṅ meel akay.

⁷ Nṅlonṅ kē ṅajot ṭi ptoof pi iyiw, kē wi ṅnaṭiṅṅ na iyiw, kē ifiuklēn ṅa.

⁸ Nṅlonṅ kē ṅaya ajot ṭi mboṣ mnuura, anaṭa, awul ṅdeey ṅtjum maakan. » Wi ajakuṅ haṅ ašē ṅhuran aji : « Ankaṅṅ ibaṭ itiinki, atiinkan! »

Uko unṅkayi kē Yetu aji hoñ

(Maci 13.10-17; Markut 4.10-12)

⁹ Baṭaṣar Yetu bahepara uko wi uhoñ wan ujaki.

¹⁰ Kē aṭeem baka aji : « An, baṭenan kē name iko injoonanuṅ yi *Pṣih pi Našibaṭi, inwoonṅ iimmeeṭanaa, kē bandukiinṅ, ṭi uhoñ wi wi nji kaṭupuṅ na baka, hēnk :

“woli badoo ten baankwin
woli badoo tiink baankte.” »*

¹¹ « Uko wi uhoñ ujakuṅ wii wi : Ndeey ṅawoonṅ Uṭup wi Našibaṭi. »

¹² Bañaanṅ balonṅ bawo ji bgah, bi Uṭup ujo-tuṅ, wi bantiinkuṅ wa, kē Untaayi Uweek ašē

* 7:38 Bayuday baji bapiintṅ woli bade. ✧ 8:10 Itayi 6.9.

bi, apënan wa ti n̄haaş n̄i baka aŋi bafiyaar bakuŋ babuur.

¹³ Balon̄ bawo ji dko di m̄nlaak di Uŋup uŋotun̄, baji bayeenk wa na m̄nllan woli batiink wa ; k̄e başë wo baanka intaañ, baji bafiyaar btiışu, woli ujeenki baji bawutan.

¹⁴ K̄e balon̄ bawo ji dko di iyiw, bawoon̄ bantiinkun̄ Uŋup aşë ya, k̄e manŋaaf, pyok panjaan̄ pafooyan bkow na kalilare ki umundu k̄e ifiiklën baka k̄e baandëmi.

¹⁵ K̄e banwoon̄ mboş m̄nuura bajaan̄ batiink Uŋup wi Naşibaŋi na uhaaş unuura utool kamëban wa kabot kabuk n̄deey ŋi kamiir ki baka.

Uhoñ wi unkaniya

(Markut 4.21-25)

¹⁶ « Nin alon̄ aanji tehan unkaniya kaşë fët wa na kakana, k̄eme kaŋu wa du kalişa uŋteeh, aji ŋu wa du bko duuŋ, bankmbiin̄ bahilna bawin bjeehi bi wa.

¹⁷ Uko ummeniin̄ n̄ta ulun̄ kameeŋana, k̄e uko unhankaniin̄ ulun̄ kapën ŋi bdig.

¹⁸ Naŋaafaraan keeri ŋi utiink wi nan, ankaan̄ balun̄ kawula kak kapelan ; k̄e anwaanun̄, badoo yeenk yeenk uko wi aşalun̄ aji akaa. »

Bayiŋ Yetu biki m̄nfaŋan

(Maci 12.46-50; Markut 3.31-35)

¹⁹ Anin Yetu na baŋa'ul babi du dko di awoon̄ aşë wo baanhinan aŋoga ŋiki bañaan̄ batumi.

²⁰ K̄e başë do k̄e baŋupa aji : « Naan na baŋa'u buk bukuŋ du bdig, baŋal pwinu. »

²¹ K̄e Yetu aşë teem aji : « Banktiinkun̄ Uŋup wi Naşibaŋi akuŋ ado uko wi uheparun̄ bawoon̄ ni na baŋa naan. »

Yetu aŋaŋan ukëk

(Maci 8.23-27; Markut 4.35-41)

²² Yetu apaya unuur ulon̄ ŋi bŋeem na baŋaşarul aşë ji na baka : « Nawulën n̄ya bdëk umban̄ wundu. » K̄e baya alow.

²³ Wi bakmuurun̄, k̄e Yetu aşë n̄oyënt. K̄e ukëk uşë mara mara anaŋa ŋi bdëk. Meel manneej ŋi bŋeem k̄e badoo kak i pjiir.

²⁴ Wi wi baŋaşar Yetu başaan̄ aŋoga, ahuma, ahuuran aji : « Naweeek, Naweeek, n̄keŋi, wi nun ubaa. » Yetu aten wal m̄ent̄ aşë n̄oman na uyook na meel manŋşin̄tarun̄. K̄e iŋaŋani, dko k̄e dayompandëri.

²⁵ Wi wi aşaan̄ aji na baka : « Pfiyaar pi nan pawo ŋun̄ ba? » Balënk akuŋ aŋon̄ar aşë ŋupar aji : « N̄aan i, awo ahon̄ andoon̄ aşook uyook na meel k̄e n̄ado ji n̄atiinka? »

Yetu ajeban̄ ŋiin̄ i untaayi uneejun̄

(Maci 8.28-34; Markut 5.1-20)

²⁶ Baya aŋog utaaq wi Bagenatereŋ untaanun̄ na wi *Galilay.

²⁷ Wi Yetu atapan̄ tap kahot̄ ŋi mboş, k̄e ŋiin̄ alon̄ i ubeeka m̄ent̄ i n̄ntaayi n̄aneejun̄ aşë bi ayit na a. Ujon̄ wi awoon̄ aankak

awoh imişa, k̄e aankak afër ŋi itoh, aji bi wo wo du pnguran.

²⁸ Wi awinun̄ Yetu aşë fut idiim ajot ŋi ihoŋ yi nul ahuuran maakan aji : « Inumiyaan we ba Yetu, Abuk Naşibaŋi *Andëmun̄ Maakan? Dkooŋu koot, khajanaan! »

²⁹ Yetu alëbar wal m̄ent̄ na untaayi upën ŋi ŋiin̄ un̄. Nyaaş n̄tum, untaayi uŋi uneej ŋi a, baji batana tan na mnkorentu k̄eme bakiina kiin̄, k̄e aşë ji marana maran iko yi batannulun̄, untaayi uşë ya na a du *pndiış.

³⁰ K̄e Yetu aşë hepara aji : « Katimu kawo hum? » K̄e aji : « Pntuni » ŋiki n̄ntaayi n̄tum n̄aneej ŋi a.

³¹ K̄e n̄aşë kooŋa awut kawat n̄a du infernu.

³² K̄e batani bweek bi n̄nkuma başë wo ŋi pşuñ du pnkun̄ duuŋ. Wi wi n̄ntaayi n̄akooŋun̄ Yetu adinan̄ n̄a n̄aneej ŋi n̄nkuma. K̄e adinan̄i.

³³ K̄e n̄ntaayi n̄apën ŋi ŋiin̄, aneej ŋi n̄nkuma, batani buŋ k̄e bawura wura ajot du bdëk ayoora.

³⁴ Wi bayafan bajug batani bawinun̄ uko unŋëpun̄ aşë jin̄ na pti, wi bayaan̄ aşë kakalëş uko m̄ent̄ ŋi ubeeka na n̄fët.

³⁵ Wi wi bañaan̄ başaan̄ abi pten uko unŋëpun̄, abi aŋog ŋi Yetu aşë win ŋiin̄ i n̄ntaayi n̄apënuŋ ŋi uleef k̄e aŋo ŋi ihoŋ yi Yetu. Awohara hënkuŋ akak n̄aan, k̄e bañaan̄ başë lën.

³⁶ Banwinun̄ uko unŋëpun̄ bti bakakalëş bandukiin̄ jibi ŋiin̄ aneejiin̄ n̄ntaayi ajebi.

³⁷ Bañaan̄ bti du utaaq wi Bagenatereŋ balënk adiwaş wal m̄ent̄, ukaan̄ k̄e baji na Yetu « Yaani, lowun! » k̄e Yetu aşë paya ŋi bŋeem kaya na bgahul.

³⁸ Wi wi ŋiin̄ i n̄ntaayi n̄adukuŋ aşaan̄ aji na a : « Dkooŋu koot wutaan mbi na iwi. » K̄e Yetu aşë dooka aji na a :

³⁹ « Kakan katohu! Iya ikakalëş uko wi Naşibaŋi adolon̄ bti pa iwi. » K̄e ŋiin̄ ayaa, aşë ŋup ŋi ubeeka bti uko wi Yetu adolon̄ pa a.

Yetu ajeban̄ n̄aat̄ alon̄ akuŋ anaŋan̄ poonu abuk Jayirut ŋi pkeŋ

(Maci 9.18-26; Markut 5.21-43)

⁴⁰ Pntuk pi bañaan̄ pawo ŋi pyoonk Yetu du bdëk umban̄ wun̄. Wi abanun̄, k̄e başë bi bti pkita.

⁴¹ K̄e ŋiin̄ alon̄ anwoon̄ katim ki Jayirut aşë bi da. Awo naweeek i *katoh kañehanaani ki bayuday. Abi ajot ŋi ihoŋ yi Yetu aşë kooŋa aji abi du katohul.

⁴² Abukul n̄aat̄ aloolan̄ ŋaŋ i akaan̄ i n̄şubal iŋeen na n̄tëb amaak aŋogan pkeŋ.

Wi Yetu akyaan̄ ŋi bgah, bañaan̄ batum adoo wuuk wuukana.

⁴³ K̄e n̄aat̄ alon̄ aşë wo da, awo na pmaak pi ptula pñaak n̄şubal iŋeen na n̄tëb hënkuŋ [atok bka bi nul bti ŋi pñaay na bapiin̄ŋan̄] k̄e nin n̄aan̄ aanhinan ajebana.

44 Ñaaŋ mēnt̄ abi aňog ƚi kafet̄ ki Yetu ašē ban kambiint̄ ki kamiša ki nul, ƚi dko mēnt̄ kē pñaaŋ pabi ƚañan ƚañan pŋtala.

45 Kē Yetu ašē ji : « Ñaaŋ alonj abanēn, in ula? » Wi bañaan bti bapokun̄ kē Fimoŋ Piyeer ašē ji na a : « Naweeŋ, bañaan bafooyu, awuuk wuukanu di. »

46 Kē Yetu ašē ji na a : « Ñaaŋ alonj abanēn, dtiink mnhina mlonj kē mampēn ƚi nji. »

47 Wi ñaaŋ awinun̄ kē amobanaa ašē bi ajot ƚi ihoŋ yi Yetu, alēnk akat kat. Akakalēš Yetu ƚi kadun ki bañaan bti uko unkayɪ kē abana, abot aŋup jibi ajebi ƚi dko mēnt̄.

48 Kē Yetu ašē jaka : « Ñaaŋu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan na bnuura. »

49 Ahum kaŋiini, kē alonj ašē woona uko naweeŋ i katoh kañehanaani aji na a : « Kŋo kanooran Najukan, abuku aneem hēnkun̄. »

50 Kē Yetu atiinka, ašē teem aji : « Klēnk nin, fiyaarēn ƚañ, anaŋa. »

51 Wi babanun̄ du uko naweeŋ i katoh kañehanaani, aandinan nin alonj aneej na a bē mēnt̄ Fimoŋ Piyeer, *Yowan na *Yakob, aŋu na aŋin na anin poonu.

52 Bañaan bti bawooni abot aŋēga. Kē Yetu ašē ji : « Nayompan, aankeŋi anoyēnt̄ n̄oyēnt̄. »

53 Kē bañaan bašē n̄jubana, ƚiki bame kē aket̄i.

54 Kē Yetu ašē mēban poonu ƚi kañen aji na a : « Poon, naŋiin »

55 kē uhaaš ušē kak ƚi napoŋ, kē anaŋa ƚi dko mēnt̄. Wi wi Yetu ašaan aji na baka bawula pde ade.

56 Bajug poonu baňonjar bnuura, kē ašē ji na baka bawut kaŋup nin alonj uko unŋēpun̄.

9

Yetu ayil banjañan iñeen na batēb
(Maci 10.1-9,11-14; Markut 6.7-13)

1 Yetu adu *banjañan iñeen na batēb ašē wul baka uforta na mnhina mi bahilni kadook n̄ntaayi bti, kabot kajeban mmaak.

2 Wi wi ašaan ayil baka baya baŋup uko wi *Pših pi Našibaŋi na pjeban bamaakal.

3 Aji na baka : « Nakt̄ij nin ukoolan pa bayaas, nin panduk, nin umañ, nin uko ude, nin untaam, nabot nawut kaya na imiša itēb.

4 Katoh kaji kayeenkanle, naneej da, kaŋo, te wi naklun̄ kapēn da kaya.

5 Dko di bayaan awo baanyeenkan, nadan danaan pdēpalēn ƚi ihoŋ yi nan woli napēn ƚi ubeeka mēnt̄, nayuujna baka kē bado buŋaan. »

6 Wi wi banjañan bašaan aya na n̄fēt̄ aŋup *Uŋup Ulil Unuura abot ajeban bamaakal na dko bti.

Herod Antipa aŋal kame ñaaŋ anwoonj
Yetu

(Maci 14.1-2; Markut 6.14-16)

7 Wi *Herod nantun̄a i *Galilay atiinkun̄ uko unŋēpun̄ ašē ƚu kapaam ; balonj baji baji « *Yowan anatiin ƚi pkeŋ »

8 balonj kaji « *Eli akaan abi* » balonj kak kaji « Alonj ƚi *baŋupar Našibaŋi bajon anaŋiin ƚi pkeŋ. »

9 Kē Herod ašē ji wal mēnt̄: « Yowan, nji ƚi uleef naan ddo kē bafala bkow. Kē in ašaan awo ŋiint̄ i n̄tiinkun̄ kē baji ado iko yan? » Kē wi wi Herod ašaan aduka wal mēnt̄ ala pwin Yetu.

Yetu awul pntuk pi bañaan pde
(Maci 14.13-21; Markut 8.27-31)

10 *Banjañan bawoona bayaas wal mēnt̄ ašē kakalēš Yetu iko yi badolonj bti. Yetu kē ašē duk pntuk pi bañaan aya agaag na baka du umban wi ubeeka wi bajaan bado Bettayida.

11 Kē wi bañaan bamehan me han ašē ƚaša. Yetu ayeenk baka bnuura, aŋiini na baka uko wi *Pših pi Našibaŋi abot ajeban bannumiin pjeb.

12 Unuur ujun pyob kē banjañan iñeen na batēb bašē ñoga ajaka : « Jakan na bañaan baya du n̄ntanka na n̄fēt̄ n̄anñogun̄ ƚi bahilna baka uko ude, na dko dpiint̄, dko di n̄woonj di daanfēti. »

13 Kē Yetu ašē ji na baka : « nawulan baka bade bdiid'i'an! »

Kē bašē teema aji : « Nkaha ipoom kañeen na n̄tēb n̄tēb. Kēme n̄wo i kaya kanugar bañaan bilki bti uko ude. »

14 Biint̄ banwoonj da bawo uko ji iñeen week n̄yaas iñeen kañeen (5000).

Yetu kē ašē ji na baŋaŋarul : « Nadolan baka bado kaŋoona uko ji bañaan iñeen kañeen (50). »

15 Kē bado han, bañaan bti kē baŋo bnuura.

16 Wi wi Yetu ašaan ajeŋ ipoom kañeen un̄un̄ na n̄tēb n̄tēb n̄un̄, akat kēš aten baŋi, abeeb Našibaŋi ƚi iko ide un̄un̄, akiteš ya ašē wul baŋaŋarul aji bafah pntuk pi bañaan.

17 Bañaan bti kē bade ayok, kē baŋonkrēn iko ide indukiin̄ kē itum kkaar iñeen na ktēb.

Fimoŋ Piyeer aŋup aji Yetu awoonj Kriitu

18 Yetu agaag unuor ulonj na baŋaŋarul awo ƚi pñehan Našibaŋi ašē hepar baka aji : « Bañaan baŋal aji dwo in ba? »

19 Kē bašē teema aji : « Balonj baji iwo *Yowan Nabattaar, kē balonj baji iwo *Eli, kē balonj kak baji iwo alonj ƚi *baŋupar Našibaŋi bajon anaŋiin ƚi pkeŋ. »

20 Kē Yetu ašē hepar baka aji : « Kē ƚi an, nji dwo in ba? »

Fimoŋ Piyeer ayeenk wal mēnt̄ bŋup ašē ji na a : « Iwo *Kriitu i Našibaŋi ayilun̄. »

²¹ Wi wi Yetu aſaan aſook baka aji bawut kaſup wa nin űnaan.

²² Akak aji na baka : « *Abuk űniint awo kahaj maakan, kapokana ti bantohi, ti *baſerjan bawee na ti *bajukan Bgah. Baluſ kado baſiſa, unuur uwajantĕn aſe naſa ti pkeſ. »

*Hum di di űnaan awoon kaſaſ Yetu
(Maci 16.24-28; Markut 8.34–9.1)*

²³ Yetu aſiini wal mĕntĕ na baſinaan bti, aji na baka : « Woli űnaan aſal kaſaſĕn, awo i kaſilma uleeful kakuſa krut ki nul, kadinan phaj ji nji unuur unjinti, kabot kaſaſĕn udole wo ti pkeſ. »

²⁴ űnaan ankſaluſ pbuuran ubida wi nul aluſ kawaan wa ; kĕ ankluſ kawaan ubida wi nul pa nji aluſ kabuuran wa.

²⁵ űnaan ahilanle aka umundu bti, adolna wa we ba woli aneemandĕn ubida wi nul?

²⁶ Woli űnaan alon akowari' aan, nji na nſup nji naan, nji *Abuk űniint, dlun kakowari'a woli dbi na mndĕm mweek mi Paapa na mi nwanjut nyimanaan.

²⁷ Dſupan na manjoonan, balon ti banwoon nſa ti baankluſ kakeſ bĕ baanwin *Pſih pi Naſibaſi. »

*Ubi wi Pſih pi Naſibaſi
(Maci 17.1-8; Markut 9.2-8)*

²⁸ Nnuur bakreſ naya pĕp wi Yetu aſupnuſ uko wan, kĕ aſe jej bi Fimon Piyeer na *Yowan na *Yakob aya na baka du pnkuſ pweek pa baya baſehan Naſibaſi.

²⁹ Wi Yetu awoon ti pſehan Naſibaſi, kĕ baſe win kaara di nul kĕ daſelſaa, imiſa yi nul kĕ ikak afaat feh.

³⁰ Biint batĕb kĕ banat aſiini na a : *Moyit na *Eli

³¹ banknuuruſ maakan. Bawo ti ptiiniyaan jibi Yetu akbaanĕſi ulempul, wi akluſ kakeſ du Yerutalem.

³² Fimon Piyeer na batĕntul batĕb bukuſ banoyĕnt aront, kĕ wal wi batenuſ, aſe win mndĕm mi Yetu abot awin baſinaan batĕb banwoon na a.

³³ Kĕ wi biint bakan mĕntan bakyaan pduk Yetu, Fimon Piyeer kĕ aſe ji na a : « Najukan, unuura nſwo ti dko di! Ntan iloona iwajant, kalon kawo ki nu, kalon ki Moyit, kandukiſi kawo ki *Eli. » Aankak ame uko wi akſupun.

³⁴ Ahum kaſiini, kĕ kanfĕluſ kalon kaſe mara mara abi, awun baka, baſaſar Yetu kĕ balĕnk maakan wi kanfĕluſ kawunuſ baka.

³⁵ Kĕ pdiim plon paſe pĕnna ti ka aji : « I, awoon Abuk naan, i nji ndatuſ. Nadoon katiinka. »

³⁶ Wi pdiim paſi patiinkaniſi kĕ baſe wina Yetu ſaſ. Tuſ nnuur mĕntan baſaſar Yetu bay-ompi, baantup nin űnaan uko wi bawinuſ.

*Yetu ajeban napoſ i untaayi ukywĕlĕnuſ
(Maci 17.14-18; Markut 9.14-27)*

³⁷ Wi unuur ujintuſ kĕ Yetu na baſaſarul bakwala pnkuſ, kĕ pntuk pweek pi baſinaan paſe bi pyit na Yetu.

³⁸ Kĕ űniint alon aſe huuranaan du pntuk meeſ aji : « Naweeek, dkooſu kooſ ; tenan abuk naan! Ul aloolan ſaſi i i nji nkaan.

³⁹ Untaayi uji uneeſ ti a, kadola amara mara kaſajar, kalĕtar, kabot kayiſi. Ukak aji ujon uwutana, kaduka anoor maakan wal wi ubi' i wutana.

⁴⁰ Dkooſ baſaſaru badook wa, kĕ baanhi-nani. »

⁴¹ Wi wi Yetu aſaan ateema aji : « Nawo baſinaan bawuſaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaſo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? » Wi aſiiniſi han aba aſe ji na űniint : « Tiſjan abuku! »

⁴² Wi napoſ akſioguſ Yetu kĕ untaayi uſe wata ti mboſ adola kĕ akĕlar. Kĕ Yetu aſe bĕg wa, ajebana, akakana aſin.

⁴³ Baſinaan bti kĕ baſe űnonar ti mndĕm mi Naſibaſi.

*Yetu aſup pkeſ pi nul uyaſ utĕbantĕn
(Maci 17.22-23; Markut 9.30-32)*

Baſinaan bti bahum űnonar ikto bti yi Yetu akdolun, kĕ aſe ji na baſaſarul :

⁴⁴ « Namĕbaan uko wi nji kaſupanaſ hĕnkuſ bnuura : *Abuk űniint abi kawulana du baſinaan. »

⁴⁵ Kĕ baſaſar Yetu baſe wo baante uſup mĕnt. Uhoſ mĕnt upel kame ki baka, bahilna bawo baankte wa. Kĕ bakak aſi phepar Yetu apiban baka wa.

*In adĕmnuſ ti an?
(Maci 18.1-5; Markut 9.33-37)*

⁴⁶ Wi wi blaſar baſaan apĕn ti baſaſar Yetu, kĕ baſal kame andĕmnuſ ti baka.

⁴⁷ Kĕ Yetu ammeen nſal nji baka, aſe tiſi napoſ alon, adola kĕ aſo aſogea

⁴⁸ aſe ji na baka : « űnaan anyeenkuſ napoſ i ti katim ki naan, ayeenkĕn nji ti uleef naan, kĕ űnaan anyeenkuſ, akak ayeenk anyil-nuſ. Anwoonuſ nampoſi ti an, uſ mĕntan adĕmnuſ. »

*Anwoon aampokan, awo na an
(Markut 9.38-40)*

⁴⁹ *Yowan ajeſ bſup wal mĕnt aji : « Naweeek, nſwin űnaan alon anjaan adook nſtaayi ti katim ki nu, kĕ nſneenana, ſiki aanji gakandĕr na un kaſaſu. »

⁵⁰ Yetu kĕ aſe teem aji : « Nakneenana : anwoon aampokan, awo na an. »

Yetu atool pya Yerutalem

⁵¹ Wi wal wi Yetu awoon i pdeenana baſi uſoguſ, kĕ aſe bi tu ſu ti pya Yerutalem.

⁵² Adun ayil baſinaan balon kĕ bajota kadun. Wi bakyaan na bgah, aſe neeſ du ufĕſ ulon du *Famariya kabomana dko dfĕr.

⁵³ Bañaan biki ufet mēnt kē bašē pok pyeenk Yetu ūiki atool tool pya Yerutalem.

⁵⁴ Wi *Yowan na *Yakob bawinun uko wan ašē ji : « Ajugun, injal ndo bdoo bawoona baŋi babi batēr bañaan biki, bakakan baka ufob i? »

⁵⁵ Kē Yetu ašē kok anoman na baka [aji : « Naamme uhaaš unwoon kaŋon ubida wi nan. *Abuk Ņiint aambi bi ptok ŋbida ŋi bañaan, abi bi pbuuran baka. »]

⁵⁶ Kē bašē tool wal mēnt aya untanka umpaŋi.

*Naŋašar Yetu awo kawul uleeful bti
(Maci 8.19-22)*

⁵⁷ Wi bakaŋ na bgah kē ŋaan alon ašē ji na Yetu : « Dko di ikyahan, dŋašu da. »

⁵⁸ Kē Yetu ašē ji na a : « Ņnfēs ŋaka ihēr, kē ŋkat ŋi baŋi ŋaka intaŋ, *Abuk Ņiint ul, aanka dko dpafni bkow. »

⁵⁹ Akak aji na alon : « Ťaŋaan. » Kē an mēntan ateema aji : « Naweeek, duni tenēn te umoyēn Paapa. »

⁶⁰ Kē Yetu aji na a : « Wutan bakeŋ baya bamoy bankeŋun biki baka ; iwi yaan ido kaŋiiniyaan *Pših pi Našibaŋi. »

⁶¹ Alon akak aji na a : « Ajugun, dluŋ kaŋašu, ma duni iyoonkēn dya kaŋup bayit naan. »

⁶² Kē Yetu ašē teema aji : « Ņnaan anjunun kajaar ašē kok kafet aanhil plemplu du Pših pi Našibaŋi. »

10

Yetu ayil baŋašarul iŋeen-paaj-na-alon na batēb (72)

(Maci 9.37-38)

¹ Wi uko wan utēpun, kē Yetu Ajugun ašē dat bañaan iŋeen paaj na alon na batēb* (72) kak ŋi baŋašarul, ayil baka kē bakaana batēb batēb, ajota kadun ŋi ŋbeeka bti na dko bti di akluŋ katēpna.

² Aji na baka : « Kakit kadēmi, kē balemp bašē tiinkēt ; nakooŋan Ajug kakit ado balemp babi kakit ki nul.

³ Nayaani, dyilan ŋi ŋkaneel ŋmpoŋi du ptoof pi ŋŋiint.

⁴ Naktij nin umbootu, nin umañ, nin kaŋapaat, naknaŋ pwul nin ŋaan alon mboŋ ŋi bgah.

⁵ « Woli naneej ŋi katoh kaloŋ, naduniin naji : “Bnuura bawo ŋi katoh ki.”

⁶ Woli ŋaan i bnuura awoon ŋi katoh mēnt, bnuura bi nañehanun buŋ baduka ŋi a ; bē woli aanwo ŋaan i bnuura, aankyeeen bnuura bi nañehanun.

⁷ Ťi katoh ki bakyeeenkanan, naŋoon da, nadaan nabot nade uko wi bakwulananaŋ, ŋiki nalemp aka na ptuumara. Nakdo kañaay na itoh.

⁸ « Woli naneej ŋi ubeeka ulon kē bayeenkan, nadeen uko wi bakwulananaŋ.

⁹ Najebaan bamaakal biki ubeeka mēnt nabot naji na banfētun da : “*Pših pi Našibaŋi pañogan.”

¹⁰ Bē woli naneej ŋi ubeeka ulon kē baanyeenkan, napēn du igah kaji :

¹¹ “Ņdoo dan danan pdēpalēn pi ubeeka wi nan pankabun ŋi ihoŋ yi nun kadukaran pa. Kē našē wo kame kakša uko wi : Pših pi Našibaŋi pañogan.”

¹² Dŋupan, ŋi unuur wi pwayēš, uko wi Našibaŋi akluŋ kado ubeeka mēnt utam kapel wi badolun Ťodom*.

¹³ « Nawuŋani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuŋani an biki ubeeka wi Bettayida, woli mlagre mandolaniin du an mandolaniin lah du ŋbeeka ŋi Tir na Fidon, banfētun da badobi wohara undiimaan ŋšaaku kabot kaŋo ŋi ufob kadiimanaan kē baŋal pŋelēš ŋbida ŋi baka.

¹⁴ Ukaan kē ŋi unuur wi pwayēš uko wi Našibaŋi akdolananaŋ ulun katam kapel wi biki Tir na Fidon.

¹⁵ Kē an biki Kapernawum, nanun aji nalun kadeeŋana te du baŋi i? Nabaa ŧēp ŧēp kawalana te du infernu. »

¹⁶ Yetu akak aji na baŋašarul : « Ņnaan antiinkanaŋ, atiinkēn ; ampokanaŋ apokēn, kē ampoknun apok anyilnun. »

*Baŋašar Yetu bakak na mnlilan du a
(Maci 13.16-17)*

¹⁷ Baŋašar Yetu iŋeen paaj na alon na batēb bakak na mnlilan ašē ji na a : « Ajugun, ŋntaayi ŋadoo ŋi ŋado uko wi ŋkajuŋ ŋi katim ki nu. »

¹⁸ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Dwin *Fatana kē awoona baŋi ajot ŋi kaliik liik.

¹⁹ Natenan! Dwulan mnhina mi ppoŋ ŋpula na ŋtifar na pi ppoŋ phina bti pi naŋooradun, bē nin uko ulon uunkdolan do.

²⁰ Kē našē wo kalilan ŋi uko wi itiman ipiitaniin du baŋi kapel uko wi ŋntaayi ŋaktiinkanaŋ. »

*Našibaŋi ayuuj bampoŋi Uŋup Ulil Unuura
(Maci 11.25-27)*

²¹ Wli mēnt, *Uhaaŋ wi Našibaŋi uŋu mnlilan mnweek ŋi Yetu kē ašē ji : « Dbeebu Paap, Ajug baŋi na mboŋ, wi imenuŋ iko yi bantohi na bammeen, ašē diiman ya bapoŋ bampoŋi. Yoow Paap, ŋiki wan uwoon uko wi injalun.

²² « Paapa awulun iko bti. Nin ŋaan aamme ŋi Abukul uko wi nwoon bē mēnt Paapa a, kē nin ŋaan aamme uko wi Paapa awoon bē mēnt ŋi Abukul a, na biki ndatun adiiman baka a. »

* 10:1 Npiit ŋlon ŋi unjon naji : bañaan iŋeen paaj na alon.

* 10:12 Ujuni 19.24-28.

23 Wi wi Yetu ašaan awuḡṡa ṡi baṡašarul ašē ji na baka : « Kēš kankwinuṡ uko wi nakwinuṡ kanuurandēni.

24 Dṡupan, *baṡupar Našibaṡi baṡum, na baših baṡum babi ṡal pwin uko wi nakwinuṡ bē baanwin wa, abot aṡal katiink wi naktiinkuṡ bē baantiink wa. »

Uhoṡ wi ṡiṡiṡ najoob bkw i utaak wi Tamariya

(Maci 22.34-40; Markut 12.28-31)

25 Kē *najuṡan Bgah alon aṡjali pṡaawan Yetu ašē naṡa aji na a : « Najuṡan, we wi nhinanuṡ kado, kayeenkna ubida wi mṡṡo? »

26 Yetu kē ašē teema aji : « We wi bapiitun ṡi ulibra wi Bgah ba? We wi iwinuṡ ba? »

27 Kē najuṡan Bgah ateem aji : « *Nalan Ajugun Našibaṡi i nu na kaṡēbu bti, na uhaaṡu bti na uforta wi nu bti, na ušalu bti, ibot iṡal atēṡtu jibi iṡaluṡ uleefu.* »*

28 Wi wi Yetu ašaan aji na a : « Iteem bnuura. Dolan haṡ iluṡ kayeenk ubida. »

29 Kē najuṡan Bgah ašē ṡalaara pṡiiman kē awo ṡi kafaṡ ašē ji na a : « Kē in abaan awo atēṡṡ naan ba? »

30 Yetu kē ašē ji na a : « ṡiṡiṡ alon abi walnaana Yerutalem atool pya ubeeka wi Yeriko ašē yit na bakit bgah kē bawohēša bti abot akoba bnuura, ašē ṡuka ṡuṡ kē aṡṡogan pkeṡ, kē baatool aya na bgah bi baka.

31 Naṡeṡan alon amara mara aṡēpna bgah mēṡ, awina, aṡawaṡa'a.

32 Kē ṡiṡiṡ alon anklemṡnuṡ du *Katoṡ Kaweek ki Našibaṡi† akak aṡēpna bgah mēṡ, awina, akak aṡawaṡa'a.

33 Kē ṡiṡiṡ alon i utaak wi *Tamariya ankyaan bayaas ašē bi aṡṡog, awina, ašē ṡaḡi'a.

34 Aṡṡoga, akuraara iṡēn, na ukēra na poot, ašē tan ya. Wi wi ašaan apayana ṡi ubuuru wi nul aṡṡja du katoṡ ki bayaanṡ, atena.

35 Wi unuur uṡiṡuṡ, ṡiṡiṡ i utaak wi Tamariya apēnan itaka‡ awul aṡṡ katoṡ ki bayaanṡ, abot aji na a : « Doon katena bnuura, woli iduk apēnan itaka ilon, kē nwoona bayaas, kakakanu ya. »

36 Yetu ahepar najuṡan Bgah aji : « ṡi ušalu, ṡi baṡaan bawajanṡ bukuṡ in awoonuṡ atēṡṡ ṡiṡiṡ anjotuṡ ṡi ptoof pi bakit bgah? »

37 Kē ateem aji : « Aṡṡaḡi'uluṡ a. »

Kē Yetu ašē ji na a : « Yaan ido kado haṡ. »

Maarta na Mariya

38 Wi Yetu na baṡašarul bakyaan na bgah, kē ašē neeṡ ṡi ufēṡ ulon, kē ṡaṡ alon anwoon katim ki Maarta adu'a pyoban du katoṡul.

39 Maarta mēṡṡ aka aṡa'ul alon anwoon katim ki Mariya, ambiin aṡo ṡi ihoṡ yi Ajugun atiink uṡup wi nul.

40 Kē Maarta ul ašē lanta na ulemp wi katoṡ. Wi wi ašaan abi ṡi Yetu ašē ji : « Ajugun, uundolu ukoolan i, wi aṡa naan awutnuṡ ṡi aloolan na ulemp? Jakana abi aṡēṡkēn. »

41 Ajugun kē ašē teema aji na a : « Maarta, Maarta, iba yewla we anooran bkwu, ala iko itum ba? »

42 Uko uwo umpooṡ, udoṡ wo wo uloolan, *Mariya adatuṡ kafah kannuurnaaniin, baankluṡ kateha ka. »

11

Yetu ajukan baṡašarul pṡehan Našibaṡi (Maci 6.9-13)

1 Yetu awo unuur ulon ṡi pṡehan Našibaṡi du dko dlon, wi abaan kē alon ṡi baṡašarul ašē ji na a : « Ajugun, jukanun pṡehan Našibaṡi jibi *Yowan ajukanuṡ baṡašarul. »

2 Kē Yetu ašē ji na baka : « Woli naṡehan Našibaṡi najaan naji :

Paap, katimu kayiman, pṡihu pabi.

3 ṡenun unuur unwoon uko ude wi ṡnumiin,

4 miirun ipekadu yi nun,

jibi un ṡkmiiruṡ baṡaan bti banjubanuṡ un,

iṡē iwut kawutun ṡjot ṡi kaguuru. »

5 Yetu akak aji na baka : « Woli alon ṡi an aka nanoh, aya du a na utejan ṡmṡel, ajaka : « Nanoh, ṡeṡanaan ipoom iwajanṡ ṡuṡ.

6 Nanoh naan alon abaan aban ban awoona bayaas, bē mēnka uko uwula ade. »

7 Naṡal aji undu ateemna du meeṡ kaji : « Kdo kanooran, ddēt bgah abot apiṡṡ na bapoṡ, mēnhinan pṡaṡa kawulu ipoom. »

8 Dṡupan, woli aando naṡa awula ipoom ṡiki awo nanohul, abi naṡi'aara naṡa kawula uko wi anumiin ṡiki ayewlēna*.

9 « Djakan : Naṡehaan, naluṡ kayeenk, nalaan, naluṡ kawin, nakob kobaan, baluṡ kahaabēšan.

10 Hēnk di uwoon, ṡaan aṡṡehanuṡ aka, anklaan awin ; kē ankob kobanuṡ, ba-haabēša.

11 « Ahoṡ ṡi an i i abukul akṡehanuṡ uṡēb ašē wula upula ba? »

12 Kēme kak aṡehana pneem, ašē wula utifar? »

13 Woli an nandoon awo bado buṡaan name pwul nabukan iko inuura, naṡalanuṡ ṡyaas hum ṡi ṡi Aṡinan i baṡi ahilanuṡ kaṡen bankṡehanluṡ Uhaas wi nul? »

Yetu na Beltebul

14 Unuur ulon, Yetu adook unṡaayi unneejuṡ ṡi ṡiṡiṡ alon ambiṡuṡ bṡup. Wi unṡaayi

* 10:27 Plešan 6.5; Bgah 19.18.

† 10:32 ṡiṡiṡ alon anklemṡnuṡ du Katoṡ Kaweek ki Našibaṡi : awo i pṡini pi Lewi.

‡ 10:35 Itaka yi awuluṡ iwo baluk bi ṡnuur ṡṡēb bi nalemp.

* 11:8 Kēme ṡiki aluṡ kakowa woli aanwula.

upënuj kē ñiint mēnt ašē kak aṭiini, pntuk pi bañaan kē pašē ñonjar maakan.

¹⁵ Balonj ṭi baka kē bašē ji : « *Beltebul†, uweek wi nṭaayi, uwululunj mnhina mi pdook nṭaayi. »

¹⁶ Balonj kē banal pten Yetu, aji na a ado mlagre adiimana kē awoona du Našibaṭi.

¹⁷ Kē Yetu, ammeen nṣal nṭi baka ašē ji na baka : « Woli bañaan biki utaak uloolan bagut, batok utaak di, itoh ido kajotna kaloolan kaloolan. »

¹⁸ Woli *Tatana agut na uleeful hum di di pšihul paknaṭun ba? Naji dji kadookna nṭaayi ṭi katim ki nul.

¹⁹ Woli dji kadook nṭaayi ṭi katim ki Beltebul, bankṭašananj badook na nṭa ṭi katim ki in? Ukaan kē bukal ṭi nleef nṭi baka baklunj kadiiman kē naanfani.

²⁰ Bē woli pkoñ pi Našibaṭi, pi pi nṭi kadooknuj nṭaayi, *Pših pi Našibaṭi paban ṭi an keeri.

²¹ « Woli ñaanj ankaan uforta abot awo na iñaanan anaṭ ayeñ katohul, bka bi nul baankbanana. »

²² Ašē wo woli alonj ampelanulunj uforta abii, awata, ayeenk iñaanan bṭi yi ahaṭun, ajeṭ bka bṭi bi ayeenkun ṭi a kafaš bañaan.

²³ « Anwoonj aanwo na nṭi ašoorēn. Anwoonj aantēnkēn pyitrēn batani agar ba. »

*Untaayi ukak du katoh ki wa
(Maci 12.43-45)*

²⁴ Yetu akak aji : « Untaayi upēnle ṭi ñaanj i ubiin awo. Uji uñaay du *pndiiš, kala dko dfēt, kaya kabi. Wi uyaan awo uunwini, uji uji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpēnuj.” »

²⁵ Wi ukakun, uji utēnk ka kawetana ajint, aboman bnuura.

²⁶ Wal mēnt, uji uyaar nṭaayi paaj na ulonj nṭanwuṭunj apel wa, nṭabi kafēt da. Ñaanj mēnt kašē kak wal mēnt kawuṭēn kapel kateeku. »

²⁷ Wi aṭiiniin hanj, kē ñaaṭ alonj ašē huuranaan du pntuk meet aji : « Ñaaṭ ambukiin, abootan, anuurandēni. »

²⁸ Kē Yetu ašē teema aji : « Iwo kaji, bankṭiinkunj Uṭup wi Našibaṭi abot aṭaš wa banuurandēni! »

Baji na Yetu adiiman kē awoona du Našibaṭi

(Maci 12.38-42)

²⁹ Bañaan batuma tum abi, kē Yetu ašē ji na baka : « kawuuj ki kawo kawuṭaan, kawo ṭi phepar mlagre mankiimanunj kē dwoona du Našibaṭi. Baankwin nin uko ulonj umpaṭi na wi Yonat *Naṭupar Našibaṭi adiimanunj. »

³⁰ Jibi Yonat* adiimanunj biki ubeeka wi Niniwe kē awoona du Našibaṭi, hēnk di

*Abuk Ñiint akluñ kadiiman biki kawuuj ki kē awoona du Našibaṭi.

³¹ Ṭi unuur wi pwayēš Naših ñaaṭ i utaak wi Faba alunj kanaṭa na bañaan biki kawuuj ki, kayuuj kē baduknaanaa, ṭiki awoona du kabanj ki umundu pbi katiink uṭup unṭunja wi *Falomonj naših*, kē alonj ašē wo ṭi ampelunj Falomonj naših.

³² Ṭi unuur wi pwayēš, bañaan biki Niniwe balunj kanaṭa na biki kawuuj ki kayuuj kē baduknaana, ṭiki bukal biki Niniwe, babi wut pjuban wi batiink uṭup wi Yonat, alonj kē ašē wo ṭi, ampeli Yonat. »

Uhoñ wi unkaniya

³³ Nin ñaanj aanji tehan unkaniya kašē ṭu wa du bñot, kēme kafēt wa na kakana, baji baṭu wa du bko duuṭ bankmbiin bahilna bawin bjeehi.

³⁴ Kēš kawoonj unkaniya wi uleef wi nu. Woli kēš ki nu kawo kjeḅ, uleefu bṭi kak uwo ṭi bjeehi ; bē woli kamaaki, uleefu bṭi kak uwo ṭi bdēm.

³⁵ Ṭaafaraan bjeehi banwoonj ṭi iwi bawo bdēm!

³⁶ Woli uleefu bṭi uwo ṭi bjeehi, bē nin bdēm baanwo ṭi wa, ujeeh wul bṭi ji woli unkaniya ujeehan ñaanj.

*Yetu ašook bafaritay na bajukan Bgah
(Maci 23.4-36)*

³⁷ Wi Yetu akṭiiniin hanj, kē *nafaritay alonj ašē du a pyoban du katohul, kē aya aneej aṭo pde.

³⁸ Wi nafaritay awinunj kē Yetu aaññow duna iñen aba jun pde ji udolade wi *bayuday, ašē ñonjar.

³⁹ Kē Ajugun ašē ji na a : « An buk bukunj an bafaritay, naji nawent ikoopa na irataa yi nan bnuura ṭi bdig, kašē wut uleefan meet uṭum na ušal wi kakiiñ na mñot.

⁴⁰ An bawaanj nṣal biki! Mēnt andolonj bdig adolanj meet i?

⁴¹ Naṭēpan ṭēp naṭen bajuuk uko unwoonj du irataa yi nan meet, wal mēnt iko bṭi išē iwo ijinṭ ṭi an.

⁴² « Nawuṭani, an bafaritay, nanjaan nawul kafah ki Našibaṭiṣ ṭi iko bṭi yi nakjaarun, kado wul bduugēs na bnkaafu, na iko impoṭi yi natepiin, kašē ṭilma pwo batool na pñal Našibaṭi. Uko wanj wi wi nawoonj i lah kado, kašē kawut kaṭilma undukiin.

⁴³ « An bafaritay Nawuṭani, an nanjalun pṭo kadun du *itoh iñehanaani Našibaṭi, abot aji nanjal banohntēnan ṭi dko di bañaan.

⁴⁴ Nawuṭani, an nanwoonj ji ihēr yi pnguran inwoonj iinka umarkaani, yi ñaanj ajaan apoš bē aanji meŠ. »

† 11:15 Beltebul dawo Katim kalonj ki Tatana, uweek wi nṭaayi.

* 11:30 Yonat 3.3-5.

✱ 11:31 1 Baših 10.1-10.

‡ 11:42 Kakit kaji kado ifah iñeen, kalonj kaji kawo ki Našibaṭi.

§ 11:44 Ṭi bayuday, woli ñaanj apoš bhēr bi pnguran

iṭopi, iinji khil pneej katoh kañehanaani Našibaṭi bē iindo bañow ajint.

45 Wal mēnt̄ kē *najukan Bgah alon ašē jaka : « Najukan, wali ikt̄iimiin̄ han̄, ikarun kak di! »

46 Kē Yetu ašē teema aji : « An bajukan Bgah kak, Nawuṭani, an nanjaan̄ naṭu bañaan̄ pkuṇa bdaaj bdiṭ kašē wo naando ji nadeen̄ pkoñ ploodan pban ba!

47 Nawuṭani, naji naniw ihēr yi *baṭupar Našibaṭi te bašinan bafinun̄ baka.

48 Hēnk nadiiman̄ kē nawo ṭi udolade uloolan na bašinan. Bukal bafinun̄ kē našē niw ihēr!

49 Ukaan̄ kē ušal unṭuṇa wi Našibaṭi uṭup aji : “Dluṇ kayil baṭupar naan na *banjañan du baka ; balun̄ kafin̄ balon̄ ṭi baka, kahajan balon̄.”

50 Kawuun̄ ki keeri kaṭop na pñaak pi baṭupar Našibaṭi bti pi batulun̄ du wi umundu uwoonun̄.

51 Balun̄ kahepna ṭi pkeṭ pi Abel te kaban du pkeṭ pi Fakariya i bafinun̄ ṭi dko danwoon̄ ṭi ptoof pi umeṣa wi bṭejan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Našibaṭi.* Aa, dṭupan, kawuun̄ ki kalun̄ kahepna ṭi uko waj.

52 « Nawuṭani an bajukan Bgah namēbanun̄ kaniigsaani ki ume, awo naannej an ṭi nṭeefan, abot aneenan banjalun̄ pneej baneej. »

53 Wi Yetu apēnuṇ da, kē bajukan Bgah na bafaritay bašē deebaṭēra maakan awo ṭi phepara iko itum,

54 ado na pṭaawana kahilna katapara bṭup.

12

Yetu ašook bañaan̄ ṭi kalagare

1 Wal mēnt̄an, bañaan̄ batum maakan adoo poṣar. Kē Yetu ašē ji na baṭašarul duna : « Nalipariin̄ uko utaajanaan pṣon wi *bafaritay : kalagare.

2 Nin uko ulon̄ unhankun̄ uunklun̄ kawo uunkpēn kawinana, kē nin uko ulon̄ umeniin̄ uunklun̄ kawo uunkmeeta.

3 « Ukaan̄ kē uko wi naṭupun̄ du bdēm ulun̄ katiinkana na pnak, uko wi nahoopatun̄ du meṭ dandētun̄ ulun̄ kahuurana du itoh duuṭ. »

In i i ṇaan̄ awoon̄ kado kaṭi?

(Maci 10.28-31)

4 Yetu akak aji : « Dṭupan, an banoh naan : nakdo kaṭi banhilanun̄ pfin̄ uleef ašē wo baanhilan̄ pdo uko umpelun̄ wan̄.

5 Ddiimanan i nawoon̄ biki kado kaṭi : nadoon̄ kaṭi Našibaṭi ankaan̄ mn̄hina mi pṭēlan̄ du infernu, wi nakeṭun̄. Aa, dṭupan, ul i i nawoon̄ kado kaṭi.

6 « Baanji bawaapar nṭiiru kañeen̄ ṇduṣ ṇṭēb i? Kē Našibaṭi ašē wo aanji ṭilma nin uloolan ṭi ṇa.

7 Uwel wi bkw bi nan bti udoo fēnana. Naklēnk keeri nin ukoolan, ṭiki nadēm apel pntuni pi nṭiiru. »

Pdinan kēme ppok Krittu

(Maci 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 Yetu akak aṭiini na baka aji : « Dṭupan na manjooan, ṇaan̄ ankdinanun̄ ṭi kadun ki bañaan̄ kē awo naṭašaraan, *Abuk Ṇiinṭ alun̄ kadinan ṭi kadun ki ṇwanjut̄ ṇi Našibaṭi kaji awo naṭašarul

9 Kē ṇaan̄ ankpoknuṇ ṭi kadun ki bañaan̄, dlun̄ kapoka ṭi kadun ki ṇwanjut̄ ṇi Našibaṭi.

10 Ṇaan̄ anktupun̄ buṭaan̄ ṭi Abuk Ṇiinṭ bahilan̄ kalun̄ kamiira wa, kē woli ṇaan̄ akar *Uhaaṣ wi Našibaṭi baanklun̄ kamiira wa.

11 Woli bañootan̄ pya kawayēs du itoh iñehanaani, kēme ṭi kadun ki baṣih̄ kēme bantun̄a, nawutan̄ kahaajala pme jibi nakyaan̄ kayejan̄ ṇleefan̄ kēme uko wi nakyaan̄ kaṭup,

12 ṭiki Uhaaṣ wi Našibaṭi ujukanan wal mēnt̄ uko wi nakṭupun̄. »

Uhoñ wi ṇiinṭ̄ nayok nawaan̄ ušal

13 Kē ṇiinṭ̄ alon̄ anwoon̄ ṭi pntuk ašē ji na Yetu : « Najukan, jakan na abuk paapa abi ṇfaaṣiir iko yi aṣinun̄ adukaruṇ un. »

14 Kē Yetu ašē teema aji : « Ṇiinṭu, in abaan̄ aṭu'ēn̄ pwo nawayēs kēme nafaas̄ bka bi nan ba? »

15 Wi wi Yetu aṣaan̄ aji na bañaan̄ bti banwoon̄ da : « Naṭaafaraan̄ kanjal̄ bka, ubida wi ṇaan̄ unwoona ṭi bka, ahille adoo yok maakan. »

16 Wal mēnt̄, kē ašē hoñ na baka aji : « Ṇiinṭ̄ alon̄ nayok abi ka nṭeeh, kē ṇawul̄ ṇdeey ṇṭum,

17 kē ašē wo ṭi phepar ṭi ušalul̄ aji : “Dbaa do do hum ba? Mēnka dko dhankni ṇdeey ṇi naan bti!”

18 « Wi wi aṣaan̄ aji : “Hēnk di di nji kadolun̄: dfom inkuti yi naan, kaṣiir indēmun̄ apel yi, kahank da ṇdeey ṇi naan bti na bka bi naan.

19 Wal mēnt̄ kašē ji na bkw naan : ‘Aše wo, ihan̄ iko itum pa ṇṣubal̄ ṇṭum ; noorfēnan, ide, idaan, ido kanoha.’ ”

20 « Kē Našibaṭi ašē ji na a : “Iwi nanaaf, iṭañan pṭeṭēn̄ na utejan̄ wi nṭa wi. Hēnkun̄, in akjejun̄ uko wi ihan̄karun̄ bkowu ba?”

21 « Hēnk di uwoon̄ ṭi ṇaan̄ anjaan̄ ahanka hank iko pa bkowul, anwoon̄ aanji la pyok pi Našibaṭi. »

Nahaṭan̄ Našibaṭi

(Maci 6.25-34)

22 Wi wi Yetu aṣaan̄ aji na baṭašarul : « Uko wan̄ ukaan̄ kē njakan, nawut̄ kaṭaaf uko ude wi nanumiin̄ pa ubida, kēme iko iwohara yi nanumiin̄ pa uleef wi nan.

²³ Ubida upel pde, kè uleef upel imiſa.

²⁴ Natenan n̄tomaali ; n̄aanji n̄atepi, n̄aanji n̄akit, n̄aanka nin inkuti ihankni n̄deey, kè Naſibaſi aſè ji wul n̄a uko ude. An napel n̄kat di!

²⁵ Ahon ſi an ahilanun ſi manſaaf kahoſalèſ unuur uloolan ſaſi ſi ubida wi nul?

²⁶ Woli naandoo hilan pdo uko wi, unwoonun umpoſi, we uwoon p̄taaf iko in-dukiin?

²⁷ « Natenan iſeeñ inuura yi ugof wi uſeeh jibi ijaan idem, iinji ilemp, iinji iſiir. Kè nſè jakan, *Falomon n̄aſih ſi pdem pi nul bti, aambaan kañegi'aara ji kalon ſi ya.

²⁸ Ujaagal uwo n̄ta du uſeeh, faan balun bafel wa du bdoo, kè Naſibaſi aſè ji woharana woharan wa iko inuura. An nanwoon naanfyaar akèſan, nameen na manjoonan kè Naſibaſi alun kawoharènan kak.

²⁹ « An kak, nakdo kala uko ude kème uko udaan, nawutan kahaajala.

³⁰ Iko yan yi yi banwoon baanfyaar Naſibaſi bajaan babi wo wo ſi pla, kè an, Aſinan ame kè nanuma iko mènſ.

³¹ Nawo i kaſep ſep kala Pſih pi nul, naſè nayeenk kak iko mènſ. »

*Nalaan pyok pi baſi
(Maci 6.19-21)*

³² Yetu akak aji na baka : « An nanwoon batani b̄mpoſi, naklèn̄k, ulil Aſinan kè awulan Pſihul.

³³ Nawaaan bka bi nan nabot naſen itaka bajuuk. Nawoon na n̄mboofu n̄anwoon n̄aanji n̄atowa. Naſuun bka bi nan du Naſibaſi. Baankya katoka da. Bakiij baanhilan kaban ba, kème n̄bob n̄atok ba.

³⁴ Na manjoonan, dko di bka bi nan bawoon dul di kaſèb ki nan kakwoon. »

*Balemp banwoon bten ayoonk ubi Abuk
Ñiinſ*

³⁵ « Nabomandèran, nawohara iko yi ulemp, nawutan n̄kaniya n̄i nan n̄jado kayik.

³⁶ Nawoon ji balemp bankyoonkun ajug baka awoona bniim, bahaabèſa plèman wal wi akbihaſ bi kakob ſi pa.

³⁷ Balemp biki aktèn̄kun bawo bten wal wi akbanun banuurandèni! D̄tupan na manjoonan, ajug baka awohara iko yi ulemp, kado baka baſo kaſè kayiſ baka.

³⁸ Woli ajug baka abi na mn̄jel, kème aſep mn̄jel, woli aſen̄k balemparul kè bawo bten, banuurandèn keeri!

³⁹ « Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame lah wal wi nakiij awoon i kabi, aankwuta aneej du katohul.

⁴⁰ An kak nabomandèran, ſiki *Abuk Ñiinſ alun kabi ſi wal wi nawoon naanhaſi. »

*Baſaſar Yetu bawo kado bnuura ulemp wi
aſun baka pdo*

(Maci 24.45-51)

⁴¹ Kè Timonj Piyeer aſè ji na Yetu : « Ajugun, un baſaſaru n̄kaan kè ikhoñ haſ, kème bañaan bti baka? »

⁴² Kè Ajugun aſè teem aji : « In awoon nalemp natool natit i ajug katoh aktun ſi kadun ki bañaan biki nul, ado kawul baka kafah ki n̄deey ki baka uwoori ubanle.

⁴³ Nalemp i ajug katoh aktèn̄kun ſi ulemp wi aſu'luſ wal wi akkakun, un mènſ anuurandèni.

⁴⁴ D̄tupan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti.

⁴⁵ Bè woli nalemp aji ſi uſalul kè ajugul ajon ubi, aſè naſa akob balemp biinſ na baaf, ade adaan akuj,

⁴⁶ ajug nalemp mènſ alun kabi, ſi unuur wi awoon aankyoonka, na wal wi awoon aammee, kaſè kahajana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado na bañaan banwoon baanfyaar Naſibaſi.

⁴⁷ « Nalemp ammeen uko wi ajug katoh aſalun, aſè wo aamboman nin ukoolan kème ado wi aſalun ul ſi uleeful, alun kakoba maakan.

⁴⁸ Kè anſaan ado uko unkeſun bakoba bè aamme, akoba btiſu. Ñaan i bawulun uko utum, balun kahepara uko utum, kè i bahankanun iko utum, balun kahepara kakiko intumun apel. »

*Yetu aambi bi p̄tj̄ mn̄jeeh, bpaſſèr bi bi
aſjunj*

⁴⁹ Yetu akak aji : « Dbi ſi umundu p̄tj̄ bdo, aſè n̄al bado bi bateh teh!

⁵⁰ Dwo i kaneej ſi mn̄haj* jibi ñaan ajaan aneej ſi meel woli ayeenk *batitmu, kè uſal wi naan uſè ſèla ſèla maakan ji mbi ndo kaneej ſi ma.

(Maci 10.34-36)

⁵¹ « Naſal aji dbi bi p̄tj̄an btiinkar i? A-a, d̄tupan, dbi bi p̄tj̄ bwayſèr.

⁵² Kajunna n̄ta, woli bañaan bawo kañeen ſi katoh, baanktiinkar, bawajanſ banaſara batèb, batèb banaſara bawajanſ.

⁵³ Ajug katoh alun kanaſara abukul ñiinſ, abuk katoh ñiinſ akuſ anaſara aſin. Ñaaſ anaſara abukul ñaaſ, abuk katoh ñaaſ, anaſara anin, ñaaſ nayotan anaſara ahar abukul, ababul akuſ anaſara anin ayinul. »

*Pten kame iko ink̄epun
(Maci 16.2-3)*

⁵⁴ Kè Yetu aſè ji na p̄ntuk : « Woli nawin infelun kè ijen du kayoba, ſi dko mènſ naji naji uſubal ubi, kè uji ubiha.

⁵⁵ Kè woli uyook ufuutna btammanu, naji naji dko dayik n̄ta, kè daji dayika.

* 12:50 Bapiiſ ſi ugrek aji : Dwo i kayeenk batitmu.

⁵⁶ An balagare, nahil pme uko wi iko yi baṭi na yi mboṣ ijakuṅ, aṣe wo naanhil pyikrēn uko wi Naṣibaṭi akdolun ṅṅa di. »

(Maci 5.25-26)

⁵⁷ « Kē we ukaṅ kē naanji nayikrēn an ṭi ṅlefan uko unwoon unuura ṭi kēs ki Naṣibaṭi? »

⁵⁸ Woli iya na ṅaaṅ alon i nakaṅ bṭup du *uruha, doon kala pba pṅom na a ṭi bṅah, kaṭi aṅooṭu du kadun ki nawayēs, uṅ mēntan awulu nalemparul awatu ukalabuṣ.

⁵⁹ Dṭupu, iinkpēn du ukalabuṣ bē iinluka te pataka pbaaṅṣaani. »

13

Nawutan pjuban naṭelēs ṅbida

¹ Ṭi ṅwal mēnt, kē baṅaaṅ balon baṣe bi, akakalēs Yetu uko wi bagalilay, biki *Pilat adoon kē bafinji kē pṅaaṅ pi baka panaakiir na pi ṅntaam ṅi baṭijun afinṅar Naṣibaṭi.

² Kē aṣe teem baka aji : « Naṣal aji bagalilay mēnt bawo bajuban apel bagalilay bandukiin bti ukaṅ kē bahaj haṅ i? »

³ Dṭupan mēnt hēnk da, nawutan pjuban, naṭelēs ṅbida kēme nakeṭ an bti ji baka.

⁴ « Kē baṅaaṅ iṅeen na bakreṅ biki pmbos pweek pi uniw wi Filowe pajotnuṅ afinṅ, naṅuur kē bajuban apel baṅaaṅ biki Yerutalem bandukiin bti i? »

⁵ Dṭupan, mēnt hēnk da, woli naanwut pjuban, aṭelēs ṅbida nakeṭ an bti ji baka. »

Uhoṅ wi bko banwoon baanji babuk

⁶ Kē Yetu aṣe kakalēs baṅaaṅ uhoṅ wi : « ṅiint alon abi tepi blemani* du uṭeeh wi nin ploolan ṭi ba. »

⁷ Wi wi aṣaaṅ aji na nalemparul : “Ddo ṅṣubal ṅwajant ṅi njaki kabi pmar mnlemani bē mēnji kaṭēnk ba babuk. Tiban ba. Babaa wo i kado kanooran mboṣ we ba?”

⁸ Kē undu aṣe teema aji : “Ajugun, wutan ba kak piikal, nwuñēs mboṣ ṭi pteef pi ba, mmēṅan ba. »

⁹ Ulome baluṅ babuk. Woli baambuki, kbaa tib ba.” »

Yetu ajeban ṭi unuur wi pnoorfēn wi bayuday ṅaaṅ anṅakmuṅ

¹⁰ Yetu awo ṭi pjukan du *katoh kaṅehanaani ki bayuday kalon ṭi *unuur wi pnoorfēn.

¹¹ Kē ṅaaṅ alon aṣe wo da i untaayi udolon kē aṭakēm ado ṅṣubal iṅeen na bakreṅ; anjuuk aankak ahil nin phetan uleef.

¹² Wi Yetu awinulun aṣe du'a aji na a : « ṅaaṭu, pmaak papēn ṭi iwi. »

¹³ Wi wi aṣaaṅ apafa iṅen, ṭi dko mēnt kē aheti, aṣe jun pbeeb Naṣibaṭi.

¹⁴ Kē naweek i katoh kaṅehanaani aṣe deebaṭ uko wi Yetu ajebanun ṭi unuur wi

pnoorfēn. Aṭiini wal mēnt na pntuk pi baṅaaṅ aji na baka : « Naka ṅnuur paaj ṅi ṅaaṅ ajaṅ awo kalemp. Nawo i kabi ṭuṅ ṅnuur mēnt pdo bajebanan, mēnt ṭi unuur wi pnoorfēn wa. »

¹⁵ Ajugun kē aṣe teema aji : « An balagare! Ṭi unuur wi pnoorfēn, jēm andoli ṭi an aji fēnēs uwit wi nul kēme ubuuru wi nul du kampen kaṅooṭ wa uya udaan i? »

¹⁶ Kē ṅaaṅ i, anwoon i pntaali pi *Abraham, i *Fatana atanun ṅṣubal iṅeen na bakreṅ, aanwo i kafēnēṣa ṭi unuur wi pnoorfēn i? »

¹⁷ Wi ajakuṅ haṅ, kē banklaṭulun bti baṣe kowa fuṭ, baṅaaṅ kē baṣe lilan ṭi iko inuura iweek bti yi akdolun.

Uhoṅ wi pbuk pmpoṭi panjaṅ pabuk bko (Maci 13.31-32; Markut 4.30-32)

¹⁸ Wal mēntan kē aṣe ji : « Na we wi *Pṣih pi Naṣibaṭi panaamun ba? Kē na we wi nhilanun pnaamntēn pa ba? »

¹⁹ Pawo ji pbuk pmpoṭi pi ṅaaṅ ajejuṅ atepi du uṭeehul. Kē panaṅaa, akak bṅof, kē ṅkat ṅadoo bi ado intan ṭi inah yi ba. »

Uhoṅ wi uko utaajanaan pṣon (Maci 13.33)

²⁰ Yetu akak aji : « Na we wi nhilanun kanaamntēn *Pṣih pi Naṣibaṭi ba? »

²¹ Panaam ji bko btiṣu bi ṅaaṅ ajaṅ aṭu ṭi pṣon pṭum te pado taaj bti. »

Plēman pamminun

²² Wi Yetu akyaanṅun pban Yerutalem, aṭēpna ṭi ṅbeeka na ṅfēt ajukan aṣe ya.

²³ Kē alon aṣe ji na a : « Ajugun, baṅaaṅ bantiinku bakluṅ kabuur i? » Kē aṣe ji na baka :

²⁴ « Natamaan naneejna plēman pamminun, ṭiki dṭupan, baṭum baluṅ kado na pneej bē baankhilan. »

²⁵ Woli ajug katoh anaṭa adoo tuh plēman, kē naṣe hoj du bdig, nakob plēman kabot kakooṭ bahaabēsan kaji “Ajugun, haabēsun plēman.” Aṣe teeman kaji : “Mēmme di nawoonun.”

²⁶ An naṣe ji na a : “Nde akuṭ adaan na iwi, kē ikuṭ ajukan ṭi igah yi nun.”

²⁷ Ul kaṣe teem kaji : “Mēmme di nawoonun, an bti bado buṭaan, nalowaan.”

²⁸ « Naluṅ kawooni, kadeebaṭ, katibrēn iṅiṅ wal wi nakluṅ kawin *Abraham na *Itaak na *Yakob na *baṭupar Naṣibaṭi bti du Pṣih pi Naṣibaṭi, an ṭi ṅlefan baṣe bafelan bdig. »

²⁹ Wal mēnt, baṅaaṅ baṣe bapēnna umayar unuur, kayoba, btamṣanka na btamanu kabi pmaar ufettu uweek du Pṣih pi Naṣibaṭi.

* 13:6 Bapiit aji bko mēnt bawo Figuiet ṭi umbaabu.

³⁰ Kê hênk di di balon ti bambaañsaanu bakluḡ kawo bateek, kê balon ti bateek baluḡ kawo babaañsaani. »

*Yetu aṭëgara Yerutalem
(Maci 23.37-39)*

³¹ Ti wal mênṭan kê *bafaritay balon başê bi ti Yetu aji na a : « Pënan ti dko di iya dmpaṭi, *Herod aḡal kafinu. »

³² Kê aşê teem aji na baka : « Nayaan naji na unfêş waḡ : “dpënan ḡntaayi ti bañaan kabot kajeban bañaan ḡṭa na faan, unuur uwajantën, nşê mba ulemp wi naan.”

³³ Kê nşê wo i kaya na bgah naan ḡṭa na faan na kankoṭan. Hênk di uwoon, na manjoonan nin *Naṭupar Naşibaṭi alon aanhil kakeṭna du dko dlon dampaṭi na Yerutalem.

³⁴ « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaan kfin baṭupar Naşibaṭi, katap biki ayiliin mnlaak, ḡyaaş ḡtum ddo na pṭonkrën babuku jibi uguk ujaan uboof ḡbuk wa, kê ipoki.

³⁵ Ênhên, Naşibaṭi aluḡ kadukaran katohan. Kê nşê ṭupan, naankak awinën te wal wi nakluḡ kado kaji : “Bnuura bi Naşibaṭi ti ankmbiin ti katim ki Ajugun !” »

14

Yetu ajeban ñiinṭ anwoon na ḡṭṭëḡ

¹ Ti *unuur wi pnoorfën uloḡ Yetu aya pyoban du uko naweek alon i *bafaritay, kê bañaan başê wo ti ptena bnuura.

² Kê ñiinṭ alon anwoon na ḡṭṭëḡ aşê wo ti kadunul.

³ Wi wi Yetu aşaan ahepar *bajukan Bgah na bafaritay aji : « Bgah bi nun badinan ñaan ajeban namaakal ti *unuur wi pnoorfën kême baandinani? »

⁴ Kê başê yomp. Yetu kê aşê ban namaakal ajebana aşê dola kê ayaa.

⁵ Wi wi aşaan aji na baka : « Ahoḡ ti an awoon aanpkënan ti dko mênṭ abukul kême uwitul unjoti ti pliiḡ ti unuur wi pnoorfën ba? »

⁶ Kê baanhinan ateema.

Pdat dko dṭo

⁷ Yetu awin kê bambiin pyoban baji badat dko dṭo di kadun, ukaan kê ahoḡ na baka, aji :

⁸ « Woli badu'u ufettu wi bniim, wutan kaya kaṭo du kadun. Iwo kaṭi nayoban ampeliin abi aban,

⁹ andu'anan pyoban iwi na a aşê bi, aji na iwi iṭen ñiinṭ mênṭ aṭo. Wal mênṭ inaṭa kawo na mnkow kaya kaṭo du kafet.

¹⁰ Kê woli badu'u ufettu, yaan iṭo du kafet, andu'iin pyoban abile, aşê ji na iwi : “Nanoh ḡogan moḡ kadun.” Wal mênṭ, idëm ti kadun ki bañaan bti baṭoon na iwi ti umeeşa.

¹¹ Hênk di uwoon, ñaan ankdeḡmanuḡ bkowul, baluḡ kawalana, kê ankwalanuḡ bkowul, baluḡ kadëmana. »

Naduun bajuuk pyoban

¹² Yetu akak aji na andu'uluḡ pyoban : « Woli idu bañaan pyoban kême pde kañah, wutan kadu banohu, bubuk şaaş, bayiṭu kême bakinṭu bayok, ṭiki bukal baluḡ kadu'u kak pyoban kême pde kañah, uwo baluk bi nu.

¹³ Kê woli ido ufettu, ṭëpan ṭëp idu bajuuk, baṭakmuḡ, bankjiinkuḡ, na bakuul,

¹⁴ işê inuurandën, ṭiki baankhilan pluku. Na manjoonan, iluḡ kaluka ti wal wi bañaan batool baknaṭiin ti pkeṭ. »

Bampokuḡ pbi pyoban

(Maci 22.1-10)

¹⁵ Wi alon ti biki baduun pyoban atiinkuḡ uko waḡ aşê ji na Yetu : « Ankuḡ kaṭo kade du *Pşih pi Naşibaṭi anuurandën! »

¹⁶ Kê Yetu aşê ji na a : « Ñiinṭ alon abi wo i pdo ufettu uweek aşê du bañaan baṭum.

¹⁷ Wi wal wi pde kañah ubanuḡ kê aşê yil nalemparul aya aji na biki aduun : “Nabiini, kañah kabaa.”

¹⁸ « Kê başê junna aloolan aloolan bukal bti pji amiir baka. Nateek aji na a : “Dbu nug nug uṭeek, dwo i kaya pten wa, dkooṭu kooṭ miiraan.”

¹⁹ Kê alon aji na a : “Dbu nug nug ḡngit iṭeen ḡjaari dya hênk pten jibi ḡaklempi, dkooṭu kooṭ miiraan.”

²⁰ Alon kê aji na a : “Dbu niim niim hênkuḡ, ukaan kê mênhlan pbi.”

²¹ « Kê nalemparul aya akakalêş ajugul uko wi bateemuluḡ. Ajug katoh adeebaṭ wal mênṭ aşê ji na nalemparul : “Taraan iya du iyiti na igah yi ubeeka iṭijën ti, bajuuk, baṭakmuḡ, bakuul na bankjinkuḡ.”

²² Kê nalemparul aya akak aji na a : “Naweek, ddo uko wi ijakuḡ kê dko daantuma tum.”

²³ Kê ajug katoh aşê ji na a wal mênṭ : “Yaan na igah yi ḡṭeek ido kaṭaş ibiig, idabër bañaan, katoh naan kahilna kaṭum.”

²⁴ Dṭupan, nin alon ti bateek biki nduun aankñem kañah naan. »

Pduk iko bti kaṭaş Yetu

(Maci 10.37-38)

²⁵ Bañaan baṭum bawo ti ppoş na Yetu ; kê aşê kok aji na baka :

²⁶ « Woli ñaan abi ti nji bê aanḡalën maakan apelan aşin, anin, aharul, bubukul, baṭa'ul na baweekul na uleeful kak, aanhil pwo naṭaşaraan.

²⁷ Anwoon aankuḡa krut ki nul kadinan phaj ji nji udole wo ti pkeṭ, kapoş ti kafet ki naan, aanhil pwo naṭaşaraan. »

²⁸ « Ahoḡ ti an ajaan aḡal pniw katoh kaweek bê aanji dun kaṭo kaşal bnuura katen itaka yi anumiin, kame me ahilan pniw ka kaba?

²⁹ Woli aando haḡ, ajun pniw bê aambi hilan pbaañêş, bankwinuḡ ka babeḡa

³⁰ kaji : “Ñaañ i ajunuj pniw bë aanhilan pbaañës!”

³¹ « Kë nañih ahonj ajaanj wonçi aya pğut na nañih alonj aanji dun kaşal katen me ahilan na bangoli iñeen-week njaas iñeen week (10.000) pğut na anwoonj na bangoli iñeen-week njaas iñeen-week nteb ba (20.000)?

³² Woli aanhilani, ayil du nañih undu wi ahumun nlowi, kakooça batiinkar.

³³ Kë hënk di uwoonj, woli alonj ti an aanduk bka bi nul bti aanhil pwo naşaşaraan. »

Pnam panyaşun

(Maci 5.13; Markut 9.50)

³⁴ Yetu akak aji na baka : « Pnam pawo uko unuura, paşale kak ayaş, bakakanaan kataabare ki pa na we ba?

³⁵ Nin paankak anuura pa mboş, këme pa umëñan ; paji pafël.

« Ankaanj ibať itiininki, atiinkan. »

15

Uhoñ wi unkaneel umpoťi unneemunj akuť awinana

(Maci 18.12-14)

¹ *Bakobraar daaşa na bado buťaan bti baji bañog Yetu, katiinka.

² *Bafaritay na *bajukan Bgah başë ka-hoopatër kaji : « Ñiintj i aji naakiir na bado buťaan, kabot kade na baka. »

³ Kë Yetu aşë hoñ na baka aji :

⁴ « Ahonj ti an ajaanj aka nte nkaneel iñeen-week aşë neemandën uloolan, aanji duk nundu du pşaar, kaya pla unneemunj, te wi awinanj wa?

⁵ Wal wi awinunj wa, aji lilan maakan, kalap wa,

⁶ kaya katoħ, kadu banohul na bakinťul, kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwin unkaneel wi naan unneemunj.”

⁷ Kë hënk di uwohanj, mnlilan mnweek manwo du baťi pa nado buťaan aloolan anťëlşunj ubida kapel bañaanj batum* banwoonj baťool, banwoonj baannuma pťëlëş nñida. »

Uhoñ wi baluk banneemunj akuť awinana

⁸ « Kë ñaať ahonj ajaanj wonçi aka baluk bi nnuur iñeen, aşë neemandën baluk bi unuur uloolan, aanji tehan unkania, kawet dko bnuura, te wi awinunj baluk mëntj i?

⁹ Wal wi awinunj ba, aji du banohul na bakinťul kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwin baluk bi mbiinj aneemandën.”

¹⁰ Hënk di mnlilan manjaanj manwo ti nwanjut ni Naşibaťi pa nado buťaan aloolan anťëlşunj ubida. »

Uhoñ wi napoť anneemunj akuť awinana

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ñiintj alonj abi ka bapoť batëb.

¹² Anwoonj nabaşa kë aşë ji na aşin : “Paap, wulaan kafah ki naan ti bka bi nu.” Kë aşin afaaş baka bka bi nul.

¹³ Wi nabaşaş adolonj nnuur nntişiş aşë ŗonkrën bka bi nul bti, aťool aya du utaaķ ulonj unlowunj atok tokan bka bi nul ti unoh.

¹⁴ « Wi atokunj bka bi nul bti, kë ubon wi katër ilëmënt uşë mara mara ajot ti utaaķ mëntj, kë ajun pwo ti kanuma.

¹⁵ Wi wi ayaanj aneej ulemp du ñiintj alonj i utaaķ mëntj, kë unj mëntj aťu'a pyenj nñkuma.

¹⁶ Ado ji njal pde ilëfa yi nñkuma katumanaan kayinj bë nin alonj aanji ŗena ya.

¹⁷ Wal mëntj kë aşë şalntën aji : “Balemp hum bawoonj du uko paapa, aji bade kayok kado dukşën, kë nji nşë wo ti akeť ubon!

¹⁸ Dkak du paapa kaji na a : ‘Paap djuban ti kadun ki Baťi abot ajuban ti kadunu ;

¹⁹ mënkak aťaanj na pdu'ana abuku, jejaan ji alonj ti balemp biki nu.”

²⁰ Kë hënk di aťoolunj pkak du aşin.

« Ahum nlowi, kë aşin aşë wina, abot aňagi'a ; aťiira, ajotna, amooka bnuura.

²¹ Kë abukul aşë ji na a : “Paap, djuban ti kadun ki Baťi abot ajuban ti kadun ki nu, mënkak aťaanj na pdu'ana abuku.”

²² Kë aşin aşë ji na balemp biki nul : “Naťaraan, naťijan kamaşa kannuurnaaniinj, nawoharëna, naťu'ana paneel ti pkoñ, nabot naťu'a şapaat ti ihoť.

²³ Nayaaran uwit ummagnunj ti batani nafiñ, nje, nnoha,

²⁴ abuk naan annaťunj i abi keť aşë kak ti umundu, abi neem, aşë winana!” Kë başë wo ti unoh.

²⁵ « Bajeen ñiintj awo wal mëntjan du uťeħ. Wi akbiinj, aňog katoħ aşë tiink kë bakkob abot aki.

²⁶ Adu wal mëntj nalemp i aşin alonj ahep-ara uko umba'i duk awo wo.

²⁷ Kë unj ateema aji : “Aťa'u abiinj, kë şaaş afinj uwit ummagnunj ŗiki akak najoob.”

²⁸ Kë bajeen aşë deebať, apok pneej katoħ. Kë aşin aşë pën akooça.

²⁹ Kë aşë teema aji : “Ddo nşubal nťum, alemparu, mëmbaanj kapoka nin pdo uko wi ijakunj, kë iimbaanj kaťenarën upi umpoťi nnohnaana na batëntj naan ;

³⁰ kë abuku i aşaanj akak, ul anyaanj ade bka bi nu na baatj bawuťaan aba, kë işë do kë bafiñ uwit ummagnunj!”

³¹ « Kë aşin aşë ji na a : “Abuk naan, iwi, iji kwo na nji na nnuur nuur, uko wi nkaanj bti uwo wi tu.

³² Kë nşë wo i kanoha kabot kawo ti mnlilan, ŗiki aťa'u i abi keť, aşë kak ti umundu ; abi neem aşë winana !” »

* 15:7 Bapiit ti ulibra aji bañaanj iñeen kañeen kalonj na kañeen kalonj (99).

16

Namali natit

1 Yetu abot aji na baťaşarul : « Ņiint̃ aloñ nayok̃ abi ka namali, kē başē keeşaar̃a du a aji atoka bka.

2 Kē ado kē badu namali aşē ji na a : “We wi mbaañ atiink̃ kē bakt̃up̃ t̃i iwi ba? Yuujañ jibi idoloñ na bka bi naan, hēnkuñ mēnkak̃ aŋal iwo namali i naan.”

3 Kē namali aşē şal aji : “Dbaa do we, wi ajug̃ katoh̃ apēnanaañuñ t̃i ulemp̃? Pya kajaar̃? Mēnhinañ ka. Bñehan? Dkowa ba.

4 Yoow! Dme uko wi nji kadoloñ wi bakpēnanaañuñ t̃i ulemp̃, pa bañaañ bahilna bayeenkēñ do itoh̃ yi baka.”

5 « Kē hēnk̃ di di adooñ kē badu banţeeţuñ ajug̃ katoh̃ kē bakbiina aloolañ aloolañ, aji na nateek̃ : “Hum di di iţeeţuñ ajug̃ katoh̃ ba?”

6 Kē űiint̃ ajaka : “Iniibi* iűeen-week̃ yi ukēra” kē aji na a : “Nje kakaarta ki nu, űooñ itarañ ipiit̃ iniibi iűeen-kañeen.”

7 Akak̃ aji na aloñ: “Kē iwi, hum di di iţeeţuñ ajug̃ katoh̃ ba?” Kē ateema aji : “Iniibi iweek̃ iűeen-week̃ yi maaj” kē aji na a : “Nje kakaarta ki nu, ipiit̃ iniibi iweek̃ iűeen bakreű.”

8 Kē ajug̃ katoh̃ aşē maţ namali naguuru uñ jibi adoloñ mnt̃it̃ hēnk̃. Hēnk̃ di uwooñ, bañaañ banŋaloñ umundu wi batit̃ t̃i mnwo mi baka na batēnt̃ baka apel biki bjeehi bi Naşibaţi. »

Pţijan itaka bnuura

9 Yetu akak̃ aji : « Dţupañ : nalaañ banoh̃ na itaka yi umundu wi buţaañ wi, nahilna unuor̃ wi iko yi umundu wi ikbaañ, bayeenkañ du itoh̃ yi baţi inwooñ yi mnţo.

10 Anwooñ natool̃ t̃i uko umpoţi wi bawululoñ aji wo natool̃ t̃i utum, kē anwooñ aanwo natool̃ t̃i umpoţi aanji wo natool̃ t̃i utum.

11 Woli naanwo batool̃ t̃i pyok̃ pi umundu wi buţaañ wi, in akluŋ kawulañ pyok̃ pi manjoonañ?

12 Kē woli naanwo batool̃ na bka bi űaañ nampaţi, naşal aji Naşibaţi aluñ kawulañ banwooñ bi nan i?

13 « Niñ űaañ aanhil̃ kalempar̃ başih̃ batēb̃ : apok̃ aloñ kaŋal̃ undu, kēme amēbañ aloñ, kaşē beeh̃ undu. Naanhilañ kalempar̃ Naşibaţi kabot̃ kalempar̃ itaka. »

Nţup̃ űloñ kak̃ űi Yetu

(Maci 11.12-13; 5.31-32; Markut 10.11-12)

14 *Bafaritaỹ banjaañ baŋal̃ itaka batiink̃ iko mēnt̃ bti aşē beű Yetu.

15 Kē aşē ji na baka : « An nawo bañaañ banjaañ badaar̃ kawo batool̃ t̃i kaduñ ki bañaañ kē Naşibaţi aşē me nşal̃ űi nan. Uko

wi bañaañ badēmanuñ uji uwo unwuţuñ maakañ t̃i kaduñ ki Naşibaţi.

16 « Ji *Yowañ Nabattaar̃ abi ado kabi, *Bgaŋ bi Moyit̃ na *baţupar̃ Naşibaţi bawooñ ; du wal wi abiinuñ kē başē űupañ *Uţup̃ Ulil̃ Unuura wi Pşih̃ pi Naşibaţi, kē bañaañ bti batamañ ado na pneeţ̃ t̃i pa.

17 Baţi na mboş̃ manyojnuñ ptoċ apel uko uloolañ umpoţēţaanuñ t̃i *Bgaŋ bi Moyit̃.

18 « űaañ andookuñ aharul̃ akuţ̃ aniim̃ aloñ ajubañ pjubañ pi piint̃, kē anniimuñ űaaţ̃ i ayinul̃ adookuñ ajubañ pjubañ pi piint̃. »

űiint̃ nayok̃ na Lataar̃ najuuk̃

19 Yetu akak̃ aji : « Ubi ka űiint̃ aloñ nayok̃, anjakĩ űēga kabot̃ kade bnuura, kawo t̃i uoh̃ na űnuur.

20 Kē başē fēl̃ t̃i plēmañ pi katohul̃ űiint̃ aloñ najuuk̃ i bajaañ bado Lataar̃ i uleef̃ unniinkuñ űjad.

21 Ado ji űal̃ űal̃ pjeĳent̃ ituk̃ injotnuñ t̃i umeeş̃a wi nayok̃. Nbuş̃ űadooñ aji űalaj̃ űjad űi nul.

22 Kē najuuk̃ uñ abi keţ̃, kē űwanjuţ̃ űaya na a kē aţo akab̃ du *Abraham. Kē nayok̃ abi keţ̃ kak̃, kē bamoya.

23 « Wi nayok̃ awooñ du mnkeţ̃, ahaj̃ maakañ, aşē kat̃ kēş̃ awiñ Abraham du kalowañ, kē Lataar̃ aţo aűoga.

24 Wi wi ahuuranuñ adu'a aji : “Abraham Paapa, űagi'aañ, iyil̃ Lataar̃ atoop̃ pkoű t̃i meel̃ abi űowañaañ pndemēnt̃, dhaj̃ maakañ t̃i bdoob̃ bi.”

25 Kē Abraham aşē teema aji : “Abuk̃ naañ, leşañ kē iwiñ bnuura wal wi iwooñ du mboş̃, kē Lataar̃ ul, aşē wo t̃i mnhaj̃. Hēnkuñ awo t̃i atuumara, iwi kē işē haj̃.

26 Tenañ kak̃ : bwal̃ bweek̃ bakak̃ apaţēşuñ na an, banŋaloñ pţēp̃ bahilna bawo baankţēp̃, űaañ aanhil̃ pmuur̃ bwal̃ bi kabi du uñ.”

27 « Kē nayok̃ aşē ji na a wal̃ mēnt̃: “Keeri Paap, dkoofu kooţ̃, yilañ Lataar̃ du katoh̃ ki paapa,

28 dka babuk̃ paapa kañeeñ; aya aţup̃ baka uko wi awinuñ, bawutna kabi kak̃ t̃i dko di mnhaj̃ di.”

29 Kē Abraham aşē ji na a : “Bawo na űlibra űi *Moyit̃ na űi *baţupar̃ Naşibaţi, batiinkañ uko wi baţupuñ t̃i űa.”

30 Kē űiint̃ nayok̃ uñ aji na a : “Uunkkēş̃a kēş̃ baka, bē woli űaañ anwoonuñ du mnkeţ̃ aya űup̃ baka, bawut̃ pjubañ, kaţēlēs̃ űbida.”

31 Kē Abraham aşē ji na a : “Wi bawooñ baanjĩ batiink̃ *Moyit̃ na baţupar̃ Naşibaţi, woli űaañ adoõ naţa t̃i pkeţ̃ abi aţup̃ baka, baankteha te.” »

* 16:6 Kaniibi kandel̃i kawo űlitru iűeeñ űwanjañ na paaj̃ na uloñ. † 16:20 Lataar̃ dawooñ Naşibaţi aji ţēnk̃.

17

Pjuban na pmiirad

¹ Kê Yetu ašê ji na baťaşarul : « iko inhinanunŷ kado bañaanŷ bado buťaan iinhinan kawwaanŷana, kê ñaanŷ anšaanŷ tŷi ya ašê wuťaan!

² Uhokan pa a batana plaak pweek bawata du bdêk, kê di pwuta ado alonŷ tŷi bapoť biki* Našibaťi ajot tŷi pjuban.

³ Naťafaraan!

« Woli atênťu ajubanu, tŷiiniin na a, woli awut pjuban, kmiira.

⁴ Kê woli ajubanu nŷaaš paaj na ulonŷ tŷi unuur, akuť abi nŷaaš paaj na ulonŷ aji na iwi : « Miiraan » kmiira. »

Pfiyaar pi nalempar Našibaťi (Maci 17.19-20)

⁵ *Banjañan baji na Ajugun : « Hoťalêšan pfiyaar panwoonŷ tŷi un. »

⁶ Kê aji na baka : « Woli naka lah pfiyaar panlŷunŷ na pbuk pi maaj, najile na pnťteen pi : « Dêťadiiran iya ijab du bdêk, » patiinkan! »

Plempar Našibaťi na byompan

⁷ « Ahoŷ tŷi an ajaanŷ aji na nalemparul najaar kême nayafan woli awoona uťeeh : « Faraan, biin iťo ide? »

⁸ Aambaa têp têp kaji na a : « Juñaan kañah, ibot iťelêš iko ibi iŷišên, te ndo nde mbot ndaan, ibale kbaa de kabot kadaan. »

⁹ Aanka na pwula nin uko ulonŷ, tŷiki ado uko wi ajakulunŷ.

¹⁰ Kê hênk di uwoonŷ pa an : wal wi nadoli uko bťi wi Našibaťi ajakananŷ nado, najakan : « Nwo balemp tañ, ŷdo uko wi ŷwoonŷ biki kado. » »

Biinť iñeen bamaak bdoo

¹¹ Wi Yetu atoolunŷ pya Yerutalem, ašê têpna ŷmbanŷ ŷi ŷťaak ŷi *Famariya na *Galilay.

¹² Wi akneejuŷ tŷi untanka ulonŷ, kê biinť iñeen bammaakunŷ bdoo bašê bi pyit na a, ašê nať alow,

¹³ ahuuran aji : « Yetu, najukan, ñagi'un. »

¹⁴ Wi Yetu awinunŷ baka ašê ji : « Nayaan nawinana du baťejan biki Našibaťi. » Wi bakyaanŷ na bgah, ašê mara mara ajeb.

¹⁵ Kê alonŷ tŷi baka, wi awinunŷ kê ajebi, ašê wuġsa, awo tŷi phuuran, adêman Našibaťi.

¹⁶ Abi, ajot tŷi ihoť yi Yetu ašê beeba. Nŷiinť mênť, awo i utaaŷ wi Famariya.

¹⁷ Kê Yetu ašê hepar aji : « Biinť iñeen bťi baanŷebi i? Kê biki kañeen kalonŷ bandukiinŷ bawo tuŷ ba? »

¹⁸ Alonŷ tŷi baka aankak ado bi kabi kadêman Našibaťi, ñiinť i anwoonŷ aanwo *nayuday akakunŷ tañ abi adêmana! »

¹⁹ Wi wi Yetu ašaanŷ aji na a : « Naťiin iya, pfiyaar pi nu pabuuranu. »

Ubi wi Pših pi Našibaťi (Maci 24.23-28,36-41)

²⁰ *Bafaritay bahepar unuur ulonŷ Yetu lum di *Pših pi Našibaťi pakbiinŷ, kê ateeem baka aji : « Ubi wi Pših pi Našibaťi ununkwinana,

²¹ kê ñaanŷ aankdo kaji : « Tenan : pawo tŷi! Kême : pawo moŷ. » Pših pi Našibaťi pawo tŷi pťoofan. »

²² Yetu akak aji na baťaşarul : « Nnuur ŷlonŷ ŷjabi, ŷi nakluŷ kaŷal pwın *Abuk Nŷiinť unuur uloolan tañ, bê naankwina.

²³ Balunŷ kajakan : « Awi moŷ! » « Awii wi! » Nakya da, naktŷiir da.

²⁴ Ji bi kaliik liik kajaan kawoona kabanŷ kalonŷ ki baťi, kajeehan baťi bťi, hênk di di Abuk Nŷiinť aklunŷ kawo tŷi unuur wi nul.

²⁵ Kê ašê wo i kahaj maakan duna, kawuunŷ ki kabot kapoka.

²⁶ « Uko umbiinŷ awo tŷi wal wi Nowe ukaanŷ awo tŷi ŷwal ŷi Abuk Nŷiinť.

²⁷ Bañaanŷ bawo wal mênť tŷi kande na udaan, anuim, awul babuk baka inuim, te unuur wi Nowe aneejuŷ tŷi upuur wi meel uweek, kê ušubal uweek ušê jot, atuman idêk, kê bayoora bukal bťi.*

²⁸ « Kê hênk di uwohanŷ tŷi wal wi Lot : bañaanŷ bawo tŷi kande na udaan, anug, awaap, atepi, aniw ;

²⁹ Kê unuur wi Lot apênuŷ tŷi Fodom, Našibaťi kê ašê do ušubal wi bdoo, na pdêpalên pankťêradunŷ kê papêna baťi, afinŷ baka bukal bťi.*

³⁰ Kê hênk di di uklunŷ kawo, tŷi unuur wi Abuk Nŷiinť aklunŷ kawinana.

³¹ « Tŷi unuur mênť, ñaanŷ anwoonŷ tŷi ušaala, awutan kaneerŷ iko yi nul. Kê hênk di ukwohanŷ pa ñaanŷ anyaanŷ uťeeh, awutan kawuġsa pťiis.

³² Nalešan uko undolonŷ ahar Lot*!

³³ Ankdoonŷ na pbuuran ubida wi nul alunŷ kawaanŷ wa, kê anwaanŷunŷ ubida wi nul alunŷ kabuuran wa.

³⁴ Dťupan : na utejan mênť, bañaanŷ batêb bapiinť tŷi kališa kaloolan : alonŷ ajejana, alonŷ aduka.

³⁵ Baať batêb bawo tŷi pšon : alonŷ ajejana, alonŷ aduka. [

³⁶ Biinť batêb bawo du uťeeh : alonŷ ajejana, alonŷ aduka.] »

³⁷ Kê baťaš Yetu bašê hepara aji : « Ajugun, tuŷ di di iko mênť iklunŷ kaťêpna? » Kê ateeem baka aji : « Dko di untaam ukeťunŷ, dul di di ŷjugude ŷjakluŷ kayitiir. »

18

Uhoñ wi nawayêš na ñaať nayoť

* 17:2 Bapoť biki : Yetu aťiiniyaanŷ tŷi banfiyaarunŷ, bukal bakakunŷ ji bapoť. * 17:27 Ujuni 6.9; 7.24. * 17:29 Ujuni 18.20; 19.25. * 17:32 Ujuni 19.26.

¹ Yetu akak ahoñ na baťaşarul adiimanaan baka k  bawo biki kado kañehan Naşıbaţi  wal bti, kawut kawutand r.

² Aji na baka : « Ubi ka  i ubeeka ulon, naway ş b up a n omun Naşıbaţi abot awo aanji tiink nin  naan.

³  i ubeeka m nt  kak,  naat nayo  alon awo da an aali pbi du a baway şa. Aji ji na a : “Way şaan na na oorad naan.”

⁴ « Naway ş ajon kapok a ş bi ban  un aji : “Na manjoonan, m nji kaţi Naşıbaţi abot awo m nji katiink nin  naan ;

⁵ k  jibi  naat i aknooranaanun, dway şa. Woli abi'a bi  i, abi baa şaan pdo kayewl n n.” »

⁶ Ajugun k  a ş kak aji na baka : « Natiinkan uko wi naway ş nawu aan i ajakun!

⁷ K  Naşıbaţi, aankbi ka  nk biki nul, kaway ş baka i, wi bakhuuranulun a nehan  wal bti? Ajon u  nk baka i?

⁸ D upan na manjoonan, away ş baka kataran taran. K  *Abuk  niin , alunle bi, a  nkaara  i umundu ba naan banfiyaarun i? »

Uho  wi Nafaritay na nakobraar daaşa

⁹ Yetu akak ahoñ pa ba naan banşalun aji bawo batool a ş beeh bandukiin, aji :

¹⁰ « Biin  bat b babi ya p nehan Naşıbaţi du Katohul Kaweek ; alon awo *nafaritay k  alon awo *nakobraar daaşa.

¹¹ Nafaritay ana  a ş  nehan Naşıbaţi  i uşalul aji : “Iwi Naşıbaţi, dbeebu  i uko wi mpa un na ba naan bandukiin, bakii, bado bu aan, bajuban pjuban pi piin  ; dbeebu kak wi nwoon m nnaam na nakobraar daaşa i.

¹² Dji kayiman  nuur  t b  i kan m kabot kafaas uko wi nyeenkun bti kado ifah i een, kajej kalon kawulu.”

¹³ Nakobraar daaşa ul k  a ş na  alow, aandoo  oom pkat k ş katen baţi, a ş kuja i en *, aji : “Iwi Naşıbaţi,  nagi'aan, nji nwoon nado bu aan.” »

¹⁴ Yetu aji na baka : « D upan : U  m ntan wi a i un, Naşıbaţi adinan k  awo natoool  i kadun ki nul, k  u ş wo uunwo han pa nafaritay. H nk di uwoon, ankd manun bkowul, balun kawalana, k  anwalanun bkowul, balun kadeerja. »

Yetu awul bapo  bampo i bnuura bi Naşıbaţi

(Maci 19.13-15; Markut 10.13-16)

¹⁵ Ba naan balon ba ij Yetu bapo  bampo i pa aban baka, k  baťaşarul bawin uko m nt a ş noman na baka.

¹⁶ K  Yetu a ş do k  ba ogon bapo  a ş ji : « Nawutan bapo  babi  i nji! Nakneenan

baka,  iki *P ih pi Naşıbaţi pawo pi banwoon ji baka.

¹⁷ D upan na manjoonan : an alun pneej  i P ih pi Naşıbaţi awo kanaam na napo . »

 niin  nayok

(Maci 19.16-30; Markut 10.17-31)

¹⁸ K   niin  alon antiinkaniin a ş hepar Yetu aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mn o ba? »

¹⁹ Yetu k  a ş ji na a : « Imeha k  Naşıbaţi  a  anuuriin, ukaanj k  ikdu' n nanuura i?

²⁰ Ime uko wi *Bgah bi Moyit bajakun: “Iinkpiin  na ahar  naan k me ayin  naan, iinkfi   naan, iinkkiij, wutan katapar  naan uko wi awoon aandoo, m baan şaaş na naan bnuura.” »

²¹ K   niin  ateema aji : « ddo iko m nt bti wi nwoon napo  te h nkun. »

²² Wi Yetu atiinkun uko wan a ş ji na a : « Iduka uko ulon kak : waapan iko yi ikaanj bti, ijej itaka i en bajuuk, woli ido han k ş ka pyok du baţi. Wal m nt, k ş bi, ka   n. »

²³ Wi  niin  atiinkun uko wan, a ş joo an,  iki ayok maakan.

²⁴ Yetu awin k  ajo anii a ş ji : « Utam maakan pa nayok aneej du *P ih pi Naşıbaţi!

²⁵ Aa, uyoj apel pa untaam uweek wi pnkunkaali uneej  i bh r bi kaguja k  di nayok aneej du P ih pi Naşıbaţi. »

²⁶ Banktiinkulun k  ba ş ji : « K  in ahi-lanun keeri kabuur? »

²⁷ Yetu k  ateam baka aji : « Ba naan baj n baanhilan pbuuran  leef  i baka, k  Naşıbaţi a ş hil pbuuran baka. »

²⁸ Fimon Piyeer k  a ş ji na a wal m nt: « Tenan,  duk iko yi  kaanj bti pa p aşu. »

²⁹ Yetu k  a ş ji na baka : « D upan, manjoonan ma :  naan ankdukun katohul, aharul, babuk a in, na bajugul na babukul pa P ih pi Naşıbaţi,

³⁰ ayeenk kapelan maakan  i umundu wi uko wi abii n aka, kabot kayeenk  i umundu unkmbiin ubida wi mn o. »

Yetu akak a up k  alun kake  kabot kana a  i pa

(Maci 20.17-19; Markut 10.32-34)

³¹ Yetu adu *banja an i een na bat b mpa  a ş ji na baka : « H nkun,  tool ppaya du Yerutalem. Iko bti yi *ba upar Naşıbaţi bapii un  i *Abuk  niin  idolana.

³² Abuk  niin  alun kawulana du banwoon baanwo *bayuday, balun kabe a, kakara, kat fj ra;

³³ kakoba na itint l ka ş kafina, unuur uwajant n a ş na a  i pke . »

³⁴ K  banja an i een na bat b ba ş tiink a ş wo baante uko wi ajakun. U up m ntan u  p baka k  baamme uko wi Yetu an alun pji na baka.

* **18:13**  i ugrek bapii  aji : Akob i en  i bj nt, h nk di bayuday bajaanj bado woli bawo  i pwu an.

Yetu ajeban nakuul alonj du ħmbarj ɲi Yeriko

(Maci 20.29-34; Markut 10.46-52)

³⁵ Kê wi Yetu akñogunj ubeeka wi Yeriko, nakuul alonj aɲo bñehan ɲi kabaɲ ki bgah.

³⁶ Wi atiinkunj bañaan batum kê baktëp, kê ašë hepar uko unwoonj,

³⁷ kê baɲupa aji : « Yetu i *Nataret aktëpunj. »

³⁸ Wi wi ašaaɲ ahuuran aji : « Yetu *Abuk Dayiɲ, ñagi'aan! »

³⁹ Banwoonj ɲi kadun baɲuman na a ayomp, kê abaa huuranaara huuran maakan aji : « Abuk Dayiɲ, ñagi'aan! »

⁴⁰ Kê Yetu ašë naɲ ado kê baɲija a. Wi nakuul aňogunj kê ašë hepara :

⁴¹ « we wi iňalunj ndolu ba? » Kê ateam aji : « Ajugun, dolaan ndo kawin kak! »

⁴² Yetu kê aji na a : « Doon kawin, pfiyaar pi nu pajebanu. »

⁴³ ɲi dko mënɲ kê akak awin abot aɲaš Yetu, ašë dëman Našibaɲi. Kê bañaan bti bakak ayeeh mndëm mi Našibaɲi wi bawinunj uko unɲëpunj.

19

Take

¹ Yetu aneej ɲi Yeriko awo ɲi pmuur ubeeka,

² kê ñiinɲ alonj anwoonj katim ki Take ašë wo da, awo naweeki *bakobraar daaša abot ayok maakan.

³ Ado na pwin ñaaɲ anwoonj Yetu ašë wo aanhinani ɲiki bañaan batumi, kê abot awo ñaaɲ naɲamñaan.

⁴ Aɲi wal mënɲ ajot kadun ašë paya ɲi bko blonj kahilna kawin Yetu, anktëpunj da.

⁵ Wi Yetu abanunj du dko di apayiin ašë kat kës aji na a : « Take, taraan iwala, dwo i kawala du katohu nɲa. »

⁶ Kê ataran awala ayeenka na mnllilan.

⁷ Wi bañaan bti bawinunj uko waɲ, ašë ɲur ɲuran aji : « Aya awala du uko ñiinɲ nado buɲaan! »

⁸ Kê Take ašë naɲa anaɲ, aji na Ajugun : « Ajugun, tenan, dfaaš bka bi naan ɲi ptoof kaɲen bajuuk, akak awo woli dguur ñaaɲ bka bi nul kakakana ɲyaaš ɲbaakër uko wi nyeenkulunj. »

⁹ Yetu kê ašë ji na a : « Našibaɲi abuuran nɲa bañaan biki katoh ki, iwi kak iwo abuk *Abraham.

¹⁰ Hënk di uwoonj, *Abuk Ñiinɲ abi bi pla kabot kabuuran banneemunj. »

Uhoñ wi itaka

(Maci 25.14-30)

¹¹ Wi bañaan bawoonj ɲi ptiink Yetu, kê ašë hoñ na baka ɲiki aňog Yerutalem, kê bašë šal aji *Pših pi Našibaɲi pawinana wal mënɲ.

¹² Aji na baka : « Ñiinɲ alonj i kabuka kaweeek abi ya du utak unlowunj pya kayeenk pših pi utak wi nul, kašë kawuğa.

¹³ Adu balemparul iñeen, awal baka andoli baluk bi kli kwajant ašë ji na baka : “Nalempan na itaka ya te ubi'ën.”

¹⁴ « Bañaan biki utaakul kê bašë šoora, ayil bañaan balonj kê baya du naših najeenkal aji na a : “Ñënɲal ñaaɲ i ašihun.”

¹⁵ « Wi bayaan aɲoorana du pših, kê ašë wuğa. Wi abanunj, ašë do kê badu balemparul biki abiin awul itaka, katen jibi andoli ɲi baka aduki alemp.

¹⁶ Nateek abi ajaka : “Naših, itaka ya iwulunj yii yi, dduk aka uko wi iwulunj ɲyaaš iñeen.”

¹⁷ Kê aji na a : “Ido bnuura, iwo nalemp nanuura ; jibi iwoonj nanuura ɲi uko umpoɲi wi nwuliin, iwo nantuɲa i ɲbeeka iñeen.”

¹⁸ « Natëbantën kê abii, aji na a : “Naših, itaka ya iwulunj yii yi, dduk aka uko wi iwulunj ɲyaaš kañeen.”

¹⁹ Kê akak aji na unj mënɲan : “Iwo nantuɲa i ɲbeeka kañeen.”

²⁰ « Undu kak kê abii aji : “Naših, itaka ya nu yii yi, dtan ya ɲi blaän ahank.

²¹ Dɲi'u, iwi inwoonj ñiinɲ najooɲ, anjaan ayeenk uko wi awoonj aanhankani, kabot kakit uko wi awoonj aantepi.”

²² Kê naših unj ašë ji na a : “Iwi nalemp nawuɲaan, dwayëšu na ɲɲup ɲi iɲupun iwi ɲi uleefu. Ime aji dwo ñaaɲ najooɲ anjaan ayeenk uko wi awoonj aanhankani, kabot kakit wi awoonj aantepi.

²³ Kê we ukaan keeri kê iinjeɲ itaka ya iwuliin ahankan du naɲeɲtan ba? Išaan kabuk uko ulonj, woli dyaarad ya.”

²⁴ « Wi wi ašaaɲ aji na bañaan banɲoonj da : “Nayeenkana itaka ya nul, nabot nawul ya andukiinj aka ɲyaaš iñeen uko wi nwululunj.”

²⁵ Kê bateema aji : “Adobi ka ka itaka itum!”

²⁶ Kê akak aji na baka : “Dɲupan, ñaaɲ ankaan, balunj kaɲena kak, bë anwoonj aanka, bado yeenka wi akaan.

²⁷ Kê bašoorad naan, banwoonj baambi ɲal nših baka, naɲijan baka ɲi, nafaal ɲi kadun naan.” »

Yetu aneej ɲi Yerutalem ji naših

(Maci 21.1-9; Markut 11.1-10; natenan ɲi Yowan 12.12-16)

²⁸ Wi Yetu aɲiinɲ hanj aba, ašë tool pya Yerutalem, apoš ɲi kadun ki pntuk.

²⁹ Wi aňogunj ɲfët ɲi Betfage na Betani, kaňog pnkunj pi bajaan bado « Pnkunj pi Mnoliwera* » ašë yil baɲašarul batëb aji na baka :

³⁰ « Nayaan du ufët unwoonj ɲi kadunan wunj, woli naneej da, naɲënk ubuuru umpoɲi

* 19:29 Pnkunj pi Mnoliwera : Dawoonj katim ki pnkunj pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.”

20

untanuḡ, wi nin ñaan awoon aambaan kadapi'aara ; nafēnēšan wa naṡij.

³¹ Woli aloḡ ahepar uko unkaan kē nakfēnēš wa, najaka Ajugun anumiin wa. »

³² Wi bayili bayaan, baya ṡenk kē uko uwo jibi Yetu ajakuḡ na baka.

³³ Wi bawoon ṡi pfēnēš ubuuru umpoṡi wuḡ, bajug wa kē bašē ji : « we ukaan kē nakfēnēš ubuuru ba? »

³⁴ Kē bašē teem aji : « Ajugun anuma wa. »

³⁵ Wi wi bajejuḡ wa aṡij Yetu, ašē pēnan iyeti yi baka agur wa, ašē dola kē apayaa.

³⁶ Wi akyaan, kē bañaan bašē pēnan iyeti yi baka ašēef ṡi bgah.

³⁷ Wi Yetu abanuḡ du bgah bankwal-naaniin Pnkuḡ pi Mnoliwera atool pya Yerutalem, kē pntuk pi baṡašaru bṡi pašē lilan maakan, ahuuran maakan awo ṡi pdēman Našibaṡi pa mlagre mi bawinuḡ bṡi.

³⁸ Baji : « *Bnuura nuura ṡi naših ankmbiḡ ṡi katimul!* » Mnjeeh du baṡi na mndēm du baṡi duuṡ ! »

³⁹ *Bafaritay baloḡ banwoon ṡi pntuk kē bašē aji na Yetu : « Najukan, ḡmoaan na baṡašaru baṡañan. »

⁴⁰ Kē ašē teem baka aji : « Dṡupan, woli bayompi, mnlak mi manhuuran. »

Yetu akak aṡēgara Yerutalem

⁴¹ Wi Yetu aḡoḡuḡ, awin ubeeka wi Yerutalem, ašē ṡēgara wa,

⁴² aji : « Dṡal lah iwi kak iyikrēn iko inkṡijiin ḡṡa di mnjeeh, kē iko mēnt išē mena, kēš ki nu kaanhilan pwin ya.

⁴³ ḡnuur ḡloḡ ḡabi ḡi bašooradu bakdolun uniw wi mboš kakoolṡṡēnu, kagut na iwi.

⁴⁴ Baluḡ katoku, iwi na babuku. Baankwut nin katoh kaloḡ kanaṡ, ṡiki iinyikrēn wal wi Našibaṡi abiḡ ḡbuuranu. »

Yetu adook bawaap du Katoh Kaweek ki Našibaṡi

(*Maci 21.12-17; Markut 11.15-19; natan ṡi Yowan 2.13-22*)

⁴⁵ Yetu aneej wal mēnt du *Katoh Kaweek ki Našibaṡi ašē jun pdook bawaap,

⁴⁶ aji na baka : « Našibaṡi aṡup ṡi Ulibra wi Uṡup wi nul aji : *"Katoh naan kawo kaṡehanaani."* » Kē an našē kakan *ka dko dmennaani di bakiiḡ!* »

Yetu ajukan du Katoh Kaweek ki Našibaṡi

⁴⁷ Unuur ḡnjintṡi, Yetu aji jukan du *Katoh Kaweek ki Našibaṡi. Kē *baṡeḡan baweek na *bajukan Bgah na baweek biki *bayuday bašē la pṡiḡa,

⁴⁸ ašē wo baamme jibi bakdoli, ṡiki bañaan bṡi bawat ibaṡ aṡiinka bnuura.

Bayuday bahepar Yetu ñaan aṡṡu'uluḡ pdo iko yi akdolun

(*Maci 21.23-27; Markut 11.27-33*)

¹ Yetu awo unuur uloḡ ṡi ḡjukan du *Katoh Kaweek ki Našibaṡi abot aṡup *Uṡup Ulil Unuura, kē *baṡeḡan baweek na *bajukan Bgah bašē wuḡ na bantohi

² ahepara aji : « ṡupun, mnhina mnhoḡ mi mi ikdolnuḡ iko yi ba? In ajakiḡ kē ihilan kado ya? »

³ Kē ašē teem baka aji : « Nji kak dṡal kaheparan uko uloḡ. Naṡupaan,

⁴ in ayiluḡ *Yowan ḡbattaar ba? Našibaṡi a kēme bañaan baka? »

⁵ Kē bašē wo ṡi ḡlaṡar ṡi ḡtoof ḡi baka aji : « Woli ḡteem aji Našibaṡi ayiluluḡ, aheparan kaji, we ukaan kē ḡṡēfiyaara? »

⁶ Kē woli ḡji bañaan bayiluluḡ, bañaan bṡi batapun mnlak, ṡiki baṡiyaar aji awo *Naṡupar Našibaṡi. »

⁷ Bateem aji baamme anyiluluḡ.

⁸ Yetu kē ašē ji na baka : « Nji kak, mēnkṡupan na mnhina mnhoḡ mi nji kadolnuḡ iko yi. »

Uhoḡ wi balemp biki Uwoorta

(*Maci 21.33-46; Markut 12.1-12*)

⁹ Wi wi Yetu aṡaan ahoḡ na bañaan aji : « ḡniinṡ aloḡ abi ṡēpi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiḡu, ašē wul wa bañaan baloḡ pa badoki bapooḡle bawula kafah ki nul, ašē ya bayaas ḡi awo i kaya kajon.

¹⁰ Wal wi umar ubanuḡ, kē ašē yil nalemparuluḡ aloḡ du baka pa bawula kafah ki nul ; kē bašē koba, adook kē akak iḡen iḡinṡ.

¹¹ Kē ḡniinṡ ajug uṡeḡ akak ayil nalemparuluḡ aloḡ ; kē bakak akob uḡ mēṡan, akowandēna, ašē dooka kē akak iḡen iḡinṡ.

¹² Kē akak ayil nawajantēn ; kē bakoba aṡaakan aṡēla bṡig.

¹³ « Kē ajug uṡeḡ ašē ḡi wal mēntṡ : "Dbaa do do hum ba? Dyil da abuk naan i ḡnalun maakan, ulome ul, baya kakali'a."

¹⁴ Wi bañaan biki awuluḡ uwoorta bawinuḡ abuk ḡniinṡ uḡ ašē ṡal aji : "I akdukiḡ na iko yi aṡin ; nawulan ḡṡiḡa, ḡyeenkna ḡhiḡiḡ."

¹⁵ Kē hēnk di bamobuluḡ apul pulan apēnan du uwoorta ašē ṡiḡa. We wi ajug uṡeḡ akeeri bi kado bañaan mēntṡ?

¹⁶ Aluḡ kabi kafin baka kawul uwoorta bañaan baloḡ. »

Wi bañaan batiinkuḡ uko waḡ ašē ḡi : « Našibaṡi aankṡinan nin uko waḡ uwo! »

¹⁷ Wi wi Yetu aṡaan ajaban baka kēš ašē ḡi na baka : « Natanan uko wi bapiiṡuḡ ṡi Ulibra wi Našibaṡi :

"Pnduba ḡi baniw bapokuḡ, pakakuḡ amēban katoh." »

We wi uko umpiṡuḡ wi ukdiimanuḡ:

18 ñaaj anjotunj ɸi pnduba mēnt̄ akita, kē ñaaj i pakjotunj, panantēla. »

19 *Bajukan Bgah na *baɸenjan baweek bayikrēn wal mēnt̄, na manjooan kē bukal bakaaj kē ahoñ hañ. Bala wal mēnt̄ pmoba, ašē ɸi bañaaj.

Pluk Fetar daaša

(Maci 22.15-22; Markut 12.13-17)

20 *Bajukan Bgah na *baɸenjan baweek bameña wal mēnt̄ ašē yil bañaaj balonj bandaaruñ aji bawo batool bado katen me Yetu ajub ɸi uɸup ulonj, kahilna kamoba, kañoot du pših pi nantuña naromenj.

21 Wi wi bašaaj aji na a : « Najukan, ñme kē iji kɸup kabot kajukan bnuura, abot awo iinj kpaɸšēr, na manjooan, bgah bi Našibaɸi bi bi ijaaj kjukan.

22 Njwo i kaluk Fetar* naših najeenka daaša, kēme ñenwo kaluka da? »

23 Kē Yetu ammeen ñsal ñi kalagare ñi baka ašē ji :

24 « Nadiimanaan pataka. Kaara di in na katim ki in iwoonj ɸi pa? » Kē bateem aji : «*Fetar a. »

25 Kē ašē ɸi na baka wal mēnt̄: « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoonj wi Fetar, našē nakakan Našibaɸi uko unwoonj wi Našibaɸi. »

26 Kē baanhinan amob Yetu ɸi ñɸup ñi aɸupunj ɸi kadun ki bañaaj, bañonjar jibi ateemunj, ašē yomp.

Pnaɸa ɸi pkeɸ

(Maci 22.23-33; Markut 12.18-27)

27 *Bataduk balonj babi añog ɸi Yetu, bukal bajaaj baji pnaɸa ɸi pkeɸ paanwoo, bahepara aji :

28 « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ñaaj aka abuk ašin anniimunj ašē keɸ bē aanduk napoɸ, ayeenkan ahar abuk ašin mēnt̄ ahilna abukara bapoɸ.”

29 Ubi ka biint̄ paaj na alonj banɸaarunj. Nateek aniim ñaaf ašē waaña bē aambuki.

30 Natēbantēn kē ayeenk ñaaf aket̄ kak bē aambuki,

31 nawajantēn kak kē ayeenk ñaaf akak aket̄ bē aambuki. Kē biint̄ paaj na alonj bukuñ bti bado hañ, aket̄ bē baanduk napoɸ.

32 Kē ñaaf akak abaañsaan aneem.

33 Kē hēnkunj woli bañaaj balun anaɸa ɸi pkeɸ, in akwoonj ayin ñaaf mēnt̄, wi bukal paaj na alonj bti baniimulunj? »

34 Kē Yetu ašē ji na baka : « Biint̄ na baaf biki umundu wi baji baniimar ;

35 kē biki Našibaɸi akluñ kaji kē bataaj na pnaɸa ɸi pkeɸ kabot kawo ɸi ubida unkmbiinj, baankak alunj kado kaniimar wal mēnt̄.

36 Hēnk di di bawoonj kak baankak aket̄, banaam na ñwanjuɸ abot awo bubuk Našibaɸi, wi banaɸiinj ɸi pkeɸ.

37 Kē Moyit aɸup bnuura aji bañaaj balun kanaɸa ɸi pkeɸ. ɸi dko di Ulibra wi Našibaɸi dankɸiiniyaanunj uko wi bgof bankyikunj, adu Ajugun aji, “Našibaɸi i *Abraham, i *Itaak, na i Yakob.” »

38 Yetu akak aji « Našibaɸi awo i bañaaj bajeb, aanwo i banketunj, ɸiki biint̄ bawajant̄ bukuñ bti bawo bajeb pa ul. »

39 *Bajukan Bgah balonj bajej bɸup wal mēnt̄ ašē ji na a : « Najukan, iɸiini bnuura. »

40 Kē baankak añoom phepara uko ulonj.

Krittu awo Abuk Dayiɸ abot awo Ajug Dayiɸ

(Maci 22.41-46; Markut 12.35-37)

41 Yetu aji kak na baka : « Hum di di ñaaj ahilanunj kaji *Krittu awo *Abuk Dayiɸ? »

42 Dayiɸ ɸi uleeful aɸup ɸi uko wi Krittu ɸi Ulibra wi pñamarēn aji :

“Našibaɸi Ajugun aji na Ajugun :

ɸoon ɸi kañen naan kadeenu

43 *te ndoo ndo bašooradu,*

ido kapafna baka ihoɸ.”°

44 Dayiɸ aji du'a kaji “Ajugun” hum di di Krittu ahinanunj keeri kawo abuk Dayiɸ? »

Nalipariin bajukan Bgah

(Maci 23.1,5-7,14; Markut 12.37-40)

45 Jibi bañaaj bawoonj ɸi ptiinka, kē Yetu ašē ji na baɸašarul :

46 « Nalipariin *bajukan Bgah banjaaj bañal pñaañ na imiša iyul, kañal banohntēn baka ɸi dko di bañaaj, kañal pto kadun ɸi itoh iñehanaani, na ɸi iɸij inuura ɸi ñfettu.

47 Baji bade bka bti bi baaf bayoɸ, kadaar kajon ɸi pñehan Našibaɸi pa pwinana. Našibaɸi alunj kakob baka kakob kandēmmunj maakan! »

21

Uɸen wi ñaaf nayoɸ najuuk

(Markut 12.41-44)

1 Yetu akat kēs ašē win bayok kē bakawat itaka du dko di bajaaj bawatna itaka ɸi *Katoh Kaweek ki Našibaɸi.

2 Abot awin ñaaf nayoɸ alonj najuuk kē aɸu da ktaka ktēb ɸañ.

3 Kē ašē ji : « Na manjooan, dɸupan, ñaaf nayoɸ najuuk i awul apelan bañaaj bti.

4 Banwulunj bukuñ bti bawul itaka yi bawoonj baannuma, kē ul ɸi bwaanj bi nul ašē wul itaka bti yi anumiinj pa pde. »

Iko inkyuujunj kē uba umundu uñogi

(Maci 24.1-2; Markut 13.1-2)

5 Jibi bañaaj balonj bawoonj ɸi pmaɸ *Katoh Kaweek ki Našibaɸi aji kanuura, kul na induba inuura inniwnunj ka, na iko inuura yi bajaaj baɸen pa pñēgna ka, kē ašē ji :

* 20:22 Fetar awoonj naših najeenka. ° 20:43 Kañaañ 110.1.

⁶ « Iko yi naktenuŋ yuŋ, ŋnuur ŋaluŋ kabi, kē nin plaak paankduka kapaf ti ptēnt pa : iko mēnt bti ijot. »

⁷ Kē bašē hepara aji : « Najukan, lum di di uko waŋ ukwoon, kē we ukyuujuŋ un kē uko waŋ uban ti pbi? »

⁸ Yetu kē ateesem baka aji : « Nawutan kadinan baguuran, bañaan batum baluŋ kabi na katim ki naan, kaji bawoon *Krittu kabot kaji unuur wi nul uŋogi! Nawutan kaṭaṣ baka.

⁹ Woli naluŋ atiink ŋgut na pgarandēr, nawutan kalēnk. Iko mēnt iwo yi kawo ji umundu ubi udo kaba. Kē umundu ušē wo unwo kaba wal mēnt. »

¹⁰ Aji na baka wal mēnt : « Utaak unaṭa ugut na utaak uloŋ, pših pagut na ploŋ.

¹¹ Mboṣ manšinṭar maakan, mmaak mwuṭaan na ubon ŋawo ti ŋmbaŋ ŋloŋ, iko iyibanaan iwo, iko inkwoonuŋ baṭi iwinana.

¹² « Kē ji iko yaŋ bti ibi ido kadolana, bamoban kahajanan, kaŋooṭan *uruha du itoh iñehanaani, kawatan ukalabuṣ, kaŋooṭan uruha du kadun ki baših na bantuŋa ṭiki nafiyaarēn.

¹³ Iko yaŋ bti ikdolunṭ naṭup baka uko wi nameen ṭi nji.

¹⁴ Nameen kē naannuma pla uko wi nakyaanṭ kaṭup kayeŋanaan ŋleefan :

¹⁵ dlunṭ kawulan uṭup unṭuŋa wi baṣooradan bakwoonṭ baankhil ppok kēme kalaṭ.

¹⁶ Bašinan na baninan, babak bašinan, bayiṭan na banohan, badoo luŋ kakeeṣaaran, bafiŋ batum ṭi an.

¹⁷ Bañaanṭ bti baṣooran ṭiki nafiyaarēn.

¹⁸ Kē bkow nin baankluŋ kade'u.

¹⁹ Natamaan maakan, hēnk di nakluŋ kakaana ubida wi manjoonan.

Utoka Yerutalem

(Maci 24.15-22; Markut 13.14-20)

²⁰ « Woli naluŋ awin kē bangoli bafuoy Yerutalem, nameen kē daban ṭi pṭokana.

²¹ Banwoonṭ ṭi utaak wi *Yuda wal mēnt baṭiin bamena du inkunṭ iweek, banwoonṭ ṭi Yerutalem meēt baṭiin bapēn, banwoonṭ du ŋṭeeh wal mēntṭ bawutan kaneej ubeeka,

²² ṭiki ŋnuur mēntṭ ŋawo ŋi Naṣibaṭi akkobuŋ bañaanṭ biki nul banjubanuluŋ, ŋnuur ŋi iko impiitaniinṭ bti ikdolaniinṭ.

²³ ŋnuur mēntṭ, baaṭ bankwoonṭ na iyinṭ, na bankbootanuŋ bawuṭan! Pjuuk pweek pawo ṭi utaak wi, udeeb wi Naṣibaṭi ubot uwala ṭi bañaanṭ.

²⁴ Bafiŋ baka na ikej, kamob baka kaya katuh du ŋṭaak bti, banwoonṭ baamme Naṣibaṭi baluŋ kapoṣ Yerutalem katok ṭokan da te wi ŋwal ŋi baka ŋakbaaŋ.

Yetu aṭup jibi Abuk ŋiintṭ aklunṭ kabi ṭi umundu

(Maci 24.29-31; Markut 13.24-27)

²⁵ « Iko inkyuujuŋ kē *Abuk ŋiintṭ abi iwinana ṭi unuur, ṭi pli, na ṭi ŋjah. Kē ṭi mboṣ, bañaanṭ baluŋ kahaajala, kayewla phomp pi bdēk na pi ŋmaaronṭ.

²⁶ Bañaanṭ baluŋ kakeṭ palēnk, wi bakṣaluŋ iko inkluŋṭ kajotna umundu wi bañaanṭ bafēṭuŋ, iko yi baṭi ilunṭ kaṣinṭar.

²⁷ Wal mēntṭ wi wi bakwinuŋ Abuk ŋiintṭ awuŋ na mnhina na mndēm mnweek ṭi kanfēluŋ.

²⁸ Woli iko mēntṭ ijunṭ pwinana, nahet kakat kēṣ, ṭiki mbuur mi nan mañfiogi. »

Uhoñ wi bjaak

(Maci 24.32-35; Markut 13.28-32)

²⁹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan bjaak na mnko bti.

³⁰ Woli manjuna jun pṭeeñ, naji wonṭi naten ma nabi me me kē pti pañfiogi.

³¹ Kē hēnk woli naluŋ awin iko yaŋ kē ibani, nameen kē *Pših pi Naṣibaṭi paban ṭi pbi.

³² Na manjoonan, dṭupan, kawuuŋ ki kaankṭēp bē iko mēntṭ bti iinwinanaa.

³³ Baṭi na mboṣ ŋaba, kē ŋṭup ŋi naan ŋaṣē wo ŋaankba. »

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Markut 13.33-37)

³⁴ Yetu akak aji : « Nalipariin, nakwut ŋhaaṣ ŋi nan ŋaduka ṭi onoh uweek, na ukuj, na manṭaaṣ mi umundu, nado kaṭi unuur mēntṭ ukur kur ujutni'an

³⁵ ji bridiya, ṭiki unuur mēntṭ uban ṭi bañaanṭ bti biki umundu.

³⁶ Nawoon bten keeri, nado kañehan Naṣibaṭi wal undoli, nahilna nabuur ṭi iko inwoonṭ yi pbi bti, nabot nahilna nanaṭ ṭi kadun ki *Abuk ŋiintṭ. »

ŋnuur ŋbaañṣaani ŋi Yetu

³⁷ Na pnak, Yetu aji wo du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi kajukan, na utejan aṣē ya kafēr du pnkuŋ pi bajaanṭ bado « Pnkuŋ pi Mnoliwera. »

³⁸ Wal wi nfa mambananṭ ban, bañaanṭ bti kaṣē bi du Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi pa ptiinka.

22

Baṭejanṭ baweek na bajukan Bgah batiinkar pa pfiŋ Yetu

(Maci 26.1-5,14-16; Markut 14.1-2,10-11)

¹ Ufettu wi ipoom indaṭ wi bajaanṭ bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal mēntṭ.

² *Baṭejanṭ baweek na *bajukan Bgah banjal pfiŋ Yetu, aṣē ṭi uko wi bañaanṭ bakbiinṭ kado, ukaaŋ kē bakla jibi bakdoli kadoo kañiŋa.

³ Kê uşal wi *Fatana uşë neej ti Yudat, i bajaan bado Itkariyot, anwoon alonj ti *banjañan iñeen na batëb.

⁴ Aya du bañen baweek na baweek biki bangoli bayen *Katoñ Kaweek ki Naşibañi, atiinkar na baka jibi akwuli baka Yetu.

⁵ Balilan fuñ aşë dinan pwula itaka.

⁶ Kê ul, aşë la wal wi akwulun baka'a, bë pntuk pi bañaan paankmaar.

Yetu abomandër na banjañan pa ufettu wi Mnjeeh

(Maci 26.17-25; Markut 14.12-21; natenan ti Yowan 13.21-30)

⁷ Ti wal wi *ufettu wi ipoom indat, unuur wi bajaan bafin nkaneel pñenanana *ufettu wi mnjeeh ubani.

⁸ Kê Yetu aşë yil Fimonj Piyeer na *Yowan aji na baka : « Nayaan najun un kañah ki ufettu. »

⁹ Kê başë hepar a aji : « Ƨun di di injalun njuñnu ka? »

¹⁰ Kê aşë teem baka aji : « Natenan, woli naneej ti ubeeka, nayit na ñiint alon ankuñiñ pdunk pi meel. Naşaşana, du katoñ ki akyaan kaneej,

¹¹ naji na ajug katoñ : “Najukan aji : Ƨun di meeti di akdeenuj pde pi ufettu na başaşarul dawoonj?”

¹² Ayuujan du bko duuñ, meeti dhaan danwoon na iko yi naknumiñ bti. Dul di di nakyaan kabomanun ñhilna nde pde pi ufettu. »

¹³ Kê bayaa, aya awin iko bti jibi Yetu ajakun na baka, aşë jun pde.

Kañah kabaañsaani

(Maci 26.20,26-29; Markut 14.17,22-25; 1 Korint 11.23-26)

¹⁴ Wi wal wi pde ubanun, kê Yetu aşë Ƨo ti umeşa na *banjañanul.

¹⁵ Wi wi aşaan aji na baka : « Djal maakan kade pde pi ufettu* wi na an ji ndo kaneej ti mnhaj.

¹⁶ Dñupan, mënkañ ade pa te wal wi uko wi pde pi pakñenanun ukdolaniñ du *Pşih pi Naşibañi. »

¹⁷ Ajeñ pnkalame plon, abeeb Naşibañi aşë ji : « Nayeenkan pa, nafaşiir ;

¹⁸ dñupan, mënkañ adaan poot te wal wi *Pşih pi Naşibañi pakbiñ. »

¹⁹ Wi abaan, aşë jej kapoom, abeeb Naşibañi, akitëş ka awul baka aşë ji : « Uleef naan wi wi, unwulaniñ pa an. Nalunjiñ nado kado hënk, uwo mnleşan mi naan. »

²⁰ Wi babaan pde, akak ado hanj na pnkalame aji : « Poot pi pawoon pñaak pi naan pantulun pa an, pi Naşibañi añenanun bhoñar bhalu. »

Yetu aşup aji alonj ti banjañanul akwaapulun

(Maci 26.21-25; Markut 14.18-21)

²¹ « Natenan, ñaan anwoon i kawaapën afo na nji ti umeşa wi.

²² Na manjoonan, *Abuk Ñiint awo kakeñ jibi Naşibañi ajakun, kê ñaan anşaan awaapa aşë wuñan! »

²³ Wal mënñ, kê *banjañan başë wo ti pla ñaan ahonj ti baka akdolun uko wanj.

In awoonun naweek?

(Maci 20.24-28; 19.28; Markut 10.41-45)

²⁴ Blañar bapën ti *banjañan kê bañal kame i bahilanun kaji awoonun naweek ti baka.

²⁵ Kê Yetu aşë ji na baka : « Başih biki ntaak baji bañotna biki başihun, kê bañihun bado kê baji badu baka “bado bnuura”

²⁶ Kê uşë pañ pa an, anwoonun naweek ti an awo kañep Ƨep kawo ji anwoonun nam-poñi, kê ankwulun uworda awo kañep Ƨep kawo ji ankdolonj uko wi uworda ujakun.

²⁷ In adëmun ba? Anñoon ti umeşa kême ankyişulun pde? Mënñ anñoon ti umeşa a i? Nji kê nşë wo ti ptoofan, ji anklemparun bañaan! »

Uko wi Yetu ahonun banjañan

(Maci 19.28)

²⁸ « An nawo na nji wal wi nwoon ti mnhaj bti,

²⁹ kê jibi Paapa awulun pşih, hënk di di nkaan awulan pa.

³⁰ Nalun kade kabot kadaan na nji du pşih pi naan, kabot kaño ti itij yi pşih, kawayëş kntaali iñeen na ktëb ki *Itrayel. »

Yetu aşup aji Fimonj Piyeer alun kapok pme'a

(Maci 26.31-35; Markut 14.27-31; natenan ti Yowan 13.36-38)

³¹ Kê Yetu akak aji : « Fimonj, Fimonj, *Fatana añehan pa phil kaşinñ şinñanan ji ndeey ti kajeñ.

³² Kê nji, nşë ñehan Naşibañi pa iwi, ihilna inañ iliint ti pñyaar. Woli ilun akak ti nji, ktëñtën batëñtu. »

³³ Kê Fimonj Piyeer aşë ji na a : « Ajugun, woli uwo pya ukalabuş kême woli udoo wo pkeñ na iwi, nji wi. »

³⁴ Kê Yetu aji na a : « Fimonj Piyeer, dñupu, ji uguk udo kahaan nña di, ipok pme'ën nyaaş nwanjanñ. »

Umbootu, umañ na keñ

³⁵ Kê Yetu aşë hepar *banjañan aji : « Wi mbiñ ayilan bë naantij nin umbootu, nin umañ, nin işapaat, nawaan uko ulonj i? » Kê bateem aji : « Nin ukoolan. »

³⁶ Wi wi aşaan aji na baka : « Kê hënkun, ankaan umbootu awo kajeñ wa, na ankaan umañ, kê anwoon aanka keñ, awo kawaap umanta wi nul, kanug ka.

* 22:15 Pde mënñ paji paleşan wal wi Naşibañi abuurunun bayudan pjuuk du Ejiptu.

³⁷ Dɔpan, uko wi Ulibra wi Našibaŋi uɔupun uwo kadolana ŋi nji : “Baɔu'a na bado buɔaan.” »

³⁸ Baɔasarul bajaka wal mēnt; « Ajugun, ikej itēb yii yi. » Kē ateem baka aji : « Ukēsi. »

Yetu aňehan Našibaŋi du pnkuŋ pi mnoliwera

(Maci 26.36-46; Markut 14.32-42)

³⁹ Yetu apēn aya du Pnkuŋ pi Mnoliwera jibi ajonun kado. Baɔasarul kē baya na a.

⁴⁰ Wi abanun du dko mēnt ašē ji na baka : « Nadoon kaňehan Našibaŋi nawutna kajot ŋi kaguuru. »

⁴¹ Wi wi ašaan aduk baka btiišu ašē ŋup aňehan Našibaŋi

⁴² aji : « Paap, woli iňali, klowanaan mn-haj mi. Kē mēnt uňal wi naan ušaan awo kadolana, wi nu wa. »

⁴³ [Wal mēnt, kē *uwanjut wi Našibaŋi ulon ušē pēn ŋi kadunul pa ptēŋtēna.

⁴⁴ Yetu ahaajala maakan, ašē ŋehan Našibaŋi maakan. Uyikaj wi nul udoo kak ji pňaak ajat.]

⁴⁵ Wi Yetu aňehanun Našibaŋi aba, ašē naɔa, akak du baɔasarul, aťenk baka kē bakŋoyēnt, banoor maakan ŋiki bajooťani.

⁴⁶ Kē ašē ji na baka : « we ukaan kē nakŋoyēnt ba? Nanaťiin naňehan Našibaŋi, nawutna kajot ŋi kaguuru. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Markut 14.43-49; nate-nan ŋi Yowan 18.3-11)

⁴⁷ Yetu ahum kaťiini, kē pntuk pi baňaan pašē wuj. Yudat, alon ŋi *banjaňan iňeen na batēb kē awo ŋi kadun ki baka. Abi aňog Yetu pa pmooka.

⁴⁸ Kē Yetu ašē ji na a : « Yudat, imook mook *Abuk ŋiint kawulna'a! »

⁴⁹ Wi banwoon na Yetu bawinun uko un-kbomanderun ašē ji na a : « Ajugun, ŋtib baka na ikej? »

⁵⁰ Kē alon ŋi baka apēnan kej atib afal kabať kadeenu ki nalempar *naših i baťejan.

⁵¹ Kē Yetu ašē ŋiini na baka aji : « Naťaňaan. » Wi wi ašaan aban kabať ki ŋiint un ajeban ka.

⁵² Yetu aťiini wal mēnt na *baťejan baweek, na baweek biki bayen *Katoh Kaweek ki Našibaŋi na bantohi bambiin pmoba aji : « Dwo nado buɔaan i, kē nado bi pmobēn na ikej na induk? »

⁵³ Dji kawo na an ŋnuur bti du Katoh ki Našibaŋi, kē naando na pmobēn. Kē wal wi ušē wo wi nan, wi baňaan biki utejan bajaan banaɔa. »

Fimor Piyeer apok aji aamme Yetu

(Maci 26.57-58,69-75; Markut 14.53-54,66-72; natenan ŋi Yowan 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Bamob Yetu wal mēnt ašē ŋiinta aneejan du katoh ki *naših i baťejan. Fimor Piyeer kē ašē low du kafet aťaša.

⁵⁵ Batehan bdoos ŋi ptoof pi blay kē baňaan baťo afooy ba atēma, kē Fimor Piyeer akak aťo da.

⁵⁶ ŋaaf nalemp alon awina kē aťo aňog bdoos ; kē ašē tena bnuura ašē ji : « ŋiint i kak awo na a! »

⁵⁷ Kē Fimor Piyeer ašē laťa aji : « ŋaafu, mēmme'a »

⁵⁸ Baťo btiišu, kē ŋiint alon akak awina, aji : « Iwi kak iwo alon ŋi baka! »

Kē Fimor Piyeer ateema aji : « A-a, mēnwo na baka. »

⁵⁹ Baťo uko ji uwoori, kē alon akak aťup aji : « Natenan, manjoonan ma, ŋiint i awo na a, adoo wo i *Galilay. »

⁶⁰ Kē Fimor Piyeer ateem aji : « Iwi, mēmme uko wi ikjakuŋ. » ŋi dko mēnt, wi aktiiniin, kē uguk ušē haan.

⁶¹ Kē Ajugun ašē kok aten Fimor Piyeer. Wi wi ašaan ales uťup wi Ajugun abiin aťupa : « Fimor Piyeer, dťupu, ji uguk udo kahaan nťa di, ipok pme'ēn njaas ŋwajanť. »

⁶² Wi wi Fimor Piyeer ašaan apēn bdig, awooni maakan.

Bakob Yetu abot akara

(Maci 26.67-68; Markut 14.65)

⁶³ Bankyenun Yetu bawo ŋi pbeja, abot akoba.

⁶⁴ Baji bawuna kēs kašē hepara kaji : « In akobiin? Iwi *Naťupar Našibaŋi, ɔpan ŋaan ankobiin! »

⁶⁵ Bakak akara, ikar itum ilon kak.

Baňoof Yetu uruha wi bayuday

⁶⁶ Wi unuur ujintun, bantohi *bayuday, *baťejan baweek na *bajukan Bgah kē bašē yitiir. Bado kē baťij Yetu ŋi kadun ki baka,

⁶⁷ ašē ji na a : « Woli iwo Krittu, kťupun. »

Kē ateem baka aji : « Woli dťupan, naank-fiyaar,

⁶⁸ kē woli dheparan uko ulon, naankteemēn.

⁶⁹ Kē hēnkun *Abuk ŋiint ašē ɔo du kaňen kadeenu ki Našibaŋi anhiiniin iko bti! »

⁷⁰ Wal mēnt, kē bukal bti bašē ji : « Iwoon Abuk Našibaŋi keeri? »

Kē ateem baka aji : « Naťupi, dwo a. »

⁷¹ Kē bašē ji : « ŋkak anuma alon aťupun i? Un ŋi ibaťun ŋtiinkna wa ŋi mntumul! »

23

Baňoof Yetu du Pilat

(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; natenan ŋi Yowan 18.28-38)

¹ Wi wi baňaan bti banťoon *uruha wi *bayuday bašaan anaɔa, aňoof Yetu du kadun ki *Pilat.

² Bajun ptapara aji : « Ntjnk ñiint i kē awo ti pyewlën bañaan biki utaaq ; aji ji na baka bawut pluk *Fetar naših najeenkal daaša, abot aji ul ti uleeful awoon *Krittü, naših. »

³ Kē Pilat ašë hepar Yetu aji : « Iwi, iwoon naših i bayuday i? » Kē Yetu ateema aji : « Iwi, Ijakun harj. »

⁴ Kē Pilat ašë ji na *bañan baweek, na pntuk pi bañaan: « Mēnwin uko ulonj unkaan nji ñiint i aduknaanaa. »

⁵ Kē bašë taman maakan aji na a : Awuuk bañaan bapataša na pjukan pi nul, ajunna du *Gallay, ašëpna Yuda, ašë bi hēnkun te ti.

⁶ Wi Pilat atiinkun uko warj ašë hepar aji : « Ñiint i awo i Gallay i? »

⁷ Kē wi ameen kē awo i utaaq wi *Herod ašihun, kē ašë do kē bañoča Herod anwoon ti Yerutalem tun nnuur mēntan nuj.

Bañoč Yetu du kadun ki Herod

⁸ Wi *Herod awinun Yetu ašë lilan maakan, anjal undiimaan pwin Yetu, űiki atiink kē baktiiniyaan iko yi adolonj, abot anjal kawina ado mlagre mlonj.

⁹ Herod awo ti phepar Yetu iko itum, kē apok pteema.

¹⁰ Wal mēnt kē *bañan baweek na *bajukan Bgah bašë huuran iko yi baktaparulunj.

¹¹ Wi wi Herod na bangoli biki nul bajunun pbenj Yetu akowandēna, ašë woharēna kamiša ki naših. Bakakana du Pilat.

¹² Herod na *Pilat bambiin ašoorad, kē bakak unuur mēnt banoh.

Bañaan baji na Pilat awutan Barabaat

¹³ *Pilat ado kē badu *bañan baweek, baweek biki *bayuday na bañaan bti,

¹⁴ ašë ji na baka : « Nañjēn ñiint i, aji awo ti pyewlën utaaq, kē nhepara ti kadunan, awo mēnwin nin uko ulonj ti iko yi nataparulunj. »

¹⁵ *Herod kak aanwin nin uko ulonj wi adoonj, wi akakanun nja a. Nawini, ñiint i aando do nin uko ulonj unkēšun akei.

¹⁶ Ddo bakoba bašë bawutana. »

¹⁷ [Ufettu undoli *Pilat aji wo i pwutan pa baka nakalabuš alonj.]

¹⁸ Kē bašë huuran bukal bti aji afin Yetu ašë wutan Barabaat!

¹⁹ Barabaat awo wal mēnt ukalabuš űiki ayewlën ubeeka abot afin ñaanj.

²⁰ Kē Pilat anjalun pwutan Yetu akak aűini na baka.

²¹ Kē bakhuuranaara huuran aji : « Pañana! Pañana! »

²² Kē akak aűini na baka uyaas uwajantjēn aji : « we wi ñiint i adolonj uwuűaan ba? Mēnwin nin uko ulonj unkēšun bafiña, ddo bakoba kašë kawutana. »

²³ Kē bukal bašë huuranaara huuran maakan ahepar bapaña, kē pñaat pakdēma dēm

²⁴ te kē Pilat adoo dinan baka uko wi baheparunj.

²⁵ Awutan ñiint i bakheparulunj, i bawatun ukalabuš űiki ayewlën utaaq abot afin ñaanj. Wi wi ašaan awutar baka Yetu badola uko wi banjalunj.

Yetu awo ti bgah bi mnhaj

²⁶ Wi bakyaan na Yetu, bamob ñiint alonj i katim ki Timonj, i ubeeka wi Kuren anwooni uűeeh, aűu'a pkuña krut űi kafet ki Yetu.

²⁷ Pntuk pweek pašaša, na baat balonj bankunjin inen abot ašëga.

²⁸ Kē Yetu ašë kok aji na baka : « An baat biki Yerutalem, nawutan kawooni pa nji! Nadoon kawooni pa njeefan na babukan!

²⁹ Nnuur nabi nji baklunj kado kaji : “Banurandēni, baat banwoonj baanhil pbuk, na iyin inwoonj iimbuki, na mnwil manwoonj maambootani!”

³⁰ Wal mēnt bañaan bado kaji na inkun iweek ijotna baka, kaji na inkun impoti imoy baka!^o

³¹ Woli bado bmul bñow hēnk, hum di di baklunj kado na bkay*? »

³² Bañj kak bado buñaan batēb pa pya kafin na Yetu.

Yetu aparjanaa

³³ Wi babanun du dko di bajaan bado « Kaheem ki bkow » ašë pañ Yetu da, ul na bado buñaan batēb buknj, alonj űi kañenul kadeenu, alonj űi kamayu.

³⁴ [Kē Yetu ašë ji : « Paap, miirēn baka : baamme uko wi bakdolunj. » Bangoli bafaasiiir imiša yi nul wi badolonj kanun na mnlak katenna uko wi andoli akytanaanunj.]

Baben Yetu abot akara wi awoonj űi krut

³⁵ Bañaan babi anañ bten. Kē baweek biki baka, bašë beña aji : « Abuuran balonj, abuuraan uleeful, woli awo *Krittü i Našibaűi adatun! »

³⁶ Bangoli kak babeña : baji bañoga kawula poot ptaakñaan,

³⁷ kašë ji na a : « Woli iwo naših i *bayuday, buuraan uleeful! »

³⁸ Bapiit űi bkowul duuű űi krut aji : « I, AWOONJ NAŠIH I BAYUDAY. »

³⁹ Alonj űi bado buñaan i bapañunj űi krut awo űi pkar Yetu aji na a : « Iinwo Krittü i? Buuraan uleeful ikuű ibuurananun. »

⁴⁰ Kē natēbantjēn ašë noman na atēntul unj aji na a : « Iindo ji kűi Našibaűi, te bawo űi pdolu uko unnaamunj na wi bakdolulunj!

^o 23:30 Hotey 10.8.

* 23:31 Bašal aji Yetu awoonj bmul bñow, kē banwoonj űi pjuuban bawoonj bmul bkay.

⁴¹ Uliņ liņ pa un, ņwo ʈi pluk buʈaan bi ņdolun ; kē ul ašē wo aando nin buʈaan blon. »

⁴² Wi wi ašaņ aji : « Yetu, luņi ilešēn, woli iluņ abi na pših pi nu. »

⁴³ Kē Yetu ašē teema aji : « Na manjooan, dʈupu, nʈa di, iwo na nji du baʈi. »

Pkeʈ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Markut 15.33-41; nate-nan ʈi Yowan 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ ʈi udiin unuor, unuor umara mara awunana, kē bdēm bawala ʈi umundu bti, ado ņwoori ņwajanʈ. Wi wi blaañ bkēm maakan banjaan baneenan bañaan pneej du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Našibaʈi batowiiņ ʈi ptoof.

⁴⁶ Kē Yetu ašē do pdiim pweek aji : « Paap, dkakan uhaaš wi naan ʈi iñen yi nu. » Wi ajakuņ haņ, ašē jēmša.

⁴⁷ Naših i bangoli iñeen-week baromeņ awin uko unʈēpuņ ašē dēman Našibaʈi aji : « Na manjooan, ñiint i awo natool ! »

⁴⁸ Wi Bañaan batum bambiin pten baw-inuņ uko unʈēpuņ, baʈiis, ašē kuņa iñen.

⁴⁹ Banoh Yetu bti na baat bangakandēranuņ na a du *Galilay banaʈ alow aten.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; nate-nan ʈi Yowan 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ñiint alon i katim kawoon *Yotef, anwoon i ubeeka wi *bayuday wi bajaan bado Arimati, awo da wal mēnt, awo ñaan najoob bkow, natool. Awo ʈi pyoonk ubi wi Pših pi Našibaʈi. Awo ʈi bañaan banjaan baʈo kawayēš du *uruha wi bayuday ašē wo aandinan ʈi uko wi bawayēš bandukiin badinanuņ abot ado.

⁵² Yotef aya du Pilat, ahepara puum pi Yetu.

⁵³ Awalān puum ʈi krut, abooʈan pa na blaañ bi ifaal ašē neejan pa ʈi bhēr blon bi bajipuņ ʈi kabaņ ki plaak, bhēr bi bawoon baambaan kamoya nin ñaan.

⁵⁴ Unuor wi pbomandēr wa, ʈiki *unuor wi pnoorfēn wi bayuday uñogi.

⁵⁵ Kē baat banwoonun *Galilay na Yetu bašē ʈaš Yotef, baya, aten bhēr, awin jibi babēkani puum.

⁵⁶ Wi wi bakakuņ ubeeka pboman ukēra na ukēra ujuņ ulil pʈēkēñ wi bayuday bajaan bakēr ʈi puum. ʈi *unuor wi pnoorfēn wi bayuday, kē banoorfēni, ʈiki hēnk di bgah bajakuņ.

24

Yetu anaʈa ʈi pkeʈ

(Maci 28.1-10; Markut 16.1-8; natenan ʈi Yowan 20.1-10)

¹ Na nfa kub, ʈi unuor unʈašun *unuor wi pnoorfēn, baat baya du bhēr, aʈij ukēra wi babomanuņ na ukēra ujuņ ulil pʈēkēñ.

² Baʈēnk kē plaak pweek maakan pandētnuņ plēman pi bhēr kē pakēlanaa, awo ʈi kabaņ.

³ Baneej, ašē wo baantēnk puum pi Yetu Ajugun da.

⁴ Bañoņar, baamme uko wi bakdolun, kē biinʈ batēb banwohariin imiša inknuuruņ bašē pēn awinana ʈi kadun ki baka.

⁵ Balēnk maakan, ašē juʈ, kē biinʈ bukuņ bašē ji na baka : « Nabaa la we ñaan najeb ʈi bankeʈu ba? »

⁶ [Aanwo ʈi, Našibaʈi anaʈana ʈi pkeʈ.] Nalešan uko wi abiin ajakan wi ahumuņ du *Galilay.

⁷ Aʈiini na an aji *Abuk Ñiint awo i kawu-lana du bado buʈaan, kapaņana ʈi krut, kašē kanaʈa ʈi pkeʈ unuor uwajanʈen. »

⁸ Kē bašē leš ņpuņ nji Yetu.

Banjaan bapok pfiyaar uko wi baat baʈupuņ baka

⁹ Wi baat bawoonuņ bhēr, bakakalēš iko mēnt bti *banjaan iñeen na alon na bandukiin bti.

¹⁰ Baat mēnt bawoon *Mariya i ubeeka wi Magdala, Yowana, na Mariya anin Yakob. Baat bangakandēruņ na baka bakak aʈup wa banjaan;

¹¹ kē bukal bašē nuņ kē babura ʈupa ʈup, baanfiyaar baka.

¹² [Kē Fimoņ Piyeer ašē naʈa wal mēnt aʈi te du bhēr. Ajiņ aten, ašē winaara ilaañ ʈañ, wi wi akakuņ katohul añoņar ʈi uko unʈēpuņ.]

Baʈašar Yetu batēb bankyaan untanka wi Emayut

(Markut 16.12-13)

¹³ ʈi unuor mēntan, baʈašar Yetu batēb batool pya untanka wi Emayut unlowiiruņ na Yerutalem uko ji ņwoori ņtēb ņi poš.

¹⁴ Bawo ʈi pʈiiniyaan iko intēpuņ.

¹⁵ Wi bakʈiiniin, alaʈar, kē Yetu ʈi uleeful ašē ñog baka agakandēr na baka,

¹⁶ kē uko ulon ušē neenan baka pyikrēna.

¹⁷ Yetu kē ašē ji na baka : « we wi nabaan aʈiiniyaan hēnk wi nakpošun ba? »

Kē banaʈ, ajoʈan.

¹⁸ Alon ʈi baka anwoon katim ki Kleyofat kē ašē ʈiini na a aji : « Unaam iwoha aloolan, anwoon ʈi Yerutalem anwoon aamme uko unʈēpuņ ʈi ņnuur ņi! »

¹⁹ Kē ateam baka aji : « We ula ba? » Kē baji na a : « Uko wi Yetu i ubeeka wi *Nataret! Abi wo *Naʈupar Našibaʈi anhiniin, ʈi udo na uʈup ʈi kadun ki Našibaʈi na ki bañaan bti.

²⁰ Baʈeņan baweek biki nun, na baweek biki nun bawula kē baʈu'a pkeʈ, apana ʈi krut.

²¹ Nbi haŋ aji ul awoon i kabuuran *Itrayel, kē iko yan bti iŋē do hēnkun ŋnuur ŋwajanŋ ŋi iŋēpi.

²² Baat balon banwoon na un, kē baŋē ŋonjarēnun maakan na manjoonan. Baya na nfa kub du bhēr,

²³ kē wi bawoon baanwin puum pi nul, aŋē wuŋsa. Bajakun aji ŋwanjut ŋado pēn awinana ŋi kadun ki baka aji awo najeb.

²⁴ Balon ŋi un baya du bhēr, aŋēnk kē bawo jibi baaŋ baŋupun baka ; kē ul, baŋē wo baanwina! »

²⁵ Wal mēnt kē Yetu aŋē ji na baka : « An bawaan ŋŋal, naji nanoom ŋi pfiyaar iko bti yi baŋupar Naŋibaŋi bajakun!

²⁶ *Krittu aanwo i lah kahaj hēnk i, ji abi adej kaneej du mndēm? »

²⁷ Wi wi aŋaan ajunna ŋi uko wi *Moyit apiitun, aŋiiniyaan uko wi Baŋupar Naŋibaŋi bti, aŋēpna ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi apiban baka uko wi baŋupun ŋi a.

²⁸ Wi baŋogun ufēt wi bawoon i pya, kē Yetu aŋē awo ji ŋaan ankyaan na bgahul.

²⁹ Kē baŋē dabēra aji na a : « ŋoon na un, unuur uyobi, utejan udobi ban ban. » Kē aneej aŋo na baka.

³⁰ Wi wi aŋaan aŋo ŋi umeesa na baka, ajej kapoom, abeeb Naŋibaŋi, aŋē kitēs ka awul baka.

³¹ Wal mēnt kē kēs kaŋē haabŋa na baka kē bayikrēna, wi wi aŋaan ayon ŋi kadun ki baka.

³² Kē baŋē ŋiini bukal bukal aji : « Nēntiink lah mnlilan ŋi iŋēbun i, wi aktiiniin na un du bgah abot apibanun Ulibra wi Naŋibaŋi? »

³³ Banaŋa ŋi dko mēnt akak Yerutalem. Baya ŋēnk da *banjaŋan iŋēen na alon banwoyi da na batēnt baka,

³⁴ kē bakŋiini aji : « Ajugun anaŋa ŋi pket na manjoonan, apēn awinana ŋi kadun ki Timon! »

³⁵ Kē bukal baŋē kakalēs uko unŋēpun ŋi bgah na jibi bayikrēnun Yetu wal wi akitēsun kapoom.

Yetu apēn awinana ŋi kadun ki banjaŋan (Maci 28.16-20; Markut 16.14-18; natanan ŋi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjaŋan 1.6-8)

³⁶ Bahum kaŋiini, kē Yetu ŋi uleeful aŋē pēn ŋi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an. »

³⁷ Balēnk maakan, ŋiki baŋal aji bawin ujurte.

³⁸ Kē Yetu aŋē ji na baka : « we ukaan kē nayewlaa ba? We ukaan kē nawo na ŋŋal ŋtēb ŋi iŋēb yi nan ba? »

³⁹ Natanan iŋēen na ihoŋ yi naan : Nji a na manjoonan! Nabanaan, naten, ujurte uunji uka uleef utēnt wi, upaŋ na nji, jibi nahilanun kawin. »

⁴⁰ [Aŋiini han aŋē diiman baka iŋēen na ihoŋ yi nul.]

⁴¹ Kē jibi bawoon ŋi mnlilan abot aŋonar, ukaan kē baanhilan afiyyaar, kē aŋē hepar baka aji : « Nawo na uko ude ŋi i? »

⁴² Kē bawula utēb wi baŋoowun.

⁴³ Ajej wa, ade ŋi kadun ki baka.

⁴⁴ Wi wi aŋaan aji na baka : « Wi nhumun na an, ŋŋup ŋi, ŋi ŋi ŋŋupanaŋ: Uko wi Ulibra wi Naŋibaŋi ujakun ŋi ŋi ŋi dko di *Moyit apiitun, na di *baŋupar Naŋibaŋi bapiitun, na ŋi Iyeeh yi pŋaamarēn Naŋibaŋi, iko mēnt bti iwo yi kadolana. »

⁴⁵ Wal mēnt kē aŋē haabēs baka ŋŋal bahilna bayikrēn utup wi Ulibra wi Naŋibaŋi.

⁴⁶ Aji na baka : « Uko wi bapiitun wii wi : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaŋa ŋi pket unuur uwajanŋēn.

⁴⁷ Baŋaan bawo kaŋup ŋi katim ki nul ŋi baŋaan biki ŋtaak bti, kajunna ŋi Yerutalem, kaji na baka bawut pjuban, baŋelēs ŋbida, Naŋibaŋi ahilna amiir baka ipekadu.

⁴⁸ Nawo bamaar biki iko mēnt bti.

⁴⁹ Kē ŋi ŋi uleef naan, nŋē luŋ kawulan uko wi Paapa ahoŋun. An, nadukiin ŋi ubeeka te wal wi naktumun na phina panwoonun baŋi. »

Yetu apaya baŋi (Markut 16.19-20; natanan ŋi Ulemp wi Banjaŋan 1.9-11)

⁵⁰ Wi wi Yetu aŋaan aya na baŋaŋarul te ufēt wi Betani, aŋē tar iŋēen, aŋēhan Naŋibaŋi awul baka bnuura bi nul.

⁵¹ Wi akdolun han, aŋē duk baka, adeenana du baŋi.

⁵² Bukal, kē baŋē dēmana, aŋē kak Yerutalem, atum na mnlilan.

⁵³ Baji babi duka duka kadēman Naŋibaŋi du katoh kaweeek ki nul.

Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Aṭup ṭi ulibra wi uko wi Yetu adolon ṭi mboṣ na uko wi ajukanun bañaan, na pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṭaayi akuṭ ado iko itum maakan iñojarénaan ṭi kadun ki bañaan. Ulibra wi Yowan apiitun uunaam maakan na ṇi bi Maci, Markut na Luk. Yowan aṣal ké bañaan biki apiitun ulibra wi bame ṇibra mēnt na iko yi Yetu aṭupun da na iko yi adolon. Uko mēnt ukaan ké aampiit iko yi bi Maci, Markut na Luk bapiitun.

Yowan aṭup ṭi ujuni wi ulibra wi nul ṇaan i Yetu awoon. Aṭup aji Uṭup wi Naṣibaṭi ubiin ṭi umundu wi akak ṇaan najēn. Yetu ado iko iñojarénaan itum bañaan bahilna bayikrēn ké ul awoon Naṣih i Naṣibaṭi atarun adat aji ul akbuuranun bañaan. Uko unkaan ké Uṭup Ulil Unuura wi Yowan upaṭ na ṇi bandukiin wii wi : « Yowan akakalēṣ iko ilon yi Yetu aṭupun inkdiimanun ké awo i Naṣibaṭi : Yetu aṭup aji ul awoon bjeehi bi umundu, pde panjaan pawul ubida, meel manjaan manwul ubida, plēman pi ṇkaneel ṇmpoṭi ṇaktēpnun, nayafan nanuura, bko bdolni ubiṇu. Aji kak ul awoon bgah, manjoonan na ubida, ké aji naṭan bañaan ṭi pkeṭ kawul baka ubida.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pdēman Uṭup (1.1-18)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.19-34)
3. Yetu adat baṭaṣarul bateek (1.35-51)
4. Yetu ado ṇyaaṣ paaj na ulon iko iñojaréneun bañaan (2.1-12.50)
5. Kanēm kabaaṇṣaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayēṣ pi bawayēṣulun na pkeṭul (12.1-19.42)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (20.1-10)
7. Yetu apēn awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (20.11-21.25)

1 Du ujuni anwoon Uṭup ado bi wo'a wo, awo du Naṣibaṭi abot awo Naṣibaṭi.

2 Anwoon Uṭup awo na Naṣibaṭi du ujuni.

3 Naṣibaṭi aṭēpna ṭi a aṭak iko bti ; ṭi iko bti iṇṭakaniin nin kalon kaantakana bē kaantēpna ṭi a.

4 Ṭi ul di di ubida upēnnun, ké ubida mēnt uwo bjeehi pa bañaan.

5 Bjeehi bajeehan du bdēm, ké bdēm baanwun* ba.

6 Ubi ka ṇiint alon i Naṣibaṭi ayilun ; kati-
timul kawo Yowan†.

7 Abi kaṭup uko wi ameen bti ṭi bjeehi, bañaan bti baṭēpna ṭi a bafiyaar.

8 Mēnt Yowan ṭi uleeful awoon bjeehi ; abi bi ṭaṇ kaṭup uko wi ameen ṭi bjeehi.

9 Bjeehi mēnt bawoon na manjoonan bjeehi bambiin ṭi mboṣ kajeehan bañaan bti.

10 Anwoon Uṭup adobi wo'a wo ṭi mboṣ, ké Naṣibaṭi abot aṭēpna ṭi a aṭak ma, ké bañaan biki mboṣ baṣē wo'a wo baamme'a.

11 Abi ṭi katoh ki nul, ké bañaan biki nul baṣē wo baandi'a.

12 Ké bañaan bti banṣaan adi'a, afiyaara, aṭen baka ké bahinan pwo bubuk Naṣibaṭi.

13 Mēnt ṭi pṇaak kéme ṭi ṇiint na ṇaṭ kéme ṭi uko wi ṇiint aṇalun wi wi bawoonun bubuk Naṣibaṭi. Naṣibaṭi ul ṭi uleeful adolon ké bawo bubukul.

14 Anwoon Uṭup akak ṇaan najēn abi afēṭ na nja, ké ṇṣē win mndēm mi nul, atum na bnuura abot atum manjoonan. Aṣin awululun mndēm mēnt ul anwohan aloolan i abukun ṭaṇ.

15 Yowan aṭiiniyaan uko wi nul aji : « Ul i i nji njakun aji : “Ankmbiin ṭi kafet naan, ajotēn kadun ṭiki, ji mbi ndo kawo, ado bi wo'a wo.” »

16 Na manjoonan nja bti ṇji njeenka yeenk ṭi bnuura bṭum banwoon ṭi a.

17 Njeenkna bgah ṭi *Moyit, ké bnuura na manjoonan manṣē biina ṭi Yetu Krittu.

18 Nin ṇaan aambaan kawina Naṣibaṭi. Abukul i akaan anwoon Naṣibaṭi, ankabun ṭi Aṣin, ameeṭanulun.

Uko wi Yowan nabattaar aṭupun ṭi bkowul (Maci 3.1-12; Markut 1.1-8; Luk 3.1-18)

19 Uko wi Yowan ajakun wii wi, wi baweeek biki bayuday banwoon Yerutalem bayilun baṭenan Naṣibaṭi na bañaan balon banjaan balemp du *Katoh Kaweeek ki Naṣibaṭi ké baya hepara ṇaan i awo i.

20 Aampok pteem baka, abi ṭup ṭup baka ajintan aji : « Mēnt nji dwoon Krittu. »

21 Ké bateema aji : « Iwo in keeri? Iwo *Eli i? »

Ké aji na baka : « Mēnwo Eli. »

Ké bakak ajaka : « Iwoon *Naṭupar Naṣibaṭi i? »

Ké aji : « A-a. »

22 Ké baṣē ji na a : « Ṭupun keeri ṇaan i iwoon ṇhilna ṇya ṇṭup banyilun un. We wi wi iktupun ṭi iwi? »

23 Ké atem na ṇṭup ṇi *Itayi Naṭupar Naṣibaṭi aji : « Nji, dwoon:

pdiim pankhuuranun du *pndiis aji :

“Nadolan bgah bi Ajugun bawo bṭool.” »*

24 Bayili bukun bawo *bafaritay.

* 1:5 Ké bdēm baanwun ba : Balon baṣal aji ké dko di daji : ké bdēm baandi ba, kéme ké bdēm baanyikrēn ba. † 1:6 Yowan : Baṭiiniyaan ṭi Yowan Nabattaar. * 1:23 Itayi 40.3.

²⁵ Bakak ahepar Yowan kak aji : « Kë we ukaan kë ikbattaar wi iwoon iinwo Krittu, iinwo Eli, iinkak awo Naṭupar Naṣibaṭi? »

²⁶ Kë ateem baka aji : « Nji dbattaar na meel, kë alon aṣë wo ti ptoofan i nawoon naamme, »

²⁷ ankmbiin ṭi kafet naan, i nji ndoon awo meññoom kaṅup pfënṣa iṣapaat. »

²⁸ Uko mēnt uṭēpna du Betani du plut pi bdëk bi Yordan, dul di Yowan akbattaaraanun.

Uko wi Yowan Nabattaar aṭupun ṭi Yetu (Maci 3.13-17; Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

²⁹ Wi unuur ujinṭun, Yowan awin Yetu kë akbi, kë aṣë ji : « Anwoon unkaneel wi bṭeṅan wi Naṣibaṭi unkpēnanun pekadu di umundu awi. »

³⁰ Uko wi nul wi wi nji kaṭiiniyaanun wi njakun : « Ñiinṭ ankmbiin ṭi kafet naan ajotēn kadun, ṭiki, ji mbi ndo kawo, adobi woho wo. »

³¹ Nji ṭi uleef naan, mēmbi me'a, kë pdola ameeṭana ṭi bañaan biki Itrayel, pakaan kë mbi abattar na meel. »

³² Yowan aṭup ji ñaan namaar aji : « Dwin *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi kë uwala ṭi a awo ji ubalab ufaatal abi aṭo ṭi a. »

³³ Mēmbi me'a, kë anṣaan ayilēn aji mbattaar na meel aṣë jakēn aji : « Ñaan i ikwinun Uhaaṣ wi naan uwala ṭi a ubot uṭo ṭi a, un mēṅan akbattaaranun na Uhaaṣ wi naan. »

³⁴ Kë nji nṣë win abot aṭup kë i mēnt awo Abuk Naṣibaṭi. »

Baṭaṣar Yetu bateek

³⁵ Wi unuur ujinṭun, Yowan akak awo da na batēb ṭi baṭaṣarul.

³⁶ Awin kë Yetu aktēp kë aṣë ji : « Anwoon unkaneel wi bṭeṅan wi Naṣibaṭi i i. »

³⁷ Baṭaṣarul batēb bukun batiink uko wi ajakun aṣë ṭaṣ Yetu.

³⁸ Yetu akok awin kë bakṭaṣa aṣë ji na baka : « We wi naklaan ba? »

Kë bateem aji : « Rabi, ṭun di di iwoon ba? » Rabi dawoon najukan.

³⁹ Kë aji na baka : « Nabiin naṣë nawin. » Kë baya ame dko di awoon, aṭo na a unuur mēnt. Nwoori ṅbaakēr ṅi utaakal ṅakyaan pban wal mēnt.

⁴⁰ Andre aṭa Fimon Piyeer awo alon ṭi batēb bantiinkun uko wi Yowan ajakun aṣë ṭaṣ Yetu.

⁴¹ Adun awin Fimon naweekul aji na a : « Nwin Meṣuwa. » Meṣuwa dawoon Krittu.

⁴² Añooṭa du Yetu. Yetu ajabana kēs aṣë ji : « Iwoon Fimon abuk Yowan, hēnkun ido kadu'ana Kefat. » Kefat dawoon Piyeer[‡].

⁴³ Wi unuur ujinṭun, Yetu aṭu na pya utaak wi *Galilay. Aya awin da Filip aji na a : « Ṭaṣaan! »

⁴⁴ Filip awo i Bettayida, ubeeka wi bi Andre na Piyeer.

⁴⁵ Kë Filip aya awin Natanayel aji na a : « Nwin ñaan i Moyit aṭiiniyaanun ṭi Ulibra wi Bgah, i baṭupar Naṣibaṭi bandukiin bakaan aṭiiniyaan! Yetu i Nataret a, abuk Yotef. »

⁴⁶ Kë Natanayel aṣë hepara aji : « Uko ulon unuura uhil kapēnna du Nataret i? »

Kë Filip ateema aji : « Biini, iwin. »

⁴⁷ Yetu awin kë Natanayel akbi ṭi a, aṣë ji : « Abuk Itrayel na manjoonan akbiin hēnk, aamme kalagare. »

⁴⁸ Natanayel kë aṣë hepara aji : « Ṭun di imeennun ba? »

Kë Yetu ateema aji : « Ji Filip abi ado kadu'u, wi iwoon du bfig uṭeēh, dwinu. »

⁴⁹ Kë Natanayel aṣë ji na a : « Rabi, iwo Abuk Naṣibaṭi, iwo naṣih i *Itrayel. »

⁵⁰ Kë Yetu ateema aji : « Ifiyaar ṭiki djaku dwinu wi iwoon du bko uṭeēh. Ilun kawin iko indēmun apel yi iwinun ṅa. »

⁵¹ Wi wi aṣaan aji : « Na manjoonan, dṭupan, nalun kawin baṭi bahaabēṣa, ṅwanjut ṅabot ṅado kapaya, kawala ṭi *Abuk Ñiinṭ. »

2

Bniim du Kana

¹ Unuur uwajantēn bniim bloṅ bawo du ubeeka wi Kana du *Galilay, kë anin Yetu awo da.

² Yetu kak awo ṭi biki baduun babi bniim, ul na baṭaṣarul.

³ Poot pabaa, kë anin Yetu aṣë bi aji na a : « Baankak aka poot. »

⁴ Kë aṣë ji na a : « Abuk ñaat, we ukaan kë ikṭupēn uko wan? Unuur wi naan uundobi ban. »

⁵ Kë anin aṣë ji na balemp : « Uko wi akjakaranan, nadolan wa. »

⁶ Kdunk paaj ki mnlak kawo da ki bayuday bajaan baṭuuna meel mi bajaan badolna bañow. Pdunk paji pado uko ji ṅlitru ifeenweek.

⁷ Kë Yetu aji na balemp : « Natumaan idunk yi na meel. » Kë batuman ya.

⁸ Wi babaan kë aṣë ji na baka : « Naliikan hēnkun nañooṭ najañan iko. » Kë baliik añooṭ.

⁹ Ankjañanun añemi, kë uṣë wo ubiñu. Aamme dko di uwoonun, kë balemp baṣë me, bukal banliikun meel. Adu naniim,

¹⁰ aji na a : « Ñaan aji dun kawul poot panlilun, wal wi bañaan bakujun, kë baa pēnan panwoon paanlil maakan. Iwi, kë iṣë hank plil te hēnkun! »

[‡] 1:42 Kefat, Piyeer : Ṭi utup wi baramayen Kefat dawoon plaak ; ṭi utup wi bagrek Piyeer dawoon kak plaak.

¹¹ Uko waŋ uwoonj ujuni wi iko iŋonarënaan yi Yetu ajaan ado bañaan bahilna bame uko wi awoonj. Ado wa du Kana di Galilay, adiiman mndëm mi nul kè bañaarul bafiyaara.

¹² Wi abaan, ašë ya ubeeka wi Kaper-nawum, ul, na anin na babuk ašin na bañaarul, ado da ŋnuur ŋntiinku.

Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki Našibaŋi

(*Maci 21.12-13; Markut 11.15-17; Luk 19.45-46*)

¹³ *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uŋogi, kè Yetu ašë ya Yerutalem.

¹⁴ Aŋenk du *Katoh Kaweek ki Našibaŋi bawaap ŋgit na ŋkaneel na ŋbalab; batorkaar itaka bakak aŋoo da.

¹⁵ Ajej wal mënŋ ital aboman btintël ašë dook baka bti ŋi Katoh ki Našibaŋi bukal na ŋkaneel na ŋgit; afeŋ itaka yi batorkaar abot awat ŋmeeša ŋi baka.

¹⁶ Aji na bawaap ŋbalab: « Napënaan ŋko ŋi ŋi. Nawutan kakakan katoh ki Paapa dko dwaapi. »

¹⁷ Bañaarul bales wal mënŋ uko umpiitaniin ŋi Ulibra wi Našibaŋi: *Uŋal uweek wi nkaan pa Katohu ukfiŋnu.**

¹⁸ Wal mënŋ, kè baweek biki bayuday bašë ji na a: « Dolan uko ulonj unkyuujun kè ihilan kado kado uko wi ikdolonj hënk. »

¹⁹ Kè Yetu atem baka aji: « Nafomle Katoh ki Našibaŋi ki, kanaan ka ŋi ŋnuur ŋwajanŋ. »

²⁰ Kè bašë ji na a: « Bado ŋšubal iŋeen ŋbaakër na ŋšubal paaj pa pniw katoh ki mënŋ, kè iwi išë ji iniw ka ŋi ŋnuur ŋwajanŋ? »

²¹ Kè Yetu wal mënŋ ašë ŋiiniyaan ŋiiniyaan uleeful.

²² Kè hënk, wi abiiŋ anaŋa ŋi pkeŋ, bañaarul bales kè abi ji hanj, ašë fiyaar uko umpiitunj ŋi Ulibra wi Našibaŋi na uŋup wi Yetu abiiŋ aŋup.

²³ Jibi Yetu awoonj du Yerutalem ŋi wal wi Ufettu wi Mbuur, bañaan batum bafiyaara wi bawinunj iko iŋonarënaan yi akdolonj.

²⁴ Kè ul ašë wo aanfiyaar baka, ŋiki ame bañaan bti,

²⁵ abot awo aannuma ŋaanj aŋupa jibi ŋaanj awoori ŋiki ul ŋi bkowul ame uko unwoonj ŋi uhaaš wi ŋaanj.

3

Yetu na Nikodem

¹ Uka ŋfa ŋi *bafaritay ŋiiniŋ alonj i katim kawoonj Nikodem. Awo ŋi baweek biki bayuday.

² Aya du Yetu na utejan aji na a: « Najukan, ŋme kè iwo najukan i Našibaŋi ayilun, ŋiki nin ŋaanj alonj aanhil pdo iko iŋonarënaan yi ikdolonj woli Našibaŋi aanwo na a. »

³ Kè Yetu ašë teema aji: « Na manjoonan dŋupu, nin ŋaanj aanhilan kawin *Pših pi Našibaŋi bë aankak abuka buka* . »

⁴ Kè ašë ji na a: « Hum di di ŋaanj ahiniin kabuka kak wi adoŋj abi ŋaf? Ahinan kakak du kayin ki anin kabuka kak i? »

⁵ Kè ateema aji: « Na manjoonan dŋupu, ŋaanj anwoonj aankak abuka ŋi meel na Uhaaš wi Našibaŋi aanhil kaneej du Pših pi Našibaŋi.

⁶ Uleef uji ubuk uleef, kè uhaaš uji ubuk uhaaš.

⁷ Wutan kaŋonjar woli djaku, nawo kabuka kak.

⁸ Uyook uji ufuuŋ dko di unjal. Iji ktiink wa ufuuŋ bë iiniŋ kème dko di uwoonunj kème dko di ukyaan. Kè hënk di uwoonj kak pa bañaan bambukiinŋ ŋi Uhaaš wi Našibaŋi. »

⁹ Kè Nikodem ašë ji na a: « Hum di di uko mënŋ uhilunj kadolana? »

¹⁰ Kè ateema aji: « Hum di ihilunj kawo najukan ŋi Itrayel ašë wo iimme iko yanŋ? »

¹¹ Dŋupu na manjoonan, ŋji ŋiiniyaan uko wi ŋmeen kabot kaŋup wi ŋwinunj, kè an našë wo naanji nadinan pfiyaar uko wi ŋjakuj.

¹² Woli naanfiyaar wi ŋji kaŋiiniyaanunj iko yi mboš, hum di di naklunj kafiyaar woli dlunj aŋiiniyaan iko yi baŋi ba?

¹³ Nin ŋaanj alonj aampaya baŋi *Abuk ŋiiniŋ ŋaŋ [anwoonj du baŋi] awaliinŋ.

¹⁴ Kè jibi *Moyit adeenunj upula unŋak du *pndiiš*, hënk di Abuk ŋiiniŋ akdeenaniiŋ,

¹⁵ ŋaanj anfiyaarulunj ahilna aka ubida wi mnŋo.

¹⁶ « Našibaŋi anjal bañaan maakan adoo wul Abukul aloolan ŋaŋ i akaan, ŋaanj anfiyaarulunj awutna kakeŋ, ašë ka ubida wi mnŋo.

¹⁷ Našibaŋi aanyil yi Abukul abi aji na bañaan kè baduknaana awo i pkeŋ, ayila yil bañaan baŋëpna ŋi a babuur.

¹⁸ ŋaanj anfiyaarulunj aankduknaana, anwoonj aanfiyaara ado bi duknaana duknaana, ŋiki aanfiyaar ŋi Abuk Našibaŋi aloolan ŋaŋ i akaan.

¹⁹ Kè uko wi, ukŋuun bajii baduknaanaa: bjeehi baba ŋi umundu kè bañaan bašë magan bdëm apel bjeehi ŋiki iko yi bañaan baddolonj iwuw maakan.

²⁰ ŋaanj aankdolonj buŋaan apok bjeehi; unj mënŋan aankydu du bjeehi, kaŋi iko iwuŋaan yi adolonj iwinana.

²¹ Kè ŋaanj anjaan aŋaš manjoonan aji ya du bjeehi, kahilna kadiiman kè iko yi akdolonj iwoona du Našibaŋi. »

Yetu na Yowan Nabattaar

²² Wi iko yanj iŋëpuj, Yetu aya na bañaarul du uŋaak wi Yuda, aŋo da na baka abattaar.

* 2:17 Kaŋaam 69.10.

* 3:3 Bë aankak abuka buka: Baŋiiniyaan ŋi kak pbuknaana baŋi.

* 3:14 Natenan ŋi Mnŋfën

²³ Yowan kak awo ti pbattaar du Aeon kañog Falim tiki meel mantum da, kē bañaan babot abi'abi ti a pyeenk batitmu.

²⁴ Baandobi wata wal mēnt ukalabuş.

²⁵ Unuur uloŋ kē bṭup başē pēn ti baṭaşar Yowan na nayuday aloŋ ti uko wi bañow.

²⁶ Babi ti Yowan aji na a : « Najukan, ñaan ambiin awo na iwi du plut pi Yordan, i ibiin aṭiiniyaan uko wi nul awuŋ du abattaar kē bañaan bti bakya du a. »

²⁷ Kē Yowan ateam baka aji : « Nin ñaan aanhil kayeenk uko uloŋ bē uunwoona du baṭi.

²⁸ An ti uleefan namaar kē nṭiini aji : "Mēnwo Krittū kē başē yilēn ti kadunul."

²⁹ Naniim akaaŋ naniima, kē nanoh naniim anwoon da aji lilan woli aṭiink pṭiim pi naniim. Mnlilan mi, manwoon mi taan mandēm maakan keeri.

³⁰ Ul awo kado kadēm, nji nşē ndo kawala.

³¹ « Anwoonul baṭi apel bañaan bti ; anwoon i mboş, awo i mboş abot aji ṭup iko yi mboş. Anwoonul baṭi [apel bañaan bti]

³² aji ṭup uko wi awinul akuṭ aṭiink kē nin aloŋ aşē wo aanji di pṭiink uṭup wi nul.

³³ Anfyaaruŋ uṭup wi nul adiiman kē adinan kē uko wi Naşibaṭi ajakuŋ uwo manjoonan ;

³⁴ Naşibaṭi aji wul ñaan i ayilul Uhaaşul kakēşan aşē kaṭup uṭup wi Naşibaṭi.

³⁵ Naşibaṭi Aşin aŋal Abukul, akuṭ awula iko bti.

³⁶ Anfyaaruŋ Abukul aka ubida wi mnṭo ; anwoon aandi pṭiinka aancka ubida mēnt ; udeeb wi Naşibaṭi uji uwo ti a. »

4

Yetu na ñaaṭ i utaak wi Famariya

¹ Bafaritay batiink kē baji baṭaşar Yetu batum adoo pel biki Yowan kē abot aji battaar bañaan bampelul biki Yowan akbattaaruŋ.

² Yetu ul ti uleeful aanji battaar, baṭaşarul bajaan babattaar.

³ Wi aṭiinkul uko mēnt, apēn du Yuda akak Galilay.

⁴ Awo i kamuur uṭaak wi *Famariya.

⁵ Kē hēnk di ayaan aban du ubeeka uloŋ wi Famariya wi bajaan badu Tikar kañog uṭeeh wi *Yakob abiin aṭen *Yotef abukul.

⁶ Ti dko mēnt di di pliik pi Yakob pawoon. Yetu apoş anoor aşē ya aṭo du kañog pliik mēnt. Unuur udiin wal mēnt.

⁷ Kē ñaaṭ aloŋ i Famariya aşē bi pliik. Kē Yetu aşē ji na a : « Tenaan meel ddaan. »

⁸ Baṭaşarul baya wal mēnt ubeeka pla uko ude.

⁹ Kē ñaaṭ aji na a : « Hum di iwi, inwoon nayuday ihilul kañehanaan meel, nji nwoon i Famariya? » (Bayuday baanji banaakiir na bañaan biki Famariya.)

¹⁰ Kē ateema aji : « Woli ime lah uko wi Naşibaṭi ajaan aṭen abot ame ñaan anjakiin iṭena adaan, iwi ti uleefu ikñehanulul aşē ṭenu meel manjaan manwul bañaan ubida. »

¹¹ Kē aşē ji na a : « Naweeek, iinwo na nin ukoolan uliikni kē pliik pabaa diil maakan. Ṭuŋ di di ibaan aliikna meel manjaan manwul bañaan ubida ba? »

¹² Idēm apel Yakob ateam nja awulul nja pliik pi i? Ul andaanuŋ ti pa abot awal babukul na nṭaam nji nul kē nṭaani? »

¹³ Kē Yetu aşē teema aji : « Ñaan andaanuŋ meel mi, udaan ukak aṭija ;

¹⁴ kē ñaan anşaan adaan meel mi nji kalul kawula nin udaan unkak aṭija, meel mi nji kawululul mankak ukumpēş unkwulul ubida wi mnṭo. »

¹⁵ Kē ñaaṭ aşē ji na a : « Naweeek, tēnaan meel mēnt, udaan uwutna kakak kaṭijēn ndoo nwo i pbi pliik ti. »

¹⁶ Kē aji na a : « Yaan idu ayinu işē ikak na a ti. »

¹⁷ Kē ateema aji : « Mēniimaa. »

Kē Yetu aşē ji na a : « Iṭup manjoonan wi ijakuŋ iinniimaa,

¹⁸ tiki ibi niima nyaaş kañeen, kē i iwoon-aanuŋ hēnkul aanwo ayinu. Ifaŋ ti waŋ. »

¹⁹ Kē ñaaṭ kē aşē ji na a : « Naweeek, dwin kē iwo *Naṭupar Naşibaṭi na manjoonan.

²⁰ Bateemun badēman Naşibaṭi ti pnkul pi, kē an bayuday naşē ji du Yerutalem di di bañaan bawoon i kado kadēmana. »

²¹ Kē aşē ji na a : « Abuk ñaaṭ, fiyaarēn, wal uloŋ ubi wi mēnt ti pnkul pi kēme du Yerutalem ṭaŋ di bakdoon kadēmanaan Naşibaṭi Aşin nja.

²² An, naji nadēman uko wi nawoon naamee. Un nji nṭēman uko wi nṭmeen tiki ti bayuday di di Naşibaṭi aṭepnuŋ abuuran bañaan.

²³ Kē wal uşē bi, wii wi, udo bi ban ban, wi banjaan badēman Naşibaṭi Aşin nja bakme'uluŋ na manjoonan kado kadēmana na uhaaş ; bukal bawoon banjaan badēman Naşibaṭi Aşin nja, bukal biki aklaan.

²⁴ Naşibaṭi awo uhaaş kē banjaan badēmana bawo i kame'a na manjoonan kadēmana na uhaaş. »

²⁵ Kē ñaaṭ aşē ji na a : « Dme kē Ñaan i Naşibaṭi adatuŋ, i bajaan bado *Krittū abi. Woli aluŋ abi, aṭup nja iko bti jibi iwoori. »

²⁶ Kē Yetu aji na a : « Nji nkaṭiiniin na iwi, dwoon aŋ mēnt. »

²⁷ Wal wi aṭiiniin haŋ kē baṭaşarul başē wuj, aşē ñoŋar wi bawinulul kē akṭiini na ñaaṭ. Kē nin aloŋ ti baka aşē wo aanhepara uko wi aklaan kēme uko wi akṭiiniin na ñaaṭ.

²⁸ Wal mēnt ñaaṭ aduk pṭunk pi nul, aya du ubeeka aji na bañaan :

29 « Nabiin nawin ñiint alon anɔpɔnɔn iko yi ndolon bti. Woon Krittɔ a i? »

30 Bapɛn ɕi ubeeka aya du a.

31 Wal mɛntɔ baɕaɕarul bawo ɕi pkoɔta aji na a : « Najukan, deeni. »

32 Kɛ aɕɛ teem baka aji : « Dka pde pi nawoon naammee. »

33 Baɕaɕarul bawo ɕi pɕal aji me alon aɕija ɕij uko ude.

34 Kɛ Yetu aɕɛ ji na baka : « Pde pi naan pawoon pdo uko wi anyilɔnɔn ajakunɔn ndo na pbaañɛɕ ulempul. »

35 Jɛm naji naji : “uduka kli kbaakɛr kakit kaɕɛ kabi” i? Dɕupan, nakatan kɛɕ naten nɕɛɛh, nɔdo bi kay kay pa kakit.

36 Kɛ nakit ado bi jun jun pyeenk baluk bi nul abot akit nɔdeey pa ubida wi mɔnɔ, najaar na nakit bahilna balilan bukal batɛb bti.

37 ɕi uko mɛntɔ, uko wi bajakunɔn uwo manjoonan : Alon aji jaar, alon kakit.

38 Nji dylan naya nakit uko wi nawoon naanjaari. Balon bado ulemp untamɔnɔ, kɛ an naɕɛ yeenk ulemp wi ujɛnk wi baka. »

39 ɕi ubeeka wi mɛntɔ bañaanɔn biki Famariya batum bafiyaar Yetu wi batiinkunɔn uko wi ñaaɕ aɕunɔn ɕi a aji : « Aɕupɛn iko yi ndolon bti. »

40 Hɛnk, wi bañaanɔn babiinɔn du a, bakooɕa aji aɕo na baka ; kɛ aɕo da nɔnuur nɕɛb.

41 Nɕup nɕi nul nɔdo kɛ bañaanɔn batum maakan kak bafiyaara ;

42 baji na ñaaɕ : « Mɛntɔ uko wi iɕunɔn ɕaɕ ukaan kɛ nɕiyaara ; un ɕi nɕlefun nɕiinka abot ame kɛ ul na manjoonan awoon Nabuuran bañaanɔn bti. »

43 Wi Yetu aɕoon nɔnuur nɕɛb du Famariya, aɕɛ pɛn da aya *Galilay.

44 Abi ɕup aji kɛ *Naɕupar Naɕibaɕi aanji tiinkana du utaaɕ wi nul.

45 Kɛ wi aɕaanɔn aban du Galilay, bañaanɔn bamɛbana bnuura ɕiki wi bayaanɔn *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem bawin iko bti yi adolonɔn da.

Pjeban pi abuk nalempar naɕih

46 Yetu akak ubeeka wi Kana du *Galilay di abiin akakanaan meel ubiɕu. Kɛ wal mɛntɔ alon ɕi balempar naɕih baweek alon i abukul amaakunɔn aɕɛ wo du Kapernawum.

47 Wi atiinkunɔn kɛ Yetu awoona Yuda aban ɕi Galilay, aya du a, akooɕa aya ajeban abukul ɕiki amaak aɔnogan pkeɕ.

48 Kɛ Yetu aɕɛ ji na a : « Woli naanwin mlaɔre na iko iɔnɔrɛnaan naanɕi nafiyaarɛn. »

49 Kɛ nalempar naɕih aɕɛ ji na a : « Naweek, biin ji abuk naan abi akɛɕ. »

50 Kɛ aji na a : « Yaani, abuku awo najeb. »

Kɛ ñiintɔn afiyaar uko wi Yetu ajakulunɔn, atool pya katohul.

51 Ahum nwo ɕi bgah, kɛ balemparul baɕɛ bi ayit na a aji na a abukul ajebi.

52 Ahepar baka wal wi amatrɛnunɔn. Kɛ baji na a : « Takal da, uko ji uwoori uloolan wi pɔnak wi wi uleef ukakunɔn ajoobɛt na a. »

53 Aɕin napoɕ aleɕ kɛ wal mɛntɔ wi wi Yetu ajakulunɔn : « Abuku awo najeb. » Wi wi aɕaanɔn afiyaar Yetu ul na biki katohul bti.

54 Uko wanɔn uwoonɔn uko uɔnɔrɛnaan utɛbanɕɛn wi Yetu adolonɔn ɕi Galilay. Ado wa wi apɛnnunɔn Yuda.

5

Pjeb pi naɕakmaan du Bettata

1 Wi iko yanɔn iɕɛpunɔn, ufettu ulonɔn wi bayuday uwoo, kɛ Yetu aɕɛ ya Yerutalem.

2 Kɛ du Yerutalem ɕi kaɔnɔg « plɛman pi nɕkaneel » uɕɛ ka, dko dlonɔn dɔnɔnnaani danwoonɔn na irakan kaɕɛn di bajaanɔn bado ɕi uɕup uhebɛrɛ Bettata*.

3 ɕunɔn irakan mɛntɔ, bamaakal batum maakan : bakuul, bankɕiinkunɔn, na bambiinkɕiinkunɔn, baji bapiintɔn da kayoonk meel manɕintar ;

4 uwanɕul ulonɔn wi Ajununɔn uji ubanle ɕunɔn ubi kawala da, meel manɕɛ kaɕintar ; anneeɕunɔn uteek wi meel manɕintarunɔn pmaak pi akahanɔn paɕi paɕi jeb jeb.

5 Uka da wal mɛntɔ ñiintɔ alon andoli nɕsubal iɕɛn-ɔwajanɔn na bakrɛn nɕi aɕakmi.

6 Yetu awina kɛ apiintɔn da abot ame kɛ ujon wi aɕakmi aanhinan poɕ aɕɛ ji na a : « Inɔal kajeb i? »

7 Kɛ ñiintɔ naɕakmaan ateema aji : « Naweek, mɛnka nin alon anhilunɔn kaɕɛnkɛn nwala du dko dɔnɔnnaani woli meel manɕintar, kɛ ji mbi ndo kaban, alon aji do bi banɛn da uteek. »

8 Kɛ aɕɛ ji na a : « Naɕiin, jejan iko yi ipiintɔnɔn ipoɕ. »

9 ɕi dko mɛntɔ, kɛ ñiintɔnɔn abi jeb jeb ajɛj iko yi apiintɔnɔn ipoɕ.

Kɛ unuɔr mɛntɔ uɕɛ wo *unuɔr wi pnoorɛn wi bayuday.

10 Baweek biki bayuday baji na ñiintɔn i babaanɔn ajeban jejan : « Unuɔr wi pnoorɛn uwo nɕa, bgah bi nja baneenan ikuɕa. »

11 Kɛ ateem baka aji : « Anjebanaanunɔn ajakɛn : “Jejan iko yi ipiintɔnɔn ipoɕ.” »

12 Kɛ baɕɛ hepar aji : « Ñaanɔn ahon ajakiin jejan iko yi ipiintɔnɔn ipoɕ ba? »

13 Kɛ i bajebanunɔn aɕɛ wo aamme ñaanɔn mɛntan, kɛ Yetu abot aneem ɕi pntuk.

14 Wi uko wanɔn uɕɛpunɔn, Yetu ayit na ñiintɔn i ajebanunɔn du *Katoh Kaweek ki Naɕibaɕi aɕɛ ji na a : « Hɛnkunɔn ijebi, ɕaɕaanunɔn pɕuban ji uko untamunɔn apel umbiinɔn adolu umobu. »

15 Ñiintɔn aya wal mɛntɔ aɕup baweek biki bayuday aji Yetu ajebanulunɔn.

16 Kɛ baweek biki bayuday baɕɛ jun phajan Yetu, ɕiki aji do iko mɛntɔ ɕi unuɔr wi pnoorɛn.

* 5:2 Bettata : Balonɔn bapiintɔn Bettata.

17 Ké ašë ji na baka : « Paapa aji lempa lemp nnuur bti, ké nji kak mbot alemp. »

18 Uko wanj ukaanj ké baweek biki bayuday batamanaara taman ala pfiña ; baji baji mēnt uko wi bgah baneenanunj ti unuur wi pnoorfēn tañ wi bi ajaanj ado, abot aji ji Našibaṭi awoonj ašin kalijnan uleeful na Našibaṭi.

Mnhina mi Abuk Našibaṭi

19 Yetu akak ayeenk bṭup aji na baka : « Na manjooan dṭupan, Abuk Našibaṭi aanhil pdo nin uko ulonj bḍidi'ul bē aanwin Ašin ké ado wa. Uko wi Ašin adolonj, Abukul akak aji do wa.

20 Našibaṭi aṇal Abukul abot aji diimana iko yi ajaanj ado ; alunj kadiimana iko indēmunj apel yi, inkṭuunj nañonjar.

21 Ké jibi Našibaṭi ajaanj anaṇan bañaanj ti pkeṭ kabot kawul baka ubida, hēnk kak di di Abukul ajaanj awul ṇaanj i adatunj ubida.

22 Hēnk kak, Našibaṭi aankwayēš nin ṇaanj alonj, awutar uko mēnt bti Abukul,

23 bañaanj bti bahilna badēman Abukul jibi bajaanj badēmana. ṇaanj anwoonj aanji dēman Abukul, aanji dēman Našibaṭi anyilunuj.

24 Na manjooan dṭupan, ṇaanj anktiinkunj ṇṭup nji naan abot aḡiyaar Našibaṭi anyilunuj, aka ubida wi mnṭo. ṇaanj mēnt aankduk-naana, apēnna du pkeṭ abi ti ubida.

25 « Na manjooan dṭupan, wal ubi, hēnkunj da, wi banwoonj du pkeṭ baktiinkunj pdiim pi Abuk Našibaṭi, bankntiinkunj pa abi du a, baka ubida.

26 Jibi Našibaṭi awoonj anjaanj awul ubida, hēnk kak di di aṭeunuj Abukul ado kawul ubida.

27 Akak awula mnhina mi pwayēš ṭiki awo *Abuk ṇiinj.

28 Nawutan kañonjar ti uko mēnt ṭiki wal ubi wi banwoonj du ihēr meeṭ baktiinkunj pdiimul.

29 Bandolonj bnuura bapēn kayeenk ubida, bandolonj buṭaan bašē bapēn pa Našibaṭi aji baduknaana awo i pkeṭ.

30 Nji ti uleef naan, mēnhil pdo nin uko ulonj, pwayēš pi naan paji pawo ptool, ṭiki ti uleef naan, mēnji kado uko wi nji ṇalunuj, dji kawayēš jibi anyilunuj ajaknunj. »

Uko wi baṭupunj ti Yetu

31 Yetu akak aji : « Woli nji tañ kaṭuparunj bkow naan uhinan kawo uunkwo manjooan ti an.

32 Ké alonj ašē aṭup ti uko wi naan, dme ké uko wi akṭupunj ti nji uwo manjooan.

33 Nayil bañaanj du *Yowan, ké aṭupan uko unwoonj manjooan ti uko wi naan.

34 Ké nšē wo mēnuma ṇaanj aṭuparaan, dṭup ṭup hañ nahilna nabuur.

35 « Yowan abi wo unkaniya unktērunj ajeehan dko, ké nadat ṇwal ṇlonj pwo ti bjeehi na mnlilan wi naktiinkunj uko wi aṭupanañ.

36 Nji, dka uko unkyuunuj uko wi nwoonj apel wi Yowan aṭupanañ: iko yi Paapa aṭu'ēnunj pdo, yi nji kadolonj, idiiman ké Paapa ayilnunj.

37 Ké Paapa anyilunuj ul ti uleeful aṭup ti uko wi naan. Naambaanj kaṭiinka pdiimul, kéme kame jibi anaami.

38 Ké jibi nawoonj naanfiyaar i ayilunj, nadiiman ké naambaanj kamēbanaara uṭup wi nul.

39 Naji najuk Ulibra wi Našibaṭi bnuura, ṭiki naṣal ké ti wa di di nakkaanunj ubida wi mnṭo. Ké Ulibra wi Našibaṭi mēnt uṭupunj uko wi ṭaan.

40 Ké an našē wo naanṇal pbi ti nji kakaana ubida.

41 « Mēnkyeenkna mndēm ti bañaanj.

42 Dme an, naanṇal Našibaṭi na manjooan.

43 Dbi ti katim ki Paapa, ké naanyeenkēn ; alonj abile bḍidi'ul, nayeenka.

44 Hum di di nahilunj kafiyaarēn, an nanjaanj nadēman ṇleefan kašē wo naanji nala mndēm mi Našibaṭi anwoonj aloolan?

45 Nawutan kaṣal kaji dlunj kakeešaaranañ du Paapa. Moyit i nahaṭunj akkeešaaranañ.

46 Woli nafiyaar lah *Moyit, nakak kafiyaarēn, ṭiki apiit piit uko wi naan.

47 Bē woli naanfiyaar uko wi apiitunj, hum di di nakfiyaarunj uko wi nji kaṭupunj? »

6

Pntuk pweek pi Yetu ade de'anunj

(Maci 14.13-21; Markut 6.30-44; Luk 9.10-17)

1 Wi iko yanj iṭēpunj, Yetu amuur *bdēk bi Galilay (bul bi bajaanj bado kak bdēk bi Tiberiyad).

2 Bañaanj batum bawo ti pṭaša wi bawinunj iko iñonjarēnaañ yi akdolonj ti bamaakal.

3 Aya apaya du pnkunj aṭo da na baṭašarul.

4 Ufettu wi bayuday wi bajaanj bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal mēnt.

5 Yetu akat kēš, awin bañaanj batum ké bakbi du a, ašē ji na Filip : « Ṭunj di di ṇkyaanj kanugna ipoom kawul bañaanj biki bti bade? »

6 Aṭup hañ katenna Filip, ṭiki ul ti uleeful ame uko wi akdolonj.

7 Filip aṭeema aji : « Baluk bi kli bakreñ baandoo kēš pa ṇaanj andoli ayeenk bndunj. »

8 Andre, naṭašarul alonj anwoonj abuk ašin Timonj Piyeer aji na a :

* 6:9 Ipoom mēnt bado ya na uko unnaamunj na maaj ; yul iyojnunj preeš ti ipoom bti.

9 « Napoŋ alonj awo ƚi na ipoom* kañeen na nƚëb nƚëb; iko mënƚ ikëŝ uko ulonj pa bañaan biki bti i? »

10 Kë Yetu aŝë ji na baka : « Nadolan bañaan baŋo bnuura. » Pjaagal paŋum ƚi dko mënƚ, kë bañaan baŋoo. Biinƚ bawo uko ji ifteen-week nƚyaŝ ifteen-kañeen (5000).

11 Yetu ajeƚ ipoom, abeeb Naŝibaƚi aŝë faaŝ ya bañaan abot ado haƚ kak na nƚëb. Ñaan andoli aƚi yeenk uko wi akdeej.

12 Wi badeej bti ayok, kë aŝë ji na baŝaŝarul : « Naŋonkaan iko indukiin, nin uko ulonj uwut kaŋoka. »

13 Baŋonkan iko bti indukiin, kë itum kkaar ifeen na ktëb. Iko mënƚ bti ipëna ƚi ipoom kañeen yuƚ.

14 Wi bañaan bawinuƚ uko uñoŋarënaan wi adoluƚ, aŝë ji : « Na manjoonan i awoon *Naŋupar Naŝibaƚi anwoon i pbi ƚi mboŝ. »

15 Wal mënƚ kë Yetu aŝë yikrën kë baƚal kamoba kadola awo naŝih, aŝë ƚi aya agaag du pnkuƚ.

Yetu apoŝ ƚi bdëk

(Maci 14.13; Markut 6.45-52)

16 Wi utaaƚal ubanuƚ, baŝaŝar Yetu baya bdëk,

17 bapaya ƚi bŋeem, aŋool pya du plut du Kapernawum. Unuur udo bi yob yob, kë Yetu akak awo aando bi du baka.

18 Baya aban ƚuƚ kë ukëƚ uŝë unata, kë bdëk baƚuunki.

19 Wi bapaatuƚ uko ji nƚkilometër kañeen këme paaj, aŝë win Yetu kë akpoŝ ƚi meel duuƚ abi du bŋeem bi bawoon, balënk wal mënƚ.

20 Kë aŝë ji na baka : « Nji a, nawutan kalënk. »

21 Baƚal pdo apaya ƚi bŋeem, aŝë kur aban du pkay.

Yetu, pde panjaan pawul ubida

(Natenan ƚi Maci 14.34-36; Markut 6.53-56)

22 Na nfa, pntuk pi bañaan panwoon du bdëk umbaƚ wundu paleŝ kë bŋeem bloolan bawohan da takal abot ame kë Yetu aampaya ƚi bŋeem na baŝaŝarul, buƚal ƚaƚ bayaan.

23 Kë wal mënƚ kak, iŋeem ilonj kë iŝë bi du dko di bañaan babinj adeena ipoom wi Yetu Ajuƚun abeebuƚ Naŝibaƚi.

24 Wi bañaan bawinuƚ kë Yetu aanwo da, baŝaŝarul kak kë baanwo da, bapaya ƚi iŋeem aya praba du Kapernawum.

25 Wi bayaan awina du plut aŝë ji na a : « Najukan, lum di di ibanunƚ ƚi ba? »

26 Kë Yetu aŝeem baka aƚi : « Na manjoonan dƚupan, mënƚ pdo na pyikrën iko iñoŋarënaan yi nawinuƚ pakaanj kë nakla'ën, nala'ën la ƚiki nade ipoom ayok.

27 Nawutan kado kalemp pa pde pankmbaan, nadoon kalemp pa pde panjaan pawul ubida wi mnŋo, pi *Abuk Ñiinƚ akluƚ kawulan. Naŝibaƚi Aŝin adiimanan bnuura kë ul awoona du a. »

28 Wal mënƚ kë baŝë hepara aƚi : « we wi nƚwoonj kado kado, kaħilina kawo ƚi uko wi Naŝibaƚi aƚaluƚ? »

29 Kë Yetu aŝeem baka aƚi : « Pdo uko wi Naŝibaƚi aƚaluƚ pawo pfiyaar ñaan j ayiluƚ. »

30 Wi wi baŝaanj aƚi na a : « Dolan uko unkyuujuƚ kë nƚwo i kafiyaaru. We wi ibanƚ ado? »

31 Bateem nja bade uko wi bajaan bado “Mana” du *pndiŝ, ĵibi upiitaniin ƚi Ulibra wi Naŝibaƚi aƚi : “Awul baka kë bade pde panwoonuƚ baƚi.”^o »

32 Kë Yetu aŝë teem baka aƚi : « Na manjoonan dƚupan, *Moyit aanwulan pde panwoonuƚ baƚi, Paapa akwulananj pde panwoonuƚ baƚi na manjoonan.

33 Pde pi Naŝibaƚi pawo anwalnaaniin baƚi abot awul umundu ubida. »

34 Kë baŝë ji na a : « Naweeƚ, wulun pde mënƚ unuur unwoonj. »

35 Kë aƚi na baka : « Nji, dwoonj pde panjaan pawul ubida. Ñaan ankmbiin ƚi nji, nin ubon unnak ade'a, kë ñaan anfiyaarnuƚ, nin udaan unnak aƚija.

36 Kë nŝë ƚupan, nawinën aŝë wo naanfiyaarën.

37 Kë bañaan bti biki Paapa akwulunƚ baluƚ kabi ƚi nji, kë ñaan ankmbiin ƚi nji, nin mënkdooka.

38 Mënwalnaana du baƚi pa pdo uko unlilunƚ, dbi bi pdo uko wi anyilunƚ aƚaluƚ ndo.

39 Kë uko wi anyilunƚ aƚaluƚ, uwo nwut kaneemandën nin alonj ƚi biki awulunƚ, nŝë naŋan baka ƚi pkeƚ ƚi unuur ubaañŝaani.

40 Uko wi Paapa aƚaluƚ wii wi : ñaan andekuƚ këŝ ƚi nji Abukul abot afiyaaraan aka ubida wi mnŋo, nŝë naŋana ƚi unuur ubaañŝaani. »

41 Wi ajakuƚ haƚ, kë bayuday balonj banwoonj da baŝë nƚur nƚuran ƚiki aƚi ul awoonj pde panwoonuƚ baƚi.

42 Bawo ƚi ptiini aƚi : « I mënƚ, aanwo Yetu abuk Yotef i? Nme aŝin na anin bnuura. Hum di ahiniuƚ hënkuƚ kaƚi awoona baƚi ba? »

43 Kë Yetu aŝë teem baka aƚi : « Naŋañaan pdo kaƚur nƚuran.

44 Nin alonj aanħilan pbi ƚi nji bë mënƚ Paapa anyilunƚ aƚijuluƚ, kë nji nŝë luƚ kanaŋana ƚi unuur ubaañŝaani.

45 *Naŋupar Naŝibaƚi apiit aƚi : “Naŝibaƚi aluƚ kaƚukan baka buƚal bti.”^o Ñaan anktiinƚ Paapa abot amëban pjukan pi nul, abi du nji.

46 Nin ñaaj aambaaj kawin Naşibaŕi Paapa bë mënŕ pde panjaaj pawul ubida. »
 47 Dŕupan na manjoonan, ñaaj anfiyaar-nunŕ aka ubida wi mnŕo.

48 Nji dwoonŕ pde panjaaj pawul ubida.

49 Başinan bade pde pi bajaaj bado Mana du pndiŕ abaa keŕa keŕ.

50 Kë pde panwoonunŕ baŕi, pi ñaaj akdeen kaşë kawo aankkeŕ paşë wo pii pi.

51 Nji dwoonŕ pde panwoonŕ na ubida, pan-walnaaniinŕ baŕi. Woli ñaaj ade pde mënŕ, aka ubida wi mnŕo. Pde mënŕ pawoonŕ uleef naan wi nji kalunŕ kawul, umundu ukaana ubida. »

52 Bayuday balonŕ bawo wal mënŕ ŕi plaŕar aji : « Hum di di ahilunŕ kawulun uleeful ŕde? »

53 Kë Yetu aşë ji na baka : « Na manjoonan dŕupan, woli naande uleef wi *Abuk Ñiinŕ akuf awo naandaan pñaakul, naankwo na ubida.

54 Ñaaj ankdeen uleef naan kakuŕ kadaan pñaak pi naan aka ubida wi mnŕo, nşë naŕana ŕi pkeŕ ŕi unuur ubaaŕsaani.

55 Uleef naan uwo pde na manjoonan, kë pñaak pi naan pawo poot na manjoonan.

56 Ñaaj ankdeen uleef naan kakuŕ kadaan pñaak pi naan amëbandër na nji mbot nwo na a.

57 Paapa anwoonŕ ukumpëş wi ubida ayil-nunŕ kë mbot akaana ubida ŕi a. Hënk di di ñaaj ankde'ënuŕ akŕëpnunŕ ŕi nji kaka ubida.

58 Pde panwoonunŕ baŕi pii pi ; paanwo ji pi başinan babiinŕ ade abaa keŕa keŕ. Ñaaj ankdeenŕ pde pi alunŕ kaka ubida wi mnŕo. »

59 Yetu aŕup uko wanŕ wi akjukanunŕ du *katoŕ kañehanaani du Kapernawum.

60 Baŕaşar Yetu batum, wi batiinkunŕ uŕup wanŕ, aşë ji : « Uŕup wi udiŕi! Ñaaj aanhilaran ptiink wa? »

61 Yetu, ame ŕi uleeful kë baŕaşarul bawo ŕi pnur ŕuran ŕi uko wi aŕupunŕ aşë ji na baka : « Uko wanŕ udolan naŕaŕan pfiyaar i? »

62 Kë woli nalunŕ awin *Abuk Ñiinŕ kë ak-paya pkak du baŕi bi awoonunŕ, nabaa do hum?

63 Uhaaş wi Naşibaŕi ujaanŕ uwul ubida, ñaaj najën aanwo nin ukoolan. Nŕup ŕi nji nŕupanaŕ ŕado Uhaaş wi Naşibaŕi na ubida ŕabi ŕi an.

64 Kë uşë ka ŕi an bañaanŕ balonŕ banwoonŕ baanfiyaarën. » Yetu ado bi meha me du uŕuni banwoonŕ baankfiyaara abot ame anklunŕ kawaapa.

65 Aji na baka kak : « Uko wanŕ ukaanŕ kë njakan nin ñaaj aanhil kabi du nji bë mënŕ Paapa aŕenulunŕ uko mënŕ. »

66 ŕi wal mënŕ kë baŕaşar Yetu batum başë deka kafëŕ, baankak aŕaşa.

67 Kë aşë ji na baŕaşarul iñeen na batëb : « An kak naya kadukën i? »

68 Fimonŕ Piyeer ateema aji na a : « Ajugun kabaa kaya du in ba? Iwoonŕ na nŕup ŕanjaanŕ ŕwal ubida wi mnŕo.

69 Nfiyaaru abot ame kë iwi iwoonŕ ñaaj nayimanaan i Naşibaŕi ayilunŕ. »

70 Kë Yetu aşë ji na baka : « Mënŕ nji ddatanaŕ an baŕaşar naan iñeen na batëb i? Kë alonŕ ŕi an aşë wo untaayi. »

71 Aŕiiniyaan wal mënŕ Yuda abuk Fimonŕ Itkariyot, anwoonŕ alonŕ ŕi baŕaşarul iñeen na batëb, aşë lunŕ kawaapa.

7

Yetu du Ufettu wi iloona

1 Wi iko wanŕ iŕëpunŕ, Yetu awo ŕi pñaay na utaak wi Galilay, aanŕal pdo kañaay na utaak wi Yuda ŕiki bala pfiŕa.

2 Ufettu wi *bayuday wi bajaaj bado *ufettu wi iloona uñog wal mënŕ.

3 Kë baŕa'ul başë ji na a : « Wutan kaduka ŕi, yaan Yuda baŕaşaru bahilna kak bawin iko yi ijaanŕ kdo.

4 Ñaaj aanji mena woli anjal iko yi ak-dolonŕ iwinana. Jibi ikdolonŕ iko wanŕ, pënan iwinana ŕi bañaanŕ. »

5 Baŕiini hanŕ ŕiki baanfiyaara.

6 Kë Yetu aşë ji na baka : « Wal wi naan uundo bi ban, kë ŕwal bŕi ŕaşë nuura pa an, nado uko wi nanjalunŕ.

7 Bañaanŕ biki umundu baanhilaran ppokan, kë nji başë pokën ŕiki dji kaŕup kaji iko yi bakdolonŕ iwuŕi.

8 An, nayaan ufettu, nji mënkyä, ŕiki wal wi naan uundo bi ban. »

9 Wi ajakunŕ hanŕ aşë duka du Galilay.

10 Kë wi baŕa'ul bayaanŕ du ufettu, kë aşë naŕa aya da bë nin ñaaj aammee.

11 Baweek biki bayuday bawo ŕi pla'a ŕi wal wi ufettu aşë ji : « Awo ŕunŕ ba? »

12 ŕi pntuk pi bañaanŕ pambiinŕ ufettu bhoopaŕëŕ batum maakan ŕi uko wi nul. Balonŕ baji baji awo ñaaj nado bnuura, balonŕ kaji aji fël bañaanŕ.

13 Kë nin alonŕ kakşa aşë wo aanŕiiniyaan uko wi nul kë bañaanŕ batee, ŕiki baŕi baweek biki baka.

14 Bañaanŕ baya ado ban ŕi ptoof pi kanëm ki ufettu, kë Yetu aşë ya du *Katoŕ Kaweek ki Naşibaŕi awo ŕi pjukan.

15 Bayuday bañoŕar aşë hepar aji : « Hum di di ameenŕ iko yi bë aanjuki? »

16 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Pjukan pi naan paampëna ŕi nji, pawoona du anyil-nunŕ.

17 Woli ñaaj anjal pdo uko wi Naşibaŕi anjalunŕ, ayikrën me pjukan pi naan pawoona du a, kë me uko wi nji kaŕupunŕ uwoona ŕi nji ŕaŕi.

18 Woli uwoona ti nji nawin kë dla la mndëm mi uleef naan, kë woli dla mndëm mi anyilnuj, kawo ñaaj i manjoonan, anwooj natool.

19 *Moyit aanwulan *Bgah i? Kë nin alonj ti an aşë wo aanji do uko bti wi bajakuj. We ukaaj kë nakdo na pfiñen ba? »

20 Kë bañaaj başë teema aji : « Iwo na untaayi. In aklaaj pfiñu ba? »

21 Kë Yetu atem baka aji : « Ddola mlagre mlolan, kë naşë ñonjar.

22 Moyit aju'an pwala katëmp kë paşë wo paanwoona du a, pawoona du bateem nja, kë naşë ji nawalan ñaaj katëmp ti unuur wi pnoorfën.

23 Hënkuj, naji nawalan ñaaj katëmp ti unuur wi pnoorfën kë uunwo uko wi Bgah bi Moyit baneenanuj. Kë hum di di nahilanuj kadeebañëraan ñiki djeban ñaaj bti ti unuur wi pnoorfën?

24 Nawutan kado kawayëş jibi nawinarunuj uko, nadoon kawayëş na manjoonan. »

Yetu awoha Krittü i?

25 Wal mëntj bañaaj balonj biki Yerutalem bawo ti phepar aji : « Mëntj i i baklaaj pfiñ i? »

26 Kë aşë wo awi, aţup ti kadun ki bañaaj, baanjaka nin uko ulonj. Om baweek biki nja başal aji awo *Krittü na manjoonan?

27 Kë un nşë me dko di ñaaj i awoonuj ; woli Krittü abi, nin alonj aanhme dko di awoonuj. »

28 Kë Yetu, anhumuj du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi aşë huuran aji : « Naji name'ën abot ame dko di nwoonuj. Nji mëmbi bi bdidi naan, anwooj manjoonan ayilnuj. Naamme'a,

29 kë nji nşë me'a ñiki dwoona du a, kë ul ayilnuj. »

30 Bado na pmoba wal mëntj, kë nin alonj aşë wo aambana ban ñiki wal wi nul uundobi ban.

31 Kë ti bañaaj banwoonj da, batum bafiyaar Yetu aşë ñini aji : « Woli *Krittü alonj abi, adola iko iññonarënuj impeli yi i akdolunj i? »

32 Bafaritay batiink kë bañaaj bakñur njan uko mëntj ti Yetu, kë bañënan baweek na bafaritay başë yil bayen bamoba.

33 Kë Yetu aşë ji : « Dwo na an nwal nntiinku kak, kaşë kakak du anyilnuj.

34 Nalunj kado kala'ën bë naankwinën ; kë dko di nji kawoonj, naankhil pbi da. »

35 Bayuday bahepar ti ptoof pi baka aji : « Ţun di di akyaaj kë nñenkwinä? Aya du bayit nja banwaysërunj du banwoonj baanwo bayuday kaşë kajukan banwoonj baanwo bayuday i? »

36 We wi anjalunj pţup hënk wi ajakuj: "Nalunj kado kala'ën bë naankwinën ; kë dko di nji kawoonj naankhil pbi da. »

Meel manjaaj manwul ubida

37 Ţi unuur ubaañşani unwoonj unuur uweek wi ufettu, Yetu anaş aşë huuran aji : « Woli udaan utij ñaaj, abiin ti nji, ñaaj anfiyaarunuj,

38 adaanan. *Ulibra wi Naşibaţi uji : "Meel mntum manjaaj manwul ubida manlunj kado kapëna ti a ji ukumpëş." »

39 Yetu aţiniyaan ñiniyaan wal mëntj Uhaaş wi Naşibaţi wi banfiyaarunuj bawoonj biki kabi kayeenk. Naşibaţi aandobi wul Uhaaşul wal mëntj ñiki aando bi dëman Yetu.

Blaţar ti uko wi Yetu

40 Bañaaj balonj ti pntuk, wi batiinkuj uko wi Yetu ajakuj aşë ji : « Na manjoonan ñaaj i awoonj *Naţupar Naşibaţi! »

41 Balonj baji : « Awo *Krittü! » Kë balonj bakji : « Krittü awo i kapëna *Galilay i? »

42 Baampiit ti *Ulibra wi Naşibaţi aji Krittü awo i pntaali pi *Dayit kapëna Betleyem ubeeka wi Dayit i? »

43 Wal mëntj kë bañaaj başë wo ti plaţar ti uko wi Yetu.

44 Balonj ti baka banjal pmoba, kë nin alonj aşë wo aampafa paf kañen.

45 Bayen bakak du bañënan baweek na bafaritay, kë bukuj başë hepar baka uko unkayi kë baantij Yetu.

46 Kë bateem baka aji : « Nin ñaaj aambaaj kañiniyaara ji a. »

47 Kë bafaritay başë ji na baka : « Nanjal kaji aguuran an kak? »

48 Alonj ti baweek biki nja këme ti bafaritay afiyaara i? »

49 Kë pntuk pi bañaaj panktaşulunj paşë wo paamme *Bgah bi Moyit, pafëpanaa. »

50 Wal mëntj kë alonj ti bafaritay i katim kawoonj Nikodem ambiinj aya du Yetu aşë ji na baka :

51 « Bgah bi nja badinan baji ñaaj aduknaana bë baandun atiinka kame uko wi adolonj i? »

52 Kë bateema aji : « Iwi kak iwo i Galilay i? Tenan bnura, iwin kë mëntj du Galilay di di *Naţupar Naşibaţi akpënnuj. » [

53 Kë başë ñiş andoli du katohul.]

8

Yetu na ñaaj anjubanuj pjuban pi piintj

[1 Kë Yetu aşë ya du Pnkun pi Mnoliwera *.

2 Na nfa kub kë aşë kak du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, kë bañaaj bti bakbi'a bi du a. Aţo, aşë jun pjukan baka.

3 Kë *bajukan Bgah na *bafaritay başë ñija ñaaj alonj i bamobunj kë akpiintj na ñiintj

* 8:1 Pnkun pi Mnoliwera : "Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives."

anwoon aanwo ayinul. Babi anašana ti ptoof pi bañaan,

⁴ ašë ji na Yetu : « Najukan, bamob ñaati i kè akpiint na ñiint anwoon aanwo ayinul.

⁵ Kè *Moyit ašë ji na nja ti *Bgaoh aji baat mēnt bawo katap baka mñlaak badoo baķet. Kè iwi, we wi iřalun ti uko mēnt? »

⁶ Bațiini tiini hañ kařawanaana, kahilna kaka uko wi baktaparuli bțup.

Kè Yetu ašë juť apiit ti mboř na pkoñ.

⁷ Jibi bakheparaaruluñ hepar, kè Yetu ašë het aji na baka : « Anwoon aambaan ka-jubanaara ti an, atapana plaak uteek. »

⁸ Wi ajakuñ hañ ašë kak ajuť apiit ti mboř.

⁹ Wi bañaan bukuñ batiinkun uťup wañ bajun abuyęaana aloolan aloolan, ajunna bantohi. Yetu kè aduka aloolan na ñaati řań, kè anať ti kadunul.

¹⁰ Yetu ahēt wal mēnt ašë ji na a : « Bantjiin ti bawo řun ba? Nin aloñ aanji iwo i kakeť? »

¹¹ Kè ateem aji : « Nin aloñ Naweeķ. »

Kè Yetu akak aji na a : « Nji kak, mēnkji kè iwo i kakeť. Yaan na bgahu, iřë iřańan pjuban. »]

Yetu bjeehi bi umundu

¹² Yetu akak ațiini na bañaan aji na baka : « Nji, dwoon bjeehi bi umundu, ñaan anķařun, aankdo kapoř ti bdēm, aka bjeehi banjaan bawul ubida. »

¹³ Kè bafaritay bařë ji na a : « Iwi, iji kțupar uleefu, nēnhinan kadinan kè uko wi iktupun uwo manjoonan. »

¹⁴ Kè Yetu ašë teem baka aji : « Woli ddoo řupar uleef naan, uko wi nji kaťupun ujoonani, nji dme dko di nwoonun abot ame di nji kayaan, kè an nařë wo naamme dko di nwoonun na di nji kayaan. »

¹⁵ An, naji nawayęř ji bañaan bajēn, nji, mēnji kawayęř nin ñaan.

¹⁶ Kè woli dbi wo i kawayęř, pwayęř pi naan pađi pajoonan, řiki mēnt nji řań nji kawayęřun, Paapa anyilnuñ awo na nji.

¹⁷ « Bapiit ti *Ulbra wi Bgah bi nan aji banuma bañaan batēb kadiimanaan kè uko unťupun ujoonani.

¹⁸ Nji dțupar uleef naan, kè Paapa anyilnuñ abot ađi řuparaan. »

¹⁹ Bahepara wal mēnt ađi : « řaař awo řun ba? »

Kè ateem baka aji : « Naamme'ēn abot awo naamme Paapa! Woli name'ēn lah, name kak Paapa. »

²⁰ Yetu ațiini hañ wi akjukanun bañaan du dko di *Katoħ Kaweeķ ki Nařibaťi di bajaan bawatna itaka. Kè nin aloñ aammoba, řiki wal wi nul uundobi ban.

²¹ Yetu akak aji na baka : « Dya, kè nařë luñ kado kala'ēn, naluñ kakeť na ipekadu yi nan. Naanhil pya dko di nji kayaan. »

²² Kè bařë ji wal mēnt; « Wom anjal řal kafir uleefwi w ajakuñ dko di akyaan nēnhil kaya da. »

²³ Kè Yetu ašë ji na baka : « An nawo biki mboř, kè nji nřë wo i baťi. Nawo biki umundu wi, nji kè nřë wo mēnwo i wa.

²⁴ Uko wañ ukaan kè nji na an, nakeť na ipekadu yi nan. Dțupan, woli naanfiyaar kè nji dwoon, Anwoon^o, nakeť na ipekadu yi nan. »

²⁵ Kè bařë hepara aji : « Iwo in ba? »

Kè ateem baka aji : « Dwo ñaan i nji kakanan undiimaan ađi dwooť.

²⁶ Dka iko itum yi pťup ti an inkťuun nji naduknaanaa. Uko wi njaan kaťup bañaan dtiinkna wa du anyilnuñ, ul anwoon ñaan i manjoonan. »

²⁷ Baanyikrēn wal mēnt kè aťiiniyaan řiiniyaan Ařin.

²⁸ Akak aji na baka : « Woli naluñ adeeñ *Abuk Ńiint, nařë me kè nji dwoon anwoon abot awo mēnji kado nin uko uloñ bdidi naan, dđi kaťup uko wi Paapa ajukanaanun.

²⁹ Kè anyilnuñ abot awo na nji, aanwutēn kè nwo aloolan. Dđi kado uko wi anjalun unuur unjinti. »

³⁰ Wi Yetu akťupun hañ kè bañaan baťum bařë fiyaara.

Banwoon babak Abraham na manjoonan

³¹ Yetu ađi na *bayuday banjakuñ bafiyaara : « Woli namēban uko wi nťupanañ bnuura, nawo baťařar naan na manjoonan.

³² Naluñ kame manjoonan, manjoonan mēnt manklun kabuuranan. »

³³ Kè bateema ađi : « Nwo biki pntaali pi *Abraham, kè nin ñaan aambaan ka-juuknťēnun. Hum di di ihilun kaji řluñ kabuur? »

³⁴ Kè ašë teem baka ađi : « Dțupan na manjoonan, ñaan anjaan ado buťaan, pekadu dađi dakakana awo nalempar da kabot ka-juuknťēna.

³⁵ Nalemp aanji wo ři katoħ te mnťo, abuk ka ajaan awo da te mnťo.

³⁶ Woli Abuk Nařibaťi abuuranan, nabuur na manjoonan.

³⁷ Dme kè nawo biki pntaali pi *Abraham, kè nařë la pfiñēn, řiki nťup ři naan řaanhil pban du iťēban.

³⁸ Dđi kaťup uko wi nwinun du Paapa, kè an nakdo uko wi natiinkun du ařinan. »

³⁹ Kè bařë teema ađi : « Abraham awoon ařinun. »

Kè ađi na baka : « Woli nawo lah babak Abraham, nado kado iko yi ajaan ado.

^o 8:24 Natenan ři Ppēn 3.14-15. [†] 8:25 Baloñ bapiit ađi : « We ukaan kè nwo i kado kaťiini na an. »

⁴⁰ Hênkuŋ kē naşë ŋal pfiŋjën nji nwoonj ñaaŋ anktupanaŋ manjoonan mi ntiinknuŋ du Naşibaŋi, Abraham aando haŋ.

⁴¹ Kē an, naşë ji nado iko yi aşinan akdoluŋ. »

Kē baji na a : « Un, aninun aanwo naŋuunk, aşinin awoha aloolan : Naşibaŋi a. »

⁴² Kē ateem aji : « Woli Naşibaŋi awoonj lah aşinan, naŋjalën ŋiki dwoona du a abi, mëmbi bi bdiidi naan, ul ayilnuŋ. »

⁴³ We ukaaŋ kē naanji nate ŋtup ŋi naan ba? Naanhil hil ptiink uko wi ntupanaŋ.

⁴⁴ Nawo babuk *Untaayi Uweek kē iko yi aşinan aŋaluŋ yi yi najaŋ naŋal kado kado. Du ujuni adobi woħa wo nafiŋ bañaan, nin aanji tup manjoonan, ŋiki manjoonan maanwo ŋi a. Woli aŋilan aji do uko wi awoonj, ŋiki awo naŋilan abot awo aşin baŋilan.

⁴⁵ Nji dji kaŋupan manjoonan ukaaŋ naanfiyaarën.

⁴⁶ Ahoŋ ŋi an ahilanuŋ hilan kadiiman kē djubani? Kē woli dtup manjoonan, we ukaaŋ kē naanfiyaarën ba?

⁴⁷ Ñaaŋ anwoonj i Naşibaŋi aji tiink ŋtup ŋi nul ; naanji natiink ŋa, ŋiki naanwo biki Naşibaŋi. »

⁴⁸ Kē *bayuday başë teem Yetu aji : « Nñenfaŋuŋ i, wi ŋjakuŋ aji iwo i utaak wi *Famariya akuŋ aji iwo na untaayi i? »

⁴⁹ Kē ateem baka aji : « Mënwo na untaayi, dji kadëman Paapa, kē an naşë la pkwandënën. »

⁵⁰ Mënkla mndëm pa uleef naan, aloŋ aklaaŋ ma pa nji, ul akluŋ kayuuj uko wi ñaaŋ andoli awoonj na manjoonan.

⁵¹ Dtupan na manjoonan, woli ñaaŋ amëban utup wi naan nin aankkeŋ. »

⁵² Kē *bayuday başë ji na a : « Nyikrën hênkuŋ na manjoonan kē iwo na untaayi. *Abraham akeŋi, kē *baŋupar Naşibaŋi bakak akeŋ, kē işë ji : “Woli ñaaŋ amëban utup wi naan, aankkeŋ nin.”

⁵³ Idëm apel Abraham aşin nja ankeŋuŋ i na baŋupar Naşibaŋi bankaŋ akeŋ? Işal aji iwo in ba? »

⁵⁴ Kē Yetu aşë teem baka aji : « Woli ddëman dëman lah bkow naan nji ŋi uleef naan, mndëm mi naan maankwo nin ukoolan. Paapa akdëmanaanuŋ, ul i najaŋ naŋiiniyaan kaji awo Naşibaŋi inan, »

⁵⁵ aşë wo naamme'a. Nji, kē nşë me'a. Woli dji lah mëmme'a kawo naŋilan ji an. Kē nşë me'a abot amëban utup wi nul.

⁵⁶ Abraham aşinan alilan maakan wi aşaluŋ kē aluŋ kawin unuur wi naan. Awin wa aşë wo ŋi mnlilan. »

⁵⁷ Kē bayuday başë ji na a wal mënŋ : « Iindo ka ka ŋşubal iñeen kañeen aşë ji iwi iwinuŋ Abraham! »

⁵⁸ Kē aji na baka : « Dtupan na manjoonan, ji Abraham abi ado kawo, nji dwoo. »

⁵⁹ Bajej wal mënŋ mnlak katapa, kē aşë mena apën ŋi *Katoħ Kaweek ki Naşibaŋi.

9

Pjeb pi nakuul i kabuka

¹ Yetu awo ŋi bgah aşë win ñiint aloŋ ambukiŋ awo nakuul.

² Kē baŋaşarul başë hepara aji : « Najukan, we ukaaŋ kē ñiint i abuka awo nakuul ba? In ajubanuŋ ba? Ul a këme bajugul? »

³ Kē Yetu ateem aji : « Mënŋ pjuban pi nul pa këme pi bajugul, uko mënŋ uwo wo, iko inuura yi Naşibaŋi ajaŋ ado ihilna iwinana ŋi a. »

⁴ Wi unuur uhumuŋ, ŋwo i kado ulemp wi anyilnuŋ, utejan ubi wi nin ñaaŋ awoonj aankhil ulemp.

⁵ Jibi nhumuŋ ŋi umundu, dwo bjeehi bi wa. »

⁶ Wi Yetu ajakuŋ haŋ, aşë tëfjër mboş anag akër ŋi keş ki nakuul,

⁷ aşë ji na a : « Yaan iñowa du dko di meel di badoluŋ du Filowe. » (Filowe dawoonj nayili.) Kē nakuul ayaa, aya añowa, aşë wuğsa, abi kawin win bnuura.

⁸ Bakiŋul na bañaan banjonuŋ kawina kē aji ñehan baji wal mënŋ : « Mënŋ i ajaŋ aŋo bñehan du i? »

⁹ Balonj baji : « Ul a. »

Kē balonj baji : « Mënŋ ul a, anaama naam. »

Ul kē aşë ji : « Nji a. »

¹⁰ Kē başë hepara aji : « Ido do hum adoo kak awin ba? »

¹¹ Kē ateem aji : « Ñiint i bajaan bado Yetu añowanuŋ mboş na işuu akërën ŋi keş aşë ji na nji nya nñowa du Filowe, kē nya añowa, aşë bi kawin win. »

¹² Kē başë ji na a : « Ñiint mënŋ awo tuŋ? »

Kē ateem aji : « Mëmme. »

¹³ Bajej wal mënŋ ñiint aňooŋ du *bafaritay.

¹⁴ Kē unuur wi Yetu aşaaŋ aňowan mboş na işuu ajebanaan nakuul kē uşë wo *unuur wi pnoorfën wi bayuday.

¹⁵ Uko waŋ ukaaŋ kē bafaritay bahepar ñiint uko wi adoluŋ adoo win hênkuŋ. Kē ateem aji : « Akërën mboş ŋi keş, kē nya añowa abi kawin win. »

¹⁶ Bafaritay balonj kē başë ji : « Ñaaŋ andoluŋ uko wi aanwo i Naşibaŋi ŋiki aanji taş uko wi bgah bajakuŋ ŋi uko wi unuur wi pnoorfën. »

Kē balonj baji : « Hum di di ñaaŋ nado buŋaan ahilanuŋ kado iko iñonjarënaan mënŋ. » Baankak atiinkar wal mënŋ.

¹⁷ Wi wi başaaŋ aji kak na nakuul i baje-banuŋ : « Kē iwi, we wi işaluŋ aji awoo, wi adoluŋ kē ikak awin? »

Kē aji na baka : « Awo *Naŋupar Naşibaŋi. »

¹⁸ Baanfiyaar kē abi wo nakuul aşë win hênkuŋ. Uko waŋ ukaaŋ kē badu bajugul.

19 Bahepar baka aji : « I awo abukan i? Ujoonan k  abuka buka awo nakuul i? Hum di di ahilanuŋ keeri awin? »

20 K  bajugul bateem aji : « Nme k  awo abukun, akuŋ ame k  abuka buka awo nakuul.

21 K  jibi adoli ado win h nkuŋ, na an-jebanuluŋ, n mme. Nahepar na, awo naweek, aŋupan bdiidi'ul. »

22 Bajugul baŋiini harj  iki baŋi baweek biki baka, bantiinkaruŋ aji badook  anaŋ ank-jakuŋ kaji Yetu awoonj *Krittu,  i *katoth ka ehanaani.

23 Uko waŋ ukaanj k  bajugul baji : « Awo naweek, nahepar na. »

24 Bafaritay bakak adu  iniinŋ ambiin awo nakuul aji na a : « D maan Naŋibaŋi, iŋup manjoonan! Un, nme k   iniinŋ m nŋ awo nado buŋaan. »

25 K  a e tem baka aji : « M mme me awo nado buŋaan, dmeha uko uloolan : dbi wo nakuul, a e win h nkuŋ. »

26 K  ba e hepara aji : « we wi adoliinŋ? Hum di di adoluŋ k  ido kak awin? »

27 K  ateem baka aji : « Ddo bi  upan k  naandi ptiink n. We ukaanj k  nakak anjal katiink? Wom nakak anjal kakak baŋa aruŋ? »

28 K  ba e jun pkara aji : « Iwi iwoonj naŋa ar  iniinŋ m nŋ ; un, nwo baŋa ar *Moyit.

29 Un nme k  Naŋibaŋi aŋiini na Moyit ; k  i, n mme dko di awoonuj. »

30 K  ateem baka aji : « Uko waŋ u onar ni : naamme dko di awoonuj, k  a e dol n k  nkak awin!

31 Nme k  Naŋibaŋi aanji tiink bado buŋaan, k  woli  anaŋ aji d mana abot ado uko wi anjaluj aji tiink uŋ m nŋan.

32 Nin  anaŋ aambaan katiinka k  baji  anaŋ aloŋ ajeban nakuul i kabuka.

33 Woli  iniinŋ m nŋ aanwo lah i Naŋibaŋi, aankhil pdo nin uko ulon. »

34 K  bafaritay ba e ji na a : « Ibuka abi wo wo bti  i buŋaan a e ji ijukanun. » Wi wi ba aan adooka k  ap n  i katoth ka ehanaani.

35 Yetu aŋiink k  badooka. Aya awina a e hepara aji : « Ifiyaar *Abuk  iniinŋ i? »

36 K  ateema aji : « Naweek, in awoonj Abuk  iniinŋ nhilna nfiyaara? »

37 K  aji na a : « Iwina, ul akŋiiniinŋ in iwi h nk. »

38 Wal m nŋ k   iniinŋ a e ji : « Ajugun, dfiyaari » a e n p ad mana.

39 Yetu akak aji : « Nji dbi bi  i mbo  pa pway s, banwoonj baankwin bahilna bado kawin, bankwinuj bakak bakuul. »

40 Bafaritay balonj banwoonj na a batiink uko wi aŋupuj a e hepara aji : « Un kak, nwo bakuul i? »

41 K  ateem baka aji : « Woli nawo lah bakuul, baankji naduknaanaa ; k  jibi najakuŋ aji nawin, nakeer nhum nduknaana. »

10

Uhoŋ wi Nayafan na batani bi nul

1 Yetu akak aŋiini aji : « Na manjoonan dŋupan,  anaŋ anwoonj aaneejna pl man pi kampen a e lutna umbarj ulonj awo nakiij, nalat.

2 Aneejnun pl man k  a e wo nayafan i n kaneel.

3 Nayanj aji haab sa pl man, n kaneel n bot katiinka, aji du undoli  i katim ki wa kap nan bdig.

4 Woli ap nan n kaneel bti n nwoonj ni nul, aji jot n  kadun, n a e kaŋa a  iki n yikr n pdiim pi nul.

5 N kaneel m nŋ n aankŋa  nin  anaŋ nampaŋi, n ji n aŋ p   p kaŋi'a  iki n anyikr n pdiimul. »

6 Yetu ahoŋ na baka harj k  ba e wo baamme uko wi anjaluj pŋup baka.

7 Wi wi akaanj aŋiini na baka aji : « Na manjoonan, dŋupan nji dwoonj pl man pi n kaneel n akt pnun.

8 Banjotnun kadun bti bawo bakiij, na balat, k  n kaneel n aanktiink baka.

9 Nji dwo pl man. Woli  anaŋ aŋ pna  i nji aluj kabuur, aluj kado kaneej kakak kap n ka e kaka uko ude.

10 Nakiij abi bi  aŋ pa pkiij, kafaal, kabot katok token. Nji dbi pa ba aan baka ubida, bakak batum na wa.

11 « Nji dwo nayafan nanuura, anjaan awul ubida wi nul pa n kaneel ni tul.

12  anaŋ i balukuŋ luk k  abi byafan, anwoonj aanwo ajug n kaneel, awinle u iinŋ aji  i kaduk n , u iinŋ kamob nlonj kaway s batani.

13 Aji do harj  iki awo  anaŋ i balukuŋ luk pa abi alemp, aanji  aaf n kaneel.

14 Nji dwo nayafan nanuura, ame n kaneel ni naan, k  n bot ame' n

15 jibi Paapa ame' nuŋ k  mbot ame'a. Dwul ubida wi naan pa n kaneel ni naan.

16 Dka n kaneel nlonj n nwoonj n anwo  i kampen ki. N n m nŋ kak dwo i kaŋij n , n aluŋ katiink pdiim pi naan. Batani ba e bawo bloolan, nayafan abot awo aloolan.

17 Paapa anjal n  iki dwul ubida wi naan ; a e luŋ kayeenk wa.

18 Nin  anaŋ aanji yeenk n ubida, nji  i uleef naan djaan kawul wa. Dka mnhina mi pwul wa, kakuŋ kayeenk wa. Uko waŋ wi wi Paapa aŋu' nuŋ pdo. »

19 Nŋup ni Yetu aŋupun n aŋu k  bayuday baankak atiinkar.

20 Batum baji : « Awo na untaayi, ayilaa. We ukaanj k  naktiinka ba? »

21 Ké balonj baji : « Ntup ni njaanwo ni ñaanj anwoonj na untaayi. Ké untaayi, uhil kahaabēs bakuul kēs i? »

Ñaanj i Yetu awoonj na manjoonan

22 Ufettu unjaan ulešan unuur wi *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi kakaan akak ayiman uwo wal mēntj du Yerutalem. Uwo ŋi wal wi ujonŋ.

23 Yetu añaay na Katoh Kaweek ki Naşibaŋi du dko di bajaan bado Uşaala wi *Falomonj.

24 Bayuday babi afooya ašē ŋi na a : « Ibaa do kanooranun te lum ba? Woli iwo *Krittū, kŋupun bañaan bti kame. »

25 Ké Yetu ateam baka aji : « Dŋupan ké naanfiyaarēn. Iko yi nji kadolonj pa Paapa iyuuŋ ké dwo a ;

26 ké an našē wo naanfiyaarēn ŋiki naanwo nkaneeł ni naan.

27 Nkaneeł ni naan njaŋi njaŋiink pdiim pi naan ; dme ŋa ké njobot aji njaşašen.

28 Dwul ŋa ubida wi mnŋo, njaankkeŋ nin ké nin alonj aanktehēn ŋa.

29 Paapa anŋennuŋ iko mēntj adēm apel iko bti. Nin alonj aanhil kateh uko ulonj ŋi iñen yi nul.

30 Nji na Paapa nwo ñaanj aloolan. »

31 Wal mēntj ké bayuday bašē kak aŋij mn-laak ptaŋa.

32 Ké ašē ŋi na baka : « Ddo iko inuura itum ké nawini, iko mēntj iwoona du Paapa, kahoŋ ŋi ya kakaan ké naŋal ptaŋēn mnlaak ba? »

33 Ké bašē teema aji : « Mēntj uko unuura ukaanj ké nŋtapu mnlaak, ikar kar Naşibaŋi ukaanj, iwo ñaanj najēn ŋaŋi ašē jej bkowu aŋu Naşibaŋi. »

34 Ké Yetu ašē teem baka aji : « Jēm Naşibaŋi aji ŋi ulibra wi nul : *“Dji : Nawo başibaŋi?”* »

35 Nme ké ñaanj aanhil plaŋ uko umpiitaniinŋ ŋi Ulibra wi Naşibaŋi. Ké wi aduunj biki uŋup wi nul ukŋiiniyaanun aji başibaŋi,

36 we ukaanj ké naji dkar Naşibaŋi Paapa wi njakuŋ aji dwo Abukul, nji i adatuŋ ayil ŋi umundu.

37 Woli mēnkdo iko yi Paapa ajaan ado, nawutan kafiyaarēn.

38 Ké woli ddo ya, woli naando fiyaarēn, nafiyaaran iko yi njaan kado, nahilna nayikrēn uloolan ké Paapa awo ŋi nji, ké nji mbot awo ŋi Paapa. »

39 Bakak ado na pmob Yetu, ké ašē buur baka.

40 Akak aya du plut pi bdēk bi Yordan, du dko di *Yowan abiiŋ abattaaraan, aŋo da.

41 Bañaan batum babi du a aji : « Yowan aandiiman nin uko ulonj uñonjarēnaan, ké uko bti wi aŋupun ŋi ñiintj i ušē joonan. »

42 Bañaan batum bafiyaara ŋi dko di awoonj mēntj.

11

Pkeŋ pi Lataar

1 Ubi ka ñiintj alonj ammaakuŋ i katim kawoonj Lataar. Abi wo du ufēŋ wi Betani ul na Mariya na Marta baweekul baat.

2 Mariya abiiŋ ajeē ukēra ulil pŋkēēŋ ŋi ihoŋ ŋi Ajugun abot awent ya na uwel wi nul. Lataar aŋa Mariya mēntj amaakuŋ hēnk.

3 Baat batēb bantaaruŋ bukuŋ bayil alonj du Yetu, ké aya ŋi na a : « Naweek, nanohu i imaganuŋ amaaki. »

4 Wi Yetu atiinkuŋ uko mēntj ašē ŋi : « Pmaak pi Lataar paankfiŋa, amaak maak bañaan bahilna bawin mndēm mi Naşibaŋi, na mi Abukul. »

5 Yetu amagan bi Marta, Mariya, na Lataar aŋa baka.

6 Ké wi ašaŋj atiink pmaak pi Lataar, aŋo dko di awoonj njuur nŋtēb kak,

7 abaa ŋi na baŋaŋarul : « Najoh nŋak utaak wi Yuda. »

8 Ké bašē teema aji : « Najukan, du njuur njaŋtēpuŋ, bayuday baŋal katapu mnlaak kafin, ké iŋē njał pkak da. »

9 Ké ašē ŋi na baka : « Kapēna nfa te utaakal nwoori njaanwo iñeen na nŋtēb i? Anŋpoŋuŋ na pnaak aanji hubta ŋi uko ulonj ŋiki aji win bjeehi bi umundu wi.

10 Ké anšaŋj aji poŋ na utejan, aji hubta ŋiki bjeehi baanwo ŋi a. »

11 Wi Yetu aŋupun baka uko wunŋ ašē kak aji : « Lataar nanohun anjoyēnti, ké nŋē ya kahuma. »

12 Baŋaŋarul ké bateema aji : « Ajugun, jibi akŋoyēntuŋ njoyēntj ŋaŋ, akeer ajeb. »

13 Yetu aŋiiniyaan uko wi pkeŋ pi Lataar ké bašē nuŋ ké aji Lataar anjoyēntj njoyēntj.

14 Ké ašē jintēlēs baka bŋup aji na baka « Lataar akeŋi.

15 Dilan pa an, wi nwoonj mēmmaar pkeŋ pi nul, nahilna nafiyaarēn. Nabiin nja du a. »

16 Ké Toma, i bajaan badu kbet, ašē ŋi na baŋaŋar Yetu bandukiinŋ : « Nabiin kak nja, nŋhilna nkeŋ na najukan i nja. »

Yetu awoonj pnaŋa ŋi pkeŋ

17 Wi Yetu abanuŋ, aŋēnk ké udo bi do njuur njaakēr wi bamoyun Lataar.

18 Ufēŋ wi Betani uunlowiir na Yerutalem, uya pban nŋkilometēr njaŋantj ;

19 ké bayuday batum bašē bi pwin bi Marta na Mariya na puum pi aŋa baka kabot katēŋtēn baka.

20 Wi Marta atiinkuŋ ké Yetu aŋogi, ašē naŋa kaya kayit na a, ké Mariya ašē duka aŋo du katoh.

21 Marta aji na Yetu : « Ajugun, woli iwo lah ŋi, aŋa naan aankkeŋ!

22 Ké nŋē me ké ŋi dko di nwoonj di hēnkuŋ, uko bti wi ikŋiehanuŋ Naşibaŋi, awulu wa. »

23 Kê aji na a : « Aṭa'u anaṭa ṭi pkeṭ. »
 24 Kê akak aji na a : « Dme kê ṭi uba umundu, wal wi bañaan bti baknaṭiinj ṭi pkeṭ, ul kak anaṭa ṭi pa. »
 25 Kê akak aji na a : « Nji dwoon pnaṭa ṭi pkeṭ, nji kak dwoon ubida. Anfiyaarnuṅ, woli adoo keṭ, aluṅ kaka ubida. »
 26 Kê ñaan ankaan ubida abot afiyaarên nin aankkeṭ. Ifiyaar uko waṅ i? »
 27 Kê ateema aji : « Aa Ajugun, dfiyaar kê iwoon *Kriṭtu Abuk Naṣibaṭi, anwoon j pbi ṭi umundu wi. »

Nwooni ṭi Yetu
 28 Wi Marta aṭiiniṅ haṅ, aṣe ya du Mariya i baṭaarun ahoopaṭa aji : « Najukan abii, adu'u. »
 29 Wi Mariya atiinkuṅ uko waṅ aṣe naṭa ataran apên aya du Yetu.
 30 Kê Yetu aṣe wo aandobi neeṭ du ufet̄ ahum du dko di ayitiiraanuṅ na Marta.
 31 Wi bambiinj awo ṭi katoh na Mariya atēt̄ēna bawinuluṅ kê ataran apên, baṭaṣa anuṅ kê aya ṅwooni du bhēr.
 32 Wi Mariya abanuṅ du dko di Yetu awoon, awina, aṣe jot ṭi ihoṭul aji na a : « Ajugun, woli iwo lah ṭi, aṭa naan aankkeṭ. »
 33 Yetu awina kê akwooni ul na bañaan bangakanderuṅ na a kê uko mēnt̄ uṣe de'a maakan.
 34 Ahepar baka dko di bamoyuṅ Lataar, kê baji na a : « Ajugun ṭaṣun, ṅya kayuuju da. »
 35 Kê Yetu aṣe wooni.
 36 Bañaan baloṅ kê baṣe ji : « Natenan jibi aṅaluli. »
 37 Baloṅ ṭi baka kê baṣe ji : « Ul anjebanuṅ nakuul, aanhil lah kaneenan Lataar akeṭ i? »

Pnaṭa ṭi pkeṭ pi Lataar

38 Uko mēnt̄ ukak ade Yetu maakan kê aṣe ya du bhēr, bajel jël bhēr mēnt̄ ṭi pnkuṅ, kê plaak padēt̄nuṅ ba.
 39 Yetu aji : « Napēnaan plaak. »
 Marta naweek Lataar kê aṣe ji na a : « Ajugun, ajun pṭēkēñ, udobi do ṅnuur ṅbaakēr ṅi amoynaanī. »
 40 Kê ateema aji : « Mēnjaku aji woli ifiyaari kwin mndēm mi Naṣibaṭi i? »
 41 Bapēnan plaak, kê Yetu aṣe kat kêṣ du baṭi aji : « Paap, dbeebu wi itiinknuṅ. »
 42 Dme kê ṅnuur bti iji ktiinkēn, kê nṣe ṭiini haṅ pa bañaan banfoynuṅ bahil bafiyaar kê iwi iyilnuṅ. »
 43 Wi aṭiiniṅ haṅ aṣe huuran maakan aji : « Lataar, pēnan! »
 44 Kê ankeṭuṅ apên kê ihoṭ na iñen itaayana na ilēmēt̄, kê bkow babooṭan na blaañ. Yetu aji na baka : « Nataayēṣana, naṣe nawuta aya. »

45 Bayuday baṭum bambiinj du uko Mariya abot awin uko wi Yetu adoluṅ, bafiyaara.
 46 Baloṅ kê baṣe ya du *bafaritay pṭup baka uko wi adoluṅ.
 47 Kê Baṭejan baweek na bafaritay baṣe duur du uruha wi baka aṣe ji : « we wi ṅbaan ado ba? ṅiiniṅ i aji do iko iñonārēnaan itum. »
 48 Woli ṅwuta kê akdo iko yi akdoluṅ yi, bañaan bti kafiyaara, baromeṅ babi tok dko dyimanaan di nun na utaak wi nja. »
 49 Aloṅ ṭi baka i katim kawoon Kayif anwoon uṣubal mēnt̄ naṣih i baṭejan aji na baka : « Naamme nin uko ulonj!
 50 Naanwin kê uko mēnt̄ uwo unuura pa an i? Naan aloolan akeṭar bañaan bti. Hēnk baṣe bawut ptoṅ utaak bti. »
 51 Uko wi Kayif akṭupuṅ uumpēnna ṭi a ; kê jibi awoon uṣubal mēnt̄ naṣih i baṭejan, aṭup ji Naṭupar Naṣibaṭi kê Yetu akeṭar bayuday bti.
 52 Mēnt̄ pa bukāl ṭaṅ baka, ma pyitrēn babuk Naṣibaṭi bti banwayṣeruṅ bawo baloolan.
 53 Unuur mēnt̄ wi wi baweek biki bayuday bajunuṅ pla pfiṅ Yetu.
 54 Ukaan kê aṭaṅian pdo kaya kabi ṭi ptoof pi bayuday. Aya du utaak ulonj uñṅogun *pndiṣ du ubeeka wi Efrayim, aṭo da na baṭaṣarul.
 55 *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi kê bañaan baṭum baṣe woona ṅfēt̄ ṅi baka abi ṭi Yerutalem kado bañow ji ufettu ubi uban.
 56 Bala Yetu, kê wi bawoon du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi andoli aji hepar atēt̄ul me aṣal kê abi ṭi ufettu.
 57 Kê *baṭejan baweek na *bafaritay baṣe ji ñaan awinle Yetu awo i kaṭup baka bahilna bamoba.

12

Du Betani

(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9)

1 Wi *Ufettu wi Mbuur udukiinj ṅnuur paaj, Yetu aban Betani, di Lataar i abiiṅ anaṭan ṭi pkeṭ afēt̄uṅ.
 2 Badu da Yetu pyoban, Marta awo ṭi ulemp, kê Lataar ṭi uleeful aṭo na Yetu.
 3 Mariya ajeṅ ptoof pi ulitru wi ukēra ulonj ulil pṭēkēñ untamuṅ maakan*, akēr ihoṭ yi Yetu abot awin ṭi na uweṭ wi nul. Kê pṭēkēñ plil puṅ paniink katoh.
 4 Kê Yuda Itkariyot, anwoon aloṅ ṭi baṭaṣar Yetu, ankbiiṅ kawaapa, aṣe ji :
 5 « we ukaṅ kê baanjej ukēra utam maakan wi awaap, unwoon itaka itum†, awul ya bajuuk ba? »
 6 Aanṭiini ṭiini haṅ ṭiki aṅal bajuuk, aṭiini ṭiini ṭiki awo nakiiṅ. Kê jibi awoon nahank

* 12:3 Ukēra ulonj: Baji badu ukēra mēnt̄ nardu, uwo ukēra ulil maakan wi bapēnaanauṅ ṭi bko blon. † 12:5 Itaka itum : Iliṅ na baluk bi uṣubal.

itaka yi bi Yetu na baɗaɗarul, aɗaal pdo kajej itaka yi baɗu'u luɗ phank kalempaɗaana.

⁷ Yetu kɛ aɗɛ ji na a : « Wutana : ado do haɗ pa unuur wi bakluɗ kaɗu'ɛn du bhɛr.

⁸ Bajuu bawo na an ŋnuur bti, kɛ nji kɛ nɗɛ wo mɛnkwo na an ŋnuur bti. »

⁹ Wal mɛntɗ baɗaɗan batum babi, wi batiinkuɗ kɛ Yetu awo da. Baambi ɗaɗ pa pwin Yetu, bakak aɗal kawin Lataar i anaɗanuɗ ɗi pkeɗ.

¹⁰ Kɛ *baɗɛɗan baweek baɗɛ tiinkar aji bafinɗ Lataar kak,

¹¹ ul akaɗ kɛ bayuday batum bakak afiyaar Yetu aduk baɗɛɗan baweek.

Uneej wi Yetu du Yerutalem ji naɗiɗ

(Maci 21.1-9; Markut 11.7-10; Luk 19.35-38)

¹² Wi unuur uɗinɗuɗ, baɗaɗan batum maakan bambiinɗ *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem batiink kɛ baji Yetu abi ufettu.

¹³ Bajej ikɛn yi mnjaak aɗɛ pɛn abi pkita, ahuuran aji :

« *Hotanal*

Bnuura nuura ɗi ankmbiinɗ ɗi katim ki Ajugun, naɗiɗ i Itrayel⁹. »

¹⁴ Yetu awin ubuuru umpoɗi aɗɛ dapa wa, jibi upiitaninɗ aji :

¹⁵ « *Nawutan kalɛn, an babuk *Fiyoyɗ:*

Tenan, naɗiɗ i nan abi awi, adapa ubuuru umpoɗi. »[✧]

¹⁶ Uko mɛntɗ baɗaɗarul baanyikrɛn wa wal mɛntɗ. Kɛ wal wi mndɛm mi Yetu bambiinɗ awinana kɛ baɗɛ leɗ kɛ iko mɛntɗ bti ipiitana ɗi a ɗi Ulibra wi Naɗibaɗi kɛ babot adola ya.

¹⁷ Baɗaɗan bambiinɗ awo na Yetu wi abiinɗ adu Lataar du bhɛr anaɗana ɗi pkeɗ bawo ɗi pkakalɛɗ uko wi bawinuɗ.

¹⁸ Baɗaɗan batum batiink uko uɗoɗarɛnaa wi adoluɗ, ukaɗ kɛ babi pwina.

¹⁹ *Bafaritay bawo ɗi phoopatɛr wal mɛntɗ aji : « Nawin kɛ ŋɛnhilan da nin uko uloɗ: baɗaɗan bti bawo ɗi pɗaɗa. »

Bagrek banɗaluɗ pwin Yetu

²⁰ Banwoonɗ baanwo bayuday[‡] baloɗ bawo wal mɛntɗ ɗi bambiinɗ pɗɛman Naɗibaɗi ɗi wal wi *ufettu wi mnjeeh.

²¹ Baya du Filip anwoonɗ i ubeeka wi Bettayida du utaak wi Galilay aɗɛ ji na a : « Nawweek, ŋɗal kawin Yetu. »

²² Filip aya aɗup Andre, kɛ bukal batɛb baya aɗup Yetu.

²³ Kɛ Yetu aɗɛ ji : « Wal ubani, wi bakluɗ kawin mndɛm mi *Abuk ŋiinɗ.

²⁴ Na manjoonan, ɗɗupan, woli pbuk pi maaj paɗjotunɗ ɗi mboɗ paankeɗi, paɗo ploolan ; bɛ woli pakeɗi paji pawul mbuk mntum.

²⁵ Ŋaɗan anɗaluɗ ubida wi nul awaɗan wa, kɛ anwoonɗ aankɗɛman ubida wi nul ɗi mboɗ aluɗ kaka ubida unwoonɗ uunkba.

²⁶ Woli ŋaɗan aɗal plemparaan, awo i kaɗaɗɛn ; hɛnk, dko di nji kawoonɗ, ul kak aluɗ kawo da. Woli ŋaɗan alemparaan, Paapa kadɛmana.

²⁷ « Hɛnkuɗ uhaaɗ wi naan uɗɛla ɗɛlaa, kɛ we wi nji kajakuɗ? Dwo i kaji na Paapa abuuranaan ɗi wal wi i? A-a, uko waɗ ukaɗ kɛ mbii.

²⁸ Paap, dolan baɗaɗan bawin kɛ katimu kadɛmi! »

Kɛ pɗiim paɗɛ pɛnna baɗi aji : « Ddo bi dɛman ka akak aluɗ kadɛman ka. »

²⁹ ɗi baɗaɗan batum banwoonɗ da atiink pɗiim, baloɗ baji batiink kamparantant, kɛ baloɗ baji uwanɗuɗ uɗiinɗ na Yetu.

³⁰ Kɛ Yetu aɗɛ kak aɗiini na baka aji : « Mɛntɗ nji dkaɗ kɛ pɗiim paɗ patiinkanaa, an baka.

³¹ Hɛnkuɗ wal wi Naɗibaɗi akyuuɗun umundu wi kɛ udukaanaa ubani, hɛnkuɗ bawalan *Tatana, naɗiɗ i umundu wi aɗɛla bɗig.

³² Kɛ nji, wal wi nji kadeɗɗaniinɗ[§], dpul baɗaɗan bti babi ɗi nji. »

³³ Yetu aɗup ɗup wal mɛntɗ jibi akbiinɗ kakeɗ.

³⁴ Baɗaɗan baɗema aji : « Ŋjuk ɗi Ulibra wi Naɗibaɗi kɛ *Krittu aɗo te mnɗo. Hum di di ihilanunɗ kaji *Abuk ŋiinɗ awo i kadeɗɗana? In awoonɗ Abuk ŋiinɗ ba? »

³⁵ Kɛ Yetu aji na baka : « Bjeehi bahum nwo na an ŋwal ŋintiinku. Nadoon kapoɗ wi nahumuɗ nwo na bjeehi, kaɗi bɗɛm babi bawunan : Ankpoɗunɗ ɗi bɗɛm aanji me dko di akaɗan.

³⁶ Wi nahumuɗ nwo na bjeehi, nafiyaarɛn ba nahilna nawo baɗaɗan biki bjeehi. » Hɛnk di di Yetu aɗiiniinɗ aɗɛ ya na bgahul, aya amena baka.

Ppok pfiyaar Yetu

³⁷ Yetu ado iko itum iɗoɗarɛnaa ɗi kadun ki baɗaɗan, kɛ bawoha wo baanfiyaara.

³⁸ Kɛ hɛnk di uko wi *Itayi *Naɗupar Naɗibaɗi ajakuɗ udolaniinɗ, aɗiini aji :

« Ajugun, in afiyaaruɗ uɗup wi nun? »

In i Ajugun adiimanunɗ mnɗina mi nul? »[✧]

³⁹ Itayi akak aɗup uko unkaɗi kɛ baɗaɗan mɛntɗ baanhil pfiyaar. Aji :

40 « Naɗibaɗi adɛɛ baka kɛɗ

adɛnɛɗan baka ŋhaaɗ

kɛɗ ki baka kaɗilna kawo kaankwin,

ŋhaaɗ ɗi baka ŋawut kayikrɛn.

Hɛnk baankkak ɗi nji njeban baka. »[✧]

⁴¹ Itayi aɗup haɗ ɗiki awin mndɛm mi Yetu abot aɗiiniyaan uko wi nul.

✧ 12:13 Kaɗaam 118.25-26. ✧ 12:15 Takariya 9.9. ‡ 12:20 Banwoonɗ baanwo bayuday : Baɗaɗan biki baktiiniyaanunɗ ɗi bawo bagrek. § 12:32 Wal wi nji kadeɗɗaniinɗ uwoonɗ: Wal wi nji kadeɗɗaniinɗ ɗi Krut. Natenan kak ɗi Yowan 3.14-15.

✧ 12:38 Itayi 53.1. ✧ 12:40 Itayi 6.9-10.

42 Ké ɥi wal mēnt̃ kak batum ɥi baweek biki bayuday bafiyaar Yetu, ké bafaritay bašaar aka ké baanyuuj wa, bawutna kadook baka du *katoh kañehanaani.

43 Bahokan pwinana bnuura ɥi bañaan apel pwinana bnuura du Našibaɥi.

44 Yetu ahuuran aji : « Ñaan anfiyaarun, mēnt̃ nji ɥi uleef naan ɥañ i i afiyaarun, afiyaar kak anyilnuj.

45 Ké ñaan anwinnuɥ awin anyilnuj.

46 Dbi ɥi umundu ji bjeehi, ñaan anfiyaarun awutna kaduka du bdēm.

47 « Woli ñaan atiink nɥup ɥi naan ašē wo aammēban ɥa, mēnt̃ nji kakajuɥ aduknaana. Mēmbi bi pwayēš umundu kaji uduknaana, dbi bi pbuuran wa.

48 Ké ñaan ampoknuj awo aandi ptiink nɥup ɥi naan ašē duknaana : nɥup ɥi nji nɥupuɥ ɥaluɥ kadiiman ké aduknaana ɥi unuɥ ubaañšaani.

49 Mēnt̃ nji ɥi uleef naan dɥupun, Paapa anyilnuj aɥupun uko wi nwoon kaɥup na jibi nwoon kaɥup wa.

50 Dme ké uko wi aɥuun pdo uji uñoot̃ ñaan du ubida wi mn̄o. Hēnk, uko wi nji kaɥiiniyaanun, dji kaɥup wa jibi Paapa ajaknuj nɥiiniyaan wa. »

13

Yetu añow ihoɥ yi baɥašarul

1 *Ufettu wi Mbuur uñogi, ké Yetu ame ké wal wi pduk umundu wi kakak du Našibaɥi Ašin ubani. Ké jibi aɥaluɥ baɥašarul banwoon ɥi umundu, hēnk di aɥalaɥ baka te wal ubaañšaani.

2 Yetu na baɥašarul bawo ɥi pde kañah, ké Untaayi Uweek ušē do bi neej ɥi *Yuda, abuk Fimoɥ Itkariyot, ké akten jibi akdolun kadoo kawaap Yetu.

3 Yetu ame ké Ašin aɥu iko bti ɥi iñen yi nul, abot ame ké awoona du Našibaɥi akuɥ akak du a.

4 Wi wi ašaan anaɥa, awohēs kamiša, atan blaañ ɥi blank,

5 ajeɥ meel aɥu ɥi ubaaldu ašē jun pñow ihoɥ yi baɥašarul awent ya na blaañ bi atanun ɥi blank.

6 Abi aban ɥi Fimoɥ Piyeer, ké un ašē jaka aji : « Ajugun, iwi, kañowēn ihoɥ? »

7 Ké ateema aji : « Uko wi nji kadolun hēnk, iimme wa, ilun kame wa. »

8 Ké ateema aji : « Nin iinkñowēn ihoɥ! »

Ké aji na a : « Woli mēññowu ihoɥ, iinkwo ɥi banwoon biki naan. »

9 Ké ašē ji na a : « Ajugun, kwut kañowēn ihoɥ ɥañ, ñowaan kak iñen na bkow! »

10 Ké ateema aji : « Aññowiiɥ aankak anuma kañowa ; awo najint̃ bti. Ihoɥ ɥañ yi yi awoon kañow. An kak nawo bajint̃, ašē wo mēnt̃ an bti baka. »

11 Na manjoonan Yetu ame ankmbiin kawaapa, ukaan ké aji mēnt̃ bukal bti baɥiɥun.

12 Wi abaan pñow baka ihoɥ, akak awohara kamiša aɥo ašē ji na baka : « Name uko wi ndolanan hēnk i? »

13 Naji nadu'ēn kaji Najukan kaji Ajugun ; nafanji, dwo a.

14 Woli nji Ajugan na Najukan dñowan ihoɥ, an kak nawo i kado kañowar ihoɥ.

15 Ddo do haɥ adiimanaan, an kak nado kado jibi ndolanan.

16 Na manjoonan, dɥupan, nalemp aambaan kapel i aklemparun, ké nayili aampel anyilulun.

17 Name hēnkun iko yan, woli nado ya, nawo ɥi mn̄lilan.

18 Mēnt̃ an bti biki nji kaɥiiniyaanun. Dme biki nji ndatun bnuura, ké uko umpiitaniin ɥi Ulibra wi Našibaɥi ušē wo i kadolana :

Ñaan ant̄ooɥ na nji ade

akak ašoorēn. *

19 « Dɥupan hēnkun ji uko mēnt̃ ubi udolana, nahilna woli uko mēnt̃ ulun adolana name ké nji *dwoon anwoon.

20 Na manjoonan, dɥupan, anyeenkun ñaan i nji nyilun, ayeenkēn ; ké anyeenkun, ayeenk anyilnuj. »

Pneeɥ pi Fatana ɥi Yudat

(Maci 26.20-25; Markut 14.17-21; Luk 22.21-23)

21 Wi Yetu aɥiiniin haɥ aba, ušalul uɥēla ɥēla maakan ké ašē ji : « Dɥupan, na manjoonan, alon ɥi an alun kawaapēn. »

22 Baɥašarul bawo ɥi ptenar ɥiki baamme ahon ɥi baka i i ajakun.

23 Alon ɥi baɥašarul, i amaganun aɥo akab ɥi a.

24 Fimoɥ Piyeer ado na kañen aji na a ahepara ñaan mēnt̃.

25 Ké un ajuɥ ɥi Yetu ašē hepara aji : « Ajugun, in ul a ba? »

26 Ké ateeɥ aji : « I nji kawulun kapoom ki nji katoopun ɥi pot a. » Ajeɥ wal mēnt̃ kapoom atoop ɥi pot awul *Yudat, abuk Fimoɥ Itkariyot.

27 Wi ayeenkun ka, ké *Fatana ašē neej ɥi a. Wi wi Yetu ašaan aji na a : « Uko wi iwoon i pdo, ɥaraan ido wa. »

28 Ké nin alon ɥi banwoon da ašē wo aamme uko unkayi ké ajaka haɥ.

29 Jibi Yudat awoon anjaan ahank itaka, batum bašal aji aji ji na a aya anug iko yi banumiin pa ufettu, kéme awul bajuuk uko ulon.

30 Wi ayeenkun kapoom kun ašē pēn ; utejan uban wal mēnt̃.

Uko uhalu wi pdo

³¹ Wi Yudat apënuj kë Yetu aşë ji : « Hënkuj mndëm mi *Abuk Niiñt manwinana, kë mndëm mi Naşibaţi mankak awinana  i a.

³² [Kë woli mndëm mi Naşibaţi manwinana  i a.] Naşibaţi akak adiiman ul  i uleeful mndëm mi Abukul, ado uko mën  hënkuj. »

³³ An babuk naan, dwo na an  wal  ntiinku  a . Nalu  kado kala' n, kë nş   pan uko wi n pu  bayuday banduki n: naanhil pya dko di nji kayaan.

³⁴ D pan uko uhalu wi nawoon i kado kado : Na aladan, aa, jibi nji n alanan, na aladan ha .

³⁵ Woli na aladi, ba aan bti bayikr n wal m nt  k  nawo ba aşaraan. »

³⁶ Fimo  Piyeer aji na a wal m nt : « Aju- gun, iya  uj ba? »

K  ateema aji : « Dko di nji kayaan, iinhil ka aş n da h nkuj, ilu  kabi da. »

³⁷ K  aş  ji na a : « Ajugun, we uka n k  m nhil p aşu da h nkuj ba? Woli udoo wo nke  pa uko wi nu, nji wi! »

³⁸ K  ateema aji : « K  iji ilu  kake  pa uko wi naan? D pu na manjoonan : Ji uguk udo kahaan n a, ipok  ya ş  wajant  kaji iimme' n. »

14

Yetu : Bgah banjaan ba ij du Aşin

¹ Yetu akak aji na ba aşarul : « Nawutan kahaajala. Nafiyaar n Naşibaţi naku  nafiyaar n.

² Du kato  ki Paapa, dko dawo da ad m. Dya kabomanan dko da. Woli uunjoonan lah, m nk pan wa.

³ K  woli dbi ya abomanan da dko, kaş  kakaran ka ijan na og n nahilna, dko di nwoon, nawo da kak.

⁴ K  dko di nji kayaan, name bgah byaani da. »

⁵ K  Tooma aş  ji na a : « Naweeek, wi  woon   mme dko di ikyaan, hum di di  kme n bgah byaani da ba? »

⁶ K  Yetu ateema aji : « Nji, dwoon bgah, manjoonan na ubida. Nin  naan aanky  du Naşibaţi Paapa b  aant pna  i nji.

⁷ Woli name' n, nalu  kame Naşibaţi Paapa kak ; nado me'a h nkuj aku  awina. »

⁸ K  Filip aş  ji na a : « Ajugun, diimanun Naşibaţi Aşin nja, uko m nt  uk şun. »

⁹ K  aji na a : « Filip, djon na an  i maakan, k  iş  wo iimme' n te h nkuj.  naan anwinun, awin Naşibaţi Paapa. Hum di di ihilun kaji : “Diimanun Naşibaţi Aşin nja?”

¹⁰ Iinfiyaar k  dwo  i Paapa, k  abot awo  i nji i? N p  i nji ka pu n  naanwoona  i nji, Paapa anwoon  i nji akdolun ulemp wi nul.

¹¹ Nafiyaaraan woli d pan aji : “Dwo  i Paapa k  Paapa aku  awo  i nji.” K me nafiyaaraan  iki nawin iko yi nji kadolu .

¹² Na manjoonan d pan,  naan anfiyaarun, alu  kado kak iko yi nji kadolu . Adoo lu  kado ind mu  apel ya  iki dya du Paapa.

¹³ K  uko wi naklu  ka ehan  i katim ki naan, ddo wa. H nk  i iko yi Abukul akdolun mnd m mi Naşibaţi Paapa manhilna manwinana.

¹⁴ Woli na ehan uko ulo   i katim ki naan, kalu  kado wa. »

Kaho  ki ubi wi Uhaaş wi Naşibaţi

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli na al n, nalu  kam ban iko yi njakanan nado kado.

¹⁶ Nji nş  lu   ehan Paapa awulan Na  kar alo  ahilna awo na an te m nt  :

¹⁷ a  m ntan awoon Uhaaş wi Manjoonan wi umundu uwoon uunhil pyeenk  iki uunwin wa abot awo uunyk r n wa. An, name wa  iki u ogan aku  alu  kawo  i an.

¹⁸ « M nkdukan bajint , dlun kabi du an.

¹⁹ Uduka ntiinku, umundu uş  uwo uunkak awin n. K  an naş  lu  kawin n. Dka ubida, uka n k  an kak naklu  kaka wa.

²⁰ Unuur m nt , nayikr n k  dwo  i Paapa, k  an nawo  i nji, k  nku  awo  i an.

²¹  naan amm banu  iko yi njaku  abot ado ya, u  m ntan a alu . K  anşaan a al n, Paapa alu  ka ala ; nji kak mbot n ala, nş  ndo ame' n. »

²² Yudat k  aş  ji na a (m nt  Yudat Itkariyot aktiiniin  i) : « Naweeek, we uka n k  ikdo un  a   me'u, k  umundu uş  wo uunkme'u? »

²³ K  Yetu ateema aji : « Woli  naan a al n, am ban   p  i naan, Paapa akak ka ala,  ş  bi du a, kaku  ka o du a.

²⁴  naan anwoon aan al n, aankm ban   p  i naan ; k    p wi naan uş  wo uunwoona du nji, uwoona du Paapa anyilnu .

²⁵ D pan uko wi, wi nhumu  na an.

²⁶ K  Na  kar, *Uhaaş wi Naşibaţi wi aklu  kayil  i katim ki naan, ulu  ka jukanan iko bti kabot ka şanan iko yi n panan bti.

²⁷ Ddukanan bnuura, bnuura bi naan bi bi nji kawulanan. Bnuura bi njaan kawul baanknaam na bi umundu ujaan uwul. Uhaaş wi nan uwutan kahaajala k me kal nk.

²⁸ « Natiink uko yi njakanan: dya, dlun kakak  i an. Woli na al n, nalu  kalilan  i pya pi naan du Paapa,  iki Paapa ad m apel n.

²⁹ D pan uko m nt  h nkuj ji ubi udo kaban, nahilna woli ubii nafiyaar.

³⁰ M nkak a iini iko itum na an,  iki *naşih i umundu wi abi. Aanhilanaan nin uko ulo ,

³¹ k  umundu uş  wo i kame k  d al Paapa abot aji kado jibi Paapa ajaknu  ndo

kado. Nanaŋiin, nawulan n̄ya na bgah bi n̄ja.
»

15

Bko banjaan badolna ubiñu

¹ Yetu akak aji : « Nji dwoon bko bi mbuk manjaan mandolna ubiñu na manjoonan, k̄ Paapa ajaan alemp ti uwoorta.

² Kanah kanwoon ti n̄ji aš̄e wo kaambuki, aji fal ka, k̄ kambukun, aji heent ka bnuura kahilna kabuk kak maakan.

³ Uŋup wi n̄ji n̄tupan̄an̄ udo bi jin̄tan̄an̄ jin̄tan̄an̄ ji kanah ki baheentun̄.

⁴ Nam̄ebanaan̄ jibi mm̄ebanaan̄. Jibi kanah kajaan̄ kawo kaan̄ji kahil pbuk woli kaanwo ti bko, h̄enk di di nawoon̄ kak naan-hilan kawul mbuk woli naamm̄ebanaan̄.

⁵ « Nji dwoon bko banjaan badolna ubiñu ; an k̄ naš̄e wo inah. N̄aan̄ amm̄ebanaan̄un̄, k̄ mbot am̄ebana, an m̄entan̄ aji wul mbuk m̄ntum. Nalow̄enle naankhinan̄ pdo nin uko ulon̄.

⁶ Woli n̄aan̄ aanwo na n̄ji, aji f̄elana ji kanah, kaji kakay. Inah it̄en̄t̄ kun̄ m̄en̄t̄ baji bajej ya kaf̄el̄ du bdoo, iyik.

⁷ « Woli nam̄ebanaan̄ abot am̄eban̄ n̄tup̄ n̄ji naan nahil kahepar uko wi nan̄alun̄ kaka wa.

⁸ Woli nawul mbuk m̄ntum, nawo baŋaš̄araan̄ na manjoonan, uko m̄en̄t̄ uyuuj m̄nd̄em̄ mi Paapa.

⁹ « Jibi Paapa an̄alun̄, h̄enk di di nkaan̄ an̄alan. Nadukiin̄ n̄nuur̄ bti ti ujal wi naan.

¹⁰ Woli nado iko yi njakanan̄ nado, nawo ti ujal wi naan, jibi n̄ji ndolon̄ iko yi Paapa ajaknun̄ awo ti ujal wi nul.

¹¹ D̄tupan̄ uko wi, m̄nilan̄ mi naan man-hilna manwo ti an, h̄enk m̄nilan̄ mi nan manwo m̄nweek maakan.

¹² Uko wi n̄ji kajakanan̄ nado wii wi : Nan̄aladan̄ jibi n̄ji n̄jalanan̄.

¹³ Ujal und̄em̄nun̄ uwo pwul ubida wi n̄aan̄ pa banohul.

¹⁴ Nawo banoh naan woli nado uko wi njakanan̄ nado.

¹⁵ « M̄enkak̄ ado kadolan̄ balemp̄an̄ naan, nalemp̄ aan̄ji me uko wi ajugul̄ ajaan̄ ado. K̄ n̄š̄e du'an̄ banoh naan ukaan̄ k̄ n̄ji kaŋupan̄ uko bti wi n̄tiinkun̄ du Paapa.

¹⁶ M̄en̄t̄ an nadatun̄ ; n̄ji ddatanan̄ abot aŋu'an̄ ulemp̄ wi pya p̄tup̄ Uŋup̄ Ulil Un-uura kabot kawul mbuk m̄ntum, mbuk m̄en̄t̄ mambot man̄to. Wal m̄en̄t̄, uko wi naklun̄ kahepar Paapa ti katim naan, awulan wa.

¹⁷ Uko wi n̄ji kaŋu'anan̄ pdo uwo nan̄alad. »

Pšoor pi umundu ušoorun̄ Yetu na baŋaš̄arul

¹⁸ Yetu akak aji na baŋaš̄arul : « Woli umundu ušooran, nameen k̄ ušoor̄en̄ ji ubi udo kašooran.

¹⁹ Woli nawo lah biki umundu, un̄alan̄ ŋiki nawo biki wa ; k̄ naš̄e wo naanwo biki umundu ŋiki ddatanan̄ ap̄enan̄ ti wa, ukaan̄ k̄ umundu ušooran.

²⁰ Nalešan̄ uko wi m̄biin̄ aŋupan̄ : “Nalemp̄ aambaan̄ kapela i aklemp̄arun̄.” Woli bahajanaan, an kak balun̄ kahajanan ; woli batiink̄ uŋup̄ wi naan, bakak katiink̄ uŋup̄ wi nan.

²¹ « Iko m̄en̄t̄ bti n̄ji kaŋun̄ badolan ya, ŋiki baamme anyilun̄.

²² Woli m̄em̄bi lah, awo m̄en̄t̄iini na baka, baankduknaana, k̄ baš̄e wo h̄enkun̄ baanka uko uŋup̄ ti pekadu di baka.

²³ N̄aan̄ an̄šoorun̄un̄ akak ašoor Paapa.

²⁴ Woli m̄endo lah ti ptoof pi baka iko yi nin n̄aan̄ awoon̄ aambaan̄ kado, baankduknaana ; k̄ h̄enkun̄ baš̄e win akut̄ ašoorun̄ n̄ji na Paapa.

²⁵ K̄ h̄enk di uko umpiitaniin̄ ti Ulibra wi Našibaŋi udolaniin̄ : “*Babubara ašoor̄en̄*.”[✱]

²⁶ « D̄lun̄ kayil̄ Naŋenkar̄ alon̄, anwoon̄ Uhaaš̄ wi manjoonan̄ unwoonun̄ du Našibaŋi Paapa. Woli ubii, ulun̄ kaŋup̄ uko wi umeen̄ ti n̄ji.

²⁷ An kak, nalun̄ kaŋup̄ uko wi nameen̄ ti n̄ji ŋiki du ujuni di di nawoon̄ na n̄ji. »

16

¹ Yetu akak aji : « D̄tupan̄ iko yan̄ bti nawutna kaŋaŋan̄ p̄fiyaar.

² Balun̄ kadookan̄ du itoh iñehanaani ; wal ulun̄ kaban wi bafin̄an̄ bakdoon̄ kaji bašal kaji bado do uko wi Našibaŋi an̄alun̄.

³ Balun̄ kado iko yan̄ ŋiki baamme Paapa abot awo baamme'ën.

⁴ K̄ n̄š̄e ŋupan̄ uko waŋ nahilna woli wal ubani naleš̄ k̄ d̄tupan̄ wa. M̄en̄t̄upan̄ wa du kateeku ŋiki dhum̄ nwo na an.

Uko wi Uhaaš̄ wi Našibaŋi uklun̄ kado

⁵ Yetu akak aŋiini na baka aji : « K̄ n̄š̄e kak h̄enkun̄ du anyilun̄, k̄ nin alon̄ ti an aanheparan̄ dko di n̄ji kajaan̄.

⁶ Dwin̄ bnuura k̄ uko wi n̄tupan̄an̄ ukaan̄ k̄ najooŋan̄ maakan h̄enk.

⁷ K̄ n̄š̄e ŋupan̄ manjoonan, uwo bnuura pa an n̄ji nya. Woli m̄enyaa, Anwoon̄ i Kaŋenkan̄ aankbi ti an, n̄šale ya kayila ti an.

⁸ Wi akun̄ kabi, ayuuj k̄ baŋaan̄ biki umundu baneem̄ ti uko wi pekadu, ti uko wi pwo natool na ti uko wi pwaȳš̄.

⁹ Umundu uneem̄ ti uko wi pekadu ŋiki na manjoonan pekadu dawoon̄ p̄pok̄ p̄fiyaar̄en̄ ;

¹⁰ uneem̄ ti uko wi ptoof ŋiki bawin k̄ dya du Paapa k̄ naankak awin̄en̄ ;

¹¹ aneem̄ ti uko wi pwaȳš̄ ŋiki bawaȳš̄ ✱Fatana naŋih̄ i umundu wi kaji aduknaana.

¹² « Dka iko itum kak yi nwoon i pɕupan, kē işē wo iinhil kajinɕi ɕi ikowan hēnkunɕi.

¹³ Woli aluɕ abi, ul anwoon Uhaaş wi Manjoonan, aɕoɕan kado name manjoonan bti. Aankluɕ kaɕiiniyaan uleeful, uko wi atiinkunɕi ɕaɕi wi wi akdoonɕi kaɕup kabot kapibanan iko inklunɕi kabi.

¹⁴ Ul aluɕ kadēmanaan, aluɕ kayeenk ɕi nɕi uko unwoonɕi wi naan kadolan name wa.

¹⁵ Uko bti wi Paapa akaaɕ uwo wi naan, ukaaɕ kē nɕi ayeenk ɕi uko unwoonɕi wi naan kadolan name wa.

¹⁶ « Uduka ntiinku naankak awinēn, naɕole ntiinku nakak kawinēn. »

¹⁷ Baɕaşarul bahoopaɕēr aji : « We wi akjakunɕi hēnk ba wi ajakunɕi uduka ntiinku nɕenkak awina nɕale ɕo ntiinku nɕak kawina? We ukaaɕ kē abot aji aya du Aşin? »

¹⁸ Bawo ɕi pɕiini aji : « we wi aɕaluɕ pɕup wi ajakunɕi “ntiinku”? Nēnyikrēn uɕup wi akɕupunɕi. »

¹⁹ Yetu ame kē baɕal kahaɕpara uko wi akɕiiniyaanunɕi aşē ji na baka : « Nawo ɕi phepar uko wi nɕakuɕ : “Uduka ntiinku naankak awinēn, nakale ɕo ntiinku nakak kawinēn.”

²⁰ « Na manjoonan dɕupan, nalunɕi kawooni, kabot kaɕēga, baɕaaɕ biki umundu başē balilan. Naluɕ kajooɕan, kē pɕooɕan mēnɕ paşē luɕ kakak mnlilan.

²¹ Woli ɕaaɕ aya kabuk, uleef uji ude'a ɕiki wal wi mnɕhaj mi nul ubani ; aşale buk aankak aji leş mnɕhaj, aji lilan uko wi aɕijunɕi napoɕ ɕi umundu.

²² Kē hēnk di uwoon pa an : najooɕan hēnkunɕi, kē nşē luɕ kawinan kak naşē nawo na mnlilan ɕi nɕhaaş, mnlilan mēnɕ nin ɕaaɕ alon aankhil pɕēnanan ma.

²³ Unuur mēnɕ, naankheparaan nin uko ulonɕi.

« Na manjoonan dɕupan uko wi nakluɕ kaɕehan Paapa ɕi katim ki naan aluɕ kawulan wa.

²⁴ Te hēnkunɕi naanɕehan nin uko ulonɕi ɕi katim ki naan. Naɕehaan, nalunɕi kayeenk, mnlilan mi nan manşē mandēm maakan.

²⁵ « Dhoɕi hoɕi aɕupnan iko mēnɕ bti. Kē wal uşē bi wi nwoon mēnkak ado kahoɕi, dɕupan uko wi Paapa na nɕup nɕjinɕi piş.

²⁶ Unuur mēnɕ nalunɕi kaɕehan Paapa ɕi katim ki naan, kē nşē wo mēnɕto kaɕehandēran a,

²⁷ Naşibaɕi Paapa ɕi uleeful aɕalan, ɕiki naɕalēn akuɕ afiyaar kē dwoona du a.

²⁸ Dwoona du Paapa abi ɕi umundu wi, hēnkunɕi dduk umundu wi kaya du Paapa. »

²⁹ Kē baɕaşarul başē ji na a : « Iwini, iinkak ahoɕi, iɕup hēnkunɕi na nɕup nɕjinɕi piş!

³⁰ Nɕme hēnkunɕi kē ime iko bti abot aji kēme iko yi ɕaaɕ aɕaluɕ pheparu. Uko mēnɕ ukaaɕ kē nɕiyaar kē iwoona du Naşibaɕi. »

³¹ Kē Yetu ateen baka aji : « Nafiyaar hēnkunɕi?

³² Kē wal uşē ubi, udo bi ban ban wi nakwayşēruɕ an bti, kaji andoli aya na bgahul, nadukēn aloolan. Kē nşē wo mēnwo aloolan, Paapa awo na nɕi.

³³ Dɕupan iko yi, nɕhaaş nɕi nan nɕahilna nɕaɕoora wi nawoonɕi baloolan na nɕi. Umundu ulunɕi kanooran an, natamaan, dwat wa. »

17

Yetu aɕehandēr baɕaşarul

¹ Wi Yetu aɕiiniɕi haɕ aşē kat kēş du baɕi aji : « Paap, wal ubani. Diimaan mndēm mi Abuku, ahilna adiiman mndēm mi nu.

² Iwula mnɕhina mi aşih baɕaaɕ bti ahilna awul biki iwululunɕi bti ubida wi mnɕto.

³ Pka ubida wi mnɕto, pawo pme'u iwi inwoon Naşibaɕi na manjoonan, abot awo aloolan ɕaɕi, na pme'ēn nɕi Yetu Krittii i iyilunɕi.

⁴ Ddiiman mndēm mi nu ɕi mboş wi ndolonɕi ulemp bti wi iɕununuɕi.

⁵ Kē hēnkunɕi Paap, du dko di iwoonɕi, dēmanaan ɕi kadunu, wulaan mndēm mi mbiiniɕi aka wi nwoonɕi na iwi ji umundu ubi udo kapaşana.

⁶ « Ddo baɕaaɕ biki idatuɕ ɕi umundu awulēn, kē bame'u. Babi wo biki nu kē işē wulēn baka ; bamēban uɕup wi nu.

⁷ Hēnkunɕi bayikrēn kē iko bti yi iwulnuɕi ipēna du iwi.

⁸ Dwul baka nɕup nɕi iwulnuɕi, kē bayeenk nɕa, ayikrēn kē dpēna du iwi na manjoonan, afiyaar kē iwi iyilnuɕi.

⁹ Bukal biki nɕi kaɕehandēruɕ. Mēnɕ umundu wi nɕi kaɕehandēruɕ, biki iwulnuɕi baka ɕiki bawo biki nu.

¹⁰ Uko bti unwoonɕi wi naan uwo wi nu, jibi uko bti unwoonɕi wi nu uwoonɕi wi naan. Mndēm mi naan manwinana ɕi baka.

¹¹ Hēnkunɕi dbi du iwi, mēnkak awo ɕi umundu, kē bukal başē woho wa ɕi umundu. Paap iwi inyimanunɕi, mēbaan baka na mnɕhina mi katimu ki iwulnuɕi bahilna bakak ɕaaɕ aloolan jibi nɕi na iwi nɕwoonɕi.

¹² Wi nwoonɕi na baka dmēban baka ɕi katim ki iwulnuɕi abot ayeɕ baka kē nin alon ɕi baka aanneemi, woli mēnɕ anwoonɕi i kaneem a. Hēnk di uko umpiitaniniɕi ɕi Ulibra wi Naşibaɕi ukdolaniɕi.

¹³ Hēnkunɕi dbi du iwi, aşē ɕup nɕup nɕi ɕi umundu bahilna bawo na mnlilan mnweek maakan mi nwoonaanunɕi.

¹⁴ Dwul baka uɕup wi nu kē umundu uşē şoor baka, ɕiki baanwo biki umundu jibi nwoonɕi mēnwo i umundu.

¹⁵ Mēnkɕehanu ipēnan baka ɕi umundu, dɕehanu ɕehan ido kayen baka, *Ajug Buɕaan awut kaban baka.

16 Baanwo biki umundu jibi nwoon mēnwō i umundu.

17 Uṭup wi nu uwo manjoonan, keer iṭēpna ṭi manjoonan ido baka bawulu ikow yi baka.

18 Jibi iyilnuṅ ṭi umundu, dyl baka kak ṭi umundu.

19 Dwulu bkow naan bti pa baka, bukal bahilna baṭēpna ṭi manjoonan bawulu ikow yi baka.

20 « Mēnt bukal biki nji kañehanderuṅ ṭaṅ, dñehander kak biki nṭup nji baka nṭakdolun bafiyaarēn.

21 Hēnk bukal bti bahil kawo ji ṅaṅ alookan. Jibi iwi Paapa iwoon ṭi nji kē mbot awo ṭi iwi, bukal kak bamēbandēran na nja, umundu uhilna ufīyaar kē iyilnuṅ.

22 Dwul baka mndēm mi iwulnuṅ, bahilna bawo ji ṅaṅ alookan jibi nwoon ṅaṅ alookan.

23 Nji dmēbandēr na baka, kē iwi imēbandēr na nji. Hēnk bahil kawo ji ṅaṅ alookan na manjoonan, umundu ubot ume kē iyilnuṅ abot aṅal baka jibi iṅalnuṅ.

24 Paap, dṅal dko bti di nwohan, biki iwulnuṅ bawo da na nji. Hēnk bawin mndēm mi naan. Mndēm mēnt iwulēn ma ṭiki iṅalēn ji umundu ubi udo kapaṣana.

25 Paap, iwi inwoon natool, umundu uumme'u, kē nji nṣē me'u kē biki babot ayikrēn kē iyilnuṅ.

26 Ddo baka kē bame'u abot aluṅ kado bame'u kak, bahilna bado kaṅal jibi iṅalnuṅ, nji ṭi uleef naan mbot nwo ṭi baka. »

18

Yetu amobanaa

1 Wi Yetu abaan pñehan, aya na baṭaṣarul, kē bamuur katant ki Fedroṅ. Uwoorta uloṅ uwo du plut, kē du wa di di ayaṅ aneej na baṭaṣarul.

2 Kē Yuda, ankwaapulun aṣē me dko mēnt, ṭiki Yetu ajon kayit da na baṭaṣarul.

3 Aya du uwoorta mēnt aṭij pntuk pi bangoli na bayeṅ biki *baṭeṅan baweek na *bafaritay bawululuṅ; bawo na nṅaniya na ifiṭi akut awo na ikej.

4 Yetu, ammeen uko unwoon i pdola bti, apēn aṣē hepar baka aji : « In i naklaaṅ ba? »

5 Kē bateem aji : « Yetu i Nataret. »

Kē aji na baka : « Nji a » Kē Yuda ankwaapulun aṣē naṅ na baka.

6 Wi Yetu ajakuṅ na baka : « Nji a. » Kē baṣē kak ufeṭ, ajot ṭi mboṣ.

7 Kē akak ahepar baka aji : « Naji in i naklaaṅ ba? »

Kē bateem aji : « Yetu i Nataret. »

8 Kē aji na baka : « Djakan aji nji a. Woli nji i naklaaṅ, nawutan biki baya. »

9 Hēnk di di uko wi abiin aji na Naṣibaṭi wi akñehanuluṅ udolaniin; « Mēnneemandēn nin aloṅ ṭi biki iwulnuṅ. »

10 Wal mēnt, kē Fimoṅ Piyeer anwoon na kakej aṣē toot ka, atuh nalempar *naṣih i baṭeṅan afala kabaṭ kadeenu. Katim ki nalemp mēnt kawo Malkut.

11 Kē Yetu aṣē ji na Piyeer : « Kakaan kakej ki nu ṭi kabeel! Iṣal aji mēnkdaan pnkalame pi Paapa awulnuṅ, panwoon pi mnhaṅ? »

Bañoṭ Yetu du kadun ki Anat naṣih i baṭeṅan

(Maci 26.57-58; Markut 14.53-54; Luk 22.54)

12 Wal mēnt kē bangoli na naweek i baka na bayeṅ biki baweek biki bayuday kē baṣē mob Yetu atan.

13 Bañoṭa duna du Anat*, aṣin ahar Kayif. Kayif awoon naṣih i baṭeṅan ṭi uṣubal mēnt.

14 Ul abiin awul bayuday uṣal aji : « Uhokan ṅaṅ alookan aket pa baṅaṅ bti. »

Ppok pi Piyeer

(Maci 26.69-70; Markut 14.66-68; Luk 22.55-57)

15 Fimoṅ Piyeer na naṭaṣar Yetu aloṅ bawo ṭi pṭaṣ Yetu. Naṣih i baṭeṅan ame naṭaṣarul anwoon na Piyeer. Kē naṭaṣarul mēnt aṣē neej na Yetu du blay bi *naṣih i baṭeṅan.

16 Kē Piyeer aṣē naṅ du bdig aṅog plēman. Naṭaṣar Yetu i naṣih i baṭeṅan ameen, apēn aṭiini na ṅaṭ ankyeṅuṅ plēman, ado Piyeer kē aneeji.

17 ṅaṭ nayeṅ plēman aji na Piyeer wal mēnt: « Iwi iinwo kak aloṅ ṭi baṭaṣar ṅiint i i? »

Kē aji na a : « Mēnwō a. »

18 Balemp na bayeṅ batehan bdoō afooy ba atēma ṭiki ujoṅ uwoō. Piyeer awo da kak na baka atēma.

Naṣih i baṭeṅan na Yetu

(Maci 26.59-66; Markut 14.55-64; Luk 22.66-71)

19 Naṣih i baṭeṅan ahepar Yetu ṭi uko wi baṭaṣarul na ṭi iko yi akjukanuṅ.

20 Kē Yetu ateema aji : « Na pnak di di nṅiiniṅ na baṅaṅ bti. Djon kajukan du *itoh iñehanaani na du *Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi, di bayuday bti bajaṅ bayitna. Mēmbaan kamena uko uloṅ.

21 We ukauṅ kē ikheparaan ba? Heparan bantiinkuṅ uko wi njukanuṅ baka; bukal bame uko wi nji nṭupuṅ. »

22 Wi ateemuṅ haṅ, kē aloṅ ṭi bayeṅ anaṭuṅ da aṣē koba kañen ṭi kajeem aji na a : « Hēnk di di ikteemuṅ Naṣih i baṭeṅan? »

* 18:13 Anat abiin awo naṣih i baṭeṅan, kē wi baromeṅ bayeṅkuṅ utak aṣē do kē Kayif ayeenṅa; kē bayuday batum baṣē ṭu'a ṭu kē Anat awoon naṣih i baṭeṅan.

²³ Kê Yetu aşê ji na a : « Woli d̄tup būtaan, kdiiman jibi n̄tupi būtaan ; bê woli d̄tup bnuura, we ukaañ kê ikobên? »

²⁴ Kê Anat aşê do kê bañoota du Kayif Naşih i baţenjan. İfenul itanana wal mênţ.

²⁵ Kê Piyeer aşê wo du blay atêma, baji na a : « Iwi kak, jêm iwo alonj ti baţaşar ņiinţ i i? »

Kê apok aji : « A-a, mênwo a. »

²⁶ Wal mênţ, nalempar Naşih i baţenjan alonj, ayiţ i Piyeer abiiñ afal kabaţ aji na a : « Mênwinu lah du uwoorta na a i? »

²⁷ Kê Piyeer akak apok. Ťi dko mênţ kê uguk uşê haan.

Yetu du kadun ki Pilat

(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸ Ba pênna wal mênţ du uko Kayif, ajeş Yetu ayaanaan du katoh kawek ki *Pilat nantuña anwoon i Rom. Nfa mamban wal mênţ. Kê bayuday başê wo baanneş du katoh, bañal kawo bajinţ kahilna kade pde pi *Ufettu wi Mbuur.

²⁹ Wañ ukaañ kê Pilat apên du bdig abi du baka aşê hepar baka aji : « we wi ņiinţ i adolonj ba? »

³⁰ Kê bateema aji : « Woli aanwo lah nado būtaan, ņênkţju a. »

³¹ Kê Pilat aji na baka : « Najejana nawayêş bdiđi'an jibi bgah bi nan bajakuñ. »

Kê bateema aji : « An baromeñ naandinan ņji ņfin ņaan. »

³² Hênk di di uţup wi Yetu abiiñ aţup jibi akkeţari udolaniñ.

³³ Pilat aneeş wal mênţ du katoh aşê du Yetu aji na a : « Iwi, iwo naşih i bayuday i? »

³⁴ Kê ateema aji : « Iwi ti uleefu ijakuñ uko wañ kême balonj baţupun hanj ti nji? »

³⁵ Kê aji na a : « Nji, dwo nayuday i? Biki uţaaku, *başih biki baţenjan baţjiin ti nji. We wi idolonj ba? »

³⁶ Kê ateema aji : « Pşih pi naan paanwo pi umundu wi. Woli pawo lah pi umundu wi, balempar naan bagutan kaneenan bayuday pmobên. Kê pşih pi naan paşê wo paanwo pi mboş. »

³⁷ Kê Pilat aşê ji na a : « Ikeer awo naşih? »

Kê ateema aji : « İjakuñ hanj: dwo naşih. Dbuka abot abi ti umundu pa pđiiman uko unwoonj manjoonan. ņaan anwoonj i manjoonan aji tiink pđiim pi naan. »

³⁸ Pilat aji na a : « we uwoonj manjoonan? »

Wi ajakuñ hanj, aşê kak apên aya du bayuday aji na baka : « Mênwin ti a nin uko ulonj unkaañ nji aduknaanaa. »

³⁹ Kê jibi njaan kawutanan nakalabuş alonj ti wal wi Ufettu wi Mbuur, nañal nwtanan « Naşih i Bayuday? »

⁴⁰ Kê başê huuran aji : « A-a, mênţ ul a. Barabaat i i ņñalun iwutan. » Kê Barabaat mênţ aşê wo natal naweek.

19

¹ *Pilat ajeş wal mênţ Yetu ado kê bakoba na itintêl.

² Bangoli başiiir iyiw ado ukêl afuutaana, akak ajeş kamişa kajeenkal awoharana.

³ Baji babi kañoga kaşê ji na a : « ņwulu mboş, iwi naşih i bayuday! » Wi bajakuñ hanj, başê koba ti kaara.

⁴ Pilat akak apên aji na bayuday : « Nate-nan, dţija ti an ti, kaţupan kê mênwin nin uko ulonj unkaañ nji aduknaanaa. »

⁵ Wi Yetu apênun awo na iyiw ti bkow na kamişa kajeenkal, kê aşê ji na baka : « ņaan mênţ awi. »

⁶ Wi baţenjan baweek na bayeñ biki baka bawinaarulun win aşê huuran aji : « Pañana ti kruţ! Pañana! »

Kê Pilat aji na baka : « An najejana naya napan. Nji mênwin nin uko ulonj unkaañ nji aduknaanaa. »

⁷ Kê başê teema aji : « ņka bgah, kê ti bgah mênţ awo i pkeţ Ťiki aji awo Abuk Naşibaţi. »

⁸ Wi Pilat atiinkun uko mênţ aşê lénk kak maakan.

⁹ Aya aneeş du katoh aşê hepar Yetu aji : « Iwoona tuñ ba? » Kê Yetu aanteema.

¹⁰ Pilat aji na a wal mênţ : « İinñal pteemên? İimme kê dka mnhina mi pwutanu na mi ppañu i? »

¹¹ Kê ateema aji : « Woli iinyeenkna lah mnhina mênţ du baţi iinkhinanaan nin uko ulonj ; ukaañ kê antjñunj ti iwi aka pekadu dandemunj apel di nu. »

¹² Kê dul di Pilat ajunnuñ pla jibi akdoli kadoo kawutan Yetu. Kê bayuday başê huuran aji : « Woli iwutana, iinwo nanoh *Fetar. ņaan anjakuñ aji awo naşih aanwo naşoorad Fetar naşih najeenkal i? »

¹³ Wi Pilat atiinkun uko wañ aşê pênan Yetu bdig aşê to du pţij pi ajaan awayêşaan du dko di bajaan bado « Gabata » ti uţup uhebêrê, uwoonj blay bi babomanun na mnlak.

¹⁴ Unuur wi bakbomanderun pa *Ufettu wi Mbuur wa, ti mndiin unuur, kê Pilat aşê ji na bayuday : « Naşih i nan awi. »

¹⁵ Kê bukal başê huuran aji : « Fiñana! Fiñana! Pañana ti kruţ. »

Kê Pilat aji na baka : « Kê nwo i kapan naşih i nan? »

Kê baţenjan baweek bateema aji : « ņkaha naşih aloolan, Fetar a. »

¹⁶ Wal mênţ kê Pilat aşê awutar baka Yetu baya bapan. Kê bangoli bajeja ayaanaan.

Pkeţ pi Yetu ti kruţ

(Maci 27.32-44; Markut 15.21-32; Luk 23.26-43)

17 Bado Yetu k  ap n akuŋa krut ul ti uleeftul aya du dko di bajaan bado Golgota na utup uheb r  uwoon kaheem ki bkow.

18 Bapaŋa da na biint bat b baloŋ, aloŋ ti kaŋen kamayu, aloŋ ti kadeenu.

19 *Pilati ado k  baboman kampiŋu kaloŋ apar ti krut duuŋ. Bapiit ti ka aji : « Yetu i Nataret naŋih i bayuday. »

20 Uko m nt bayuday batum baleyiir wa ti ki dko di bapaŋnuluŋ daŋog ubeeka k  uko m nt ubot apiitana ti utup uheb r , uromen na ugrek.

21 K  *bataŋan baweek baŋe ya aji na *Pilati : « Kpiit kaji naŋih i bayuday, piitan iji niint i aji awoon naŋih i bayuday. »

22 K  Pilati ateem baka aji : « Uko wi mpiitun, dpiit wa. »

23 Wi bangoli bapaŋun Yetu du krut, bajej imiŋa yi awohariin ado ifah ibaak r, bangoli baji andoli ayeenk kaloŋ. K  kamiŋa kameeŋ kaŋe wo kaanwo na ul tna, kaŋijna kaŋuŋ te uteeh, ukaan k 

24 balaŋar aji : « Nwut katow ka. Nabiin ŋdo kanun na mnlak ŋten ankyeenkun ka. » H nk, k  uko umpiitun ti Ulibra wi Naŋibaŋi udolanaa, upiitana aji :

« *Bafaasiir imiŋa yi naan*

*akuŋ ado kanun na mnlak
katen ankjejun kamiŋa naan. »**

Uko waŋ wi wi bangoli badoluŋ.

25 Anin Yetu na aŋa anin, na Mariya ahar Klopai na Mariya i utaak wi Magdala banaŋ aŋog krut.

26 Yetu awin anin, akak awin naŋaŋarul i amaganun k  anaŋ aŋog ti a aŋe ji na anin : « Abuk naaŋ, abuku awun. »

27 Akak aji na naŋaŋarul : « Naan awun. » Kap nna unuur m nt k  naŋaŋarul un aŋe jej Mariya du katohul.

28 Wi uko waŋ ut puŋ, Yetu ame k  uko uba bti h nkun aŋe ji : « Udaan utij n. » H nk di uko umpiitaniin ti Ulibra wi Naŋibaŋi udolaniin.

29 Pdunk ploŋ pawo da wal m nt pantumi poot ptaakŋaan, h nk k  bajej kal m nt kaloŋ atan ti pmul atoop ti pa aŋe ŋoor ti mntum mi Yetu.

30 Wi aŋemuŋ poot ptaakŋaan puŋ aŋe ji : « Uko m nt ubaa. » Wi wi aŋaan ayoont bkow aŋe j mŋa.

31 Uwo ti unuur wi bakbomand run pa *unuur wi pnoorf n wi bayuday ; unuur wi pnoorf n m nt uwo unuur unyimani maakan, k  baweek biki bayuday baŋe wo baanjal muum manwo ti ikrut unuur m nt. Baŋehan Pilati aji : « Dolan bakit baka ihoŋ* batarna bakaŋ baŋe bawalan muum! »

32 Bangoli babi aŋog biint biki bapaŋun na Yetu, akiti ihoŋ yi nateek, akak akiti yi nat banŋ n.

33 Wi babanun ti Yetu aŋe t nk k  ado bi keŋ, k  h nk di di bawoon baankita ihoŋ.

34 K  Nangoli aloŋ aŋe ajej bjan alofa ti kantaagan. Ti dko m nt, k  p naak na meel iŋe p n.

35 Naan ankŋupanan uko wi awo namaar, k  uko wi aktupun ubot awo manjoonan. Ame k  uko wi aktupun ujoonani, aŋup iko waŋ an kak nahilna nafiyaar.

36 H nk di uko wi Ulibra wi Naŋibaŋi ujakun udolaniin, upiit aji : « *Nin kamoh kaloŋ ki nul kaankluŋ kakita.** »

37 Ukak apiitana ti Ulibra wi Naŋibaŋi aji : « *Baluŋ kado katen naan i balujanun kantaagan.** »

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; Luk 23.50-56)

38 Yotef i utaak wi Arimati awo naŋaŋarul Yetu aŋe wo aandiiman wa ti ki aŋi baweek biki bayuday. Wi Yetu akeŋun, aya ahepar *Pilati me ahil kayeenk puum kaya kamoy. K  Pilati adinani. Yotef abi ajej puum ayaanaan.

39 Nikodem kak awo na a. Ul abiin aya du Yetu na utejan. Aŋi bko blil p k n bi bajaan bamoyna. Bko m nt baŋog ŋkil iŋeen ŋwajanŋ.

40 Bajej puum ataaya na ilaaŋ na bko buŋ jibi bayuday bajaan bado.

41 Du dko di bapaŋun Yetu uwoorta uloŋ uwo da, k  bh r bloŋ bhalu banwoyi baambi moynaara naan k  bawo da.

42 Uwo ti unuur wi bayuday bakbomand run pa unuur wi pnoorf n k  bh r babot awo baanlowi, ukaan k  bamoy Yetu da.

20

Bh r bawo bjint

(Maci 28.1-8; Markut 16.1-8; Luk 24.1-12)

1 Ti unuur unŋaŋun *unuur wi pnoorf n*, bd m bahumi k  Mariya i ubeeka wi Magdala aŋe ya du dko di bh r. Aŋ nk k  plaak pweek maakan pand tnun pl man pi bh r k  pap ni.

2 Aŋi wal m nt aya du bi Timoŋ Piyeer na naŋaŋarul Yetu undu, i Yetu amaganun, aŋe ji na baka : « Bap nan Ajugun du bh r, k  nj mme dko di baŋu li. »

3 K  Piyeer ap n na naŋaŋarul Yetu undu, k  bakya du dko di bh r.

4 Baŋi bti bat b ; k  naŋaŋarul undu aŋe ŋar apel Piyeer, ajota kadun, abana uteek du bh r.

* 19:24 Kaŋaam 22.18. * 19:31 Baji bakit biki bapaŋun ihoŋ batarna bakaŋ ti ki baji banaŋa ti ya kahilna kahef n.

* 19:36 Pp n 12.46; Mnf n 9.12; Kaŋaam 34.20. * 19:37 Fakariya 12.10. * 20:1 Unuur unŋaŋun unuur wi pnoorf n : "dimanche, Sunday, domingo."

⁵ Ajuunknaa awin ilaañ yi babinj ataayna puum, ašë wo aanneeji.

⁶ Wal mënŋ, kē Fimoŋ Piyeer ašë ban ; aneej du bhër, aten ilaañ.

⁷ Akak aten blaañ bambootaanaanuj bkow kē babëkan bnuura awo mpaŋ.

⁸ Wi wi naŋašarul undu ambanuj uteek abaañ aneej. Awin akuŋ afiyaar.

⁹ Na manjoonan te wal mënŋ baando bi me kē jibi bapiituj ŋi Ulibra wi Našibaŋi, Yetu awo i kanaŋa ŋi pkeŋ.

¹⁰ Baŋašarul bakak wal mënŋ du katoh ki baka.

Pwinana pi Yetu ŋi kadun ki Mariya i Magdala

¹¹ Mariya anaŋ du kañog bhër du bdiŋ, awooni. Wi akwooniij, ašë juŋ aten du bhër meet.

¹² Awin nwanjut nŋëb njanwohi imiŋa ifaatal kē nŋaŋo ŋi dko di puum pi Yetu pabiij abëkan, ulonj du bkow, ulonj du ihoŋ.

¹³ Nwanjut nŋuŋ nŋaji na a : « Abuk ñaaŋ, we wi ikwooniij ba? »

Kē aji na nŋa : « Dwooni ŋiki bapënan Ajugnaan, kē mëmme dko di baŋu'u li. »

¹⁴ Wi ajakuj haŋ ašë kok, awin Yetu kē anaŋi, kē ašë wo aamme kē ul a.

¹⁵ Kē Yetu ašë ji na a : « Abuk ñaaŋ, we wi ikwooniij ba? In i iklaaŋ ba? »

Mariya aji me nalemp i uwoorta a, ašë ji na a : « Naweeŋ, woli iwi iyaan na a, kŋupën dko di iŋu'uli, dya kajeja. »

¹⁶ Kē aji na a : « Mariya! »

Kē ašë kok aji na a ŋi uŋup uhebërë: « Rabuni! » uwoonj najukan.

¹⁷ Kē aji na a : « Kmëbanaan, mëndo bi paya du Paapa. Yaan iwin bayiŋ naan iji na baka dpaya du Paapa, anwoonj kak Ašin baka, du Našibaŋi, anwoonj kak Našibaŋi i baka. »

¹⁸ Kē Mariya i ubeeka wi Magdala ašë ya aji na baŋašarul Yetu : « Dwin Ajugun. » Kē hënk di di akakalëŋuj baka uko wi ajakuluj.

Yetu apën awinana ŋi kadun ki baŋašarul

¹⁹ ŋi utaakal wi unuur unŋaŋuj unuur wi pnoorfën baŋašarul Yetu bayiŋ du katoh kalonj anigan ilëman bŋi ŋiki baŋi baweeŋ biki bayuday, kē Yetu ašë bi anaŋ ŋi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an! »

²⁰ Wi ajakuj haŋ, ašë diiman baka iñen na kantaagan. Baŋašarul balilan maakan wi bawinuj Ajugun.

²¹ Akak aji na baka : « Bnuura bawo na an. Jibi Paapa ayilnuj, hënk di di nkaan ayilan. »

²² Wi ajakuj haŋ, ašë fuuŋ ŋi baka aji : « Nayeankan Uhaaŋ wi Našibaŋi. »

²³ Bañaan biki nakmiiruj ipekadu, Našibaŋi amiir baka ya ; kē biki nawoonj naankmiir ya, Našibaŋi aankmiir baka ya. »

²⁴ Kē Tooma, alonj ŋi baŋašarul Yetu iñeen na batëb i bajaan bado kbet ašë wo aanwo da wi Yetu abiij du baka.

²⁵ Kē baŋašarul Yetu bandukiij bašë bi aji na a : « Nwin Ajugun! »

Kē ašë ji na baka : « Woli mënwin ŋi iñen yi nul dko di bapaŋuj ireegu, kē woli mënŋu pkoñ pi naan ŋi da, woli mënŋu kañen ŋi kantaagan ki nul, nin mënŋfiyaar. »

²⁶ Wi kanëm kaŋëpuj, baŋašarul Yetu bakak ayitiir du meet, kē Tooma awo na baka. Ilëman iniigani kē Yetu ašë pën, abi anaŋ ŋi ptoof pi baka ašë ji : « Bnuura bawo na an. »

²⁷ Wi wi ašaŋ aji na Tooma : « Iñen yi naan yii yi, ŋuun pkoñ ŋi ; ŋuun kañen ŋi kantaagan ki naan. Wutan katam bkow, fiyaarën. »

²⁸ Kē ašë ji : « Ajugun, Našibaŋi i naan! »

²⁹ Kē aji na a : « Iwinën ukaan kē ifiyaari. Banwoonj baanwin ašë fiyaar banuurandëni. »

³⁰ Yetu akak ado ŋi kadun ki baŋašarul iko iñonjarënaan itum inwoonj iimpiitana ŋi ulibra wi.

³¹ Iko impiitaniij ŋi, iipiitana piitana, nahilna nafiyaar kē Yetu awoonj *Krittu, Abuk Našibaŋi, nakuŋ nahilna naka ubida ŋi a woli nafiyaari.

21

Pwinana pi Yetu du bdëk bi Tiberiyad

¹ Wi uko waŋ uŋëpuj, Yetu akak apën awinana ŋi kadun ki baŋašarul du kabanj ki bdëk bi Tiberiyad. Hënk di di apënuj awinana ŋi kadun ki baka.

² Fimoŋ Piyeer, na Tooma i bajaan bado kbet na Natanayel anwoonj i ubeeka wi Kana du Galilay na babuk Tebede na baŋašarul Yetu balonj batëb bawoonj da.

³ Kē Fimoŋ Piyeer ašë ji na baka : « Dya bŋuh. »

Kē baji na a : « Nbi na iwi. » Bapën, apaya ŋi bŋeem, kē utejan mënŋ baammob nin uŋëb.

⁴ Wi nfa mambanuj, Yetu anaŋ du kabanj ki bdëk ; kē baŋašarul baamme kē ul a.

⁵ Kē ašë ji na baka : « Babuk naan, namob nŋëb i? »

Kē bateema aji : « A-a. »

⁶ Kē ašë ji na baka : « Nafëlan bridiya ŋi kañenan kadeenu, namob. » Bafël bridiya ašë wo baankak ahinan ba ppul ŋiki batum nŋëb. »

⁷ Kē naŋašarul Yetu i amaganuj ašë ji na Piyeer : « Ajugun a! » Wi Fimoŋ Piyeer atiinkuj uko waŋ ašë woh imiŋa yi nul ŋiki aanwoharaa, ašë tëfa du meel.

⁸ Baŋašarul bandukiij ŋi bŋeem bapul bridiya apënan, baanlow pkay, bawo uko ji nmetër iñeen-week di pa.

9 Wi bawaliin du pkay, bawin bdoo kë bātehan da, kë n̄jēb n̄paf ʔi ba duuʔ. Kapoom kabēkan da.

10 Kē Yetu ašē ji na baka : « Naʔjian n̄jēb n̄i nabaan̄ amob mob n̄uŋ. »

11 Wal mēnt̄ kē Fimoŋ Piyeer ašē paya ʔi b̄teem kē bapul bridiya moŋ pkay. Batum n̄jēb n̄week : n̄awo iñeen week na iñeen kañeen na n̄wajan̄ʔ (153), kē bridiya bašē wo baammara mar.

12 Kē Yetu ašē ji na baka : « Nabiin nade. » Nin aloŋ ʔi baʔašarul aañoom kahepara ñaan̄ i awo'i. Bame kē Ajugun a.

13 Wal mēnt̄ abi, ajej kapoom awul baka, aʔu na n̄jēb.

14 Waŋ uwoon̄ uyaas̄ uwajan̄t̄en wi Yetu ap̄enuŋ awinana ʔi kadun ki baʔašarul wi anaʔiin̄ ʔi pkeʔ.

Yetu na Fimoŋ Piyeer

15 Wi badeen̄ aba, kē Yetu ašē ji na Fimoŋ Piyeer : « Fimoŋ abuk Yowan, iñalēn̄ apel biki i? »

Kē ateema aji : « Ajugun, aa, ime kē d̄ŋalu. »

Kē aji na a : « Doon kayen̄ batani bi naan. »

16 Akak ahepara uyaas̄ utēban̄t̄en aji na a : « Fimoŋ abuk Yowan, iñalēn̄ i? »

Kē ateem aji : « Ajugun, aa, ime kē d̄ŋalu. »

Kē aji na a : « Doon kayafan̄ batani bi naan. »

17 Akak ahepara uyaas̄ uwajan̄t̄en aji na a : « Fimoŋ abuk Yowan, iñalēn̄ i? »

Piyeer ajooʔan wal mēnt̄ ʔi uko wi akheparun̄ uyaas̄ uwajan̄t̄en me aŋalaara ašē ji na a : « Ajugun, ime iko b̄ti, ime b̄nuura kē d̄ŋalu. »

Kē aji na a : « Doon kayen̄ batani bi naan. »

18 Na manjoonan̄ d̄ʔupu : wi ihojuŋ, iji ktan katēlu b̄didi'u, kaya dko di iñaluŋ. Kē wi iklun̄ kaʔaf, ilun̄ kadeen̄ iñen, aloŋ atanu katēl, añooʔu dko di iwoon̄ iinn̄ali. »

19 Aʔup ʔup han̄ pkeʔ pi Piyeer aklun̄ kakeʔ kadēmanaan̄ Naʔibaʔi. Wi ajakun̄ han̄ ašē ji na a : « ʔaʔaan. »

20 Piyeer akok ašē win naʔašar Yetu i amaganun̄ kē akʔaš baka ; ul awoon̄ ambiin̄ ajuʔ ʔi b̄jēnt̄ bi Yetu wi bakdeen̄ ahepara ankwaapulun̄.

21 Piyeer awina ašē ji na Yetu : « Ajugun, kē i? »

22 Kē ateema : « Woli d̄ŋal aʔo te ubi'ēn, utenu i? Iwi, ʔaʔaan. »

23 Banfiyaaruŋ Yetu banaʔa wal mēnt̄ aʔup aji baji naʔašarul mēnt̄ aankkeʔ. Kē Yetu ašē wo aan̄ji aankkeʔ, aji : « Woli d̄ŋal aʔo te ubi'ēn, utenu i? »

24 Naʔašarul mēnt̄ ʔi uleeful amaruŋ iko mēnt̄ b̄ti akut̄ apiit̄ ya, kē n̄bot ame kē uko wi aʔupuŋ ujoonan̄i.

25 Uka iko ilon̄ itum kak yi Yetu adoluŋ. Woli ñaan̄ aŋal p̄piit̄ ya b̄ti, d̄ʔal aji umundu b̄ti uunkkēs̄ p̄t̄uuna n̄libra n̄ank̄piit̄uŋ.

Ulibra wi Ulemp wi Banjañan

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon unkkakalēṣun iko yi banjañan biki Yetu badoluṅ. Uwoon utēbantēn wi Luk apiitun pa Teofil nanohul. Luk ul ṭi uleeful awo nakuraar. Kē aṣē ji bi kagakandēr na Pawulu na dko pṭup Uṭup Ulil Unuura. Ṭi ulibra wi, Luk aṭup iko yi baṭaṣar Yetu badoluṅ na jibi baniinkani Uṭup Ulil Unuura ṭi umundu bti. Ñaaj ahinan kawin ṭi ulibra wi, ulemp wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi udoluṅ. Uwala ṭi banjañan, awul baka mnhina mi pṭup Uṭup Ulil Unuura. Bañaan batum bakak afiyaar ajunna Yerutalem aya Yuda na Famariya na ṅmbarj ṅtum ṭi umundu. Iko iṭēp jibi Yetu abiiṅ aṭup aji iluṅ kawo ṭi Ulibra wi 1.8: « kē naṣē luṅ kayeenk phina woli Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwala ṭi an. Naluṅ kawo bamaar biki naan ṭi Yerutalem na ṭi utaak wi Yuda bti, na ṭi utaak wi Famariya te kaban kaban ki umundu. » Ulibra wi uṭup jibi bhoṅar bi Naṣibaṭi adoluṅ na bañaan babanuṅ du bañaan bti biki mboṣ. Du Itrayel, baṭaṣar Yetu badunna aṭup bayuday Uṭup Ulil Unuura abaa ya du ṅtaak ṅi banwoon baanwo bayuday, na du bañaan bti. Du dko bti di baṭupun Uṭup Ulil Unuura bañaan baloṅ bafiyaari kē baloṅ baanfyaar wa. Bañaan batum babi ṣoor banjañan, kē bukal baṣē tamanaara aṭup baka iko itum bahilna baliint ṭi pfiyaar.

¹ Teofil, ṭi ulibra wi naan uteek, dṭiiniyaan iko bti yi Yetu adoluṅ abot ajukan du ujuni,

² te unuur wi adeerjaniṅ du baṭi. Ji abi ado kadeerjana du baṭi, aṭēpna ṭi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi aṭup *banjañan biki adatuṅ, uko wi pdo.

³ Wi aketuṅ, ṭi kadun ki baka di di akaar apēn awinana najeb. Ado iko itum ṭi ṅnuur iṅeen na ṅbaakēr, adiiman baka kē awo najeb na manjoonan, aji pēn kawinana ṭi kadun ki baka kabot kaṭup baka uko wi *Pṣih pi Naṣibaṭi.

⁴ Unuur uloṅ wi akdeerj na baka, aṣē ji na baka bawut kapēn ṭi Yerutalem, baṭo da bayoonk kahoṅ ki Aṣin, ki batiinknuṅ ṭi mntum mi nul :

⁵ «*Yowan *abattaar an na meel, kē an, ṭi ṅnuur ṅankmbiṅ ṅi naluṅ kayeenk *batitmu bi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. »

Yetu apaya baṭi

⁶ Wi wi *banjañan bayitiirun, aṣē hepar Yetu aji : « Ajugun! Woon hēnkuṅ di di ikkakanuṅ *Itrayel pṣih i? »

⁷ Kē aṣē teem baka aji : « Naanka na pme unuur kēme wal wi Aṣinun adatuṅ ṭi mnhina mi nul,

⁸ kē naṣē luṅ kayeenk phina woli *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwala ṭi an. Naluṅ kawo bamaar biki naan ṭi Yerutalem na ṭi utaak wi *Yuda bti, na ṭi utaak wi *Famariya te kaban kaban ki umundu. »

⁹ Wi Yetu ajakuṅ han, aṣē deerjana du baṭi, kē baktena. Wi wi kanfēluṅ kaṣaan abi awuna, baankak awina.

¹⁰ Jibi bahumuṅ katen baṭi bi apayiṅ, kē biint batēb, banwohariṅ imiṣa ifaatal baṣē mara mara awinana.

¹¹ Baji na baka : « An biint biki *Galilay, nabaa naṭ we aten baṭi ba? Yetu i, ampayiṅ baṭi ṭi kadunan, aluṅ kabiha, jibi nawinuluṅ hēnk, kē apaya baṭi. »

Bahoṅan Matiyat ṭi Banjañan

¹² *Banjañan bapēna wal mēnt du Pnkuṅ pi Mnoliwera* aṣē kak Yerutalem danwoon daanlowiir maakan na pnkuṅ mēntan, datool pdo ukilometēr.

¹³ Wi bakakuṅ, baya aneej ṭi katoḥ, du meēt di bko duuṭ, di bi Fimoṅ Piyeer, na Yowan, na *Yakob na Andre na Filip na Tooma, Bartelemi na Maci, Yakob abuk Alfe, Fimoṅ nagutar utaak, na *Yudat abuk Yakob bajonuṅ kayitiiraan.

¹⁴ Batiinkar bukal bti na baṭ baloṅ na *Mariya anin Yetu, na baṭa Yetu, aṅehan Naṣibaṭi.

¹⁵ Ṭi ṅnuur mēntan banfiyaaruṅ Yetu, baya pban iṅeen-week na iṅeen ṅtēb, kē Fimoṅ Piyeer aṣē naṭa ṭi ptoof aji na baka :

¹⁶ « An bayaṭ naan uko wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ubiiṅ aṭēpna ṭi mntum mi *Dayiṭ, aṭup ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi ṭi uko wi nawo Yudat, ambiṅ aṭij bammobuṅ Yetu, uwo wo wi kabi kadolana. »

¹⁷ Abi wo aloṅ ṭi un, ayeenk kafah ki ulemp ji un.

¹⁸ Kē ṅiint mēntan aṣē bi nug uṭeek na ktaka ki buṭaan bi adoluṅ buṅ: Ajot afēṭa amay, kē ipēs itaṭadiiri.

¹⁹ Uṭup wanj uniink Yerutalem bti, ukaaṅ kē bakak ado uṭeek mēntan aji « HAKELDAMA » uwoon ṭi uṭup wi baka « uṭeek wi pñaak. »

²⁰ Fimoṅ Piyeer akak aji na baka : « Kē baṣē piit ṭi Ulibra wi Pñaamarēn Naṣibaṭi ṭi uko wi Yudat aji :

*“Katoḥul kaduka kajinṭ,
nin aloṅ aankwo da.”*²⁰

Akak aji :

*“Aloṅ ayeenk ulemp wi nul.”*²⁰

²¹⁻²² Piyeer aji kak : « Kē bañaan baloṅ baṣē jon nwo na un, undiimaan, wi Yetu Ajugun awoon na nja aneej apēn, du unuur

* 1:12 Pnkuṅ pi Mnoliwera : Dawoon katim ki pnkuṅ pi bajaar bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.” ☆ 1:20 Kañaam 69.26. ☆ 1:20 Kañaam 69.26.

wi *Yowan abattaaruluŋ te unuur wi abiiŋ adeejanu du baŋi ŋi kadun un. Keeri aloŋ ŋi baka awo i kabi na un, kayuuy kē bawin Yetu wi anaŋiŋ ŋi pkeŋ. »

²³ Wi wi baŋaŋ aŋj batēb ŋi baka, *Yoteŋ anŋu'aniŋ katim ki Bartabaat, kē baŋē duuna ki Yuttut, na aloŋ anwoon katim ki Matiyat.

²⁴ Kē baŋē ŋehan Naŋibaŋi aji : « Iwi Ajugun, inmeen ŋaan na uŋalul, yuujun i idatuŋ ŋi batēb biki,

²⁵ awo nanjaŋanu, ayeenk ulemp wi Yudat adukuŋ, aya di awoon i kaya. »

²⁶ Bado kanuŋ na mŋlaak, kē Matiyat adatanaa, ahoŋan ŋi banjaŋan iŋeen na aloŋ bukuŋ.

2

Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uwala ŋi banfiyaaruŋ Yetu

¹ Bayitiir bti ŋi unuur wi *Pentakot.

² ŋi dko mēnt, kē baŋē tiink pŋaat panwoonun baŋi anaam na ukēk kē pabi aneej ŋi katoh ki bawoon atum ka.

³ Kē baŋē win iko ilon ji indemēt yi bdo. Iko mēnt igarandēri, aji kandoli kaya kaŋo ŋi aloŋ.

⁴ *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uneej atum ŋi baka bti, kē bakak aŋup nŋup njaanŋ, andoli jibi Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uŋu'uli pŋup.

⁵ ŋi wal mēntan kē *bayuday baloŋ banjaŋ badēman Naŋibaŋi banwoonun nŋtaak bti ŋi umundu, baŋē wo ŋi Yerutalem.

⁶ Wi batiinkuŋ pŋaat, pntuk payitiir aŋē ŋoŋar maakan ŋiki andoli aji tiink baŋup uŋup wi ŋul.

⁷ Baŋoŋar adiwa, aŋē ji : « Baŋaan bankŋiiniŋ hēnk baanwo biki *Galilay i?

⁸ Kē hum di di andoli ŋi un, ajaki tiink baktup ŋi uŋup wi nul?

⁹ Nwoona Part, na Med na Elamit, na Metopotamiya, na Yuda, na Kapadoŋiya, na Pont na Atiya.

¹⁰ Baloŋ bawoona Frigiya na Pamfili, na Ejiptu na nŋfēt ŋi Libiya nŋanŋoŋuŋ Kuren, baloŋ kē bawoona Rom.

¹¹ Baloŋ kē bawo bayuday biki kabuka aŋu na bankakuŋ baka, biki Kret, na Barab. Kē andoli ŋi un aŋē ji tiinka baka baŋup ŋi uŋup wi nul iko inuura yi Naŋibaŋi adoluŋ. »

¹² Baŋaan baŋoŋar fuŋ, baamme uko wi pdo, andoli kaji na atēntul : « We uwoon uko wi? »

¹³ Kē baloŋ baŋē beŋ baka, aji : « Biki baka pdaan poot. »

Fimoŋ Piyeer aŋiini na baŋaan

¹⁴ Kē Fimoŋ Piyeer aŋē naŋa na *banjaŋan iŋeen na aloŋ bukuŋ aŋē huuran ateem baka aji : « An *bayuday na an bti nanfētun ŋi

Yerutalem, an bti nawatan ibaŋ natiink nabot nate uko wi nji kaŋupanaŋ.

¹⁵ Nin, baŋaan biki baankuŋi, jibi naŋaluŋ. Nhum ŋi nfa mpoŋi.

¹⁶ Uko wi *Naŋupar Naŋibaŋi i bajaŋ bado Yowel abiiŋ aŋup uŋepuŋ ŋep adolana hēnk.

¹⁷ Naŋibaŋi aji :

“ŋi nnuur nbaŋaŋsaani, dbi kawalan Uhaaŋ wi naan ŋi baŋaan bti.

Babukan biinŋ na baat baluŋ kawo baŋupar biki naan,

bapoŋ na bantohi biki nan baluŋ kado kaŋaŋi iko inkwoonun du nŋi, kawin iko inwoon yi pbi.

¹⁸ Ēnhēn, dluŋ kawalan ŋi nnuur mēnt Uhaaŋ wi naan ŋi balempar naan biinŋ na baat, baŋē bawo baŋupar biki naan.

¹⁹ Dluŋ kado iko iŋoŋarēnaan du baŋi duuŋ kakak kadiiman iko iweek ŋi mboŋ.

Pŋaak, bdo, na udu iluŋ kawo.

²⁰ Unuur uluŋ kakak bdēm, pli pakak ji pŋaak, ji unuur iweek unuura wi Ajugun ubi udo kaban.

²¹ Hēnk, ŋaan anklunŋiŋ haŋaŋ ŋi katim ki Ajugun abuur.”[⊛] »

²² Fimoŋ Piyeer akak aji na baka : « An baŋaan biki *Itrayel natiinkan bnuura uko wi nji kaŋupuŋ. Naŋibaŋi ayil Yetu i *Nataret ayuujna ŋa a mlagre na iko iŋoŋarēnaan itum, indiimanun pŋina pi nul jibi nameeŋ wa an ŋi nleefan.

²³ Niiŋ an, bawulan a, jibi Naŋibaŋi adoŋ abi me wa akak aŋal uwo, nafiŋa, wi nadoluŋ kē banwoon baanfiyaari bapaŋa.

²⁴ Kē Naŋibaŋi aŋē naŋana ŋi pkeŋ, abuurana mnhaj mi pkeŋ, pkeŋ paanhilan amēbana.

²⁵ *Dayiŋ aŋiiniyaana aji :

“Wal undoli dji kawin Ajugun ŋi kadun ki naan,

iŋogēn ukaŋ kē nnaŋ aliint.

²⁶ Ukaŋ kē nilan maakan akuŋ ayeeh mŋlilan mi naan.

Kē uleef ubi wo wo ŋi mnhaŋ

²⁷ ŋiki iinkwutan uhaaŋ wi naan uya uŋēt du mnkeŋ,

akak awo iinkwutēn, nji ŋaan nalemparu naweek mpuŋ.

²⁸ Iyuujēn bgah bankŋijuw du ubida, iluŋ katumanaan na mŋlilan ŋiki iŋogēn.”[⊛]

²⁹ « An bayiŋ naan, dhilan kaŋupan uko wi na mntēŋ. Atemun Dayiŋ akeŋi, amoya, kē bhēr bi nul bawoha ŋi utak wi nun.

³⁰ Abi wo Naŋupar Naŋibaŋi aŋē me kē Naŋibaŋi abi hoŋa uko uloŋ, amehna ŋi kadunul,

“aji aluŋ kaŋu aloŋ i pŋini pi nul ŋi pŋih.”[⊛]

³¹ « Kē wi wi Dayiŋ ataruŋ awin kē *Krittu aluŋ kanaŋa ŋi pkeŋ, aŋē ŋiiniyaan wa aji :

“Naşibaţi *aanwuta k  afo du mnkeţ k  uleeful ukak awo uumpuţi.*”^{*}

³² Yetu m n an, Naşibaţi anaţana  i pkeţ, k   wo bti bamaar.

³³ Naşibaţi adee a  i kadeenu ki nul, k  ayeenk du Aşin nja *Uhaaş wi Naşibaţi, wi aho ulun   fa, aniinkan wa  i ba aa , jibi nakwinun  aku  a iink h nk.

³⁴  iki Dayi  ul, andoon awo aampaya ba i a iini aji :

“*Naşibaţi Ajugun aji na Ajugun :*

 oon  i ka en naan kadeenu

³⁵ *te ndo n ooran başooradu, ido kapafna baka iho .*”^{*}

³⁶ Timo  Piyeer abaa n ş b up aji : « Ba aa  biki *Itrayel bti, nameen bnuura keeri : Yetu i napanun   i krut, Naşibaţi adola k  awo Ajugun aku  awo Krittu. »

Batek banfiyaarun

³⁷ Wi ba aa  batiinkun  u up wa  a ş   la   la, ahepar Timo  Piyeer na *banja an bukundi aji : « Bayi un, k   baa do do hum ba? »

³⁸ Timo  Piyeer ateem baka aji « Nawutan pjuban, na  l ş  bida, andoli  i an aji yeenk *batitmu  i katim ki Yetu Krittu, Naşibaţi ahilna amiiran ipekadu. Naşibaţi alun kawulan Uhaaş wi nul.

³⁹ Ka on ki nul kawo ki nan, na babukan, na banlowun bti, na biki Naşibaţi Ajugun aklu  kadu'ara. »

⁴⁰ Timo  Piyeer akak a iini na baka pa bate abot akoo  baka aji : « Nalowan ba aa  bawu an biki nahilna nabuuran  leef  i nan. »

⁴¹ Bandinanun  u up wun, bado batitmu, k  ba aa  ban ogun  feen-week  yaaş  feen  wajan  (3000), ba o ana unuur m n an  i pntuk pi banfiyaarun Yetu.

Pntuk pteek pi banfiyaarun

⁴² Ba aa  bakak am ban bnuura pjukan pi *banja an, am ban  i u ok na bboofar,  i pfaaşiir kapoom* na p ehan Naşibaţi.

⁴³ Ba aa  bti bawo na pal nk  i  leef  i baka,  iki banja an baji bado mlagre na iko  no ar naan  tum.

⁴⁴ Banfiyaarun Yetu bti bakak a ok iko  i bakaan bti.

⁴⁵ Baji bawaap itoh na bka bi baka, kafaşiir, andoli ayeenk kali an na kanuma ki nul.

⁴⁶ Unuur unjin i baji bayitiir du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, kafaaş r ipoom  i itoh  i baka, kade na mnlilan na uhaaş ujin .

⁴⁷ Baji bad man Naşibaţi, k  ba aa  bti babot amagan baka. Ajugun, k  a ş  i do

unuur unjin i, aho an  i pntuk pun biki aburanun .

3

Timo  Piyeer na Yowan bajeban  iint antakmu 

¹ Timo  Piyeer na *Yowan baya unuur ulon du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi wi  woori  wajan   i utaakal  akobun,  iki uwoon uwoori wi p ehan Naşibaţi.

² K  ba aa  balon baş   ij da  iint alon antakmi  i kabuka. Unuur unwoon, baji batija ka oran  i pl man pi Katoh ki Naşibaţi pi bajaan badu Pl man Pnuura. Aji  o da p ehan ba aa  banjaan baji pneej  i Katoh ki Naşibaţi.

³ Wi awinun  Timo  Piyeer na Yowan k  bakbi pneej, k  a ş  ehan baka itaka.

⁴ K  Timo  Piyeer na Yowan baş  tena bnuura, wi wi Timo  Piyeer a aan aji na a : « Tenun »

⁵  iint ajaban baka k ş anun  aji bawula ukoolan.

⁶ K  Timo  Piyeer a ş  i na a : « M nwo na untaam, m nwo na uwuuru, a ş wulu uko wi nwoonaanun :  i katim ki Yetu *Krittu i *Nataret, poşan! »

⁷ Timo  Piyeer a jana wal m nt  i ka en kadeenu a ş dola k  ana a.  i dko m nt,  iint a iink iho  k  iliint na a.

⁸ K  abi lut lut ana  abi kapoş poş. Aneej na baka  i Katoh ki Naşibaţi, apoş, alut, a ş beeb Naşibaţi.

⁹ Ba aa  bti bawina k  akpoş a ş beeb Naşibaţi.

¹⁰ Bayikr na a ş  i : «  iint i, m nt ul ajaan a o b ehan du Pl man Pnuura i? » K  ba aa  baş   no ar fu  aku  al nk  i uko un epun.

Timo  Piyeer a iini na ba aa 

¹¹  iint un aankak adi pwutan bi Timo  Piyeer na Yowan, k  ba aa  bti baş   no ar, a i aya du baka, du uşala wi bajaan bado Uşala wi *Falomon*.

¹² Wi Timo  Piyeer awinun  ba aa  bukun, a ş  iini na baka aji : « An ba aa  biki *Itrayel a ş naba   no ar we  i uko un epun ba? Naba  tenun hum h nk ba? Naşal aji phina pi nun na pd man pi  jaan  d man Naşibaţi pakaan k   iint  i apoş i? »

¹³ Yetu i nawulun  başih biki nan, i napokun  i kadun ki *Pilata andoon abi şal pwutana, Naşibaţi i *Abraham, i *Itaak na i *Yakob na i başinun adiiiman pd m pi Yetu nalemparul m nt.

¹⁴  iint, anwoon najin  natool, ul i i napokun a ş  ehan bawutan nafin ba aa .

^{*} 2:35 Ka naam 110.1. ^{*} 2:42 Banfiyaarun Yetu baji woli bade baji bafa a iir kapoom kaleşna ka a n kaba a şani ki badeen na a. ^{*} 3:11 Uşala wi Falomon; Dko m nt dapa  şaanun dko di banwoon baanwo bayuday bahilun kana  na dko di bayuday  a  bahilun kana .

15 Hènk, kè nafiŋ napaş ubida. Kè Naşibaŋi aşè naŋana ŋi pkeŋ, kè ŋwo bamaar.

16 Pfiyaar ŋi katim ki Yetu pakaanŋ kè ŋiintŋ naŋakmaan, i nakwinuŋ abot ame'a i ajebi. Ènhèn, pfiyaar ŋi Yetu pajebanuluŋ bnuura hènŋ jibi nakwinuŋ an bti.

17 « An bayiŋ naan kè nşè me kè uko wi nadoluŋ, an na başihan, nado do wa na kapaam.

18 Naşibaŋi ul, adobi ŋupa ŋup undiimaan ŋi mntum mi baŋuparul bti aji *Krittu aluŋ kahaj kakeŋ, kè waŋ wi adolanŋ.

19 Keeri nawutan pjuban, nakak du Naşibaŋi ipekadu yi nan ihilna ipèn.

20 Ajugun aluŋ kawulun ŋwal ŋi mnjeeh, kabot kayil Yetu Krittu, i adatuŋ undiimaan pa an.

21 Yetu mènŋ, awo i kaŋo baŋi te wal wi iko bti ikkakuŋ ihalu, jibi Naşibaŋi abiiŋ aŋup ŋi mntum mi baŋuparul bayimanaan biki ŋfa.

22 Na manjoonan *Moyit aŋup aji : *Naşibaŋi Ajugun aluŋ kayil naŋuparul ji nji, pa an, anwoonŋ i pntaali pi nan. Nawo i katiink iko bti yi akluŋ kaŋupan.*

23 *Ŋnaŋ anwoonŋ aantiinka aluŋ kapèn ŋi pntaali pi Naşibaŋi, kaşè kakeŋ.**

24 Kè *baŋupar Naşibaŋi bti, ajunna ŋi Tamiyel na bambiiŋ abi ŋi kafetul, baŋiiniyaan andoli iko yi ŋkwinuŋ nŋa yi.

25 Uko wi Naşibaŋi aŋupuŋ aŋèpna ŋi baŋuparul uwo wi nan. Ènhèn, *bhoŋar bi Naşibaŋi adoluŋ na başinan bawo kak pa an, wi ajakuŋ ŋfa na Abraham aji : *Dbi kaŋèpna ŋi kabuka ki nu kawulna umundu bti bnuura.**

26 Ukaanŋ kè Naşibaŋi apènan Yetu kè awo nalemparul aşè yila ŋi an duna, kahilna kawulan bnuura bi nul, wi akpènananaŋ ŋi buŋaan bi naddoluŋ. »

4

Baŋij Fimoŋ Piyeer na Yowan uruha uweek

1 Fimoŋ Piyeer awo na *Yowan, ahum kaŋiini na baŋaanŋ, kè baŋeŋan baloŋ, na naweek i bayeŋ biki *Katoŋ Kaweek ki Naşibaŋi, na *bataduk baloŋ başè bi, aŋog baka.

2 Badeebaŋ ŋiki *banjaŋan batèb bukuŋ bajukan baŋaanŋ aji Yetu anaŋa ŋi pkeŋ, kè waŋ ukyuuŋ kè bankeŋuŋ bahilan kanaŋa ŋi pa.

3 Hènŋ, kè bado kè bamob baka awat ukalabuş ayoonkna mnjintŋ, ŋiki unuur udobi yob yob wal mènŋ.

4 Kè baŋaanŋ batum ŋi banktiinkuŋ uŋup wi banjaŋan, bafiyaar ŋi Yetu. Wal mènŋ banfiyaaruŋ bti baŋogan iŋeen-week ŋyaaş iŋeen kaŋeen (5000).

5 Wi unuur uŋintuŋ kè baweek biki *bayu-day, bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit başè yitiir du Yerutalem.

6 Baŋo na Anaŋ, *naŋeŋan naweek, anwoonŋ na Kayif na *Yowan na Alektandèr na biki mnşini mi *baŋeŋan baweek bti, ayitiir.

7 Baŋij Fimoŋ Piyeer na *Yowan ŋi kadun ki baka aşè jun phepar baka aji : « ŋi phina kème ŋi katim ki in ki ki najebanuŋ ŋiintŋ anŋakmuŋ? »

8 Fimoŋ Piyeer, i *Uhaaş wi Naşibaŋi uneejuŋ akèş, kè aşè teem baka aji : « An baweek biki nun na bantohi,

9 nadu'un nŋa *uruha ŋiki ŋdo ŋaan anŋakmuŋ bnuura, aşè heparun jibi ŋhili hil ado jeban ŋiintŋ i.

10 Nawoon bame, an bti, na baŋaanŋ bti biki *Itrayel bandukiinŋ kè ŋi katim ki Yetu i *Nataret ki ki ŋiintŋ annaŋuŋ uŋ ajebnuŋ. Yetu i napanuŋ, kè Naşibaŋi aşè naŋana ŋi pkeŋ, ul akaanŋ kè ŋiintŋ i akak najeb ahil anaŋ ŋi kadunan.

11 Kè ul Yetu i i Ulibra wi Naşibaŋi ujakuŋ aji :

“Awoonŋ pnduba pi an baniw napokuŋ, pnduba mènŋan puŋ pakakuŋ amèban katoh.”*

12 Ul ŋaŋ ahilanuŋ pbuuran baŋaanŋ. Ènhèn, ŋi umundu bti Naşibaŋi aanwul wul nin ŋaan alonŋ kak anhilanuŋ pbuuranun.

13 Banŋoŋ uruha baŋoŋar wi bawinuŋ Fimoŋ Piyeer na *Yowan banwoonŋ baando juk juk, jibi baktupi kè nin baantèp ado lènk lènk. Bayikrèn wal mènŋ kè biki mènŋ babi wo bagakandèr na Yetu.

14 Wi bakaanŋ awin ŋiintŋ anjebuŋ uŋ kè anaŋ akab ŋi baka kè başè waan uŋup.

15 Hènŋ, kè bado kè bapènan baka ŋi dko di uruha, aşè jun pŋiini bukal bukal, katen jibi bakdoli.

16 Bahepar aji : « Nbaa do do hum na baŋaanŋ biki ba? Babaŋ adu mlagre mnjintŋ piş mi mi, kè baŋaanŋ bti banfètuŋ ŋi Yerutalem bamee, ŋnèhlanuŋ kapok wa.

17 Kè ŋşè wo kado uko uwut kameeŋana kapel hènŋ. Nbèg baka keeri baŋaŋan pŋiini na nin ŋaan alonŋ hènkuŋ ŋi katim ki Yetu. »

18 Wi wi banŋoŋ ŋi uruha başaanŋ adu baka kè bakak ŋi wa, aşè bèg baka maakan baŋaŋna pŋiiniyaan na pjukan ŋi katim ki Yetu.

19 Kè Fimoŋ Piyeer na Yowan başè teem baka aji : « we unuurnaaniinŋ ŋi kadun ki Naşibaŋi ba? Ptiinka kème ptiinkan? Uduka ŋi an!

20 Un daan ŋnèhlanuŋ kayomp na uko wi ŋwinuŋ akuŋ atiink. »

21 Bakak abèg baka bnuura, aşè wutan baka kè bayaa. Baanka uko unooranaan baka wi baŋaanŋ bti bawoonŋ ŋi pdèman Naşibaŋi ŋi mlagre mi bawinuŋ.

* 3:23 Pleşan 18.15,18.19.

* 3:25 Ujuni 22.18.

* 4:11 Kaŋaam 118.22.

22 Ñiint̃ anjebnuŋ na mlagre uŋ, adobi pel pel nşubal iñeen n̄baak̄ër.

Banfiyaaruŋ bañehan Naşibaŋi, wi bawo i ŋi mnhaj

23 Wi bawutanaaruŋ wutan Fimoŋ Piyeer na *Yowan, k̄e baş̄e wuğsa, akak du bat̄ent̄ baka aya kakal̄eş̄ iko bti yi *baŋejan baweek na bantohi bajakuŋ na baka.

24 Bañaan̄ batiink̄ baka aş̄e ñehan Naşibaŋi ŋi pdiim ploolan aji : « Ajugun, iwi ipaşuŋ baŋi, mboş, na bd̄ek na iko bti inwoon̄ da!

25 Iwi iŋepnaŋ ŋi Uhaaş̄ aŋup ŋi mntum mi *Dayiŋ̄ ateemun nalemparu wi ajakuŋ aji :

“We ukaaŋ k̄e bañaaŋ biki n̄taak̄ babubara şinŋar

k̄e bañaaŋ bti babubara aŋaat anooran n̄leef?

26 *We ukaaŋ k̄e başih̄ biki mboş̄ bakbomand̄er ugut,*

k̄e baweek batiink̄ aji bagut na *Yawe Nawat Kabuka na Krittu i ak̄erun̄?”

27 Aa wo! Herod na Pont̄ *Pilat̄ bayitiir ŋi ubeeka wi, na banwoon̄ baanwo bayuday, na *bayuday, anaŋara Yetu nalemparu nayimanaan, i idatuŋ aji awo Krittu.

28 Bado h̄enk̄ iko yi bti ŋi mnhina mi nu na jibi ijakuŋ iluŋ kadolana.

29 Ajugun, h̄enkuŋ, watan kabaŋ ŋi kab̄egare ki baka iş̄e iŋenuŋ un balemparu, n̄do kaŋup Uŋup wi nu na mnt̄eŋ m̄nweek.

30 Taran kañen ki nu ijeban bañaaŋ, ido mlagre na iko iñon̄ar̄eanaan̄ ŋi katim ki Yetu, Nalemparu Nayimanaan. »

31 Wi bañehan̄uŋ Naşibaŋi aba, k̄e dko di bawoon̄ daş̄e şinŋar k̄e *Uhaaş̄ wi Naşibaŋi uş̄e neeŋ ŋi baka bti k̄e bakt̄up Uŋup wi Naşibaŋi na mnt̄eŋ.

Banfiyaaruŋ baŋok̄ iko yi bakaaŋ bti

32 Banfiyaaruŋ bti bakak h̄enkuŋ awo uşal na uhaaş̄ uloolan. K̄e nin aloŋ aanji şal şal, kaji n̄ji aloolan dkaaŋ wi, k̄eme wundu. Baji banaakr̄en̄ bka bi baka bti.

33 Phina pweek pawinanaa, wi *banjañan̄ bakt̄iiniyaanuŋ pnaŋa ŋi pkeŋ pi Yetu Ajugun, k̄e bnuura bweek bi Naşibaŋi batum ŋi bukal bti.

34 Nin aloŋ ŋi baka aanwinana winana bwaan̄. Bankaan̄ mboş̄ k̄eme itoh̄ baji bawap̄ ya kaŋij itaka yuŋ

35 kabi wul banjañan̄. Baji bafaş̄ itaka andoli ayeenk̄ kafah kanliŋuŋ na kanuma ki nul.

36-37 K̄e h̄enk̄ di Yotef, ñiint̄ aloŋ i pşini pi Lewi, anwoonuŋ unjiw wi Kiprut̄, i banjañan̄ bajaan̄ bado Barnabat̄ (uwoon̄ ñaaŋ anjaan̄ at̄eŋj̄en̄) k̄e aş̄e ka tfa uŋeeh̄ uloŋ. Awaap̄ wa aŋij itaka abi awul banjañan̄.

5

Ananiyat na Tafira

1 K̄e ñiint̄ aloŋ i bajaan̄ bado Ananiyat na Tafira aharul baş̄e waap̄ mboş̄ m̄nloŋ, atiink̄ar,

2 amen itaka ilon̄, aş̄e ŋij̄ indukiŋ, awul *banjañan̄.

3 K̄e Fimoŋ Piyeer aş̄e hepara aji : « Ananiyat, we ukaaŋ k̄e *Fatana aneeju uhaaş̄, k̄e ido la pguur *Uhaaş̄ wi Naşibaŋi, ajeŋ itaka ilon̄ ŋi yi iwaapnuŋ mboş̄, amen?

4 Ihilan lah, kawut pwaap̄ mboş̄ m̄ent̄, k̄eme kajeŋ itaka yi iwaapnuŋ ma bti, kadolna uko wi inumiŋ? Hum di di uşal waŋ udoli do, adoo neeŋ ŋi iwi ba? M̄ent̄ bañaaŋ biki ikdoon̄ na pguur h̄enk̄, Naşibaŋi a. »

5 Wi Ananiyat atiinkaŋ tiink̄ uko waŋ, aş̄e jot ŋi dko m̄ent̄, abi keŋ keŋ, k̄e bañaaŋ bantiinkuŋ uko waŋ bti bal̄enk̄ maakan.

6 Baŋaşā babi, abootan̄ puum ap̄enan̄ aya amoy.

7 Uko ji n̄woori n̄wajaŋt̄ uŋepi, ahar Ananiyat k̄e aş̄e bi aneej̄ b̄e aamme uko unŋepuŋ.

8 K̄e Fimoŋ Piyeer aş̄e du'a aji na a : « Ťupaan̄! Preeş̄ pi, pi pi nawaaparun̄ mboş̄ i? » K̄e ateema aji : « Aa, preeş̄ paŋ pa. »

9 K̄e Fimoŋ Piyeer aş̄e kak̄ aji na a : « Nabaa şal şal hum adoo ji naguur Uhaaş̄ wi Naşibaŋi ba? Tenan, banyaan̄ amoy ayinu banaŋuŋ ŋi pl̄eman̄ h̄enk̄, bakak añooŋu, kaya kamoy. »

10 Ťi dko m̄ent̄, k̄e abi jot jot ŋi ihoŋ yi Fimoŋ Piyeer aş̄e ba. Wi baŋaşā baneejuŋ, baŋenka k̄e aketiŋ akak añooŋa pya kamoy du kañoḡ ayinul.

11 Pal̄enk̄ pweek paneej̄ banfiyaaruŋ bti, aŋu na bañaaŋ bti bantiinkuŋ uko unŋepuŋ.

Banjañan̄ bajeban̄ bañaaŋ batum

12 *Banjañan̄ bado wal m̄ent̄ mlagre na iko iñon̄ar̄eanaan̄ itum ŋi ptoof pi bañaaŋ. Banfiyaaruŋ baji bayitiir̄ bti du uşaala wi bajaan̄ bado Uşaala wi *Falomoŋ.

13 Nin aloŋ aanji ñoom̄ pnaakiir̄ na baka, aş̄e maganaara baka.

14 K̄e pntuk̄ pankd̄emuŋ d̄em̄ pya pi biint̄ na baat̄ pafiyaar̄ Ajugun abot̄ abi ahoŋana ŋi baka.

15 Bado kak̄ kak̄ aji pap̄enan̄ bamaakal̄ ŋi igah̄, kaŋu baka ŋi ilişā k̄eme ijiñ, Fimoŋ Piyeer wal wi akt̄epuŋ ulim̄ent̄ wi nul uban aloŋ ŋi baka.

16 Pntuk̄ pi bañaaŋ paji paŋiina kak̄ n̄beeka n̄an̄fogun̄ Yerutalem, kaŋij̄ bamaakal̄ na biki n̄ntaayi n̄jakewil̄enuŋ, k̄e bukal̄ bti bajebi.

Bahajan̄ Banjañan̄

17 K̄e *naşih̄ i baŋejan̄ na bat̄ent̄ul - bukal̄ biki bajaan̄ bado pntuk̄ pi *bataduk̄ - baş̄e kuj̄ *banjañan̄ maakan, anaŋara baka

18 Bado k̄e bamob̄ baka, awat ukalabuş̄.

19 K̄e na utejan̄ m̄ent̄an̄, *uwanjut̄ wi Ajugun uş̄e bi, ahaab̄eş̄ il̄eman̄ yi ukalabuş̄ ap̄enan̄ baka aş̄e ji na baka :

20 « Nayaan *Katoh Kaweek ki Naşibaţi nado kaţup uţup wi ubida uhalu. »

21 Banjañan batiink uwanjut wur, k  wi unuur ujintaŋ jinta, k  baş  ya Katoh ki Naşibaţi, aţo ajukan. Naşih i baţejan na bat ntul bado k  badu *uruha uweek wi biki *Itravel, wi bajaan bado Pntuk pi baway ş bţup *bayuday a   yil baya baţij banjañan banwoon du ukalabuş.

22 Wi bayili biki naţejan naweek bayaan aban, baant nk banjañan du ukalabuş, a   kak du uruha aya kakal ş aji :

23 « Wal wi nyaan du ukalabuş, n  nk k  ud t bnuura, k  bayen banaţ  i pl man. K  wi n haab şun bgah, a     nk dko k  dawo djinta. »

24 Wi naweek i bayen biki Katoh Kaweek ki Naşibaţi na baţejan baweek batiinkuŋ uko waŋ, ba on r, a   la na n şal uko un  puŋ.

25 Wal m nt, k  niintaŋ alon a   bi aji na baka : « Natenan! Biintaŋ biki nawatuŋ ukalabuş, buk bukundi, ajukan bañaan du Katoh ki Naşibaţi. »

26 K  naweek i bayen biki Katoh ki Naşibaţi a   tool, na bangoli biki nul ayaarad banjañan. Baando btam na baka,  iki baţi pntuk pi bañaan puŋ, pabi patap baka mmlaak.

27 K  baţij baka, aneejan du uruha. Naşih i baţejan k  a   hepar baka aji :

28 « N nneenananan neenan pjukan katim kaŋ i? K  Yerutalem bti daş  bi kak kak  i bgah bi nan, naŋal kataparun pkeţ pi niintaŋ i. »

29 K  Fimoŋ Piyeer na banjañan bandukiina baş  teem aji : « Nwo i kaţaş Naşibaţi, m nt bañaan biki nwoon kaţaş.

30 Naşibaţi i başinun ap nan  i pkeţ Yetu i nadoluŋ k  bafina, wi napaŋuluŋ  i krut.

31 Ul i i Naşibaţi ad manuŋ  i kadeenu ki nul, awoona Naşih akuţ awo *Nabuuran Bañaan, bayuday bahilna ba  l ş n bida, ipekadu ibot ip n  i baka.

32 Nwoon bank puŋ uko un  puŋ, un, na *Uhaaş wi Naşibaţi, unwoon uko wi Naşibaţi awuluŋ bank aşuluŋ. »

33 Wi ban onŋ *uruha batiinkuŋ uko waŋ, badeebaţ maakan, a   ji bado bafina banjañan.

34 K  niintaŋ alon i bajaan bado Gamaliyel a   naţa  i uruha. Awo *nafaritaŋ *najukan Bgah, i bañaan bamaganuŋ bnuura. Aji na baka bap nan banjañan bdig btiinku,

35 a    up na baka aji : « An bañaan biki *Itravel nalipariin  i uko wi naŋaluŋ pdo bañaan biki.

36 Du nnuur nundu, n wina win, k  Tewdat awuji, ahomp na dko aji awo  aan naweek, k  bañaan ban oganuŋ i een-week n yaaş n baak r (400) baţaşa. Ul  i uleeful k  bafina, k  bank aşuluŋ baway  ri, nin ukoolan uunduka.

37 K  nawo *Yudat i *Galilay akak abi,  i wal wi mn n mi bañaan akur a pntuk ; ul kak aketi, k  ba aşarul bti baway  ri.

38 Ukaan k  njakan nap nan i en  i bañaan biki, nawut baka baya! Woli ulemp wi baka na n şal n i baka n awo n i bañaan baj n n luŋ kaba'aara bdidi n a ;

39 n şale wo n i Naşibaţi, naankluŋ kahilan pnenan n a. Na aafaraan kala pgt na Naşibaţi de. »

40 Ban onŋ uruha, k  batiink uţup wi Gamaliyel. Bado k  badu banjañan, ado k  bakob baka itint l, a   ji na baka ba a na p iniiana katim ki Yetu, abaa wutan baka k  bayaa.

41 Banjañan bap n  i uruha, a   lilan maakan jibi Naşibaţi awinuŋ aji bataan na phaj  i katim ki Yetu.

42 Unuur unjinta, du Katoh Kaweek ki Naşibaţi k me du itoh yi bañaan, baji bajukanaara jukan, kakuţ kaţup *Uţup Ulil Unuura unyuujuŋ k  Yetu awoonŋ Kri tu.

6

Banfiyaaruŋ badat bañaan paaj na alon bado ka  nk banjañan

1 Wal m ntan bañaan banfiyaaruŋ Yetu batuma tum pya. *Bayuday banjaan ba iini *ugrek, banaţa p om na banjaan ba iini uţup uheb r ,  iki baji ba ilma unuur undoli baat bank  nd nuŋ bayin baka  i wal wi p ah uko ude.

2 K  *banjañan i een na bat b baş  du banfiyaaruŋ bti aji na baka : « Un n nwo i kaduk ulemp wi pjukan U up wi Naşibaţi, kabi p aaş uko ude.

3 An bayitaŋ, nadatan  i an bañaan paaj na alon banwoon batool  i k ş ki an bti, bantumuŋ na *Uhaaş wi Naşibaţi na uşal untu a, n tu baka  i ulemp m ntan.

4 Un n ş  n i n duka duka  i p ehan Naşibaţi, na ulemp wi pjukan U up wi nul. »

5 Banfiyaaruŋ bti badinan uko wi banjañan bajakuŋ: K  badat Tefan anfiyaari Aju-gun maakan akuţ atum na Uhaaş wi Naşibaţi, na Filip, na Prokoor, na Nikanoor, na Timon, na Parmena, na Nikola (ankakuŋ nayuday, awo i ubeeka wi Antiyoka)

6 Baţij baka  i kadun ki banjañan, k  ba ehand r baka Naşibaţi abot apaf baka i en  i ikow.

7 U up wi Naşibaţi umeetana meetana pya, banfiyaaruŋ  i Yerutalem k  baktuma tum pya, k  batum  i baţejan badoo kak a aş bgah bi Yetu.

Bamob Tefan

8 Tefan antumi na bnuura bi Naşibaţi na mn hina mi Naşibaţi aji do iko i onjar nana na mlagre mnweek  i bañaan.

9 K   i wal m nt bañaan balon biki *katoh ka ehanaani ki bayuday ki bajaan bado ki «

Bajuuk ti Ulemp biki Bawutanun » banej blaṭar na Fefan. Ti bañaan bakan mēñan balon bawo biki Kuren, kē balon bawo biki Alektandriya, balon kē bawo biki Tilitiya kē balon bawo biki Atiya.

¹⁰ Ti blaṭar bi baka baanhilan apēnan uṭup ujint utool wi Fefan, ṭiki aṭiini na uṣal unturja wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwululun.

¹¹ Ukaan kē baluk bañaan balon, kē baji : « Ntiink ntiint i, kē akṭup uko uwuṭaan ti *Bgah bi Moyit na ti Naṣibaṭi. »

¹² Baya awuuk bañaan bti, na bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit, kē badēpa ti Fefan amob ayaanaan du *uruha.

¹³ Baṭij bañaan balon, kē badaar aji bawoon bamaar, aṣe ji : « Niint annaṭun i aji ṭupa ṭup buṭaan ti uko wi *dko dyimanaan di, na ti Bgah bi Moyit.

¹⁴ Ntiinka kē aji Yetu i *Nataret i alun kafom dko di, kabot kaṭeṭ udolade wi *Moyit awulun un. »

¹⁵ Bañaan bti banwoon ti uruha bajabana keṣ, aṣe win kaara di nul kē dajeeh ji di *uwanjut.

7

Fefan aṭiini ti kadun ki uruha

¹ Kē *naṣih i baṭeñan aṣe hepar Fefan aji : « Uko wi baṭupun ṭi iwi uwoha manjoonan i? »

² Kē Fefan aṣe teem aji : « An batēñ naan na baṣin naan, natiinkan. *Abraham ateamun awo ṭfa du utaak wi Metopotamiya, ji abi ado kafēṭ du ubeeka wi Haran. Naṣibaṭi i mndēm apēn awinana da ṭi kadunul,

³ aji na a : “*Dukan utaak wi nu, na biki katohu, iya utaak wi nji kalun kayuju.*”[✧]

⁴ Wi wi Abraham apēnun du utaak wi bakaldeyen, aya afēṭ du Haran. Kē dul di Naṣibaṭi adolnulun, wal wi aṣin aneamun, kē apēn abi ti utaak wi nafēṭun nṭa wi.

⁵ Aanwula nin ufēṭ, nin dko dpaf ka-hot du utaak mēñ, aṣe honja aji alun kawo ajug utaak mēñ ul na pntaali pi nul. Wal wi Naṣibaṭi akdoon kahon mēñ, Abraham ahum aandobi buk.

⁶ Kē hēnk di di Naṣibaṭi aṭiiniin aji : “*Pntaali pi nul palun kaya pyaanṭ, balun kajuukntēn pa ṭi ulemp, kahajan pa nṣubal iñeen week nṣbaakēr (400).*

⁷ Kē nji Naṣibaṭi nṣe lun kawayēṣ babuk utaak unṭunṭun baka ṭi pjuuk, ṭi buṭaan bi badoon. *Waj ufēṭe, bapēn da kabi kadēmanaan ṭi utaak wi nṣonjiin wi.*”[✧]

⁸ Wal mēñan wi wi adolun *bhonar bi na Abraham, aṭeñanaan ba pwala *katēmp, ukaan kē wi abukun *Itaak, kē awalana katēmp wi akaan nṣuur bakrenj. Kē hēnk di di *Itaak adolar wi abiin abuk *Yakob,

kē Yakob adola han na babukul banwoon bateemun iñeen na batēb bammeeṭaniin* .

⁹ « Bateemun bammeeṭaniin bakuj *Yotef aṭa baka wal mēñ aṣe waapa, kē bannugulun baya na a Ejiptu. Kē Naṣibaṭi aṣe wo na a.

¹⁰ Apēnana ṭi unoor wi nul bti, aṣe ṭena kē awo na uṣal unturja, abot adola kē atiinkana du Farawuna naṣih i Ejiptu. Farawuna adola kē awo nanturja i Ejiptu bti na i katoh ki nul bti.

¹¹ Wal mēñan, kē ubon uweek uṣe wo ṭi Ejiptu bti na ṭi utaak wi *Kanaan ; bañaan kē banoor maakan, kē bateemun baankak aka uko ude.

¹² Wi Yakob atiinkun kē baji uko ude uwo du Ejiptu, aṣe yil da yuaaṣ uteek, bateemun.

¹³ Uyaas utēbantēn, wi bakakun, kē *Yotef abi meeṭana ṭi babuk aṣin. Hēnk, kē Farawuna aṣe me kabuka ki Yotef.

¹⁴ Wi wi Yotef aṣaan ado kē bayaarad Yakob aṣin na bayiṭul bti. Bukal bti bawo iñeen paṭ na ulon na kañeen (75).

¹⁵ Kē hēnk di Yakob ayaan du Ejiptu, kē dul di di ayaan aketna ul na bateemun bammeeṭaniin.

¹⁶ Bajej baka wal mēñ aṣe aṣe du ubeeka wi Tikem, aya moy du dko dlon di Abraham abiin anug na itaka ṭi babuk Emor du Tikem.

¹⁷ « Kē wal wi uko wi Naṣibaṭi ahonun Abraham ubanun ṭi pdolana, pntaali pi nun patumi, aṣe ṭuma ṭum pya ṭi Ejiptu.

¹⁸ Hēnk di naṣih alon abiin aneejan pṣih, anwoon aantēnkber atiink kē baṭiiniyaan uko wi Yotef.

¹⁹ Naṣih mēñ aṭu mntit mi nul bti ṭi phajan pntaali pi nun, kadoo ṭu baka bafēl bapoṭ bambaan abuka baka bakteṭna.

²⁰ Wal mēñan wi wi *Moyit abukiin, kē Naṣibaṭi aṣe ṭala. Aboot kli kwajanṭ du katoh baka.

²¹ Wi baṣaan aṣe aṣe afēl, abuk Farawuna ṭaṭ kē aṣe jeja, akuṣ ji abukul

²² Moyit ajuk bnuura pme pi bañaan biki Ejiptu, abot awo ṭaṭ naweek ṭi uko wi ajaan ado na wi ajaan aṭup.

²³ « Wi Moyit akaan nṣubal iñeen nṣbaakēr, kē uṣal wi pya pwin bayiṭul baṭrayel kē uṣe bi ṭi a.

²⁴ Wi akyaan, awin niint alon i utaak wi Ejiptu kē akhajan ayiṭul, kē ayeenkara, afin niint i Ejiptu, alukandēra.

²⁵ Aṣal kē bayiṭul bame kē Naṣibaṭi aṭeṭna ṭi a, aṭij baka mbuur, kē baṣe wo baammee.

²⁶ Wi unuur ujintun, awin baṭrayel batēb kē bagut aṣe neej pwayeṣ ado na pkakan baka ṭi ppoolan aji na baka : “An biki, na-bootun abaa ṣom we ba?”

✧ 7:3 Ujuni 12.1.

✧ 7:7 Ujuni 15.13-14.

*

7:8 Bawoon babuk Yakob iñeen na batēb, bampaṣun kṣini ki Itrayel.

27 Ké anwoon ʈi phajan atênʈul un ʈəşə wuuk Moyit aji na a : “In aʈuʻiin pwo naʈih na nawayəş ʈi un ba?”

28 Om injal kafinʈen jibi ifinun ʈi inʈi i Ejiptu takal?”

29 Wal wi Moyit atiinkun ʈi uko wan, ʈəşə ʈi, aya pyaanʈ du utaa wi Madiyan, di abiiŋ akaana bapoʈ biinʈ batəb.

30 « Wi aʈoon da, ado nʈsubal iŋeen nbaakər, kə *uwanjut, uşə pən awinana ʈi bdoo blon bankyiki ʈi bgof du bnkan banʈogun pnkun pi Finayi.

31 Moyit aŋonar ʈi uko wi awinun ʈəşə ʈog pten bnuura, kə pdiim pi Ajugun paşə tiinkana aji :

32 “Nji dwoon Naşibaʈi i bateemu, Naşibaʈi i Abraham, i Itaakna i Jakob.” Moyit alənk wal mənʈ akat kat aanak aŋoom pten.

33 Kə Ajugun ʈəşə jaka : “Wohşən işapaat, dko di inaʈun dun dayimani.

34 Aa, dwin mnhaj mi pntaali pi naan du Ejiptu, atiink mntəg mi baka, ʈəşə wala pbuuran baka. Hənkuŋ biini, dnjal kayilu du Ejiptu.”

35 « Moyit mənʈ i baitrayel babiin apok aji na a : “In aʈuʻiin pwo naʈih na nawayəş? Ul i Naşibaʈi akaan ayil awo naʈih na nabuuran i baka. Naşibaʈi aʈəpna ʈi uwanjut wi awinun ʈi bgof bankyikuŋ ayilna a.

36 Kə ul akaan apənan baka du Ejiptu. Ado mlagre mweek na iko iŋonərənaan du utaa mənʈ, na wi bakmuurun *bdək bjeenkal na du bnkan, nʈsubal iŋeen nbaakər.

37 Ul Moyit ajakuŋ na baitrayel aji : “Naşibaʈi alun kapənan ʈi bayiŋan naʈuparal alon ji nji pa an.”

38 Wi bateemun bayitun du bnkan ul kak abananun baka uʈup wi uwanjut uʈiiniŋ na a du pnkun pi Finayi. Aa, ul ayeenkuŋ nʈup nji ubida, awulun.

39 « Kə bateemun başə bi wo baandi ptiinka, apoka, ʈəşə njal pkak du utaa wi Ejiptu.

40 Baji na *Aaron : “ʈakun başibaʈi bankdoon kapoş ʈi kadunun, Moyit i ampənanun un du Ejiptu, njan aamme jibi aʈəpi.”

41 ʈun nnuur mənʈ, kə başə ʈak ubay, ado pa wa pgur, ʈəşə lilandər ulemp wi iŋen yi baka maakan.

42 Kə Naşibaʈi ʈəşə dek baka feʈ awut baka kə bakdəman njah nji baʈi, jibi *baʈupar Naşibaʈi bajakuŋ:

“An baŋaŋ biki *Itrayel, nji i i nafiŋarun abot ado bʈənan

bi pntuni pi nntaam nʈsubal iŋeen nbaakər du *pndiis i?”

43 Kadun ki Molok naşibaʈi i nan ki nakunjiŋ ka,

na ptu pi Refan naşibaʈi i nan annaamun ujah

yul yi naʈakuŋ abot akak adəman.

Ukaan kə nji kadolan naya pjuuk dko dlow danʈəpun utaa wi Babilon.”

44 « Hənkuŋ ʈi uko wi *kaloona kanjaan kadiiman kə Naşibaʈi awo da, kul ki bateemun bammeetaniŋ babiin awoonaan du bnkan : Moyit ado kə baboman ka jibi Naşibaʈi ajakuluŋ, aji na a ado ka kanaam ji ki awinun.

45 Wi babuk baka bayeenkuŋ ka, ʈəşə ya na ka aneejan du nʈtaak nji bayeenkuŋ wal wi Yotuwa awoon ʈi pşih, wi Naşibaʈi adookun baŋaŋ biki nʈtaak mənʈ ʈi kadun ki baka. Kə kaloona mənʈ kawo da te wal wi *Dayiʈ abiiŋ aneejan pşih.

46 Dayiʈ aŋalana ʈi kadun ki Naşibaʈi, ʈəşə nahan aji aŋal pdo baniwa katoh pa a, ul Naşibaʈi i Jakob.

47 Kə *Talomon aşaaŋ abi niwa katoh mənʈ,

48 « *Andəmun Maakan kə aşaaŋ awo aanji feʈ ʈi itoh yi iŋen yi baŋaŋ bajən ibomanun, jibi *Naʈupar Naşibaʈi ajakuŋ:

49 “Baʈi bawoon pbuusiŋ pi naan

Kə mboş manwo di mnafni ihoʈ yi naan Ajugun aji : Katoh kanaam hum ki ki nakniwun ba,

kə ʈun dakwoon dko dnoorfənaani di naan ba?”

50 Mənʈ kaŋen ki naan kapaşun iko yi bti i?”

51 Tefan akak aji na baka : « An batam ikow, badənət nhaaş, nadənəmi,† akut apok *Uhaaş wi Naşibaʈi, nawoha ji bateeman.

52 Ahoŋ ʈi baʈupar Naşibaʈi i i bateeman bawoon baanhajani ba? Badoo fin bambiin aʈup ubi wi Njan Natool. An nawul Njan Natool mənʈ kə bafinji.

53 An nanyeenkuŋ Bgah bi Naşibaʈi banʈəpnun ʈi nwanjut, napok pʈaş ba. »

Batap Tefan mnlaak afin

54 Wi baŋaŋ biki *uruha batiinkun han, ʈəşə deebaʈər Tefan bnuura ado dumnən iŋiŋ.

55 Kə Tefan ul, i *Uhaaş wi Naşibaʈi uneejun, atum, ʈəşə jaban kəş du baʈi, awin pdəm pweek pi Naşibaʈi, kə Yetu anaʈ ʈi kaŋen kadeenu ki Naşibaʈi.

56 Kə aji : « Natenan dwin baʈi, kə bawo bhaab, kə *Abuk Niinʈ ʈəşə naʈ ʈi kadeenu ki Naşibaʈi. »

57 Wal mənʈ kə başə huuran maakan anət ibaʈ yi baka. Wi wi başaaŋ adəpa ʈi a bukal bti,

58 apul pulan apənan ʈi ubeeka, ajun ptaapa mnlaak. Bankntapulun mnlaak mənʈan bahankan imişa yi baka naʈaşa alon anwoon katim ki Fawul.

† 7:51 Bapiit aji baŋaŋ « baanwalan nhaaş na ibaʈ katəmp » bawo ji banwoon baanfiyaari, baanji batiink Naşibaʈi.

⁵⁹ Wi baktapuluj mnaak hënk, kè Tefan aşè ñehan Naşibaţi aji : « Yetu Ajugun, yeenkan uhaaş wi naan. »

⁶⁰ Wi wi aşaañ aņup aşè huuh maakan aji : « Ajugun, kġo kafën baka pġuban pi badoluj pi. » Wi akġakuj hañ aşè ġëmşan.

8

¹ Kè *Tawul adinan ġi uko wi bafġiņuj Tefan.

Uyaaş uteek wi bahajanuj banfiyaaruņ

Unuur mënġan, bajun phajan maakan banfëţuj Yerutalem afiyaar Yetu, kè bukal bti bawayşer ġi ġġaak ġi *Yuda na *Tamariya kè *banġaġan ġaġ badukiinġ.

² Baġaañ baloņ banġaañ badëman Naşibaţi kè bamoy Tefan, aşè ġëġa ġi pġetul.

³ Kè *Tawul ul, aşè wo ġi phajan maakan pntuk pi banfiyaaruņ bti, aji neeġ ġi itoh, kamob biinġ na baaġ kawat ukalabuş.

⁴ Kè banwayşeruņ bukuņ başè ñaañ na utaak, aţup Uţup Ulil Unuura.

Filip aţup Uţup Ulil Unuura du Famariya

⁵ Kè Filip, aya du ubeeka aloņ, ġi utaak wi *Famariya, aşè jun pġup baġaañ uko wi *Kriţtu.

⁶ Wi baġaañ bti batiinkuņ iko iņoņarënaan yi Filip adoluj abot awin ya, bamëban uko wi akġupuj.

⁷ Kè hënk di di ġġtaayi ġġtum ġapënuņ ġi baġaañ biki ġaneejuņ, awuuh maakan, banġakmuņ na bankġiinkuņ batum kè bajebi.

⁸ ġi ubeeka mënġ baġaañ balilan maakan.

⁹ Niinġ aloņ i bajaañ bado Fimoņ anġonuņ ġi ubeeka mënġ awo da. Ulempul uwo pdo kado dayaamu, aji do baġaañ kaņoņar maakan. Ahomp aji awo ñaañ naweek,

¹⁰ kè baġaañ batum baktiinka, bampoġi na baweek. Baji baji : « Niinġ i awo mnġina mi Naşibaţi, mi bajaañ bado mnweek. »

¹¹ Baġaañ batiinka, ġiki aġon kaņoņarën baka na dayaamu di ajaañ ado.

¹² Kè hënkuj baġaañ başè fiyaar Filip anjaañ aţup *Uţup Ulil Unuura wi *Pşih pi Naşibaţi na wi Yetu Kriţtu. Banfiyaaruņ bti, biinġ na baaġ, badolan *batitmu.

¹³ Kè Fimoņ ul ġi uleful akak afiyaar, adolan batitmu abot abi duka duka ġi pġaş Filip. Wi awinuņ iko iņoņarënaan na iko yi mnġina inkdolaniinġ, aņoņari.

¹⁴ Wi *banġaġan du Yerutalem batiinkuņ kè baji baġaañ biki *Famariya bayeek Uţup wi Naşibaţi, bayil da *Yowan na Fimoņ Piyeer.

¹⁵ Wi babanuņ, bañehan Naşibaţi pa banfiyaaruņ, *Uhaaş wi Naşibaţi uhilna uwala ġi baka,

¹⁶ ġiki uundobi wala ġi nin aloņ ġi baka. Badolan ġaġ batitmu ġi katim ki Yetu Ajugun.

¹⁷ Wi wi Fimoņ Piyeer na Yowan başaañ apaf baka iñen ġi ikow, kè Uhaaş wi Naşibaţi uwala ġi batamari.

¹⁸ Wi Fimoņ aşaañ awin kè Naşibaţi awul Uhaaş wi nul baġaañ wi banġaġan bapafuj baka iñen, aġij itaka aşè ġi na baka :

¹⁹ « Naţeanaan ġi kak phina mënġ nkak nhilna ñaañ iņi mpafuj iñen, ayeenk Uhaaş wi Naşibaţi. »

²⁰ Kè Fimoņ Piyeer aşè teema aji : « Ĥëpan iya ikeġ du, iwi na itaka yi nu, wi işaluņ aġi ihilan kanug na itaka uko wi Naşibaţi ajaañ aţen ġen.

²¹ Iinka nin kafah ġi uko unġġepuņ ġi, uhaaş wi nu uunġinġ ġi kadun ki Naşibaţi.

²² Ĥaġaañ mnġot mi nu, iñehan Ajugun : Ahinan kaluj kamiiruş uşal uwuţaañ umbiin ġi iwi wuņ.

²³ Dwin kè iwo na bkujar na uhaaş wi buţaañ akuġ ahot ġi pekadu! »

²⁴ Kè Fimoņ aşè ġi na bi Fimoņ Piyeer na Yowan : « Nañehandëraan Ajugun an ġi ġleefan, iko yi najakuņ yañ iwutna kabanën. »

²⁵ Wi Fimoņ Piyeer na Yowan baţupuj uko wi bameeņ ġi Ajugun, wi baktupuj uţup wi nul, aşè kak Yerutalem. Ĥi bgah, baţup Uţup Ulil Unuura ġi ġġfëţ ġġtum ġi *Famariya.

Filip na namali i naşih ñaaġ i İtiyopiya

²⁶ *Uwanġut wi Naşibaţi uţiini na Filip, aġi na a : « Yaan umban wi btammaņu, du bgah banġaañ bawoona Yerutalem kawala Gata, nin aloņ aanwo ġi ba »

²⁷ Kè Filip aşè tool. Wi wi ayituj na ñiinġ aloņ i İtiyopiya anwooņ namali i Kandaki naşih ñaaġ i utaak mënġ*. Niinġ mënġ awoona Yerutalem di ayaañ pyaanġ pi pdëman Naşibaţi.

²⁸ aġiş. Aġo ġi ukaaru wi nul wi ġmpëlënt ġakpuluņ aşè leyiir uko wi İtayi *Naţupar Naşibaţi apiituj.

²⁹ *Uhaaş wi Naşibaţi kè uşè ġi na Filip : « Yaan imob ukaaru wundu. »

³⁰ Kè Filip aġii, aņog wa, aşè tiink namali kè akleyiir uko wi İtayi Naţupar Naşibaţi apiituj, aşè hepara : « Imeha uko wi ikleyiiruņ hënk i? »

³¹ Kè aşè teema aġi : « Dbaa do do hum kado kame, woli baampibanaan wa. » Wi wi aşaañ ado kè Filip apaya ġi ukaaru aġo, aņoga.

³² Dko di Ulibra wi Naşibaţi di akleyiiruņ dii di, daji :

« Ji unkaneel wi bakġooţuņ pya kafuņ

ji unkaneel umpoġi ġi kadun ki napuunk wa,†

Hënk di di ajaañ ayompan mntum.

* 8:27 Ĥi ugrek awo ñaañ i bakaşuņ, baji bakaş wal mënġ banġaañ balempar naşih ñaaġ. Ankaşaniin aanhil pkak ġi bgah bi bayuday. † 8:32 Baji bapuunk ġkaneel, kajeġ pfaal kaşirna ilaañ.

33 *Baneenana unwoon wi nul, ti pwalan bkowul.*

*Uvida wi nul upen ti umundu wi
In akluŋ kakakalēs pntaali pi nul? »*

34 Kē namali ašē hepar Filip aji : « Dkooŋu kooŋ tupaan űaaj i Naŋpar Našibaŋi aŋiŋiyaanuŋ hēnk? Ul ti uleeful a kēme alon? »

35 Kē Filip ašē tēpna ti umpiitun wun, aŋupa *Uŋup Ulil Unuura wi Yetu.

36 Wi bakyaaŋ na bgah, ašē ban ti dko di meel, kē namali ašē ji na a : « Meel mii mi, we uneenanun ndolan *batitmu ba? » [

37 Filip aji : « Woli ifiyaar na uhaas wi nu bti, ihilan kayeenk batitmu. » Kē namali ašē teem aji : « Aa, dfiyaar kē Yetu *Krittu awo abuk Našibaŋi. »]

38 Namali ado kē banaŋan ukaaru, kē bawala buk al batēb bti ti meel, kē Filip adola batitmu.

39 Wi bapēnun ti meel, kē Uhaas wi Ajugun ušē jej Filip, kē namali aanak awina. Namali aya na bgahul alilan maakan.

40 Kē ul Filip, ašē winana du ubeeka wi Atot ašē ŋup Uŋup Ulil Unuura ti űbeeka bti űi aŋēpnun te adoo ban wi Kaytaraya.

9

Fawul afiyaar hēnkunŋ Yetu Krittu

1 Wal mēnŋan, kē *Fawul ašē bi duka duka ti pbēg baŋaŋar Yetu, abot ala pŋin baka.

2 Aya ahepar *naših i baŋejan kē awula uworda umpiitun pa baweeek biki *katoŋ kaűehanaani du Damat. Fawul aŋal kaya kaűēnk baŋaŋ bgah bi Yetu du Damat, biint kēme baat, kamob baka kaűooŋ Yerutalem.

3 Wi akyaan ti bgah ado ten Damat, ti dko mēnt bjeehi bweek banwoonun baŋi kē bašē mara mara agura, ajeehana.

4 Kē ašē jot ti mboš ašē tiink pdiim ploŋ kē pakjaka aji : « Fawul, Fawul, we ukaan kē ikhajanaan ba? »

5 Fawul kē ašē hepar aji : « Iwi in ula ba, Ajugun? » Kē ašē teema aji : « Nji Yetu a, ikhajanunŋ. »

6 Kē nšē ji inaŋa, ineej ubeeka baya kaŋupu uko wi iwoon kado. »

7 Bangakandēruŋ bayaas na a banaŋ, baanhilan bŋup űiki balēnk maakan : baji batiink pdiim, bē baanji bawin nin űaaj alonŋ.

8 Fawul anaŋa ti mboš ahaabēs kēs ašē wo aanak awin nin ukoolan, batēnŋul baŋijana űjan aneejanaan Damat,

9 kē aŋo da űnuur űwajant aandee, aandaani akuŋ aduka nakuul.

10 Kē ušē ka űiint alon naŋaŋar Yetu i bajaan bado Ananiyat anwoon du Damat. Aka mnwin, awin Ajugun, kē aji na a : « Ananiyat! » kē ahepni'a aji :

11 « Ajugun, nji wi. » Kē Ajugun ašē ji na a « Yaan du bgah bi katim ki Bgah Btool, ihepar du katoŋ ki Yudat, űaaj i bajaan bado Fawul, awo i utak wi Tartut. Awo da aűehaŋ Našibaŋi,

12 ašē ka mnwin awin, űaaj alon i katim ki Ananiyat, ambiyi apafa iűen akakna ado kawin. »

13 Ananiyat ateema aji : « Ajugun, dűiink kē baűaaj baŋum baŋiűiűiyaan buűaan bi adolonŋ baűaaj banfiyaaruŋ du Yerutalem.

14 Kē ti Damat ti, *baűejan baweeek bawula du Yerutalem uworda umpiitun, wi ahilni kamob baűaaj bti bankdēmanun uko wi tu. »

15 Kē Ajugun ašē jaka : « Yaani, ddat űiint mēnŋan un, pa adolēn mmeeűana ti banwoonŋ baanwo bayuday, ti baših biki baka, na ti *bayuday.

16 Dluŋ kadiimana bdidi naan mnhaj mi awoon i kahaj bti pa nji. »

17 Kē Ananiyat ašē ya wal mēnt, aneej du katoŋ, apafa iűen ašē ji : « Fawul ayiŋ naan, Ajugun Yetu, ampēnun ti kadunu du bgah bi iktēpnun, ayilnun, ikakna ido kawin, ikuŋ itum na *Uhaas wi Našibaŋi. »

18 űi dko mēnt iko ji ipepat ikaűa ti kēs ki nul ajot, kē akak awin bnuura. Wi wi anaűiű ayeenk *batitmu.

19 Wi adeen, kē uleef ukak na a.

Fawul aŋup Uŋup Ulil Unuura du Damat

*Fawul aŋo na baŋaŋar Yetu biki Damat űnuur űlonŋ.

20 Aandoo kak ayoonk ašē neej ti *katoŋ kaűehanaani ki bayuday aŋup aji Yetu awoon Abuk Našibaŋi.

21 Baűaaj bti banktiinkuluŋ baűoŋar ašē ji : « Mēnt ul ti uleeful awoon du Yerutalem ado na baűaaj bti bankdēmanun Yetu mēnt i? Aambi bi pmob baka kaűooŋ du *baűejan baweeek i? »

22 Kē Fawul ašē tamanaara taman ti pdiiman *bayuday biki Damat banwoonŋ baanhilana pnēt, kē Yetu awoonŋ Krittu.

23 Wi űnuur űlonŋ űaűēpunŋ, kē bayuday balon bašē tiinkar pa pŋin Fawul.

24 Kē ašē me uko unkbomandēruŋ. Badoo kak kak aji bayeŋ ilēman yi ubeeka, pnak na utejan kahilna kafina.

25 Unuur alon na utejan baŋaŋar Yetu kē baűu'a ti pkaar pweek*, aűēpana ti bhēr blonŋ banwoonŋ ti uniw, awalana uniw unfooyunŋ ubeeka. Wi wi aűaaj atool pya Yerutalem.

Fawul akak Yerutalem

26 Wi *Fawul abanuŋ Yerutalem, ado na pnaakiir na baŋaŋar Yetu kē baűaaj mēnt bašē ti a, űiki baanfiyaar aji akak aűaű Yetu na manjoonan.

* 9:25 Pkaar pawo kacah kaweeek.

27 Kê Barnabat aşê yeenka wal mēnt, adimana *banjañan. Wi wi abaañ akakalēs baka jibi Fawul ayiti na Ajugun ti bgah, kē aṭiini na a, na jibi aṭupun na mntēñ uṭup wi Yetu du Damat.

28 Wal mēnt kē aşē bi duka duka ti pñaaay na baka ti Yerutalem aṭup na mntēñ uṭup wi Ajugun.

29 Aji ṭiini na *bayuday banjaañ baṭup *ugrek, kateñ na baka, kē bukun başē do na pba na a.

30 Wi baṭaşar Yetu bameeñ uko wañ aşē ṭiioṭa ubeeka wi Kaytaraya, kē dul di di bayaañ adolna kē aya ubeeka wi Tartut.

31 Pntuk pi banfiyaaruñ Yetu pawo wal mēnt ti bnuura ti uṭaak wi *Yuda bti, ti *Galilay na ti *Tamariya. Payaha ya kadun ti ptiink Ajugun. *Uhaaş wi Naşibaṭi utēñtēn banfiyaaruñ Yetu, kē baktiink Ajugun, abot atuma tum na ṭnuur nuur.

Fimon Piyeer ajeban Ayne du ufēṭ wi Luda

32 Kē wal mēnt, Fimon Piyeer, jibi ajaañ añaay na bañaañ, aşē wala du banfiyaaruñ Yetu banfēṭun du Luda.

33 Aṭēnk da ṭiiniṭ alon i bajaañ bado Ayne anṭakmi awo ṭi kalışa ṭşubal bakreñ.

34 Kē Fimon Piyeer aşē jaka : « Ayne, Yetu ajebanu, naṭiin lboman kalışa ki nu bdidi'ul » kē anaṭa ti dko mēnt.

35 Bañaañ bti biki Luda na biki ufēṭ wi Faron wi bawinuluñ, aşē fiyaar Ajugun.

Fimon Piyeer anaṭan Tabita ti pkeṭ du ubeeka wi Yope

36 Ṇaaṭ alon naṭaşar Yetu i bajaañ bado Tabita (katim kañ kawoon ṭi uṭup *ugrek Dorkat: dawoon ubata) awo du ubeeka wi Yope. Awo Ṇaaṭ anjoobi bkow, aji ṭēnka ṭēnk bajuuk, kado bnuura.

37 Amaak ti ṭnuur mēnt akeṭ. Wi bañowun puum aşē jej pa apayan du meet di bko duuṭ†.

38 Jibi Luda dañogun na Yope, baṭaşar Yetu kē batiink kē Fimon Piyeer awo da, aşē yil da biinṭ batēb aji na baka baya baji na a abi hēnkun.

39 Anaṭa ti dko mēnt aya na baka. Wi abanuñ, badola kē apaya bko duuṭ. Baat bayoṭ bti banaṭ ti kadunul awooni abot ayuuṭ imiṣa yi Tabita abiin alēt wi ahojun na baka.

40 Fimon Piyeer ado kē baṭēnan bañaañ bti, aşē ṭup añehan Naşibaṭi. Wi awuṭsiin ataañ na puum aşē ji : « Tabita naṭiin. » Ahaabēş kēs, kē wi awinun Fimon Piyeer, aşē naṭa aṭo.

41 Fimon Piyeer kē aşē wula kañen aṭēnka pnaṭa, aşē du baat bayoṭ, na banfiyaaruñ bandukiin adiiman baka kē awo najeb.

42 Bañaañ bti ti Yope batiink uko unṭēpun, kē batum bakak afiyaar Ajugun Yetu.

43 Fimon Piyeer afēṭ du Yope ajon du uko ṭiiniṭ alon nalemp injan anwoon katim ki Fimon.

10

Korneliyut awin uwanjut du Kaytaraya

1 Ṇiiniṭ alon i bajaañ bado Korneliyut, awo ṭfa du ubeeka wi Kaytaraya, awo naweek i bangoli iñeen-week du pntuk pandu'aniin Itali.

2 Ṇiiniṭ añ aji dēman akuṭ afiyaar Naşibaṭi ul na biki katohul bti. Aji ṭēnk bajuuk *bayuday abot aji ñehan Naşibaṭi unuor undoli.

3 Unuor ulon na pnak, kaya ṭwoori ṭwajanṭ, Naşibaṭi ahaabşa kēs kē awin bnuura *uwanjut wi Naşibaṭi ulon kē ubi aneej du katohul aşē ji na a : « Korneliyut! »

4 Kē Korneliyut aşē jaban uwanjut kēs, alēnk aşē teem wa aji : « Ajugun we wa ba? » Kē uwanjut uşē teema aji : « Naşibaṭi atiink pñehan pi nu akuṭ awin bnuura bi ijaañ kdo bajuuk, aanṭilmi'ul.

5 Hēnkun yilan biinṭ balon du Yope ido ṭiiniṭ anwoon Fimon andu'aniin Piyeer, abi.

6 Awo nayaañ i ṭiiniṭ alon anwoon Fimon kak aşē wo nalemp injan, anfēṭun du kakab bdēk. »

7 Wi uwanjut unṭiiniñ na a uyahan ya, kē aşē du balemp batēb biki katohul na nangoli alon ti biki aşıhun anfiyaaruñ Naşibaṭi maakan, abot aji lemp du uko Korneliyut.

8 Aṭup baka uko unṭēpun bti aşē yil baka kē baya Yope.

9 Wi unuor ujinṭun, kē bayili bakya na bgah, adoo ṭog Yope. Fimon Piyeer apaya wal mēnt ti uşañ* añehan Naşibaṭi, wal mēntan unuor udiinji.

10 Kē ubon uşē de a kē anjal pde. Wi bawoon ṭi pjuña, Naşibaṭi ahaabēşa kēs kē aşē mara mara awin

11 baṭi kē bawo bhaab, kē uko ulon uşē wala ti mboş, unnaami kaloona kaweek kantananiin ṭi imbiinṭ ibaakēr.

12 Ṇntaam ṭi katoh na ṭi uṭeeh bti, ṭankpuliin na ṭankyiṭun, ṭawo ṭi ka meet.

13 Kē aşē ṭiink pdiim plon kē pakjaka aji : « Fimon Piyeer, naṭiin, fiñan ṭa, ide. »

14 Kē aşē teem aji : « Ajugun, nin! Wi mbuknaaniin, mēmbaan kadeha uko wi *Bgah baneenanun kēme uko uṭop ulon. »

15 Kē pdiim pakak ajaka : « Uko wi Naşibaṭi adinanun ṭaañ ade, mēnt iwi iwoon kajji uṭopi. »

16 Pdiim paṭiini na a han ṭyaaş ṭwajanṭ, kē kako kaşē pula, akak baṭi.

† 9:37 Wal mēntan, baji baniw itoh, kapaf, imeeṭ ilon kawo bko duuṭ. * 10:9 Itoh iji iwo na dko dlon du bko duuṭ, dandaanun, di ṭnaan ahiniñ kaṭo, kēme kapinṭ.

17 Ahum kaşal uko wi Naşibaţi anjalun kaţupa, k  bayili biki Korneliyut bankrabun uko Fimoŋ nalemp injan baş  wuj  i pl man.

18 Bahuuran kameena me Timoŋ andu'aniinŋ Piyeer awoha nayaant  i katoh m nt.

19 Fimoŋ Piyeer ahum kaşal uko wi aw-inunŋ, k  *Uhaaş wi Naşibaţi uş  ji na a : « Biinŋ bawajant buk bukun ala'u. »

20 Waliin h nkunŋ igakand r na baka naya, iş  iwut kaţaaŋ nin ukoolan,  iki nji dyilunŋ baka.

21 K  Fimoŋ Piyeer awala ayit na bańaan m ntan. Aji na baka : « Nji wi. Dwoon ńaan  i naklaanŋ. We uţijananŋ? »

22 Bateema aji : « Naweeke  i bangoli, Korneliyut, ńaan natool, anfiyaaruŋ Naşibaţi, k  bayuday bti bamagana, ayilun un. Uwan-jut wi Naşibaţi uloŋ ujakunŋ na a aji awo kadu'u du katohul katiinku iţupa uko wi iwoonŋ kaţupa. »

23 Fimoŋ Piyeer aneejan baka  i katohul, ado baka k  bawo bayaant biki nul.

Wi nfa mambanunŋ, k  Fimoŋ Piyeer aş  gakand r na baka, ul na bańaan baloŋ biki Yope banfiyaaruŋ Yetu.

24 Aban Kaytaraya na baka  i unuur ut banŋ n. Korneliyut adu bayit l na banohul biki kat b, k  ba o pyoonk baka.

25 Wi Fimoŋ Piyeer abanuŋ  i katoh, Korneliyut k  aş  na a  i dko m nt aya ayit na a, ajot  i iho ul, ad mana.

26 Fimoŋ Piyeer ajaka : « Na in » aş  t nka k  ana aa, abaa ji na a : « Nji dwo ńaan naj n ji iwi. »

27 A iini na a, aş  neej, awin bańaan batum ban oon aş  ji na baka :

28 « Name k  pnaakiir na banwoonŋ baanwo bayuday, k me p o na baka paneenan  i nja bayuday. » K  Naşibaţi aş  dol n nji  i uleef wi naan, k  nyikr n k  pnaakiir na ńaan anwoonŋ aanwo nayuday paanwu i.

29 Ukaanŋ k  wi idu' nuŋ, k  mbi kabi bi, b  m ntaaf taaf nin ukoolan. Dŋal h nkunŋ kame uko wi iduurni.

30 Korneliyut k  aş  teema aji : « Udo ŋnuur ŋwajant, ji woori wi nji ka upuŋ na iwi h nk, ka og ŋwoori ŋwajant ŋi pnak, d o ańehaŋ Naşibaţi du katoh ki naan. K  ńaanŋ aloŋ anknuurunŋ aş  mara mara ap n  i kadun ki naan

31 ajak n : “Korneliyut, Naşibaţi atiinku aku  aleş jibi ijaanŋ kt nk bajuuk.

32 Yilan keeri du Yope baya bado ńiinŋ anwoonŋ Fimoŋ andu'aniinŋ Piyeer abi  i. Awo nayaant  i katoh ki Fimoŋ nalemp injan anf  unŋ du kakab bd k.”

33  i dko m nt, k  nyil k  badu'u, k  idinan abi a nkunŋ  i. H nkunŋ ŋ o  i kadun ki Naşibaţi un bti, katiink iko bti yi Ajugun ajakunŋ ibi i upun. »

Fimoŋ Piyeer a up Korneliyut na bayit l U up Ulil Unuura

34 K  Fimoŋ Piyeer aş   iini na bańaan aji : « Dbaanŋ ayikr n k  Naşibaţi aanji pa ş r.

35 K   i utaak undoli woli ńaanŋ afiyaara aku  a aş bgahul aji wo na a.

36 Awul u up wi nul bańaan biki *Itrayel : *U up Ulil Unuura wi mnjeeh  i Yetu *Kritt , ul anwoonŋ Ajug bańaanŋ bti.

37 Name iko int puŋ bti  i *Yuda ; ijunna *Galilay, wi *Yowan a iiniyaanuŋ *batitmu aba.

38 Name Yetu m nt amp nnuŋ *Nataret, nawin jibi Naşibaţi adatulunŋ awula *Uhaaş wi nul na phina. Name kak k  ańaay na dko bti ado bnuura, ajeban bańaanŋ biki *Untaayi Uweek uknooranunŋ,  iki Naşibaţi awo na a.

39 K  nja ŋwo bamaar biki uko wi adolunŋ bti  i Yerutalem na utaak wi *bayuday bti. Ul, i bafinunŋ wi bapaŋulunŋ  i pmul.

40 Ul, Naşibaţi ana ana  i pket  i unuur uwan-jant n aş  diimana bańaan.

41 M nt bańaanŋ bti bawinulunŋ, un  ań biki Naşibaţi ajonunŋ ndati, aji ŋwo bamaar, un ŋndaanuŋ aku  ade na a, wi ana inŋ  i pket.

42 K  aş  ji na un ŋ up bańaanŋ uko wi ŋmaaruŋ: Ul kak i i Naşibaţi adatuŋ aji awo naway ş b up i bańaanŋ bajeb na banke unŋ.

43 Ul kak Yetu i i *ba upar Naşibaţi bti baktiiniyaanuŋ wi bajakuŋ: ńaanŋ anfiyaaru-lunŋ,  i mnhina mi Yetu m nt ipekadu yi nul iji ip n bti. »

Uhaaş wi Naşibaţi uwala  i banwoonŋ baanwo bayuday

44 Fimoŋ Piyeer ahum kakakal ş iko yun, k  *Uhaaş wi Naşibaţi uş  wala  i bańaanŋ bti banktiinkunŋ u up wi nul.

45 *Bayuday banfiyaaruŋ bań oo anulunŋ ba oŋar maakan, wi bawinunŋ k  Naşibaţi adoo  en banwoonŋ baanwo bayuday Uhaaş wi nul,  iki

46 batiink baka, k  baktup ŋ up ŋmpa i aku  ad man Naşibaţi. Fimoŋ Piyeer akak a iini na baka aji :

47 « ńaanŋ aloŋ akak ahinan kaneenan bado bańaanŋ biki *batitmu i? Bukal banyeenkunŋ Uhaaş wi Naşibaţi ji nja. »

48 Piyeer ado k  bado baka batitmu  i katim ki Yetu, k  bańaanŋ bakak ańehana aji a o da ŋnuur ŋlonŋ.

11

Fimoŋ Piyeer akakal ş biki Yerutalem uko wi awinunŋ

1 *Banjańan na banfiyaaruŋ Yetu bti banwoonŋ  i *Yuda batiink k  banwoonŋ baanwo bayuday badoo kak afiyaar U up wi Naşibaţi.

2 Wi Fimoŋ Piyeer akakuŋ ubeeka wi Yerutalem, *bayuday banfiyaaruŋ k  baş  ŋoman na a aji :

³ « Ibaa do do hum adoo neej ti itoh yi banwoon baanwo bayuday, ade na baka ba? »

⁴ Ké Fimoŋ Piyeer ašë jun pkakalëš baka bnuura iko jibi itëparuŋ du ujuni.

⁵ « Dbi wo du ubeeka wi Yope añehan Našibaŋi, kè ašë haabšaana kèš kè nwin uko ulon kè uwalnaana baŋi, uwo wo ji kaloona kaweeek kantanaaniŋ ti imbiint ibaakër, kè kabi awala aban ti nji.

⁶ Djaban ka kèš, ašë win ti ka meet nntaam ni katoh na ni uŋeeh bti, njanjaan njanula na njanjaan njanit,

⁷ ašë tiink pdiim ploŋ kè pakji na nji : “Fimoŋ Piyeer, naŋiin, fiŋan nja, ide!”

⁸ Kè nteem pa aji : “Ajugun, nin! Wi mbuknaaniŋ, uko wi bgah baneenanuŋ kème uko uŋoŋ ulon uumbaŋ kaneejarën mntum.”

⁹ Kè pdiim pakak apëna baŋi aji : “Uko wi Našibaŋi adinanuŋ pde, mënŋ iwi iwoon kaji uŋopi.”

¹⁰ Udo han njaas nwanjant, kè iko bti išë kak baŋi.

¹¹ Ti dko mënŋ, kè biint bawajant balon biki bayilnuŋ ubeeka wi Kayŋaraya bašë ban ti katoh ki nwoon.

¹² *Uhaaš wi Našibaŋi kè ušë jakën wutan kaŋaaf nin ukoolan, yaan na baka. Bañaan banfiyaaruŋ paaj kè bagakandër na nji kè nja du uko Korneliyut.

¹³ Kè ašë kakalëšun jibi awinari *uwanjut kè ubi aneej du katohul ašë ji na a : “Yilan ñaan alon du Yope ido Fimoŋ andu'aniŋ Piyeer abi ti,

¹⁴ aluŋ kaŋupu nŋuŋ nkanluŋ kabuuranu iwi na biki katohu.”

¹⁵ Djaka jak djun bŋup, kè Uhaaš wi Našibaŋi ušë wala ti baka jibi ubiŋ awala ti un du kateeku.

¹⁶ Kè nšë leš wal mënŋ uŋup wi Ajugun, wi abiŋ aŋup aji : “Yowan abattaar na meel, kè an, našë luŋ kayeenk *batitmu bi Uhaaš wi Našibaŋi.”

¹⁷ Woli Našibaŋi aŋen bañaan biki aliŋan na un wi nkakuŋ tfa afiyaar Yetu *Krittu Ajugun, woon nji nandayanaan i, dhilanuŋ kaneenan Našibaŋi ado uko wi ašaluŋ? »

¹⁸ Wi batiinkuŋ han ašë walan njaas, adëman Našibaŋi aji : « Manjoonan ma keeri, banwoon baanwo bayuday bahil kakak du Našibaŋi kakuŋ kaka ubida wi manjoonan, Našibaŋi aŋenuŋ baka wa. »

Kabuka ki pntuk pi banfiyaaruŋ du Antiyoka

¹⁹ Wi Fefan akeŋuŋ kè bašë kak ahajan banfiyaaruŋ, kè bawaysëri. Balon baya ado ban utaak wi Feniti, kè balon baya te unjiw wi Kiprut, kè balon baya kak te ubeeka wi Antiyoka, ašë jukanaara *bayuday tãñ *Uŋup Ulil Unuura.

²⁰ Kè banfiyaaruŋ balon banwoonun Kiprut na Kuren bašë ya Antiyoka aŋup banwoon baanwo bayuday kak Uŋup Ulil Unuura.

²¹ Mnina mi Ajugun mantënka baka kè bañaan batum bafiyaar akuŋ akak du Ajugun.

²² Wal wi biki pntuk pi banfiyaaruŋ pi Yerutalem batiinkuŋ iko yan, kè bašë do Barnabat kè aya Antiyoka.

²³ Wi abanuŋ, alilan maakan tiki awin bnuura bi Našibaŋi ti bañaan biki ubeeka mënŋ ašë ji na baka bataman ti pfiyaar Ajugun ti itëb yi baka.

²⁴ Barnabat awo ñaan najoob bkow antumuŋ na *Uhaaš wi Našibaŋi, akuŋ afiyaar Ajugun, kè bañaan batum bafiyaar akuŋ akak ti Ajugun.

²⁵ Barnabat aya wal mënŋ Tartut pla Fawul.

²⁶ Wal wi awinuluŋ ašë kak na a ti Antiyoka. Wi wi bašaŋ aŋo ti pntuk pi banfiyaaruŋ mënŋan puŋ ušubal upëb bukal batëb ajukan bañaan batum. Kè ti Antiyoka mënŋ di di bajunnuŋ pdu baŋašar Yetu aji « baritton. »

²⁷ Ti nnuur mënŋan njuŋ, kè *baŋupar Našibaŋi balon bawoona Yerutalem aya Antiyoka.

²⁸ Alon ti baka i katim ki Agabut, i Uhaaš wi Našibaŋi uneejuŋ kè ašë naŋa, aŋup baka aji ubon uweek uluŋ kawo ti umundu bti (kè wul ubiŋ awoha ti wal wi pših pi Klodiyut).

²⁹ Wal mënŋan kè baŋašar Yetu biki Antiyoka bašë tiinkar aji andoluŋ awul uko wi ahilanuŋ katënkna banfiyaaruŋ biki utaak wi Yuda.

³⁰ Kè hënk di di badoluŋ, Barnabat na *Fawul kè baya wul baweeek biki pntuk pi banfiyaaruŋ itaka yi bajuntuŋ.

12

Herod Naših ahajan banfiyaaruŋ Yetu

¹ Wal mënŋ *Herod naših akak ti phajan banfiyaaruŋ Yetu balon.

² Ado kè bafin *Yakob naweeek *Yowan na kakej.

³ Wi awinuŋ kè waŋ ulil *bayuday ašë taman, ado kè bamob Fimoŋ Piyeer (uwo ti wal wi *ufettu wi ipoom indat).

⁴ Wi amonuŋ Fimoŋ Piyeer, ado kè bawata ukalabuš ašë tu bangoli, kè baji baluŋšar babaakër babaakër pyeŋa. Aŋal karuhnaana Fimoŋ Piyeer ti kadun ki bañaan bti woli *ufettu wi mnjeeh uŋëpi.

⁵ Hënk, kè batuh Fimoŋ Piyeer ayeŋa bnuura. Wal mënŋ kè banfiyaaruŋ bašë ñehan maakan Našibaŋi pa a.

⁶ Ti utejan unŋaanuŋ unuŋ wi Herod aŋuŋ pluŋ kado *uruha wi Fimoŋ Piyeer, kè awo ti ptoof pi bangoli batëb anoyënt. Batana na

mnkorentu, k  bayeŋ baloŋ bakak anaŋ  i pl man pi ukalabuŋ.

⁷  i dko m nt, k  *uwanjut wi Ajugun uŋ  bi, k  ukalabuŋ ukak ajeeh maakan. Uwanjut ukob koban Fimoŋ Piyeer  i kantaagan ahuma aŋ  ji na a : « Faraan inaŋa! »  i wal m nt, k  mnkorentu manŋ  p nna  i i nen yi Fimoŋ Piyeer ajot.

⁸ Uwanjut k  uŋ  ji na a : « Na iin ibo-mand r! » k  Fimoŋ Piyeer ado jibi ujakuŋ. K  uwanjut ukak ajaka : « Jejan bayeti bi nu, i aŋ n. »

⁹ Bap n  i ukalabuŋ k  Fimoŋ Piyeer ak aŋ uwanjut aamme aji uko unkt puŋ h nk, uwo manjoonan, aŋal aji a aafi  aafi.

¹⁰ H nk k  ba  p bayeŋ bateek, a  p bat b n n, aŋ  ban du pl man pweek pn ak panwujun du ubeeka. Pl man pahaabŋa bdidi pa,  i kadun ki baka. Bap n a  p na bgah bloŋ ;  i dko m nt, k  uwanjut uŋ  neem.

¹¹ Wal m nt, k  uhaaŋ uŋ  kak na Fimoŋ Piyeer k  aŋ  ji : « Dbaan ayikr n h nkuŋ, manjoonan ma. Ajugun ayil uwanjut wi nul, abuuranaan  i phina pi Herod, na  i iko iwu aan bti yi bayuday baŋaluŋ pdol n. »

¹² Wi Fimoŋ Piyeer aŋal n nuŋ uko m nt, aŋ  tool aya du uko *Mariya anin Yowan andu'aniin Markut. Ba aan batum bayit da a ehan Naŋiba i.

¹³ Akob  i pl man, k  nalemp  naaŋ alon andu'aniin Rode aŋ   nog, ahepar  naan ankobun.

¹⁴ Ayikr n pdiim pi Fimoŋ Piyeer aŋ  lilan maakan, aando haab ŋ pl man, a i akak meet aji na ba aan: « Fimoŋ Piyeer al Awoon du pl man, du bdig. »

¹⁵ K  baŋ  teema aji : « Iwi iyilaa » k  ul aŋ  m bana  i u up wi nul, k  baŋ  kak ajaka : « Om uwanjut wi nul wa? »

¹⁶ Wal waŋ bti, Fimoŋ Piyeer awo  i pkob  i pl man. Banfiyaaruŋ Yetu bahaab ŋ, awina aŋ   noŋar maakan bukal bti.

¹⁷ An t baka ka nen bayompna, aŋ  kakal ŋ baka jibi Ajugun adoluŋ te k  adoo p n du ukalabuŋ. Aŋ  ji na baka « Nayaan na up uko m nt Yakob, na banfiyaaruŋ bukundu. » Wi abaan, aŋ  kak aya dko dmpa i.

¹⁸ Wal wi unuur ujintuŋ, bangoli ba noŋar maakan aŋ  hepar dko di Fimoŋ Piyeer abaan aya ya?

¹⁹ Herod a u ba aan pla'a, k  nin alon aanwina win. Wi aheparun bayeŋ, aŋ  do k  bafin baka. Wi uko waŋ u  puŋ, k  Herod aŋ  p n du utak wi *Yuda aya ado  nuur  loŋ du ubeeka wi Kay araya.

Pket pi Herod Naŋih

²⁰ *Herod adeeba  r bnuura wal m nt ba aan biki  beeka  i Tir na Fidoŋ, k  baŋ  tiinkar aji baya kawina. Bajunna a iini na

Blattut, nalempar Herod alon i aha uŋ, awat  i ploolan na a. Wi babaan aŋ  ya du Herod, akoo a aba na udeeb, bateer. Uko ude wi baka uji uwoona du utak wi Herod Naŋih.

²¹  i unuur wi Herod adatuŋ, ul  i uleeful, awohara imiŋa yi pŋih a o  i p ij pi pŋih, aŋ   iini na ba aan, jibi ajonun kado.

²² Ba aan k  baŋ  maagat na maakan aji : « M nt  naan naj n ak iiniin h nk, naŋiba i nampo i a! »

²³  i dko m nt k  *uwanjut wi Ajugun uŋ  koba,  iki aand man Naŋiba i.  kut  ajota kayin, k  ake i.

²⁴ K  ba aan banfiyaaruŋ U up wi Naŋiba i aku  atiink wa baŋ  tuma tum pya.

²⁵ Wi bi Barnabat na *Fawul, babaan ulemp wi babin pdo  i ubeeka wi Yerutalem, bap n da, aŋ  ya na *Yowan andu'aniin Markut.

13

Barnabat na Fawul baya kayili

¹ Du Antiyoka, uka  fa  i pntuk pi banfiyaaruŋ, *ba upar Naŋiba i na *bajukan Bgah : Barnabat, Timeyoŋ andu'aniin naj nal, Lutiyut i Kuren, Manayeen nanoh i kpo  i *Herod Naŋih i *Galilay, na *Fawul.

² Unuur ulon wi bawoon  i pd man Naŋiba i abot ayiman, *Uhaaŋ wi Naŋiba i k  uŋ  ji na baka : « Nadatan Barnabat na Fawul babi bawo wo  i ulemp  a i unkaan k  ndu baka. »

³ Wi bayimanun aku  a ehan Naŋiba i, aŋ  paf baka i nen  i ikow, awutan baka k  bayaa.

Barnabat na Fawul ba up U up Ulil Unuura du unjiw wi Kiprut

⁴ Jibi *Uhaaŋ wi Naŋiba i uyiluŋ baka h nk, Barnabat na *Fawul baya du ubeeka undu'anin Feluka, dul di di bajejnun ulantu, aya unjiw wi Kiprut.

⁵ Wi babanuŋ ubeeka wi Falamina aŋ  jun pjukan U up wi Naŋiba i  i *itoh i ehanaani yi bayuday. Bawo na *Yowan Markut, k  akt nk baka.

⁶ K  wi bamuurun unjiw bti, adoo ban ubeeka wi Pafot, aŋ  yit da na  naan nayaamu i bajaan bado Bar-Yetu, awo nayuday aŋ  ji homp kaji ul awo *Na upar Naŋiba i.

⁷  iin  m ntan unj awo du uko Fergiyut Pawulut nantu a i unjiw anwoon  naan natit. Nantu a unj ado k  badu Barnabat na Fawul  iki arjal p iink U up wi Naŋiba i.

⁸ K  Elimaat nayaamu (h nk dawoon katiimul  i *ugrek) aŋ  pok uko m nt wun, aanjal nantu a awug ŋ uŋal.

⁹ K  Uhaaŋ wi Naŋiba i uŋ  neej wal m nt atum  i Fawul – i bakaan aji bado *Pawulu ; – ajaban Elimaat k ŋ, aŋ  jaka :

10 « Iwi, iwo ñaaj antumun kaguuru na mnlafren, abuk *Untaayi Uweek! Anwoon aarñal ptep ti bgah, lum di di ibaan afañan fañan pdo kapenan bañaan ti bgah btool bi Ajugun ba?

11 Tenan henkuñ Ajugun ašaan akobu, ikak nakuul, iinkak awin bnuur te nnuur nlon ndoo natep. » Ti dko ment, kes kafel na Elimaat, ke akfooy na dko ala ñaaj nañoota.

12 Nantunja i unjiw afiyaar Yetu wi awinun uko untepun, akak añaar maakan ti pjukan pi uko wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat bajukan Uŕup Ulil Unuura du Antiyoka di Pitidi

13 *Pawulu na batentul bajej ulantu du ubeeka wi Pafot, pya ubeeka wi Perga unwoon du utak wi Pamfli. *Yowan Markut aduk baka da awugša akak Yerutalem.

14 Ke bukal baše juŕa ti bgah bi baka. Bamuur Perga aya aban ubeeka wi Antiyoka du utak wi Pitidi. Ti *unuur wi pnoorfen wi bayuday, ke baše neej du *katoth kañehanaani afo.

15 Wi baleyiirun nlibra ni *Bgah bi Moyit, na nŕup ni *baŕupar Naŕibaŕi, ke baweek biki katoth kañehanaani baše do ke bahepar baka aji : « Batent naan, nakale uko uŕup unhilanun katentn bañaan biki bti, nañog katiinkana. »

16 Pawulu ke aše naŕa, anet baka kañen, aše ji : « An bañaan biki *Itrayel na an bti nandemanun Naŕibaŕi, natiinkan.

17 Naŕibaŕi i pntaali pi nun, pi Itrayel, adat baŕinun, ademan pntaali pi baka, wi bawoon bayaant du utak wi Ejiptu. Apenan pa du Ejiptu kak ti mnhina mi nul.

18 Awo na baŕinun du *pndiis nŕsubal iñeen nbaakër, alemp na baka.

19 Awet nraaša paaj na ulon ti utak wi Kanaan, ajej mboŕ awul babukul biki Itrayel,

20 uko wañ udo nŕsubal iñeen-week nyaas nbaakër na iñeen kañeen (450).

« Wi wañ utepun, ke aše wul baka baweek te wal wi Famiyel Naŕupar Naŕibaŕi abiiñ abi.

21 Wi wi baŕaan ahepar Famiyel pka naŕih, ke Naŕibaŕi awul baka *Fawul abuk Kit i pŕini pi Benyamin, ke aŕih baka nŕsubal iñeen nbaakër.

22 Wi abiiñ apenan Fawul, aše tu *Dayit ti pŕih. Ul Dayit ment, henk di di Naŕibaŕi aŕiiniñ uko wi nul, aji :

“Dwin ti Dayit abuk Yete, ñaaj i uhaas naan unjalun,

dme ke ahil kalun kado unjal wi naan bti.”

23 Ti pŕini pi nul pi pi Naŕibaŕi awulunñ Itrayel Yetu, *Nabuuran Bañaan, jibi abiiñ ahon ŕfa.

24 Yowan, ambiñ Yetu uteek, ajukan ti Itrayel bti pwut pjuban na pyeenk *batitmu.

25 Yowan ji abi ado kaba ulemp wi nul, aji na baka : “Naŕal aji dwo in ba? Nji menwo ñaaj i naŕalun aji dwoo, natenan, alon alun kabi ti kafet ki naan, i mpoñun maakan pñup kafeneša iŕapaat.”

26 « An batent naan, an biki pntaali pi *Abraham na an bti, nandemanun Naŕibaŕi : nja biki Naŕibaŕi awulunñ uŕup wi mbuur.

27 Bañaan banfeñun du Yerutalem na baweek biki baka, baamme ke Yetu awoon Nabuuran Bañaan. Ke baankak ate nŕup ni baŕupar Naŕibaŕi ni bajaan bapiban baka ti unuur udoli wi pnoorfen, aŕe baañŕaan pdo jibi ujakun wi baŕunñ pbi kafñ Yetu.

28 Baanka uko utapara aše ji na *Pilat ado bafiña.

29 Wi batepanun iko bti impiitaniñ ti a, bawalana ti krut, ahetana du bhër.

30 Ke Naŕibaŕi aše naŕana ti pkeŕ.

31 Yetu ado nnuur nŕum ni ajaki pen kawinana ti bañaan bangakanderun na a undi-imaan, du utak wi *Galilay te du ubeeka wi Yerutalem ; ke bukuñ mentan bawoon henkuñ bamaar biki nul ti bañaan biki Itrayel.

32-33 Ke un nŕe bi bi pñjan *Uŕup Ulil Unuura : uko wi Naŕibaŕi abiiñ ahon baŕinun ŕfa ado wa henkuñ pa nja, nwoon babuk baka, wi anañanun Yetu ti pkeŕ. Henk di di bapiitun ti ulibra wi pñaamarèn, aŕup ti kañaam katēbantēñ aji :

“Iwi iwoon Abuk naan ;

Nŕa di, dkak ŕaas.”

34 Naŕibaŕi atar aŕup ke alun kanaŕana ti pkeŕ, nin aanklun kawuta apuŕ. Aŕup aji henk :

“Dlun kawulan na manjoonan iko inuura in- yimanun,

yi nhoñun Dayit.”

35 Ukaan ke bapiit kak aji :

“Tinklun kawut ñaaj nayimanaan i nu apuŕ.”

36 Dayit ul ti wal wi nul, wi adolon unjal wi Naŕibaŕi aše piint akeŕ, ke bamoya na baŕin ke apuŕi.

37 Be i Naŕibaŕi anañanun ti pkeŕ, aampuŕi.

38 An bayit naan nbi bi pñpan name ke Yetu akaan ke ipekadu ihil kapen. Ti katim ki Yetu ki ki baŕupanan pbuur ti ipekadu ;

39 ti katim ki nul ki ki ñaaj anhañun akbuur- nunñ ti ipekadu bti yi *Bgah bi Moyit bawoon baanhilan aburanan.

40 Nalipariin, uko wi baŕupar Naŕibaŕi ba- jakun ulun udolan, baji :

41 “Natenan an babeeh iko,

nañonarèn, naŕoŕa, naba.

ŕiki, ti nnuur ni nawoon ni, dlun kado uko uweek

wi nameej woli baŕup ŕup ñaaj wa, aank- fyaar.”

42 Wi Pawulu na Barnabat bakpenun ti katoth kañehanaani, bañaan bukuñ bakoot

baka baluŋ bakak, ƚi unuur wi pnoorfën unkmibiŋ baƚiiniyaan kak uko wi baƚupuŋ.

⁴³ Wi bañaan bawaysëruŋ, batum ƚi baka, bayuday na baloŋ bankakuŋ ƚi Bgah bi Moyit, baša Pawulu na Barnabat. Kë bukal bašë ƚiini na baka atëŋtën pa bajuƚa ƚi bnuura bi Našibaƚi.

Pawulu na Barnabat bajukan banwoon baanwo bayuday

⁴⁴ Wi *unuur wi pnoorfën ukaaŋ aban, ubeeka bti ubi ayit atiink uƚup wi Ajugun.

⁴⁵ *Bayuday bakuŋ baka wi bawinun pntuk pi bañaan puŋ, ašë laƚ uko wi *Pawulu akjakuŋ, akak akara.

⁴⁶ Pawulu na Barnabat kë bašë taman maakan ajukan na mntëŋ aji : « An biki bañaan bawoon lah kajukan Uƚup wi Našibaƚi duna. Kë wi našaan apok wa, ašal aji naantaan na pka ubida wi mnŋo, nƚutan ƚuŋ kaya du banwoon baanwo bayuday.

⁴⁷ Uko waŋ wi wi Ajugun ajakuŋ nƚwo i kado :

“Ddolu kë iwo bjeehi bi banwoon baanwo bayuday,

ihilna itij umundu bti du mbuur.” *⁴⁸

⁴⁸ Wi banwoon baanwo bayuday, baƚiinkuŋ uko mënƚ, balilani, abot adëman uƚup wi Ajugun. Kë biki Našibaƚi adatuŋ bti pa ubida wi mnŋo, bafiyaari.

⁴⁹ Uƚup wi Ajugun umeetana ƚi utaak wun bti.

⁵⁰ Bayuday kë bašë wuuk wal mënƚ baat bayok baloŋ bandëmanuŋ Našibaƚi, na bantohi biki ubeeka, kë baklaƚ Pawulu na Barnabat. Kë bawuuk bañaan kë bakak ahajan baka, adoo dook baka ƚi utaak.

⁵¹ Kë Pawulu na Barnabat bašë dan danan pdëpalën ƚi ihoƚ yi baka adiiimanaan udeeb wi baka, ašë tool aya ubeeka wi Ikoniyoŋ.

⁵² Banfiyaaruŋ biki Antiyoka kë bašë tum wal mënƚ na mnliilan na *Uhaaš wi Našibaƚi.

14

Pawulu na Barnabat baƚup bañaan biki Ikoniyoŋ Uƚup Ulil Unuura

¹ Du ubeeka wi Ikoniyoŋ kak bi *Pawulu na Barnabat baya, aneej du *katoŋ kañehanaani ki bayuday aƚiiniyaan uƚup wi Našibaƚi bnuura, jibi babiiŋ ado ; kë bañaan batum, *bayuday na banwoon baanwo bayuday, bafiyaari.

² Bayuday bampokuŋ pfiyaar Yetu kë bašë kak awuuk banwoon baanwo bayuday kë babot ašoor banfiyaaruŋ.

³ Uko mënƚ unneenan bi Pawulu na Barnabat baƚo da nnuur nƚtum bado kaƚup uko wi Ajugun na mntëŋ mi awuluŋ baka, kë ul akak adiiiman kë uƚup wi baka untaanuŋ na bnuura bi nul ujoonani, wi

awuluŋ baka phina pi pdo iko iñonarënaan na mlagre.

⁴ Bañaan biki ubeeka bti bakak apaƚ, baloŋ bawo na bayuday kë baloŋ bawo na *banjañan.

⁵ Kë banwoon baanwo bayuday na bayuday, na baweek biki baka bašë ƚiinkar aji bahajan banjañan katap baka mnlaak kafij.

⁶ Wi banjañan bameeŋ ušal wi baka, baƚi aya Littra na Derbe, nbeeka nƚi utaaŋ wi bajaan bado Likanoya, na nƚfët nƚnfioguŋ da,

⁷ aya aƚupa ƚup da *Uƚup Ulil Unuura.

Pawulu na Barnabat baƚup Uƚup Ulil Unuura du Littra na Derbe

⁸ Niinƚ aloŋ awo ƚfa du Littra anƚakmi ihoƚ, aji bi wo wo ƚi dko dloolan, aambaan kapoša, ƚiki abuka buka haŋ ;

⁹ aƚo atiink *Pawulu. Kë Pawulu ašë jabama këš, awin kë afiyaar pfiyaar panhinanuŋ kajebana.

¹⁰ Wi wi adoluŋ pdiiim pweek adu'a aji na a : « Naƚiin inaƚ iliint ƚi ihoƚ! » Kë niinƚ alut anaƚ: abi kapoš poš.

¹¹ Wi bañaan bawinun uko wi Pawulu adoluŋ, kë bašë huuran na uƚup wi baka wi Likanoya aji : « Bašibaƚi biki nun bakak bañaan bajën, awala ƚi un »

¹² Wal mënƚ, kë bašë ƚu Barnabat katim ki Diya, ašë ƚu Pawulu ki Hermet * ƚiki ul ajaan aƚupaŋ Barnabat.

¹³ Natul i Diya, awoon aloŋ ƚi bašibaƚi biki baka, i kaduŋ kawoon ƚi uneej ubeeka, aya aƚij nƚgit nƚnfioguŋ na ihoŋ. Ul na pntuk pi bañaan puŋ baŋal pdo *banjañan pƚur.

¹⁴ Wi bi Barnabat na Pawulu baƚiinkuŋ uko wi baŋaluŋ kado, batow imiša yi baka adiiimanaan kë baandii, ašë ƚi aneej ƚi ptoof pi bañaan ahuuran aji :

¹⁵ « Babuk biinƚ we ukaan kë nakdo hënƚ ba? Nƚwo bañaan bajën ji an! Nƚbi bi ƚi, pƚupan *Uƚup Ulil Unuura, napënna ƚi iko inaaƚ yi nakdoluŋ yuŋ, našë nakak du Našibaƚi najeŋ, anƚakuŋ baƚi, aƚak mboš, na bdëk, na iko bti inwoon da.

¹⁶ Du kateeku, awut bañaan, andoli kë aji ƚaš bgah bi analuŋ.

¹⁷ Kë ašë wo anañan pdiiiman baka kë awoha da, na iko inuura yi akdoluŋ; awulan ušubal unwoonuŋ baƚi na nƚdeey nƚtum ƚi wal wi kanjalën, awulan uko ude, aƚu mnliilan mnƚtum ƚi nƚhaaš nƚi nan. »

¹⁸ Baƚup anoor abaa bi hilan aneenan pƚur mënƚ.

¹⁹ *Bayuday baloŋ banwoonuŋ Antiyoka di Pitidi, na Ikoniyoŋ kë bašë bi bi, abot ado bañaan kë bakak du baka, atap Pawulu mnlaak, apula, afël du bdiŋ bi ubeeka ƚiki bašal aji akeƚi.

* 13:47 Itayi 49.6. * 14:12 Diya na Hermet bawoon baloŋ ƚi bašibaƚi bampoti biki bañaan bukuŋ. Diya awoon naweek kë Hermet ašë ji ƚupar a.

20 Ké wi banfiyaarun başaaj afooya, ké ašé naŋa akak du ubeeka. Unuur utébantén ul na Barnabat ké bašé ya Derbe.

Pawulu na Barnabat bakak Antiyoka di Firi

21 *Pawulu na Barnabat baŋup *Uŋup Ulil Unuura du ubeeka wi Derbe, ké bañaan batum baŋaş baka afiyaar Ajugun. Ké bašé kak wal mēnt Littra, aŋēpna Ikoniyom, abaa ya Antiyoka di Pitidi.

22 Batēntēn banfiyaarun, aŋu ŋi nŋal ŋi baka ké bawo kataman ŋi pfiyaar, abot aji na baka : « Nŋo kahaj bnuura bnuura kabaa kaneej du *Pših pi Našibaŋi. »

23 ŋi pntuk pi banfiyaarun pandoli, baji badat bantohi, kañehan Našibaŋi kayiman kašé duk baka ŋi iñen yi Ajugun, i bafiyaarun.

24 Bamuur utaak wi Pitidi ašé ban Pamfili.

25 Baŋup Uŋup Ulil Unuura du Perga abaa ban du ubeeka wi Ataliya.

26 Dul di di bajejnuŋ ulantu pkak Antiyoka di Firi, dko di babin awutanaan baka ŋi iñen yi Našibaŋi, aji baya pdo ulemp wi badolun nŋa hēnk.

27 Wi babanuŋ Antiyoka ašé yitrēn banfiyaarun bti. Baŋup baka jibi Našibaŋi alem-pun na baka, akuŋ aŋup baka jibi ayuuji banwoon baanwo bayuday bgah bfiyaaraanuli.

28 Pawulu na Barnabaat baŋo da ajon na banfiyaarun Yetu.

15

Ŋjom padēm du Antiyoka ŋi uko wi pwala katēmp

1 Bañaan balon bawoona utaak wi *Yuda, abi aban Antiyoka, ašé wo ŋi pjukan banfiyaarun aji : « Naanhilan kabuur, woli naanya *katēmp jibi *Bgah bi Moyit bakaŋ. »

2 *Pawulu na Barnabat balaŋ baka, ké ŋjom pweek pašé wo. Bañaan ké bašé tiinkar aji na Pawulu na Barnabat, na bañaan balon biki Antiyoka, baya Yerutalem, baŋiiniyaan uko mēnt na *banjañan na bantohi.

3 Ké banfiyaarun bašé ŋenk baka ŋi uko uyaani bayaas, ké bamuur Feniti na *Tamariya, aŋup jibi banwoon baanwo bayuday bakakuŋ du Ajugun, utup uhalu wan, utu banfiyaarun bti ŋi mnlilan mweek.

4 Wi babanuŋ Yerutalem, banfiyaarun, na banjañan na bantohi, babi akit baka, ké bašé kakalēš baka jibi Našibaŋi aŋēpnun ŋi baka, ado iko itum.

5 Ké balon ŋi pntuk pi *bafaritay banfiyaarun Yetu bašé teem aji : « Bawo biki kawalan katēmp banfiyaarun banwoon baanwo bayuday, kabot kaji na baka baŋaş Bgah bi Moyit. »

Fimoŋ Piyeer aŋiini na bañaan

6 *Banjañan na bantohi, ké bašé yitiir pŋiiniyaan uko mēnt.

7 Wi baŋēšerun ajon, ké Fimoŋ Piyeer ašé naŋa aji na baka : « An bayiŋ naan, name ké Našibaŋi adatnuŋ undiimaan ŋi an, aji nŋup banwoon baanwo bayuday *Uŋup Ulil Unuura, batiinkna, babot bafiyaar.

8 Ké Našibaŋi ammeen nŋal ŋi bañaan, ašé diimanun ké aŋal banwoon baanwo bayuday, wal wi akaan awul baka *Uhaas wi nul jibi awulun un.

9 Aampaŋešun nin na baka, apēnan baka ipekadu, ŋiki bafiyaari.

10 Ké we ušaan awo hēnkun pla Našibaŋi bŋup pan ba? Wal wi naŋalun pkuŋan bañaan baŋaş bgah bdaaj bi nja na bateem nja bajon bti, ŋwoon nēmbi hinar akuŋa?

11 Nbaa ŋēp ŋēp afiyaar aji bnuura bi Ajugun Yetu, babuurunun ji baka. »

12 Ké bañaan bti bayomp atiink Barnabat na Pawulu, ké bakkakalēš iko iñonarēnaan na mlagre yi Našibaŋi aŋēpnun ŋi baka ado du nŋaak ŋi banwoon baanwo bayuday.

13 Wi baŋiiniin adoo ba, ké *Yakob ašé yeenk, aji : « An bayiŋ naan, natiinkaan.

14 Timeyoŋ akakalēš jibi Našibaŋi aya i ŋfa du banwoon baanwo bayuday, adatna ŋi baka bañaan bankwoon biki nul.

15 Ké nŋup ŋi *baŋupar Našibaŋi ŋakak ataŋ na utup wan, bapiit uko wi Našibaŋi ajakuŋ aji :

16 «*Dluŋ kakak woli iko yaŋ bti iŋēpi, pnaŋan katoh ki *Dayiŋ kambiiŋ ajot; dluŋ kanaŋan ka kabot kaboman ka.*

17 *Hēnk, bañaan bti bandukiin, balun kado kala Ajugun, ēnhēn, nŋaak bti, ŋi nji ndatuŋ aji nŋawo ŋi naan.*

Hēnk di di Ajugun ajakuŋ.

18 *Ul aŋŋupun undiimaan, uko wi akuŋ kado.* »*

19 Yakob akak ahoŋalēš aji :

« Ukaan ké nŋal ŋi uleef naan aji nŋenwo kanooran banwoon baanwo bayuday, bankakuŋ afiyaar Našibaŋi.

20 Ké nawulēn nŋiit baka, nji na baka bawut kado kade uyemaŋ unneenanun, ji wi mngur ; bawut pjuban pi piint ; bawut pde uyemaŋ wi nŋtaam nŋankeŋun ké pŋaak paantula.

21 Bañaan bajukan undiimaan *Bgah bi Moyit ŋi nbeeka bti akak aleyiir ba ŋi itoh iñehanaani yi bayuday, *ŋnuur ŋi pnoorfēn bti. »

Uko umpiitun pa banwoon baanwo bayuday

22 Ukaan ké *banjañan, na baweeke na banfiyaarun bti, bašé wat ŋi ploolan, adat

balon ʔi baka, k  bagakand r na *Pawulu na Barnabat, aya kayili du Antiyoka. Badat *Yudat, andu'aniin ʔ Bartabaat, na Filat, biinʔ bantiinkaniin ʔ banfiyaaruŋ.

²³ Bawul baka uko umpiitun aji :

« Un, banjaŋan, na bantohi, na bat nʔan bti banwoon ʔi, nʔwulan mboŋ, an banfiyaaruŋ nanwoon naanwo bayuday, nanf tuŋ ʔi ubeeka wi Antiyoka, ʔi nʔtaak nʔi Firi na Tilitiya.

²⁴ N iink k  baji baŋaŋ balon biki nun babi du an, ayewl nan akuŋ atokan n sal na n tup nʔi baka. Baŋaŋ m n t, un n n yil baka.

²⁵ Ukaan k  n yitiir awat ʔi ploolan, adat baŋaŋ balon babi du an. Baŋo tan Barnabat na Pawulu banwoon baŋaŋ biki n maganun maakan,

²⁶ Biinʔ banʔuun ubida wi baka bti ʔi ulemp wi Yetu *Krittu Ajugun.

²⁷ Ukaan k  n do Yudat na Filat, babi baʔupan bdiidi baka uko wi n piitanan wi.

²⁸ Un na *Uhaas wi Naŋibaʔi, n ji n n k o kanooranan na nin bkuŋ blon, woli uunwo uko wi bgah bajakuŋ:

²⁹ Nawutan kade uyemaŋ wi mngur, nawutan kade n ntaam n n keʔun k  p naak paantulaa. Nawutan p juban pi piinʔ, Nadole han nado bnuura. N beeban. »

³⁰ Bado Yudat na Filat, k  baya Antiyoka, k  baya yitr n banfiyaaruŋ, aŋ  wul baka uko umpiitun.

³¹ Wi baŋaŋ bukuŋ baleyiiruŋ wa, balilani, ʔiki uhoʔan baka mnt j.

³² Yuda na Filat, bankaŋn awo *baʔupan Naŋibaʔi baʔiini na banfiyaaruŋ ajon, ahoʔan baka mnt j maakan.

³³ Wi baʔoon da n nuur n lon, k  banfiyaaruŋ baŋ  n hand r baka bayaas bnuura, aŋ  wutan baka k  bakak du banyilun baka. [

³⁴ K  Filat aŋ  ji aduka da.]

³⁵ Pawulu na Barnabat k  baŋ  duka n nuur n lon du Antiyoka, awo na baŋaŋ batum ajukan abot aʔup baka Uʔup wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat baŋom agar

³⁶ Wi n nuur n lon n aʔepun, k  *Pawulu aŋ  ji na Barnabat: « Wulan n kak pwin banfiyaaruŋ biki n beeka bti n  n aʔepun aʔup Uʔup wi Ajugun, n ten jibi baduki ado. »

³⁷ Barnabat anjal baya na *Yowan andu'aniin Markut,

³⁸ k  Pawulu aŋ  pok, aji baanwo kaʔija, ʔiki ado bi duk baka yuaas ulon du utaaq wi Pamfili, k  aanyoonk babaaŋ s uko wi bakdoluŋ.

³⁹ K  baŋ  n om wal m n t bnuura, adoo gar. Barnabat aya na Markut, k  bajej ulantu aya unjiw wi Kiprut,

⁴⁰ k  Pawulu aŋ  dat Filat. Wi banfiyaaruŋ bawutanun baka ʔi bnuura bi Ajugun, k  baŋ  ya.

⁴¹ Pawulu aŋaay na n taak n i Firi na Tilitiya, at n t n banfiyaaruŋ.

16

Pawulu na Filat baya na Timote

¹ *Pawulu aban ubeeka wi Derbe akak aya Littra ; di naʔaŋar Yetu alon i bajaan bado Timote af tuŋ. Anin awo *nayuday ankakuŋ afiyaar Yetu, k  aŋin aŋ  wo nagrek.

² Banfiyaaruŋ banwoon Littra na Ikoniom, baʔiiniyaan uko unuura ʔi katimul.

³ Pawulu, k  aŋ  n l agakand r na a, aŋ  do k  bawalana *kat mp, ʔiki bayuday banf tuŋ da, bame k  aŋin awo nagrek*.

⁴ Wi bakyaan, baʔup na n beeka abot aji na banfiyaaruŋ bado kado uko wi *banjaŋan na bantohi du Yerutalem bajakuŋ.

⁵ Ukaan k  banfiyaaruŋ, bakya'a ya kadun ʔi pfiyaar, abot atuma tum pya na n nuur.

Pawulu adu'ana du Matedoniya

⁶ *Uhaas wi Naŋibaʔi uneean *Pawulu na biki agakand raanuŋ p tup Uʔup wi Naŋibaʔi du utaaq wi Atiya, ukaan k  bamuur aya n taak n i Frigiya na Galatiya.

⁷ Wi baŋogun utaaq wi Mitiya, aŋ  do na pneej Bitiniya, k  Uhaas wi Yetu uŋ  wo uundinan baka.

⁸ Wi wi bamuuruŋ Mitiya, aya aban pk j pi Trowat.

⁹ Na utejan, Naŋibaʔi ahaab sa k ŋ k  awin  iinʔ alon i Matedoniya, k  anaʔi, aŋ  ji na a : « Biin Matedoniya,  n kun! »

¹⁰ Wi uko wan uʔepan  p, k  n ŋ  bi bomand r bomand r pya, ʔiki n sal aji Naŋibaʔi adu'un du, nya n tup biki Matedoniya *Uʔup Ulil Unuura.

Du ubeeka wi Filip, Liidi afiyaar h nkuŋ Yetu

¹¹ K  n jiinaana ulantu ʔi Trowat, abi ya ya utool du unjiw wi Famotrat. Wi nfa mambanuŋ, k  n ŋ  ya aban ubeeka wi Newopolit.

¹² Dul di di n p nnun aya ubeeka ulon ʔi utaaq utek wi Matedoniya unwoon katim ki Filip. Ubeeka m n t uwo ʔi p ŋ pi Rom†. N o da n nuur n lon.

¹³  i *unuur wi pnoorf n wi bayuday, k  n ŋ  p n aya umban wi kaban ʔi katant, di n salun aji, nya kawin da dko d nehanaani Naŋibaʔi. N o da a iini na baat banyitun da.

¹⁴ Alon ʔi baka, katimul kawo Liidi ; awo  naat and manun Naŋibaʔi, i ubeeka wi

* 16:3 Bagrek baanji baya kat mp, ʔi bayuday woli iinya kat mp baji baji injinti, iinkhil pwo na baka. † 16:12 Baŋaŋ banf tuŋ ʔi Filip balin lin na baromen.

Fiyatira, aji waap ilaãñ ijeenkal intamuñ. Awo ði ptiinkun, k  Ajugun a e haab sa uhaa , afixaaraan uko wi *Pawulu ak upun.

¹⁵ N aat an ayeenk *batitmu, ul na biki kato- hul, wi abaan, a e  ehanun aji : « Woli na al aji dfixaar h nkuñ Ajugun na manjoonan, nabi kawala  i katoh ki naan. » Akoo un, k  n dinani.

Bawat bi Pawulu na Filat ukalabu 

¹⁶ Unuur ulon, wi nkyaan dko d ehanaani Na iba i, a e yit na poonu alon najuuk anwoon na untaayi unjaan udola a up uko un- kluñ kabi. Aji  ij banka'uluñ itaka itum,  i m toori mi ajaan ado.

¹⁷ Poonu m nt awo  i p a  *Pawulu na un, a e huuran aji : « Ba aan biki bawo balempar Na iba i ampeluñ ba aan bti, badi- imanan bgah bank oo anan du mbuur. »

¹⁸ Wi wi awoon  i pdo hañ n nur n tum, k  Pawulu adobi deeba , akok aji na untaayi, «  i katim ki Yetu Kritt , dji ip n  i a! »  i dko m nt, k  untaayi ubi p n p n  i poonu.

¹⁹ Wi banknjuuknt enun poonu un baw- inuñ k  uko udeeni wi baka utokaa, k  ba e mob bi Pawulu na Filat, apul pulan, a oo  du uferu, baya bado baka *uruha.

²⁰ Ba ij baka du baway s b up baromeñ, aji na baka : « Ba aan biki, bawo  i pyewl n ubeeka wi nun, bawo *bayuday,

²¹ a e wo  i pjukan bgah bhalu, k  un baromeñ n s  wo n nwo kadinan ba k me ka a  ba. »

²² K  pntuk pi ba aan pajun pkob bi Pawulu na Filat. Baway s b up baromeñ bado k  bawoh s baka, afud itint l.

²³ Wi bakobuñ baka bnuura, a e wat baka ukalabu , aji na bayen bado katen baka bnuura.

²⁴ Wi bajakan jak hañ na nayeñ, k  a e bi jej jej baka atuh du meet dbaan aani di ukalabu , akiin.

²⁵ Wi utejan mnjel u ogun, k  bi Pawulu na Filat ba e wo  i p ehan akut ayeeh, ad man Na iba i. Bakalabu  bandukiin, k  baktiink baka.

²⁶  i dko m nt, k  mbo  man e  intar maakan, k  nniw n  ukalabu  n kl k.  i dko m nt kak, k  il man yi ukalabu  bti i e haab sa, mnkorentu k  manf n a  i bakal- abu .

²⁷ Nayeñ i ukalabu  ana aa, awin k  il man yi ukalabu  iwo bhaab, a e toot kej, anjal p fin uleeful,  iki a al k  bakalabu  babuuri.

²⁸ Pawulu k  a e njar maakan aji na a : « Kfin uleefu! Nwo  i un bti. »

²⁹ Nayeñ ado k  batehan bdoow, al nk akat kat a e  i ajot  i iho  yi bi Pawulu na Filat.

³⁰ Wi abaan, a e p nan baka bdig, ahepar baka aji : « Baweek, we wi nhiniin kado, kabuurna? »

³¹ K  ba e teema aji : « fixaar n Ajugun Yetu, iluñ kabuur, iwi na biki katohu. »

³² Wi wi ba aan a up baka, ul na biki kato- hul bti, U up wi Ajugun.

³³ Wal m ntan wuñ, na utejan mnjel, k  nayeñ aya na baka, a ow baka i n. K   i dko m nt, k  nayeñ adolan *batitmu ul na biki katohul bti.

³⁴ Aneejan baka katohul, awul baka pde, nayeñ atañ ul na biki katohul bti,  iki bafixaar h nkuñ Na iba i.

³⁵ Wi nfa mambanuñ, k  baway s b up baromeñ ba e yil bangoli baya baji na nayeñ awutan bi Pawulu na Filat.

³⁶ K  nayeñ a e ji na Pawulu : « Baway s b up baji n wutanan iwi na Filat, nayaan na bnuura. »

³⁷ Pawulu k  a e ji na bangoli : « We? Bakobun  i kadun ki ba aan, un n woon ba aan banliuñ na baromeñ, b  baan- dolun *uruha, ajejun awat ukalabu  a e n al b up baba h nk, na byompan? Nin! Babiin bdiidi baka bap nanun »

³⁸ K  bangoli bakak, aya akakal s baway s b up baromeñ, k  ba e haajala, wi bameen k  Pawulu na Filat bawo ba aan banliuñ na baromeñ.

³⁹ Wi wi bayaan akoo  baka bamiir baka, ap nan baka  i ukalabu , a e  ehan baka bap n  i ubeeka.

⁴⁰ Pawulu na Filat bap n du ukalabu  a e ya du uko Liidi. Wi bayaan awin ban- fixaarun, at nt n baka a e tool aya.

17

Bahajan bi Pawulu na Filat du Tetalonika

¹ Bi *Pawulu na Filat ba  pna nbeeka n  An- fipolit, na Apoloniya, a e ban du ubeeka wi Tetalonika. *Katoh ka ehanaani ki bayuday kalon kawo da.

² Pawulu aya aneej da, jibi ajonun kado. Ado in m iwajant  yi ajaki ya du katoh ka ehanaani,  i *unuur wi pnoorf n ka  s r na baka. Aji   pna  i Ulibra wi Na iba i,

³ kajukan baka kakut kadiiman k  : *Kritt  awo i kahaj, kabot kana a  i pke . Pawulu akak aji na baka : « K  Kritt , awoon Yetu i nji ka upanañ h nk. »

⁴ Bayuday balon badinan uko wi baktupun a e  a  bi Pawulu na Filat. K  bagrek batum banjaan bad man Na iba i, ba a  baka a u na baat bammeetaniin batum.

⁵ K  bayuday balon ba e kuj baka maakan. Wi wi bayaan, ayitr n bawaan udooni balon banwoon  i igah yi ubeeka, k  banaakiir ado pntuk, ayewl n ubeeka. Baya aneej du uko Yaton, ado na pmob bi Pawulu na Filat ka ij mon pntuk, du bdig.

⁶ Wi bayaan awo baanwin baka a e mob Yaton na banfixaarun balon, apul pulan, a oo  du baway s b up a e huuran aji : «

Bañaanj biki bayewlën umundu bti, ašë ban hënkunj ti,

⁷ awo bayaantj biki Yaton. Bawo ti plať bgah bi naših najeenkal, aji naših alon awoon, anwoyi katim ki Yetu. »

⁸ Wi baťupunj hanj, kę pntuk na bawayęš bťup bašę yewla.

⁹ Bawayęš bťup baťu Yaton na baka pluk, abaa wutan baka.

Pawulu na Filat baya Bereya

¹⁰ Wi utejan ubanañ ban, kę banfiyaarunj bašę do bi *Pawulu na Filat kę baya ubeeka wi Bereya. Wi babanuj da, ašę ya du *katoħ kañehanaani ki bayuday.

¹¹ Bañaanj biki Bereya bajoob ikow apel biki Tetalonika, ťiki baji batiink Uťup wi Našibaťi bnuura, kakak kajuk Ulibra wi Našibaťi unuur undoli, katenna me uko wi Pawulu aťupunj ujoonani.

¹² Batum ti baka, na ti bagrek, baat bammeťaniin na biintj, bafiyaar hënkunj.

¹³ Wi *bayuday biki Tetalonika batiinkunj kę baji Pawulu awo ti pjukan Uťup wi Našibati du Bereya, kę bakak aya da, ajun pyewlën abot awuuk pntuk.

¹⁴ Ti dko męntj, banfiyaarunj bado Pawulu kę aya umbanj wi bdęk bweek, bi Filat na Timote kę bašę duka Bereya.

¹⁵ Baññootanunj Pawulu, baya na a te Atenay, ašę kak na kakuran ki Filat na Timote bataran baya baťenka du Atenay.

Pawulu aťiini na bañaanj biki Atenay

¹⁶ Wi *Pawulu awoonj ti pyoonk bi Filat na Timote du Atenay, anoor ti kęš, ťiki awin jibi ubeeka utumunj iduunj.

¹⁷ Ukaanj kę aji teñ du *katoħ kañehanaani na *bayuday biki kabuka, na bankakunj bayuday bandęmanunj Našibaťi, akak aji teñ bťup na bañaanj bankťępnunj du ufeeru nnuur bti.

¹⁸ Kę pntuk pi bame baweeek balonj biki bajaanj bado bapikureyeñ* na battoyik† bašę neej blaťar na a. Balonj kę baji : « We wi nahomp i akdolonj na pťup ba? » Kę balonj baji : « Awo wo ji aťiiniyaan nťonj nyaantj. » Baťup hanj ťiki batiinka kę aktiiniyaan Yetu, na pnaťa ti pkeť.

¹⁹ Ukaanj kę baťij Pawulu, aňooť du dko di bajaanj bado « Ayeropagut‡ » di bawayęš bťup baweeek bawoonj, ašę ji na a : « Nhinan kame pjukan phalu pi ikťiiniyaanunj panj i? »

²⁰ Iko ilonj yi ikjukanunj iwo iyaantj ti un, kę nñal kame iko yi ijakanj. »

* **17:18** Bapikureyeñ baanfiyaar bašibaťi bampoti, bašal aji bnuura bi ñaanj bawoona ti pmęban uleef, kawo ñaanj anwoonj aantum unoh. Bañaanj bakak hënkunj ti kapaam, aťu bañal unoh na pjoban pi piintj, katim ki Bapikureyeñ. † **17:18** Battoyik bukal, bašal aji mbuur mi ñaanj, manwoona ti ušal, unjaanj uťonj umundu, ukaanj kę bawo bañaanj banlowunj iko itum intaanunj na unoh kęme iko inaaf. ‡ **17:19** Aeropagut: Dawoonj bayiti bweek, bi bawayęš bťup baweeek bajaanj baťo, kateñ, kakuť kajukan bgah. § **17:23** Umeęša wi mngur :Baji bafiñna untaam wi pgur ti umeęša.

²¹ Bañaanj biki Atenay na bayaantj banfęťunj da, babi wo wo ťaň ti pkakalęš na ptiink uko uhalu unwoonj.

Pawulu aťiini na bañaanj du uruha uweek

²² *Pawulu anaťa anať ti kadun ki bawayęš bťup, ašę ji na baka : « An bañaanj biki Atenay! Dyikrën kę nawo bañaanj banfiyaarunj bnuura, bašibaťi batum. »

²³ Wi nji kapošunj na ubeeka, dten bnuura iko yi najaanj nadęman, adoo win *umeęša wi mngur^S wi badolonj aji wi našibaťi anwoonj aammeťanaa, i nadęmanunj ašę wo naamme'a, ul i i nji kaťupanañ.

²⁴ Našibaťi anťakunj umundu na iko bti inwoonj ti wa, awoonj Ajug baťi na mboš, aanji fęť ti iduunj yi ñaanj nañęn abomanunj.

²⁵ Akak awo aanji yeenk nin uko ulonj unwoonunj ti ñaanj nañęn, kawo ji anuma numa wa, ťiki ul ajaanj awul bañaanj bti ubida, uhefęntj, na iko bti.

²⁶ Aťępna ti ñaanj aloolan, aťak bañaanj biki nraaša bti, aji bafęť umundu. Awul andoli nnuurul, na dko di akluñj kafęť.

²⁷ Našibaťi ado hanj, bañaanj bado kalaana'a, ulome bawina woli bamap mapan, babana bahilan kabi kawina. Kę ašę woħa awii wi aanlow low nin alonj.

²⁸ "Ti ul i i nyeenknuñ uhefęntj, apoš, awo." Njwo biki pntaali pi nul jibi bayeeħ biki nan bajakanj.

²⁹ Kę wi nšaanj awo biki pntaali pi Našibaťi, nřenwo kašal kę Našibaťi anaam ji ptu pi uwuru, kęme untaam, kęme plaak, iko yi ñaanj apašunj ti ušal wi nul.

³⁰ Našibaťi anaťo aten iko yi badolonj ťfa ti kapaam, ašę ji hënkunj, bañaanj bti, dko di bawohanj, bawut pjoban.

³¹ ťiki adat unuur ulonj, wi akluñj kado ñiintj i adatuñ, abi awayęš umundu, pwayęš panjintunj piš. Adiiimanun kę wanj uwo manjooan wi anaťanulunj ti pkeť. »

³² Wi batiinkunj kę aťiiniyaan uko wi pnaťa ti pkeť, balonj babeñja, kę bandukiñ bahepar plunj katiinka byaaš blonj aji na a « Nñal kalunj katiinku ti uťup wanj, byaaš blonj. »

³³ Hënk di Pawulu apęnunj ti *uruħa uweek.

³⁴ Bañaanj balonj baťaša, akak afiyaara. Diyonitiyut, alonj ti bawayęš bťup, awo ti bakanj męntanj, na ñaať alonj kak i bajaanj bado Damarit, na bañaanj balonj kak.

18

Pawulu aťup Uťup Ulil Unuura du ubeeka wi Korint

¹ Wi uko warj utëpuy, kë *Pawulu aşë pën du Atenay, aya ubeeka wi Korint.

² Aya aţënk da ñiint alonj *nayuday i baañ bado *Akila. Awo abuk utaak wi Pont, aşë baa woona woona Itali, ul na Pritiliya aharul, ţiki Klodiyut naşih najeenkal aji bayuday bti bapën du Rom. Pawulu aya, awin baka,

³ jibi awoonj naboman iloona ji baka, afët na baka kë baji balemp.

⁴ *Unuur wi pnoorfën bti, aji tëlşër na bañaanj du *katoh kañehanaani ki bayuday, kado na pdo bayuday na bagrek, bafiyaar Yetu.

⁵ Wi Filat na Timote bawoonuj Matedoniya, kë Pawulu aşë bi duka duka ţi pjukan Utup wi Naşibaţi, adiiman bayuday kë Yetu awoonj *Krittü na manjoonan.

⁶ Wi bayuday bajununj plaţa abot akara, kë Pawulu aşë wentara, aşë ji na baka : « Dba na an, nakdukiinj kame, nji dwo najinj piş, hënkunj dya du banwoonj baanwo bayuday. »

⁷ Wal mënţan, kë Pawulu aşë pën da, aya du uko ñiint alonj anjaanj adëman Naşibaţi, i bajaanj bado Titiyut Yuţtu. Katohul kañog katoh kañehanaani ki bayuday.

⁸ Naweeek i katoh mënţ, i katim kawoonj Krittü, afiyaar hënkunj Ajugun ul na biki katohul. Bañaanj biki Korint batum, banktiinkunj Pawulu, bafiyaar hënkunj abot adolan *batitmu.

⁹ Unuur ulonj, na utejan, Ajugun ahaabëş Pawulu kësş kë awina kë aji na a : « Wutan kalënk, doon kaţiini, kyomp,

¹⁰ nji dwo na iwi, nin alonj aankdolu do buţaan, bañaanj batum biki ubeeka wi bawo biki naan. »

¹¹ Pawulu aţo da uşubal na kli paaj ajukan bañaanj Utup wi Naşibaţi.

Bayuday baţij Pawulu uruha

¹² Wi Galiyon awoonj nantunja i utaak wi Akayi, kë *bayuday başë wat ţi ploolan, anaţara *Pawulu, aňooţ *uruha,

¹³ aşë ji : « Ñiint i, ado na pkakan bañaanj ţi pdëman Naşibaţi pampaţunj na bgah bi nun. »

¹⁴ Pawulu aji ahaab kateem, kë Galiyon aşë ji na bayuday : « Woli an bayuday, nabi bi lah, akeęaar pa buţaan blonj këme kalat ki ñiint i adolonj, kaka na pţo katiinkan.

¹⁵ Kë wi uşaanj akak wi blaţar, na nţup, na itim, na bgah bi nan, nameenj. Nji, kawayëş iko yanj, mënkdö wa. »

¹⁶ Wi wi aşaanj ado kë bapënan baka du uruha.

¹⁷ Kë başë kak wal mënţ bukäl bti, adëpa ţi Toten, naweeek i *katoh kañehanaani, akoba

ţi kadun ki uruha. Kë Galiyon aţoha ţunj ayompan mntumul.

Pawulu akak Antiyoka

¹⁸ *Pawulu aţo du Korint ajon, abaa duk banfiyaarunj, agakandër na *Pritiliya na Akila, kë bajej ulantu aya utaak wi Firi. Ado kë bapuunka bkow du pkëj pi Kenëray, ţiki abi honj amehna tfa*, ji abi ado kajej ulantu.

¹⁹ Bawala du ubeeka wi Efet, kë dul di Pawulu aduknunj Pritiliya na Akaliyat, aya du *katoh kañehanaani ki bayuday, aţëlşër na baka.

²⁰ Balonj bañehana aţo da ajon, kë aandi-nani.

²¹ Kë wi aşaanj aya, aşë ji na baka : « Ulille Naşibaţi, kalunj kabi ţi an ţi, byaaş blonj. » Wi wi aşaanj ajej ulantu du Efet.

²² Aya awala du Kaytaraya, aya Yerutalem, awul pntuk pi banfiyaarunj mboş abaa ya Antiyoka.

²³ Wi aţoonj da nnuur nlonj, aşë tool, añaay na utaak wi Galatiya, abaa ya wi Frigiya, atëntën banfiyaarunj bti ţi nţaak mënţan.

Apolot ajukan Utup wi Naşibaţi du Efet na Korint

²⁴ Wal mënţan, kë *nayuday alonj i bajaanj bado Apolot abuk ubeeka wi Alektandriya aşë bi, aban ţi Efet. Awo ñiint anjaki ţiini bnuura, ammeenj bnuura Ulibra wi Naşibaţi.

²⁵ Bajukana ptaş bgah bi Ajugun bnuura. Aji ţup na kaţëb ki nul bti kabot kajukan uko wi Yetu unjinţunj abot atool, aşë meha *batitmu bi *Yowan ţań.

²⁶ Ajun pţup na mntënj ţi *katoh kañehanaani ki bayuday, kë wi bi *Pritiliya na Akila batiinkulunj, aşë du'a du katoh ki baka, ajukana bgah bi Naşibaţi, ajintana ba bnuura.

²⁷ Wi Apolot abiinj anjal pya Akayi, banfiyaarunj batëntëna, aşë piit bataş bgah, aji na baka baţijana bnuura. Wi abanunj da, alemp maakan na bankakunj ţi bnuura bi Naşibaţi, afiyaar.

²⁸ Hënk, aji laţ bayuday bnuura ţi kadun ki bañaanj, aji tşepna ţi Ulibra wi Naşibaţi kadi-iman kë Yetu awoonj Krittü.

19

Pawulu ajukan Utup Ulil Unuura du Efet

¹ Wi Apolot awoonj ubeeka wi Korint, *Pawulu aţëpna bgah bi inkunj duuţ, aban Efet. Aţënk da banfiyaarunj balonj

² aşë hepar baka aji : « Nayeenkaara *Uhaaş wi Naşibaţi i wal wi nafiyaarunj? » Kë başë teema aji : « A-a, nşendo me me aji Uhaaş wi Naşibaţi ulonj uwoo. »

* 18:18 Woli ñaanj aneej bhoņar na Naşibaţi, iji kmehna, kayiman iko ilonj kabot kawo iinkpuunka te ibale ba pyiman. Pawulu abi neej bhoņar bi plempar Naşibaţi, uwoonj kë aampuunka wal mënţ bti, aşë ba hënkunj ahinan kapuunka.

³ Ké Pawulu ašë hepar baka aji : « Ké *batitmu bhoŋ bi bi nayeekuŋ ba? » Ké bateema aji : « Batitmu bi *Yowan. »

⁴ Ké Pawulu ašë ji : « Batitmu bi Yowan, bawo bi banŋaluŋ pwut pjuban na pŋlëš ubida. Aji na baŋaŋ bafiyaar alon anklun kabi ti kafetul, awoon Yetu. »

⁵ Wi batiinkuŋ uko waŋ, banfiyaaruŋ bayeenk batitmu ti katim ki Yetu Ajugun.

⁶ Wi Pawulu apafuŋ baka ifen ti ikow kë Uhaaš wi Našibaŋi ušë wala ti baka. Ké bukuŋ mënŋ bajun pŋiini nŋup ŋanwoon ŋaammeetanana abot aŋup nŋup ŋi Našibaŋi ajakuŋ.

⁷ Baŋaŋ mënŋan baban ifeen na batëb.

Kabuka ki Pntuk pi banfiyaaruŋ pi Efet

⁸ *Pawulu ado kli kwaŋanŋ ki ajaan aya kanej du *katoh kaŋehanaani ki bayuday, kaŋup na mntëŋ uko wi *Pših pi Našibaŋi. Ado na pyuuj banktiinkuluŋ kë manjoonan mi mi akŋupun.

⁹ Ké balon ti baka bašë tam ikow, apok pfiyaar abot abeŋ bgah bi Yetu, ti kadun ki baŋaŋ. Ukaan kë Pawulu awut baka, ašë du banfiyaaruŋ mpaŋ, aji ŋëlšër na baka ŋnuur bti du Tkoola di ŋiinŋ alon i katim ki Tiranut.

¹⁰ Ado han, ajukan nšubal nŋëb, ukaan kë baŋaŋ bti biki utaak wi Atiya, *bayuday na bagrek, bahil atiink uŋup wi Ajugun.

Babuk Fëkewa

¹¹ Našibaŋi aŋëpna ti *Pawulu ado mlagre mnweek.

¹² Udoo kak kak aji woli bajej ilëmënt këme ilaŋ yi abanuŋ, aŋooŋ abanan bamaakal, baji babi jeb jeb, nŋtaayi nŋatota ti baka.

¹³ *Bayuday balon baji baŋaŋ na dko, kapënan bamaakal nŋtaayi, ašë do na pdo uko mënŋ ti katim ki Yetu Ajugun. Baji baji : « Ti katim ki Yetu, i Pawulu akŋupun dji napën! Napënan! »

¹⁴ Naŋeŋan naweek alon nayuday, i katim kawoon Fëkewa aka babukul paaj na alon banjayi bado han.

¹⁵ [Unuur ulon], kë untaayi ušë teem baka aji : « Dme Yetu abot ame Pawulu, kë an, nawo bahoŋ ba? »

¹⁶ Wal mënŋan, kë ŋiinŋ anneejiin untaayi ašë rëta ti baka, awat. Akob baka, kë bamatkaabari, aŋi apën ti katoh byišu.

¹⁷ Wi bayuday na bagrek banfëŋun du Efet batiinkuŋ uko waŋ, ašë lënk maakan, abot adëman katim ki Yetu Ajugun.

¹⁸ Baŋaŋ batum bafiyaar, abi apeeŋ buŋaan bi badoluŋ ti kadun ki baŋaŋ.

¹⁹ Ké batum bambiinŋ ado dayaamu, baŋij ŋlibra ŋi baka aŋonkrën, atër ti kadun ki baŋaŋ. Wi batenuŋ preeš pi ŋlibra mënŋ, kë pawo itaka itum itum.

²⁰ Ké hënk di di, ti mnhina mi Ajugun, Uŋup wi Našibaŋi kë ukmeetanana meeŋana pya kë banfiyaaruŋ babot atum tum.

Pŋjom pweek panwoon du Efet

²¹ Wi iko waŋ iŋëpuŋ, kë *Pawulu ašë šal aŋu na pya Yerutalem, kaŋëpna Matedoniya na Akayi. Ašë šal aji : « Woli dlunŋ aya, aban Yerutalem, kawo kaya ubeeka wi Rom. »

²² Wi wi ašaanŋ ayil du utaak wi Matedoniya, batëb ti banjaanŋ batënka, Timote na Erattut, kë ul ašë duka kak ŋnuur ŋlon ti utaak wi Atiya.

²³ Wal mënŋan wi wi bgah bi Yetu baŋijun pŋjom pweek.

²⁴ Ké ŋiinŋ alon naŋak i katim ki Demetriyut, ašë wo wal mënŋ da, aji ŋak iduunŋ impoti yi untaam, innaamuŋ ptu pi našibaŋi ŋaaf anwoon Artemit. ŋiinŋ mënŋ aji wul baŋak batum ulemp kë baji badeena bnuura.

²⁵ Demetriyut adu baka bti, na baŋaŋ balon banklempuŋ ulemp utëŋ wi nul, ašë ji : « Babuk biinŋ, name kë ulemp wi njaan ŋdo wi, uwoon pyok pi nun.

²⁶ Ké našë win abot atiink uko unŋëpuŋ, Pawulu unŋ aji bašibaŋi banŋaknaaniinŋ ifen yi baŋaŋŋ baanwo bašibaŋi na manjoonan. Ahinan akakan ti udolade wi nul pntuk pi baŋaŋŋ, mënŋ ti Efet ti ŋaŋ da, ma ti kaya pba utaak wi Atiya bti.

²⁷ Ahinan katokun ulemp, kabot kapoŋan kaduŋ ki našibaŋi ŋaaf naweek, katiinkŋën pdëm pi nul. Ul i baŋaŋŋ bti biki Atiya na biki umundu bti bajaanŋ badëman. »

²⁸ Wi baŋaŋŋ bukuŋ batiinkuŋ uko waŋ, ašë deebaŋ ajun phuuran aji : « Artemit i nja biki Efet adëmi. »

²⁹ Uundo jon, kë ubeeka bti ušë wo pŋaat ŋaat. Ké badëpa ti bi Gayut na Arittarkut, bamatedoniya bankyaanŋun na Pawulu, aŋooŋ du bayiti bweek bi utaak.

³⁰ Pawulu aŋal pneeŋ kaŋiini na baka, kë banfiyaaruŋ Yetu bašë neenana.

³¹ Banoh Pawulu balon, balempar naših baweek du Atiya, bado yil yil aji bajaka awut kado na pwinana du bayiti.

³² Wal mënŋ baŋaŋŋ bti du bayiti bayewlaa, kë pŋaat patumi. Balon bahuuran wi, kë balon bakhuuran ulon. Ké batum, baando me me uko unŋiunŋ baka.

³³ *Bayuday kë bašë wuukar ŋiinŋ alon, i katim ki Alektandër, kadun, kë balon baŋupa uko wi akyaanŋ kakakalëš. Alektandër ado kë baŋaŋŋ bayompi, ahilna aŋup.

³⁴ Baŋaŋŋ bayikrën kë awo nayuday, ašë huuran bti aji : « Artemit i nja biki Efet, adëmi. » Bahuuran hanŋ ado ŋwoori nŋëb.

³⁵ Nantuŋa i ubeeka ado baŋaŋŋ wal mënŋ kë bayompi, ašë ji na baka : « An baŋaŋŋ biki Efet, jëm umundu bti ume kë ubeeka wi Efet

ujaan uyeŋ kaduŋ ki Artemit naweek na ptu pi nul panwoonuŋ baŋi i?

³⁶ Kê wi nameeŋ kê ñaan aanhinanuŋ plaŋ uko wan, nawo kaŋoora, kaŋal bnuura ji nabi nado kado ukoolan.

³⁷ Naŋij biinŋ biki, bê baambaan kakiijan du kaduŋ, kême akar naŋibaŋi ñaaŋ i nun.

³⁸ Hênkuŋ, woli Demetriyut na baŋak batênŋul baka ka uko wi bakkeesaari, *uruha wii wi, kê bawayeŋ bŋup biki biki. Bayaan bakeesaar baka.

³⁹ Woli nanuma pkeesaar uko uloŋ kak, uruha uweek uwo da, unjaan ujinŋan bŋup.

⁴⁰ Name'aara kê bahinan nŋa di kataparun na manjoonan, kaji nŋataŋaa, kabot kafanŋ ŋi uko unŋepuŋ nŋa di i? Nênhinanuŋ kaŋup uko unkayi kê nja nyit bti hênk. » Wi nantuŋa aŋiiniŋ aba, aŋe do bañaan kê bawayeŋi.

20

Pawulu aya Matedoniya na Gret

¹ Wi nŋaat paŋaŋuŋ, kê *Pawulu aŋe do kê bayitrên banfiyaaruŋ ŋi Yetu, atênŋên baka. Wi wi aŋaan aduk baka, aŋe tool pya, ajej bgah bi Matedoniya.

² Amuur utaak mênŋ, atênŋên banfiyaaruŋ, abot aŋiini na baka ajon abaa bi ban Gret.

³ Pawulu aŋo du Gret kli kwajanŋ. Wi atooluŋ pjeŋ ulantu, kaya utaak wi Firi, kê baŋe ŋupa aji *bayuday babomandêr pdola buŋaan. Kê aŋe guban, akakna Matedoniya.

⁴ Pawulu agakandêr na Fopater, abuk Pirut i ubeeka wi Bereya, na Arittarkut na Fekundut biki ubeeka wi Tetalonika, Gayut i ubeeka wi Derbe, na Timote, na Tihik, na Trofim biki utaak wi Atiya.

⁵ Biinŋ bukuŋ mênŋan, bajotun kadun, ayoonkun du Trowat.

⁶ Kê un, nŋe jej ulantu du pkêŋ pi ubeeka wi Filip, wi *ufettu wi ipoom indaŋ utêpuŋ. Wi nnuur kaŋeen nŋaŋepuŋ, kê nya ŋênk baka du Trowat aŋo da kanêm kapêb.

Pawulu anaŋan ñaan ankeŋuŋ du Trowat

⁷ Unuur uteek wi kanêm, kê nŋe yitiir pa pfaaŋiir kapoom*. Kê *Pawulu aŋe ŋup na bañaan, te mnjel ŋiki aŋu na pya na nfa.

⁸ Nkaniya nŋum nŋatehan wal mênŋ du meet di bko duuŋ, di nyitiraanuŋ.

⁹ Kê nduba aloŋ aŋe wo da, i bajaan bado Ewutikut, anŋoon ŋi ujaneel uloŋ atiink Pawulu. Kê Pawulu aŋe ŋiini, ajon maakan ŋi bŋup, kê nduba adobi yinŋet. Wi anŋoyênŋuŋ, adoo ronŋ, aŋe buurna du uŋoobra uwajanŋên ajot. Wi bawaliinŋ atena, ado na pnaŋana, aŋe ŋênk kê adobi keŋ.

¹⁰ Kê Pawulu aŋe wala, anŋup ŋi napot, amooka aŋe ji na bañaan: « Nawutan kalênk, awo najeb. »

¹¹ Wi wi akakuŋ bko duuŋ, afaaŋiir ipoom na baka, kê badee. Wi aŋiiniŋ te mnjinŋ, aŋe ya.

¹² Kê bañaan baŋe ŋiis na nduba najeb unŋ, alilan bnuura.

Pawulu awoona Trowat aya Milet

¹³ Wi wi nŋaan ajot kadun, ajej ulantu, pya Atot, di nwoon i pya kajijna *Pawulu, ŋiki apoŋ poŋ aya da. ¹⁴ Wi nyituŋ du Atot, aŋe jiŋa ŋi ulantu, atool pya ubeeka wi Mitilena.

¹⁵ Wi nbanuŋ da, akak aŋep na ulantu, kê wi unuur ujinŋuŋ kê nŋe ñog unjiw wi Hiyot, aban unjiw wi Famot ŋi unuur utêbantên, ŋi uwajanŋên kê nban ubeeka wi Milet.

¹⁶ Pawulu aji aŋep ŋep Efet aankpant ŋiki aanŋal pjon ŋi utaak wi Atiya. Ataran pban Yerutalem woli ahinani ji unuur wi ufettu wi *Pentakot udo kaban.

Pawulu aŋiini uyaani na bantohi biki banfiyaaruŋ biki Efet

¹⁷ *Pawulu awo ŋi Milet, aŋe yil, kê badu bantohi biki pntuk pi banfiyaaruŋ pi Efet.

¹⁸ Wi babanuŋ, kê aŋe ji na baka : « Nawin jibi nŋo'i na an du unuur uteek wi ntapnuŋ kahoŋ ŋi utaak wi Atiya.

¹⁹ Dlempar Ajugun, awalan uleef naan awooni, ahaj ŋiki *bayuday baloŋ babomandêr pdolên buŋaan.

²⁰ Mêmmanan nin ukoolan, uko wi nawoon i pme bti, dŋup abot ajukanan wa, ŋi kadun ki bañaan na du itohan.

²¹ Dŋup bayuday na banwoon baanwo bayuday aji bawut pjuban, bakak ŋi Naŋibaŋi, bafiyaar Yetu Ajugun.

²² Kê *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uŋe wuukên hênkuŋ pya Yerutalem, bê mêmme, uko wi nji kayaan kaŋênk da.

²³ Dhubara me kê ubeeka wi nji kayahan, Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uji uleŋanarên, kê ukal-abuŋ na mhaj mawo da ayoonkên.

²⁴ Kê nŋe ŋal aji mnwo mi naan, manwo mndaayanaan, bubara ndo ulemp bti wi Yetu Ajugun ajakuŋ ndo te uba, unwoon pŋup *Uŋup Ulil Unuura wi bnuura bi Naŋibaŋi.

²⁵ « Dbi ŋi an ŋi, aŋiiniyaan *Pŋih pi Naŋibaŋi, aŋe me kê naankak aluŋ kawin keŋ ki naan.

²⁶ Ukaanŋ kê nŋupan nŋa hênk : Ddo wi nhlanuŋ bti pa an, woli naanduk ate pjukan pi naan faan, dwent iŋen yi naan.

²⁷ Dŋupan iko bti yi Naŋibaŋi ajakuŋ mbi nŋupan bê mênduk duk nin uloŋ.

²⁸ Nalipariin nleefan, na batani bti bi Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uwulanan, aji nado kayen. Namêbaan banfiyaaruŋ Naŋibaŋi biki bnuura. Yetu atul pnaakul, pbuuranaan pntuk pi nul.

²⁹ Dme kê woli dyaa bañaan banjooŋuŋ ji nŋuŋ baluŋ kabi pdo batani buŋaan.

✧ 20:7 Natenan ŋi Ulemp 2.42.

³⁰ Balon ƚi an badoo luŋ kawo ƚi nŋilan, kado kawuuk banfiyaaruŋ Yetu balon baƚaŋ baka.

³¹ Nakeerin nawo bten! Nakak naleŋ uko wi : Ddo nŋsubal nŋwajant, aji kaleŋanan pnak na utejan, kadoo kawooni.

³² « Hënkuŋ ddukan ƚi iŋen yi Naŋibaƚi, uƚup wi bnuura wi nul ubot uwo na an. Uƚup mënƚ uhinan kaƚijan pnƚuk pi banfiyaaruŋ. ƚi uƚup mënƚ kak, Naŋibaƚi ahinan kawul iko inuura yi ahankuŋ pa banwoon biki nul.

³³ Wi nwoon ƚi, mënñeabar untaam wi ñaan alon, kême uwuuru, kême imiŋa.

³⁴ Name bnuura, dlemp lemp na iŋen yi naan, kē nklempaŋaana nji na biki ngakandēraanun.

³⁵ Ddiimanan na nnuur bti na dko bti : Hēnk di di ñaan ajaan alemp, kaƚēnkna ba-juuk. Kē nakak awo i kaleŋ uko wi Ajugun Yetu ajakuŋ ul ƚi uleful : “Mnlilan man-woona ƚi pten, apel ƚi pyeenk.” »

³⁶ Wi Pawulu aƚiiniŋ aba, aŋe nŋup na baka, aŋehan Naŋibaƚi.

³⁷ Kē bañaan bti baŋe wooni, amook Pawulu ƚi pwayŋer na a.

³⁸ Uko unkaan kē bajooƚan maakan, uwoon wi ajakuŋ na baka : « Naankak aluŋ kawin kēŋ ki naan. » Wi wi baŋaan aƚiŋoƚana te du ulantu.

21

Pawulu aya Yerutalem

¹ Wi ndukuŋ bantohi biki Efet ƚuŋ, aŋe ya uƚool na ulantu, te unjiw wi Kot. Unuur utēbantēn, kē nban pkēŋ pi Rodet, awoona da, aya ubeeka wi Patara.

² Wi nbanuŋ da, nŋjen ulantu undeki na utaak wi Feniti, kē nŋej wa aya.

³ Nya adoo ten unjiw wi Kiprut, aŋe duk wa ƚi kaŋen kamayu ki nun aya umban wi utaak wi Firi. Nwala du pkēŋ pi Tir, ƚiki dul di di ulantu ukjiŋŋaanun iko yi ujijuŋ.

⁴ Du Tir nŋa ƚenk banfiyaaruŋ Yetu, aƚo na baka kanēm kapēb. *Uhaaŋ wi Naŋibaƚi uwuuk baka, kē baŋe ji na *Pawulu : « Kya Yerutalem. »

⁵ Wi nŋeƚpanuŋ kanēm, aŋe ƚool na bgahun. Bañaan bti kē baŋooƚanun, aƚu na baat na bapoƚ, aƚeƚan ubeeka. Wi wi nŋŋaan anjuƚ ƚi kaban ki bdēk bweek aŋehan Naŋibaƚi.

⁶ Wi nbaan, aŋe wayŋer na baka, apaya ƚi ulantu, kē banfiyaaruŋ Yetu bukuŋ bakak iŋoh yi baka.

⁷ Nbaaŋŋaan pyaanƚ pi nun na ulantu wi nŋwoonuŋ ubeeka wi Tir, aban ubeeka wi Ptolemayit. Wi nbanuŋ da, nŋa wul banfiyaaruŋ Yetu mboŋ, aƚo unuur upēb na baka.

⁸ Wal wi unuur ujintuŋ, kē nŋŋe ƚool aya, aban ubeeka wi Kaytaraya. Nya wala du uko Filip, naƚup *Uƚup Ulil Unuura. Filip mënƚ awo alon ƚi biki babiŋ adad du Yerutalem, bado kaƚēnk *banjaŋan*.

⁹ Awo na beegani babaakēr, banwoon baaniimaa, banjaki *baƚupar Naŋibaƚi.

¹⁰ Wi nwoon da ado nnuur, kē Naƚupar Naŋibaƚi alon andu'aniŋ Agabut aŋe woona Yuda, aban da.

¹¹ Agabut mënƚ abi awinun, aŋe jej katēl ki Pawulu, atan ihoƚul na iŋenul na ka, aŋe ji : « Uko wi Uhaaŋ wi Naŋibaƚi ujakuŋ wii wi : Hēnk di di *bayuday du Yerutalem bakluŋ katan ajug katēl ki. Baluŋ kawula banwoon baanwo bayuday. »

¹² Wi nŋiinkuŋ uko wan, un na banfiyaaruŋ biki Kaytaraya, nkoƚ Pawulu awut kaya Yerutalem.

¹³ Kē Pawulu aŋe teemun aji : « we wi nabaan awooni ba, atokēn uŋal? Nji, katim ki Yetu Ajugun kakēŋ nwut batanēn bafin du Yerutalem. »

¹⁴ Wi nwoon nŋenhilan pneenana, aŋe wuta, aji : « Uwoon jibi Ajugun ajakuŋ! »

¹⁵ Wal wi nŋeƚpanuŋ nnuur nlon, aŋe bo-mandēr, atool pya Yerutalem.

¹⁶ Banfiyaaruŋ Yetu balon biki ubeeka wi Kaytaraya kē baŋooƚanun. Baŋooƚanun du uko ñiint alon anjoni nfiyaar Yetu, i katim ki Mnaton, anwoon i unjiw wi Kiprut. Kē du katohul di di nŋfernuŋ.

Pawulu ayit na bantohi biki Yerutalem

¹⁷ Wi nbanuŋ Yerutalem, banfiyaaruŋ babi akitun na mnlilan.

¹⁸ Unuur utēbantēn, kē *Pawulu aŋe bi na un, kē nŋa uko Yakob. Dul di di bantohi biki pnƚuk pi banfiyaaruŋ bti bayituŋ.

¹⁹ Pawulu awul baka mboŋ, aŋe ƚup baka bnuura iko bti yi Naŋibaƚi aƚeƚnuŋ ƚi a ado du banwoon baanwo bayuday.

²⁰ Wi bantohi batiinkuŋ uko wan, badēman Naŋibaƚi aŋe ji na Pawulu : « Ayiƚun iwini, *bayuday batum batum bafiyaar hēnkuŋ Yetu Ajugun, akuƚ aƚaŋ bti *Bgah bi Moyit bnuura.

²¹ Kē wi baktupuŋ baka ƚi iwi wii wi : baji iwi iji kjukan bayuday bti banwoon du nŋtaak nŋmpaƚi aji bawut pƚaŋ Bgah bi Moyit. Baji iji kji na baka, bawut pwalan bapoƚ *katēmp, bawut pƚaŋ bgah bi bayuday.

²² Kē nbaa do do hum ba? Bamehaara me kē iwo ƚi.

²³ Dolan uko wi nŋekajiŋ: Nwo ƚi na biint babaakēr banhoŋuŋ amehna*.

²⁴ Yaan na baka, iya idolan baŋow, ilukar baka, baŋe bahilan bapuunk ikow. Hēnk bañaan bti bameena kē iko yi baktupuŋ ƚi iwi

* 21:8 Ulemp 6.5; 8.5-40.

* 21:23 Woli ñaan amehna, iji khon Naŋibaƚi uko ulon, hēnk di di bajaan babeeb ƚa Naŋibaƚi kēme woli ñaan anjal pŋehan Naŋibaƚi uko ulon, iji kdo hanj kak.

bti iinwo manjooan, bašë bawin kè iwi kak iji ktaš *Bgah bi Moyit.

²⁵ Kè banwoon baanwo bayuday ašë fiyaar hènkuŋ Yetu, npiit baka uko wi ndinanuŋ: Nawutan kade uyemaŋ wi mngur, nŋtaam nŋankeŋuŋ kè pŋaak paantulaa. Nawutan pjuban pi piint. »

²⁶ Unuur utëbantën Pawulu kè ašë ya na biint babaakër bukuŋ, ajun baŋow na baka. Ašë ya du *Katoŋ Kaweek ki Našibaŋi. Aŋup unuur wi bakluŋ kayit kaji andoli kado bŋeŋan bi nul, woli baŋow baŋëpi.

Baŋaŋ biki Rom bamob Pawulu du Katoŋ Kaweek ki Našibaŋi

²⁷ Wi nnuur paaj na ulonŋ nŋi baŋow nŋaŋoganuŋ pba, kè *bayuday balon biki utaak wi Atiya bašë win *Pawulu du *Katoŋ Kaweek ki Našibaŋi, ašë naakrëna na pntuk pi baŋaŋ bti, kè bamoba.

²⁸ Wi bamobuluŋ ašë huuran aji : « An baŋaŋ biki *Itrayel naŋënkun! Niint anjaan aŋup wi nja uwuŋaan ŋi baŋaŋ na dko, ŋi *Bgah bi Moyit na ŋi Katoŋ ki Našibaŋi ki, awi. Adoo beeh beeh aŋij balon banwoon baanwo bayuday ŋi katoŋ ki, aŋopan dko dyimanaan di. »

²⁹ Baŋup haŋ ŋiki bawin Trofim i Efet, kè agakandër na Pawulu ŋi ubeeka, ašë ŋal aji Pawulu aneej na a du Katoŋ ki Našibaŋi.

³⁰ Kè phomp paniink ubeeka bti, baŋaŋ kè babi pntuk, abi aŋaŋ Pawulu, apul pulan apënana bdig ašë dët ilëman.

³¹ Kè balon baŋal pfiŋa. Wal mënŋ kè bašë yil du naših i bangoli† biki Rom, aji na a ubeeka wi Yerutalem bti uyewlaa.

³² ŋi dko mënŋ, kè naših adu bangoli balon baweek na balon ŋuŋ, ašë mintar pntuk mënŋ. Wi baŋaŋ bawinuluŋ na bangoli, ašë ŋaŋan pkoba.

³³ Kè naših i bangoli ašë bi ŋi Pawulu, amëbana, ašë do kè batana na ktal ktëb ki mnkorentu aliintan. Wi wi ašaaŋ ahepar aji : « Niint i awo ahoŋ ba? Abaa do do we ba? »

³⁴ Balon ŋi pntuk baji bahuuran wi, bukundi kahuuran wi moŋ. Baŋaŋ baŋaat pŋaat paŋ kè naših i bangoli aanhılan ame uko unŋëpuŋ na manjooan, ašë ji baŋija du katoŋ kaweek kambiguŋ na pmboš pkëm.

³⁵ Bado na ppayan Pawulu ajeja jej ahilna abuur pntuk panŋsookuluŋ.

³⁶ Baŋaŋ bti bataša ašë huuran aji : « Nfiŋa! »

Pawulu aŋup baŋaŋ aji aanjubani

³⁷ Wi bangoli bakŋooŋuŋ *Pawulu du pših, kè ašë hepar naših i baka, aji : « Dhil kaŋupu uko ulonŋ i? » Kè ateema aji : « Mbeeh! Ite uŋup *ugrek i? »

³⁸ Mënŋ iwi keeri iwoonŋ fiint i Ejiptu ampataŋiŋ ŋi nnuur nlonŋ ŋuŋ, aŋëp du *pndiŋ na balat iŋeen week nŋaaš iŋeen nŋbaakër (4000). »

³⁹ Kè Pawulu ašë teema aji « Nji dwo *Kayuday abuk ubeeka wi Tartuŋ, du utaak wi Filitiya. Dwo abuk ubeeka ummeetaniŋ. Dkooŋu kooŋ, ŋenaan nŋiini na baŋaŋ. »

⁴⁰ Wi naših i bangoli adinanuŋ, kè Pawulu ašë naŋ du bko duuŋ atar baka kaŋen. Wi baŋaŋ bayompunŋ bti, kè ašë ŋiini na baka na uŋup *uheberë aji :

22

¹ « An batënŋ naan na bašin naan, natiinkan uko wi nŋi kaŋupuŋ pa pyeŋan uleef naan. »

² Wi batiinkuŋ kè aŋiini na baka na uŋup *uheberë, kè bašë yomp juk, atiinka. Kè *Pawulu ašë ji :

³ « Nji, dwo *nayuday, ambuknaaniŋ ubeeka wi Tartuŋ, du utaak wi Filitiya, ašë kuŋnaana ŋi ubeeka wi. Gamaliyel ajukanaanuŋ bnuura bgah bi bašinun, ajinŋan. Dbi wo ŋaaŋ aŋaluŋ maakan uko wi Našibaŋi ji an bti nŋa hënŋ.

⁴ Dbi ji kahajan baŋaŋ baŋaš bgah bi Yetu, te kadoo fiŋ, kamob biint na baat kawat ukalabuŋ

⁵ kè *naših i baŋeŋan na biki pntuk pi bantohi bawo bamaar. Ddoo yeenkna yeenkna du baka, uworda umpiitunŋ pa bayuday biki Damat, kaya da kamob banfiyaaruŋ Yetu, kaŋij ŋi *uruha ŋi Yerutalem ŋi, pa bakob baka. »

Pawulu akakalëš jibi akakuŋ ŋi bgah bi Yetu

⁶ « Unuur ulonŋ, kaya mndiŋ unuur, wi nŋi kayaŋ adoo nŋog Damat, ŋi dko mënŋ, kè bjeehi blon bweek banwoonunŋ baŋi bašë bi agurën, ajeehanaan. »

⁷ Kè nŋot ŋi mboš ašë tiink pdiim plonŋ kè pakji na nŋi : “*Fawul! Fawul! we ukaŋ kè ikhajanaan ba?”

⁸ Kè nšë teem aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kè pdiim pateem aji : “Dwo Yetu i *Nataret, i ikhajanuŋ.”

⁹ Baŋaŋ biki nŋkyaanŋuŋ bawin bjeehi bnuura, ašë wo baantiink pdiim pankŋiiniŋ na nŋi.

¹⁰ Kè nšë hepara aji : “Ajugun, kè we wi nšaaŋ awo i kado ba?” Ajugun kè aji : “Naŋiin ineej Damat, baya kaŋupu da uko wi Našibaŋi ajakuŋ ido.”

¹¹ Batënŋ naan bamëbanaan mëban ŋi kaŋen, aneejanaan Damat, ŋiki bjeehi bweek batokën keš. »

¹² « Niint alon anwoonŋ Ananiyat kè ašë wo da. Awo ŋaaŋ anjaan aŋaš Našibaŋi na bgah bnuura, i *bayuday bti banŋëŋuŋ da bamaganuŋ.

† 21:31 Naših mënŋ aših bangoli iŋeen week nŋaaš iŋeen (1000).

13 Ananiyat abi pwinën, ašë ji : “Fawul ayiŋ naan kakan ido kawin.” Ťi dko mënŋ, kē nkak awin, abot awina.

14 Kē Ananiyat ašë ji na nji : “Našibaŋi i bašinun, adobi datu dat pa ime kanuma ki nul, iwin Ŋaaj Natool, ibot itiink uŋup umpēnnuŋ ŧi mntumul.

15 Iwi ikwoon namaar i nul ŧi kadun ki bañaan bti ŧi uko wi iwinuŋ abot atiink.

16 Ibaa yoonk we hēnkuŋ ba? Naŋiin iy- eenk *batitmu, ipekadu yi nu ipēna woli itimana.”

Našibaŋi ayil Pawulu du banwoon baanwo bayuday

17 « Wi nkakuŋ Yerutalem, awo du *Katoŋ Kaweeŋ ki Našibaŋi aňehana, kē Našibaŋi ašë haabēšaan kēš

18 kē nwin Ajugun, kē akji na nji : “Taraan! Pēnan ŧi Yerutalem hēnkuŋ, ŧiki baankdi ptiink uko wi imaaruŋ abot awin untaanuŋ na nji.”

19 Kē nšë teema aji : “Ajugun, bañaan biki bame bnuura kē dji kañaay na *itoh iňehanaani, kawat bañaan banfiyaaruŋ Yetu ukalabaš, kabot kado bakob baka.

20 Kē wi pñaak pi Tefan ankeŋariin patuliin kē nji mmaar da adinan wa abot ayen imiša yi banfiŋuluŋ.”

21 Wi wi Ajugun ašaaj ajakēn : “Yaani, dyilu dko dlow, du banwoon baanwo bayu- day.” »

Pawulu na naših i bangoli

22 Wi *bayuday batiiinkuŋ *Pawulu kē adoo ŧup uko waŋ, kē bašë huuran maakan aji : « Nabiin nŋin ŋaaj i, aanwo i kawo ŧi dko. »

23 Wi bakhuuranuŋ, afēl iyeti yi baka bko duuŋ* abot akuyēš pdēpalēn,

24 kē naših i bangoli ašë do kē baňooŋa du katoŋ kaweeŋ kambiguŋ na pmoš p̄kēm. Aji bakoba na itintēl, aŋupna uko unkayi kē bañaan bakhuura hēnk.

25 Wi bapiinŋanuŋ Pawulu kakob, kē ašë ji na naweeŋ i bangoli iňeen-week annaŋuŋ da : « Našal aji pmob ŋaaj anliŋuŋ na baromeŋ kakob na itintēl bē aandobi dolan uruha uwo ŧi bgah i? »

26 Wi naweeŋ i bangoli atiinkuŋ uko waŋ ašë ya du naših i bangoli, akakalēša wa. Ašë jaka aji : « Iwin uko wi inaluŋ lah pdo? Ŋiint ŧi aliŋ na baromeŋ. »

27 Kē naših i bangoli ašë ya du Pawulu, ahepara aji : « Ťupan, iwi iliŋ na baromeŋ i? » Kē ateema aji : « Hēnk da na manjoonan. » Naših i bangoli kē ašë jaka :

28 « Nji, dluk luk itaka itum, abaa hil aliŋ na baromeŋ. » Kē Pawulu ateema aji : « Kē nji, nšë buka buka aliŋ na baromeŋ. »

29 Banwoon biki pkoba pa aŋiini balowa ŧi dko mēnt, kē naših i bangoli ašë lēnk wi ameeŋ kē Pawulu i atanuŋ hēnk, aliŋ na baromeŋ.

Baŋij Pawulu du uruha uweek

30 Wi nfa mambanuŋ, kē naših i bangoli ašë do kē bafēnēš *Pawulu ašë du *baŋeŋan baweeŋ na pntuk pi bawayēš bŋup *bayuday, ŧiki aňal kame na manjoonan uko wi bañaan baktaparuluŋ. Wi wi ašaaj adola kē abi anaŋ ŧi kadun ki baka.

23

1 Wi wi *Pawulu ašaaj ajaban bawayēš bŋup *bayuday kēš ašë ji : « An bayiŋ naan, uhaaš uwo uŋiŋ ŧi nji ŧi mnwo mi naan ŧi kadun ki Našibaŋi te nŋa di. »

2 Kē *naših i baŋeŋan anwoon katim ki Ananiyat ašë ji na bannaŋuŋ ŧi kadunul bakoba ŧi mntum.

3 Kē Pawulu ašë ji na a : « Iwi nataaki i*, Našibaŋi aliŋ kakobu na manjoonan. Iŋo ŋuŋ aji iwayēš jibi Bgah bajakuŋ, abaa kak aji na baka bakobēn. »

4 Biint bannaŋuŋ aňog Pawulu kē bašë jaka : « Ikar kar naših i baŋeŋan Našibaŋi! »

5 Kē Pawulu ašë teem aji : « Babuk biint mēmme aji awoon naših i baŋeŋan. Baŋup ŧi Ulibra wi Našibaŋi aji : “Ŋaaj aanwo kaŋiiniyaan uko wi naših i utak wi nul buŋaan.” »

6 Wi Pawulu awinuŋ kē baloŋ ŧi pntuk pi bawayēš baweeŋ bawo *bataduk, kē baloŋ bawo *bafaritay, kē ašë huuh aji : « An bayiŋ naan! Dwo nafaritay, abuk bafaritay. Baŋiŋen *uruha ŧi, ŧiki dhaŋ aji bankeŋuŋ baluŋ kanaŋa ŧi pkeŋ. »

7 Wi ajakaŋ jak haŋ, kē bafaritay na bataduk bašë jun pŋom, abot apaŋšēr.

8 (Bataduk bašal aji bankeŋuŋ baankluŋ kanaŋa ŧi pkeŋ, kē iŋwanjuŋ na nŋonŋ ŋaanwo, kē bafaritay bašal aji iko mēnt iwo.)

9 Pŋaat kē pabi dēma dēm, kē *bajukan Bgah bafaritay baloŋ banaŋa aňoman aji : « Ŋēnka nin uko utapar ŋiint i. Om untoŋ kēme *uwanjuŋ udoo ŋiini na a. »

10 Pŋom padēm pdēm paŋ, kē naših i bangoli adoo ŧi babi bakit kitan Pawulu, ašë ji na bangoli bawala baya baŋēnana ŧi ptoof pi baka, baŋija katoŋ kaweeŋ kanyenaniin.

11 Utejan mēnt, kē Ajugun ašë naŋ ŧi kadun ki Pawulu aji na a : « Mēbaan iliin! Iŋiiniyaan katim ki naan ŧi Yerutalem ŧi ašë wo kak i kado haŋ du Rom. »

Bayuday baňal pfiŋ Pawulu

* 22:23 Ťi bayuday pŋel bayeti kēme kamiša bko duuŋ pajaaj payuuj kē unwoon kēme uko uloŋ wi ŋaaj adolon uŋep uŋup.
* 23:3 Pawulu ahoň ajaka « iwi uniw ufaatŋaan wuŋ » uwo wo ji aňal kadiminaan bañaan kē Ananiyat aji daar kala pwo nanuura ŧi bdiŋ ašë wuŋ du kaŋēb meeŋ, awo kataaki.

¹² Wi unuur ujintuŋ, kē *bayuday baloŋ bašē tiinkar. Bahoŋ amehna aji baankde baankdaan bē baanfiŋ *Pawulu.

¹³ Bantiinkaruŋ han bapel iŋeen ŋbaakēr.

¹⁴ Wi wi bašaŋ aya du *baŋejan baweek na bantohi aji na baka : « Nhoŋ amehna aji ŋenkde nin ukoolan te wi ŋkfiŋaŋ Pawulu.

¹⁵ Hēnkuŋ an ti katim ki pntuk pi bawayēš bŋup baweek, nayilan du naših i bangoli naji na a aŋjan Pawulu, nadaar naji naŋal kame bnuura uko wi adoluŋ. Kē un, ŋdobi bomandēr bomandēr pa pfiŋa ji abi ado kaban ti. »

¹⁶ Wi naŋaša aloŋ ayimi Pawulu atiinkuŋ uko wan, ašē ya du katoh kaweeek kambiguŋ na pmoš pkēm, aneej da aŋpa.

¹⁷ Wi wi Pawulu ašaŋ adu naweeek aloŋ i bangoli iŋeen-week, aji na a : « Nŋoŋan naŋaša i du naših i bangoli, aka uko uloŋ wi pŋupa. »

¹⁸ Kē naweeek i bangoli aŋoŋ naŋaša du naših i baka, ašē ji na a : « Pawulu nakalabuš adu'ēn akooŋēn aji nŋju naŋaša i, aka uko uloŋ wi pŋupu. »

¹⁹ Kē naših i bangoli ašē mēbana ti kaŋen apēn na a kē bagaagi ašē jaka : « We wi iŋaluŋ pŋupēn? »

²⁰ Kē naŋaša ašē jaka : « Bayuday batiinkar aji babi pheparu iŋij Pawulu faan du pntuk pi bawayēš bŋup baweek, baji baŋal kadaar kaji baŋal kame uko wi adoluŋ.

²¹ Kdinan baka uko wan, ŋiki baŋaŋ bam-peluŋ iŋeen ŋbaakēr bamena dko dloŋ, ayoonka. Bahoŋ amehna aji baankde nin kadaan bē baanfiŋ Pawulu. Babomandēr hēnkuŋ aba, ayoonk yoonk idinan. »

²² Kē naših i bangoli ašē jaka awut kaŋup nin aloŋ kaji aŋpa uko mēnt, ašē wutan naŋaša kē ayaa.

Baŋoŋ Pawulu du ubeeka wi Kaytaraya

²³ Wi wi naših i bangoli ašaŋ adu baweek batēb biki bangoli iŋeen-week aji na baka : « Nabomandēran na bangoli iŋeen-week ŋyaas ŋtēb (200), na bajuŋ ŋmpēlēt iŋeen paaj na uloŋ (70), na bangoli iŋeen-week ŋyaas ŋtēb (200) biki ijan, naya Kaytaraya nŋa di woli ŋwoori kaŋeen kaloŋ ŋi utaakal ŋakobi. »

²⁴ Nabomaan ŋmpēlēt naŋoŋna *Pawulu, ahilna aban najeb du Felit nantuŋa.

²⁵ Hēnk kē naših i bangoli ašē piit Felit aji :

²⁶ « Iwi Felit nantuŋa naweeek, ŋji, Klodiyut Litiyat dpiituŋ awulu mboš.

²⁷ *Bayuday bamob ŋiint i aŋal pfiŋa, kē nšē bi na bangoli naan abuurana, ŋiki baŋupēn aji aliŋ na baromej.

²⁸ Wi nŋaluŋ pme uko wi ajubanuŋ ašē ŋooŋa pntuk pi bawayēš bŋup baweek pi baka.

²⁹ Wi wi ŋšaŋ ayikrēn kē uko wi baktaparuluŋ utaŋ na bŋah bi baka, bē baanka ka nin uko uloŋ utapara unkešūŋ bafiŋa kēme batuha.

³⁰ Wi mmeŋ kē baloŋ batiinkar pfiŋa, kē nšē yil ti dko mēnt aji baŋju a. Dkak ado bantaparuluŋ bŋup babi ti iwi baŋup uko wi adoluŋ baka. »

³¹ Na utejan, bangoli bado uko wi naših i baka ajakuŋ, ajeŋ Pawulu, aya na a te ubeeka wi Antipatrit.

³² Wi unuur ujintuŋ kē bangoli bukuŋ bašē kak du katoh kaweeek, awut bajuŋ ŋmpēlēt kē baya na Pawulu.

³³ Wi babanuŋ Kaytaraya ašē wul Felit nantuŋa uko wi Klodiyut apiituŋ, ašē dukara Pawulu.

³⁴ Wi nantuŋa aleyiiruŋ uko umpiituŋ ašē hepar Pawulu utaak wi awoonuŋ. Wi ameeŋ kē awo i utaak wi Filitiya†,

³⁵ ašē ji na a : « Dluŋ katiinku woli bantapariin bŋup babani. » Kē ašē do kē bahank Pawulu du katoh ki pših ki *Herod abiin aniw, ayeŋa.

24

Bayuday bakesaar Pawulu du Felit

¹ Wi ŋnuur kaŋeen ŋaŋepuŋ, kē Ananiyat *naših i baŋejan ašē ya na baloŋ ti bantohi na naŋapar baŋaŋ, i katim ki Tertulot du Kaytaraya. Babi ti kadun ki Felit nantuŋa, akešaar *Pawulu.

²⁻³ Wi baduŋ Pawulu, kē Tertulot ašē jun ptapara iko aji : « Iwi Felit nantuŋa naweeek, ŋjon nŋo ti awo bnuura ti pših pi nu, kē mntit mi nu mankak aŋij iko inuura ihalu ti utaak. Kē ŋji ŋlilandēru maakan, kabot kataaŋaru, ŋnuur bti na dko bti.

⁴ Nēntko kanoranu na bŋup btum, ašē ŋal itiinkun btiisu.

⁵ Niint i awo ŋaŋ anwuŋuŋ maakan, anwoon ti pyewlēn *bayuday ti dko bti, abot awo i pntuk pi banataren.

⁶ Adoo do do na pŋopan *Katoh Kaweeek ki Našibaŋi, ukaŋ kē ŋmoba. [Nŋal pwayēša bŋup jibi bŋah bi nun bajakuŋ

⁷ kē Litiyat naših i bangoli ašē bi na kmēni atehun a ti iŋen,

⁸ ado bantaparun Pawulu bŋup babi ti iwi.] Woli ihepara bnuura, atiinka, kēme bdidi'u iko yi ŋktaparuluŋ. »

⁹ Kē bayuday baŋok na a, ti uko wi ataparuluŋ aji ujoonani.

Pawulu aŋup ti kadun ki Felit nantuŋa

¹⁰ Wi Felit nantuŋa adekuŋ *Pawulu kaŋen aji atēem, kē ašē yeenk bŋup aji : « Dme kē ido ŋsubal ŋtum, aji kwayēš ti utaak wi, ukaŋ kē nlihan maakan kabi kaŋupu kayejan uleef naan.

† 23:34 Felit awoon i pwayēš Pawulu ŋiki Pawulu awoona Filitiya danwoon ti pših pi nul.

25

11 Ihinan kahepar bnuura baŕupu k  uundo pel  nuur i een na  t b wi nyan Yerutalem pd man Na iba i.

12 Bambiin ake saar n baant nk n k  nji kaonon na nin  naan alon du *Katoh Kaweek ki Na iba i k me ana an pntuk pi ba naan  i itoh i ehanaani, k me  i ubeeka.

13 Baankak ahinan kadiiman k  uko wi baktaparaanun  enkun uwo manjoonan.

14 K  n   dinan  i kadunu aji dji kad man Na iba i  i ba inun, wi njaan ka a  Bgah bi bukal bajakun aji bawo bwu aan. Dfiyaar iko bti intaanun na Bgah, na yi *ba upar Na iba i bapiitun,

15 abot aha  pna a  i pke  pi ba ool na bado bu aan ji ba naan biki bantaparaanun b up.

16 Ukaan k  nji kadoonaan  nuur bti pwo na uhaa  ujint  i kadun ki Na iba i, na ki ba naan. »

17 « K  wal wi ndolon   subal du bdig, a   kak  i Yerutalem a i itaka p  nkna ba naan ba-juuk biki pntaali pi naan, kabot kado i enan yi Na iba i.

18 Wi wi ba aan a  nk n du Katoh ki Na iba i k  nji kabaa    b enan bjintan uhaa . M nwo na nin pntuk plon abot awo m ntij nin pnaat.

19 K  *bayuday balon biki A iya bawoon lah kabi kana   i ka up uko wi bakaan na nji, 20 k me banwoon  i ba up uko wi bawinun uwu aan  i nji wi nna un  i kadun ki baka du pntuk pi baway   b up baweek pi bayuday.

21 K me uwohan kak uko wi nhuuranun  i kadun ki baka aji : “U up wi pna a  i pke , ukaan k  mbi n a baway  aan  i kadunan?” »

22 K  Felit nantunja, ammeen bnuura uko wi bgah bi Ajugun, a   lutan pway   te unuur ulon, aji na baka : « Dlu  kaway   uko wi nan woli Litiyat na ih  i bangoli abii. »

23 Wal m nt k  a   ji na naweek  i bangoli i een-week alon, ahank Pawulu du ukal-abu , bawut kado kanoorana babot bawut bayit l bado ka  nka.

Pawulu a iini na nantunja na aharul

24 Wi  nuur  lon  a  pun, k  Felit a   bi na aharul anwoon *nayuday  i katim ki Drutliya. Felit ado k  badu *Pawulu, a   tiinka k  a  iiniyaan pfiyaar Yetu Krittu.

25 K  jibi Pawulu a  pun adoo jun pban  i iko yi pwo  naan natool, yi p jan uleef, na yi unuur wi Na iba i aklun kaway   ba naan, k  Felit a   yewla, aji na a : «  a aan ba   nk n a, ihinan kaya, woli dbi jeeh kayil pdu'u. »

26 Aha  wal m nt aji Pawulu awula itaka, ukaan k  aji du'ara du, ka iini na a.

27 Wi   subal  t b  a  pun, k  Portiyut Fettut a   yeenk   Felit  i pntunja, anwu-tun Pawulu du ukalabu , pdolna bayuday balilan.

Ba ij Pawulu uruha  i kadun ki Fettut nantunja

1 Wi Fettut abanun  i utaak ado  nuur  wajant, a   p nna Kaytaraya, aya Yerutalem.

2 *Ba enan baweek na bantohi baweek *bayuday k  ba   bi ana   i kadunul, ake saar *Pawulu.

3 K  ba    ehan Fettut a  nk   nk baka, ado Pawulu aya Yerutalem,  iki babop ayoonka  i bgah, kahilna kaba na a.

4 K  Fettut a   teem baka aji : « Pawulu awo ukalabu  du Kaytaraya, k  nji  i uleef naan, nkak awo i kaya da  i  nuur nji.

5 Nadolan baweek biki nan, balun babi na nji, woli  iint  n m ntan ado bu aan blon baya kee saara. »

6 Fettut ado du Yerutalem  nuur bakrenj kaya i een  a  na baka, a   ya Kaytaraya. Wi unuur ujintun, k  a    o du uruha, ado k  ba ij Pawulu  i kadunul.

7 Wal wi Pawulu abiin, k  bayuday banwoonun Yerutalem, ba   bi ana  afooya, at-apara iko itum iwu aan maakan, yi bawoon baanhinan adiman k  ijoonanii.

8 K  Pawulu a   yenjan uleeful aji : « M ndo do nin ukoolan unwu un  i bgah bi bayuday, k me  i *Katoh Kaweek ki Na iba i, k me a up bu aan  i *Fetar na ih najeenka  i Rom. »

9 K  Fettut, an aan anjal bayuday baliland ra, k  a   hepara aji : « Innal kabi Yerutalem, nya nway    i uko wi batapariin i? »

10 K  Pawulu a   teema aji : « Dwo  i uruha wi Fetar  i, awo i kaway  saana  i. M ndo bayuday nin ukoolan, k  iwo name iwi  i uleefu.

11 B  woli djuban na manjoonan, woli ddo uko ulon uwu aan unk  un nke , m nkpok pa. A   wo kaka  woli iko yi bataparaanun iinjoonani, nin alon aanka na pul n du bayuday. Dnuma Fetar away  aan! »

12 Wi Fettut awinarun  i balemparul ba  nogulun, a   teema aji : « Inuma pway   pi Fetar, ikeer aya du kadun ki Fetar. »

Fettut a iini na Agripa na ih

13 Wi  nuur  lon  a  pun, k  Agripa na ih na Berenit a a'ul  a  ba   bi  i Kaytaraya, pwul Fettut mbo .

14 Jibi bawoon biki pdo da  nuur  lon, k  Fettut a    iini na Agripa na ih  i uko wi *Pawulu aji na a : «  iint alon awo  i, i Felit awutun du ukalabu .

15 Wi nwoon du Yerutalem, k  *ba enan baweek na bantohi biki *bayuday ba   bi atapar  iint   b up a    ehanaan, aji nji aduk-naanaa.

16 K  n   teem baka aji baromej baant al pmob  naan katuh b  aanna   i kadun ki bantaparulun b up ayejan uleeful.

¹⁷ Wi wi başaaj abi na nji ti, kē mēndo to ajon, ašē to du uruha wi unuur ujinṭuṅ, ašē do kē baṭij ṅiint mēnt.

¹⁸ Kē wi baṭijun bankeesaaruluṅ ti kadunul, baantup ṭup nin uko ulonj ti iko iwuṭaan yi nji nšaluṅ aji ul adoo.

¹⁹ Pṅom pi bakaaj na a pawoona ṭaṅ ti bgah banwoon bi baka, na ti ṅaaṅ alonj ankeṭuṅ i bajaan bado Yetu, i Pawulu akjakun awo najeb.

²⁰ Kē nšē yewla, mēmme hum di nji kawayeṣuṅ iko yaṅ, ašē hepara me aṅal kaya Yerutalem baya bawayeṣaana ti iko mēnt.

²¹ Kē wi Pawulu aṣaaṅ hepar aji aṅal pwayeṣ pi *Fetar naṣih najeenkal, kē ndo kē badēta, te wal wi nji kaluṅ kado baṅooṭa du Fetar. »

²² Kē Agripa ašē teem Fettu aji : « Nji kak dṅal katiink ṅiint mēntan. » Kē aji na a : « Iluṅ katiinka faan. »

Baṭij Pawulu ti kadun ki Agripa na Berenit

²³ Wi nfa mambanuṅ, kē Agripa na Berenit, bašē bi na pkēpaṭēr pweek, aneej du dko di uruha, kē baṣih bangoli na bantohi baweeek biki ubeeka kē bafooy baka. Wi wi Fettu adoluṅ wal mēnt kē baṭij *Pawulu.

²⁴ Ašē ṭiini na baṅaaṅ aji : « Iwi Agripa naṣih na an bti nanwoonj ti na un, nawin ṅiint i. Ul akaaṅ kē *bayuday bti babi du nji, du Yerutalem na ti, aṅoman maakan ašē huur aji, aantaṅ na pwo najeb.

²⁵ Kē nji kē nšē win nji ti uleef naan, kē aando nin uko ulonj unkēṣuṅ akeṭ. Wi aṣaaṅ aṅehan aji aṅal pya du naṣih najeenkal aya awayeṣa, kē nšē ji ddola aya du a.

²⁶ Ašē wo mēnka nin uko ulonj unkēṣuṅ ppiit naṣih najeenkal ti ṅiint i. Ukaaṅ kē nṭija ti kadun ki nan na ki iwi Agripa naṣih ti uleefu. Hēnk, woli nahepara, kaṣē ka uko upiit naṣih najeenkal.

²⁷ ṅaaṅ aanhilanuṅ kabubara kaṅooṭ nakalabuṣ du naṣih najeenkal bē iintup uko wi adoluṅ. »

26

Pawulu aṭiini ti kadun ki Agripa naṣih

¹ Hēnk, kē Agripa ašē ji na *Pawulu : « Ihinan kaṭup, kayeṅan uleefu. » Pawulu adeeṅ kaṅen, ašē yeṅan uleefu aji :

² « Iwi Agripa naṣih, dlilan nṭa, wi nnaṭuṅ ti kadunu, kateem ti iko yi bayiṅ naan *bayuday bataparaanuṅ bti.

³ Dkak alilan maakan, ṭiki ime udolade wi baka bnuura akak ame bnuura iko yi bajaan baṅomma. Ukaaṅ kē nji kakoṭuṅ koot itiinkēn bnuura.

⁴ « Bayuday bti bame jibi nṭoori ti kpoṭ. Bame kak bti jibi ti kateeku nṭoori du utaak wi naan, na du Yerutalem.

⁵ Bame'ēn undiimaan, ahilan kaṭup woli baṅali kē dji kaṭaṣ bgah bi pntuk pi *bafaritay bantamnuṅ ti bgah bi nun.

⁶ Kē hēnkun, uko unkaaṅ kē bakwayeṣaan ti, uwoonj kē: Dhaṭ uko wi Naṣibaṭi abiin ahonj baṣinun.

⁷ Kē kṣini iṅeen na ktēb ki pntaali pi nun, kahoṅ mēntan ki ki kahaṭuṅ pyeenk, wi kadēmanuṅ Naṣibaṭi na ṅhaaṣ ṅi baka nfa na utaakal. Iwi Agripa naṣih, mnhaṭ maṅ mankaṅ kē bayuday baṭijēn uruha.

⁸ We ukaaṅ kē an bayuday naṣal aji ṅēnhinan kafiyaar kē Naṣibaṭi aji naṭan baṅaaṅ ti pkeṭ ba? »

⁹ « Kē nji ti uleef naan hēnk, kē ndun aṣal aji dwo kado uko wi nhinanuṅ bti katokna katim ki Yetu i *Nataret.

¹⁰ Kē hēnk di di ndolanj du Yerutalem, amob banfiyaaruṅ Yetu baṭum awat ukal-abuṣ. *Baṭeṅan baweeek badinanaan pdo haṅ, aji wonṭi baṭu baka pkeṭ dji kawo ti bandinanuṅ.

¹¹ Dji kaṅaaṅ na itoh iṅehanaani bti, kahaṅan banfiyaaruṅ Yetu, kawuuk baka pkar katim ki nul. Ddeebaṭēr baka maakan, adoo ji kaya ṅbeeka ṅmpaṭi prab baka kahajan.

Pawulu akak akakalēṣ jibi aṭeṅuṅ adoo fyaṅa Yetu

¹² « Kē hēnk di ntooluṅ unuur ulonj pya ubeeka wi Damat, pdo ulemp mēnt awo na uworda wi *baṭeṅan baweeek.

¹³ Kaya pban mndiin unuur, djaku iwi, naṣih, kē nšē wo ti bgah, ašē win bjeehi blonj banwoonuṅ baṭi ašē jeehan apel unuur, kē babi agurēn nji na bankyaanṭuṅ na nji.

¹⁴ Hēnk, kē ṅpēn bti ajot ti mboṣ. Kē nšē tiink pdiim plonj kē pakṭiini na nji na uṭup *uhebērē aji : “*Fawul, Fawul, we ukaaṅ kē ikhajanaan ba? Ibaa noor we atootar ji upatar wi ajug wa akwuukuṅ na pfeeru pjul.”

¹⁵ Kē nšē hepar aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kē Ajugun ašē teem aji : “Nji Yetu a, ikhajanuṅ.

¹⁶ Naṭiin iwo bnaṭ, dpēn awinana ti kadunu, kakakanaanuṅ nalempar naan. Iwo kaṭup bandukiin uko wi iwinuṅ nṭa ti nji, na wi nji kaluṅ kadiimanu.

¹⁷ Dluṅ kayeṅu, ti *bayuday na banwoonj baanwo bayuday biki nji kayiliin iya.

¹⁸ Iwoyi kahaabēṣ baka kēṣ, kapēnan baka ti bdēm, kaṭij moṅ bjeehi, kapēnan baka ti mnhina mi uweek wi ṅntaayi, kaṭij du Naṣibaṭi. Hēnk bahilna woli bafiyaarēn, bapēnan baka ipekadu bahil kawo ti biki Naṣibaṭi adatuṅ aji bawo pntaali pi nul.”

Pawulu aṭup jibi alemparuṅ Yetu

¹⁹ « Ukaaṅ, Agripa naṣih, kē nṭaṣ uko wi Naṣibaṭi aṭupnuṅ wi ahaabēṣaanuṅ kēṣ.

²⁰ Djunna Damat na Yerutalem, abaaṅṣaan ṅfēt ṅi *Yuda bti na ṅi banwoonj baanwo

bayuday. Aţup baka aji bawut pjuban bakak du Naşibaţi, bado kado iko inkyyuujuj k  bawut pjuban.

²¹ Uko waŋ ukaaŋ k  *bayuday bamob n wi nwoon du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi aŋal pfiŋ n.

²² K  Naşibaţi a   wo na nji te unuur wi n a wi, k  ndoo naţ   kadun ki ba aaŋ bti, bampot  na baweek a up uko wi mmaaruŋ. Uko wi nji ka upun uunwo wo uloŋ umpa i na wi *ba upar Naşibaţi na *Moyit bajakuŋ  fa aji ubi kadolana,

²³ *Krittu aluŋ kahaj ka   kawo nateek ankna iŋ   pke  ka up bayuday na banwoon baanwo bayuday, bjeehi bi mbuur. »

Pawulu ado na pkakan Agripa na ih  i bgah bi Yetu

²⁴ Wi *Pawulu akyeŋanuŋ uleeful haŋ, k  Fettu a   huuh aji : « Iwi iyilaa! Pjuk pweek pi ijukuŋ pajun pfooyanu bkow! »

²⁵ K  Pawulu a   teema aji : « Iwi Naweek maakan, m nyilaa, uko wi nji ka upun ujoonaku  a  p  i bgah.

²⁶ Agripa na ih, d oom ka up na a na mnt ŋ  iki dme k  aampaam iko m nt  bti, iindolana du b ot, dme k  ame ya bti aba.

²⁷ Iwi Agripa na ih, ifiyaar uko wi *ba upar Naşibaţi bajakuŋ i? Dme k  ifiyaar wa. »

²⁸ K  Agripa a   teem Pawulu aji : « In al kakakanaan narit on ubaa ka o'un  i! »

²⁹ K  Pawulu akak ateem aji : « M mme me utar k me ujon, uko wi nji ka ehanuŋ Naşibaţi uwoon iwi na bank iinkuŋ bti n a di, nakak nawo ji nji, a   wo m n al natana mnkorentu ji nji. »

³⁰ H nk k  na ih, na nantu a i u aak, na Berenit, na ba aaŋ bti banwoon na baka ba   nata.

³¹ Wi bap nuŋ a    iini bukal bukal aji : « N iint  i aando do uko uloŋ unke  uŋ ake  k me aya ukalabu . »

³² K  Agripa a   ji na Fettu: « N inan lah kawutana, k  a aaŋ ahepar pway  aana du na ih najeenkal. »

27

Ba ool p oo  Pawulu du Rom

¹ Wi ukakuŋ wi pjei ulantu kaya Itali, k  ba   wul *Pawulu na bakalabu  baloŋ Yuliyut, anwoon naweek i bangoli i eenweek baromen du pntuk pi bangoli pi bajaan bado Pntuk pi Na ih najeenkal.

² K  njei ulantu du pk ŋ pi Adramitium unwoon wi pya Atiya, atool pya. Arittarkut i Tetalonika du Matedoniya k  abi na un.

* 27:9 Ulibra wi Bgah 16.29 upit aji :  i pli ppajant n na plon,  i unuur u eenant n, nayiman, naankdo nin ulemp ulon, an babuk u aak na bayaant bti.

³ Wi unuur ujin uŋ k  n   ban Fidoŋ. Yuliyut awo na Pawulu bnuura, awuta k  aji ya kawin banohul, ba ena iko yi anumiin.

⁴ Nwoona du Fidoŋ, k  jibi uyook ukkobuŋ adek na un, k  n ooŋ na umbaŋ wi unjiw wi Kiprut wi uwoon uunkkob.

⁵ K  wi wi n muuruŋ bd k ba  oŋuŋ n aak nji Filitiya, na Pamfili aban Mire du utaak wi Likiya.

⁶ Wi nbanuŋ da, k  naweek i bangoli a   win ulantu uloŋ unwoonuŋ Alektandriya, atool pya Itali, a   dolun k  njei wa.

⁷ Ndo n nuur n tum aya ya bti u,  iki uyook uwoo, n haj maakan abaa ban ka oŋ ubeeka wi K nidut. Uyook uenenanun pya na btool, k  n duk ubeeka wi Falmome  i ka en kadeenu, afooy unjiw wi Kret.

⁸ N a   a  ukab, ahaj maakan abaa ban dko di bajaan bado Ik ŋ Inuura, da  oŋuŋ ubeeka wi Lataya.

⁹ N o du Lataya ajon, k  pya kadun pado kak anooran,  iki unuur wi pyiman wi *bayuday* udobi   p, k  pya na bd k wal m nt  pahil kap nan unguun. H nk, k  Pawulu a    up uko wi a aluŋ aji na baka :

¹⁰ « Babuk biin , dwin k  bgah bi nun bi baya kawu , ulantu utoka dko dweek na iko yi ujijuŋ bti, ba aaŋ badoo hilan kake  da. »

¹¹ K  naweek i bangoli a   m ban  i wi naweek i ba oŋ ulantu na ajug wa bajakuŋ, apok p iink Pawulu.

¹² Pk ŋ paannuura p panaan n nuur nji ujon  na uk k uweek, k  ba um  i baka ba al n neej  i bd k, n doonan pban pk ŋ pi Fonika woli n hinani. Pk ŋ pi Fonika pawo du unjiw wi Kret, pataaŋ na kayoba ajek  i btammaŋu na btam anka, k  bahilan ka  pan da n nuur nji ujon  na uk k.

Uk k una a du ptoof pi bd k bweek

¹³ Uyook umpo i una naana btammaŋu ajun pyook, k  ba aaŋ ba al aji bahinan kado uko wi ba aluŋ, af n   ulantu, atool akab kab na kabaŋ ki unjiw wi Kret.

¹⁴ Uundo jon, k  uk k uweek unwoon katim ki btam anka umayar unuur u   nata naana unjiw ak k.

¹⁵ Uk k wuŋ ubi akob  i ulantu, k  n nkak ahilan wa p jan, a   wu  k  uyook ukya na un.

¹⁶ Wi n  pnuŋ btammaŋu bi unjiw umpo i unwoon katim ki Kawuda, a    u kamenkla uyook bti u. N doonan te adoo kakan b eem bmpo i bbuurni bantanuŋ  i kaf  ki ulantu.

¹⁷ H nk, k  balemp biki ulantu bajek ital atanr n wa uwutna katoka. Ba i wal m nt  uyook uf l baka  i pyiw puw an pi bd k bweek du Libiya. Wi wi ba aaŋ anjuŋ iloona, a   wu  uyook k  ukya na baka.

18 Unuur utëbantën, kë ukëk ukkëka këk maakan, kë bajej iko injijun afël du bdëk.

19 Unuur uwajantën, bajej iloona na iko yi ulantu afël du bdëk na ifen yi baka.

20 Ndo nnuur n̄tum, n̄enwin bnuur këme njah, kë uyook ukkoba kob maakan, kë n̄bi ji ji wi nun ubaa.

21 Ndo nnuur, n̄ende de nin ukoolan, kë *Pawulu ašë naŋa, aji na bañaan: « Babuk biinŋ, nawo i lah kaŋiink uko wi njakanan, kawut kapën du Kret, nanšaan kabuur p̄toka toka p̄l.

22 Kë nšë kooŋan kooŋ hënkuŋ, namëbaan naliinŋ! Nin aloŋ ŋi an aankket, ulantu ŋaŋ uktokiinŋ.

23 Takal na utejan, *uwanjut wi Našibaŋi anka'ënuŋ, i njaan kadëman ubi ŋi nji,

24 ajakën : “Pawulu, klënkl! Iwo i kawayëša ŋi kadun ki naših najeenkal, kë Našibaŋi ŋi bnuura bi nul, akdo bañaan bti bankyaanŋun na iwi babuur.”

25 Babuk biinŋ, natëŋtënën, ŋiki dhaŋ ŋi Našibaŋi ame kë uwo jibi ajakaaruŋ.

26 Kë uyook ušë ya kafëluŋ du unjiw uloŋ.

»

27 N̄dobi wo wo ŋi utejan unŋënknun ifeen na n̄baakër ŋi meel, kë ukëk uhuma kaya na un ŋi bdëk bi katim ki Adiriyatik. Kaban mnjel, kë balemp biki ulantu bašë n̄uur aji n̄nog pkay.

28 Wi wi batanuŋ pko ploŋ na p̄tal awalan katenna kadillade, awin kë kawo n̄metër ifeen n̄wajanŋ na paaj na uloŋ, akak aban ŋun aten, awin kë kawo n̄metër ifeen n̄tëb na bakreŋ.

29 Baŋi wal mënŋ uyook ufëluŋ du mnlaak, atan klaar kdiŋ kbaakër du kafet ki ulantu awalan ŋi meel kahilna kamëban wa, ašë bi kataran ŋaran unnuur ujintŋ.

30 Balemp biki ulantu bado wal mënŋ na ppën ŋi wa kabuur. Bawalan b̄teem bburni ašë daar aji banal p̄tan ilaar idiŋ iloŋ ŋi kadun ki ulantu.

31 Kë Pawulu ašë ji na naweek i bangoli na bangoli bandukiinŋ aji : « Woli balemp biki ulantu biki baanŋo ŋi wa, naankhilan kabuur. »

32 Ukaan kë bangoli bafal ital inŋijanaanun b̄teem bburni, awutan ba, kë bakyaak.

33 Wi bakyoonkunŋ mnjinŋ unnuur, kë Pawulu ašë ji na baka bade aji na baka : « Naŋo n̄nuur ifeen na n̄baakër kë n̄haaş n̄wao bnaŋ na an, naande nin ukoolan.

34 Nabiin nade, nanuma pde kahilna kawo bajeb, nin kawel kaloŋ kaankjot ŋi n̄naanŋ. »

35 Wi wi ašan ajaj ipoom abeeb Našibaŋi akitëš ya, ašë jun pde.

36 Kë wi wi bañaan bti bakakanun n̄haaş, ade n̄tiinku.

37 N̄wo wal mënŋ bañaan ifeen-week n̄yaaş n̄tëb na ifeen paaj na uloŋ na paaj (276) ŋi ulantu.

38 Wi bañaan bti badeen ayok, kë bašë fël n̄deey n̄janwoon ŋi ulantu du bdëk awiışanaan wa.

Ulanŋu ujiiri

39 Wi unnuur ujintun, baŋon ulantu baanyikrën pkay pi bakwinun, ašë win pkay ploŋ panwoon na pyiw, aji baya kakaban ulantu ŋi pa woli bahinani.

40 Kë wi wi bafaluŋ ital intannun ilaar idiŋ inŋijanuŋ ulantu ašë wutan ya kë iya bdëk. Wi wi bašan afenëš ital yi batannun n̄paat n̄anjaan n̄aŋon na ulantu, atan kaloona ŋi kadun ki wa, uyook uhilna uwuukar wa kadun, ašë tool p̄ya pkay.

41 Kë ušë ya wal mënŋ abiŋa ŋi pyiw p̄wutaan pi bdëk, kë kadun ki wa kajiiri, uunkak ahilan p̄ya, kafet kë kašë rumpadiir fuŋ ŋiki n̄maaron n̄jakob bnuura.

42 Bangoli kë bašë n̄al wal mënŋ kafin bakalabuš, bawutna kalam kabuur.

43 Kë naweek i bangoli ašë n̄al *Pawulu abuur p̄ket, ašë ji na baka bawut kafin bakalabuš. Abaa ŋep ŋep aji na baka, banhilun plam bti badunna bajot bdëk balam baban pkay,

44 bandukiinŋ baji n̄naanŋ andoluŋ alanka ŋi kampiinuŋ kayaakna p̄ya këme iko ilonŋ ŋi inkitiinŋ ŋi ulantu, kaŋašna bukundu. Kë hënkl di di badoluŋ, aban bti pkay abuur.

28

Pawulu aban unjiw wi Malita

1 Wi n̄buuruŋ bti, ašë baa me kë unjiw uwo katim ki Malita.

2 Bañaan banfëtuŋ da baŋijan un bnuura. Batehan bdoo, adu' un kë n̄to atëma ŋiki ušubal ujun p̄sub, kë ujonŋ uwo.

3 *Pawulu ajaj wal mënŋ imul ikay afël du bdoo, kë upula uloŋ ušë pën ŋi ya, aŋi bdoo bun. Ulut alabari'a ŋi kaŋen.

4 Wi bañaan banfëtuŋ ŋi unjiw bawinuŋ upula ŋi kaŋen ki Pawulu, ašë hoopatër aji : « N̄iinŋ i aka pwo nafiŋ bañaan, ŋiki ajaka jak abuur p̄ket du bdëk, kë našibaŋi aloŋ andu'aniinŋ « našibaŋi anjaan aluk » ašë wo aandinan awo najeb. »

5 Kë Pawulu ul, ašë lët upula awat du bdoo, nin ukoolan uundola do.

6 Kë bañaan banuŋ aji ajun pwur këme kajot kaket ŋi dko mënŋ. Wal wi bayoonkunŋ ajon baanwin ukoolan, ašë wugëš n̄sal aji awo aloŋ ŋi bašibaŋi.

7 Ufëŋ wi naweek i unjiw anwoon katim ki Publiyuŋ uŋog da. Aŋijanun kë n̄wo bayaant biki nul n̄nuur n̄wajanŋ, ji banohul.

8 Ašin Publiyuŋ amaak wal mënŋ awo na p̄tool kë uleef ubot ayik na a. Pawulu

aya awina, ašë ñehan Našibaṭi, apafa iñen ṭi bkow, ajebana.

⁹ Kë wi wi bamaakal biki unjiw bandukiinj bti babinj ṭi Pawulu, kë ajeban baka.

¹⁰ Bañaan bamaganun maakan, wi ñkyaan, kë bašë pënan iko yi ñkyaan kanuma bti du bgah byaanṭaani awulun.

Pawulu na batënṭul bawoona Malita atool pya Rom

¹¹ Wal wi ṅdoluṅ kli kwajanṭ, ašë jija ṭi ulantu ulonj wi ubeeka wi Alektandriya, unṭëpanuṅ wal wi ujonṭ ṭi unjiw unwoon katim ki kbet*.

¹² Nya awala du Firakufa, ado da ṅnuur ṅwajanṭ.

¹³ Wi ṅwoonuṅ da, ašë taš kabaṅ ki bdëk, adoo ban ubeeka wi Regiyum. Na mnjinṭ, kë uyoook unwoonuṅ btammaṅ ušë jun pkob, kë ṅdo ṅnuur ṅtëb, ašë ban pkëṅ pi Putewoli.

¹⁴ Wal wi ṅbanuṅ ubeeka mënṭ, ṅṭënk da balon banfiyaaruṅ, kë bamëbanun kë ṅṭo da kanëm kapëb. Wi wi ṅšaan aban Rom.

¹⁵ Banfiyaaruṅ biki Rom batiink kë baji ṅwo ṭi bgah, ašë bi te Ufeeru wi Apiyut na du dko ti bajaan bado Itoh yi Bayaanṭ Iwajanṭ pkitun. Wi *Pawulu awinuṅ baka, abeeb Našibaṭi, ašë kak atëṅ maakan.

Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura du Rom

¹⁶ Wi ṅbanuṅ Rom, badinan *Pawulu kë agaag ufëṭ wi nul ašë do nangoli alonj kë akyeṅa.

¹⁷ Wal wi aṭoon ṅnuur ṅwajanṭ, ašë du ban-tohi *bayuday babi bayit na a. Wi babinj ayit, kë ašë ji na baka : « An bayiṭ naan, ṅji, nwoonj mëndo bañaan biki pntaali pi nun ukoolan, këme ṭi udolade wi bašinun, bamobën du Yerutalem awul baromeṅ.

¹⁸ Baheparaan bnuura uko unṭëpuṅ, ašal pwutanaan ṭiki baanwin win nin ukoolan ṭi ṅji unṅëšun bafinën.

¹⁹ Kë wi bayuday bašaṅ apok uko mënṭ, kë nwoyi kahepar pwayëš pi naših na-jeenk, ahepar pa. Ašë wo kakaš mënka nin uko ulonj utapar pntaali pi naan.

²⁰ Waṅ ukaanj kë ndu'an, kawinan, kaṭiini na an, ṭiki batanën na mnkorentu mi ṭi katim ki ñaan i biki *Itrayel bahaṭuṅ. »

²¹ Wi wi bateemuluṅ aji : « Nṅnyeenk nin uko ulonj umpiitun ṭi iwi unwoonuṅ *Yuda kë bayiṭun banwoonj da baambi ṭi aṭup ukoolan uwuṭaan ṭi iwi.

²² Kë ṅšë ṅala katiink ušalu, ṭiki bañaan ṭi dko bti balaṭ pntuk pi iwoonj. »

²³ Hënṅ, kë bamëban unuur na Pawulu, kë bañaan batum ṭi baka baluṅ abi du dko di Pawulu awaliinj. Aṭiini na baka nfa te utaakal uṭup wi *Pših pi Našibaṭi. Ado na pdo

baka bayikrën uko wi Yetu, aṭëpna ṭi *Bgah bi Moyit, na uko wi *baṭupar Našibaṭi bapiitun.

²⁴ Balon ṭi baka bafiyaar uko wi aṭupuṅ, kë balon baanfiyaari.

²⁵ Wi bawoonj biki pwayšër bahumaara baantiinkari. Kë Pawulu ašë ji na baka ṭaṭi : « Ni! *Uhaaš wi Našibaṭi unṭiini bnuura, wi uṭëpnuṅ ṭi mntum mi *Itayi, Naṭupar Našibaṭi.

²⁶ Aṭiini aji :

“Yaan du bañaan mënṭan, iji na baka : Woli nadoo wat wat ibaṭ aṭiink oo, naankteha te.

Woli nadoo haabëš haabëš këš bnuura oo, naankwina win.

²⁷ ṭiki ṅhaaš ṅakak adënëṭ na bañaan biki, banëṭ ibaṭ yi baka, adë këš ki baka,

Kahilna kawo baankwin na këš ki baka, Kabot kawo baanktiink na ibaṭ yi baka,

Ṇšal ṅi baka ṅawutna kate, bahilna bawut pkak du ṅji.

Nhilna nwut kajeban baka.” »

²⁸ Kë Pawulu ašë baañëš bṭup aji na baka « Nawo i kame keeri, kë Našibaṭi, banwoonj baanwo bayuday biki awulun Uṭup wi mbuur. Bukal baluṅ katiink wa! » [

²⁹ Wi Pawulu aṭupuṅ haṅ kë bayuday bašë ya, aṅom.]

³⁰ Pawulu aṭo da ṅšubal ṅtëb du katoh kalonj ki aklukuṅ luk bdidi'ul, aji yeenk banjaan babi bti pwina.

³¹ Aṭo da aṭup uko wi Pših pi Našibaṭi, abot ajukan uko wi Yetu Ajugun na mntëṅ abot awo najeeh.

* 28:11 Këme Kattor na Polut: Bawo ṭi unjonj wi bagrek bašibaṭi bampoṭi banwoonj kbet, ašë meetana bnuura ṭiki baya bdëk biki ṭa bafiyaar aji kbet kuṅ kaji kayen baṭonj ṅlantu. ✱ 28:27 Itayi 6.9-10.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du uṭaak wi Rom

Uṭup ujuni

Pawulu ampiitun kakaarta ki awo nayuday. Abuknaana Firi, du untanka wi bajaan badu Tartut. Kē asē kuṣnaana du ubeeka wi Yerutalem, dul di di ajuknuṅ. Pawulu abi me udolade wi bayuday bnuura. Abi wo ṅaan anhanunṅ maakan baṅaan bateek banfiyaarun Krittū. Kē Yetu Krittū asē bi pēn awinana ṭi kadunul adu'a awo namaar ṭi kadun ki banwoonṅ baanwo bayuday. Aṭup Uṭup Ulil Unuura du dko bti di pṣih pi Rom. Wi Pawulu apiitun uṭup wi awo du ubeeka wi Korint du ṅsubal ṅṭēnk iṅeen kaṅeen na paaj na ulonṅ (57) wi Krittū abukiinṅ kaya ṅsubal iṅeen kaṅeen na bakreṅ (58). Abi ṅal pya Yerutalem akak aṅal kaya pṣih pi Rom. Apiit kakaarta ki baṅaan banfētun du Rom kaṭup baka kē aṅal kaya du baka kajukan baka Uṭup wi Naṣibaṭi katēṅṅēnaan baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonṅ:

1. Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura (1.1-17)
2. Baṅaan bajēn bti bajubanunṅ (1.18-3.20)
3. Hum di di Naṣibaṭi ajakunṅ aji baṅaan bajēn bawo batool ṭi kēṣ ki nul (3.21-4.25)
4. Baṅaan biki Naṣibaṭi balunṅ kaka ubida uhalu (5.1-8.39)
5. Naṣibaṭi awutan Iṭrayel kē uṣē wo uunwo wi mṅṅo (9.1-11.36)
6. Ubida uhalu unwoonṅ na unṅal (12.1-15.13)
7. Uko wi Pawulu ajakunṅ aji ado na pwul mboṣ (15.14-16.27)

¹ Nji Pawulu nalempar Yetu *Krittū dpiitunṅ. Naṣibaṭi adu'ēn pwo *nanjaṅan, adatēn aṭu'ēn pṭup *Uṭup Ulil Unuura wi nul ² Uṭup mēnt, Naṣibaṭi aṭēpna undiimaan ṭi *baṭuparul ahonṅ wa ṭi Ulibra wi nul.

³ Uṭup mēnt uṭiiniyaan uko wi Abukul, ampēnnunṅ ṭi kabuka ki *Dayit naṣih.

⁴ Kē *Uhaaṣ Uyimanaan wi Naṣibaṭi uṣē diiman na mnhina mnweek kē awo Abuk Naṣibaṭi, wi anaṭiṅṅ ṭi pkeṭ. Ul awo Yetu Krittū Ajugun.

⁵ ṭi ul i i Naṣibaṭi aṭēpnunṅ awulēn bnuura ado kē nwo nanjaṅan. Hēnk, katim ki nul kameeṭana, nhilna ndo baṅaan biki ṅṭaak bti baṅaayara bakuṭ bado katiinka.

⁶ An kak nawo ṭi bakan mēnṭan, an biki Naṣibaṭi aduunṅ pa nawo biki Yetu Krittū.

⁷ An bti nanwoonṅ du Rom, biki Naṣibaṭi aṅalunṅ abot adu'an nawo baṅaan biki nul, dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Ajugun Yetu

Krittū bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

ṅṅal pya pwin baṅaan biki Rom

⁸ Dṅal duna kaṭēpna ṭi Yetu Krittū kabeeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko wi nan bti ṭiki baṅaan biki umundu bti batiink kē nafiyaar Krittū.

⁹ Naṣibaṭi i njaan kadēman na uhaaṣ wi naan bti wi njaan kaṭup *Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan Abukul ame kē dṭup manjoonan wi njakunṅ aji dji kaṣalan wal undoli

¹⁰ wi njaanṅ kaṅehan Naṣibaṭi. Dji kaṅehana woli uwo uko wi aṅalunṅ, adolēn nhilan mbi du an.

¹¹ Dṅal maakan pwinan, kahilna kafaasēṣer na an uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭēnnunṅ pa utēṅṅēnan.

¹² Dṅal kawo ṭi ptoofan, pfiyaar pi nan, na pfiyaar pi naan patēṅṅēn nja bti.

¹³ Bayit naan, dṅal name kē djon ṅal pbi du an, kē Naṣibaṭi aṣē wo aandinanaan te hēnkuṅ. Dṅal kalemp ṭi ptoofan kawin ulemp mēnt uwul uko unuura, jibi udoonṅ abi wo du ṅṭaak ṅlonṅ.

¹⁴ Dwo i pya du baṅaan biki ṅbeeka na du biki ṅṭeeh, du banjukunṅ na du banwoonṅ baanjukū.

¹⁵ Uko mēnt ukaanṅ kē nṅal pṭupan an kak nanfētunṅ du Rom *Uṭup Ulil Unuura.

¹⁶ Mēnji kakowa pṭup *Uṭup Ulil Unuura : uwo na manjoonan mnhina mi Naṣibaṭi pa mbuur mi baṅaanṅ bti banfiyaarunṅ, kajunna duna du bayuday te du banwoonṅ baanwo bayuday.

¹⁷ Uṭup ulil unuura mēnt uyuuj nja jibi Naṣibaṭi ajaanṅ ado nja ṅwo batool ṭi kēṣul. ṭi pfiyaar ṭaṅ di di pwo natool pawoonunṅ. Ulibra wi Naṣibaṭi uji : *“ṭi pfiyaar pi pi ṅaanṅ natool ajaanṅ akaana ubida.”*¹⁸

Baṅaanṅ bti bajubanunṅ

¹⁸ Naṣibaṭi aji diimanaan du baṭi udeeb wi nul ṭi baṅaanṅ bti ṭiki baanji badēmana abot aji bado iko inwoonṅ iinwo itool kamenna manjoonan.

¹⁹ Kē uko wi ṅaan ahilunṅ pme ṭi Naṣibaṭi uṣē wo ujintṅ piṣ pa baṅaanṅ bti : Naṣibaṭi ṭi uleeful adimaan wa baka.

²⁰ Nin ṅaan aambaanṅ kawina Naṣibaṭi, kē du wal wi apaṣunṅ umundu te hēnkuṅ, woli baṅaanṅ baten iko yi apaṣunṅ, bawin mndēm mi nul manwoonṅ maankba kabot kame kē awoonṅ Naṣibaṭi na manjoonan. Baṅaanṅ bajēn baanhilan kafanṅ ṭiki baankdēman Naṣibaṭi abot ado iko inwoonṅ iinwo itool.

²¹ Bame Naṣibaṭi bnuura aṣē wo baanji badēmana ji Naṣibaṭi abot awo baanji babeeba jibi bawoonṅ i kado kabeeba. Babaa ṭēp ṭēp awo na ṅṣal ṅpēn kē ṅṣal ṅi baka ṅdah ṅaya du bdēm.

²² Baṣal aji batiti aṣē wo bayila :

²³ Bapok mndëm mi Naşibaţi anwoon aankeţ akak  i pd eman itu yi  naan naj en ankkeţun, yi  kat, yi  ntaam na yi  ko  i u eeh.

²⁴ Uko m ent ukaan k e Naşibaţi awut baka k e bawo  i iko i op jibi  haaş  i baka  nalun ya, k e baktepan  leef  i baka.

²⁵ Bajey manjoonan mi Naşibaţi a  et na  tilan, apok pd eman napaş iko i bawoon i pd eman te mn o, awo  i pd eman uko umpaşaniin. Uwo han.

²⁶ Uko m ent ukaan k e Naşibaţi awut baka  i iko injaan ipo an  naan: bahar baka baankak aji bapiin  na biin  awo  i ppiin  na baat bat ent baka.

²⁷ K e biin  bakak aduk ppiin  na baat ayenar biin  bat ent baka, baji bado iko ikowand naan na biin  bat ent baka, h nk bayeenk bukak  i  leef  i baka kakob kantaanun na pneem pi baneemun.

²⁸ Başal aji baanwo i kame Naşibaţi, ukaan k e awut baka  i  şal  i baka  dah, k e h nk, bakdo iko yi bawoon baanwo i kado.

²⁹ Batum na iko bti inwoon iinwo itool, bu aan, p eebar iko, na mn ot. Batum na bkujar, b inar, p om, kaguuru, babi duka duka  i iko iwu aan. Baji batapar ba aan b up na  tilan,

³⁰ abot akuutar, awo başoorad Naşibaţi, bakarad, bapiitar, bahomp. Baji babi  u  u  haaş  i pla iko iwu aan ihalu, baanji batiink bajug baka.

³¹ Baantiti, baanji bado uko wi bajakun aji bado, baj en  haaş abot awo baanji ba aga bat ent baka.

³² Bame bnuura pway ş pi Naşibaţi  i iko m ent: banjaan bado han bataan na pke . K e baş  duki ara duka  i iko m ent, badoo beeh beeh aji bamagan banjaan bado iko m ent.

2

Pway ş ptool pi Naşibaţi

¹ Iwi,  naan i iwohan, iinfa i woli iji kşal k e ba aan balon baduknaanaa. Na manjoonan woli iji baduknaanaa a  e do ji baka, iji kdiiiman iwi  i uleefu k e iduknaanaa.

² K e  ş e me k e woli Naşibaţi away ş ba aan banjaan bado iko yan, away ş na manjoonan.

³ Işal aji iwi inkjakun k e balon baduknaanaa a  e do iko yi bakdolun ilun kabuur kakob ki Naşibaţi i?

⁴ K eme ibeeh bnuura bweek bi Naşibaţi, kamiir ki nul, pjoob bkow pi nul? Iimme me k e bnuura m ent bawo kadolu iwut pjuban ibot i el ş mnwo mi nu i?

⁵ K e i  e wo iinji k jal kate, iindi pwut pjuban ukaan k e iji kla kakob kaweeek wal wi Naşibaţi akdiimanun udeeb uweek wi nul na pway ş ptool pi nul.

⁶ Alun kaway ş andoli  i uko wi adolon.

⁷ Ba aan bantamanun  i pdo bnuura, banklaan pd em na mnd em na iko inwoon iinktoka yi Naşibaţi ajaan awul, awul baka ubida wi mn o.

⁸ K e ba aan bampokulun ado uko unilun baka  a , bampokun p aş manjoonan abot a aş iko inwoon iinwo itool, alun kadiiman baka udeeb uweek wi nul.

⁹ K e pwu an na phaajala  aş  kob ba aan bti bankdolun bu aan, bayuday, na banwoon baanwo bayuday kak.

¹⁰ K e Naşibaţi a  e lun kawul bankdolun bnuura pd em na mnd em, kajoob en baka  haaş, bayuday na banwoon baanwo bayuday kak.

¹¹ Na manjoonan, Naşibaţi aanji pa  er.

¹² Ba aan banjaan bajuban balun kaya bti infernu, badole wo baamme *bgah bi Moyit ; k e banşaan ajuban bti a  e me bgah bi Moyit, a  epna  i bgah m ent kaway ş baka.

¹³ Na manjoonan, m ent ba aan banjaan balin  i ptiink uko wi bgah bi Moyit bajakun bawoon batool  i kadun ki Naşibaţi, banjaan bado uko wi bajakun baklun kawo batool  i k ş ki nul.

¹⁴ Na manjoonan, woli banwoon baanwo bayuday, banwoon baamme bgah bi Moyit, bado uko wi bgah bajakun bdidi baka, baji badiiman k e bawo na bgah m ent  i  haaş  i baka.

¹⁵ Baji badiiman h nk k e uko wi bgah bi Moyit bajakun upiitana  i baka meet,  haaş  i baka  aji  a up baka me uko wi badolon uwu i k eme uwo unuura.  şal  i baka kak  aji  a up baka uko me uwu i k eme unuura.

¹⁶ H nk, uko m ent ulun kap en wal wi Naşibaţi ak  pnun  i Yetu Krittu jibi n upun  i *U up Ulil Unuura, kaway ş ba aan bti  i iko yi ameerun baka.

Bayuday na Bgah bi Moyit

¹⁷ K e iwi, injakun aji iwo nayuday, anahna *bgah bi Moyit, ahompna Naşibaţi,

¹⁸ iji ime uko wi analan, apa  ş bnuura na bu aan  iki bgah bi Moyit bayuuju wa.

¹⁹ Ifiyaar k e iwoon kado ka on nakuul abot awo unkaniya pa ba aan banwoon  i bd em.

²⁰ Işal aji ime apel bandukiin, iwo kajukan baka,  iki işal k e  i bgah ime iko bti, ime manjoonan.

²¹ K e wi işaan ajukan bandukiin, we ukaan k e iinkjukan uleefu ba? Iji kji na bukundi bawut kakii  ş  i kkii!

²² Iji kneenan pjuban pi piin  a  e ji kjuban pjuban pi piin ! Ipok bado kad eman itu a  e ji kya du dko di iwoon kajey da b jar!

²³ Iji knahna bgah a  e ji kwalan Naşibaţi wal ijaan kwo iinji k aş ba!

²⁴ Na manjoonan Ulibra wi Naşibaţi uji : *“Naji nado banwoonj baanwo bayuday bakar katim ki Naşibaţi.”*^{*}

²⁵ Woli ido uko wi *bgah bi Moyit bajakuñ, pwala katêmp pi nu paka udooni. Kê woli iinkdo uko wi bgah bajakuñ, iwo ti kêş ki Naşibaţi ji anwoonj aanwala katêmp anwoonj aanwo nayuday*.

²⁶ Kê woli banwoonj baanwala katêmp başaş uko wi bgah bajakuñ, bawo ji banwaliin katêmp ti kêş ki Naşibaţi.

²⁷ Anwoonj aanya katêmp aşê do uko wi bgah bajakuñ aluj kadiiman kê iduknaanaa, iwi inwoonj iinj ti ktaş bgah mênţ wi badoonj apiit ba awulu kê ibot awala katêmp.

²⁸ Mênţ pwala katêmp pakkaanj ñaaj awo nayuday na manjoonan, kê katêmp kaanwo uko unkwaniin ti kaara.

²⁹ A-a, nayuday na manjoonan awo ñaaj i uhaaş wi nul uwoonj ti Naşibaţi. Kê pwala katêmp na manjoonan paanwo pfal kantomntên jibi bapiitun ti bgah pawo pţêlêş uhaaş pi Uhaaş wi Naşibaţi ujaaj udo. Ñaaj anwoonj hañ aji yeenkna kabeeb du Naşibaţi, mênţ ti bañaaj biki ajaaj ayeenkna ka.

3

Pjuban pi bañaaj bti

¹ Kê tuñ keeri di di nayuday apelnun bandukiin? Pwala katêmp paka udooni i?

² Pwo nayuday panuura maakan ; bukal biki Naşibaţi ahankanun iko yi aţupun.

³ Kê hênkuñ? Woli balonj ti baka baanfiyaara, uko mênţ kado Naşibaţi awo aankdo uko wi ajakuñ i?

⁴ Nin, bañaaj bti bawo i kame kê Naşibaţi aji do uko unjoonanun, kê ñaaj najên andoli awo na nţilan. Hênk di di *Dayiţ aţiiniin na Naşibaţi aji : « *Imeetana pwo natool ti iko yi iktupunj kafajna woli blaţar bawoo.* »^{*}

⁵ Kê woli buţaan di ndolun dayuuj bnuura kê Naşibaţi awo natool, we uwoonj wi pţup ba? Woli Naşibaţi adiiman nja udeebul, aankpên ti pwo natool i? Kê nşaan aţiini jibi ñaaj najên ajaaj aşal.

⁶ Name kê mênţ hênk da! Woli aanwo natool, hum di akhılanun keeri kawayêş umundu?

⁷ Kê wi nţilan naan nkaanj kê manjoonan mi Naşibaţi manwinanaa abot adiiman mndêm mi nul, we ukaanj keeri kê nduknaanaa wi njubanun?

⁸ Keeri we ukaanj kê nênhil kaji : « Nawulan ndo buţaan, bnuura başê babi? » Aa, bañaaj balonj badiihên aji nji djukanun uko

mênţ. Bakañ mênţan balun kakoba kakob ki bataañjanaanun.

Nin aloj aanwo natool

⁹ Kê we wa keeri? Nja bayuday npel bandukiin i? Nin! Na manjoonan, ddo bi diiman kê bañaaj bti, bayuday na banwoonj baanwo bayuday, bawo bti bañaaj banjaanj bajuban.

¹⁰ Upiitana ti Ulibra wi Naşibaţi aji :

« *Nin ñaaj natool aanwo, nin aloj.*

¹¹ *Nin ñaaj aloj aanwo na uşal, nin ñaaj aloj aankla Naşibaţi.*

¹² *Bañaaj bti badek Naşibaţi kafet, bagakandêr aneem.*

Nin aloj ti aanj do bnuura aando wo wo aoolan.

¹³ *Kaţuţ ki baka kawo ji btuur bi bahaabêşun, pndemênt pi baka paţum na kaguuru, bawo na bnunk bi upula ti iduuj.*

¹⁴ *Mntum mi baka mantum na bkarad na nşup nşooţ*

¹⁵ *batar ti pfij ñaaj.*

¹⁶ *Baji batok kabot kaduk puwţan dko di baţepaj.*

¹⁷ *Baamme jibi bakdoli kawoona ti btiinkar.*

¹⁸ *Bañoom Naşibaţi bnuura »*^{*}

¹⁹ Kê nşê me bnuura uko bti wi bgah* bajakuñ, baţup na banwoonj i kaşaş ba, bañaaj bti bahilna bayomp başê bayikrên kê baduknaana bti ti kadun ki Naşibaţi.

²⁰ Ukaanj kê nin ñaaj aanhil kawo natool ti kadun ki Naşibaţi ti ptaş bgah tañ: na manjoonan, bgah bado tañ ñaaj ame kê aji juban.

Pkak natool ti kêş ki Naşibaţi

²¹ Kê hênkuñ Naşibaţi aşê diiman nja jibi akdolun nja nşwo batool ti kadun ki nul, bê aankţepna ti *bgah bi Moyit ; ahonj nja uko warj undiimaan ti nşlibra nş bgah na nş baţuparul.

²² Naşibaţi aji do bañaaj bti bawo batool ti kadunul wi bafiyaarun Yetu *Krittun. Aji do hañ pa bañaaj bti banfiyaarun Krittun bawo baloolan ti kadunul.

²³ Na manjoonan, bañaaj bti bajubani, alow Naşibaţi awaaj mndêm mi nul.

²⁴ Naşibaţi awul bañaaj bti bnuura wi akakanunj baka batool ti kadunul bê baanluki. Aţêpna ti Yetu Krittun abuuran baka ti pekadu.

²⁵⁻²⁶ Ayil Yetu kê atul pñaakul ayeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. Hênk, Naşibaţi adiiman bañaaj bti kê awo natool wi amiirun, awo aankob bambiin ajuban tfa. Akak adiiman bañaaj bti pwayêş ptool pi nul hênkuñ wi awoonj natool abot ado kê banfiyaarun Yetu bti bawo batool.

* 2:25 Pwala katêmp pajaanj padiiman kê ñaaj awo nayuday. * 3:4 Kañaam 51.6. * 3:18 Natenan ti Kañaam 36.2.

* 3:19 Bgah : Bgah ti baţiiniyaan iko bti inwoonj ti kafah kajon ki Ulibra wi Naşibaţi.

²⁷ Njwo keeri kado kahomp hênkuŋ i? Nin! we ukaan? Ƴiki mênŋ ptaş bgah pakaan kē ŋbuuri, pfiyaar pi ŋfiyaaruŋ *Krittu pa.

²⁸ Hênk ŋwin kē ŋaan aji wo natool Ƴi kadun ki Naşibaŋi woli afiyaari, mênŋ ptaş bgah pakaan.

²⁹ Kē nşē hepar, Naşibaŋi awo Naşibaŋi i bayuday Ƴaŋ i? Aanwo kak Naşibaŋi i banwoon baanwo bayuday i? Aa, awo kak Naşibaŋi i banwoon baanwo bayuday.

³⁰ Naşibaŋi awoha aloolan, kē uko uloolan Ƴaŋ uwoon wi pdo kawoona natool Ƴi kadunul. Baŋaŋ baji bawo batool Ƴi kadunul woli bafiyaari, bawole bayuday kēme woli baanwo bayuday.

³¹ Kē hênkuŋ, woli ŋdiiman kē pfiyaar pawoonuŋ, ŋwo biki kaŋilma *bgah bi Moyit i? Nin! Woli ŋfiyaar na manjoonan, wi wi ŋjaan ŋtaş bgah na manjoonan.

4

Pfiyaar pi Abraham afiyaaruŋ

¹ Kē hênkuŋ, we wi ŋjkakuŋ keeri Ƴi *Abraham i ŋwoonuŋ Ƴi kabuka? We wi Naşibaŋi ayuujuuŋ Ƴi pwo natool pi nul?

² Woli iko yi Abraham adoluŋ ikaaŋ lah kē awo natool Ƴi kēş ki Naşibaŋi, ahinan kahomp. Kē uşē wo uunwo hanj.

³ Na manjoonan *Ulibra wi Naşibaŋi upiit aji : « *Abraham ahaŋ Ƴi Naşibaŋi ukaaŋ kē Naşibaŋi aji awo natool Ƴi kadunul.* »

⁴ ŋaan alemp, baluk bi ajaan ayeenk baanwo wo uŋen : alemp lemp ayeenkna baluk mênŋ.

⁵ Kē ŋaan aşē wo aanhinaŋ kado Naşibaŋi aji awo natool Ƴiki alemp uko ulonj Ƴaŋ. Naşibaŋi aji dinaŋ kē baŋaŋ bamiin apoka bawo batool wal wi bafiyaaruŋ Ƴaŋ.

⁶ *Dayiŋ kak aŋiiniyaanuŋ mnlilan mi ŋaan i Naşibaŋi ajakuŋ aji awo natool Ƴi kadunul bē aanten iko yi adoluŋ, aji :

⁷ « *Banuwandēni biki Naşibaŋi amiiruŋ pjuban pi baka, apēnan ipekadu yi baka.*

⁸ *Anuwandēni, ŋaan i Naşibaŋi awoon aanten pekadu di adoluŋ.* »*

⁹ Kē pnuwandēn mênŋ, pawo pa banwaliin katēmp kēme pawo kak pa banwoon baanwala ka? Jēm ŋbaa ji ji Ƴi kē *Abraham ahaŋ Naşibaŋi ukaaŋ kē Naşibaŋi aji awo natool Ƴi kadunul.

¹⁰ Kē lum di di Naşibaŋi ajakuŋ aji awo natool Ƴi kadunul ba? Wi awaliin katēmp wa, kēme ji abi ado kawala katēmp? Ji abi ado kawala katēmp Naşibaŋi aji awo natool.

¹¹ Ayeenk pwala katēmp kē pawo uko ulonj unkyuujuŋ kē Naşibaŋi adobi dolaara do kē awo natool Ƴi kadunul wi afiyaaruŋ. Kē hênk di akakuŋ aşin baŋaŋ bti banwoon

baanya katēmp aşē fiyaar Naşibaŋi, Naşibaŋi aji bawo batool Ƴi kadunul.

¹² Awo kak aşin banwaliin katēmp, banwoon baanliŋ Ƴi pwala katēmp Ƴaŋ bakak aţaş pfiyaar pi Abraham aşin nja afiyaaruŋ ji abi ado kawala katēmp.

¹³ Naşibaŋi ahoŋ Ƴfa *Abraham na pntaali pi nul aji baluŋ kayeenk umundu. Mênŋ ptaş *bgah pakaan kē Naşibaŋi ahoŋa, pfiyaar pi afiyaaruŋ pakaan kē adinan aji awo natool Ƴi kēş ki nul.

¹⁴ Woli ptaş bgah Ƴaŋ paktuuŋ ŋaan ayeenk iko inuura yi Naşibaŋi ahoŋuŋ, pfiyaar pawaan keeri udooni, kahonj ki Naşibaŋi kakuŋ kawaan udooni.

¹⁵ Kē uşē wo uunwo hanj, bgah baji bado Naşibaŋi adeebaŋer ŋaan jibi awoon aantaş ba, kē bgah başale wo baanwo, pjuban paankak aji pawo.

¹⁶ Hênk, Ƴi pfiyaar di di ŋaan ajaan ayeenkna kahonj ki Naşibaŋi. Kahonj mênŋ kawo uŋen unkwonj pa bampēnuŋ Ƴi *Abraham bti, mênŋ pa banktaşuŋ *bgah Ƴaŋ, uwo pa banfiyaaruŋ bti jibi Abraham afiyaaruŋ. Abraham awo aşin nja bti.

¹⁷ Naşibaŋi aji na Abraham Ƴi Ulibra wi nul : « *Ddolu iwo aşin kntaali ki ŋtaak ŋtum* ». » Awo aşin nja Ƴi kadunul ki Naşibaŋi i afiyaaruŋ, Naşibaŋi anjaan awul bankeŋuŋ ubida, kado uko unwoon uunwo, uwo.

¹⁸ Abraham ahaŋ wal wi mnhaŋ manwoon maankak awo, afiyaar aşē kak aşin kntaali ktum jibi Naşibaŋi abiiŋ aŋupa aji : « *Jibi ŋjah ŋatumuŋ, hênk di babuku bakluŋ katum* ». »

¹⁹ Aya pka ŋşubal iŋeen-week aşē fiyaaraara fiyaar Naşibaŋi bē aanwutan nin wi atenuŋ uleeful undoonj abi kaya ya pkeŋ akuŋ aten Taara aharul anwoon aankak ahil kabuk ;

²⁰ amēban Ƴi uko wi Naşibaŋi ahoŋuluŋ, aanwo na ŋşal ŋtēb ; abaa Ƴep Ƴep afiyaara maakan, adēmana.

²¹ Afiyaar na manjoonan kē uko wi Naşibaŋi ahoŋuŋ bti, aka mnhina mi pdo wa.

²² Uko mênŋ ukaaŋ kē Naşibaŋi aji awo natool Ƴi kadunul.

²³ Kē woli *Ulibra wi Naşibaŋi uji Naşibaŋi aji awo natool, mênŋ pa ul aloolan a Ƴaŋ ;

²⁴ ŋtuŋ mênŋ ŋawo pa nja kak, ŋfiyaaruŋ kē Naşibaŋi anaŋanuŋ Yetu Ƴi pkeŋ ukaaŋ kē aji ŋwo batool Ƴi kēş ki nul.

²⁵ Yetu mênŋ awulaniin pa ipekadu yi nja, anaŋa Ƴi pkeŋ ŋhilna ŋwo batool.

5

Mnjeeh na mnlilan

¹ Kē hênk keeri, wi pfiyaar pi nja padoluŋ kē ŋwo batool Ƴi kadunul ki Naşibaŋi, ŋtēpna Ƴi Ajugun Yetu *Krittu awo Ƴi mnjeeh na Naşibaŋi.

² Nfiyaar Yetu Krittü ukaan kë Naşibaţi awul nja bnuura bi nul bi nmebanuţ aliint. Nlilan ţiki nme kë njeenk kafah ţi mndem mi Naşibaţi.

³ Ndo jji nlan woli nwo ţi unoor ţiki nme kë unoor uji uţij kamiir.

⁴ kamiir menţ kaji kaţij pmėban kaliintan ţi unoor, kë pmėban menţan paji paţij mnhaţ.

⁵ Mnhaţ maanji manguur űaaű nin. Naşibaţi aţepna ţi Uhaaş wi nul wi awulun nja, atuman unjalul ţi nhaaş ni nja.

⁶ Na manjoonan, wi nwoon nendobi hinan pbuuran nleef ni nja, wi wi *Krittü akeţaruű nja nmpokun Naşibaţi, ţi wal wi Naşibaţi adatuű.

⁷ Utam maakan pkeţar űaaű, adole wo natool. Kė űaaű aşė hinan katėű pkeţar űaaű anwoon nanuura na manjoonan.

⁸ Uko unkyuujuű kë Naşibaţi anjal nja maakan uwoon kë wi nhumuű ţi pekadu, Krittü akeţ pa nja.

⁹ Krittü atul pűaaű pi nul pa nja ukaan kë Naşibaţi aji nwo batool ţi keş ki nul, abaa do do hum kado kawo aankluű kalowan nja udeeb wi Naşibaţi?

¹⁰ Woli wi nbiin awo başoorad Naşibaţi, akak ţi ploolan na nja wi Abukul akeţuű pa nja, hum di di akwoon aankbuuran nja wi anaűiű ţi pkeţ.

¹¹ Kė uşė wo uunlin ţi waű, Naşibaţi ado nja kë nlanı űiki Ajugun Yetu Krittü ado nja kë nwo hėnkun ţi ploolan na Naşibaţi.

Adam na Yetu Krittü

¹² Name kë pjuban pi űaaű aloolan, *Adam, paţij pekadu ţi umundu, kë pekadu menţ daţij pkeţ. Hėnkun baűaaű bti bajubani, awo i kakeţ bukal bti.

¹³ Pjuban pawo ţi umundu ji *bgah bi Moyit babi bado kawo. Kė jibi bawoon baando bi wo, Naşibaţi aanji mėban pjuban.

¹⁴ Kė du wal wi Adam te wal wi *Moyit, pkeţ papeli, padoo diiman mnhina mi pa ţi banwoon baanjuban ji Adam ampokun pdo uko wi Naşibaţi ajakuluű.

*Adam awo wo ji anwoon i pbi, Yetu.

¹⁵ Kė pjuban pi Adam paşė wo paanhilan kanaamntėn na uţen wi Naşibaţi aţenuű. Na manjoonan pjuban pi űaaű aloolan paţu kë baűaaű batum bakteű ; kë bnuura bi Naşibaţi başė dem apel uko menţ. Uţen wi aţepnuű ţi űaaű aloolan, Yetu *Krittü aţen baűaaű udem apel.

¹⁶ Pjuban pi Adam papaţ maakan na uţen wi Naşibaţi. Naşibaţi awayeş pekadu dloolan, kë pwayeş menţ paşė ţij kakob. Kė uţen wi Naşibaţi uşė do kë amiir ipekadu itum.

¹⁷ Pjuban pi űaaű aloolan pado kë mnhina mi pkeţ manwinanaa, na manjoonan űaaű aloolan menţ unj akaan. Kė ţi Yetu Krittü aloolan kak nşė yeenk apelan : baűaaű

bti banyeenkuű bnuura bweek maakan bi Naşibaţi ado baka kë bawo batool. Krittü ado baka kë bawat pkeţ kakaana ubida wi mnţo.

¹⁸ Hėnk, pjuban ploolan pi Adam pado kë baűaaű bti baduknaanaa ; kë hėnk kak di di udo utool uloolan wi Krittü adoluű uţijuű baűaaű ubida, kë bawo batool.

¹⁹ űi ppok ptiink pi űaaű aloolan, baűaaű batum baneer ţi pekadu ; kë ţi ptiink Naşibaţi pi űaaű aloolan, baűaaű batum bakak batool ţi kadun ki Naşibaţi.

²⁰ *Bgah babii, hėnk kë pekadu daşė ţuma tum, kë dko di pekadu datumuű, bnuura babi atum apel.

²¹ Hėnk, jibi pjuban padiimanuű mnhina mi pkeţ, hėnk kak di di Naşibaţi aţepnuű ţi Yetu Krittü Ajugun awul nja bnuura bi nul, nlanı nwo batool ţi kadunul, nwat pekadu nkaana ubida wi mnţo.

6

Ubida na Krittü

¹ Kė we wi nĵakuű keeri? Nwo kaduka ţi pjuban kayeenkna bnuura btum bi Naşibaţi i?

² Nin! Nkeţ pa pjuban pi nja, hum di di nĵinanuű keeri kaduka ţi pjuban?

³ Naamme kë nja bti nĵyeenknuű batitmu ţi Yetu *Krittü, nĵyeenk yeenk batitmu ţi pkeţ pi nul i?

⁴ Wi nĵyeenknuű batitmu, nkeţ amoya na a kahilna jibi anaűiű ţi pkeţ ţi mndem mi Aşin, nwo ţi ubida uhalu.

⁵ Kė wi nĵakuű baloolan na Yetu ţi pkeţ pi nul, nluű kakak baloolan na a kak ţi pnaţa ţi pkeţ pi nul.

⁶ Nme kë űaaű i nĵiin awo apanana na a, uleef unwoon ţi mnhina mi pekadu uhilna utoka, hėnk nĵutna kawo ţi mnhina menţ.

⁷ Nme kë űaaű ankeţuű abuur pekadu.

⁸ Wi nĵkeţuű na *Krittü, nme bnuura kë nluű kaka ubida na a.

⁹ Nme kë Krittü annaűiű ţi pkeţ, aankak akeţ, pkeţ paankak ahinana.

¹⁰ Wi Krittü akeţuű, akeţ kapėnanaan pekadu byaaş bloolan ; kë hėnkun wi awoon najeb, aka ubida pa Naşibaţi.

¹¹ Kė an kak hėnk di nawoon kaşal kaji nakeţ, kë pekadu daankak aţonjan, naţepna ţi Yetu Krittü aka ubida pa Naşibaţi.

¹² Nakwut keeri pekadu daţon uleefan, uleef unwoon i kaluű kakeţ ; nawutan kado kaţaş iko iwuţaan yi uleefan unjaluű.

¹³ Nakwut nin dko dlon ţi uleefan dawo ţi pekadu, dado kado iko inwoon iinwo itool. Wi nanaűiű ţi pkeţ aka ubida, naţepnėp ţep nawul Naşibaţi nleefan. Nadolan uleefan bti udo kado uko unwoon utool ţi kadun ki Naşibaţi.

¹⁴ Na manjoonan, pekadu daankak ahinan nin uko ulon ţi an : naankak awo ţi

mnhina mi *bgah bi Moyit, nawo ti bnuura bi Naşibaŋi.

Pdo uko unwoonj uŋool

¹⁵ Kê we wi ŋwoonj kado ba? Wi ŋwoonj ŋenwo ti mnhina mi *bgah bi Moyit awo ti bnuura bi Naşibaŋi, ŋwo kaduka ti pekadu i? Nin, mënŋ hënk da.

¹⁶ Naamme kê woli nawutar uleefan ŋaarij alonj kê awo naşih i nan, naji nawo ti mnhina mi nul i? Woli pekadu di di nawutarunj uleef, daji daŋij pkeŋ, woli Naşibaŋi a, naji nawo baŋool.

¹⁷ Nawulën ŋbeeb Naşibaŋi : An nambiin awo ti mnhina mi pekadu, nakak hënkunj aŋaş na ŋhaaşan bti pjukan pi nayeekunj.

¹⁸ Hënkunj nabuurunj ti pekadu akak aji nado iko inwoonj itool.

¹⁹ Mënkhoŋ na an ŋiki naando bi hil pyikrën. Nawo ŋfa baŋaarij banŋunj ŋhaaş ŋi baka bti ti iko iŋop na pjuban, hënk naji nabi pok pok pŋaş Naşibaŋi ; kê hënk kak di di nawoonj hënkunj kaŋu ŋhaaşan bti ti pdo kado iko inwoonj itool kakaana ubida uyimanaan.

²⁰ Wi nabiin awo ti mnhina mi pekadu, naando ji naşal kaji nawo kado iko itool.

²¹ We wi nakaanj wi nadolonj iko yi, yi nakkowariin hënkunj ba? Iko mënŋ iŋij pkeŋ.

²² Hënkunj wi nabuurunj pekadu akak alempar Naşibaŋi na ŋhaaşan bti, uko wi nakkaanj uwo ubida uyimanaan na pka ti ubaaŋsaani ubida wi mnŋo.

²³ Aa, pjuban paji paŋij pkeŋ, kê uko wi Naşibaŋi aşaanj aji ŋen uşë wo ubida wi mnŋo ti Yetu Krittü Ajugun.

7

Plempar Naşibaŋi phalu

¹ An bayiŋ naan, dme kê name *bgah bi Moyit bnuura, name keeri kê bgah bawo pa ŋaarij ado kaŋaş ba wal wi awoonj aando bi keŋ.

² Nawulën ŋten ti uko wi bniim : bgah baji ŋaarij awo kawo na ayinul te ukeŋul. Wal wi akkeŋunj, awo najeeh,

³ ahilan kaniimar na ŋiiniŋ alonj. Aşale ya na ŋiiniŋ alonj nampaŋi wal wi ayinul ahumuŋ najeb, aanwo ti bgah.

⁴ An bayiŋ naan, hënk di uwoonj pa an kak. Nawo hënkunj biki *Krittü, pkeŋ pi nul pabururanan ti mnhina mi *bgah. Nawo bajeeh hënkunj ahinan kawo biki Krittü, annaŋiinj ti pkeŋ, kahilna kalil Naşibaŋi.

⁵ Wi ŋbiin aŋaş iko yi ŋleef ŋi nja ŋaarij aŋaş, pekadu daji daŋëpna ti bgah kado nja ŋaarij pdo iko iwuŋaan itum injaarij iŋij pkeŋ.

⁶ Kê nşë wo ŋjenkak awo hënkunj ti mnhina mi bgah. Nwo ji baŋaarij bankeŋunj, kê bgah baankak aka mnhina ti nja. Uhaaş wi Naşibaŋi udo kê ŋhinan plempara ti udolade

uhalu ; awo ŋjenkak awo ti mnhina mi *bgah bi Moyit ji ŋfa.

Pgut na pekadu

⁷ Kê we wi ŋwoonj keeri kaji? *Bgah bi Moyit ti uleef wi ba bawo pekadu i? Nin! Mënŋ hënk da. Kê uşë wo woli mënŋ *bgah ba lah, mënkmë uko unwoonj pekadu. Woli mënŋ bgah bajakunj lah *wutan kaŋëebar bka bi ŋaarij*^{*}, mënkmë uko unwoonj pŋëebar uko wi ŋaarij.

⁸ Pekadu daŋëpna ti uko wi bgah baŋunj pdo adolën kê ŋji kaŋëebar iko itum impaŋi. Woli bgah baanwo, pekadu dakeŋi.

⁹ Ji mbi ndo kame bgah, dwo najeb kê wi mmehanj me uko wi bgah bajakunj, kê pekadu daşë buka,

¹⁰ kê nşë keŋ. Hënk, bgah banwoonj i kawulën ubida babaa ŋëp ŋëp aŋijën pkeŋ.

¹¹ Pekadu daŋëpna ti uko wi bgah baŋunj pdo aguurnën, kê uko mënŋ ukaaŋj kê nkeŋi.

¹² Kê hënk di bgah bayimanunj, iko bti yi bgah bajakunj kê iwo itool akuŋ anuura.

¹³ Kê uko unnuuriin mënŋ, ukak hënkunj uko unjaarij uŋin pa ŋji i? Nin! Mënŋ hënk da, pekadu daŋëpnuŋ ti uko unuura aŋinën kahilna kadiiman uko unwoonj pekadu. Pekadu daŋëpna ti uko wi bgah baŋunj pdo adiiman pyiban pi da.

¹⁴ Nme kê *bgah bawoona du Naşibaŋi, kê ŋji nşë wo ŋaarij najën awaapana kawo ti mnhina mi pekadu

¹⁵ Na manjoonan, mënji kame uko unkaarij kê ŋji kado iko yi njaarij kado. Mënji kado iko yi ŋaarij pdo, dji kado yi mpokunj.

¹⁶ Kê woli mënŋal pdo iko yi ŋji kadolonj, udiiman kê dyikrën kê bgah banuura.

¹⁷ Aşë wo mënŋ ŋji ti uleef naan djaarij kado hanj, pekadu danwoonj ti ŋji meet da.

¹⁸ Dme kê bnuura baanwo ti ŋji, baanwo ti ŋaarij najën i nwoonj. Dji kaarij pdo bnuura kaşë wo mënji kahinan.

¹⁹ Mënji kado bnuura bi ŋaarij kabaa ŋëp ŋëp kado buŋaan di nwoonj mënŋjali.

²⁰ Kê hënk, woli mënŋal pdo iko yi ŋji kadolonj, udiiman kê mënŋ ŋji dwoonj ankdolonj ya, pekadu danwoonj ti ŋji meet da.

²¹ Nji ŋaarij pdo bnuura bi *bgah bajakunj, dwiin uko wi : buŋaan bi bi njaarij kado.

²² Ddinan na uhaaş wi naan bti ti uko wi bgah bi Naşibaŋi bajakunj,

²³ aşë wo ti uleef naan meet na uko ulonj unjaarij ugut na bgah bi mmeen aji bawo bnuura, kadolën nkak nakalabuş i pekadu danjaarij daŋonën.

²⁴ Ni ŋji nwuŋëni! In akunj kabuuranaan ti uleef wi, unwoonj wi pkeŋ?

²⁵ Dbeeb Naşibaŋi! Aŋëpna ti Yetu *Krittü abuuranaan.

* 7:7 Natanan ti Ppën 20.17; na ti Pleşan 5.21.

Hënk na uhaaş wi naan bti dji kataş bgah bi Naşibaţi, k  ti uleef wi naan n   wo ti ptaş pekadu.

8

Ubida wi Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uwul

¹ Woli iwo ti ploolan na Yetu *Krittu, Naşibaţi aankluŋ kaji keeri k  iduknaanaa.

² H nkun i aş *Uhaaş wi Naşibaţi unjaan u  pna ti Yetu Krittu kawulu ubida, ubuuraniiŋ pekadu na pke *.

³ *Bgah bi Moyit baanhil pdo han,  iki iko yi uleef wi nja unjalun ido k  bgah baanka mnhina man. K  Naşibaţi a   buuran nja wi ayilun Abukul abi ji  naan naj n abot awo b nan pa pyeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja.

⁴ Naşibaţi ado uko wan, uko wi bgah bajakun uhilna udolana kadiimanaan k  Naşibaţi awo natool. Uko m nt uwo pa nja n nktaşun Uhaaş wi nul awo n nktaş iko yi uleef wi nja unjalun.

⁵ Ba aan banjaan bataş iko yi nleef ni baka njanalun baji başal ikow yi baka  a . K  ba aan banjaan bataş *Uhaaş wi Naşibaţi ba   ji başal iko inwoon yi wa.

⁶ Woli n sal ni nja n taş iko yi nleef ni nja njanalun, nluŋ kake . K  n sal ni nja n sale  aş Uhaaş wi Naşibaţi, nwo na ubida n haaş ni nja n bot ka oora.

⁷ Ptaş iko yi nleef ni nja njanalun pawo pgut na Naşibaţi ; uleef wi nja uunji u aş bgah bi Naşibaţi abot awo uundo hilan ptaş ba.

⁸ Woli  naan a aş iko yi uleeful unjalun aanhilan kalil Naşibaţi.

⁹ H nkun naankak a aş iko yi nleefan njanalun, na aş *Uhaaş wi Naşibaţi, unwoon ti an. Ba aan banwoon baanwo na Uhaaş wi Yetu *Krittu, baanwo biki nul.

¹⁰ K  Krittu a   wo ti an. H nk, wi nleefan n doon awo ni pke   iki najubani, Uhaaş wi Naşibaţi uwulan ubida  iki nawo batool ti k ş ki Naşibaţi.

¹¹ K  woli uhaaş wi ana anaanun Yetu ti pke  uwo ti an, ana aanun Yetu ti pke  alun ka  pna ti uhaaşul unwoon ti an kawul nleefan njanwoon ni pke  ubida.

¹² An bayi  naan, n nwo keeri kado kataş iko yi nleefun njanalun, nwo kado kataş uko wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujakun.

¹³ Woli na aş iko yi nleefan njanalun nalun kake . K  woli Uhaaş wi Naşibaţi u nkan k  napok pdo iko yi nleefan njanalun nalun kaka ubida.

¹⁴ Ba aan biki Uhaaş wi Naşibaţi uk onun  a  bawoon babukul.

¹⁵ Uhaaş wi nayeekun uunkdolan nawo bajuuk bank i ulun. Udolan k  nawo babuk

Naşibaţi banjaan bahuuran kaji na a : « Abba! Paap! »

¹⁶ Uhaaş wi Naşibaţi u up nja ti n haaş ni nja k  nwo babukul.

¹⁷ Wi nwoon babuk Naşibaţi, nluŋ kayeenk uko wi ahonun. Woli n haj na Krittu, nluŋ kayeenk na a uko wi Naşibaţi ahonun, kawo ti mnd m na a.

Mnd m manklun kabi

¹⁸ Dwin k  mnhaj mi n khajun h nkun maanhilan kalin na mnd m mi Naşibaţi akluŋ kayuun ti nja.

¹⁹ Iko yi Naşibaţi apaşun iwo ti pyoonk maakan wal wi Naşibaţi akdiimanun banwoon babukul.

²⁰ Umundu utaran atool pya katoka b  m nt wul unjalun n l wa, Naşibaţi adoluŋ han a   wul wa mnha 

²¹ K  ulun kabuur p oka, kaneej ti mnjeeh mi babukul bakluŋ kaka  iki bawo ti mnd m.

²² N me k  te h nkun iko yi Naşibaţi apaşun bti iwooni awo ti mnhaj ji  naa ankyaan kabuk.

²³ M nt umundu  a  ukhajun, nja kak n woon na *Uhaaş wi Naşibaţi k  uwo u en uteek wi nul, nwooni ti n haaş ni nja mee  wi nwoon maakan ti pyoonk Naşibaţi adimaan k  nwo babukul abot abuuran nleef ni nja.

²⁴ Mnha  mi nwoonaanun mando k  n me k  n buuri. K  woli n do bi win uko wi n ha un, m nt mnha  ma. In akha un uko wi adoon abi win?

²⁵ K  n sale wo n nwin uko wi n ha un n taman ti pyoonk wa.

²⁶ Jibi n bişniin, *Uhaaş wi Naşibaţi uji u  nk nja ; wi nwoon n emme uko wi n k ehanun Naşibaţi, Uhaaş uji u ehan pa nja kaş  wo uunji u  pna ti n  p.

²⁷ Naşibaţi ammeen uko unwoon ti n haaş ni nja bti, adinan ti uko wi uhaaş wi nul ujakun  iki ujaan u ehand r ba aan biki Naşibaţi jibi Naşibaţi anjalun.

²⁸ N me k  Naşibaţi aji lemp ti uko undoli pa bnuura bi ba aan bti banjalulun, bawo biki adatur pa uko wi anjalun pdo.

²⁹ Ba aan m nt ado bi dat dat baka, adinan pdo baka bawo ji Abukul, h nk, abukul a   wo bajeen i babukul batum.

³⁰ Naşibaţi adu keeri ba aan biki adoon abi dinan dinan aji adati ; biki aduun ado k  bawo batool ti k ş ki nul ; biki adoluŋ k  bawo batool ad man baka.

Pd m pi un a wi Naşibaţi

³¹ K  we wi nwoon ka up ti uko m nt bti? Woli Naşibaţi awo na nja, alon ahinan kaşoor nja i?

³² Ul anwoon aanneenan Abukul toot ş, a   wula pa nja bti. Wal wi Naşibaţi adoon

* 8:2 Na aş Uhaaş wi Naşibaţi unjaan u  pna ti Yetu Krittu kawulan ubida, ubuurananaŋ pke :  i n ibra n on bapii aji d aş Uhaaş wi Naşibaţi unjaan u  pna ti Yetu Krittu kawul n ubida, ubuurananaŋ pke . † 8:15 Abba :  i u up uaramayik dawoon Paap.

ado hanj, hum di awoonj aankten nja kak ti bnuura bi nul iko bti.

³³ Ké in aktaparunj bɔup biki Našibaŋi adaturj? Nin ŋaanj alonj na manjoonan aanhili. Našibaŋi ajakunj bawo batool,

³⁴ in ahilunj keeri kaji baduknaanaa? Nin alonj! *Krittu aketj kè Našibaŋi anaŋana ti pketj, kè awo hènkunj ɔi kaŋen kadeenu ki Našibaŋi aɔupar nja.

³⁵ Kè we ukpènanunj nja unjal wi Krittu aɔalunj nja? Phaajala, mnhaj, unoor, kème ubon, bwaanj, kème iko injaan ido buŋaan kème bɔɔnar?

³⁶ Hènk di upiitaniinj ɔi Ulibra wi Našibaŋi aji :

« *Iwi ikaanj kè nji nɔog pketj nfa na utaakal.*

Nwo ji nkaneel nji baknɔoɔunj pya kafij. »*

³⁷ Kè nɔsè wat iko mènɔ bti ɔiki *Krittu aɔal nja.

³⁸ Dwin kè nin uko ulonj uunhil kapènan nja ɔi unjal wi Našibaŋi aɔalunj nja : mènɔ pketj pa kème ubida, njanjut, kème nɔntaayi, mènɔ nɔa da kème faan, kème bankɔihunj,

³⁹ mènɔ iko yi bko duutj ya kème yi mboɔ ɔteeh. Nin uko ulonj umpašaniinj uunhil kapènan nja ɔi unjal wi Našibaŋi antɔpɔnunj ɔi Yetu Krittu Ajugun aɔal nja.

9

Pdat pi Našibaŋi adaturj Itrayel

¹ *Krittu ame kè uko wi nji kabiinj pɔup uwo manjoonan ; mènɔkɔilan, kè *Uhaaɔ wi Našibaŋi unwoonj ɔi nji udiiman kè uko wi nji kajakunj uwo manjoonan :

² uhaaɔ wi naan ujootan maakan kè mbot ahaj maakan.

³ Ddoo hokan hokan Našibaŋi afèpèn nji ɔi uleef wi naan mbot nlow Krittu pa bnuura bi bayiɔ naan, biki pntaali pi naan.

⁴ Bawo biki pntaali pi *Itrayel, akutj awo biki Našibaŋi adaturj bawo babukul. Našibaŋi adiiman baka mndèm mi nul. Ado *bhoɔnar na baka abot awul baka bgah bi nul na idolade yi pdèmanaan Našibaŋi na iko bti yi ahonunj.

⁵ Bawo biki pntaali pi bateem nja bammeɔtaniinj. Kè ɔi pntaali mènɔ pi pi Yetu apènnunj, ul ampelunj iko bti, awo Našibaŋi, awo na bnuura te mɔnɔ! Uwo hanj.

⁶ Uko undolunj pntaali pi Itrayel kakɔa uunwo kè Našibaŋi aando uko wi ahonunj. Uko unwoonj uwo kè mènɔ baŋaanj biki Itrayel bti bawoonj biki pntaali pi Našibaŋi.

⁷ Baŋaanj bti biki pntaali pi *Abraham baanwo babukul na manjoonan. Hènk di di Našibaŋi ajakunj na Abraham aji : « *Bankpènnunj ɔi Itaak ɔaŋ bakwoonj pntaali pi nu.* »*

⁸ Mènɔ bampènnunj ɔi Abraham bti keeri bawoonj babak Našibaŋi, biki Našibaŋi ahonunj aji bawo pntaali pi nul bawoonj babukul.

⁹ Uko wi ahonunj Abraham wii wi, aji : « *Dluɔ kabi ɔi pkili ɔi wal wi ; ɔtènɔ wal mènɔ Faara aharu abuk napoɔ ŋiinj.* »*

¹⁰ Kè ɔsè wo uumbaanj hènɔ. Našalan *Rebeka : babakul batèb biki akaanj na Itaak ateem nja bawo kbet.

¹¹⁻¹² Ji babi bado kabuka, ji babi bado kado uko unuura kème uwuŋaan, Našibaŋi aji na Rebeka aji : « *Pntaali pi naweek pabi kado kalempar pi nampoɔ.* »* Našibaŋi aɔup hanj kadiimanaan kè ul adaturj jibi aɔalunj, uunwo wo uko wi alonj ɔi baka adolunj.

¹³ Kè hènɔ kak di di Našibaŋi aɔiinj ɔi Ulibra wi nul aji : « *Djal Jakob aɔsè pok Etawu* »*

¹⁴ Nɔal keeri kaji Našibaŋi aanwo natool i?

¹⁵ Nin! Aɔup Moyitj aji : « *Dmiir ŋaanj i nɔalunj pmiiir, kaŋaga i nɔalunj kaŋaga* »*

¹⁶ Uko mènɔ udiiman kè woli Našibaŋi adat ŋaanj, aanji ten ɔi uko wi ŋaanj mènɔ kème wi ahilunj kado, mɔnaga mi nul mankaanj kè aji data.

¹⁷ ɔi Ulibra wi Našibaŋi, aji na *Farawuna naɔih i Ejiptu : « *Kè uko unkaanj kè nɔu'u ɔi pɔih uwo kè djal kaɔtèpna ɔi iwi kayuij mnhina mi naan, katim naan kahilna kameɔtana ɔi umundu bti.* »*

¹⁸ Iko bti iwoona ɔi uko wi Našibaŋi aɔalunj pdo, ahinan kaŋaga baŋaanj kème kado baka batam ikow.

Udeeb na mɔnaga mi Našibaŋi

¹⁹ Naanj alonj ahinan keeri kahepar kaji : « *Hum di di Našibaŋi ahinanunj kadeebaɔtèr nja wi ajaanj ado nja nɔdo jibi aɔalunj nɔdo? »*

²⁰ Kè nɔsè heparan an bayiɔ naan, naɔal aji nawo bahonj kado kahepar Našibaŋi uko wi akdolunj ba? *Pɔukar paji pahepar ambo-manunj pa uko unɔayi kè aboman pa na jibi abomanderunj pa i**?

²¹ Ambomanunj pa ahinan kaboman pɔukar pnuura na pɔukar pwuŋaan ɔi ufuuɔ uloolan wi awoonaanunj.

²² Kè hènɔ kak di di Našibaŋi abiinj aɔal pdiiman udeeb wi nul kabot kadiiman mnhina mi nul baŋaanj bti bantaanunj na pyeen kakob. Aɔsè baa ɔèp ɔèp amiir baka.

²³ Ado hanj wi adiimanunj jibi adèmunj maakan wi aŋagiinj baŋaanj biki adaturj pa bawo ɔi mndèm mi nul.

²⁴ Nja nwoonj biki Našibaŋi adaturj mènɔ, nɔnwo bayuday ɔaŋ, banwoonj baanwo bayuday bawo ɔi bakaanj mènɔan.

²⁵ Hènɔ di di Našibaŋi ajakunj na Hotea ɔi ulibra wi nul :

* 8:36 Kaŋaam 44.22. * 9:7 Ujuni 21.12. * 9:9 Natenan ɔi Ujuni 18.10. * 9:11-12 Ujuni 25.23. * 9:13 Natenan ɔi Malaki 1.2-3. * 9:15 Natenan ɔi Etekiyel 33.19. * 9:17 Natenan ɔi Ppèn 9.16. * 9:20 Natenan ɔi Itayi 29.16.

« *Bañaan banwoon baambi wo biki pntaali pi naan*

ké nşé do baka bawo biki pntaali pi naan.

Bañaan biki nwoon mëmbaan kanjala

ké nşé njal baka maakan. »*

²⁶ Akak aji na a :

« *Dji na baka,*

naanwo biki pntaali pi naan

ké başé luŋ kadu'an

babuk Naşibaŋi ajuŋ ubida. »*

²⁷ Ké hênk di di *Itayi *Naŋupar Naşibaŋi ajakuŋ na babak Itrayel :

« *Babuk Itrayel batum ji pyiw panwoon du kabaŋ ki bdeŋ,*

ké bantiinku ŋi baka tañ bakdukiin kabuur.

²⁸ *Ajugun aluŋ kataran taran kado ŋi umundu uko bti wi abiin aŋup aji ado*.* »

²⁹ Itayi akak ajiini aji :

« *Woli Ajugun *Anhiniin iko bti aandukar nja lah bañaan baloŋ biki pntaali pi nja*

ŋwoha ji biki ubeeka wi Fodom

kaba fuŋ jibi babaan biki ubeeka wi Gomora*. »

³⁰ Ké we wi ŋwoon kate ŋi uko waŋ? Wii wi : bañaan banwoon baanwo bayuday banwoon baankla ŋfa pwo batool ŋi kadun ki Naşibaŋi, bakak batool ŋi kadunul ŋiki bafiyaara.

³¹ Ké biki Itrayel banklaan pwo batool ŋi kadun ki Naşibaŋi aŋepna ŋi bgah bi Moyit başé wo baanhili.

³² Ké we ukaan ba? Başal aji ptaş bgah paktuun bawo batool ŋi kês ki Naşibaŋi, baanyikrën ké bawo i kafiyaara. Bajot ŋi plaak panjaan pado bañaan bahubta,

³³ Hênk di di upiitanin ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Tenan! Dŋu plaak ploŋ du *Fiyon.†*

Plaak pa pdo bañaan bahubta babot bajot.

Ké banfiyaaruŋ plaak mënt

başé wo baankkowa nin. »

10

¹ An bayit naan, uko wi nji nŋaluŋ maakan ŋi uhaaş naan, uko wi nji kañehandërun bayuday Naşibaŋi, uwo babuur.

² Dme ké baŋala maakan, ké uŋal wi baŋalaluŋ uşé wo uunwo na kame,

³ baanyikrën jibi ajaan ado ŋaŋ awo natool ŋi kadunul. Balaana pwo batool ŋi kadunul na iko yi başaluŋ bukal ŋi ŋleef ŋi baka. Hênk, bapok udolade wi nul wi ajaan aŋepna kado bañaan bawo batool ŋi kadunul.

⁴ Na manjoonan *bgah bi Moyit badolun hênkuŋ ké ŋban du *Krittu, banfiyaaruŋ bti bawoona batool ŋi kadun ki Naşibaŋi.

⁵ *Moyit ŋi uleeful adiiman ŋi ŋpiit ŋi nul jibi ŋaŋ ajaan aŋepna ŋi ptaş bgah kawo natool aji : « *Ŋaŋ anktaşuŋ iko bti yi bajakuŋ, aka ubida unkwoonuŋ ŋi ba* »*

⁶ Ké uŋup wi Naşibaŋi aŋupuŋ ŋi pwo natool panwoonuŋ du pfiyaar uşé ji : Kdo kaji ŋi uşalu : « *In akluŋ kapaya baŋi?* » Krittu aando bi wala wala ŋi ba i?

⁷ Kdo kaji kak : « *In akluŋ kawala du bnjiir?* » Krittu aando bi naŋa naŋa ŋi pkeŋ i?

⁸ Ké we wi ujakuŋ keeri? *Uŋup wu wuŋ aŋogu, uwo ŋi mntumu, awo ŋi uhaaşu.** Uŋup mënt uwoon uŋup wi ŋkŋupuŋ unjakuŋ aji ŋaŋ awo i kafiyaar.

⁹ Woli iŋup na mntumu aji Yetu awoon Ajugun abot afiyaar ŋi uhaaşu ké Naşibaŋi anaŋana ŋi pkeŋ, klun kabuur.

¹⁰ Na manjoonan, pfiyaar du uhaaş meeŋ pajaan paŋij pwo natool, pŋup na mntum kaji Yetu awoon Ajugun paŋi paŋij mbuur.

¹¹ Hênk di di *Ulibra wi Naşibaŋi ujakuŋ : « *Bañaan bti banfiyaaruŋuŋ baankkowa*.* »

¹² Hênk, uunka nayuday kéme anwoon aawo nayuday : bukal bti baka Ajug baka aloolan, anjaan atuum bnuura bañaan bti banŋuŋ mnhaŋ mi baka ŋi a.

¹³ Na manjoonan *anŋuŋ mnhaŋ mi nul ŋi Ajugun aluŋ kabuur*.*

¹⁴ Ké hum di di baktuun mnhaŋ mi baka ŋi Ajugun, wi bawoon baanfiyaara? Hum di bakfiyaaruŋuŋ, wi bawoon baambaan katiinka uko wi nul? Hum di baktiinkuŋ uko wi nul, wi nin aloŋ awoon aantup baka wa?

¹⁵ Ké hum di di ŋaŋ aktupuŋ baka wi bawoon baanyil nin aloŋ? Ké hênk di di Ulibra wi Naşibaŋi ujakuŋ : « *Natenan jibi unuuri pwin bañaan bankŋiŋuŋ Uŋup Ulil Unuura!* »*

¹⁶ Ké mënt bayuday bti başaŋ aŋaş *Uŋup Ulil Unuura. Hênk, *Itayi *Naŋupar Naşibaŋi ahepar aji : « *Ajugun, in afiyaaruŋ uŋup wi ŋŋupuŋ*?* »

¹⁷ Pfiyaar paŋi pawoona ŋi uko wi ŋaŋ atiinkuŋ, ké uko wi ŋaŋ atiinkuŋ uwoona du uŋup wi *Krittu.

¹⁸ Ké nşé hepar keeri, bayuday baantiink tiink i? Na manjoonan batiinki. Upiitana ŋi *Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Pdiim patiinkana ŋi umundu bti, ŋŋup ŋaban du kabaŋ ki umundu. »**

¹⁹ Ké nkak ahepar, biki *Itrayel baantee i? *Moyit ateem ŋi uko waŋ wi ajakuŋ aji Naşibaŋi aji :

« *Dolan nuk bañaan banwoon baanwo pntaali pi naan,*

* 9:25 Hotey 2.25. * 9:26 Hotey 2.1. * 9:28 Itayi 22.23. * 9:29 Natenan ŋi Ujuni 19.24-35. † 9:33 Fiyon: Dawo katim kaloŋ ki Yerutalem. * 10:5 Bgah 18.5. * 10:8 Pleşan 30.12-14. * 10:11 Natenan ŋi Itayi 28.16. * 10:13 Natenan ŋi Yowel 3.5. * 10:15 Natenan ŋi Itayi 52.7. * 10:16 Natenan ŋi Itayi 53.1. * 10:18 Kañaam 19.5. * 10:19 Natenan ŋi Pleşan 32.21.

*ddolan nadeebaṭēr bañaaj banwoon
baamme nin uko ulonj ɸi nji. »**

²⁰ *Itayi Naṭupar Naṣibaṭi adoo ñoom aji
Naṣibaṭi aji :

« *Banwoon baankla'ën bawin'ën,
dwinana du banwoon baanheparaan. »**

²¹ Kë ɸi uko wi Itrayel aṣë ji : « *Ñwal bti,
ddek kañen bañaaj banwoon baantiinken abot
atam ikow. »**

11

Mñaga mi Naṣibaṭi añaajin pntaali pi nul

¹ Dhepar keeri : Naṣibaṭi apok pntaali pi
nul i? Nin! Nji ɸi uleef naan dwo nayuday, i
pntaali pi *Abraham, i pṣini pi *Benjamin.

² Naṣibaṭi aampok pntaali pi nul pi adoonj
abi dat dat. Jëm name uko wi *Ulibra wi
Naṣibaṭi upiitunj ɸi dko di *Eli aṇomanunj du
Naṣibaṭi ɸi uko wi Itrayel?

³ Aji na a : « Ajugun, bafinj *baṭuparu akuṭ
atok iliit yi mngur yi nu. Nji aloolan ddukiin
kë bakak aṇal kafin'ën. »

⁴ Kë Naṣibaṭi aṣë teema aji : « *Ddat
baṭaṣar naan iñeen-week nyaṣ iñeen paaj na
ulonj (7000) banwoon baandëman *Baal. »**

⁵ Kë hënk di uwoonj hënkunj. Naṣibaṭi ɸi
mñaga mi nul adat balonj bantiinku kë bawo
biki nul.

⁶ Adat baka ɸi mñaga mi nul, mënṭ iko yi
badolunj ikaanj ; woli hënk da lah, mñaga mi
Naṣibaṭi maankwo mi manjoonan.

⁷ Kë we wi njwoon kamëban ɸi uko wanj?
Pntaali pi Itrayel paanwin uko wi paklaanj,
biki Naṣibaṭi adatonj ɸaṅ bawinunj wa. Kë
bandukiinj baṣë dënët nḥaaṣ.

⁸ Hënk di di upiitaninj ɸi *Ulibra wi Naṣibaṭi
aji :

« *Te nṭa Naṣibaṭi ado nḥaaṣ nji baka kë nḥadënëṭi
këṣ ki baka kaankak awin,
ibaṭi yi baka iinktiink. »**

⁹ Kë *Dayiṭ naṣih akak aji :

« *Pde pi baka pawoon bṭaaw,
bahilna bajot, bakoba kakob ki
bataañananunj.*

¹⁰ *Dolan këṣ ki baka kafël bado bakak bakuul
dolan baka bado kajin njwal bti*°. »

¹¹ Kë nṣë hepar keeri : biki Itrayel bajot
pjot pi bawoon baanknaṭa nin i? Nin! Pjot
pi baka pado banwoon baanwo bayuday
bahilan babuur, kadoona bayuday baku
baka.

¹² Kë woli phubta pi bahubtiinj pado kë
bañaaj bti biki umundu bayeank bnuura
bweek, kë pjot pi baka pado kë nṭaak bti
njayeank bnuura bweek, wel wi pkak baka bti
ɸi mbuur pawoon paanktiinj?

¹³ An nanwoonj naanwo bayuday dṭupan
hënkunj; nji dwoonj *nanjañan i Naṣibaṭi ay-
ilunj du an, dji kalilan maakan pdo ulemp
unwoonj wi naan,

¹⁴ ɸiki dṇal pdo bañaaj biki pntaali pi naan
bakujan, balonj ɸi baka bahilna babuur.

¹⁵ Wi Naṣibaṭi apokunj biki *Itrayel, ban-
dukiinj bahilan akak du a. Hënk, woli
Naṣibaṭi akak atiinkar na biki Itrayel, uwo wo
ji pwul ubida bankeṭunj keṭ.

¹⁶ Woli bawul Naṣibaṭi pde pteek, pde pan-
dukiinj bti payimani. Woli intaañ yi bko
iyimani, bko bti bayiman kak.

¹⁷ Itrayel dawo ji bko bi mñoliwera bi
batepiinj bi Naṣibaṭi afalunj inah ilonj ; aṣë ɸu
iwi inwoonj iinwo nayuday ɸi dko di bafal-
nunj ya, ihilna iyeenk pñaak pankwoonunj
du kantaañ ki bko.

¹⁸ Kë iṣë wo i kawut kaṣal kaji ipel inah in-
falaniinj yun. Leṣan ɸaṅ kë mënṭ iwi iṭijanunj
intaañ yi bko mënṭ, yul iṭjaniinj.

¹⁹ Dme kë iji inah mënṭ ifalana falana
ihilna iyeenk dko di yul ibiinj awo.

²⁰ Hënk da. Inah ifalana falana ɸiki yaan-
fiyaari, kë iwi iṣë wo dko di iwoonj ɸiki
ifiyaari. Wutan keeri kado kahomp, ṭëpan
ṭëp ido kalipara.

²¹ Woli Naṣibaṭi apënan inah inwoonj yi
nul, hum di awoonj aanhil pdo hañ kak na
iwi ba?

²² Hënkunj iwin jibi Naṣibaṭi ahiini kawul
ñaaj bnuura na jibi ahiini kakob ñaaj.
Aweṭan banjotonj aṣë wulu bnuura. Ado
kawulaaru wul bnuura woli itaman amëban
bnuura bi nul. Woli iindo hañ, apënanu ɸi
dko di iwoonj.

²³ Kë bukal, woli baanduka ɸi ppok
pfiyaar bakak du di babinj awo ɸa, ɸiki
Naṣibaṭi aka mnhina mi pkakan baka da.

²⁴ Iwi, iwo kanah ki bko bpaajal ki Naṣibaṭi
afalunj abi ɸu ɸi bko bi nul bi atepiinj. Kë
bayuday, bawoonj inah yi bko bi batepiinj tepi
bunj. Naṣibaṭi ahilan keeri kakakan baka du
bko banwoonj bi baka.

Mbuur mi Itrayel

²⁵ An bayiṭ naan, mënṇal an nawoonj
naanwo bayuday nado kahomp. Hënk,
dṭupan uko ummeniin unwoonj ɸi uko un-
dolunj pntaali pi *Itrayel : balonj ɸi baka
bakak atam ikow, abot alunj kaduka hañ te
wal wi an nanwoonj naanwo bayuday biki
Naṣibaṭi adatonj bti nakbuurunj.

²⁶ Hënk, biki Itrayel babuur, hënk di di
Naṣibaṭi ajakunj ɸi ulibra wi nul :

« *Aloñ alunj kawoona *Fiyonj pbuuran baka
wal mënṭ biki pntaali pi Jakob baṣë
baṭañan ppokën.*

²⁷ *Uko mënṭ wi wi nḥonunj aji ddo,*

* 10:20 Natenan ɸi Itayi 65.1. * 10:21 Natenan ɸi Itayi 65.2. * 11:4 1 Baṣih 19.10,18. * 11:8 Natenan ɸi Pleṣan 29.3. * 11:10 Pleṣan 29.3; Itayi 6.10; 29.10. * 11:27 Natenan ɸi Itayi 59.20; na ɸi Kañaam 14.7.

*wal wi nkapënanuñ pekadu di baka,
ti bhoñar bi nji kaluñ kado na baka. »**

²⁸ Woli ñaan aten jibi bapokun ptaş *Uñup Ulil Unuura, bawo başoorad Naşibañi, nahilna natiink wa. Kë başë woha biki Naşibañi adatuñ, añał baka ñiki aten ti bhoñar bi abiiñ ado na baatem baka.

²⁹ Aanji teh uko wi adooñ abi ñen ñen, aanji ñilma bañaan biki adooñ abi dat dat.

³⁰ An nanwoon naanwo bayuday nabi pok ptaş Naşibañi, kë aşë bi miiran wi bayuday babiñ apok ptaşa.

³¹ Kë kamiir ki amiiranay, kado kë ahil kak kamiir bayuday bampokun ptaşa.

³² Hënk, Naşibañi ado kë bañaan bti baduka ti ppok ptiinka awo wo ji badëta. Ado do han kahilna kamiir bañaan bti.

³³ In ahilanuñ kaniib pyok pi Naşibañi na uşal untuñ wi nul na iko yi ameeñ? In ahiluñ kame uşal wi nul, in ahiluñ kapiban uko wi akdolun?

³⁴ Hënk di di upiitaniñ ti *Ulibra wi Naşibañi, aji :

« *In ahilanuñ kame uşal wi Ajugun?*

In ahiluñ kawula uşal? »

³⁵ « *In añeeñanuluñ kadoo kayoonk baluk? »**

³⁶ Hënk di uwoon, iko bti iwoona du a, iko bti iñëpna ti a, iko bti iwo pa a. Mndëm manwo ti Naşibañi te mñto! Uwo han.

12

Ubida uhalu ti Krittü

¹ An bayiñ naan, Naşibañi adiimanuñ nja kamiir ki nul, ukaan kë nji kakooñan koot keeri, nawul ñlefan ñawo bñeñan bjeñ banwoon bi Naşibañi abot alila. Wañ ukwoon pdëman pi nakdoon kadëmana ti ñhaaşan.

² Nawutan pdo awo wi bañaan biki umundu wi bajaan bado, nañëpan ñëp nawut Naşibañi añëşan ñhaaş abot awulan ñşal ñhalu. Wal mënñ, nahilan kayikrën uko wi Naşibañi añałun: uko unwoon unuura, uko unlıluñ, unwoon ujinñ piş.

³ Naşibañi awulën bnuura, ukaan kë nji kañpan an bti : « Nawutan kala pdëman ñlefan. Andoli ti an añëpnën ti pfiyaar pi afiyaaruñ Naşibañi adolna uko wi aña'ulun pdo.

⁴ Nwo na uleef uloolan, untumi na iko impañi, kë iko mënñ bti işë pañ iko yi ijaan ilemp.

⁵ Kë hënk di uwoon pa nja : ñtum maakan kë nja ñnwoon biki *Krittü ñşë wo uleef uloolan, andoli awo i bandukiñ.

⁶ Naşibañi ti bnuura bi nul aña ñaan andoli iko impañi na yi atëñul yi awo i kado kalempna. Woli nwo i pdo kañpar Naşibañi, ñdo wa na pfiyaar pi Naşibañi añañun nja.

⁷ Woli nwo i plempar batëñ nja, ñlempar baka. Woli nwo i pjukan batëñ nja, ñdo han.

⁸ Woli nwo i pñëñ batëñ nja, ñdo han. Woli nwo i pñen, ññen bë ññenkyoonk nin uko ulon. Woli Naşibañi aña nja ti pñih, nwo katanman. Woli iwo i pñenk najuuk, ññenkana na mnlilan.

⁹ Nañaladan na batëñtan na manjoonan. Nalowan iko bti inwoon iwuñaan, namëbaan bnuura uko unwoon unuura.

¹⁰ Nañaladan na batëñtan jibi nañaladuñ du katoh, andoli ji taman ti pdëman atëñul.

¹¹ Nawutan nin kawalan iñen. Nañuun kabañ ti plempar Ajugun na uhaaş wi nan bti.

¹² Nalilaan ti mnhañ mi nahañun, namiiran ti mnhaj, nawut kañañan nin pñehan Naşibañi.

¹³ Nadoon kañenk bañaan biki Naşibañi banwoon ti kanuma nabot nado kayeenk bayaan du itohan.

¹⁴ Nañehaan Naşibañi awul bnuura bañaan bankhajanayan ; nañehaana awul baka bnuura, awut kafëp baka.

¹⁵ Nalilaan na banwoon ti mnlilan, nawooni na banwoon ti ñwooni.

¹⁶ Natiinkaran. Nakdo kala mndëm, nañëpën ñëp nawalan ikowan. Nawutan kaşal kaji natit apel bandukiñ.

¹⁷ Nawutan kalukan ñaan andolanay buñaan. Natamaan nado kado uko unuuriñ ti kës ki bañaan bti.

¹⁸ Natamaan nado jibi nahiluñ nawo bnuura na bañaan bti.

¹⁹ An bayiñ naan biki nñaluñ, naklukan nin, nawutan Naşibañi awayëş. Hënk di di Ajugun ajakuñ ti ulibra wi nul : « *Nji dluñ kalukanan, nji dklun katuuman* »*

²⁰ Akak aji :

« *Woli ubon ude başooradu,
wulan baka bade.*

*Kë woli udaan uñj baka,
wulan baka badaan.*

Woli ido han,

ikuñan baka mnkow. »*

²¹ Nakwut buñaan dawatan, nañëpan ñëp nawat da na bnuura bi najaan nado.

13

Pdo katiink baweek biki pñih

¹ Naañ andoli adoon katiink baweek banwoon ti pñih, ñiki pñih bti pawoona du Naşibañi kë banwoon ti pñih, Naşibañi añañun baka ti pa.

² Hënk, ñaan ampokun ptiink banwoon ti pñih apok ptaş uko wi Naşibañi añañun pdo. Bukuñ mënñan Naşibañi akob baka.

³ Na manjoonan banwoon baando buñaan baanwo kado kalënk başih, bandolun buñaan bawoon kado kalënk baka. Kë woli iññal

* 11:35 Natenan ti Yob 41.3.

* 12:19 Pleşan 32.35.

* 12:20 Pleşan 32.35.

keeri pdo kalénk banwoonj ti pshih, dolan bnuura tañ, bataañaru ti uko wanj.

⁴ Na manjoonan bawo balempar Naşibaţi biki aţuunj ti pshih pa bnuura bi nu. Kê işale do buţaan, iwo kado kalénk baka ţiki baka mn-hina mi pweţan. Balempar lempar Naşibaţi kadiimaan udeeb wi nul bankdolun buţaan.

⁵ Iwo keeri kado katiink baka ţiki ime kê uwo uko wi iwoonj kado kado ; iinwo kado wa ţiki iţi udeeb wi Naşibaţi tañ.

⁶ Ukaanj kak kê iwo kado kaluk daaşa. Na manjoonan bakobraar daaşa baji balempar lempar Naşibaţi wi bakdolun hanj.

⁷ Lukan űaanj andoli uko wi iwoonj i pluka. Iwole kaluk daaşa, lukan da ; uko wi iwohanj pluk pshih, lukan wa. Kê hênk kak, iwole ptiink űaanj, tiinkana bnuura ; iwole pdêman űaanj, dêmaana.

Bñalad bi űjaladun

⁸ Nawutan kaţeet nin űaanj alonj. Baţeet bi nan bi űnuur bti bawoonj tañ bñalad bi nañjaladun; űaanj anñalun atênţul ado uko wi *bgah bi Moyit bajakun bti.

⁹ Bgah baji : « Iinkpiint na ahar űaanj », « Iinkfñ űaanj », « Iinkkiij », « Iinkűeebar bka bi atênţu »* w i iko ilonj kak. Kê utup uloolan uşê űonkrên iko mênţ bti yi bgah bajakun, uwoonj : « *űalan atênţu jibi iñalun uleefu.* »*

¹⁰ Pñal atênţul paanji paţija nin buţaan dlonj ; pñal atênţul pawoonj keeri pdo uko bti wi bgah bajakun.

Pbomandêr pa ubi wi Krittü

¹¹ Name wal wi űwoonj hênkunj : wal wi pnaţa ti bnjoy ubani. Unuur wi mbuur uñog nja hênkunj apel wal wi űbaanj ajun jun pfiyaar.

¹² Utejan ulowi, nfa mañogi. Nawulên űduk keeri iko injaanj idolana du bdêm, njej injaanan yi pnak.

¹³ Nawulên űdo kado iko inwoonj itool jibi űaanj ajaanj ado na pnak. Nawulên űwut kande kaweeek, na ukuj na pjuban pi piint na ubida uţop na pñom na bkujar.

¹⁴ Natamaan nanaam na Yetu *Krittü Ajugun ti mnwo mi nan, naţañan pdo kaţaş iko yi űleefan űañalunj kado kado.

14

Pwut kado kabeeh batênţ nja

¹ Nayeenkan ti ptoofan anwoonj aando bi liint ti pfiyaar nawut kado kañom na a ti iko yi aşalun.

² Alonj afiyaar kê iko bti ihinan kade'ana ; kê alonj anwoonj aando bi liint ti pfiyaar afiyaar kê aanwo kade nin uyemaţ ulonj.

³ Anjaanj ade uyemaţ awutan kabeeh anwoonj aanji de wa ; kê anwoonj aanji de wa awutan kado kaji atênţul mênţ aduknaanaa, uñ mênţan awo kak i Naşibaţi.

⁴ Iwo in ado ji nalempar űaanj alonj alemp bnuura kême buţaan? Woli alemp bnuura kême alemp buţaan uten anţu'ulunj ulemp. Kê aşê lunj kalemp bnuura ţiki Ajugun aka mn-hina mi pţênka.

⁵ Alonj aji dêman unuur ulonj kapel űandukiinj, kê balonj baji baji űnuur bti űaliñunj. Andoli aji wo i kamêban ti uko wi afiyaarunj.

⁶ Andêmanunj űnuur űlonj, aji do hanj pa Ajugun. Kê hênk di di anjaanj ade iko bti, ajaanj ade ya pa Ajugun, kabot kabeeba ; kê anwoonj aanji de iko bti aji do hanj pa Ajugun kabot kabeeba.

⁷ Na manjoonan, woli űka ubida kême aket, mênţ nja űwoonj bajug ubida wi nja.

⁸ Woli űka ubida, űka wa pa Ajugun, kê woli űkeţi, űkeţ pa Ajugun ; hênk, woli űwo bajeb kême aket, űwo biki Ajugun.

⁹ Na manjoonan, Krittü aket keţ aşê naţa ahilna awo Ajug banketun na Ajug banwoonj bajeb.

¹⁰ Iwi, we ukaanj kê ikji atênţu aduknaanaa ba? Kê iwi, we ukaanj kê ibeeh atênţu ba? Nja bti Naşibaţi alonj kawayêş nja.

¹¹ Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi : *« Nji Ajugan anwoonj najeb dţupan : bañaanj bti balunj kañup ti kadun naan, bukai bti badêmanaan kadinan kê nji dwoonj Naşibaţi »**

¹² Hênk, andoli ti nja alonj kahepna ti kadun ki Naşibaţi pa uleeful.

Pwut pdo atênţ nja ajuban

¹³ Nawulên űtañan pdo kaji batênţ nja baduknaanaa. Nabiin űţep űep űtu űşal ti pwo űnênkdo uko unktijun pjuban pi atênţ nja.

¹⁴ Pfiyaar pi nfiyaarunj Yetu Ajugun padolên kê mmee, akut ayikrên bnuura kê nin uko ulonj uunwo wo uţop ; uji uwo uţop ti űaanj anşalunj aji uwo uţop.

¹⁵ Woli ide uko ulonj kê utu atênţu kê ajoonj pa iwi, iinkak añala. űaafaraan uko wi ikdeenj utok uhaaş wi űaanj i *Krittü aketaranj.

¹⁶ Kwut keeri uko unwoonj unuura pa iwi ukak uko unkdolun bado kaţiiniyaan buţaan ti iwi.

¹⁷ Na manjoonan, *pshih pi Naşibaţi paanwo uko wi kande kême pdaan, pawo pi pwo natool, btiinkar na mnliian mi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaanj uwul.

¹⁸ űaanj anklemparanj Krittü hênk, aji lil Naşibaţi, bañaanj babot kañala.

¹⁹ Nawulên keeri űdo kala pdo uko unjaanj utij btiinkar na bţênkar ti pfiyaar.

²⁰ Kdo uko wi pde utok uko wi Naşibaţi adolonj. Na manjoonan nin iko ide ilonj iinwo wo iţop, aşê ji ikak iko iţop woli űaanj ade ya aşê do atênţul kê ajot ti pekadu.

²¹ Uko unuuriin uwo pwut kade uyemaŋ, pdaan poot kawut pdo uko bti unktuun atēntu ajuban.

²² Uko wi ikŋsaluŋ ŋi uko mēnt hankan wa pa iwi na Naŋibaŋi. Naan anwoon aanaŋal aji ajuban ŋi uko wi afiyaaruŋ, anuurandēni.

²³ Kē anŋaŋ aji wo na nŋal nŋtēb woli ade kēme adaan uko ulon, Naŋibaŋi aji ji aduknaana, ŋiki uko wi adoluŋ unwoona ŋi pfiyaar pi nul. Uko bti unwoon unwoona ŋi pfiyaar uwo pekadu.

15

Pdo batēnt nja bnuura

¹ Nja nŋfiyaaruŋ aliint ŋi *Krittu nŋwo i kado kamiir banwoon baanka mnhina mēnt, kawut kado uko wi nja nŋaluŋ ŋaŋ.

² Naan andoli awo i kado kala plil atēntul pa bnuura bi uŋ mēntan, kadolna'a ado kayaha ya kadun ŋi pfiyaar pi nul.

³ Krittu ŋi uleeful aanla la uko unililuluŋ, udoo piitana ŋi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji : « *Ikar yi bankariin ibi ŋi nji.* »*

⁴ Iko bti inwoon ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi ipiitana piitana nŋihina nŋme nbot nŋtēpna ŋi kamiir na mntēŋ mi nŋpiit mēnt nŋakwuluŋ nŋkaana mnhaŋ.

⁵ Dñehan Naŋibaŋi anwoon ukumpēs wi kamiir na mntēŋ aŋenan natiinkar nado kado ji Yetu *Krittu.

⁶ Hēnk, an bti nawo ŋi ploolan kadēman Naŋibaŋi Aŋin Ajugun Yetu Krittu.

Pyeenk batēntul

⁷ Nawo keeri kado kayeenk batēntan jibi *Krittu ayeenkanan, mndēm mi Naŋibaŋi manhilna manwinana ŋi mnwo mi nan.

⁸ Na manjoonan dŋupan, Krittu akak nalempar bayuday kadolna uko wi Naŋibaŋi ahonŋuŋ bateem baka kabot kayuuj kē Naŋibaŋi aji do uko wi ajakuŋ.

⁹ Ado haŋ banwoon baanwo bayuday bahilna kak bado kadēman Naŋibaŋi ŋiki aŋaga baka. Hēnk di di upiitaniin ŋi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji :

« *Ukaan kē nji kaluŋ kadēmanu ŋi ptoof pi baŋaŋ biki nŋtaak bti, dluŋ kado kayeehu iyeeh yi pŋaamarēn.* »*

¹⁰ Ukak apiitana aji :

« *An nŋtaak bti nawoon ŋi mnlihan na pntaali pi Ajugun.* »*

¹¹ Ukak apiitana aji :

« *An nŋtaak bti nadoon kadēman Ajugun, an knaali bti nadoon kayeeh mndēm mi nul.* »*

¹² *Itayi *Naŋupar Naŋibaŋi akak aŋiini ŋi uko mēnt aji :

« *Aloŋ ampēnnuŋ ŋi pntaali pi Yete** aluŋ kabi,

ul aknaŋiŋ kaŋiŋ nŋtaak bti ; nŋaŋu mnhaŋ mi nŋa ŋi a. »*

¹³ Dñehan Naŋibaŋi anwoon ukumpēs wi mnhaŋ atumanan mnlihan na mnjeeh wi nafiyaaruluŋ. Hēnk, *Uhaas wi Naŋibaŋi uwulan mnhina, mnhaŋ mahilna mantum ŋi an.

Pŋup uko wi Pawulu aklempuŋ

¹⁴ An bayit naan, dme ŋi bkow naan na manjoonan kē bnuura baŋum ŋi an, kē nawo baŋaŋ bammeeŋ akuŋ ahil kado kajuandēr.

¹⁵ Kē nŋŋe ŋupan nŋup nŋtam ŋi nmbaŋ nlon ŋi kakaarta ki kaleŋanan iko yi nadoon abi juk. Ddo haŋ ŋiki Naŋibaŋi ŋi bnuura bi nul

¹⁶ adolēn kē nji kalempar Yetu *Krittu ŋi kadun ki banwoon baanwo bayuday. Dji kado ulemp uyimanaan wi pŋup *Uŋup Ulil Unuura wi Naŋibaŋi, baŋaŋ biki nŋtaak bti bahilna bawo uŋen unliŋuŋ Naŋibaŋi wi *uhaas wi nul udoluŋ kē uyimani.

¹⁷ Ukaan kē wi nkakuŋ i Yetu *Krittu, dhinan kalilan maakan ŋi uko wi nji kalemparuŋ Naŋibaŋi.

¹⁸ Dñoom kado kaŋup na mntēŋ ŋi uko wi Krittu ŋaŋ, wi adolnuŋ kē ndo banwoon baanwo bayuday kē bakŋaŋ Naŋibaŋi. Krittu ado haŋ aŋtēpna ŋi nŋup na udo wi naan,

¹⁹ ŋi mnhina mi mlagre na iko iŋonjarenaan ŋi mnhina mi *Uhaas wi Naŋibaŋi. Kē hēnk di mpēnnuŋ Yerutalem ayaanŋ te du utaaŋ wi Iliriya aŋup *Uŋup Ulil Unuura wi Krittu aba.

²⁰ Kē nŋŋe bi ŋu ŋu uhaas naan bti ŋi pŋup Uŋup Ulil Unuura du nŋtaak nŋanwoon nŋambaŋ katiinka uko wi Krittu kawutna kaniw du dko di aloŋ adoon abi jun jun.

²¹ Hēnk di njaan kado uko umpiitaniin ŋi *Ulibra wi Naŋibaŋi :

« *Biki bawoon baantŋup uko wi nul baluŋ kawina,*

banwoon baantiink kē baŋiiniyaan uko wi nul baluŋ kate. »*

Pawulu aŋal pya Rom

²² Uko waŋ uneenanaanuŋ nŋyaas nŋtum pbi du an.

²³ Kē hēnkun wi mbaan ulemp wi naan du nŋtaak mēnt abot ado nŋsubal nŋtum nŋi nŋjali pbi du an,

²⁴ dŋal kanuŋŋar na an. Dŋal woli dluŋ aya Etpaŋa kapant kawinan naŋŋe naŋtēnkēn nŋihina mban utaaŋ mēnt.

²⁵ Kē nŋŋe tool hēnkun pya Yerutalem pŋtēnk baŋaŋ biki Naŋibaŋi banwoon da.

²⁶ Banfiyaaruŋ biki nŋtaak nŋi Matēdoniya na Akayi badinan pŋtēnk baŋaŋ bawaan mēnt.

* 15:3 Kaŋaam 69.9. * 15:9 Natenan ŋi 2 Famiyel 22.50; na ŋi Kaŋaam 18.50. * 15:10 Pleŋan 32.43. * 15:11 Kaŋaam 117.1. * 15:12 Yete awoon aŋin Dayit naŋiŋ. * 15:12 Itayi 11.10. * 15:21 Natenan ŋi Itayi 52.15.

²⁷ Aa, badinan pdo haŋ, ašë wo na manjoonan biki p̄tënk baka. Jibi bayuday banfiyaaruŋ Krittü bačokuŋ iko inuura inwoonuŋ du bači yi bayeenkuŋ na banwoon baanwo bayuday, hënk kak di di bukal kak bawoon kačok na bayuday iko yi umundu yi bakaan.

²⁸ Wal wi nji kaluŋ kado kakuran mënč kaba, awul baka iko bti yi bačenuŋ baka, dčëpna du an katool pya Etpaŋa.

²⁹ Dme kē woli dbi du an Krittü kalilan maakan.

³⁰ An bayič naan, kē nšë koočan ti katim ki Yetu *Krittü Ajugun na uŋal wi *Uhaas wi Našibači ujaan uwul nja : nabiin ŋgutan, ŋñehan Našibači pa nji.

³¹ Nañehaan nhil mbuur bayuday banwoon baanfiyaar Krittü. Nañehaan kak iko yi nji kañoočuŋ biki Našibači banwoon du Yerufalem iyeenkana bnuura.

³² Hënk, nhilna woli ulil Našibači kabi du an na mnilan kanoorfën ntiinku na an.

³³ Dñehan Našibači anwoon ukumpëš wi mnjeeh awo na an bti! Uwo haŋ.

16

Pwul mboš

¹ Dŋal nayeenk Febe ñaač i nja anjaan alempar banfiyaaruŋ biki Kenëray.

² Nayeenkana ti ptoofan jibi ñaač ajaan ayeenk bañaan biki Našibači ti katim ki Ajugun, nañënkana ti iko bti yi akluŋ kanuma ŋiki ul ti uleeful ačënk bañaan batum aču na nji ti uleef naan.

³ Dwul mboš *Pritiliya na Akila banjaan bawo na nji ti plempar Yetu *Krittü,

⁴ bukal bambiin anač nač kawul ičuŋ yi baka abuuranaanën pkeč. Dbeeb baka, mënč nji aloolan kabeebuŋ baka, banfiyaaruŋ banwoon baanwo bayuday bti bakak abeeb baka.

⁵ Dkak awul mboš banfiyaaruŋ banjaan bayič du katoh ki baka.

Dwul mboš Epenet i mmaganuŋ anwoon nateek anfiyaaruŋ *Krittü du utaak wi Atiya.

⁶ Dwul mboš Mariya anhaahun maakan na an.

⁷ Dwul mboš Andronika na Yuniya bayič naan ti *Krittü bambiin awo na nji du ukalabuš. Bawo bañaan bantiinkaniin ti banjañan abot afiyaar *Krittü ji mbi ndo kafiyaara.

⁸ Dwul mboš Ampliyat i mmaganuŋ bnuura ti katim ki Ajugun.

⁹ Dwul ma Urabanu anjaan alempar *Krittü na un, na Fitaku i mmaganuŋ.

¹⁰ Dwul ma Apeleč anyuujuŋ kē amëban *Krittü.

Dwul mboš biki katoh ki Arittobulu.

¹¹ Dwul mboš Herodiyon ayič naan.

Dwul na biki katoh ki Nartitu, banwoon biki Ajugun.

¹² Dwul bi Trifena na Trifota mboš, bukal banhaahun maakan ti plempar Ajugun. Dwul mboš Peretida anjalaniin abot ahaah bnuura pa Ajugun.

¹³ Dwul mboš Rufu i Ajugun adatuŋ na anin ankaan awo ni.

¹⁴ Dwul ma Atenkritu na Flegon na Hermet na Patroba na Hermat na bayič baka banwoon na baka.

¹⁵ Dwul mboš Filologu na Yuliya na Nereyu na ača'ul ñaač, na Olimpiya na bañaan biki Našibači bti banwoon na baka.

¹⁶ Nawuladën mboš an bti naboofar bboofar banyimanuŋ. Kntuk ki banfiyaaruŋ *Krittü bti kawulan mboš.

Ŋčup ŋloŋ ŋbaaŋšaani

¹⁷ An bayič naan, dkoočan kooč, nalipariin bañaan banjaan banaakrën bañaan kakuč kaneemanan wi bajaan balač pjukan pi bajukananaŋ. Nalowan baka!

¹⁸ Bañaan ji bukuŋ mënčan baanji balempar *Krittü Ajugun, iyin yi baka yi yi bajaan balempar. Baji baguur na ŋčup ŋtaab ŋi baka ŋčum bañaan banwoon kabač kaloolan.

¹⁹ Na manjoonan pfiyaar pi nafiyaaruŋ Našibači pameečana ti dko bti, ukaan kē uwo mnilan mi naan. Kē nšë ŋal nawo na ŋšal ŋntuŋa, kadolna bnuura kašë kabi kalow low bučan.

²⁰ Našibači anwoon ukumpëš wi mnjeeh awat hënkun Fatana ti ihočan.

Dñehan bnuura bi Yetu Ajugun bawo ti an.

²¹ Timote anjaan alemp na nji awulan mboš, ul na Lutiyut na Yatun na Fotipater bayič naan.

²² Nji Tertiyu mpiitaruŋ Pawulu kakaarta, dwulan mboš ti katim ki Ajugun.

²³ Gayut anyeeknuŋ du katohul awulan mboš. Du katohul di di banfiyaaruŋ bti bajaan bayitiiraan.

Erattut namali i ubeeka akak awulan mboš, na Kwartu ayič nja.

²⁴ [Dñehan Yetu Krittü Ajugun awulan an bti bnuura. Uwo haŋ.]

Mndëm mi Našibači

²⁵ Nawulën ndëman Našibači! Aka mn-hina mi pdolan naliint ti pfiyaar. Uwo waŋ wi wi nji njakuŋ wi nji kačuŋ *Učup Ulil Unuura unktiiniyaanuŋ uko wi Yetu *Krittü, kadiiman manjoonan mammenaniin undi-imaan.

²⁶ Hënkun kakša manjoonan mënč mančëpna ti uko wi *bačupar Našibači bapiičuŋ, uko wi Našibači anwoon aankba ajakuŋ aji udolana, apën awinana ti kadun ki ŋtaak bti ŋahilna ŋafiyaara ŋabot ŋado kačaša.

²⁷ Nawulën ndëman te mnčto Našibači anwoon aloolan anwoon na ušal unčuŋa ti katim ki Yetu Krittü. Uwo haŋ.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaq wi Korint

Uṭup ujuni

Korint dawo ulonj ṭi nbeeka ṇandēmnuj ṇi utaaq wi Akayi unwoonj ṇṭa ṭi utaaq wi Gret. Bañaan batum bambiin afēt ṭi ubeeka mēnt babi wo bañaan banwoonj baanfiyaarun Naṣibaṭi abot awo bado iko iwuṭaan. Pawulu ado uṣubal na kli paaj pa pṭooran pntuk pi banfiyaarun. Wi Pawulu apiitun kakaarta ki, awo du Atiya du ubeeka wi Efet. Bañaan balonj biki pntuk pi banfiyaarun du Korint bapiitulun kahepara uko ulonj wi baṇalun pme. Ji ikaarta bti yi Pawulu, ado alonj kē apiit akuṭ aṇooṭ kakaarta du biki apiitun ka. Kē ṇaan i Pawulu ayilun katimul kawo Foten. Foten awo ṇaan anfiyaarun Krittun kē bañaan baṣe wo baamme'a bnuura. Pawulu ado kakaarta ki apiitun ki ifah itēb. ṭi kateek ṇaan aji win kē banfiyaarun baṭup Pawulu iko itum inṭepun ṭi pntuk pi banfiyaarun mēnt. Kē Pawulu aṣe win iko iwajanṭ inkaan udooni : Bañaan baantiinkar ṭi pntuk pi banfiyaarun. Alonj aya apiitun na ahar aṣin. Banfiyaarun baji baṇooṭ batēnt baka banfiyaarun du uruha wi banwoonj baanwo bayuday. Uko mēnt ukaan kē Pawulu ahepar baka me iko ikowandēnaan yi aktiinkun ijooanaari. ṭi kafah katēbantēn uṭup paaj na ulonj te du uṭup iṇeen na paaj Pawulu aṭeem ṭi iko yi baheparulun. Aṭiiniyaan bniim. Aji na baka balow ṇnton. Aṭiiniyaan kak uko wi pyit pde panwoonj paanji padēman Krittun. Aji na baka bala uṭen wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan uṭēnk pntuk pi banfiyaarun. Aji na baka bado kala bṇalad du uṭup iṇeen na ṇtēb te iṇeen na ṇbaakēr. Akak aṭiiniyaan pnaṭa ṭi pkeṭ. ṭi uba kakaarta, Pawulu aṭup aji aṇal kaya pwin baka kayeenkna iko yi baṭonkrēnun kaṭēnkna bajuuk biki Yerutalem.

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi adun pa nwo nanjaṇan i Yetu *Krittun, ṭiki aṇalun uko mēnt, na Foten ayiṭ nja, ṇpiitanan.

² ṇpiitan, an banfiyaarun Naṣibaṭi nanwoonj du Korint, nanakun ayiman wi nawoonj ṭi ploolan na Yetu Krittun, an nandu'aniin pwo biki nul. ṇpiitun kak bañaan bti banjaan badēman katim ki Yetu Krittun Ajug nja, anwoonj Ajugun akun awo Ajug baka, du dko di bawohan.

³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun bwulan bnuura babot bajoobṭēnan ṇhaaṣ.

⁴ Naṣibaṭi awulan bnuura wi nawoonj ṭi ploolan na Yetu *Krittun ukaan kē nji kabeeba wal undoli ṭi uko wi nan.

⁵ ṭi pwo ṭi ploolan na a pun, nawo bayok ṭi iko bti : ṭi uṭup undoli na ṭi pme bti.

⁶ Na manjoonan, namēban bnuura uko wi ṇṭupanaṇ ṭi Yetu Krittun, bado kē uneej ṭi an aṭoo aliint.

⁷ Hēnk, naankwaan nin uṭen ulonj, wi nawoonj ṭi pyoonk Yetu Krittun Ajugun apēn awinana.

⁸ Ul akun kadolan namēban naliint te ubaaṇṣaani nahilna nawo bañaan biki nin ṇaan awoonj aankka uko uwuṭaan uṭup ṭi baka ṭi unuwr wi akbiin.

⁹ Naṣibaṭi aji do uko bti wi ahoṇun, ul andatanan nawo ṭi ploolan na Abukul Yetu Krittun Ajugun.

Uko wi bpulad ṭi ptoof pi banfiyaarun

¹⁰ An bayiṭ naan, dkooṭan ṭi katim ki Ajugun Yetu *Krittun nawo bti ṭi uṭup uloolan, bpulad baṭaṇ ṭi ptoofan, naṭepēn ṭep natiinkar nawo na uṣal uloolan na uṭup uloolan.

¹¹ An bayiṭ naan, uko unkaan kē nji kaṭiini hanj uwo kē bañaan biki ufēt wi Kēlowe baṭupēn aji bpulad bawo ṭi ptoofan.

¹² Dṇal kaji balonj ṭi an baji baji : « Nji dwo na Pawulu, » alonj kaji « Nji dwo na Apolot, » alonj kaji « Nji dwo na Kefat*. » Alonj kak kaji « Nji dwo na Krittun. »

¹³ Naṣal aji Krittun afaaṣiiri i? Nji Pawulu i i bapaṇun ṭi krut pa an i? Kēme ṭi katim ki naan ki ki nayeeknun batitmu i?

¹⁴ Dbeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi nwoonj mēmbattaar nin alonj ṭi an bē mēnt Kriṭput na Gayut baka,

¹⁵ hēnk nin alonj aankhil kaji nabattaar ṭi katim ki naan.

¹⁶ Yoow, dbaan aleṣ, dbattaar kak biki katoh ki Fēfanat, aṣe wo mēnkak aleṣ me mbattaar alonj kak.

¹⁷ Krittun aanyilēn yil mbi pbattaar, ayilēn yil mbi ṇṭup *Uṭup Ulil Unuura. Aanyilēn pṭup wa na ṇṭup ṇi mntit mi ṇaan najēn, pkeṭ pi Krittun ṭi krut pawutna kawaan udooni.

Uṣal unwoonj unṭuṇa na manjoonan

¹⁸ Uṭup wi pkeṭ pi *Krittun ṭi krut uwo ṇyila pa banneemun aṣe wo pa nja ṇmbuurun mn-hina mi Naṣibaṭi.

¹⁹ Hēnk, Naṣibaṭi aṭiini ṭi *Ulibra wi nul aji : « *Dluṇ katok pntuṇa pi banwoonj na ṇṣal ṇntuṇa, katok mntit mi bantitun*». »

²⁰ In awoonj na uṣal unṭuṇa ba? In awoonj name? In awoonj nali mntum i umundu wi ṇṭa wi? Naṣibaṭi adiiiman kē uṣal unṭuṇa wi mboṣ uwo ṇyila.

* 1:12 Kefat: Katim kalonj ki Kefat kawo Piyeer. ✧ 1:19 Itayi 29.14.

²¹ Naşibaŋi na uşal untuŋa wi nul ado k  umundu uumme'a na uşal untuŋa wi wa. Ulila k  a  pna  i  u p wi n ktu p uŋ abuuran banfiyaaruŋ,  u p m n t uwo wo ji nyila  i k ş ki ba aaŋ baj n.

²² Bayuday baŋal kawin iko i noŋar naan k  banwoon baanwo bayuday bakla pwo na nşal ntuŋa.

²³ k  un nş   up uko wi Kritt  ampaŋaniin. Bayuday baji uko m n t uwo pkar Naşibaŋi, k  banwoon baanwo bayuday baji uwo nyila.

²⁴ K   i ba aaŋ biki Naşibaŋi adatuŋ, bayuday na banwoon baanwo bayuday, Kritt  ajaan adiiman mnhina na uşal untuŋa wi Naşibaŋi.

²⁵ Na manjoonan uko wi bajaan bado nyila  i Naşibaŋi upel nşal ntuŋa  i ba aaŋ baj n, k  pbi şna pi Naşibaŋi papel mnhina mi ba aaŋ baj n.

²⁶ An bayit naan, natenan jibi nabiin awo wi Naşibaŋi adu'anan: ba aaŋ biki bajakuŋ aji bawo na nşal ntuŋa baantum  i an, k  ba aaŋ banwoon na mnhina baantum  i an kak, k  ba aaŋ baweek baantum  i an.

²⁷ Ba aaŋ biki bajakuŋ aji bawo bayila, Naşibaŋi adat dat baka kakowand naan banwoon na nşal ntuŋa. Ba aaŋ biki bajakuŋ aji baanwo na mnhina, Naşibaŋi adat baka kakowand naan ba aaŋ banwoon na ma.

²⁸ Ba aaŋ bampo i, ba aaŋ biki babeehuŋ, ado baka ji ba aaŋ bawaan udooni, Naşibaŋi adat baka kadolna uko wi umundu uşaluŋ aji uka udooni uwaan udooni.

²⁹ H nk nin aloŋ aankhil kado kahomp  i kadun ki Naşibaŋi.

³⁰ Ul adoluŋ k  nawo  i ploolan na Yetu *Kritt , k  ul Kritt  awoon  aaŋ ankaan k  n me uşal untuŋa wi Naşibaŋi. Akaan k  n wo ba ool  i k ş ki Naşibaŋi, ayiman  i kadunul, ul abuuranuŋ nja  i pekaču.

³¹ H nk di di upiitaniin  i *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « Woli  aaŋ aloŋ ajal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adoluŋ. »*

2

U up wi Kritt  ampaŋaniin  i kruit

¹ An bayit naan, wi mbiin du an p upan iko yi Naşibaŋi imbiin amena m nkla la naji dwo  aaŋ anililuŋ mntum k me  aaŋ anwoon na kame.

² Dbaa   p   p aji m nk iiniyaan nin uko ulon umpa i na wi Yetu *Kritt , ul i bapanuŋ  i kruit.

³ Dbi du an na pbi şna na blal, al nk akat kat.

⁴ Pjukan pi naan na n up  i nji ka upanaŋ  aaŋ nwo n up  ilil  i name, mnhina mi *Uhaaş wi Naşibaŋi manwinaniin h nk,

⁵ kadolna pfiyaar pi nan pawut kana na  i uşal untuŋa wi  aaŋ naj n paş  pana na  i mnhina mi Naşibaŋi.

Uşal untuŋa wi Naşibaŋi

⁶ Ba aaŋ banliintuŋ  i pfiyaar kakşa, n up baka n up  i uşal untuŋa, k  uş  wo uunwo wi umundu wi, wi başih biki wa, bandoon abi kaba ba.

⁷ Uko wi n kt iiniyaanuŋ uwo uşal untuŋa wi Naşibaŋi wi ba aaŋ bawoon baamme, Naşibaŋi adoluŋ k  uwo, wi awoon aando bi paş umundu, kad manaan nja.

⁸ Nin naşih aloŋ i umundu wi aamme uşal untuŋa m n t, woli bawo lah na wa, baankpaŋ Ajugun anwoon na mnd m.

⁹ H nk di di upiitaniin  i Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Uko wi nin pk ş pawoon paanwini, uko wi nin kaba  kawoon kaantiinki, uko wi nin uşal uwoon uunşali, wi wi Naşibaŋi ahankuŋ pa banjaluluŋ. »**

¹⁰ Nja biki Naşibaŋi a  pnuŋ  i *Uhaaşul adiiman uko m n t. Uhaaşul ujaan ujeehan iko bti kado ban du uşal wi nul unlowuŋ.

¹¹ In ameeŋ uko unwoon  i uşal wi  aaŋ naj n b  m n t uhaaş unwoon  i a wa? K  h nk kak di di nin  aaŋ awoon aamme uko wi Naşibaŋi b  m n t *Uhaaşul wa.

¹² Uhaaş wi n eenkuŋ unwoon uhaaş wi umundu wi, uwo Uhaaş wi Naşibaŋi  hilna  me iko inuura yi a enuŋ nja.

¹³ N nk iiniyaan uko m n t na n up  i nşal ntuŋa  i ba aaŋ baj n, n iiniyaan wa na n up  i Uhaaş wi Naşibaŋi ujukanuŋ nja, a up iko yi wa ba aaŋ banwoon na wa.

¹⁴ K   aaŋ anwoon aanwo na Uhaaş wi Naşibaŋi aanji hinan pyeenk iko yi wa,  iki iji iwo wo ji nyila  i a. Aanhinan kame ya,  iki  aaŋ aji me ya woli Uhaaş wi Naşibaŋi uwo  i a  a .

¹⁵  aaŋ anwoon na Uhaaş wi Naşibaŋi aji me iko bti, k  bandukiin baş  wo baanji bahil pme'a kadoo kahil ka up  i a.

¹⁶ Upiitana  i Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *In ameeŋ uşal wi Ajugun kadoo kawuluŋ m ntan uşal? »** K  nja nş  me uşal wi *Kritt .

3

P om  i p oof pi banfiyaaruŋ

¹ K  an bayit naan, m ntini na an ji ba aaŋ biki, banjaan ba aş *Uhaaş wi Naşibaŋi, d ini na an ji ba aaŋ biki banjaan ba aş iko yi  leef  i baka  aŋaluŋ. Nahum nwo bapo  bampo i  i uko wi pfiyaar *Kritt .

² Ukaan k  nwulan mntow k  nadaani, m nwulan pde pantamuŋ, naando bi hil pde pa. Te h nkuŋ naando bi hilan pde pa,

³  iki nahum nwo ba aaŋ bank aşuŋ iko yi  leef  i baka  aŋaluŋ. Woli bkujar na

pnjom pawo ƚi ptoofan, naanwo wo bañaan bankntaşun iko yi nleef nƚi baka njanaluŋ ado iko yi bañaan biki umundu bajaan bado i?

⁴ Woli aloŋ aji : « Nƚi dwo na Pawulu, » kè aloŋ kak aji : « Nƚi dwo na *Apolot, » naanwo wo bti bañaan biki umundu i?

⁵ In awoon Apolot? Kè in awoon Pawulu? Nwo balempar Naşibaƚi biki naƚèpnun aƚiyaar ; andoli ƚi un Ajugun aƚu'uluŋ ulemp mènƚ.

⁶ Nƚi dtepiin bko, Apolot kè atulan ba, kè Naşibaƚi aşaan anaƚan ba.

⁷ Hènk, antepiinŋ na antulanunŋ baanwo nin uko ulon, Naşibaƚi anjaan anaƚan bko awoon uko ulon.

⁸ Antepiinŋ na antulanunŋ bawo baloolan, kè andoli ƚi baka aşè luŋ kayeenk baluk bi nul banklinunŋ na ulemp wi adoluŋ.

⁹ Nƚa nlemp lemp na Naşibaƚi, kè an naşè wo uƚeeh wi nul, nawo katoh ki awoon ƚi pniv.

¹⁰ ƚi bnuura bi Naşibaƚi awulunŋ, ƚi naniw nanuura dtef itap yi katoh kè aloŋ aşè niw katoh. Naaŋ andoli atenan bnuura jibi akniwi ƚi itap yuŋ duuƚ.

¹¹ Kè nin aloŋ aşè wo aanhil kaƚu itap ilon impaƚi bè mènƚ inwoon da ya ; itap mènƚ iwoon Yetu *Krittu.

¹² Naaŋ ahil kaniw na uwuuru, untaam, mnlaak mnuura, imul, pjaagal.

¹³ Uko wi akjejaan pniwna, ulemp wi nul uluŋ kawinana ƚi unuur wi pwayèş. Unuur mènƚ bdoow bado upèn uwinana, buŋ mènƚ badiiman ulemp wi ñaan andoli adoon.

¹⁴ Woli uko wi aniwun unaf aliint, ayeenk katuum ;

¹⁵ uşale yik, awaanandèn kaşè buura buur ƚi ñaan ambuurun pyik.

¹⁶ Naamme kè nawo katoh ki Naşibaƚi i, kè *uhaaş wi nul uwo ƚi an meet i?

¹⁷ Woli ñaan aloŋ atok katoh ki Naşibaƚi, un mènƚan Naşibaƚi atoka. Katoh ki Naşibaƚi kayimani, katoh mènƚ kawoon an.

¹⁸ Nin ñaan awutan kaguur uleeful! Woli ñaan aloŋ ƚi an aşal aji awo na uşal untuŋa wi umundu wi, akakan nayila ahilna akak ñaan anwoon na uşal untuŋa na manjoonan.

¹⁹ Uşal untuŋa wi umundu wi uwo nƚila ƚi kèş ki Naşibaƚi. Hènk di upiitaniinŋ ƚi Ulibra wi Naşibaƚi aji : « *Aji mob banjakuŋ aji bawo na nşal ntuŋa ƚi kaguuru ki baka.* »^{*}

²⁰ Ukak apiitana aji : « *Ajugun ame nşal ntuŋa bañaan bantunja, ame kè nawaan udooni.* »^{*}

²¹ Ukaan kè ñaan aanwo kado kahompna bañaan bajèn ; an nakaan iko bti na bañaan bti :

²² uwole Pawulu, uwole Apolot, kème Kefat*, uwole umundu, uwole ubida, kème

pkeƚ, kème uko wi nta na wi faan, an nakaan iko bti na bañaan bti.

²³ Te an Krittu aka'anan, kè Krittu ul, Naşibaƚi aka'uluŋ.

4

Balempar Krittu

¹ Kè un, nawo kajejun keeri ƚi balempar *Krittu, bañaan banwoon bamali biki Naşibaƚi aƚuunŋ pdiiman bañaan iko yi nul immeniinŋ.

² Namali awo kado kalempar ajugul na uhaaş ujint.

³ Kè nƚi nşè wo mènƚo aten me nawayèşaan kème uruha wi bañaan bajèn uwayèşaan, mènka kak na pwayèş uleef naan.

⁴ Uhaaş wi naan uunjakèn aji djubani kè nşè wo kakşa mènƚi dwo natool ; Ajugun akwayèşaanunŋ kaƚup.

⁵ Ukaan kè naanwo i kataran pwayèş: nayoonkan unuur wi Ajugun akbiinŋ. Ul akluŋ kado iko immeniinŋ yi bdèm ipèn iwinana, kadiiman iko inwoon ƚi nşal ntuŋa bañaan. Wal mènƚ Naşibaƚi adèman ñaan andoli kaliŋan na ulemp wi adoluŋ.

⁶ An bayit naan nakaan kè nteƚna ƚi uko wi Apolot na wi naan nahilna najukna ƚi un pwut kado umpaƚi na uko wi bapiitunŋ. Hènk, nin aloŋ ƚi an awutna kado kahomp kaji awo na imonŋ kème na undu.

⁷ Iwi, in adoliinŋ kè ipel bandukiinŋ ba? We wi ikaan, bè iinyeenk yeenk wa ba? Kè wi iyeenkunŋ wa, we uwoon pdo kahomp kawo ƚi baantenu ten wa ba?

⁸ Naşal aji nado bi kaka uko wi nanumiinŋ bti i? Naşal aji nado bi wo wo bayok i? Kè nakak başih adukun kafet i? Na manjoonan, dñehan nakak başih, nşihilna nşih na an.

⁹ Naşibaƚi awo wo ƚi aƚu un nwoonŋ banjaniŋ du kafet ƚi bañaanŋ banjabanunŋ ataan na pkeƚ. Nkak bten bi umundu bti : nwanjuƚ na bañaanŋ bajèn.

¹⁰ *Krittu akaan kè nwo bayila, kè an naşè şal aji Krittu akaan kè naji naji nawo na uşal untuŋa. Un nşihina, kè an naşè wo na mnhina. Badèmanan kè un başè walanun.

¹¹ Te nta, nwo na ubon, udaan kè utjun, nwo byişu, nwo ƚi mnhaj, nwaanŋ dko dtef, nwo ƚi pñaay na dko,

¹² nwoor ƚi ulemp wi iñen yi nun. Woli ñaan akarun, nƚi nñehandèra bnuura ; ahajanun le, nƚimiri ;

¹³ woli ñaan aƚup buƚaan ƚi un, nƚi ntuŋ bnuura ƚi a. Te nta nwo uko unwuŋunŋ ƚi mboş awo uko wi bañaan bti bagatuŋ.

¹⁴ Mèmpiitan piit hènƚ nakownaana, dpiitan piit ƚi babuk naan biki njanluŋ maakan nahilna name.

* 3:19 Yob 5.13.

* 3:20 Kañaam 94.11.

* 3:22 Kefat: Katim kalonŋ ki Kefat kawo Piyeer.

¹⁵ Woli nado ka bañaan iñeen week nyaas iñeen week (10 000) bankjukananan bgah bi *Krittu nakaha așinan aloolan : nakak babuk naan ti Yetu Krittu wi nșupanan *Ușup Ulil Unuura.

¹⁶ Dkooșan keeri, nadoonaan nado kado ji nji.

¹⁷ Uko waș ukaaș kē nyil du an Timote anwoon abuk naan ti Ajugun i nșaluș maakan kē abot amēbanaan, aluș kaleșanan mnwo mi naan wi nwoon ti ploolan na Krittu Yetu mantaanuș na uko wi njaan kajukan banfiyaaruș bti ti dko bti.

¹⁸ Balon badeen ișanan awo ti phomp așal aji mēnkak du an.

¹⁹ Kē nșē bi du an unukjon woli ulil Ajugun katen bahomp mēnt. Woli dluș aban, mēnken nșup ni baka šaș, dten me baka mnhina na manjoonan.

²⁰ *Pșih pi Nașibați paanwo ti nșup šaș, pawo ti mnhina.

²¹ We wi nahokanuș keeri? Nașal mbi du an na pmul kēme mbi du an na ușal na pjoob bkow?

5

Mnwo mnwușaan ti pntuk pi banfiyaaruș

¹ Na manjoonan, baji bașiiinyaan mnwo mnwușaan ti ptoof pi nan, mnwo mnwușaan mandoon awo maanwo du banwoon baanfiyaar Nașibați : šiiint alon adoo ya apiint na ahar așin.

² Kē nașē homp, nawo lah kawo ji bañaan banwoon na puum kado šiiint mēnt apēn ti ptoofan.

³ Nji kē nșē wo mēnwo da na an, uhaaș wi naan kē ușē wo da, ddo bi wayēș wayēș šiiint andoluș uko mēnt ji šiaan anwoon da, amaar.

⁴ Ddo uko mēnt ti katim ki Yetu Ajugun. Aa, wal wi nakluș kayit, nșē wo ti ptoofan na uhaaș, mnhina mi Yetu Ajugun manwo da na nja,

⁵ nașē nawutar šiiint nawușaan mēnt *šatana, uleef wi nul utoknaana. Hēnk uhaaș wi nul ușē uluș ubuur ti unuur wi Ajugun akwayēșuș bañaan.

⁶ Naanwo i kado kahomp nin! Naamme kē uko untiinku utajanaan pșon ujaan unășan pșon ptum i?

⁷ Napēnaan uko utajanaani pșon ujon, nakakna pșon phalu, bañaan bajint ti kēș ki Nașibați. Nado bi wo wo bajint. *Krittu anwoon unkaneel wi *Ufettu wi Mbuur awul kașușul pa nja.

⁸ Nawulēn keeri ndo ufettu, nșut kawo na mnșot na ipekadu ji ipoom inwoon na uko utajanaani pșon ujon, nșo bañaan bajint ti kēș ki Nașibați, banjaan bașup manjoonan, banwoon ji pșon phalu.

⁹ Ti kakaarta kalon ki mpiitanan djakan aji nalow bañaan banwoon ti pjuban pi piint.

¹⁰ Wi njakuș haș, mēnt bajuban ti piint bti biki nji kașiiinyaanuș, kēme bañēbar iko, kēme baguuru, kēme banjaan badēman nșon. Woli hēnk di njakuș lah, napēn ti umundu!

¹¹ Uko wi nșaluș lah kașupan uwo nawut kanaakiir na šiaan anjakuș aji awo i *Krittu așē wo ti pjuban pi piint kēme añēbar iko, kēme adēman nșon, akuutar, akuj, kēme awo naguuru. Naando wo wo kașok pde na šiaan mēnt.

¹² Nji dkaan na pwayēș bañaan banwoon baanwo biki Krittu i? Nin! Mēnt banwoon biki Krittu biki nșoon i kawayēș i?

¹³ Nașibați akluș kawayēș banwoon baanwo biki Krittu. Nadolan jibi *Ulibra wi Nașibați ușu'anan pdo : « *Napēnaan šiaan nașot ti ptoofan.* »*

6

Pņom na uruha ti ptoof pi banfiyaaruș

¹ Woli alon ti an aka uhok na ayișul ti *Krittu, hum di di ajaan aňoom kaňooșa pwayēș du banwoon baamme uko unwoon utool ti kadun ki Nașibați, kawo aanji šooșa du banwoon biki Nașibați bawayēșa?

² Naamme kē bañaan biki Nașibați bakluș kawayēș umundu i? Kē woli nawoon i kawayēș umundu, nabiișna pwayēș iko impoți i?

³ Naamme kē nșluș kawayēș nșwanjuș i? Kē hum di di nșoon nșnhil kawayēș iko yi umundu wi ba?

⁴ An kē nașē ji naka uhok ti iko yi umundu wi kașē ya du bañaan biki banfiyaaruș *Krittu bașuuș bawayēș bawaan udooni.

⁵ Dșiiini hēnk nakownaana. Naanwo na šiaan alon ti an anwoon na ușal untușa anhiluș kawayēș uhok ti ptoofan i?

⁶ Kē nașē ji nado anfiyaaruș Krittu aya na ayișul ti Krittu uruha, kabaa beeh kaňooșa du kadun ki banwoon baanfiyaari.

⁷ Na manjoonan pdo kado uruha ti ptoofan pado bi diiman diiman kē najoti. We ukaan kē naambaa țēp țēp adinan badolan bușaan ba? We ukaan kē naankwut bakiiian ba?

⁸ Kē nașē ji nabaa țēp țēp kado bușaan, kakii bandukiin, kadoo do haș na bayișan ti *Krittu.

⁹ Naamme kē banjaan bado bușaan baankluș kawo du *Pșih pi Nașibați i? Natiinkan bnuura : bañaan banjaan bajuban pjuban pi piint, banjaan badēman nșon, bașupan, banjaan bapiint na biint ji baka, kēme baat ji baka,

¹⁰ bakii, bajaan bañēbar iko, bakuj, bakuutar na baguuru baankwo du Pșih pi Nașibați.

¹¹ Kê hênk di baloŋ ti an babiin awo. Kê Naşibaŋi i nja aşê tēpna ti Yetu Krittū Ajugun na *Uhaaş wi nul aŋow ipekadu yi nan, kê nakak ayiman, adolan kê nawo batool ti kêş ki nul.

Pmēban uleefji dko di *Uhaaş wi Naşibaŋi ufētūŋ

¹² Baloŋ baji baji : « Nji, dhinan kado iko bti, » kê iko bti işē wo iinnuura pa ŋaan. Aa, dhinan kado iko bti, kê nşē wo mēnkđinan uko uloŋ udo kaŋoŋēn.

¹³ Baloŋ ti an baji baji : « Uko ude uwo wi kayiŋ, kê kayiŋ kawo ki uko ude, » kê Naşibaŋi aşē luŋ kaba na yul bti. Kê uleef uşē wo uunwo wo pdo kajubanaan pjuban pi piinŋ, uwo wi Ajugun, ul amēbanuŋ wa.

¹⁴ Kê Naşibaŋi, annaŋaŋuŋ Ajugun ti pkeŋ, akak aluŋ kanaŋan nja ti pa na mnhina mi nul.

¹⁵ Naamme kê uleef wi nan uwo kafah kaloŋ ki uleef wi *Krittū i? Djei keeri uleef wi Krittū kado uleef wi naŋuunk i?

¹⁶ Naamme kê ŋaan anyaan anaakiir na ŋaaŋ naŋuunk aji kak kawo ŋaan aloolan na a i? Na manjoonan upiitana aji ti Ulibra wi Naşibaŋi : « *Bukal batēb bakak ŋaan aloolan.* »[☆]

¹⁷ Kê hênk kak di di ŋaan annakiirun na Ajugun, ajaan akak uhaaş uloolan na a.

¹⁸ Nadoon kaŋi keeri pjuban pi piinŋ. Pekadu dloŋ dmpaŋi di ŋaan adoluŋ dawo du uleef bđig, kê anşaan ajuban pjuban pi piinŋ aji juban uleeful.

¹⁹ Naamme me kê uleef wi nan uwoŋ dko dyimanaan di *Uhaaş wi Naşibaŋi ufētūŋ i? Uwo ti an, Naşibaŋi awulanan wa. Mēnt an keeri nakaan uleefan.

²⁰ Naşibaŋi anugan nug ti prees pweek. Nadoon kadēmana keeri na uleefan mēnt.

7

Bniim

¹ Hēnkun, dbi ti uko wi nabiin aheparaan aji me unuura ŋiinŋ aŋo bē aankwo na ŋaaŋ.

² Uko wi njakuŋ wi : jibi nameeŋ kê ŋaan ahinan kajot ti pjuban pi piinŋ, dşal aji ŋiinŋ andoli aji wo kawo na aharul, ŋaaŋ andoli kak awo na ayinul.

³ ŋiinŋ adoon kado uko wi awoŋ i kado kado na aharul, ŋaaŋ kak ado wi awoŋ kado.

⁴ Mēnt ŋaaŋ akaan uleeful, ayinul a ; kê hênk kak di di ŋiinŋ awoŋ aanka uleeful, aharul akaan wa.

⁵ Nawutan keeri kaneenandēr ŋleefan bē naaŋto ŋo awat ti ploolan kalowiir ŋwal ŋloŋ, kahilna kawo ti pŋehan Naşibaŋi. Woli nabaa, naşē kak, kaŋi *Fatana abi ado na pguuran ŋiki naanji nahil pmēban ŋleefan.

⁶ Uko wi nŋupun wi, mēnjakan aji uwoŋ uko wi pdo kado, dji nahil kado wa.

⁷ Kê nşē hokan baŋaan bti bawo ji nji, bawut kaniim. Kê ŋaan andoli aşē ji yeenkna du Naşibaŋi uŋen umbaan kabi wo wo wi nul, aloŋ aji yeenk wi bniim, undu kayeenk wi pduka nayoŋ.

⁸ Kê nşē ji na biinŋ na baaŋ banwoŋ baanwo ti bniim, kê unuura baduka haŋ ji nji.

⁹ Başale wo baanhil pmēban ŋleef ŋi baka, bawo kawo ti bniim. Uhokan ŋaan awo ti bniim kê di pkeŋ na uyen.

¹⁰ Kê banşaan awo ti bniim, uko wi nŋuun baka pdo wi, dbaa ji nji, uko wi Ajugun aŋuun pdo wii wi : ŋaaŋ anniimiin aanwo kagar na ayinul.

¹¹ Kê woli agar na a, awo kaduka hênk kēme kakak kaŋiinkar na a. Kê hênk kak di di ŋiinŋ awoŋ aanwo kagar na aharul.

¹² Kê nşē ŋal kaŋupan kak uko uloŋ, nji ti uleef naan djakuŋ, mēnt Ajugun a : ŋiinŋ anfiyaaruŋ *Krittū awole na ŋaaŋ kê awo anwoŋ aanfiyaara, kê ŋaaŋ adinan pwo ti bniim, aanwo kagar na a.

¹³ Kê ŋaaŋ anfiyaaruŋ Krittū awole na ŋiinŋ anwoŋ aanfiyaara, kê adinan pwo na a, aanwo kagar na a.

¹⁴ ŋiinŋ anwoŋ aanfiyaari, aharul mēnt aji dola akak najinŋ ti kêş ki Naşibaŋi, kê ŋaaŋ anwoŋ aanfiyaari, ayinul mēnt aji dola akak najinŋ. Woli mēnt hênk da lah, babukan kawo baŋoŋ ti kêş ki Naşibaŋi, kê jibi uwoŋ hênk, bawo bajinŋ.

¹⁵ Kê woli anwoŋ aanfiyaar Krittū aŋal pgar, agaran ; ŋiinŋ kēme ŋaaŋ anfiyaaruŋ aanwo katanana wal mēnt. Na manjoonan Naşibaŋi adu'an nawo ti mnjeeh.

¹⁶ Iwi ŋaaŋ, imehaara me iluŋ kabuuran ayinu i? Kê iwi ŋiinŋ imehaara me iluŋ kabuuran aharu i?

Pwo jibi Naşibaŋi ajakuŋ ŋwo

¹⁷ Woli mēnt uko wi nŋiiniyaanuŋ hēnkun wa, ŋaan andoli awo kawo jibi Ajugun aŋenuluŋ kê awo, jibi abiiŋ awo wi Naşibaŋi adu'uluŋ. Uko mēnt wii wi njakuŋ na banfiyaaruŋ bti bado kaŋaş.

¹⁸ Woli ŋaan aloŋ ti wal wi adu'aniin awala katēmp, adukiin haŋ. Woli aanwala katēmp wal wi adu'aniin, awutan kado bawalana katēmp.

¹⁹ Pwala katēmp paanwo nin uko uloŋ, kê pwo iinwala katēmp paanwo nin uko uloŋ ; uko unkaan udooni, uwo pŋaş iko yi Naşibaŋi aŋuun pdo kado.

²⁰ Aa, ŋaan andoli adukiin jibi abiiŋ awo wal wi Naşibaŋi adu'uluŋ.

²¹ Woli iwo najuuk ti ulemp wal wi idu'aniin, kŋoo kaŋaaf uko uloŋ. Kê woli ihil kabuur, buuran.

22 Na manjoonan, ñaaj i bakjuukntënuj ti ulemp yi Ajugun adu'ulun, awo najeeh ti kës ki Ajugun, kè ñaaj anwoon najeeh wi adu'aniinj awo najuuk ti ulemp i *Krittü.

23 Naşibaţi anugan nug ti preeş pweek, nawutan keeri kakak bajuuk ti ulemp biki bañaaj bajën.

24 An bayiţ naan, dkak aţupan : andoli ti an adukiin ti kadun ki Naşibaţi jibi abiiņ awo wal wi adu'aniinj.

Ţi uko wi bañaaj banwoon baando bi wo ti bniim

25 Ţi uko wi bañaaj banwoon baando bi wo ti bniim, Ajugun aantupën uko wi pţu'an nado kado, kè nşë wulan uşal naan. Naşibaţi awulunj mñaaga mi nul, ukaaj kè nawo katiinkën.

26 Jibi umundu utokiņ hënkuj uko wi nşaluj aji unuura uwo ñaaj andoli aduka jibi awoonj.

27 Woli iniimi, wutan kala pgar na ñaaf. Woli iiniimi, wutan kado kala bniim.

28 Kè işale aniim, iinjubani ; woli neegani aniimaa, aanjubani ; kè bañaaj bannimiinj başë luņ kahaj, ukaaj kè nņal kalowanan mnhaj mënţ.

29 An bayiţ naan, uko wi nņaluj kajakan wii wi : uba umundu uņogi. Hënkuj banwoon na baat bawoon ji baanwo na baka,

30 bankwooniņ bawoon ji baankwooni wooni, banwoon ti mnllilan bawoon ji baanllilan lilan, banknuguj bawoon ji baanka ka,

31 banwoon ti iko yi umundu wi badoon ji banwoon baanwo ti ya. Umundu jibi uwoon hënk uba hënkuj.

32 Kè nşë njal nawut kawo ti manţaaf. Ńaaj anwoon aanniimi aji ţaaf iko yi Ajugun, aji şal jibi akliluli.

33 Kè anniimuj aşë ji ţaaf iko yi umundu, aji şal jibi aklili aharul,

34 wal mënţ aji wo na nşal nţëb. Kè hënk kak di di ñaaf anwoon aanniimaa, na ñaaf anwoon aando bi me ñiinj bajaaj baţaaf iko yi Ajugun, kahilna kawo ti kës nul bajinj ti uleef na ti uhaaş. Kè anniimiņ aşë ji şal iko yi umundu, aji şal jibi aklili ayinul.

35 Dţup uko mënţ pa bnuura bi nan ; męnal njal pţu'an pkuņ pi nawoon naanhinani. Dņal nado uko unwoon unuurnaaniņ naşë namëban ti Ajugun naliint, nalin ti ul tañ.

36 Hënkuj, woli ñiinj ajok ñaaf, aşë win kè aanhil pmëban uleeful, kè ñaaf akëş bniim, animana, mënţ pekadu da.

37 Bë woli ñiinj aşaluj bnuura du uhaaşul meet, nin aloņ aanwuuka wuuk, kè uwo uko wi aņaluj, kè aji ayukana, aankpiinj na a, aankniima, uņ mënţan ado bnuura.

38 Hënk, ñaaj anniimuj ñaaf i ajokuj ado bnuura, kè anşaaņ awo aaniimi aşë do bnuura kak apel.

39 Ńaaf aji wo kawo na ayinul nwal bti wi awoon najeb, kè woli ayinul abi akeţ ahina kaniimar na ñaaj i aņaluj, bubara awo i Ajugun.

40 Kè nşë şal aji woli aduka jibi awoon, anuurandën kapel. Nji kak dşal aji dwo na *Uhaaş wi Naşibaţi.

8

Ţi uko wi pde uyemaţ wi mngur

1 Hënkuj, dbi ti uko wi uyemaţ wi mngur. Nme kè nja bti nwo na kame ti uko mënţ. Kè kame kaşë ji kado ñaaj adeeņ iganjan kahomp, uņal kè uşë ji udo bañaaj baya kadun.

2 Woli ñaaj aşal aji ame uko ulonj, aando bi me jibi awoonj i kame.

3 Kè ñaaj aşale njal Naşibaţi, uņ mënţan Naşibaţi aji me a.

4 Ţi uko wi pde uyemaţ wi mngur keeri, nme kè iko yi bañaaj bajaaj badëman kawo wo ji iwo Naşibaţi iinwo nin uko ulonj ti umundu, kè Naşibaţi awoha aloolan.

5 Na manjoonan udo ka iko itum du baţi na ti mboş yi bañaaj bajaaj badu Naşibaţi na Ajugun,

6 kè nja nşë fyaar kè Naşibaţi awoha aloolan, Aşin nja a ; iko bti iwoona du a, kè ul akaaj kè nka ubida. Kè Ajugun aloolan awohanj, Yetu *Krittü a, iko bti itępna ti a, kè nja nkak aţępna ti a aka ubida.

7 Kè mënţ bañaaj bti başaaņ ame uko mënţ. Banfyaaruņ baloņ banţaaluj ţfa pdëman iko ilon yi bajaaj badu Naşibaţi mënţ baji bade nyemaţ mënţ kaşë ţu ti uşal te hënkuj kè bawo ti bţęjan. Hënk, uşal wi baka unwoon uunliinti uşë kak kaţop.

8 Mënţ uko ude ukdoluj nja nhil nnaţ ti kadun ki Naşibaţi : woli nęndee, nęnkwaan nin uko ulonj ; woli nđee, nęnkka nin uko ulonj.

9 Naţafaraan kakşa uko wi badinananaj pdo wi nawoon banfyaaruņ udo bayiţan ti *Krittü mënţ biki nşal njawoon njanliinti bajuban.

10 Woli ide du kaduj ki iko yi bajaaj badëman kadu Naşibaţi, iwi immeen kè ihil pdo wa, kè anfyaaruņ Krittü aloņ i uşal uwoon uunliinti awinu, iinşal aji itęntëna ado kade nyemaţ nji mngur i?

11 Hënk, ido na kame ki nu kè anwoon aanliint uşal kè aneemi, ayiţu mënţ i Krittü akeţaruņ.

12 Wal wi najubanuņ haņ bayiţan ti Krittü, atok nşal nji baka njanwoon njanliinti, najuban juban Krittü.

¹³ Ukaanj k  woli uko ude ulonj ukaki kado ayaŋ naan ajot, kahokan pwut kade wa kawutna kado ajot.

9

Uko wi nanjaŋan awoonj i kado

¹ J m badinanaan pdo iko bti i? M nwo *nanjaŋan i? M nwin Yetu Ajugun i? M nŋ nji dtjjananj   bgah bi Ajugun i?

² Woli m nwo nanjaŋan  i k s ki balonj, dwo kawo a  i k s ki nan ; na manjoonan an najaanj nadiiman k  nji dwo nanjaŋan wi nawoonj baloolan na Ajugun.

³ Uko wi nji kateemunj banklatnunj wii wi :
⁴ n nka na pka uko ude na udaan  i ulemp wi p up *U up Ulil Unuura i?

⁵ N nka na pjei ayaŋun  i *Krittu awo aharun jibi banjaŋan bandukiinj na babuk aŋin Ajugun na Kefat* i?

⁶ Nji na Barnabat  aŋ nwoonj kado kak ulemp wi iŋen yi nun kadeena i?

⁷ Nabi tiinka k  baji nangoli akdukunj uko wi akdeej i? In ajaanj ado u eeh kaŋ  wo aanj i deena wa? In ajaanj ado batani kaŋ  wo iinj i kdaan mntow mi batani m nŋ ba?

⁸ D jiinyaan iko yi baŋaanj baj n bajaanj bado nahilna nayikr n, k  *Bgah bi Moyit bakad a iinyaan uko m nŋ kak.

⁹ Na manjoonan, upiitana  i Bgah bi Moyit aji : « *Iinwo kaneenan uwit unklempariinj pfeer wal wi kakit kabanunj.* » * Naŋiba i aji  aaf  git i?

¹⁰ M nŋ nja nkaanj k  a iini haŋ i? Aa, nja nkaanj k  uko m nŋ upiitanaa. N anj anjaarunj na ankitunj baji baha  k  balunj kayeenk kafah ki baka  i uko wi bakitunj.

¹¹ K  un n tepiinj iko inuura inwoonunj du Naŋiba i  i an, naŋal aji n nwo i pyeenk du an kapelan iko inuura yi umundu wi yi n numiinj i?

¹² Woli baŋaanj balonj bampa i bayeenk iko m nŋ  i an, un n nwo i ka  p   p kayeenk ya kapelan i?

K  n s  wo n n o aten uko m nŋ, nbaa   p   p amiir iko bti kawutna kaneenan *U up Ulil Unuura wi *Krittu uya kadun.

¹³ Naamme k  baŋaanj banjaanj balemp du *Katoh Kaweek ki Naŋiba i baka na pdeena da i? Aa, bank erjanunj du *umeeŋa wi mngr baka na pyeenk  i iko in erjanunj da.

¹⁴ K  h nk kak di di Ajugun ajakunj na bankn upunj U up Ulil Unuura aji bawo kadeena pdo ka up u up m nŋ.

¹⁵ K  nji  i uleef naan n s  wo m nhepar iko m nŋ bti. M nkpiit piit kayeenkna iko m nŋ: na manjoonan, dhokan kake ! Uko wi nji kanahnunj, nin n aanj aantok wa.

¹⁶ M nwo kado kahomp kaji d up *U up Ulil Unuura, uwo uko wi Naŋiba i a u' nunj pdo. Woli m n up wa, kawu  n.

¹⁷ Woli uwo lah uko wi nji  i uleef naan njakunj aji ddo, kaka baluk ; k  uŋ  wo uunwo haŋ, Naŋiba i a u' nunj pdo wa.

¹⁸ K  we uwoonj baluk naan keeri? Uwoonj ndo ka up U up Ulil Unuura wi nji ka upunj, kawo m nklempeŋaana wa.

¹⁹ Nin alonj aanhil ka u' n pdo uko ulonj, k  n s  njal njal kalempar baŋaanj bti, kahilna ka ij baŋaanj batum maakan  i pfiyaar *Krittu.

²⁰ Woli dwo  i ptoof pi bayuday, dji kawo ji nayuday, kahilna ka ij baka  i pfiyaar Krittu. Woli dwo  i ptoof pi bank aŋunj Bgah bi Moyit, dji kawo ji n aanj an aŋunj ba kahilna kak kado baka bafiyaar Krittu, nji ndoonj awo m nka na p aŋ ba.

²¹ Woli dwo  i ptoof pi banwoonj baank aŋ Bgah bi Moyit, dji kawo ji n aanj anwoonj aank aŋ ba kahilna kado baka bafiyaar. K  n s  wo m nwo n aanj anwoonj aanj  aŋ bgah bi Naŋiba i, wi njaanj ka aŋ bgah bi *Krittu.

²² Woli dwo  i ptoof pi banwoonj baanliint  i pfiyaar, dwo ji banwoonj baanliint  i pa. Dwo iko bti pa baŋaanj bti, kahilna kado jibi nhilanunj, Krittu ahilna abuuran balonj.

²³ *U up Ulil Unuura ukaanj k  ndo iko m nŋ bti, kahilna kayeenk iko yi uhonunj.

²⁴ Naamme k   i p i, batum baji ba i, aloolan kaŋ  jot bandukiinj kadun kayeenk katuum i? Na iin keeri nahilna nayeenk katuum.

²⁵ Bamp tar baji bawut iko bti kahilna kabomand r. K  baŋ  ji bado haŋ kahilna kayeenk katuum. K  katuum m nŋ kaŋ  ji kaba. Nja k  n s  ji n do haŋ kahilna kayeenk katuum kanwoonj kaankba.

²⁶ Ukaanj k  m mbubara a i, m nji kabubara kagutan, dji kabi taman taman.

²⁷ Dji kamiir iko itum, ka ijan uleef, ka i p up baŋaanj *U up Ulil Unuura kaŋ  kawo m nkyeenk katuum ki uhonunj.

10

Uko undolonj baŋaanj biki *Itrayel du pndiis

¹ An bayi  naan, dnjal naleŋ uko umbiinj ado bateem nja. Wi bap nnunj utaak wi *Ejptu na *Moyit bawo bti  i kanf lunj u eeh, amuur *bd k bjeenkak*.

² Uwo wo ji bukal bti babattaar  i kanf lunj na bd k kawoona baloolan na Moyit.

³ Bukal bti bade pde pi Naŋiba i awulunj,

⁴ adaan meel mi Naŋiba i adolonj k  mamp nna  i plaak, k  plaak m nŋ pawoonj *Krittu.

⁵ Ké batum maakan ti baka başë bi wo baanlil Naşibaţi, ukaan k  baket k  muum manratan du *pndiiş.

⁶ Iko yan, yi bateen nja badolun, idiiman nja k  nwo i kawut kanjal pdo iko iwuţaan ji baka.

⁷ Nawutan kado kad man iko yi bajaan badu Naşibaţi ji balon ti baka. H nk di di upiitaniiş ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Ba aan ba o ade, adaan a e na a unoh* ».

⁸ Nawul n n wut p uban pi piint ji balon ti baka, pul pakaan k  ba aan te i een it b na n wanjant, n ya  i een-week n ya  i een-week (23 000) baket ti unuur uloolan*.

⁹ Nawul n n wut kado kadak *Krittu jibi balon ti baka babinj adak Naşibaţi*^o, uko m nt ukaan k  n pula n fanj baka.

¹⁰ Nawutan kado kanjur n ran jibi balon ti baka babinj ado, uko m nt ukaan k  uwan-jut unjaan ufin uba na baka.

¹¹ Nja n n ogun ti uba umundu, iko m ntan yun bti, yi bateen nja badolun, iwo wo n hilna n ten ti ya abot apiitana n hilna n lipara.

¹² H nk keeri woli n aan a al aji anaţi, alipariin kajot.

¹³ Mn haj mi nahajan, balon bahaj ma. K  Naşibaţi a e luş kado uko wi ajakun, aankd-inan iko m nt iwuukan nado bu aan bi nawoon naankhilan pbuur. Woli iko m nt iwuukan nado bu aan aji dolan nabuur kakuş kaţijan kaliint.

Pwut kad man iko yi bajaan badu Naşibaţi

¹⁴ Ukaan keeri k  nji na an biki n jalun maakan nalowan iko yi bajaan bado Naşibaţi.

¹⁵ Nawo ba aan banka n n sal, ukaan k  n jal natiink bnuura uko wi nji ka upana .

¹⁶ Naşalan pnkalame pandaannun ti ka nah kabaa naani ki *Krittu pankaan k  nji n beeb Naşibaţi : woli n daan ti pa, n nji nwo ti ploolan na Krittu ti p nak pi atulun i? H nk kak, kapoom ki n jan n pit s kaanwo pwo baloolan na Krittu ti uleef wi nul wi awulun i?

¹⁷ N faa iir nja bti kapoom kaloolan, uko m nt udiiman k  n tum a e woha uleef uloolan.

¹⁸ Natenan ba aan biki Itrayel : banjaan bade uyema  unţenanun du *umee a wi mngur wi Naşibaţi, baanwo ti ploolan na Naşibaţi i?

¹⁹ K  we wi n jalun ka upan h nk ba? Uyema  unţenanun iko yi bajaan bado Naşibaţi uka udooni i? Iko m nt yun ika udooni i?

²⁰ Nin! Dji uko wi ba enanun, na manjoonan ba enan wa n nton, m nt Naşibaţi i i

ba enanun wa. M n al nawo ti ploolan na n nton.

²¹ Naanhilan kadaan ti pnkalame pi Ajugun kakuş kadaan ti pi n nton. Naanhilan kade du umee a wi Ajugun kakuş kade du wi n nton.

²² Woli n do hanj udeeb wi Ajugun uwala ti nja. Na al aji n hinan apela i?

Pdo iko bti pa pd man Naşibaţi

²³ Dhinan kado iko bti, k  iko bti i e wo iinnuura pa n aan. Aa, dhinan kado iko bti k  m nt iko bti i aan aji i u n aan aya kadun ti pfiyaar.

²⁴ Nin n aan awutan kado ka al uleeful  a n, adoon ka al at ntul.

²⁵ Nahinan kade iko bti inkwaapun du ufeeru, kawut ka al uko ulon.

²⁶ Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Ajugun akaan umundu na iko bti inwoon ti wa* »*.

²⁷ Woli n aan anwoon aanfiyaar *Krittu adu'an pyoban k  na al pya da, nadeen iko bti yi akwulanan, nawut ka al uko ulon.

²⁸ B  woli ajakan aji uyema  uwo wi ba enananaun iko yi bajaan bado Naşibaţi, wutan kade  iki ibi katok u al.

²⁹ Wi njakun u al, m ntiiniyaan tiiniyaan u al wi nan, d iiniyaan wi undu. We ukaan k  n aan anwoon aanliint ti u al, awo kado ka up ti uko wi nji nwoon kado?

³⁰ Nji, woli dbeeb Naşibaţi ti uko wi nji kadeen, we ukaan k  bakji ddo bu aan ti uko wi mbeebun Naşibaţi ba? »

³¹ H nk, woli nade k me adaan, k me uko wi nakdolarun, nadoon iko bti pa pd man Naşibaţi.

³² Mnwo mi nan manwoon mnwo manwoon maankdo bayuday na banwoon baanwo bayuday na banfiyaarun Krittu bajot.

³³ H nk di di njaan kado : dji kanjal ti iko bti pdo uko unlilun ba aan bti. M nji ka al uleef naan, dji ka al bandukiin, bahilna babuur.

11

¹ Nadoon kado ji nji, jibi njaan kado ji *Krittu.

Uko unyukun pwohara pa n iint na n a  ti wal wi p ehan Naşibaţi

² Dbeeban ti uko wi najaan nale en ti iko bti abot am ban idolade yi nayeeknun ti nji jibi njukanana  ya.

³ K  n  e n al name uko wi : n iint andoli awoona ti *Krittu ; k  n a  awoona ti n iint ; k  Krittu awoona ti Naşibaţi*.

* 10:7 Pp n 32.6. * 10:8 Natenan ti Mn en 25.1-18. * 10:9 Natenan ti Mn en 21.5,6. * 10:26 Ka naan 24.1; 50.12; 89.12; Plesan 10.14. * 11:3 N iint andoli awoona ti Krittu ; k  n a  awoona ti n iint ; k  Krittu awoona ti Naşibaţi : balon baji Krittu awo naweek n iint ; k  n iint awo naweek n a  ; k  Naşibaţi awo naweek Krittu. † 11:4 Aji walan Krittu : Bapii aji aji walan bkowul.

4 Ñiint andoli ankñehanuj Naşibaţi kême aţupara aşê gur bkow aji walan Krittut†;

5 kême ñaaţ ankñehanuj Naşibaţi kême aţupara bē aangur bkow awalan ayinul‡: uwo wo ji awo ñaaţ andoluj buţaan kē bapuuŋkaŞ.

6 Woli ñaaţ aangur bkow, apuunkiin keeri. Kē wi ukowandēnuj ñaaţ amata kême apuunka, aguran bkow.

7 Ñiint aanwo kaguur bkow, anaam na Naşibaţi abot aji yuuj mndēm mi nul ; ñaaţ ul, ajaanj ayuuj mndēm mi ñiint.

8 Na manjoonan, mēnt ñiint apēnnuj ti ñaaţ, ñaaţ apēnnuj ti ñiint.

9 Kē ñiint awo aampaşana pa ñaaţ, ñaaţ apaşaniin pa ñiint.

10 Uko wi nji nţupuj, na nwanjuţ nkaanj kē ñaaţ awo kaţu ti bkow uko unkdiiŋmanuj kē ahinan kañehan Naşibaţi.

11 Kē ti kēs ki Ajugun, ñaaţ anuma ñiint, kē ñiint anuma ñaaţ.

12 Na manjoonan, jibi ñaaţ apēnnuj ti ñiint, hēnk di ñiint abuknaaniin ti ñaaţ ; kē bukal bti başē woona du Naşibaţi.

13 Dŋal naşal ti nleefan. Unuura ñaaţ ado kañehan Naşibaţi bē aangur bkow i?

14 Jēm umundu ujukanan kē ukowandēn ñiint akujēnt uwel i?

15 Kē ñaaţ aşale kujēnt uwel, mndēm mi nul ma. Uwel wi nul udo bi ñēga ñēg.

16 Kē woli ñaaţ alonj aji uko wi nţupuj uunjoonani, dŋal kaţupa uko wi tañ: nġenka udolade ulonj umpaţi, kē banfiyaaruj Naşibaţi bti kak baanka udolade ulonj.

Kañah ki Ajugun

17 Hēnkuj dŋal kaţiiniyaan uko ulonj wi najaan nado unwoonj uunlilēn : woli nayit pdēman *Krittut, byit mēnt baanjji baţijan bnuura, baji baţēp tēp kaţijan buţaan.

18 Djunna aţiink kē baji woli nayit, bpulad baji bawo ti ptoofan – kē nfiyaar uko mēnt ti umbanj ulonj.

19 Kē bpulad başē wo kawo ti ptoofan, banjaanj bamēban kaliint bahilna bawinana.

20 Woli nayit keeri, mēnt kañah ki Ajugun ki ki najaan nabi pde.

21 Na manjoonan, ti wal wi nakdeenj andoli aji taran pde kayok, hēnk alonj aji wo na ubon, alonj kakuj.

22 Naanka itoh yi nakdeenuj kabot kadaan i? Kême nabeeh bañaaŋ biki Naşibaţi? Naŋal pkowandēn banwoonj baanka nin uko ulonj i? We wi nwoon kajakan ba? Dwo i kabeeban i? Mēnhil kabeeban ti uko mēnt.

23 Na manjoonan, dyeenkna du Ajugun uko wi njukanananj: Yetu Ajugun, ti utejan wi awoonj i kawulana, ajej kapoom,

24 abeeb Naşibaţi, apitēs ka awul baţaşarul aşē ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniin pa an. Naluŋiinj nado kado hēnk uwo pleşan pi naan. »

25 Wi babaanj pde, ajej pnkalame aji : « Poot pi pawoonj pñaaŋ pi naan pantuluj pa an, pi Naşibaţi aţejanaanuj bhoŋar bhalu. Naluŋiinj nado kado hēnk wal undoli wi nakdaanuj pa, uwo pleşan pi naan. »

26 Na manjoonan, wal undoli wi nadeej kapoom mēnt abot adaan poot mēnt, naji naţup tşup pkeţ pi Ajugun kayoonkna ubi wi nul.

27 Ukaanj kē ñaaŋ adele kapoom ki Ajugun kême adaan poot pi nul ti unoh, aluj kahepna ti uleef wi Ajugun wi adeej na pñaaŋul pi adaanuj.

28 Ñaaŋ andoli awo katen tenan uleeful keeri kabaa kade kapoom kakuţ kadaan poot.

29 Woli ñaaŋ ade kapoom, adaan poot bē aanţu ti uşal kē uleef wi Ajugun wa, adu kakob ki Naşibaţi ti a.

30 Uko wanj ukaanj kē utum ti ptoofan bamaakal, banţakmunj, kē baţum badoo piint akeţ.

31 Woli nten lah nleef nji nja, Naşibaţi aankkob nja.

32 Kē Ajugun aşē ji kob nja kakuţ kaţanj nja nġhilna nġwut kaduknaana ji umundu.

33 Hēnk, an bayiţ naan, woli nayitiir pde nayoonkarēn.

34 Woli ubon ude ñaaŋ, adeen du katohul, hēnk Naşibaţi aankluj kakoban. Kē iko indukiinj ti yi naheparuj, dluj kateeman ti ya wal wi nji kaluj kaban du an.

12

Iko yi Uhaaş wi Naşibaţi ujaanj uţen

1 An bayiţ naan ti *Krittut, hēnkuj nabiin nġiiniyaan iko yi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaanj uţen, mēnŋal nawo ti kapaam ti iko mēnt.

2 Name kē wi nawoonj naando bi fiyaar Krittut, nabi dēman iko inwoonj iinhl bţup, kē ikţoŋan aneemanan.

3 Ukaanj kē nji nŋal kaţupan kē nin ñaaŋ i Uhaaş wi Naşibaţi ukţoŋuj aanhil kaji : « Yetu afēpanaa! » Kē nin ñaaŋ aanhil kaji : « Yetu awoonj Ajugun » bē mēnt Uhaaş wi Naşibaţi ukţoŋuluj.

4 Iko yi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaanj uţen ipaţi, kē wul tañ uşaaŋ aji uţen ya bti.

5 Utum jibi ñaaŋ ahili kalempar Ajugun, kē ul tañ i i nġklemparuj.

6 Iko iŋoŋarēnaan itum maakan, kē Naşibaţi aşē wohā aloolan anjaanj aţēpna ti nja bti kado iko mēnt bti.

† 11:5 Aji awalan ayinul : Bapiiti aji aji walan bkowul. ‡ 11:5 Bapuuŋka : Tfa du Korint ppuunka ti ñaaţ paji padiiman kē awo nawuţaan, nado pekadu, najuban pjuban pi piint.

§ 11:5 Bapuuŋka : Tfa du Korint ppuunka ti ñaaţ paji padiiman

⁷ Uhaaş wi Naşibaţi uji uwinana  i  naaŋ an-fiyaaruŋ andoli ahilna a enk banfiyaaruŋ bti.

⁸ Uji u en aloŋ u up untu a, kawul aloŋ u up wi kame ; k  wul  aŋ u aaŋ aji u en.

⁹ Uji u en aloŋ pfiyaar, kawul aloŋ kak mnhina mi pjeban bamaakal ; k  wul  aŋ u aaŋ aji u en.

¹⁰ Uhaaş m nt  uloolan ukaaŋ aji uwul aloŋ mnhina mi pdo mlagre, kawul aloŋ mi pdo ka upar Naşibaţi, kabi wul aloŋ mnhina mi ppa eş uko unwoonuŋ du wa na unwoon uunwoona da, kawul aloŋ mnhina mi p up   up  i baţi, kawul aloŋ kak mnhina mi p olanaar  a.

¹¹ Aa, Uhaaş wi Naşibaţi  aŋ ujaaŋ udo iko m nt  bti, andoli uwulu jibi u alauŋ.

Uleef uloolan untumi na iko impaţi

¹² Uleef uwo uloolan a e wo na  mbar  tum, jibi  mbar  i uleef  atumuŋ a e woha  i uleef uloolan, h nk di *Krittu awoon kak aloolan k  n a  woon  mbar  tum  i nul.

¹³ N a bti, bayuday na banwoon baanwo bayuday, balempar ba aaŋ na baweek biki baka,  yeenk n a bti batitmu  i Uhaaş wi Naşibaţi kawoona uleef uloolan ;  yeenk n a bti uhaaş m nt  ak san.

¹⁴ H nk keeri, uleef uunwo umbar uloolan, utum  mbar.

¹⁵ Woli kaho  kaji lah : « M nwo ka en, m nt ok keeri  i uleef » kankwoha wo  i uleef i?

¹⁶ K  woli kaba  kaji lah : « M nwo pk s, m nt ok keeri  i uleef » kankwoha wo  i uleef i?

¹⁷ Woli uleef bti uwo lah pk s k s, hum di di ukhilaŋuŋ katiink? K  woli uleef bti uwo lah kaba  ba , hum di ukhilaŋuŋ katiink p k k n?

¹⁸ Na manjoonan, Naşibaţi a u umbar  i uleef wi a ali  i dko di a aluŋ.

¹⁹ Woli  mbar bti  awo lah uko uloolan, uleef uunkwo?

²⁰ K   mbar  a e tum, uleef k  uwo uloolan.

²¹ Pk s paanhinan kaji na ka en : « M nkak anumi'u » k  bkow baankak ahil kaji na iho : « M nkak anumi'an. »

²²  mbar  i uleef  an e n taanuŋ  anumanaa ;

²³ k   mbar  i  beehuŋ,  anwoon  aanyuk p iiniyaan,  ul  i  jaaŋ  boman bnuura ;

²⁴ k   anwoon  anawo haŋ,  aannuma pbo-man. Na manjoonan Naşibaţi aboman uleef ad man  mbar  anwoon  aand mana.

²⁵ H nk uleef uunfaa iiri, uwo wo uloolan, umbar undoli uji u aaf  andukiin.

²⁶ Woli umbar uloŋ  i uleef ude, uleef bti ujaaŋ uhaj na wa ; k  woli umbar uloŋ  i uleef ude mana,  undu bti kak  aji  ad mana.

²⁷ K  an, nawoon uleef wi *Krittu, na ok  i wa, andoli awo umbar uloŋ.

²⁸ K  Naşibaţi a e duna  u  i kadun ki banfiyaaruŋ Krittu ban a an, k  bat bant en bawo ba uparul, k  bawajant en bawo bajukan a e  u na banka  mnhina mi pdo mlagre, a u na banka  mi pjeban bamaakal, mi p enk ba aaŋ, mi p ih na mi p up   up  i baţi.

²⁹ Ba aaŋ bti bawo ban a an i? Ba aaŋ bti bawo ba upar Naşibaţi i? Ba aaŋ bti bawo bajukan i?

³⁰ Ba aaŋ bti bayeenk mnhina mi pjeban bamaakal i? Ba aaŋ bti bahil p up   up  i baţi i? Ba aaŋ bti bahiluŋ p olanaar  a i?

³¹ Na alan u en und mnuŋ, wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaaŋ uwul. K  n e diimanan h nkun  gh banuurnaaniin.

13

U al

¹ Woli d ini   up  i ba aaŋ baj n adoo  iini  i  wan u  a e wo m nwo na u al, dwo wo  i un intan wi bakkobuŋ k me untinu.

² Woli dyeenk u en wi pdo ka upar Naşibaţi, abot ayeenk wi pme iko immeniin bti na kame bti, woli ddoo fiyaar Naşibaţi adoo hum b  m nwo na u al, m nwo nin uko uloŋ.

³ Woli d en iko  i nkaaŋ bti, woli ddoo wul uleef naan bat r a e wo m nwo na u al, m nka nin udooni.

⁴  aaŋ awo le na u al na manjoonan, aji wo na kamiir, aji joob bkow, aani kuj  aaŋ, aani homp, aani deen  ga an,

⁵ aani do uko unwoon uunyuki, aani  al uleeful  aŋ, aani deeba  k me kahank  aaŋ  i uhaaş.

⁶ Aani liland r uko unwoon uunwo utool, ka e liland r manjoonan ;

⁷ aji miir  i iko bti, aani  a an pfiyaar, aani  a an pha   i Naşibaţi, kataman  i iko bti.

⁸ U al uunji uba. U en wi p upar Naşibaţi uluŋ kaba, wi p up   up  i baţi k  ukluŋ kaba, wi kame k  ukluŋ kaba.

⁹ Na manjoonan  endo bi me iko bti,  endo bi  up   up bti  i Naşibaţi,

¹⁰ k  wal wi iko ikk suŋ kaku  kanuura bti ukluŋ kabi, uko unwoon uunk s bti uba.

¹¹ Wi mbiin awo napot, dji ka iini  i napot ka al  i a, kawin iko  i a. K  h nkun wi nwoon naweek, dp nan  i u al naan iko bti  i kpo .

¹² H nkun  ji win  i  aaŋ antenuŋ  i kawini kan eluŋ k  wal m nt  n e luŋ kawin Naşibaţi bnuura katena  i k s, h nkun  emme Naşibaţi bnuura, k  wal m nt  n e luŋ kame'a bnuura jibi ul ameen  a bnuura.

¹³ Ké iko iwajant ɛsaaj awo nin iinkba : pfiyaar, mhaɗ na ujal ; ké ujal uɣaaj apel yuɗ mɛntan bti.

14

Pɗupar Naɣibaɗi na pɗiini nɗup ɗi baɗi

¹ Natamaan keeri nawo na ujal. Nadoon kala kak iko yi *Uhaaɣ wi Naɣibaɗi ujaaj uɗen, ké tuɗ yuɗ mɛntan, wi pdo kaɗupar Naɣibaɗi wi wi nawoon kado kala maakan.

² Na manjoonan ɗaaj anjaaj aɗup nɗup ɗi baɗi aani ɗiini ɗiini na baɗaaj bajen, aji ɗiini na Naɣibaɗi taɗ ; nin alon aani te iko yi ajakuɗ, aji tuɗ iko inmeniiɗ yi *Uhaaɣ wi Naɣibaɗi uwululuɗ.

³ Ké anɣaaj aɗupar Naɣibaɗi aɣe baa tɛp tɛp aɗiini na baɗaaj bajen ; nɗup ɗi nul ɗaka mnɗina mi pdo banfiyaaruɗ baya kadun, kaɗaj baka kabot kajoobɗen baka ɗhaaɣ.

⁴ Anjaaj aɗup nɗup ɗi baɗi, uleɗul wi wi ajaaj ado uya kadun, ké anjaaj aɗupar Naɣibaɗi aɣe ji do pntuk pi banfiyaaruɗ bti paya kadun.

⁵ Dɗal maakan nado kaɗup nɗup ɗi baɗi, aɣe hokan nado kaɗupar Naɣibaɗi. Anjaaj aɗupar Naɣibaɗi apel ankaaj mnɗina mi pɗup nɗup ɗi baɗi. Woli anjaaj aɗup nɗup ɗi baɗi aji tolanaar ɗa kadolna pntuk pi banfiyaaruɗ bti paya kadun, aji wo ji anɗuparuɗ Naɣibaɗi.

⁶ Ké hɛnkuɗ, an bayiɗ naan, dheparan : woli dbi lah du an aɗup nɗup ɗi baɗi taɗ, awo mɛndiimanan iko yi Naɣibaɗi immeniiɗ, awo mɛndolan ké nawo na kame, awo mɛntupar Naɣibaɗi akuɗ awo mɛnɗukanan, udooni uhoɗ wi wi nji kakaaruɗ an ba?

⁷ Natanen kak, woli ɗaaj alul kéme akob kora, aɣe naakrɛn ikobare hum di di baɗaaj bakmeen uko wi akkobuɗ?

⁸ Woli nangoli alul pduuna bangoli bandukiɗ baya ugut aɣe wo aanlul jibi bajaaj balul, hum di di bakbomanderuɗ pa pya ugut ba?

⁹ Ké hɛnk di di uwoon kak pa an : woli naɗup nɗup ɗi baɗi, nɗup ɗanwoon ɗaanteɗanaa, hum di di baɗaaj bakmeen uko wi nakjakuɗ? Naɗiini ɗiini ɗi uyook.

¹⁰ Nɗup ɗanwoon ɗi umundu ɗatumi, ké undoli uɣe ji uteɗana ɗi bankɗupuɗ wa.

¹¹ Woli ɗaaj aɗiini uɗup wi nwoon mɛntee, dji kawo ɗaaj nayaant ɗi kadunul, ul kakut kawo nayaant ɗi kadun naan.

¹² Ukaaj ké wi naɗaluɗ na ɗhaaɣan bti *Uhaaɣ wi Naɣibaɗi uɗenan iko yi wa, nawo kabi kaɗu ɗu ɗhaaɣ ɗi pyeenk iko itum inkdoluɗ banfiyaaruɗ bti baya kadun.

¹³ Ukaaj keeri ké anhiluɗ pɗup nɗup ɗi baɗi awoon kado kaɗehan Naɣibaɗi aɗena ahil pdo katolanaar ɗa.

¹⁴ Woli dɗehan na nɗup ɗi baɗi, uhaaɣ wi naan uji uwo ɗi pɗehan, uɣal kaɣe wo uunji ulemp.

¹⁵ Ké we wi nwoon keeri kado? Dɗehan Naɣibaɗi na uhaaɣ wi naan kabot kaɗehana na uɣal wi naan, dyeehara na uhaaɣ wi naan kabot kayeehara na uɣal naan.

¹⁶ Na manjoonan, wi ikdɛmanuɗ Naɣibaɗi ɗi nɗup ɗi baɗi, hum di ɗaaj anwoon aante nɗup mɛnt ahiniɗ kateem kaji uwo han bɛ aante uko wi itupuɗ?

¹⁷ Uko wi ikɗupuɗ udole wo unuura, ankntiinkiiɗ aani tɛpna ɗi wa kaya kadun.

¹⁸ Dbeeb Naɣibaɗi ɗi uko wi njaaj kaɗup nɗup ɗi baɗi, ddoɗ tuɗ ɗa apel an,

¹⁹ ké nɣe ji nwole ɗi ptoof pi pntuk pi banfiyaaruɗ kahokan kaɗiini kdiiim kaɗeen ki bateen kahilna kajukan baka ké di kdiiim iɗeen-week ɗyaaj iɗeen-week (10 000) ki bawoon baankte.

²⁰ An bayiɗ naan ɗi *Krittu, nawutan kawo bapoɗ ɗi uko wi uɣal, nawoon baka ɗi uko wi buɗaan, naɣe nawo bantohi ɗi uko wi najaan naɣal.

²¹ Hɛnk di upiitaniɗ ɗi *Ulibra wi Naɣibaɗi aji :

« Dɗepna ɗi nɗup ɗi baɗaaj bayaant,

kaɗepna ɗi mntum mi bayaant,

kaɗiiniyaan na biki pntaali pi naan

te baandoo di di wal mɛnt ptiinkɛn.

Hɛnk di *Yawe Nawat Kabuka ajakuɗ. »*

²² Hɛnk keeri woli Naɣibaɗi aɗepna ɗi nɗup ɗi baɗaaj bawoon baantee, uji uwo uko unjaaj udiiman banwoon baanfiyaara ké adeebaɗer baka, uko mɛnt uunwo pa banfiyaaruɗ ; ké woli Naɣibaɗi aɗepna ɗi *baɗuparuɗ, aji tuɗ tuɗ na banfiyaaruɗ bahilna baya kadun, uko mɛnt uunwo pa banwoon baanfiyaara.

²³ Natanen ten, woli banfiyaaruɗ *Krittu bti bayit aɣe ɗiini bukal bti na nɗup ɗi baɗi, woli banwoon bayaant banwoon baando bi fiyaar Krittu baneaj ɗi dko mɛnt, naɣal aji baankji nayilaa i?

²⁴ Ké baɗaaj bti baɣale tuɗar Naɣibaɗi woli anwoon nayaant anwoon aando bi fiyaar aneeɗ ɗi dko mɛnt, uko wi atiinkuɗ bti uji udola ayikrɛn ké awo nado buɗaan, nɗup nɗup ɗaaj ɗadola aɣalan uleɗul.

²⁵ Wal mɛnt, iko inmeniiɗ ɗi uɣalul iji ipɛn kawinana, aɣe jot kafɛɗ kaara ɗi mboɣ kadɛman Naɣibaɗi kaɣe kaji : « Na manjoonan, Naɣibaɗi awo ɗi ptoofan! »

ɗi uko wi byit bi banfiyaaruɗ

²⁶ An bayiɗ naan ɗi *Krittu, ké we wi nwoon kado? Woli nayitiir pɗehan Naɣibaɗi, ké alon aka kayeeh, ké alon aka uko wi pɗukan, alon ké aka uɗup unwoonuɗ du Naɣibaɗi, alon ké aka uɗup wi baɗi wi pɗup, ké

aloh ahil ptolanaar wa, iko mēnt bti iwo kado bañaan baya kadun.

²⁷ Woli baloh banjal p̄tup n̄tup ni baṭi, nadoon batēb kēme bawajant̄ baṭup, andoli ji ṭup kayewan atēntul, aloh aṣē ṭolanaar wa.

²⁸ Woli natolanaar wa aanwo, bayompan, baṭiini na Naṣibaṭi du n̄haaṣ n̄i baka meet̄.

²⁹ Kē woli baloh banjal p̄tupar Naṣibaṭi, batēb kēme bawajant̄ ṭi baka baṭiiniin bandukiin baṣē bado kaṣal ṭi uko wi baṭupun.

³⁰ Woli aloh kak ṭi p̄tup kē Naṣibaṭi aṣē wul aloh kak ṭi banwoon da uṭup, nateek ayompan awuta adiiman wa.

³¹ Na manjoonan, an bti nahilan kaṭupar Naṣibaṭi, aloolan aji ṭup kayewan atēntul, bañaan bti bahilna bajuk babot baṭan baka.

³² Banjaan baṭupar Naṣibaṭi baji bahil pmēban n̄leef n̄i baka.

³³ Naṣibaṭi aanwo ṭi parēfa, ul ajaan aṭij mnjeeh ; ṭi byit bti bi banfiyaarun uko wan̄ uwoon kado kadolana.

³⁴ Woli nayitiir pdēman Naṣibaṭi, baat̄ baji bawo kawut p̄naat, baandinan baka bado kahoopaṭēr da. Jibi upiitaniin ṭi *Ulibra wi Bgah, bawo kado katiink tiink.

³⁵ Woli baka kame uko uloh, bahep-aran bayin baka da katoh. Uunuura n̄aaṭ ado kaṣaat woli p̄ntuk pi banfiyaarun payit p̄nēhan Naṣibaṭi.

³⁶ An biki Korint, naṣal aji uṭup wi Naṣibaṭi upēna du an i? An nawohan̄ baloolan bantiinkun̄ wa i?

³⁷ Woli n̄aan̄ aṣal aji awo Naṭupar Naṣibaṭi kēme n̄aan̄ anwoon na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, awo kayikrēn kē uko wi mpiitanaṭi uwo uko wi Ajugun aṭuun̄ pdo kadi.

³⁸ Kē n̄aan̄ aṣale pok pyikrēn uko mēnt̄, Naṣibaṭi apoka ul kak.

³⁹ An bayiṭ naan ṭi *Krittu, nadoon kala keeri p̄tupar Naṣibaṭi kaṣē kawo naankneenan p̄tup n̄tup n̄i baṭi.

⁴⁰ Iko mēnt̄ bti idolaniin̄ na uṣal ujij ibot iṭēp ṭi bgah.

15

Pnaṭa ṭi pkeṭ pi Yetu

¹ An bayiṭ naan, dnjal kaleṣanan *Uṭup Ulil Unuura wi n̄tupanaṭi, wi nayeenuk̄ akut̄ amēba ṭi wa aliint̄.

² Ṭi uṭup mēnt̄ wi wi Naṣibaṭi aṭēpnun̄ abuuranan, an nanjaan̄ namēban wa jibi n̄tupanaṭi wa ; woli mēnt̄ hēnk da, p̄fiyaar pi nan pawaan̄ udooni.

³ Uko undēm̄nun̄ ṭi iko yi n̄i kaṭupanaṭi uwoon wi nyeenuk̄ n̄i kak unwoon̄ kē *Krittu aket̄ apēnanaan̄ ipekadu yi n̄a, jibi upiitaniin̄ ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi.

⁴ Amoyaa aṣē naṭa ṭi pkeṭ ṭi unuur uwa- jant̄n, hēnk kak di di upiitaniin̄ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi.

⁵ Apēn awinana ṭi kadun ki Kefat*, aluṭ apēn awinana ṭi kadun ki banjañanul iñeen na batēb.

⁶ Akak aluṭ apēn awinana ṭi byaaṣ bloolan ṭi kadun ki banfiyaarulun̄ iñeen- week n̄yaaṣ kañeen : bantumun̄ ṭi baka bahum bajeb kē baloh bakaṭi.

⁷ Wi iko yan̄ iṭēpun̄, akak apēn awinana ṭi kadun ki Yakob† na ki banjañan bti.

⁸ Abaañṣaan apēn awinana ṭi kadun naan n̄i kak, kē nwo ji napoṭ ambukiin̄ bē wal wi kabuka ki nul uundo bi ban.

⁹ N̄ji dwoon̄ ampoṭēṭaanun̄ ṭi banjañan biki nul ; na manjoonan mēndo taan̄ taan̄ na pdu ana nanjañan ṭiki dbi hajan ṭfa bañaan biki Naṣibaṭi banfiyaarun̄ *Krittu.

¹⁰ Kē Naṣibaṭi aṣē wulēn bnuura bi nul ado kē nwo n̄aan̄ i nwoon̄ ; bnuura bi awulun̄ baanwaan̄ udooni, dbaa ṭēp ṭēp alemp apel banjañan bandukiin̄. Mēnt̄ n̄ji a ṭi uleef naan dwoon̄ anlempun̄, Naṣibaṭi ajaan̄ aṭēpna ṭi n̄i kalemp ṭi bnuura bi awulun̄.

¹¹ Hēnk keeri, uwole n̄i kēme banjañan bandukiin̄ bakṭupun̄, *Uṭup Ulil Unuura wi wi n̄kṭupun̄, uṭup mēnt̄ wi wi nafiyaarun̄.

Pnaṭa pi bañaan̄ ṭi pkeṭ

¹² Kē woli n̄tupan̄ aji *Krittu anaṭa ṭi pkeṭ, hum di di baloh ṭi an bahilanun̄ kaji bañaan̄ baanknaṭa ṭi pkeṭ ba?

¹³ Woli bañaan̄ baanknaṭa ṭi pkeṭ, Krittu aannaṭa keeri ṭi pa.

¹⁴ Kē woli Krittu aannaṭa ṭi pkeṭ, uko wi n̄tupun̄ ukeer awaan̄ udooni, kē p̄fiyaar pi nan pawaan̄ udooni.

¹⁵ Woli na manjoonan banketun̄ baanknaṭa ṭi pa, uwoon̄ kē Naṣibaṭi aannaṭan̄ Krittu ṭi pa. N̄keer awo baṭilan̄ ṭi uko wi Naṣibaṭi, wi n̄tupun̄ aji anaṭan̄ Krittu ṭi pkeṭ.

¹⁶ Aa, woli banketun̄ baannaṭa ṭi pa, Krittu kak aannaṭa ṭi pa.

¹⁷ Kē woli Krittu aannaṭa, p̄fiyaar pi nan pawaan̄ udooni, nahum nwo ṭi pekadu,

¹⁸ kē banfiyaarulun̄ banketun̄ baankbuur.

¹⁹ Woli n̄haṭ Krittu abuuran n̄a ṭi mboṣ ṭañ, n̄woon̄ banñagan̄aanun̄.

²⁰ Kē *Krittu na manjoonan aṣē naṭa ṭi pkeṭ; ṭi banketun̄, Krittu awoon̄ nateek anaṭiin̄ ṭi pa.

²¹ N̄aan̄ aloolan aṭiun̄ pkeṭ ṭi mboṣ hēnk kak di di n̄aan̄ aloolan akdolon̄ bañaan̄ ba- naṭa ṭi pkeṭ.

²² *Adam akaan̄ kē bañaan̄ bti bakkeṭ, hēnk kak Krittu akaan̄ kē bañaan̄ bti ban- woon̄ na a baknaṭa ṭi pkeṭ.

* 15:5 Kefat: Kawo katim kaloh ki Piyeer. † 15:7 Yakob : Yakob i awo abuk aṣin Yetu akut̄ awo naweek i p̄ntuk pi banfiyaarun̄ pi Yerutalem.

²³ Ti uko wi pnaṭa ṭi pkeṭ, Naṣibaṭi ado bi ṭup ṭup jibi uko mēnt ukṭēpuṅ: Krittū awoon nateek annaṭiṅ ṭi pkeṭ, woli aluṅ abi, bañaan biki nul babaa naṭa ṭi pa.

²⁴ Woli uko waṅ uṭēpi, uba umundu uṣē bi, wal mēnt atok baṣiṭ bti, baweek bti na mn-hina bti, kaṣē kawul pṣih Naṣibaṭi anwoon Aṣin.

²⁵ Na manjoonan Krittū aluṅ kaṣih te wal wi Naṣibaṭi akṭuṅ baṣooradul bti ṭi ihoṭul uṭēh.

²⁶ Naṣooradul nabañaṣaani i aktokun awoon pkeṭ.

²⁷ *Ulibra wi Naṣibaṭi uji aṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittū uṭēh ; kē wi ujakuṅ aji aṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittū uṭēh, ṅme kē Naṣibaṭi ṭi uleeful aanwo ṭi ihoṭul uṭēh, ul aṭuṅ iko bti ṭi ihoṭ yi Krittū uṭēh.

²⁸ Wal wi Naṣibaṭi akluṅ kaṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittū uṭēh, wi wi ul, Abuk Naṣibaṭi, akwoon ṭi kafet ki nul, ul Naṣibaṭi, ankluṅ kaṭu iko bti ṭi ihoṭul uṭēh. Hēnk Naṣibaṭi aluṅ kawo aloolan ṭaṅ anṣihuh, aluṅ kaṣih ṭi iko bti.

²⁹ Naṣalan kak biki babattaaruṅ ṭi katim ki bankeṭuṅ: we wi bahaṭuṅ pyeenk ba? Woli ujoonan kē bankeṭuṅ baanknaṭa ṭi pa, we ukaan kē babattaar ṭi katim ki baka ba?

³⁰ Kē nja, we ukaan kē unuur undoli nji ṅwo ṭi mntum mi pkeṭ ba?

³¹ An bayiṭ naan, na manjoonan dji kawo ṭi mntum mi pkeṭ unuur undoli, kē uluṅ uṣē wo mn-lilan mi naan uwoon wi nawoon ṭi ploolan na Yetu *Krittū Ajugun.

³² Woli uṣal wi bañaan bajēn ṭaṅ ukaan kē ngutan na ṅko ṅi uṭēh du Efet, we wi nkaan da? Woli bankeṭuṅ baanknaṭa ṭi pa, nabiin ṅde ṅbot ṅdaan ; ṅkeṭ faan.

³³ Naṭaafaraan : banoh bawuṭaan baji batok ṅaaṅ mnwo.

³⁴ Naṭēṣan ṅṣal ṅi nan, naṭaṅnan pjuban. Na manjoonan, baloṅ ṭi an baamme Naṣibaṭi ; uwo mnkow pa an.

Uleef wi banknaṭiṅ ṭi pkeṭ

³⁵ Kē aloṅ aṣē hilan kahepar kaji : « Hum di di bankeṭuṅ baknaṭiṅ ṭi pa? Babi na uleef unaam hum ba? »

³⁶ Iwi iwo nawaan uṣal! Iimme kē woli itēpii, udeey uluṅ uunji uhil kabuk bē unkeṭ keṭ duna i?

³⁷ Kē uko wi itēpiṅ uunwo uko umbukiṅ: uwo pbuk ṭaṅ, pi maaj kēme ṅdeey ṅloṅ.

³⁸ Wal mēnt, Naṣibaṭi kaṣē do wa ubuk bko bi aṅaluṅ, pbuk pandoli paji pabuk bko bi pawoon i kabuk.

³⁹ ṅleef bti ṅaannaami, uluṅ uji uwo wi ṅaaṅ najēn, uluṅ kawo wi ṅntaam, uluṅ kawo wi ṅkaṭ, uluṅ kawo wi ṅṭēb.

⁴⁰ Uka kak iko inwoon du baṭi, na inwoon ṭi mboṣ ; kē kanuura ki iko yi baṭi kapaṅ na ki iko yi mboṣ.

⁴¹ Kanuura ki bnuur kapaṅ na ki pli, kē ki ṅjah kapaṭi ; ujah udoo ji upaṭ kanuura na ujah uṭēṅ wa.

⁴² Kē hēnk di di uwoon ṭi uko wi pnaṭa ṭi pkeṭ. Uko wi bamoyuṅ ṭi mboṣ ji utēpi, uwo uleef unkuṭuṅ. Uṣale naṭa ṭi pkeṭ, unkak ahil kapuṭ.

⁴³ Uko wi bajaan bamoy uwo uleef un-waanuṅ udooni, kē woli unaṭa ṭi pkeṭ, uji utum na mndēm. Uko wi bajaan bamoy uwo uleef unwoon uunka mn-hina, kē woli unaṭa ṭi pkeṭ, uji utum na mn-hina

⁴⁴ Uleef wi bajaan bamoy uwo uleef wi ṅaaṅ najēn, bē uṣale naṭa ṭi pkeṭ, *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uji uwul wa mn-hina. Uka keeri uleef unwoon wi ṅaaṅ najēn akuṭ aka uleef unjaan uyeenk Uhaaṣ wi Naṣibaṭi.

⁴⁵ Upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « ṅiṅṅ nateek, *Adam, awo ṅaaṅ najēn i Naṣibaṭi awuluṅ uhēfēṅ. » Kē Adam natēbantēn anwoon Krittū, aṭum na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan uwul ubida.

⁴⁶ Mēnt ṅaaṅ anyeenkuṅ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ajaan abi uteek, ṅaaṅ najēn a ; anyeenkuṅ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi abaa bi.

⁴⁷ Naṣibaṭi aboman ṅaaṅ nateek na ufuuṣ, awoona ṭi mboṣ ; kē natēbantēn aṣē woona baṭi.

⁴⁸ Bañaan biki mboṣ bawo wo ji i Naṣibaṭi abomanaanuṅ ufuuṣ ; kē banwoon baṭi kē bawo ji anwoonuṅ baṭi.

⁴⁹ ṅjunna awo ji ṅaaṅ mēnt anwoonuṅ ṭi mboṣ, aṣē luṅ kanaam anwoonuṅ baṭi.

⁵⁰ An bayiṭ naan ṭi *Krittū, uko wi ṅi ṅṅaluṅ kaṭupan uwoon kē ṅaaṅ najēn aan-hinan kaneej du *Pṣih pi Naṣibaṭi, kē uko unkuṭuṅ unhinan kaneej du dko di iko iwoon iinji ipuṭ.

⁵¹ Hēnkuṅ ṅjal kaṭupan uko uluṅ um-meniṅ: mēnt nja bti ṅkluṅ kakeṭ, kē nja bti ṅṣē luṅ kaṭēṣa.

⁵² Uko mēnt uṭaran ṭaran, kawo ji ṅaaṅ akompṣeṅuṅ uyaṣ uloolan, ṭi wal wi plul pbañaṣaani pakluluṅ. Paluṅ kalul, bañaan bankeṭuṅ baṣē banaṭa bawo baankak akeṭ, wal mēnt nja bti ṅṭēṣa.

⁵³ Na manjoonan, uko unkuṭuṅ uwo kakak uko unwoon unkuṭuṅ, kē uko unkuṭuṅ uwo kayeenk ubida unwoon unkuṅba.

⁵⁴ Wal wi uko unkuṭuṅ ukkakuṅ uko unwoon uunji upuṭ, kē uko unkuṭuṅ uyeenk ubida wi mnto, wal mēnt wi wi uṭup umbiṅ apiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi ukdolaniṅ: « Pkeṭ pawatanaa, pakobaa.

⁵⁵ Iwi pkeṭ, pwat pi nu pundu? Iwi pkeṭ, uko ufiṅ wi nu uwo ṭuṅ? »*

⁵⁶ Uko wi pkeṭ pajaan pafiṇna uwo pekadu, kē uko unjaan uwul pekadu mnhina uwo *Bgah bi Moyit.

⁵⁷ Nabiin keeri nbeeb Naṣibaṭi anjaan aṭeṇna ṭi Ajugun Yetu *Krittu kado nja ṇwat.

⁵⁸ An bayiṭ naan ṭi *Krittu biki mma-ganun, namēbaan keeri naliint. Nadoon kataman unuur undoli ṭi plempar Ajugun. Name kē plempara paanwaan udooni.

16

Bajunt bṭēnkni banfiyaaruṇ biki Yerutalem

¹ Hēnkun dṇal kaṭupan uko ulon ṭi uko wi bajunt bṭēnkni baṇaan biki Naṣibaṭi banwoon Yerutalem. Ddobi ṭup banfiyaaruṇ biki Galatiya uko wi bawoon i pdo. Dṇal an kak nado haṇ.

² Ṭi unuur uteek wi kanēm, andoli ṭi an ajejan ktaka kloṇ jibi ahinanun aka, ahank du katohul, kawutna kayoonk mbi nabaa naneej bajunt.

³ Wal wi nji kabiin, dwul biki nadatun ikaarta yi mpiitun baṇaan biki Yerutalem bameena uko unṭiṇun baka, dyil baka baṇooṭ baka uko wi najuntun kaṭēnkna baka.

⁴ Woli uyoṭanaan nya da nji ṭi uleef naan, bado bayaas na nji.

Pya bayaas pi Pawulu

⁵ Dṇal pṭēṇna utaak wi Matedoniya kabaa kabi pwinan.

⁶ Ulome ndo du an ṇnuur ṇloṇ kēme nṭo da wal wi ujoṇṭ bti, hēnk naṣē nawulēn uko wi nnumiin pa bayaas.

⁷ Mēnṇal ṭi byaas bi kapant pant, dṇal pdo ṇnuur ṇloṇ na an woli ulil Ajugun.

⁸ Kē nṣē luṇ kaṭo du ubeeka wi Efet te ufettu wi *Pentakot,

⁹ ṭiki dwiṇ kē dhil kado da ulemp unuura wi ndoon abi jun pdo, kē baṣoorad nja baṣē tum da kakṣa.

¹⁰ Woli Timote abii, nadoonan kadola awo bnuura ṭi ptoofan. Awo na nji kē nji ṇlempar Ajugun,

¹¹ nin aloṇ awutan keeri kabeeha. Naṭēnkana aka uko wi anumiin pa bayaas abiina te du nji. ṇwo ṭi pyoonka, nji na banfiyaaruṇ banwoon na nji.

¹² Kē *Apolot ayiṭ nja ṭi *Krittu, ddabēra abi pwinan ul na bayiṭ nja bandukiin, kē aṣē wo aando bi ṇal pbi hēnkun; aluṇ kabi woli ahinani.

Iko ibaaṇṣaani yi pdo

¹³ Nawoon bten, namēban naliint ṭi pfiyaar pi nan, nawoon baṇaan batēṇ, nanaṭan naliint.

¹⁴ Uko wi nakdolun bti, nadolan wa na unṇal.

¹⁵ An bayiṭ naan, dkak aṭupan uko ulon. Name kē Fefanat na biki katoh ki nul bawoon bateek bankakuṇ afiyaar *Krittu du utaak wi nan wi *Akayi, name kē baji balem-par banfiyaaruṇ bandukiin.

¹⁶ Nadoon katiink keeri katoh ji bakan mēnṭan, na baṇaan bti bankdoonaanun na baka.

¹⁷ Dliṇal ṭi uko wi Fefanat na Fortunatut na Akayut babin pwinēn; baṭēnkēn wi nawoon naanwo da,

¹⁸ batēṇṭēnaan jibi batēṇṭēnaan. Najukan pyikrēn bnuura bi baṇaan banwoon ji baka bajaan bado.

¹⁹ Banfiyaaruṇ *Krittu bti biki utaak wi Atiya bawulan mboṣ. *Akila na Pritiliya na banfiyaaruṇ banjaan bayit du katoh ki baka bawulan mboṣ ṭi katim ki Ajugun.

²⁰ Banfiyaaruṇ bti banwoon ṭi na nji bawulan mboṣ. An kak nawulandēn mboṣ naboofar na uṣal uyimanaan.

²¹ Nji Pawulu ṭi uleef naan dṇiitun ṭi awulan mboṣ.

²² Woli ṇaan aannal Ajugun, afēpana.

Maranata* - Ajugun biini!

²³ Dṇehan Yetu Ajugun awulan bnuura.

²⁴ Dṇalan, an bti wi ṇwoon ṭi ploolan na Yetu *Krittu.

* 16:22 Maranata: Ṭi uhebēre dawoon Ajugun, biini! kēme Ajugun abi.

Uţup utëbantën wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfëtun du utaa wi Korint

Uţup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katëbantën wi Pawulu apiitun banfiyaarun biki Korint.  i kakaarta ki nul kateek aţup baka aji a al pwa kawin baka. Abi ji na baka kak bajunt, bajunt mënţ batënknna banfiyaarun biki Yerutalem, k  ul  i uleeful akyaan kayeenk bajunt mënţ. K  a   bi wo aanya da. H nk di di awoon aanya da : Timote awo  i bgah pya Korint, a   me  i bgah iko yi banfiyaarun biki da bakdoli. K  uko m n  unnila. Atiink k  bayuday balon baya Korint ajukan da iko impa i na U up Ulil Unuura wi Pawulu abiin ajukan da. Baji baji na baka k  Pawulu aanwo nanja an i Krittun na manjoonan. Wi wi Timote a aan a i  a    up Pawulu, k  ajootan maakan. Uko m n  ukaan k  apiit baka ka up uko wi a alun na uko unkayi k  aanya du baka.

Pawulu a up  i kakaarta ki k  awo nanja an i Krittun a   pa  jibi aklempi na bandukiin bajaan bajukan bgah. Uko m n  ukaan k  ba oor. Pawulu akak a  ga aji a al ul na biki Korint bawo  i ploolan. Aji na baka bataman  i bajunt bat nkna banfiyaarun biki Yerutalem. Akak a up aji a al kaya kawin baka kahilna ka up ba aan banwoon baanwut pjuban manjoonan. Woli Pawulu am ban aliint aji awo nanja an a al  al ba aan bame U up Ulil Unuura baku  bame k  Yetu awoon Ajugun.

H nk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awul baka mbo  akut abeeb Na iba i (1.1-11)
2. Ulemp wi nanja an du banfiyaarun (1.12-2.17)
3. P al  aan jibi Krittun a alun nja (3.1-7.16)
4. P en bajuuk (8.1-9.15)
5. Pawulu a up aji awo nanja an na manjoonan (10.1-13.10)
6. Pwul mbo  pbaa  saani (13.11-13)

¹ Nji Pawulu, i Na iba i aduun pa nwo nanja an i Yetu *Krittun,  iki a alun wa, na Timote ayi  nja,  piitanan an banfiyaarun Krittun biki ubeeka wi Korint na ba aan biki Na iba i bti banwoon  i utaa wi Akayi* bti.

² N nehan Na iba i A in nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot bajoob enan  haa .

Pawulu abeeb Na iba i

³ Nawul n  beeb Na iba i, A in Yetu *Krittun Ajugun  i uko wi a agiin nja abot at n n nja.

⁴ Aji t n n nja wal wi  jaan  wo  i unoor undoli, kadolna nja  hil  do kat n n ba aan banwoon  i unoor undoli na p n n pi Na iba i at n n nja.

⁵ Na manjoonan, Krittun akaan k   khaj maakan, k  h nk di di akaan aji t n n nja maakan.

⁶ Woli  wo  i unoor, uwo wo pa p n n kabot ka ian mbuur ; woli Na iba i at n n, uwo pa p n n nahilna namiir mnhaj mi  hajun.

⁷ Uha  wi   un  i an ud mi ;  me k  jibi nahajun ji un, h nk kak di di Na iba i akt n nan ji un.

⁸ An bayi un,   al name k  mnhaj mi  hajun du utaa wi Atiya mant p u up[†], k   haajala maakan adoo  al aji wi nun ubaa.

⁹ Na manjoonan  bi ji ji pke  pi nun pabani, ukaan k   nkak aha   leef  i nun, aha   i Na iba i anjaan ana an ba aan  i pke .

¹⁰ Ul abuuranun un pke  m n , akak alun kabuuranun. Aa,    mnha  mi nun  i a, ame k  alun kabuuranun kak.

¹¹ An na ok  i ulemp m n  wi najaan na ehand run ; h nk, Na iba i atiink p ehan pi ba aan batum, kawulun bnuura, uko m n  ukaan k  ba aan batum baji babeeba.

Uko unkaan k  Pawulu alutan baya  bi nul du Korint

¹² H nkun, uko wi uwoon mnlilan mi nun, uhaa  wi nun udiimanun un k  mnwo mi nun  i umundu wi na  i kadun ki nan manwo mnwo mntool akut ajin   i kadun ki Na iba i. Uko m n  uwoon du Na iba i, m n  u al untun wi ba aan baj n ubiin a onun, bnuura bi nul babiin a onun.

¹³ Na manjoonan,  i ikaarta yi  piitanan,   piitanan nin uko ulon umpa i na wi nahilun kaleyiir kaku  kate, k  n   me k  unuur ulon nalun kate.

¹⁴ Uka uko ulon wi nadoon abi yikr n :  i unuur wi Ajugun Yetu akbiin,  wo mnlilan mi nan naku  nawo mnlilan mi nun.

¹⁵⁻¹⁶ Dfiyaar uko m n , ukaan k  mbi  al ka  pna duna du an, kabaa kaya Mat doniya di  ji kawoonun kakak du an, ka   kayeenk uko wi  ji kanumiin pyaana baya  du *Yuda, h nk nahilna nanuurand n uya  ut bant n.

¹⁷ Wi njaku  aji ddo han, dbe  ben i? Woli dji ddo uko, dji kawo na u al wi  aan naj n anwoon aanji  jan  i u up uloolan i?

¹⁸ Na manjoonan,  i katim ki Na iba i, u up wi nun na an unwo wi « aa » na « a-a. »

* 1:1 Akayi : Korint dawo  i utaa wi Akayi, dawoon ubeeka unwoon uweek da. † 1:8 Mnhaj mi  hajun du utaa wi Atiya : Naan aamme mnhaj mi aktiiniyaanun  i. Manka pwo mnhaj mand mun mi a iiniyaanun  i ulibra wi Ulemp wi Banjaan 19.23-40.

¹⁹ Uko wi Yetu *Krittu Abuk Naşibaţi, wi nji na Filat na Timote nţupanaŋ, uunwo wi « aa » na « a-a » ubaa ţep ţep awo wi « aa »  a .

²⁰ Yetu Krittu awoon « aa » m nt, iko bti yi Naşibaţi ahoŋuŋ idolana  i a. K   i ul i i n   pnuuŋ kaji uwo haŋ, kad manaana.

²¹ Naşibaţi ajaan at ŋ t nun na an, n liint  i pfiyaar Krittu. Ul  i uleeful adatuŋ nja,

²² adiiman k  nwo biki nul wi a uun uhaaŋ wi nul  i nja, wul uwoon uko ujuni  i iko yi ahoŋuŋ aji aluŋ kawul nja.

²³ Uko wi nji ka upuŋ uwo manjoonan, Naşibaţi amee ; woli d ilani afir n : m n al n l pnooranan, ukaan k  m nkak du Korint.

²⁴ N n al pwo ba i  banktu'anar uko wi nawoon i pfiyaar ; nam ban aliint  i pfiyaar pi nan k  n   n l ka  nkan nawo na mnlilan.

2

¹ D al keeri aji m nkkak pwinan, nawutna kawo kak  i pjootan.

² Woli ddolan k  najootani, nin alon aankhil pdol n nllan  iki an bti najootan.

³ Dpiit jibi mpiituuŋ, kawutna kaban na pjootan du ba aaŋ banwoon kadol n nllan. Dme na manjoonan k  mnlilan mi naan manwo mnlilan mi an bti.

⁴ Aa, dpiitan awo na mnkuul, ajootan, k  uleef ubeew na nji. K  n   wo m mpiitan piit najootanaan, ddo haŋ nameena jibi n alanaŋ maakan.

Pawulu amiir anjubanuluŋ

⁵  naaŋ andolnuŋ k  njootani, m nt nji  a  i adoluŋ k  njootani, an bti biki adoluŋ k  najootani. Dbaa ji an bti, batum  i an.

⁶ Uko wi ba aaŋ batum badiimanuluŋ k  ajubani udo bi k   k  ,

⁷ ukaan k  nawo i kamiira h nkuŋ kabot kat ŋ t na awut kawo na pjootan pampeluluŋ.

⁸ Dkoo an keeri nadiimana k  na ala.

⁹ Dbi piitan kak katenna me natiink uko bti wi n upanaŋ.

¹⁰ K   naaŋ i na aaŋ amiir, nji kak dji kamiira. Aa, woli dka uko ulon  i pmiir, dmiir miir pa an  i kadun ki *Krittu.

¹¹ Ddo haŋ *Fatana awutna kaguur nja ; nme bnuura iko yi ajaan a al pdo.

Pawulu ahaajala du Trowat

¹² Wi mbiin du ubeeka wi Trowat p up U up Ulil Unuura wi *Krittu, dwin k  Ajugun a en n k  nhinan pdo uko m nt bnuura.

¹³ K  uhaa  u     la   la na nji  iki m nt nk da Tit ayi  naan  i Krittu ; uko m nt ukaan k  nduk baka aya utak wi Matedoniya.

Mbuur manjaan manwoona  i Krittu

¹⁴ Nawul n n beeb Naşibaţi. Adoluŋ k  Krittu akob Fatana awat k  n  k  i pwat pi

awatuluŋ. Aji   pna  i nja kado *Krittu amee ana kaniink dko bti jibi uk ra ulil p k  n ujaan uniink dko.

¹⁵ Na manjoonan, nwo pa Naşibaţi p k  n plil pi Krittu  i ptoof pi ba aaŋ banwoon  i bgah bi mbuur na ba aaŋ banwoon kak  i bgah bi pke .

¹⁶ Uk ra m nt uji uwo  i banwoon  i bgah bi pke  na p k  n panjaan pa ij pke , kawo  i bandukiin p k  n panjaan pawul ubida. K  in a aaŋ ahil pdo ulemp m nt?

¹⁷ Ba aaŋ batum baji bado na plaana pyok  i u up wi Naşibaţi. K  un n   ji n up u up wi Naşibaţi na n aaŋ njint jibi a u'uuŋ un pdo.  i mnhina mi Krittu, nji n up wa k  Naşibaţi amee.

3

Mnd m mi bhoŋar bhalu

¹ Na al aji uko wi mbaan a up  up uwoon k  n omp homp i? Nnuma ji balon p d- imanan ikaarta inkdiimanuŋ k  Naşibaţi ayilun un k me kaheparan ya i?

² An  i n leefan nawoon kakaarta ki nun, kapiitana  i n aaŋ nji nun, k  ba aaŋ bti bame ka abot aleyiir ka.

³ Ba aaŋ bame bnuura k  nawo kakaarta ki *Krittu apiitun ahankanun. Kakaarta m nt kaampiitana na ka en ki  aaŋ naj n kapiitana na *Uhaa  wi Naşibaţi anwoon ukump   wi ubida, uko unwoon  i ka uumpiitana  i mnlak*, upiitana  i n aaŋ nji nan njanwoon nji ba aaŋ baj n.

⁴  i pwo  i ploolan na *Krittu n a   i Naşibaţi, ukaan k  n  tini h nk.

⁵ Na manjoonan, n n oom kaji un n doluŋ ulemp m nt b didi'un ; Naşibaţi awuluŋ un mnhina mi pdo wa.

⁶ Ul awuluŋ un mnhina mi pwo ban- klempuŋ  i uko wi *bhoŋar bhalu, banwoon baanwo bi bgah bampiitaniin  i mnlak* a   wo bi *Uhaa  wi Naşibaţi. Bgah bampiitaniin baji ba ij pke , k  Uhaa  wi Naşibaţi u   ji utij ubida.

⁷ Nameen k  bgah m nt bampiitaniin  i klaak, bajaan ba ij pke  a   wul *Moyit mnd m kak a, mul mambiin anuur  i kaara di nul ado k  biki *Itrayel baambi hil ptena, mnd m m nt k  man   wo maanjon.

⁸ K  ulemp wi *Uhaa  wi Naşibaţi u   luŋ kawul mnd m mampelnuŋ.

⁹ Aa, wi ulemp wi bgah banjaan bado  aaŋ aduknaana, uwoon na mnd m, hum di di ulemp wi Uhaa  wi Naşibaţi unjaan udo  aaŋ awo natool  i k   ki nul uwoon uunkwo na mnd m mampelnuŋ?

¹⁰ H nk, uko umbiin ad mana uunkak ad m,  iki mnd m mampelnuŋ mambiin.

* 3:3 Uumpiitana  i mnlak : Natanan  i Pp n 34 – Naşibaţi ado k  Moyit afej mnlak, apiit bgah bi nul  i ma. * 3:6 Natanan  i Pp n 34.

11 Na manjoonan, woli uko unkmbaar uwo na mndëm, hum di di unwoon uunkba uwoon uunkwo na mndëm mampelnuj ba?

12 Hënkuj, wi njañuñ uko wañ, n̄tum na mnt̄ñ.

13 N̄ndo ji *Moyit anjaan awun kaara kaneenanaan babuk *Itrayel bawin mndëm manktooluj pba.

14 Kë n̄haaş n̄i biki Itrayel n̄aşë dënëta dënët te hënkuj, woli baleyiir ti kadun ki bañaan ulibra wi *bgah bi Moyit, baanji bahil pwin mndëm ; pwo ti *Krittü tañ pakkaan bawin ma.

15 Te hënkuj, woli baleyiir ulibra wi bgah bi Moyit, n̄haaş n̄i baka n̄aji n̄awunana.

16 Kë woli n̄aan aji añaş Ajugun, uko unneenanuluj pwin uj upën.

17 Kë Ajugun na *Uhaaş wi Naşibați başë wo baloolan, kë dko di Uhaaş wi Ajugun uwoon, dul di di mbuur manwoon.

18 N̄ja bti, n̄nhiluj hënkuj pwin mndëm mi Ajugun, mndëm mën̄t manji manwinana ti n̄ja ; uhaaş wi Ajugun uwo ti p̄tëlëş n̄ja kë n̄kak anaam na Ajugun, mndëm mi n̄ja kë mankdëma dëm p̄ya.

4

Mndëm mammeniinj

1 Naşibați ti m̄naga mi nul awuluj un ulemp mën̄t, ukaan kë n̄mëban aliint.

2 N̄pok iko yi bdëm ikowandënaan, n̄enji n̄wo ti kaguuru kațëlëş utup wi Naşibați. N̄baa țep țep aji n̄diiman manjoonan, bañaan bti bawin kë n̄wo batool ti kadun ki Naşibați.

3 *Uțup ulil unuura wi n̄kțupuj, woli udoo wunana ti balonj, utënk țenk kë bukuj mën̄tan bawo ti bgah bi pkeț.

4 Baanfiyaar utup mën̄t țiki Fatana naşih i mboş atok baka uşal, bawutna kawin bjeehi bi Uțup Ulil Unuura banjaan badi- iman mndëm mi *Krittü anjaan adiiman jibi Naşibați awoonj.

5 Na manjoonan, mën̄t uko wi nun ti n̄leefun wi wi n̄kțupananj, uko wi Yetu Krittü Ajugun wi wi n̄kțupananj, ul akaanj kë n̄klemparan.

6 Naşibați ațiini tfa aji : bjeehi bajeekaan ti bdëm. Ul akaanj ajeehan n̄haaş n̄i n̄ja, n̄hilna n̄me bjeehi bi mndëm mi nul banjaan banuur ti kaara di Yetu Krittü.

7 Bjeehi mën̄t bi Naşibați ațuuj ti n̄ja bawo wo ji uwuuru wi bajejuj ahank ti uko un- dayanaan, ujint̄na ti kës ki bañaan kë mn- hina mnweek mi n̄woonaanuj muñ man- woona du Naşibați, maanwoona ti n̄ja.

8 N̄wo ti unoor undoli aşë woha bnaț, ahaajala aşë hațaara,

9 bahajanun, kë Naşibați aşë wo aankwu- tanun nin, bakobun awat kë n̄şë doon- aanaara.

10 Na n̄nuur, n̄ji tiink ti n̄leefun mn̄haj mi Yetu ahajuñ adoo keț, ubida wi nul uhilna uwinana ti un.

11 Na manjoonan, un n̄woonj bajeb, uko wi Yetu uji udo n̄wo ti mntum mi pkeț unoor undoli, ubida wi nul uhilna uwinana ti n̄leef n̄i nun n̄janwoonj n̄i kakeț.

12 Hënk, n̄ñog pkeț nahilna naka ubida.

13 Upiitana ti *Ulibra wi Naşibați aji : « *Dfiyari, ukaanj kë n̄țupi.* »* Un kak, ti uhaaş wi pfiyaar mën̄t, n̄fiyaar Naşibați, ukaanj kë n̄kțup.

14 N̄me kë Naşibați annațanuj Yetu Ajugun ti pkeț aluj kanațanun na a, kadolun n̄winana na an ti kadunul.

15 Uko wi n̄khajuñ bti uwo keeri pa an, hënk, bnuura bi Naşibați baji bawo ti bañaan banjaan batuma tum p̄ya, bañaan batum babeeba abot adëmanaara dëman maakan.

Phaț iko yi bați

16 Uko wañ ukaanj kë n̄mëban aliint. Woli uleef wi nun udoo țafa țaf p̄ya na n̄nuur, uhaaşun uji uwoha wo uhalu na n̄nuur.

17 Unoor n̄i n̄knooruj hënkuj unwoonj uunkjon uwo uko umpoți ti kadun ki mndëm mweek manwoonj maankba mi unoor mën̄t ukbomanuj un.

18 Hënk, n̄enji n̄tu n̄şal ti iko inkwinaniinj, n̄ji n̄tu n̄a ti inwoonj iinwinanaa ; iko injaan iwinana iinji ijon, kë inwoonj iinwinanaa işë wo yi mn̄to.

5

1 N̄me na manjoonan kë uleef wi n̄ja wi umundu wi uwo wo ji kaloona : wal wi kakjotuj, n̄ka du bați uleef ulonj unwoonj ji katoh ki Naşibați aniwuj n̄ja, kanwoonj kaankjot nin.

2 Kë n̄şë wooni hënkuj ti n̄haaş n̄i n̄ja meet, ti uleef wi n̄ja wi umundu wi țiki n̄jal ka- wohara uleef wi n̄ja wi bați ;

3 n̄wohara wal mën̄t, n̄enkwo byişu.

4 Aa, n̄leef n̄i n̄ja n̄awo ji kaloona, n̄wooni ti n̄haaş n̄i n̄ja meet abot ațëga wi n̄woonj ti unoor hënkuj. Nën̄jal n̄al p̄fël uleef wi n̄ja wi umundu wi, uko wi n̄jaluj uwo pwohara uleef wi Naşibați akwuluj n̄ja, uleef wi n̄ja unwoonj wi pkeț uhilna utëlëşa ukak uleef unwoonj uunkkeț.

5 Naşibați ti uleeful apaşuj n̄ja pa uko mën̄t, awul n̄ja *Uhaaş wi nul adiimanaa- nun kë aluj kawul n̄ja ubida wi mn̄to.

6 Hënkuj keeri n̄ji n̄t̄ñ maakan na n̄nuur. N̄me kë n̄wole du kaloona kanwoonj uleef wi n̄ja, n̄low Ajugun.

7 Na manjoonan, n̄poşna pfiyaar, n̄enkpoşna kës.

8 N̄t̄ñ maakan ahokan pduk uleef wi, kaya kawo na Ajugun.

* 4:13 kampiitaniinj ti ulibra ujon wi bagrek. Kañaam 116.10.

⁹ Hënk, nji tu tu nşal ti plila njwole ti uleef mënş kême woli nşpën ti wa.

¹⁰ Nja bti njwo i kanaş ti kadun ki *Krittü, awayêş nja wal mënş, andoli aluka uko wi alempuş na uleeful wi awoon ti mboş.

Plemp bañaaj batiinkaraan na Naşibaţi

¹¹ Njme uko unwoonş pdo kaţi Ajugun aşë do na pdo bañaaj bandukiinş bado kaţi a. Naşibaţi ame'un bnuura, kē nhaş aji an name'un bnuura.

¹² Njēnkak aňal kado nayikrēnun, nşal kaţenan uko wi naknahni ti un, nahilna naka uko uteem banwoonş baanknahna uko unwoonş ti nşaaş nji bañaaj aşë nahna iko inkwinaniinş du bdig.

¹³ Na manjoonan, woli njwaanş nşal, uwo wo pa Naşibaţi ; kē woli njwo na nşal uwo wo pa an.

¹⁴ Uňal wi *Krittü aňaluş un uktoşunş un. Nyikrēn bnuura kē űaaş aloolan akeţaruş bañaaj bti, bañaaj bti badobi keş keş keeri.

¹⁵ Akeţar bañaaj bti, nja nşkaaş ubida njwutna kaka wa pa njleef nji nja űaň, nka wa pa ankeţunş akuş anaţa ti pkeş pa baka.

¹⁶ Hēnkunş keeri, njēnkak aji njten űaaş jibi bañaaj bajēn bajaaj batena. Hēnk, woli njdoo ten űa *Krittü na kēş ki bañaaj bajēn, hēnkunş njēnkak atena hanş.

¹⁷ Woli űaaş awo ti ploolan na Krittü, aji bi kak kak űaaş nahalu : iko yi ubida ujon ibaa, kē ihalu ibii.

¹⁸ Kē uko mēnş bti uşë woona du Naşibaţi anţēpnunş ti Krittü adolon kē njtiinkar na a akuş awulun ulemp wi pdo bañaaj batiinkar na a.

¹⁹ Naşibaţi abiiş awo ti Krittü ado bañaaj kē batiinkar na ul Naşibaţi, aanţo aten buţaan bi badolonş aşë űu'un pţup űup wi btiinkar mēnş.

²⁰ Krittü ayilun yil keeri pţupara, kē uwo wo keeri ji Naşibaţi ti uleeful aji ţēpna ti un kaţiini na an. űi katim ki Krittü njakan nawuta adolan natiinkar na a.

²¹ Krittü aambaaj kadola pekadu, kē Naşibaţi adola kē akoba pa pekadu di nja, njhilna njkak batool ti kēş ki Naşibaţi wi njwoonş ti ploolan na Krittü.

6

¹ Hēnk, un njklempunş na Naşibaţi njkooţan kooş, nawutan kanohnaana bnuura bi nayeenkunş du a.

² Aţiini aji :
« *Wi unuur ubanuş, dtiink pñehan pi nu ;
ti unuur wi mbuur, dbi abuuranu.* »^{*}

Hēnkunş unuur ubani, unuur wi mbuur uban hēnkunş.

³ Njēnşal kado uko ulonş unkdolonş űaaş alonş aňiib, ulemp wi nun uwutna katoka.

⁴ Nbaa ţēp ţēp adiiman ti iko bti kē njwo balempar Naşibaţi na manjoonan. Nji njtam kamiir ti mnhaj, unoor na phaajala.

⁵ Bakobun awat ukalabuş, ado bañaaj kē banaţari'un, aţu'un njlemp njtam, aneenanun bnjoş aţanunş pde.

⁶ Kē njşë diiman kē njwo balempar Naşibaţi ti pwo na uşal ujint, ti pme, ti kamiir, ti pjoob bkow, ti pwo na *Uhaaş wi Naşibaţi, ti pňal na uňal unjoonanunş.

⁷ Nji njdiiman kē nji njlempara ti pţup manjoonan, kē mnhina mi nul manji mantēnkun. Injaanan yi nun iyenanaan njleefun na igutni iwoonş pdo kado uko unwoonş utool ti kēş ki Naşibaţi.

⁸ Badēmanun, akak apoteţanunş ; akarun akuş abeebunş ; baţu'un baţilan te njwo bañaaj bankntupunş manjoonanş ;

⁹ baţu'un bayaantş te njmeetana bnuura ; aţu'un banňoganunş pkeş te njwo bajeb ; bakobun aşë wo baanűunş ;

¹⁰ nji njwo ji njooţani kaşë wo ti mnlilan ; njwo bawaaş aşë do bañaaj batum kē bawo bayok ; njwo ji bañaaj banwoonş baanka ni uko ulonş, aşë ka iko bti.

¹¹ An bayiţunş biki Korint, njţiini na an na uhaaş ujint, aţu'an ti njhaaş nji nun.

¹² Njdiimanan kaara kē an naşaaş adēţ diinan.

¹³ Kē njşë űiini na an ji babak naan : an kak naţu'un ti njhaaş nji nan.

Pdat uko unnuurnaaniinş

¹⁴ Nawutan kawo ti kahoş kaloolan na banwoonş baanűiyaar *Krittü. Hum di di uko unwoonş utool uhiniinş kanaakiir na unwoonş uunwo ti bgah? Hum di di bjeehi bahilunş kanaakiir na bdēm?

¹⁵ Hum di di Krittü ahilunş katiinkar na *űatana? We wi anűiyaarulunş ahilunş kaţok na anwoonş aanűiyaara?

¹⁶ Hum di di *Katoş ki Naşibaţi kahilunş kawo na njntonş? Na manjoonan nja njwo dko dyimanaan di *Uhaaş wi Naşibaţi anwoonş najeb ufēţunş. Hēnk di di Naşibaţi aţiiniinş ti *Ulibra wi nul aji :

« *Dluş kafēţ ti ptoof pi baka kapoş na baka ;
dwo Naşibaţi i baka, başë bawo pntaali pi
naan.* »^{*}

¹⁷ Ukaaş kē Ajugun akak aţiini aji :

« *Napēnan ti ptoof pi bañaaj mēnş,
nalowan baka.*

*Nawutan nin kaban uko unţopunş,
nji njşë nyeenkan du katoş naan.* »^{*}

¹⁸ *Ajugun anhiniinş iko bti akak aţiini aji :

« *Dwo ji aşinan,
an naşë nawo ji babak naan, biinş na
baaţ.* »^{*}

^{*} 6:2 Itayi 49.8. ^{*} 6:16 Bgah 26.12; Etekiyel 37.27. ^{*} 6:17 Itayi 52.11; Etekiyel 20.34,41. ^{*} 6:18 Natenan ti 2 Famiyel 7.14.

7

1 An biki njalun maakan, wi Naşibaţi ahonun nja iko mēnt, nabiin keeri npeenan iko itop bti inwoon ti nleef ni nja na nhaaş ni nja, ndoonaan nwo bañaan bajint ti keş ki Naşibaţi, nbot ndo kaţi'a.

Mnlilan mi Pawulu

2 Nawo kadiimanun kaara di nan. Nēndo nin űaan alon buţaan, nēnlempaşaana ujenk wi nin űaan.

3 Mēntup űup kajina naduknaanaa, ddo bi űupan aji nűu'an ti nhaaş ni nun ti ubida na ti pkeţ.

4 Dhaţ maakan ti an, alilan maakan ti uko wi nan. Ti unoor wi nun bti dji katum na mntēn kabot kalilan maakan.

5 Na manjoonan, wi nbanun du Matedoniya, nēndoo űep anoorfēn noorfēn nin, awo űi unoor uweek : ugut du bdig, palēnk moű meeţ.

6 Kē Naşibaţi anjaan atēntēn biki bapoţēnuş aşē tēntēnun na ubi wi *Tit.

7 Mēnt pbi pi nul taű paţijun uko mēnt, atupun jibi an ti nleefan natēntēnuluş. Atupun kak aji naűal maakan kawinēn, aţup jibi najooţani na jibi najaan nayeenkaraan. Uko mēnt ukaan kē mnlilan mi naan mandēm apel.

8 Ukaan kē ti kakaarta ki mpiitanan, woli ddoo űupan uko umbiinj adolan kē najooţani, mēndug umeli. Na manjoonan dbi dug umeli du kateeku wi nwinun kē uko mēnt udolan kē najooţan nűal nlon,

9 kē nşē lilan hēnkun, mēnt ti uko wi najooţanun wa : dlilan ti uko wi pjootan mēnt padolanan kē naţēlēs mnwo mi nan. Pjootan mēnt pawo jibi Naşibaţi aűalun pawo, nēndolan keeri nin uko ulon uwuţaan.

10 Na manjoonan, pjootan pi Naşibaţi ajaan aţu űaan paji pdoa aţēlēs mnwo mi nul, kadola abuur, aanji dug umeli. Kē pjootan pi uşal wi iko yi umundu paşē ji paţij pkeţ.

11 Natanen keeri uko wi pjootan pi Naşibaţi aţu'anan padolun ti an : natanen jibi najaan natar kanaţ kaliint, jibi naűehanun aji Naşibaţi amiiran, jibi nakowiinj, jibi nakűinj Naşibaţi, jibi nanuhnun na manjoonan, jibi naţun nhaaş, jibi najaan naűal pweţan andolun buţaan. Nadiiman ti iko bti kē najint ti uko mēnt.

12 Woli dpiitan, mēnt anjubanun akaan, kē mēnt i bajubanun akaan: dnal nűal nadiiman ti kadun ki Naşibaţi jibi nanaţi aliint ti uko wi nun.

13 Uko mēntan utēntēnun un.

Nkak alilan maakan ti uko wi Tit alilandēnan; an bti najooţēna uhaaş.

14 Mēnkowa wi nji ndiimanun ti kadunul kē dlilan ti uko wi nan ; kē jibi njonun

kaţupan manjoonan, uko wi nűilandēnun ti kadun ki nul uwo uko unjoonanun.

15 Kē hēnk, uűal wi aűalanar uji udēma dēm pya woli aleş jibi an bti najaan natar ti pdo uko wi aţu'anan pdo na jibi nayeenkulun akuţ aţinka bnuura.

16 Dliilan ti uko wi nhilun kahaţ ti an ti iko bti.

8

Pűen na uhaaş ujint

1 An bayitun ti *Krittu, dnal name jibi Naşibaţi awuli pntuk ti banfiyaarun panwoon Matedoniya bnuura bi nul.

2 Bahaj maakan, kē mnlilan mi baka manşē dēm maakan kē badoo űen na uhaaş ujint, wi badoon awo bawaan.

3 Dwo namaar, baţen jibi bahinanun adoo űep wi bahinanun kē nin alon aantu űu baka pdo haű.

4 Bakoűun maakan aji ndinan baka baţēnk bañaan biki Naşibaţi banwoon du Yerutalem.

5 Uko wi bawulun udoo űep uko wi nűaűun: badun awul Ajugun nhaaş ni baka akuţ awulun nűa, ado wal mēnt uko wi Naşibaţi aűalun.

6 Uko mēnt ukaan kē nkoű Tit abi du an abaaűēş ulemp wi pűonkrēn itaka yi bajunt jibi abiiinj ajun wa.

7 Nawo na iko bti atuman inwoon; pfiyaar, uţup unuura, pme, na pnaţ kaliint maakan ti iko aţu na uűal wi nanjalun un. Ukaan kē nűal naţu uşal bnuura ti ulemp wi pűēnk biki Yerutalem.

8 Mēnji nawo i kado uko mēnt. Dţupan jibi bukundi banaţun aliint, nahilna nadiiman kē uűal wi nan ujoonani.

9 Name jibi Ajugun Yetu *Krittu adolanar bnuura : ul ambiinj awo nayok, an nakaan kē adinan akak nawaan, kahilna kadolan nayokna bwaan bi nul.

10 Hēnk, dţupan uko wi nşalun ti uko mēnt: an, nanwoon bane bateek banjuntun akuţ aűal nűal bajunt mēnt, unuura nataman ti uko mēnt.

11 Hēnkun, jibi nabiinj aţu uşal ti pjun uko mēnt, nabaűēşan ulemp mēnt keeri jibi nahinani.

12 Woli űaan aţen na uhaaş ujint, Naşibaţi aji yeenk uko wi űaan mēnt aţenun, kaşē katen ti uko wi akaan, kawo aanji ten ti wi awaanun.

13 Uunwo wo pa pűu'an ti bwaan kabomanaan bukundi, uwo wo pa pdo bañaan bti baliinj liűan.

14 Ti wal wi nwoon wi, nawo bayok ahinan keeri kaţēnk banwoon ti kanuma. Hēnk, woli nalun awo ti kanuma unuur ulon, uko wi bapelandēnun uhil kaţēnkan, naşē liű wal mēnt.

¹⁵ Hënk di di upiitaniij ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « Anjejenţun atuman aanji pelan, k  anjejenţun ntiinku aji k şan* . »

Baņaan biki Pawulu ayilun du Korint

¹⁶ Nawulan nd man Naşibaţi anţuun ţi uhaaş wi Tit pnaţ kaliint ţi plempanan ji un.

¹⁷ Adinan pdo uko wi nţu'ulun pdo, ul ţi uleeful adinanun ataran taran aji aya du an.

¹⁸ Ndo ayiţ nja ţi *Krittu k  agakand r na a. Ayiţun m nt aji lempar *Uţup Ulil Unuura bnuura, ukaan k  kntuk bti ki banfiyaarun bti kakk mana.

¹⁹ Banfiyaarun bakaan adata agakand r na un nja nfaaş uko wi naţenuj. Ndo ulemp unuura m nt Ajugun ahilna ad mana kabot kadiiman jibi nţuun kabaţ ţi pdo wa.

²⁰ N njal baņaan baţiini buţaan ţi uko wi pjaņaan itaka itum injuntun.

²¹ Nla pdo uko unnuuriin, m nt ţi k ş ki Ajugun  aņ, njal kak pdo uko unnuuriin ţi k ş ki baņaan baj n.

²² Nyil na baka ayiţ nja ţi Krittu i njonun nten ţi iko itum, k  abot adiiiman byaaş bi kak jibi anaţun aliint. H nkun, ahaţan bnuura ukaan keeri k  njal maakan kado kalemparan

²³ K  ţi uko wi *Tit, dnjal kajakan kaji ajaan awo na nji kabot kalemp na nji ţi uko wi nan. K  bayiţ nja ţi Krittu bangakand run na a bandukiin, kntuk ki banfiyaarun kay-ilun baka, baji balemp Krittu kad manaana.

²⁴ Nadiimaan baka keeri k  naņal baka na manjoonan, banfiyaarun bti bahilna bame k  nfaņ wi n liland ranaņ.

9

Bajunt pa banfiyaarun biki Yerutalem

¹ H nkun, m nkak anuma ppiitan uko ulon ţi bajunt bi najuntun kaţ nkna baņaan biki Naşibaţi banwoon du Yerutalem.

² Na manjoonan, dwın jibi naţuun nşal ţi bajunt m nt, k  nji kanahna uko m nt ţi kadun ki biki Matedoniya kaji na baka k  an biki Akayi nado bi dinan dinan bane. Uhaaş wi naţuun ut nt nuj batum ţi baka.

³ K  nş  yil bayiţ nja ţi *Krittu m nt, nahilna nabomand r bnuura jibi njakun. H nk, mnlilan mi n liland ranaņ manwutna kawaan udooni ţi uko m nt.

⁴ M njal woli biki Matedoniya bagakand r na nji abi, baţ nk k  naambomand ri. Uwole haņ uwo mnkow mankwon kak mi nan.

⁵ Dşal keeri k  dwo kakooţ bayiţun ţi Krittu m nt bajotun kadun du an babi bajaņaan uţen wi nahonun. H nk, woli nşani, nş nk k  nabomand ri, uţen m nt uş  uwinana ji uţen unwoonun du uhaaş meet, uunkwo uţen wi mpit.

* 9:9 Kaņaam 112.9.

⁶ Dņal naleş uko wi :  aņan antepiin untiinku aji kit untiinku, k  antepiin utum aji kit utum.

⁷  aņan andoli ajaan aţen jibi uhaaşul uwululun kawut kajooţan k me kaşal k  baţu'a ţu pdo wa ; Naşibaţi aji njal  aņan anjaan aţen na uhaaş ujinj.

⁸ K  aş  wo na mnhina mi pwulan iko itum inuura indoli, nahilna naka iko bti nak şan nadoo naduka na uko udo kaţ nkna baņaan.

⁹ H nk di di upiitaniij ţi Ulibra wi Naşibaţi aji : «  aņan natoool aji  en bawaan iko utum ; awo natoool te mņo* . »

¹⁰ Naşibaţi anjaan awul najaar btepi kabot kawul baņaan ndeey ni bajaan badeena, alun kawulan iko itum keeri, kat mpl n ya, nahilna nawo batool ţi k ş ki nul wi nakdoon kaţen.

¹¹ H nk, nawo bayok ţi iko bti, kahilna kado kaţ nk baņaan batum baş  babeeb Naşibaţi ţi uko wi nawulun un aji nşul baka.

¹² Ulemp wi nakdolun h nk unni ulin ţi pwul biki Naşibaţi uko wi bawaanun, uji udo kak baņaan batum babeeb Naşibaţi.

¹³ Baņaan batum bawin ţi ulemp wi nakdolun wun k  nafiyaar abot atiink *Uţup Ulil Unuura wi *Krittu aji naţ nk baka bnuura kakuţ kaţ nk baņaan bti, wal m nt bad man Naşibaţi.

¹⁴ Bnuura bweek bi Naşibaţi awulanan ak şan bado balun bado ka nehand ran babot banjalan.

¹⁵ Nawulan nşeeb Naşibaţi bnuura pa uţen uţ p uţup wi aţenuj.

10

Pawulu at em bankţupun buţaan ţi ulemp wi nul

¹⁻² Nji Pawulu i bajakun aji dji kawo nabooy woli dwo ţi kadunan kaş  kaţiini na mnt ņ woli dlowan apiitan, dkooţan ţi katim ki *Krittu anjoobun bkow abot awo bnuura : nawutan kadol n ndo mņoonk na mnt ņ wal wi nji kalun kakak du an jibi nşalun pdo ba na baņaan balon banşalun aji nji nşaş iko yi nşleef nji nja njanalun, ijaan iţonun.

³ Na manjoonan nşo baņaan baj n aş  wo n nji nşutan ji baņaan baj n.

⁴ Injaan yi njaan nşutanaan iinwo yi baņaan baj n ; nşutan na mnhina manwoonun du Naşibaţi, manhiniin pwat nşiw nşank mun. Nji nştok nşal njanjaan nşaneeman  aņ,

⁵ uko undoli unnaţiin aji uneenan pme Naşibaţi, nji nşmob nşal bti kado nja nado kaţaş Krittu.

⁶  i wal wi nakbiin kaţaş Krittu na nşaaşan bti, nşbi kanaţ naţ kaliint pa pkob  aņan anwoon aanji  şa.

⁷ Nahaabēšan kēs naten iko bnuura! Woli űaaű afiyaar na manjoonan kē awo i *Krittu, ameen kē un kak űwo biki Krittu ji ul.

⁸ Ajugun awuluj un mnhina manwoon mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdolan natoka. Dnahna mnhina mēnt, mēnkowara ma.

⁹ Mēnűal kawo wo ji dbēgan űi ikaarta yi mpiitanan.

¹⁰ Baűaaű baloű baji baűup kaji uko wi nji Pawulu njaan kaűup űi ikaarta yi njaan kapiit ujoű akut atam ptaű, nűale wo űi kadun ki baűaaű dji kawo űaaű naűaaű nawaan uforta anwoon aando hil btaű.

¹¹ űaaű anűaluj han ameen kē uko wi űwoon wi űlowanan apiitan ikaarta, wi wi űkluj kawo űi udo wi nun wal wi űkluj kawo űi ptoofan.

¹² Na manjoonan, űēnkluű kaűoom plinjiir na ptenar na baűaluj aji bawo baűaaű baweek. Bawaan űűal wi baktenuű űleef űi baka na kaniibi kanwoon ki baka.

¹³ Kē un űűē wo űēnkhompona uko wi Naűibaűi awoon aant'u'un pdo, űliű űi uko wi aűu'un un pdo, unűuuű kē űbi aban te du an.

¹⁴ Woli űēmbi lah adoo ban du an, űēnkka na phomp űi uko wi nan. Kē űűē wo bateek bambiin du an aűian *Uűup Ulil Unuura wi *Krittu.

¹⁵ Hēnk, woli űhomp űi uko wi nan, űēnkhomp kaji űdo ulemp wi baloű badoluj ; űbaa űēp űēp ahaű kē pfiyaar pi nan pado kadēm dēm pya űűē űhil pdo ulemp unkdooű kayaha ya kadun űi ptoofan, kaűē kaliűaara űi uko wi Naűibaűi aűu'un un pdo.

¹⁶ Wal mēnt, űhinan kaűup Uűup Ulil Unuura du űtaak űanwoon du kafet ki wi nan, kē di pya du dko di baűaaű baloű badoon abi lemp kawutna kahompna ulemp wi badoluj.

¹⁷ Kē uűē piitana űi *Ulibra wi Naűibaűi aji : « *Woli űaaű aloű aűal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adoluj* »^{*}

¹⁸ Na manjoonan, mēnt űaaű ankdēmanuj uleful ajaan awinana bnuura űi kadun ki Ajugun ; anjaan awinana bnuura awoon i Ajugun űi uleful adēmanuj.

11

Pawulu na banjakuj aji bawo banjaűan

¹ Ni űji űűali nawutēn ndo űyila ntiinku! Aa, namiiraan!

² Dkujan bkujar banwoonuj du Naűibaűi : djokaran űiinű aloolan pa bniim, kadolna an nanaű űi kadun ki *Krittu ji űaaű najint anwoon aando bi me űiinű.

³ Dűi mntit mi nan mantoka, maneenanan ptaű Krittu na űhaaűan bűi jibi upula uguuruj Ewa na mntit mi wa.

⁴ Na manjoonan woli aloű abi aűupan uko wi Yetu aloű ampaűun na i űűapanan, naji nadi wa. Woli aloű aűiiniyaan uhaaű uloű umpaűi na wi nayeenuű naji nadi uko mēnt. Woli aloű abi aűup *Uűup Ulil Unuura umpaűi na wi űűapanan, naji nabi dinan dinan.

⁵ Kē űűē fiyaar kē mēmpoűēt nin apel banjakuj han aji bawo *banjaűan baweek maakan.

⁶ Ulome mēnhil bűup bnuura, aűē me uko wi űji kaűiiniyaanuj ; űdimanan uko mēnt bnuura űi iko bűi yi űkdoluj.

⁷ Wi űűapanan *Uűup Ulil Unuura mēnhepar nin baluk, awalan bkow naan nahilna nadeeűana. Ddo wal mēnt pekadu i?

⁸ Uwo wo ji dyeenk bka bi kntuk kloű ki banfiyaaruj, kē bawo baluk bi naan, ahilna alemparan.

⁹ Kē wi nwoon du an, awo űi kanuma, mēnwo űi iűen yi nin űaaű, űiki bayiűun űi *Krittu banwoonuj Matedoniya bawulēn uko wi nnumiin bűi. Aa, ddoonan awo mēnwo űi iűen yi nan, akak aluj kadoon-aanaara kado han.

¹⁰ Dmehna űi manjoonan mi Krittu manwoon űi űji kē mēnkandin nin aloű du űtaak űi Akayi bűi aneenanaan pdo han. Pdo han pawoon mnlilan mi naan.

¹¹ We ukaan kē űji kado han ba? Naűal kē mēnűalan űal i? Naűibaűi ame kē dűalan.

¹² Kē uko wi ndoluj, dkak aluj kado wa, kawutna kaűen bankhompun aji baliű liű na un uko uűup.

¹³ Baűaaű mēntan baanwo nin *banjaűan na manjoonan, bawo balemp baguuru, banjaan badaar kaji bawo banjaűan biki *Krittu.

¹⁴ Kē uko wan uűē wo uunűoűarēni : *Tatana űi uleful aji adaar kaji awo uwanjut wi bjeehi.

¹⁵ Uunűoűarēn keeri baűaűarul badaar kaji bawo balempar bgah. Kē baűē luű kayeenk baluk bi ulemp wi baka.

Mnhaj mi Pawulu űi pwo nanjaűan

¹⁶ Dkak aűupan : nin űaaű awutan kadolēn ji nayila, kē űűē űal nadinanaan ndo űyila nhilna nhomp ntiinku.

¹⁷ Uko wi űji kabiin pűup mēnkűup űup wa jibi Ajugun aűaluj, dűup wa na űyila wi ukakuj wi pdo kahomp.

¹⁸ Na batun bakhompun ji baűaaű bajēn, űji kak ddo kahomp.

¹⁹ An nanjakuj aji naka uűal, naji natar űi pmiir baűaaű banwoon bayila!

²⁰ Naji nadinan badolan bajuuk űi ulemp, kadeenkna an, kateh bka bi nan bűi, kabeehan, kadoo koban űi kaara!

²¹ Dkowa pűup uko wi : űbiűnaa maakan, wi űwoon űēndo han.

^{*} 10:17 Yeremiya 9.22; 1 Korint 1.31.

Kakša, dko di baloŋ bañoomuŋ kahomp – djiini ji nayila – nji kak dñoom kahomp da.

²² Jëm bawo bahebëre i? Nji kak. Jëm bawo biki *Itrayel i? Nji kak. Jëm bawo biki pntaali pi *Abraham i? Nji kak.

²³ Jëm bawo balempar *Krittu i? Dɔup ji nayila, nji dwo nalempar Krittu apel baka : ɕi ulemp utam, ɕi pya ukalabuɕ, ɕi kakob, ɕi pwo ɕi mntum mi pkeɕ nyaaɕ nɔtum.

²⁴ Nyaaɕ kañeen bayuday bakobën kakob kandëmmuŋ, bafudën itintël nyaaɕ ifteen nɔwajant na kañeen kalon

²⁵ baromeŋ bakobën na panduk nyaaɕ nɔwajant, byaaɕ bloŋ kë batapën mnlaak, kë njiir nyaaɕ nɔwajant na ulantu, byaaɕ bloŋ dduka utejan na unuur upëb du meel.

²⁶ Dyaant maakan apoɕ poɕ nyaaɕ nɔtum, amuur idëk, ayit na balat, ayit na bayiɕ naan bayuday banjalun pдолën buɕaan, ayit na banwoon baanwo bayuday, ayit na iko iyibanaan du nbeeka, du *pndiiɕ, du bdëk, ayit na banjaan badaar kaji bawo bayiɕ naan ɕi Krittu.

²⁷ Ddo nlemp nɔtam, awo ɕi unoor, awaan bɔyoŋ nyaaɕ nɔtum, ubon kë ude'ën, udaan utjiën, aɕo nnuur nɔtum awo mëndee, ujoŋt kë uneejën kë nwo byiɕu.

²⁸ Uko wi nwoon mëndo bi ɕiiniyaan uwo kë dji kabi ɕu uɕal nnuur bti ɕi kntuk ki banfyaaruŋ bti.

²⁹ Woli ñaaj abiiɕnaa, nji kak dji kabiiɕna ; woli ñaaj apën ɕi bgah, dji kajooŋan maakan.

³⁰ Woli dwo i phomp keeri, kado kahompna pbiɕna pi naan.

³¹ Naɕibaɕi, Aɕin Yetu Ajugun i bajaan badëman te mnto ame kë mëntilani.

³² Wi mbiin awo du ubeeka wi Damat, namali i Aretat naɕih ado kë bakyerj ubeeka kamobnën,

³³ kë baɕë ɕu'ën ɕi pkaar pweek*, aɕëpanaan ɕi bhër bloŋ banwoon ɕi uniw, adolën kë nwala uniw unfooyuŋ ubeeka*.

12

Uko wi Naɕibaɕi adiimanuŋ Pawulu

¹ Dwo kado kahomp i? Na manjoonan pawaan udooni. Kë nɕë bubara ɕiiniyaan iko yi Ajugun adiimanaanuŋ na iko yi adolnuŋ kë mmee.

² Dme ñaaj alon i *Krittu, udo hënkun nɕubal ifteen na nɔbaakër, adeerjana te du baɕi. Mëmme me adeerjana deenjana na manjoonan këme akaka mnwin, Naɕibaɕi ɕaŋ ameeŋ. Ñaaj mënt adeerjana te du baɕi duuɕ.

³⁻⁴ Aa, dme kë ñaaj mënt adeerjana du baɕi. Mëmme me adeerjana deenjana na manjoonan këme akaka mnwin, Naɕibaɕi ɕaŋ ameeŋ. Kë atiink nɕup nji nin alon awoon aanhil pɕup, kë Naɕibaɕi aankak adinan nin ñaaj alon akakalëɕ nja.

⁵ Dhinan kahomp ɕi uko wi ñaaj atënt uŋ, aɕë wo mënhil kahomp ɕi uko wi naan, uko wi nhilun pdo ɕaŋ uwo pdo kahompna iko inkdiimanuŋ pbiɕna pi naan.

⁶ Woli dɔal lah phomp, mënkwo ñaaj nawaan uɕal, kaɕup ɕup manjoonan. Kë nɕë pok phomp kaɕi ñaaj alon aɕu'ën du dko dampeluŋ uko wi awinuŋ ɕi nji këme wi atiinknuŋ kë nɕupi.

⁷ Naɕibaɕi adiimanaan iko inɕëpuŋ uɕup. Kë aɕë ɕu'ën uko ulon ɕi uleef unknooranaanuŋ, uwanjuɕ ulon wi *Fatana unkkobnuŋ, nwutna kado kadeeŋ iganjan.

⁸ Dñehan Ajugun nyaaɕ nɔwajant ajaka alowanaan wa,

⁹ kë aji na nji : « Bnuura bi njaaj kawulu baji bakëɕ ; mnhina mi naan manji manwinana wal wi ibiiɕniin. Ukaaj kë nji kaɕëp ɕëp kahompna pbiɕna pi naan, mnhina mi *Krittu manhilna manwo ɕi nji nnuur bti. »

¹⁰ Uko wanj ukaaj kë nji kalilan wal wi pɕaɕ Krittu pajaan pado mbiɕna, kë bakkarën, kë nwo ɕi unoor, ɕi mnhaj, ahaajala. Na manjoonan, wal wi mbiɕniin wi wi njaaj kawo na mnhina.

Phajala pi Pawulu ɕi uko wi bañaaŋ biki Korint

¹¹ Djiini ji ñaaj awoon nayila, kë an nakaaj. An nadoon awo lah kaɕup ñaaj i nwoon ɕiki mëmpoɕët nin apel biki najakuŋ aji bawo banjaan baweek, te mëndo wo wo nin uko ulon.

¹² Wi mbiin awo ɕi ptoofan, ddiiman na kamiir kawee kë dwo *nanjaan na manjoonan ɕi iko yi njaaj kado, ɕi mlagre na iko iñonjarenaan.

¹³ We wi ndoluŋ du banfyaaruŋ bandukiin kë mëndo wa du an? Uko uloolan wi nwoon mëndo, uwo kë mëndinan awo ɕi ifteen yi nan! Namiiraan uko mënt.

¹⁴ Kë nɕaaj abomandër pbi du an uyaaj uwajantën aɕë wo mënkdan nin kawo ɕi ifteen yi nan. Nɕaaj nji nan nji nji numiin, mënt itaka yi nan ya. Mënt bapoɕ bajaaj bawo i kala itaka kahankar bajug baka, bajug baka bakaan na pla itaka kahankar bapoɕ.

¹⁵ Kë nji nɕë luŋ kalilan ɕi pwul bka bi naan bti kadoo kawul uleef naan nabuurna. Woli dɔalan haŋ, hum di di nahiluŋ kapokën ba?

¹⁶ Name bnuura kë mënwu pkuŋ pa an. Kë balon baɕë luŋ kaɕiini kaji dtit maakan, aguuran.

¹⁷ Dbi ɕëpna ɕi alon ɕi biki nyiluŋ du an aguuran i?

¹⁸ Dkooɕ *Tit abi du an, ado kë agakandër na ayiɕ nja ɕi *Krittu i nameeŋ. Tit abi guuraaran i? Nin! Nji na a, nwo na uɕal uloolan ado uko unwoon uloolan.

¹⁹ Om naşal undiimaan aji nwo wo ʒi ppeŋan nleefun ʒi kadunan undiimaan i? ʒi kadun ki Naşibaʒi ki ki nʒkʒiiniin, jibi *Krittu aŋaluŋ. An biki nŋaluŋ maakan nɔdo uko mēnt bti nahilna naya kadun.

²⁰ Uko wi nji kaʒiin uwoon pbi kaʒenk naanwo jibi nŋaluŋ. Uko wi nji kaʒiin uwoon woli dbi aban du an, kaʒenkan nawo jibi nwoon meŋali nabot naʒenkēn nwo jibi nawoon naanŋali. Mēnŋal nŋom, bkujar, udeeb, na kantenaruŋ, na bkarad na bkuutar, na phomp na parēfa iwo ʒi ptoofan.

²¹ Dʒi woli dluŋ abi du an, Naşibaʒi i naan adolēn kakowari'an, nʒēga ʒi uko wi batum bahumuŋ ʒi pekadu ʒi ʒfa awo baampēn ʒi iko iʒop, ʒi pjuban pi piinʒ na iko ilon iwuʒaan.

13

Pʒaŋ pbaaŋsaani

¹ Uyaaş uwajaŋtēn wii wi, wi nji kaluŋ kabi du an. *Ulibra wi Naşibaʒi uʒi : « Uhok undoli bawo kawayēş wa ʒi kadun ki bamaar batēb kēme bampeluŋ batēb^o. »

² Ddo bi ʒupan uyaaş utēbantēn wi mbiin du an, kē hēnkuŋ wi nwoon mēndo wo na an, dkkak aʒup bambiin awo ʒi pekadu na bandukiin bti : woli dluŋ abi pwinan, mēnkali nin ŋaaj.

³ Naŋal kame me *Krittu aʒi ʒēpna ʒi mntum naan kaʒiini i? Name. Aambiişna ʒi kadunan, aşē ʒi diiman mnhina mi nul ʒi ptoof pi nan.

⁴ Na manjoonan, wi abiiŋ apaŋana ʒi kruʒ, abiişnaa ; kē mnhina mi Naşibaʒi manşē wula hēnkuŋ ubida. Un kak, nʒbiişna na a, aşē luŋ kaka ubida na a ʒi mnhina mi Naşibaʒi akwuluŋ un nʒhilna nɔdolan naya kadun.

⁵ Natenan nleefan nameena me nafiyaar *Krittu, naşalaan bnuura iko yi nakdolul. Naanyikrēn kē Yetu Krittu awo ʒi an i? Kēme nawin kē naanfyaari?

⁶ Kē nşē haʒ aʒi nayikrēn kē nɔdiiman kē nfiyaari.

⁷ Nwo ʒi pñehan Naşibaʒi nawut kado nin uko ulon uwuʒaan. Nēnŋal kadiiman kē ulemp wi nun ʒi ptoofan uwo unuura. Nin! Uko wi nŋaluŋ uwo nado bnuura, woli naando fiyaar kē ulemp wi nun unnuuraa.

⁸ Nēnhinan kalaʒ manjoonan, uko wi nʒhiniin pdo ʒaŋ uwo pʒaş ma.

⁹ Woli pbiişna pi nun pakaan kē naka mnhina, nʒi nʒilan ʒi uko mēnt. Uko wi nʒaaj nñehan Naşibaʒi uwo nawo baŋaaj banjintuŋ ʒi kēş ki nul.

¹⁰ Uko unkaan kē mpiitan iko yi mpiitanan bti wi nlowanan wii wi : dŋal woli dluŋ abi du an kawut kajooʒ na an ʒi mnhina mi Ajugun awuluŋ manwoon mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdo katokna.

¹¹ An bayit naan, hēnkuŋ nawoon ʒi mnlian! Nadoon kala pwo baŋaaj bajint ʒi kēş ki Naşibaʒi, naboofaran, natiinkaran, nawoon ʒi mnjeeh, hēnk di di Naşibaʒi anjaan awul uŋal na mnjeeh akwoon na an.

¹² Nawulandēn mboş, naboofar bboofar banyimanuŋ. Baŋaaj biki Naşibaʒi bti banwoon ʒi bawulan mboş.

¹³ Dñehan Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura an bti, Naşibaʒi adiimanan uŋal wi nul, *Uhaaş wi nul uşē udo nakak baloolan!

^o 13:1 Pleşan 19.15; Maci 18.16.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Galatiya

Uṭup ujuni

Kakaarta ki kawo ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Galatiya. Abi ya da nyyaas ṅtēb kaṭup baka Uṭup Ulil Unuura kē Bayuday na banwoon baanwo Bayuday baji batiinka kakak kafiyaar Yetu Krittu. Uko wi Pawulu ajukanun baka uwoon kē pfiyaar Yetu pahinan kado Naṣibaṭi aji bawo baṭool ṭi kadunul. Wi bayaan adoo jon kē Bayuday balon baṣe ya du Galatiya aji bantohi biki banfiyaarun biki Yerutalem badook baka. Batok uko wi Pawulu ajukanun ṭi aji aanwo nanjañan na manjoonan, kē uko wi akjukanun uunwo manjoonan. Baji na baka kē jibi banwoon baanwo Bayuday bafiyaarun Yetu bawo kado kak uko wi bgah bi Moyit bajakun. Kē uko wi baṭjanun maakan uwo pwala katēmp. Baji pwala katēmp pahinanun kado Naṣibaṭi aji bawo baṭool ṭi kēṣ ki nul.

Biki Galatiya bakak ado han, kē Pawulu amee. Adeebaṭ maakan wal mēnt ṭiki mēnt pṭaṣ bgah bi Moyit pakdoon ṅaan awo natool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. Uko mēnt ukaan kē Pawulu apiit biki Galatiya kadiiman baka kē Naṣibaṭi aanji han. Pwala katēmp pi bajakun pawo kē uṣal wi ṅaan uwo kawo ujint piṣ. Aṭup baka aji Naṣibaṭi ado Abraham kē awo natool ṭi kadunul ji abi do kawala katēmp. Pfiyaar ṭaṅ pajaan pado ṅaan awo natool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, kē pul pakaan ahil kado ṅaan aka ubida unlilun Naṣibaṭi.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awo nanjañan na manjoonan, uko wi akjukanun kak ujoonani (1.1-10)
2. Naṣibaṭi adatun Pawulu pa awo nanjañan (1.11-24)
3. We wi Uṭup Ulil Unuura ujakuṅ na manjoonan (2.1-21)
4. Pfiyaar ṭaṅ pahilanun kado ṅaan abuur (3.1-4.31)
5. Nawulēn ṅṅalad, ṅwut Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭēlēs nja ubida (5.1-6.10)
6. Pwul mboṣ pbaañsaani (6.11-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu *nanjañan i Yetu kapiitanan. Mēnt bañan badu'ēnun pa nwo nanjañan. Kē pwo nanjañan pi naan paantēpēn ṭēpēn ṭi ṅaan alon. ṭi Yetu Krittu na Naṣibaṭi Aṣin annaṭanulun ṭi pkeṭ i i nwoonun nanjañan.

² Nji na bayiṭun ṭi Krittu bti banwoon na nji ṅwul banfiyaarun Yetu biki Galatiya bti mboṣ.

³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun ayuuj an bnuura na mnjeeh.

⁴ Jibi Naṣibaṭi Aṣin nja aṅalun, Krittu awul ubida wi nul kapēnanaan ipekadu yi nja ṅhilna ṅbuur ṭi umundu wi ṅṭa wi, unṭumun mnṅot.

⁵ Naṣibaṭi i i ṅwoon kadēman te mnṅo. Uwo han.

Ukaha Uṭup Ulil Unuura uloolan ṭaṅ

⁶ Dñonjar jibi natarun ṭi pkokan Naṣibaṭi kafeṭ. Aṭēpna ṭi bnuura bi Krittu adu an, kē naṣe wo ṭi pṭaṣ uṭup umpaṭi wi bajakanan aji uwo Uṭup Ulil Unuura.

⁷ Na manjoonan, uunka nin Uṭup Ulil Unuura ulon umpaṭi. Kē bañan balon baṣe wo ṭi atokan ṅṣal, abot aṅal pṭēlēs Uṭup Ulil Unuura wi Krittu.

⁸ Kē woli un ṭi ṅleefun lah, kēme uwanjut ulon umpēnnun baṭi, ṅbiin aṭupan uṭup umpaṭi na wi njukanun, Naṣibaṭi kafēpun.

⁹ Nbi ṭupan kē nkaak akakalēs ṅṭa : woli alon aṭupan uṭup umpaṭun na wi nadoon abi yeenk, Naṣibaṭi kafēpa.

¹⁰ Hēnkun naṣal aji hum ba? Dla la pdēm ṭi bañan oo kēme ṭi Naṣibaṭi? Dla la ṅṅalana ṭi bañan i? Woli dla la lah ṅṅalana ṭi bañan te hēnkun, mēnkwo nalempar Krittu.

Krittu aduun Pawulu pa awo nanjañan

¹¹ Dṅal name, an bayiṭ naan, kē Uṭup Ulil Unuura wi nji kaṭupun uumpēna ṭi uṣal wi ṅaan.

¹² Nin mēnt ṅaan awulnun wa kēme ajukanaanun wa, Yetu Krittu ul ṭi uleeful adiimanaanun wa.

¹³ Natiink bti jibi nwoon ṭfa wi nhumun mēban bgah bi bayuday. Name jibi nta-manun maakan ṭi phajan banfiyaarun Yetu, banwoon pntaali pi Naṣibaṭi. Dla pgar baka.

¹⁴ Dbi pel biki kawuun naan batum ṭi pṭaṣ bgah bi bayuday, abot amēban udolade wi bateem naan maakan apēl baka.

¹⁵⁻¹⁶ Kē Naṣibaṭi, ṭi bnuura bi nul, aṣe datēn apaṭēs ji mbi ndo kabuka, adu'ēn aji nwo nalemparul. Kē wi ulilulun, adiimanaan Abukul pa ndola ameeṭana ṭi banwoon baanwo bayuday. Wal mēnt, mēnwinar na nin ṅaan alon.

¹⁷ Mēndoo ya ya Yerutalem du banwo'ēnun banjañan uteek, aṣe baa ṭēp ṭēp aya ṭi dko mēnt utaak wi Arabiya. Dul di mpēnnun akak ubeeka wi Damat.

¹⁸ Wi ṅṣubal ṅwajanṅ ṅaṭēpun wi wi mbaan aya Yerutalem ameer na Piyeer, aṭo na a ṅnuur iñeen na kañeen.

¹⁹ ṭi banjañan, ul ṭaṅ i i nji nwinan, mēnwīn bandukiin. Dbot awin Yakob aṭa Ajugun.

²⁰ Naşibaŋi ame kē mēnkŋilan wi nji kapiitanaj uko wi.

²¹ Wi mpēnnuŋ Yerutalem ašē ya ŋmbarŋ nji Tiri na Tilitiya.

²² Kē banfiyaaruŋ Krittu biki utaak wi Yuda bašē wo baambaarŋ kawinarēn.

²³ Batiinka tiink ŋaŋ kē baŋtup aji : « Ŋaarŋ ambiin ahajan un ŋfa akak hēnkunŋ ajukan bgah bi abiiŋ ado na ptok. »

²⁴ Kē bašē wo ŋi pdēman Naşibaŋi ŋi uko wi naan.

2

Pawulu ayit du Yerutalem na banjaan bandukiin

¹ Wi ŋsubal iŋeen na ŋbaakēr ŋaŋtēpuŋ, kē nšē kak Yerutalem, agakandēr na Barnabat, kē ŋtj Tit.

² Dya bayaas mēnt ŋiki Naşibaŋi ayuujēn kē dwo i pya da. Dyita ŋaŋ na baweek bantiinkaniinŋ biki banfiyaaruŋ, ašē yuuj baka Uŋup Ulil Unuura wi nji kajukanuŋ banwoonŋ baanwo bayuday, ŋiki mēnŋal ulemp wi naan unŋtēpuŋ na unknmbiin uwaan udooni.

³ Kē baando ŋu Tit i ngakandēraanuŋ pwala katēmp ul anwoonŋ nagrek*.

⁴ te udoo ka baŋaarŋ balonŋ bandaaruŋ aji bafiyaari banjaanŋ bamena kaneej ŋi un ŋfiyaaruŋ kaŋal pwalan baŋaarŋ katēmp. Baŋaarŋ bakanŋ mēnŋan babop aneej ŋi un pa pten mnjeeh mi nyeenknunŋ ŋi Yetu Krittu kašē kakakanun du pjuuk pi bgah bi Moyit.

⁵ Ŋēndinan nin uyaas uloolan uko wi baŋtupuŋ, kahilna kamēban pa an manjoonan, manwoonŋ Uŋup Ulil Unuura.

⁶ Kē ŋi uko wi baweek bammeetaaniinŋ – uko wi babinŋ awo uunjakēn nin uko ulonŋ ŋiki Naşibaŋi aanŋi paŋšēr – baŋaarŋ bammeetaaniinŋ mēnŋan baanhoŋan nin uko ulonŋ ŋi pjukan pi naan.

⁷ Bado tēp tēp awin kē Naşibaŋi aŋu'ēn ŋi ulemp wi pjukan Uŋup Ulil Unuura banwoonŋ baanwo bayuday† jibi aŋuunŋ Piyeer ŋi ulemp wi pjukan wa bayuday‡.

⁸ Naşibaŋi andolonŋ Piyeer kē awo nanjaan i bayuday adolonŋ kak kē nwo nanjaan i banwoonŋ baanwo bayuday.

⁹ Kē Yakob, Piyeer§ na Yowan bantiinkaniinŋ maakan ŋi banfiyaaruŋ bašē yikrēn kē Naşibaŋi awulunŋ mnhina mi pdo ulemp mēnt ; ukaanŋ kē bawulēn iŋeen nji na Barnabat ayuuj kē baŋok na un : un, nya du banwoonŋ baanwo bayuday, bukal du bayuday.

¹⁰ Baŋu'un ŋaŋ pleš bajuuk, kē nji kado wa na mnlilan.

Pawulu alaŋ Piyeer du Antiyoka

¹¹ Kē wal wi Piyeer* abiiŋ Antiyoka, dlaŋa ŋi kadun ki baŋaarŋ bti, ŋiki aanfaŋi.

¹² Uko wi adoli wii wi : ji baŋaarŋ balonŋ biki Yakob ayilonŋ babi bado kaban, aji bi kade na bayitun banwoonŋ baanwo bayuday, kē wi bayili mēnt baŋaarŋ aban, kē ašē low banwoonŋ baanwo bayuday abot aŋaŋan pde na baka. Aŋi wal mēnt bayuday banjakuŋ aji banfiyaaruŋ bawo i kawala katēmp.

¹³ Bayuday bankakuŋ aŋiyaar baŋaş Piyeer ŋi kamena ki nul kē Barnabat ŋi uleeful adoo wut kē baneejana ŋi kamena mēnt.

¹⁴ Wi nwinuŋ kē baankpoŋ aŋaar na manjoonan manwoonŋ Uŋup Ulil Unuura, dji na Piyeer ŋi kadun ki baŋaarŋ bti : « Iwi inwoonŋ nayuday i kabuka, ikdoonŋ ji banwoonŋ baanwo bayuday. Iinŋaş bgah bi bayuday. Kē hum di di injalunŋ pwuuk banwoonŋ baanwo bayuday bakak bado kado ji bayuday?

¹⁵ Un ŋwo bayuday biki kabuka, ŋēnwo ji baŋaarŋ bandukiinŋ biki bajaanŋ baji bado buŋaan.

¹⁶ Kē ŋšē me kē ŋaarŋ awoona ŋaŋ natool ŋi kēš ki Naşibaŋi ŋi pfiyaar pi nul ŋi Yetu Krittu, mēnt ŋi pŋaş bgah bi *Moyit pa. Ukaanŋ kē un ŋfiyaar Yetu kahilna kawo batool ŋi kadun ki Naşibaŋi. Mēnt ŋi pŋaş bgah bi Moyit di ŋhilnuŋ kawo haŋ, ēnhēn, nin alonŋ aankwo natool ŋi kēš ki Naşibaŋi ŋi pŋaş bgah.

¹⁷ Kē woli ŋla pŋēpna ŋi Yetu kawoona batool ŋi kadun ki Naşibaŋi, ŋwo wo ji biki bajaanŋ baji bawo bado buŋaan. Uko waŋ ayuuj kē Krittu aŋu'un ŋi pdo pekadu i? Nin, mēnt hēnk da.

¹⁸ Woli dkaŋ ŋi bgah bi mbiinŋ aduk, ddi-iman wal mēnt kē djuban ŋi ba.

¹⁹ ŋi uko wi bgah bi Moyit, dkeŋi, pkeŋ pampēnnuŋ ŋi bgah bi Moyit ŋi uleef wi ba, pa nhilna nwo pa Naşibaŋi. Dpaŋana na Krittu,

²⁰ kē hēnkunŋ mēnt nji dwoonŋ, Krittu awoonŋ ŋi nji. Mnwo mi naan ji ŋaarŋ najēn manwo ŋi pfiyaar Abuk Naşibaŋi anŋalnunŋ adoo wul uleeful pa nji.

²¹ Hēnk, dpok pŋēl bnuura bi nyeenknunŋ du Naşibaŋi, hēnk di uwoonŋ, woli pŋaş bgah pakŋuunŋ lah ŋaarŋ awo natool ŋi kēš ki Naşibaŋi, pkeŋ pi Krittu pakeer kawaanŋ udooni.

3

Pŋaş bgah kēme pfiyaar Yetu Krittu

¹ Mbeeh! An baŋaarŋ biki Galatiya nanwaanŋ ŋŋal, in abaanŋ aguuran ba? An biki bayuujunŋ pkeŋ pi Yetu Krittu ŋi krut bnuura.

* 2:3 Aanwala katēmp wi awoonŋ napot. Pwala katēmp pajaanŋ payuuj kē ŋaarŋ awo bayuday. † 2:7 ŋi ugrek bapiit aji : Banwoonŋ baanwala katēmp. ‡ 2:7 ŋi ugrek bapiit aji banwaliinŋ katēmp. § 2:9 Piyeer dawoonŋ Kefat ŋi uaramayik, uwoonŋ plaak. * 2:11 Piyeer dawoonŋ Kefat ŋi uaramayik, uwoonŋ plaak.

² Uko uloolan tañ wi wi nji kaheparanañ. Nayeenkna Uhaaş wi Naşibaţi ti ptaş bgah bi Moyit oo kême ti pfiyaar uţup wi natiinkuñ?

³ Hum di di nahilanuñ kawo bapên hênk? An nanjunuñ na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaţi, kaşê kabi kabaañsaan ti udo wi uleefan.

⁴ Iko yi nawinuñ bti ibi diiş diiş i? Mênfiyaar aji idiışi.

⁵ Woli Naşibaţi awulan Uhaaş wi nul, abot ado mlagre ti ptoofan, aji do do iko yar bti ţiki nataş bgah kême nafiyaar uţup wi natiinkuñ?

⁶ Natenan ti Abraham di, *awoona tfa natool ti kês ki Naşibaţi, wi afiyaaruluñ*^o.

⁷ Nameen uko wi keeri : banfiyaarun bawoon babuk Abraham.

⁸ Udobi piitana piitana tfa ti Ulibra wi Naşibaţi, aji : pfiyaar pi banwoon baanwo bayuday pakkaañ Naşibaţi aţu baka bawo baţool ti kês ki nul. Hênk di di Naşibaţi adoon abi ţupa ţup Abraham Uţup Ulil Unuura wi aji : « *Dţêpna ti iwi kawulna ntaak bti bnuura bi naan.* »^o

⁹ Hênk, banfiyaarun bti bayeenk bnuura bi Naşibaţi ji Abraham űniinţ anfiyaarun.

¹⁰ Bañaan bti banşaan ahaţ bgah bi Moyit bafêpana. Ulibra wi Naşibaţi uji : « *űnaan anwoon aanktaş űnuur bti uko bti umpiitun ţi ulibra wi bgah bi Moyit afêpana.* »^o

¹¹ Umeetana bti kê nin alon aankţêpna ţêpên ti bgah kadoo kawo natool ti kês ki Naşibaţi. Ulibra wi Naşibaţi uji : « *ubida wi natool uwoona ti pfiyaar.* »^o

¹² Kê bgah bi Moyit başê paţ na pfiyaar ; Ulibra wi Naşibaţi kê uşê ji « *űnaan anktaşun iko yi bgah bajakuñ akaana ubida ti iko mênţ.* »^o

¹³ Krittü aluk luk abuuranaan un ti pfêpa pi bgah, wi akuñiñ pfêpana panwoon i ka-jotna un. Ulibra wi Naşibaţi uji : « *űnaan i puum patananiñ ti bmul afêpa.* »^o

¹⁴ Yetu Krittü ado han banwoon baanwo bayuday bayeenkna bnuura bi Naşibaţi awuluñ Abraham, űbot nyeenk un bti ti pfiyaar, Uhaaş wi ahoñuñ.

Kahon ki Naşibaţi na bgah bi Moyit

¹⁵ Bayiţ naan natenan ti udolade wi bañaan. Woli űnaan ado kahon ţi kadun ki bañaan, nin űnaan alon nampaţi aanhil kagar kahon mênţ kême kahoţan uko ulon ţi ka.

¹⁶ Kê hênk di di uwoon kak pa Abraham, wi Naşibaţi adolulun kahon ul na pşini pi nul. Uumpiit aji : « *Na bañaan biki pşini pi nul* » ji aţiini űini uko wi bañaan batum, upiit aji : « *na űnaan anwoon i pşini pi nul,* »^o aţiini űini uko wi űnaan aloolan. űnaan mênţan awoon Krittü.

¹⁷ Uko wi nji űalun kaţupan wii wi : Naşibaţi abi hon Abraham, kê bgah bambaan abi bi wi űşubal iűteen week űyaaş űbaakêr na iűteen űwajanţ (430) űaţêpuñ baanhilan pgar kahon mênţ, kême katok uko wi Naşibaţi ajakuñ.

¹⁸ Woli lah ti ptaş bgah di di nyeenkun phiiñ, űnkyeenkna pa kak ti kahon. Na manjoonan Naşibaţi aţêpna ti kahon awul bnuura bi nul Abraham.

Bgah badoona we ba?

¹⁹ Kê hênkun, woli uwo han, we ukaan kê bgah bawoo? Ipekado iţuun kê Naşibaţi akak aţij bgah ayoonkna űnaan i pşini pi Abraham i Naşibaţi adolun kahon mênţ. Naşibaţi awul ba űwanjut, kê űahelan ba aşê do Moyit kê abanan ba bañaan.

²⁰ űnaan anwoon aloolan, aannuma űnaan alon abanana uko wi ul aţupuñ di. Kê Naşibaţi aşê wo aloolan tañ.

²¹ Kê bgah, balaţ kahon ki Naşibaţi i? Nin! Woli nyeenk lah bgah banhilun pwul un ubida wi manjoonan, pwo natool ti kês ki Naşibaţi pawoona keeri ti ptaş bgah.

²² Kê Ulibra wi Naşibaţi uşê ji kê bañaan na iko bti bawo ti pekado. Hênk, banfiyaarun ti Yetu Krittü baţêpna ti pfiyaar kayeenk uko wi Naşibaţi ahoñuñ.

²³ Ji pfiyaar Yetu pado kabi, űtuhanaa, awo ti kayeñ ki bgah ayoonkna pfiyaar pi Naşibaţi akyuuñ un.

²⁴ Bgah bayewi'un yewi tfa ayoonkna Krittü pa űhilna űwo baţool ti kês ki Naşibaţi, wi űfiyaarun Krittü.

²⁵ Kê wi űfiyaarun hênkun, űnkkak awo ti kayeñ ki bgah.

²⁶ An bti nawo babuk Naşibaţi űiki nafiyaar Yetu Krittü.

²⁷ Ênhên an bti nankakuñ baloolan na Krittü ti batitmu, nakak awo ji a ti kês ki Naşibaţi.

²⁸ Uunkak aka keeri nayuday kême anwoon aanwo nayuday, űnaan i bakjuukntênuñ kême űnaan najeeh, űniinţ kême űnaaş. Nawo űnaan aloolan ti Krittü.

²⁹ Kê woli nawo i Krittü nawo keeri biki pşini pi Abraham, abot awo ti bankyeenkun uko wi Naşibaţi ahoñuñ Abraham.

4

¹ Uko wi, wi wi űnalun pţupan : nahiiñ aşin woli ahum ti kpoţ, aanji paţ na i bakjuukntênuñ, woli ul adoon akaka iko bti.

² Bañaan bajaan bakuşa, kabot kayeñ bka bi nul te unuwr wi aşin adatuñ.

³ Hênk di uwoon tfa kak pa un, űwo wo ji bapoţ, kê udolade wi umundu* ukjuukntênuñ.

^o 3:6 Ujuni 15.16.   ^o 3:8 Ujuni 12.3; 18.18; 22.18.   ^o 3:10 Pleşan 27.26.   ^o 3:11 Habakuk 2.4.   ^o 3:12 Bgah 18.5.

^o 3:13 Pleşan 21.23.   ^o 3:16 Ujuni 12.7.   * 4:3 Udolade wi umundu : Iko bti inkonjuñ bañaan: űntaayi, űnton, bgah bi bayuday, na igah ilon kak inkonjuñ bañaan.

⁴ Kê wal wi Naşibaṭi adaturṅ ubanuṅ, awalan Abukul ṭi kayiṅ ki ṅaaṭ, kê akṭaş *bgah bi Moyit,

⁵ ahilna abuuran bañaanṅ biki bgah bakjuukṅṅenuṅ ṅbot ṅhilna ṅwo babuk Naşibaṭi.

⁶ Pa pyuuy kê nawo babukul, Naşibaṭi aṭu ṭi ṅhaaş ṅi nun Uhaaş wi Abukul unjaanṅ uhuuran kaji « Abba†, Paap! »

⁷ Iinwo keeri ṅaanṅ i bakjuukṅṅenuṅ, iwo abuk katoh ; ukaanṅ kê ikuṅ kahiiṅ iko yi Naşibaṭi ahankuṅ pa babukul.

Pawulu aşal banfyiaaruṅ biki Galatiya

⁸ Ṭfa wi nawoonṅ naamme Naşibaṭi, najej iko ilonṅ ado ya Naşibaṭi, kê ikujuukṅṅenan. Na manjoonan iko mēṅṅ iinwo Naşibaṭi.

⁹ Kê hēnkuṅ wi nameerunṅ na Naşibaṭi, kême dwo kaji, hēnkuṅ wi Naşibaṭi ameerunṅ na an, hum di di nahilanunṅ akak du udolade udah uwaanṅ udooni wi, kakak kak bañaanṅ biki bakjuukṅṅenuṅ ji unjon ba?

¹⁰ Naji nadēman ṅnuur ṅlonṅ, kli klonṅ, ṅwal ṅlonṅ, ṅşubal ṅlonṅ.

¹¹ Dhaajalaa : ulemp wi nji nlempunṅ lemp pa an udiış diiș i?

¹² An bayiṭ naan dkooṭan kooṭ, nakakan nanaamēnṅ jibi nkakuṅ anaaman‡. Naandolēn do nin uko ulonṅ unde'ēnuṅ, wi mbiinṅ uwo na an.

¹³ Naleş bnuura, pmaak pakaanṅ kê ṅṭo ṭfa ajukanan uyaaş uteek Uṭup Ulil Unuura.

¹⁴ Pmaak pi naan panooranan maakan, kê naşē wo naambeehēn, kême alowēn. Nabaa do ṭēp ṭēp ajejenṅ ji dwo uwanjut wi Naşibaṭi kême ji Yetu Krittū ṭi uleeful.

¹⁵ Mnlilan mi nan mi ṭfa manwo ṭunṅ ba? Dme bnuura, woli nahil ṭfa nalookēş kēş ki nan kawulēn.

¹⁶ Kê hēnkuṅ, wi ṅṭupanaṅ manjoonan, dkak naşoorad inan i?

¹⁷ Bañaanṅ balonṅ bado iko itum pa nakak ṭi baka, kê ṅşal ṅi baka ṅaşē wo ṅwuṭaan, başal pgarēn na an, naşē nabi naduka duka na baka.

¹⁸ Unuura ṅaanṅ ado iko itum pa bnuura, ṅnuur bti, bē mēṅṅ ṭañ woli dwo na an.

¹⁹ An biki ṅṅaluṅ maakan, dhaj pa an uyaaş ulonṅ kak, ji ṅaaṭ anwoonṅ ṭi kabuk, te wal wi Krittū akjiṅṅunṅ ṭi an.

²⁰ Namele lah jibi ṅṅaluṅ pwo na an kahilna kaṭiini na an na pdiim pannuuriṅ ṭiki mēmmē jibi nji kadoonṅ na an.

Uko wi Hagar na Faara

† **4:6** *Abba* : ṭi uṭup uaramayik dawoonṅ Paap. ‡ **4:12** Pawulu akak awo ji banwoonṅ baanwo bayuday, kê bagalat banwoonṅ baanwo bayuday başē la pwo ji bayuday. Pawulu aṅal bakak ji a, ul ankakuṅ awo ji banwoonṅ bawo bayuday.

§ **4:21** Moyit apiitunṅ ṅlibra kañeen ṅteek ṅi Ulibra wi Naşibaṭi, ṭunṅ ṅlibra mēṅṅ di di bgah bi bayuday bi Naşibaṭi awulunṅ Moyit bapiitaniṅ, aṭu na iko iṅṭepunṅ ṭi bayuday. Uko wi Hagar na Faara uwo ṭi ṅlibra mēṅṅ ṭi Ulibra ujuni 16, 17 na 21.

* **4:26** Pawulu anaamṅṅēn Faara na Yerutalem di baṭi duuṭ. † **4:27** Itayi 54.1; Itayi aṭiṅniyaan Yerutalem ṭi dko di.

²¹ Naṭupaan, an nanṅaluṅ bgah bi Moyit bado kaṭonṅ, naanji natiink uko wi Moyit apiitunṅ i?§

²² Ulibra wi Naşibaṭi uji Abraham abi buk bapoṭ batēb biinṅ: alonṅ awo abuk Hagar, ṅaaṭ i bakjuukṅṅenuṅ, Kê alonṅ awo abuk Faara, i bawoonṅ baanjuukṅṅēn.

²³ Napoṭ i ṅaaṭ i bakjuukṅṅenuṅ abuka ji bañaanṅ bti, kê i ṅaaṭ najeeh aşē buka ṭiki Naşibaṭi ahonunṅ Abraham aji alunṅ kabuk napoṭ mēṅṅ.

²⁴ Uko waṅ uyuuy uko wi : baaṭ batēb bukuṅ mēṅṅ bayuuy ihonṅar itēb yi Naşibaṭi adoonṅ. Hagar ayuuy bhonṅar bi pnkuṅ pi Finayi, di Naşibaṭi awulunṅ Moyit bgah, bhonṅar mēṅṅ bajaanṅ babuk bañaanṅ biki bakjuukṅṅenuṅ.

²⁵ Hagar awoonṅ pnkuṅ pi Finayi, pawoonṅ du uṭaak wi Arabiya, ul awoonṅ kak Yerutalem di hēnkuṅ, dawoonṅ ṭi pjuuk dul na babuk da bti.

²⁶ Kê bañaanṅ biki Yerutalem di baṭi duuṭ başē wo bajeeh, dul dawoonṅ anin un*.

²⁷ Upiit aji :

« *Lilaan, iwi ṅaaṭ inwoonṅ iinhil pbuk,*

Huuraan mnlilan mi nu,

iwi impaamunṅ unoor wi kabuk.

Ṭiki babuk ṅaaṭ i badukuṅ

balunṅ kaṭum kapel biki ṅaaṭ anwoonṅ na ṅiinṅ. »†

²⁸ Kê an bayiṭ naan, nawo ji Itaak bapoṭ bambukiṅṅ jibi Naşibaṭi ahonunṅ Abraham.

²⁹ Ṭfa napoṭ ambukiṅṅ ji bañaanṅ bti, ajaanṅ aṅoonka napoṭ ambukiṅṅ ṭi mnhina mi Uhaaş wi Naşibaṭi, hēnk di uwohanṅ kak ṅṭa di pa un.

³⁰ Kê we wi Ulibra wi Naşibaṭi ujakunṅ ba? Uji : « *Dookan ṅaaṭ i bakjuukṅṅenuṅ na abukul, abuk ṅaaṭ i bakjuukṅṅenuṅ aanka kafah ṭi phiiṅ ji abuk ṅaaṭ najeeh. »*

³¹ Kê hēnk, an bayiṭ naan, ṅēnwo babuk ṅaaṭ i bakjuukṅṅenuṅ, ṅwo babuk ṅaaṭ najeeh.

5

Mnjeeh mi banfyiaaruṅ Krittū

¹ Krittū abuuran un ṅhilna ṅwo bajeeh na manjoonan. Namēbaan keeri naliint nawutna kakak ṭi pjuuk.

² Naṭiinkan, nji Pawulu ṭṭup an, woli naşal aji pdo bawalan an *katēmp pakṭuunṅ nawo baṭool ṭi kēş ki Naşibaṭi, uko wi Krittū akeeri do uwaanṅ udooni ṭi an.

³ Dkak akakalēs kaṭupan, ñaaj anşaluñ aji awo i kawala katēmp awo i kaṭaş bgah bi Moyit bti.

⁴ An nankṭaşuñ bgah bi Moyit alaana pwo batool ṭi kēs ki Naşibaṭi, nawaysēr na Krittū, nawaaj bnuura bi Naşibaṭi.

⁵ Kē un, uko wi nḥaṭuñ, uwo kē nwoona batool ṭi kēs ki Naşibaṭi ṭi pfiyaar. Uko wañ, uwoon uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi ukṭēnkun un pyoonk.

⁶ Ñaan anwoon ṭi Yetu Krittū, mēnt pwała katēmp kēme pwo iinkwala katēmp pakaan udooni, uko unkañ udooni uwo pfiyaar pangakandēruñ na bñalad.

⁷ Wi najunuñ, naṭi bnuura, kē in abaaj anaṭ naṭ ṭi bgah aneenanan pṭaş manjooan ba?

⁸ Uko wi baṭupanañ kē nadoo naṭ, uunwoona du Naşibaṭi andu'anañ.

⁹ Bañaaj baji baji : « Uko umpooṭ ujaaj utaajan pşon bti. »

¹⁰ Nji dhaṭ ṭi Ajugun aji naankşal uko uloñ umpaṭi. Kē ñaaj anktokun nşal nji nan, udole wo in, Naşibaṭi awayēşaaara kaji aduknaanaa.

¹¹ Kē nji, bayiṭ naan, woli dhum lah kajuken aji bañaaj bti bawo i pwała katēmp, babaa kahajanan we ba? Pkeṭ pi Krittū ṭi krut paankak adeebaṭan keeri nin ñaaj alonj.

¹² Bañaaj banktokanañ nşal bayaan keeri bakaş nleef nji baka!

Nawutan kaṭaş nşal nji nan, nawutan Uhaaş wi Naşibaṭi uṭoñan

¹³ An bayiṭ naan, Naşibaṭi adu'an pa nawo bañaaj bambuuruñ, kē mbuuru mēnt manşē wo maanwo mi kaṭu'an nado kado uko wi uleef wi nan uñaluñ. Nabaa wo kaṭēp ṭēp kanjalad kawo ṭi bṭēnkar.

¹⁴ Bgah bi Moyit bti baṭonkrēn ṭi uṭup uloolan ṭaṭ: « *nalan atēntu jibi uñaluñ uleefu.* »*

¹⁵ Kē naşale wo ṭi bdumar na bdohar, nali-pariin : natokar.

¹⁶ Dṭupan keeri uko wi : nawutan Uhaaş wi Naşibaṭi uṭoñan nḥida, naşē nahil nawo naankdo kaṭaş uñal wi nan unwoon uwuṭaana.

¹⁷ Uko wi uleef uñaluñ upaṭ na wi Uhaaş wi Naşibaṭi uñaluñ. Kē uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi upaṭ na wi uleef uñaluñ. Iko yi uleef uñaluñ na yi Uhaaş wi Naşibaṭi uñaluñ iji igut ṭi ñaaj meet, ukañ kē naanhil pdo uko wi nanjalun.

¹⁸ Kē naşale wut kē Uhaaş wi Naşibaṭi ukṭoñan, bgah bi Moyit baankak ahilanan nin uko uloñ.

¹⁹ Iko yi uleef ujaaj uñal pdo imeeṭana bnuura, iloñ ṭi iko mēnt yii yi : ipekadu yi piint, ubida uṭop, pṭuunk ;

²⁰ pdēman nñtoñ na pkaalam. Bşoorad, pñom, bkujar, udeeb uweek, bpuład,

ppaṭşēr, pdo bañaaj bandoli baṭo du umban wi baka.

²¹ Pñeebar uko wi ñaaj ; ukuj ; kande, udaan, unoh wi piint ; na iko itēnt yuñ. Dkakalēs jibi ndooñ abi ṭup an, bañaaj banjaaj bado iko mēntan yi baankneej du Pşih pi Naşibaṭi.

²² Kē iko yi Uhaaş wi Naşibaṭi ujaaj ubuk yii yi : bñalad, mnlilan, mnjeeh, kamiir, pjoob bkow, pṭar ṭi pṭēnk, pwo ñaaj i bakfiyaaruñ,

²³ pwo ñaaj i pñaaak pajaaj paṭi, pṭijan uleef. Bgah baanneenan iko mēnt di!

²⁴ Bañaaj banwoon biki Krittū Yetu bapañ iko iwuṭaana yi uleef ujaaj uñal pdo ṭi krut.

²⁵ Jibi Uhaaş wi Naşibaṭi uwuluñ un ubida, nwo kawut wa uṭoñun.

²⁶ Najoh nḥut phomp : nḥut kalaar bṭup, nḥut kakujar.

6

Nadoon kaṭēnk

¹ Bayiṭ naan, woli ñaaj alonj amobana awo ṭi pjuban, an biki Uhaaş wi Naşibaṭi ukṭoñuñ, nakakaana ṭi manjooan naşē nawut kado bṭam na a. Andoli ṭi an alipariin kajot ṭi pjuban.

² Andoli adoon kaṭēnk atēntul pkuñ bdaaj bi nul ; hēnk naṭaş bnuura bgah bi Krittū*.

³ Woli ñaaj anuñ kē awo uko uloñ bē aanwo nin uko uloñ adaar bkowul.

⁴ Andoli adoon kaşalan udo wi nul, woli atēnk ṭi wa uko wi mnlilan, alilaan pa bkowul ṭaṭ, aşē wut kado katenar na batēntul,

⁵ ṭiki andoli awo kajej pkuñ pi nul.

⁶ Ñaaj i bakjukanuñ Uṭup wi Naşibaṭi awo kaṭok bka bi nul bti na anjukuanuluñ.

⁷ Nawutan kaguur ikowan, nin ñaaj alonj aanji nohnaana Naşibaṭi ; uko wi ñaaj atepiñ, wul wi akluñ kakit.

⁸ Ñaaj anktepiñ iko yi uleeful uñaluñ aluñ kakit pkeṭ, pi iko yi uleeful uñaluñ pabukuñ. Kē ñaaj anşaan atepi iko yi Uhaaş wi Naşibaṭi uñaluñ, aluñ kakit ubida wi mnṭo wi Uhaaş wi Naşibaṭi ukwuluñ.

⁹ Nḥut kanoor ṭi pdo bnuura, ṭiki woli nḥenwat iñen, nluñ kakit ṭi wal unuura, nḥeey nnuura.

¹⁰ Wi nḥumuñ keeri nhinaa, najoh nḥo kalemp pa bnuura bi bayiṭuñ banfiyaaruñ na pa bnuura bi bañaaj bti.

Pjukan pbaañsaani

¹¹ Natenan nḥiit nḥeef nji nji kapiitanañ na kañen ki naan.

¹² Banjalun pwinana ṭi bañaaj, bukal banjalun pṭu'an pwała katēmp, kahilna ṭaṭ kawo baankhaj pa pkeṭ pi Krittū ṭi krut.

* 5:14 Bgah 19.18. * 6:2 Natenan ṭi Galatiya 5.14.

¹³ Banjakun aji nawo i kawala *katëmp, bukal ti ñleef ñi baka, baando ji bařaş řaş bgah bi Moyit, ařë ñal nawala katëmp bahilna bado kahomp ti uko mënt.

¹⁴ Nji ti uleef naan, mnhina hina kadëman bkow bi naan ti nin uko ulon umpati na krut ki Yetu Krittu Ajugun. Ti krut, iko yi umundu ipañana pa nji kë nji nkak apanana pa iko yi umundu.

¹⁵ Pwala katëmp këme pwo iinkwala katëmp paanwo nin uko ulon. Uko unwoon, uwo pkak ñaan nahalu.

¹⁶ Mnjeeh na mñaga mi Nařibaři mawoon ti bañaan bti bankřaşun uko wi mbaan ařup řup, banwoon pntaali pi Nařibaři*.

¹⁷ Nin ñaan alon awutan kanooranaan hënkun. Dwo na ijën yi mnhaj ti uleef naan, ti katim ki Yetu.

¹⁸ Bayit naan, dñehan Nařibaři awulan bnuura bi Yetu Krittu Ajugun. Uwo han! Amen!

---

* 6:16 Ti ugrek bapiit aji : Itrayel di Nařibaři.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Efet

Uṭup Ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun banfiyaarun Krittun biki Efet. Ké ašé wo aampiit wa pa bukal tañ tiki ti ŋlibra nteek baanṭu katim ki Efet du ujuni. Uhina kawo ké Pawulu apiit wa banfiyaarun biki nbeeka nṭum ti Atiya bahil baji woli baleyiiri bawul bandukiin baleyiir. Apiit kakaarta ki wi awoon ukalabuš du Rom. Efet dawoon ubeeka unliinun ti nbeeka ni Rom dašihun bti nṭanwoon ti Atiya. Bañaan batum ti biki Efet bawo bawaap. Baniwar Armetit unton wi bajaan badēman katoḥ kanuura. Armetit mēnt awo ptu, awo ŋaaṭ. Ti katoḥ kanuura mēnt ki ki bajaan baya pdēmana. Bañaan banwoon da bti baji badēman unton mēnt, Bayuday na banfiyaarun Krittun tañ bawoon baanji badēman wa. Uko wi Pawulu adi-imanun ti kakaarta ki wi wi : Našibaṭi ado nja ké nme uko ummeniin wi adolon ti bnuura bi nul. Uwoon ké ado iko bti inwoon du baṭi duuṭ na ti mboš iwo ti pših pi Yetu Krittun. Akak aṭup aji banfiyaarun Krittun bawo katiinkar kawo ji banṭaarun. Uunka pdo kaji i awo nayuday ké undu aanwo nayuday. Našoorad baka bukal batēb bti awo aloolan, Fatana a. Bawo keeri kanaakiir kañehan Našibaṭi. Pawulu akak aṭup jibi ŋaan awoon kaṭijan aharul, jibi bapot bawoon kaṭijan bašin baka na jibi bajuuk ti ulemp bawoon kaṭijan bankaṅ baka. Aji banfiyaarun Krittun bawo kawo ti ploolan na a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboš (1.1-2)
2. Krittun awul nja bnuura na Uhaaš wi Našibaṭi (1.3-3.21)
3. Pka ubida uhalu na Krittun. (4.1-6.20)
4. Pwul mboš pbaañšaani (6.21-24)

Pwul mboš

¹ Nji *Pawulu, i Našibaṭi adolon ké nwo nanjañan i Yetu *Krittun, dwul mboš biki ubeeka wi Efet banwoon biki Našibaṭi abot aṭiyaar Yetu Krittun na manjoonan.

² Dñehan Našibaṭi Ašin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ŋhaaš.

Bnuura bi ŋkaan ti Krittun

³ Najoh ndēman Našibaṭi Ašin Yetu *Krittun Ajugun, aṭēpna ti uhaaš wi nul awul nja iko bti inuura yi baṭi inkntēkun nja ndo kaṭaša, tiki ŋkak amēbandēr na Krittun.

⁴ Ji umundu ubi udo kapašana, Našibaṭi aṭēpna ti Krittun adat nja ŋhina nwo ti kadunul bañaan bajint piš banwoon baanwo na nin buṭaan bloṅ. Anjal nja ukaan ké

⁵ aṭēpna ti Yetu Krittun ji ŋbi ndo kabuka ajej nja ké nwo babukul. Uko wan wi wi anjalun pa nja ti pjoob bkow pi nul.

⁶ Najoh keeri njeeh mndēm mi nul na bnuura bweek bi aṭēpnun ti Krittun i amaganun, awul nja.

⁷ Krittun atul tul pñaak pi nul ukaan ké ŋbuuri, ké ipekadu yi nja ibot apēn. Hēnk, Našibaṭi ayuun pdēm pi bnuura bi nul.

⁸ Awul nja ba atuman wi awulun nja ušal unṭuṅa na mntit bti

⁹ mi pme uko wi anjalun pdo, wi ŋaan awoon aambaan kame'aara. Našibaṭi ajon nṅal pdo uko mēnt ti Krittun.

¹⁰ Wi wal wi adaton ukbanun uko mēnt udolana : aṭonkrēn iko bti na bañaan bti banwoon du baṭi na mboš kašē kaṭu Krittun awo naših.

¹¹ Nkak ayeenk ti Krittun iko bti yi Našibaṭi ahoṅun. Ul anjaan ado iko bti jibi anumiin, adaton ji ndo kabuka,

¹² pa un nṅarun ahaṭ ti Krittun nṭu bado kayeek mndēm mi nul.

¹³ An kak namēbandēr na Krittun wi natiinkun uṭup wi manjoonan, Uṭup Ulil Unuura unkuuranan. Ké wi nafiyaarun, Našibaṭi awulan Uhaaš wi nul wi ahoṅun kadiiman ké nawo biki nul.

¹⁴ Uhaaš wi nul uwoon uko ujuni wi iko yi ahoṅun aji alun kawulan. Iko mēnt njeenk ya wal wi Našibaṭi akbuuranun nja ti buṭaan bti. Najoh njeek mndēm mi nul.

Pawulu añehandēr banfiyaarun

¹⁵ Ukaan wi ntiinkun ké bakṭiiniyaan pfiyaar pi nafiyaarun Yetu Ajugun na jibi nanjalun bañaan bti banwoon biki Našibaṭi,

¹⁶ ké mbi duka duka ti pbeeb Našibaṭi ti uko wi nan, kabot kalešan wonti dñehana.

¹⁷ Dñehan Našibaṭi i Yetu Krittun Ajugun, Ašin nja anwoon ajug mndēm awulan Uhaaš wi nul unktu'anaṅ nawo bañaan banwoon na ušal unṭuṅa ubot uyuuṅan Našibaṭi bnuura nahilna name'a.

¹⁸ Dñehan kak Našibaṭi ajeehanan nšal nahilna nayikrēn phaṭ pankaan ké adu'an, nabot name pdēm pi pyok pi ahoṅun bañaan banwoon biki nul,

¹⁹ nabot nayikrēn pdēm pweek maakan pi mnhina mi adolon ké manklempar nja, nṅfiyaarun Krittun.

²⁰ Mnhina mēnt, adiiman ma bti ti Krittun wi anaṭanulun ti pkeṭ abot aṭoorana ti kañen kadeenu ki nul du baṭi.

²¹ Adola ké apel bnuura bašin bti, baweeb bti, mnhina bti, na bankšihun bti. Ayeenk katim kampelun itim bti yi bahilanun kati-man ti umundu wi na unkmbiin.

²² Naşibaŋi aŋu iko bti na bañaan bti ŋi ihoŋ yi Kritturu uŋeeh pa aşiŋ ya, abot adola kē awo naşiŋ i banfiyaaruŋ bti;

²³ bukal bawoon uleeful. Kritturu aŋuun mnhina mi nul ŋi baka atuman, ul ajaan awul iko bti ŋi umundu ubida katuman.

2

Bnuura bi Naşibaŋi

¹ Ŧfa pjuban pi nan na ipekadu yi nan ibi ŋi 'an kē nawo bañaan bankeŋuŋ ŋi kēş ki Naşibaŋi.

² Nabi yuuj kē naŋaş bgah bwuŋaan bi umundu, aŋaş Untaayi Uweek wi, unŋoŋuŋ hēnkuŋ bañaan bampokuŋ ptiink Naşibaŋi.

³ Ŧfa, nja bti ŋwoha han, ŋbi ji ŋdo iko bti kaŋaş unal wi uleef, kado uko bti wi uleef wi nja na uşal wi nja unaluŋ. Ipekadu ibi ŋu nja kē ŋwo biki kayeenk kakob ki Naşibaŋi ji bañaan bti bandukiin.

⁴ Kē Naşibaŋi aşē ŋaga maakan, kē unal wi akaan pa nja ubot adēm maakan.

⁵ Wi pjuban pi nja paŋuun kē ŋkeŋ ŋi kēş ki Naşibaŋi, unal mēnt ukaan kē awul nja ubida na Kritturu. Bnuura bi Naşibaŋi baŋuun kē nabuuri.

⁶ Ŧi pwo baloolan na Yetu Kritturu, Naşibaŋi anaŋan nja ŋi pkeŋ na a abot aŋooran nja du baŋi na a.

⁷ Ado han pa pyuuj iwuun bti mndēm mnweek maakan mi bnuura bi akaan pa nja ŋi Yetu Kritturu.

⁸ Bnuura bi Naşibaŋi baŋuun kē nabuuri, wi nafiyaaruŋ. Uko mēnt uumpēna ŋi an, uwo uŋen wi Naşibaŋi.

⁹ Naando do uko uloŋ ahilna aka mbuur mēnt. Nin aloŋ keeri awutan kadēman bkowul ŋi uko mēnt.

¹⁰ Uko wi ŋwoon hēnkuŋ uwo udo wi Naşibaŋi ŋiki ŋi pwo baloolan na Kritturu, Naşibaŋi aŋak nja ŋhilna ŋdo iko inuura. Naşibaŋi aboman iko mēnt ji ŋbi ŋdo kabuka, ŋhilna woli ŋbi buka ŋdo kado ya.

Baŋaan bti bakak baloolan ŋi Kritturu

¹¹ An nanwoon naanwo bayuday, kē bayuday biki kabuka baji badu'an banwoon baanya katēmp kaşē ji bukal bawoon banyaan katēmp ŋiki ŋleef ŋi baka ŋafalanaa, nalaşan uko wi nawoon ŋfa.

¹² Wal mēnt naamme Kritturu, abot awo naanwo biki Itrayel, pntaali pi Naşibaŋi, aando bhoŋar na an, kē nabot awo naanwo biki kayeenk kaŋon ki ahoŋuŋ banwoon biki pntaali pi nul. Nalaşan kak kē nabi wo ŋi umundu awo naanka mnhaŋ abot awo naamme Naşibaŋi.

¹³ Kē hēnkuŋ ŋi pwo baloolan ŋi Yetu Kritturu, an nanlowuŋ ŋfa Naşibaŋi, pkeŋ pi Kritturu akeŋaranan paŋu kē nakak aŋoga.

¹⁴ Ul *Kritturu na manjoonan awoon btiinkar bi ŋtiinkaruŋ: ado *bayuday na banwoon

baanwo bayuday kē bakak baloolan. Awul ubida wi nul awatna uniw umbiin apaŋeş bañaan: uniw mēnt uwo bşoorad.

¹⁵ Apēnan ŋi *bgah bi Moyit udolade wi ba na iko yi pŋaş inwoon ŋi ba injaan ido bayuday na banwoon baanwo bayuday bşoorad. Ado han ahilna ajeŋ baka bukal batēb bti akakan baka kē bawo baloolan ŋi a, hēnk di di aŋiun btiinkar.

¹⁶ Akakan baka kak bukal batēb bti ŋi ploolan na Naşibaŋi, hēnk bakak uleef uloolan, wi pkeŋ pi nul ŋi krut pawatuŋ uko unŋuun kē bşooradi.

¹⁷ Abi pŋupan uŋup wi btiinkar, an nambiin alow Naşibaŋi na bambiin aŋoga.

¹⁸ Ul aŋēpnun ŋi *Uhaaş wi Naşibaŋi unwoon uloolan aŋu kē un bayuday na banwoon baanwo bayuday ŋhil aban du Naşibaŋi Aşin nja.

¹⁹ Wul ukaan kē naankak awo bayaanŋ kēme bañaan bambiin bi phil, nawo kak bañaan banwoon biki pntaali pi Naşibaŋi, nawo biki katohul.

²⁰ Naşibaŋi anaakrēnan ŋi pnwi pi akniwuŋ, kē banjaŋan na baŋupar Naşibaŋi bawoon induba ijuni, Yetu Kritturu ul ŋi uleeful kē aşē wo pkumel pankmēbanuŋ katoh bti.

²¹ Kritturu adoluŋ kē uniw bti unat abot atool pa pwo katoh kayimanaan ki Naşibaŋi Ajugun.

²² Nawo baloolan na Kritturu, hēnk anaakrēnan kak ŋi uniw wi akniwuŋ nahilna nawo *katoh ki Naşibaŋi, ki Uhaaş wi nul ukwoon.

3

Pawulu nanjaŋan i banwoon baanwo bayuday

¹ Uko wan ukaan kē nji Pawulu kaŋehan Naşibaŋi pa an. Uko wi ndoluŋ pa an nanwoon naanwo *bayuday, wi nji kalempun pa Yetu *Kritturu, uŋuun kē nwo nakalabuş.

² Dfiyaar kē name ulemp wi Naşibaŋi aŋu'enuŋ ŋi bnuura bi nul aji ndo pa an.

³ Ul abiin ayuujen uko wi aŋaluŋ pdo wi nin aloŋ awoon aambaan kame'aara. Ŧi uko wan wi wi mbiin apiitan bŋişi.

⁴ Woli naleyiir uko mēnt, nawin kē dme bnuura uko wi Kritturu umbiin amena.

⁵ Naşibaŋi aando wa ŋfa kē umeetanaa ŋi bañaan jibi aŋēpnun ŋi uhaaş wi nul ado wa kē umeetana hēnkuŋ ŋi banjaŋan na baŋuparul bayimanaan.

⁶ Uko umbiin amena wuŋ uwo kē banwoon baanwo bayuday bayeenk bnuura bi Naşibaŋi ji bayuday, banaakiir akak uleef uloolan, ayeenk bti uko wi Naşibaŋi ahoŋuŋ. Uko mēnt udolanaa ŋiki bakak baloolan ŋi Kritturu wi bafiyaaruŋ *Uŋup Ulil Unuura.

7 *Uṭup Ulil Unuura mēnt, Naṣibaṭi aṭenēn ṭi bnuura bi nul mnhina mi nul ndo kaṭupna wa.

8 Nji mpoṭēṭaanuṭ ṭi bañaanṭ biki Naṣibaṭi, awulēn bnuura bi pṭup banwoonṭ baanwo bayudēn bnuura bweek maakan bi ṭi *Krittu.

9 Dwo i kayuuy, kajinṭan ṭi uṣal wi ṭaanṭ andoli, uko umbiinṭ amena wi Naṣibaṭi anṭakuṭ iko bṭi yi awoonṭ aanyuuy nin alonṭ ṭfa, dyuujanṭ jibi akdolunṭ uko mēntṭ uhilna udolana.

10 Hēnk, hēnkunṭ banfiyaaruṭ bṭi baṭu mnṣih na mnhina manwoonṭ du baṭi manhilṭ mame jibi iko yi uṣal unṭuṭa wi Naṣibaṭi ujaanṭ uwul itumuṭ abot apaṭ.

11 Uko mēntṭ uwo jibi Naṣibaṭi anṭaluṭ uwo du ujuni, aṭēpna ṭi Yetu Krittu Ajugun adolna wa.

12 Ul aṭuunṭ nja ṭihil pṭog Naṣibaṭi na mntēṭ ṭiki ṭfiyaara.

13 Ukaanṭ kē nji kakooṭanṭ nawut kawut phaj ṭi bakhajanaanuṭ pa an padolanṭ nawutandēr. Phaj mēntṭ paktṭijanaṭ mndēm.

14 Uko mēntṭ ukaanṭ kē nji kaṭup ṭi kadunṭ ki Aṣinṭ nja,

15 ankaanṭ kē kṣiniṭ bṭi du baṭi na mboṣ kawoo.

16 Dñehana, jibi mndēm mi nul manwoonṭ mnweek, awulanṭ uhaaṣ wi nul udo katēṭṭēnan,

17 *Krittu ahilna awo ṭi ṭhaaṣ ṭi nan ṭiki nafiyaara. Dkak aṭehana, wi najabuṭ awo na intaaṭ abot aliintṭ ṭi uṭal.

18 name na banwoonṭ biki Naṣibaṭi bṭi jibi uṭal mēntṭ wi Krittu udēmunṭ maakan adoo wo uunka dko di uṭaṭunṭ.

19 Ēnhēn, dñehana nahilṭ name kē uṭal mēntṭ upel iko bṭi yi ṭaanṭ ahilanunṭ kame, Naṣibaṭi ahilna atumanan iko bṭi yi awoonaanunṭ.

20-21 Mnihina mi Naṣibaṭi manjaanṭ manlemp ṭi nja, ukaanṭ kē ahilṭ pdo adoo pel maakan iko bṭi yi ṭhilanunṭ kañehana kēme kadoo kaṣal. Najoh ṭdo kadēmana te mnṭo, ṭi banfiyaaruṭ bṭi na ṭi Yetu *Krittu. Uwo hanṭ.

4

Pwo baloolan ṭi Krittu

1 Nji, i ulemp wi naanṭ pa Ajugun uṭuunṭ kē nwo nakalabuṣ, dkooṭanṭ nado kayuuy ṭi mnwo mi nanṭ kē nawo jibi Naṣibaṭi andu'ananṭ aṭaluṭ nawo.

2 Nawalaanṭ ikow, nabotṭ najoobṭ ikow, nawutṭ kado kataran. Nayuujanṭ kē nanjaladi ṭi pdo kamiirad.

3 Namēbaanṭ naliintanṭ ṭi bṭiinkarṭ na pwo ṭi ploolanṭ pi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaanṭ uwul.

4 Nṭwo uleef uloolanṭ, kē Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoonṭ ṭi nja ubotṭ awo uloolanṭ, hēnkṭ di

di mnhaṭ mi Naṣibaṭi aduuranaṭ mankaanṭ awo mloolan.

5 Ajugunṭ awoha aloolanṭ kē pfiyaarṭ pi nja pakakṭ awoha ploolanṭ jibi batitmuṭ bi ṭkaanṭ ayeenkṭ bakaanṭ awoha bloolan.

6 Naṣibaṭi Aṣinṭ bañaanṭ bṭi awoha aloolanṭ, ul anṣihuṭ iko bṭi na bañaanṭ, ul kakṭ ajaanṭ alemp ṭi bañaanṭ bikiṭ nulṭ bṭi, kabotṭ kawo ṭi baka.

7 Kē andoliṭ ṭi nja aṣēṭ ji yeenkṭ bnuuraṭ bi Naṣibaṭi kahilnaṭ kado ulemp wi Krittu aṭu'uluṭ.

8 Hēnkṭ di di Ulibra wi Naṣibaṭi ujaanṭ:

Wi akpayiinṭ bko duṭ

aṭij biki amobunṭ,

aṭenṭ bañaanṭ bikiṭ nulṭ iko ilonṭ.*

9 Kē we uwoonṭ apayaa? Uko mēntṭ uyuuyṭ kē aduna awala te ṭi mboṣ*.

10 Anwaliinṭ ul akaanṭ apayaṭ aṭēpṭ baṭiṭ bṭi kahilnaṭ kawulṭ iko bṭi ṭi umunduṭ ubidaṭ kaṭuman.

11 Kē iko yi aṭenuṭṭ bañaanṭ iwo : balonṭ bawoṭ banjañanṭ, balonṭ bawoṭ *baṭuparṭ Naṣibaṭiṭ balonṭ bawoṭ bañaanṭ bankdooṭ kaṭup *Uṭup Ulil Unuura, balonṭ bawoṭ bayafanṭ bikiṭ pntukṭ pi banfiyaaruṭṭ na bajukanṭ bgahṭ bi *Krittu.

12 Ado hanṭ bañaanṭ biki Naṣibaṭiṭ bahilnaṭ babomandērṭ pa ulemp wi pṭēṭṭēnṭ uleef wi Krittu unwoonṭ bañaanṭ biki Naṣibaṭiṭ bṭi.

13 Hēnkṭ ṭbi kaya te kadoo kawoṭ njaṭ bṭi baloolanṭ ṭi pfiyaarṭ pi ṭkfiyaaruṭṭ na ṭi pmeṭ pi ṭkmeenṭ Abuk Naṣibaṭi. Hēnkṭ, ṭjijṭ ṭi pṭaṣṭ Krittu, kanaamaṭ bṭi.

14 Nñenkakṭ awo keeriṭ apoṭṭ bikiṭ pjukanṭ pi bañaanṭ balonṭ bantitunṭ ṭi kaguuruṭ pajaanṭ paṭooṭṭ du bdēmṭ jibi ṭmaaronṭ ṭajaanṭ ṭaluṭ ṭteem, uyookṭ kaya na ya.

15 Nṭbaaṭ ṭēpṭ ṭēpṭ kado kaṭupṭ manjoonanṭ na uṭal, kaṣēṭ kado kanaamṭ naamṭ Krittuṭ pya, ul anwoonṭṭ bkow.

16 Ajiṭ ṭēpnaṭ ṭi dkoṭ bṭi di imohṭ ijaanṭ iyi-tiiraanṭ kaṭonṭ uleef, ukoṭ kṭaanṭ kabotṭ kayaṭ bnuura. Woliṭ dandoliṭ ṭi uleefṭ dado ulempṭ wi da, uleefṭ ujiṭ udēmṭ bṭi kakaṭ ufortaṭ ṭi bṭjalad.

Ubida uhalu ṭi Krittu

17 Uko wi, wi wiṭ njiṭ ṭhalunṭ kaṭupanṭ ṭi katimṭ ki Ajugun : naṭaṭaanṭ pdo kapoṣṭ ji bañaanṭ banwoonṭ baammeṭ Naṣibaṭiṭ, banwoonṭ na ṭṣalṭ ṭnaaf.

18 Nṣalṭ ṭi bakaṭ ṭawoṭ ṭi bdēmṭ ; kē babotṭ awoṭ baankaṭ ubidaṭ wi Naṣibaṭiṭ ajaanṭ aṭenṭ ṭikiṭ bawoṭ ṭi kapaamṭ, kē ṭhaaṣṭ ṭi bakaṭ nabotṭ adēnēt.

19 Pwaanṭ mnkowṭ pi bawaanunṭṭ paṭuṭ kē bakjubanṭ pjubanṭ pi piintṭ abotṭ abiṭ dukaṭ dukaṭ ṭi pdoṭ ikoṭ ṭṭopṭ bṭi.

* 4:8 Kañaam 68.18.

*

4:9 Aduna awala ṭi mboṣ: Balonṭ baji : aduna aya mboṣṭ uṭeṭhṭ du mnkeṭ.

²⁰ Ké an, mēnt̄ uko waŋ wi wi najukun̄ ŋi *Kritt̄u.

²¹ Wi natiinkun̄ uko wi Yetu, ké bajukanan uko unwoon̄ manjoonan manwoon̄ ŋi a,

²² nawo i kaduk iko yi nakdolun̄ ŋfa, kaŋelēš mnwo mi nan mi ŋfa. Uŋal wi uleef ujaan̄ uguuran kadoo ŋijan du pkeŋ.

²³ Iŋēb yi nan na ŋhaaš ŋi nan ŋawo ŋi kakak ŋhalu,

²⁴ našē nakak bañaan̄ bahalu biki Našibaŋi adolon̄ ké banaama awo na ubida ujin̄ utool wi manjoonan manjaan̄ mambuk.

²⁵ Hēnk, nawutan kaŋilan : Andoli ŋi an adoon kaŋup atēnt̄ul manjoonan ŋiki ŋnaakiir awo nja bti uleef uloolan.

²⁶ Nadeebaŋle nawutan kawut udeeb wi nan uŋu'an pdo ipekadu. Nawutan kawo na udeeb te unuur udoou uŋot.

²⁷ Nakŋen *Untaayi Uweek dko dmēban.

²⁸ Nakiiŋ aŋaŋaan, ašē tēp tēp amēban ulemp wi nul, awo naŋool ŋi wa, ahilna aka uko wi akfaašēruŋ na unwoon̄ ŋi kanuma.

²⁹ Uŋup uwuŋaan uwutan kapēn̄ ŋi mntum mi nan, uŋup unuura ŋaŋ unjaan̄ utēnk kaboman kabot kado banktiinkun̄ wa bnuura, uwoon̄ kado kapēn̄ ŋi mntum mi nan.

³⁰ Nawutan kaŋu *Uhaaš wi Našibaŋi ujoŋan ; Uhaaš wi nul wi aŋu'anan̄ wi wi alkun̄ kayikrēnaan̄ ŋi unuur wi mbuur.

³¹ Napēnaan̄ ŋi ptoofan iko bti inwoon̄ itēnt̄ phank ŋaan̄ ŋi uhaaš, bšoorad, udeeb, pdeen̄ pdiim, bkuutar na pdo kado iko bti yi mn̄jot.

³² Nawoon keeri na iŋēb inuura nabot nado kaŋaga batēnt̄an. Nadoon kamiirad jibi Našibaŋi aŋēpnun̄ ŋi *Kritt̄u amiiran.

5

¹ Nawo babak Našibaŋi biki aŋaluŋ maakan ukaan̄ ké nawo biki kado katen ŋi a.

² Uŋal uwoon̄ kaŋon̄ ubida wi nan jibi uwoon̄ pa Kritt̄u : aŋal nja adoo wul Našibaŋi kaŋuŋ ki nul pa nja, ké kawo uŋen na untaam udolni bŋenjan banlilun̄ Našibaŋi.

Nawoon ŋi bjeehi

³ Hēnkun̄ wi nawoon̄ biki Našibaŋi, naankak awo biki kado kaŋiinyaan ŋiinyaan iko yi pjuban pi piin̄t̄, ubida uŋop, na pŋeebar iko.

⁴ Nin naanwo kado kaŋiinyaan iko iŋop kéme iko inaaŋ kéme iko yi bawaan̄ mnkow bajaan̄ baŋiinyaan. Iko mēnt̄ iinyuk nado kaŋiinyaan. Naŋēpan tēp nado kabeeb Našibaŋi.

⁵ Hēnk di uwoon̄, nameen wa bnuura, nin ŋaan̄ anjaan̄ ajuban pjuban pi piin̄t̄, kawo ŋi ubida uŋop aanklun̄ kaneej du Pših pi Kritt̄u

na Našibaŋi. Ŋaan̄ ankaan̄ aji ŋeebar iko aankak alun̄ kaneej du pa, ŋiki aji dēman iko yun̄ kawo ji Našibaŋi i i akdēmanun̄.*

⁶ Nin ŋaan̄ alon̄ awutan kaguuran na ŋŋup ŋwaan̄ udooni : uko mēnt̄ bti ujaan̄ uŋu Našibaŋi adeebaŋer banwoon̄ baandi pŋaša.

⁷ Nawutan keeri kanaakiir na bañaan̄ batēnt̄ bukun̄.

⁸ ŋfa nabi wo bañaan̄ biki bdēm, ké hēnkun̄ našē kak biki bjeehi wi nawoon̄ biki Aju-gun. Nadoon kado ji bañaan̄ biki bjeehi.

⁹ Uko wi bjeehi bajaan̄ uwuk awo bti unuura, utool abot awo wi manjoonan.

¹⁰ Nakeerin nado kala pme uko unlilun̄ Ajugun.

¹¹ Nawutan kaka nin uko ulon̄ na udo uwaan̄ udooni wi bañaan̄ biki bdēm, naŋēpan tēp nado kayuuj ké iko mēnt̄ iwo iwuŋaan.

¹² Uko wi bañaan̄ mēnt̄ bajaan̄ bado ŋi kama ukowandēn maakan pdo kaŋiinyaan.

¹³ Iko bti impēnuŋ iji imeeŋana du bjeehi. Ké uko ummeeŋaniin̄ du bjeehi uŋi uwo bjeehi.

¹⁴ Hēnk di di upiitaniin̄ aji :

« *Naŋiin iwi inkŋoyēnt̄un̄,*
naŋiin ŋi ptoof pi bankeŋun̄,

*Kritt̄u ašē naŋan bjeehi bi nul ŋi iwi. »†

¹⁵ Nalipariin keeri ŋi mnwo mi nan mi ŋnuur bti. Nawutan kado kado ji bapēn ; nadoon kado ji banwoon̄ na ŋŋal.

¹⁶ Nadoon kado bnuura ŋyaaš bti ŋi nahilanun̄ pdo ba, ŋiki wal wi ŋwoon̄ wi, uwo uwuŋaan.

¹⁷ Ukaan̄ ké naanwo kado bpēn, nadoon kala pme uko wi Ajugun aŋaluŋ nado.

¹⁸ Nawutan kadaan poot kakuj, paji paŋokan ubida ; naŋēpēn tēp natum na *Uhaaš wi Našibaŋi.

¹⁹ Nadoon katēnt̄en batēnt̄an ŋi ptoofan na iyeeh yi pŋaamarēn Našibaŋi, na yi pdēman *Kritt̄u. Uhaaš wi nul uŋu'an iyeeh mēnt̄ ŋi bkow. Nadoon kayeeh kadēman Ajugun na ŋhaaš ŋi nan bti.

²⁰ Nadoon kabeeb wal undoli ŋi iko bti Našibaŋi Aŋin nja ŋi katim ki Yetu Kritt̄u Ajugun.

Banniimaruŋ

²¹ Andoli adoon kaŋaš *Kritt̄u ŋi pdo katiink batēnt̄ul.

²² An baat nadoon katiink bayinan jibi banfiyaaruŋ bajaan̄ batiink Ajugun.

²³ Ŋiin̄t̄ awoon̄ ajug katoh jibi Kritt̄u awoon̄ ajug banfiyaaruŋ. Banfiyaaruŋ bawoon̄ uleef wi Kritt̄u, ké ul ŋi uleeful ajaan̄ abuuran baka.

* 5:5 Ampiiŋun̄ aŋal ké ŋaan̄ napit aji dēman ŋnton̄ ŋiki aji dēman iko pdēman pi awoon̄ kadēman ŋaŋ Našibaŋi. Natanan ŋi Kolot 3.5. † 5:14 Bañaan̄ baamme ŋaan̄ ampiiŋun̄ uŋup wi. Balon̄ baŋal ké uka pwoona ŋi kayeeh kalon̄.

²⁴ Jibi banfiyaarun bajaan batiink Krittü, hënk di di baat bawoon kado katiink bayin baka ti iko bti.

²⁵ Kë an biint nañalan baharan jibi *Krittü añañ aluñ banfiyaaruluñ adoo wul uleeful akeñ pa baka.

²⁶ Ado hañ bahilna bañepna ti uñup bawo biki Nañibañi, wi añowuñ baka na meel,

²⁷ banfiyaaruluñ bahilna bapën bawinana ti kadunul bawo na mndëm ji ñaañ ankiimiinj anwoon nanuura, najinj piş kë kaara di nul daanlaatari këme awo na iko ilon itëñ yur. Ado hañ banfiyaarun bahilna bawo bajinj, bañool babot bado kado uko unnuuriñ tañ.

²⁸ Kë hënk di di biint bawoon kañal bahar baka jibi bañaluñ ñleef ñi baka. Aññaluñ aharul, uleeful wi wi añaluñ.

²⁹ Hënk di uwoon, nin ñaañ alon aambaan kapoka uleeful, aji tēp tēp kade de'an wa, kaboman wa. Krittü aji do hañ kak na nja ñfiyaaruluñ,

³⁰ ñiki ñwo uleeful.

³¹ Ulibra wi Nañibañi uji : « *Wañ ukaañ kë ñiinj aklun kaduk ašin na anin kanaakiir na aharul, bakak ñaañ aloolan* »*

³² Manjoonan mnweek manwinana ti ñup ñi. Nji dji uko wañ uwo wi *Krittü na banfiyaarun.

³³ Ñiinj kak akaan añañ aharul ji uleeful, ñaañ ado katiink ayinul.

6

Bapoñ na bajug baka

¹ An bapoñ pfiyaar pi nafiyaarun Ajugun pañuun nado katiink bajugan, ñiki uko mēñ uwo utool.

² *Bgah baji : « *Mēbaan şaaş na naan bnuura* »* uko mēñ uwoon uteek ti iko yi Nañibañi ajakun ti Bgah ungakanderun na kahon,

³ uji : « *Ihilna iwo ti mnilan ñnuur ñi nu ñabot ñatum ti mboş.* »*

⁴ Kë an başin bapoñ, nakbubara kado kadeebañ babukan ; nadoon kakuş baka, kajukan baka kabot kayuuj baka iko inlilun Ajugun.

Balemp na biki baklemparun

⁵ An balemp nadoon katiink biki naklemparun ti mboş ti, nahetan ikow nado kaşaş baka na itëb ijinñ ji nalempar lempar *Krittü.

⁶ Nawutan kaşaş baka tañ woli batenan pa bajakna kë nawo balemp banuura ; nadoon kado hañ ji balempar Krittü banjaan bañu ñhaaş ñi baka bti ti pdo uko wi Nañibañi añañaluñ.

⁷ Nawutan kaşaş baka kaşë kaşal kë bañaañ tañ biki naklemparun, nadoon kaşaş baka na ñhaaş ñiinj ji naşaş taş Ajugun.

⁸ Name kë Ajugun aluñ katuum ñaañ andoli ti uko unuura wi adoluñ awole nalemp këme i baklemparun.

⁹ Kë an biki baklemparun namēbaan ban-klemparanañ na ñhaaş ñiinj, nawut kabëğ baka. Name kë Ajugan i bañi awo aloolan pa an na bukal, abot awo aanji ten uko wi ñaañ awoon.

Iko iguti yi Nañibañi awulanañ

¹⁰ Dbaañşaan bñup bi kaji na an, najejan phina pi nan ti mnwo mi nawoon na Ajugun, ti mnhina mi nul mandëmuñ maakan.

¹¹ Najejan iko iguti bti yi Nañibañi awulanañ, napokna kaguuru ki *Untaayi Uweek,

¹² mēñ bañaañ bajën biki ñkgutanaanun, ñntaayi ñawoon du bañi ña, na mnşih na mnhina mi bajug umundu wi, unwoon wi bdëm.

¹³ Najejan keeri iko iguti bti yi Nañibañi. Hënk nanaña naliint ti ugut ti unuor uwuñaan, ubale nahum bñañ.

¹⁴ Namēbaan keeri naliintan : najejan manjoonan natan ti blank manwo katël ki nan, nawohariin kamişa ki ifeeru, kul kawoon pwo ñaañ natool ti kēş ki Nañibañi.

¹⁵ Işapaat yi nakñuunñ ti ihot iwoon pbo-mandër pa pya pñup *Uñup Ulil Unuura wi btiinkar wi Nañibañi añenuñ nja.

¹⁶ Najejan pfiyaar ñwal bti pawo ubeel wi nan, nahilna najëmşën işuuri inkyikuñ yi *Naguuru.

¹⁷ Najejan mbuur manwoonñ ti *Krittü manwo pntuuru pntak pi ugut. Uñup wi Nañibañi uwo kakeñ ki *Uhaaş wi Nañibañi uwulanañ.

¹⁸ Nadoon kañehan Nañibañi kakooña ñwal bti, *Uhaaş wi nul udo kañëkan ti uko mēñ ; natamaan nawut kayoont ifëen nin unuor uloolan ti pdo kañehandër banwoon biki Nañibañi bti.

¹⁹ Nañehandëraan kak, Nañibañi añauna uñup wi nul ti mntum mi naan, hënk nhilna ndo kaşup na mntëñ uko umbiñ amena wi *Uñup Ulil Unuura ujaan udiiman.

²⁰ Dwo naşupar wa, kë wul ukaañ kë ntanana na mnkorentu awo ukalabuş. Nañehandëraan keeri pa ndo kaşup na mntëñ uko wi nwoonñ i kaşup.

Uñup ubaañşaañi

²¹ Dñañ an kak name jibi ñi nwoon, uko wi ñi kadoon. Tişik, ayit ña i nñaluñ maakan ankaañ awo nalempar Ajugun na manjoonan, aluñ kaşupan jibi iko bti iwoon.

²² Dyila yil du an pa aşupan jibi ñwoon abot atëñtënan.

²³ Dñehan Nañibañi Aşin nja na Yetu *Krittü Ajugun bajoobtën ñhaaş ñi banfiyaaruluñ bado kañalad babot bahotëlëş pfiyaar pi baka.

²⁴ Bnuura bi Naşibaŋi pa baŋalun bti Yetu
Krittu Ajugun te mnŋo.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Filip

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi bajaan badu Filip. Ƨi bayaas bi nul btēbanṭēn, abi ṭup Uṭup Ulil Unuura du ubeeka mēnt̄ kē bañaan badoo fiyaar wa. Natenan Ƨi ulibra wi Ulemp wi Banjañan 16.11-40. Wi babiin awat Pawulu ukalabuṣ Ƨiki alempar Ajugun, bañaan biki ubeeka wi Filip bajunt itaka awul alon Ƨi baka i bajaan bado Epafrodit aṅooṭa. Wal mēnt̄ wi wi Pawulu apiitun baka kakaarta ki kabeebna baka. Aji na baka bamēban baliint̄ Ƨi pfiyaar, bawut kadek Naṣibaṭi kafet̄, bawut katiink banjaan bajukan bañaan uko umpaṭun na Naṣibaṭi. Akak aleṣan baka kē bawo Ƨi ploolan na Kritt̄u, kē btiinkar bawoon kawo Ƨi ptoof pi baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonj:

1. Pwul mboṣ na pñehan (1.1-11)
2. Hum di di Pawulu awinarun ubida (1.12-30)
3. Pdo bañaan bado kado ji Kritt̄u (2.1-18)
4. Bañaan banwoonj Timote na Epafrodit
5. Ñaan najēn awo kalil Naṣibaṭi (3.1-4.9)
6. Pawulu abeeb bañaan biki Filip (4.10-20)
7. Pwul mboṣ pbaañṣaani (4.21-23)

Pwul mboṣ

¹ Nji *Pawulu na Timote, ṅnwoonj balem-par Yetu *Kritt̄u, ṅwul mboṣ biki ubeeka wi Filip bti bammēbanun Yetu Kritt̄u awo biki Naṣibaṭi na baweek biki baka na banjaan baṭēnk baweek mēnt̄ Ƨi ulemp.

² Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Kritt̄u Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaas.

Pbeeb na pñehan Naṣibaṭi

³ Dji kabeeb Naṣibaṭi i njaan kadēman Ƨi uko winan, ṅyaas bti ṅi njaan kalesan.

⁴ Woli dñehandēran an bti Naṣibaṭi, dji kawo Ƨi mnlilan.

⁵ Dji kawo na mnlilan Ƨiki du unuur uteek te hēnkun, naṭu iñeen yi nan Ƨi ulemp wi pdo kaṭup *Uṭup Ulil Unuura na iko bti yi najaan naṭēnkñēn.

⁶ Uko wi nfiyaarun wii wi : Anjunun ulemp unuura wi Ƨi an ado kalempa lemp te uba wa, Ƨi unuur wi Yetu *Kritt̄u aklun kabi.

⁷ Unuura nwo na uṣal utēnt̄ waṅ pa an bti. Na manjoonan dṭu'an Ƨi uhaas wi naan, woli dwo ukalabuṣ kēme awo Ƨi pṅutar Uṭup

Ulil Unuura, an bti naji naṭēnkēn Ƨi ulemp wi Naṣibaṭi awulun.

⁸ Aa, Naṣibaṭi ame kē dmēbanan an bti Ƨi uhaas wi naan abot aṅalan jibi Yetu Kritt̄u aṅalan.

⁹ Uko wi njaan kañehan Naṣibaṭi wii wi : Ado unjal wi nan udo kadēma dēm pya, te ṅṣal ṅi nan ṅadoo ṅajeeh bnuura nabot nado kayikrēn uko bti wi Naṣibaṭi aṅalun.

¹⁰ Hēnk nahilna najoṣ uko unuuraaniin naṣē nawo bajint̄ piṣ banwoon baanwo na nin buṭaan bloṅ pa unuur wi *Kritt̄u aklun kabi.

¹¹ Nawo kak bañaan bantumun na uko wi pwo baṭool wi Yetu Kritt̄u aṭun Ƨi an. Hēnk nayuy mndēm mi Naṣibaṭi, bañaan babot bado kadēmana.

Pawulu awo du ukalabuṣ

¹² Baiṭ naan dṅal name kē uko undolnun ubaa ṭēp ṭēp ado kē *Uṭup Ulil Unuura ukmeeta na meeta pya.

¹³ Hēnk, bangoli bti biki naṣih najeenkal na bañaan bti badoo me kē ulemp wi *Kritt̄u uṭun kē nwo ukalabuṣ.

¹⁴ Kē uko mēnt̄ ukaka aṭu kē baiṭ nja baṭum bahaṭ Ƨi Ajugun, akak aṭup Uṭup wi Naṣibaṭi na mntēṅ nin baanji balēnk.

¹⁵ Uwo manjoonan kē baloṅ baji baṭup uko wi *Kritt̄u na uṣal wi bṗulad na wi bkujar, kē baloṅ baṣē ji baṭup wa na uṣal unuura.

¹⁶ Banjaan baṭup uko wi Kritt̄u na uṣal unuura, unjal ujaan uṭu baka pdo haṅ, Ƨiki bame kē ulemp wi naan uwo wi pdo kagutar *Uṭup Ulil Unuura.

¹⁷ Kē bukundi, na uṣal wi bṗulad wi wi bajaan baṭupna uko wi Kritt̄u. Mēnt̄ uṣal ujint̄ ujaan uṭu baka banaṭa ; baji baṣal photoṭeṣ mnhaj mi naan du ukalabuṣ.

¹⁸ Kē uko mēnt̄ uṣē wo unuwo nin uko ulonj. Uko unkaan udooni uwoonj woli na uṣal uwuṭaan kēme na uṣal unuura wa, baṭup uko wi Kritt̄u. Dliandēr uko mēnt̄. Dkak ado kalilandēr lilandēr uko mēnt̄ pya,

¹⁹ dme kē uṭij mbuur mi naan, Ƨiki nañehandēraan, kē Uhaas wi Yetu Kritt̄u ubot aṭēnkēn.

²⁰ Uko wi nji kayoonkun abot ahaṭ na uhaas wi naan bti uwo kē nin mēnkowa, dbaa ṭēp ṭēp hēnkun kado jibi njaan kado ṅnuur bti kayuy na mntēṅ mndēm mi Kritt̄u Ƨi uleef naan woli dwo najeb kēme woli dkeṭi.

²¹ Woli dwo najeb *Kritt̄u awoonj uhēfēnt̄ wi naan, kē woli dkeṭi kanuurandēn.

²² Kē woli pwo Ƨi mboṣ paṭu ulemp wi naan udo kaya bnuura, mēmmē keeri uko udat.

²³ Dwo na ṅṣal ṅṭēb : dṅal pya, kaya kawo na Kritt̄u, wul wi ndoon ahokan hokan.

²⁴ Kē uṣē nuura pa an nwo Ƨi mboṣ Ƨi.

²⁵ Ké jibi nfiyaaruŋ uko mēnt̄ dme ké d̄to ŋi na an bti, nahilna nado kadēm nabot nawo na mnlilan ŋi pfiyaar pi nafiyaaruŋ Krittu.

²⁶ Hēnk woli dkak du an nahilna kaka uko uloŋ unkt̄uuŋ nataŋar Yetu Krittu kak.

²⁷ Uko unkaaŋ udooni uwo nado kaŋoŋ ubida wi nan, utaaŋ na *Uŋup Ulil Unuura wi *Krittu. Hēnk, woli dbi du an kéme awo mēnwō na an katiink ké namēbandēr aliint̄ awo ji ŋaaŋ aloolan agutar na uhaaŋ uloolan pfiyaar panwoonuŋ du Uŋup unuura uhalu.

²⁸ Nakwut nin yuaaŋ uloolan baŋsooran balēnkanaŋ ; uwo pa baka uko unkyuujuŋ p̄jot pi baka na unkyuujuŋ ké Naŋibaŋi aburanaŋ. Uko mēnt̄ upēna du Naŋibaŋi.

²⁹ Hēnk di uwoon, ŋi uko wi Krittu : Naŋibaŋi aŋenan ké nahil afiyaara abot aŋenan ké nahil p̄hajara.

³⁰ Na manjoonan uko wi nakgutaruŋ uwoon uloolan na wi nawinuŋ ké nji kagutar ; dgutaraara gutar wa jibi nameeŋ.

2

Btiinkar na pwalan bkow

¹ Woli pwo baloolan ŋi Krittu paji patēŋt̄ēnaŋ, woli uŋal wi akaaŋ pa an uji utaŋanaŋ mnt̄ēg, woli Uhaaŋ wi Naŋibaŋi utu'an ké nakak baloolan, woli naŋaladi abot aŋagiir,

² natiinkaran keeri, naŋalad, nala pwo ŋi ploolan ŋi uhaaŋ na ŋi uŋal. Hēnk dluj kalilan maakan.

³ Nawutan kado kado nin uko uloŋ na uŋal wi bpulad, kéme kado kado uko uloŋ kalaana pwinana. Naŋēpēn t̄ēp nawalan ikow nado katen batēŋtaŋ ji badēm apelan.

⁴ Andoli awutan kaŋal uleeful ŋaŋ, adoon kaŋal batēnt̄ul.

⁵ Nawoon na uŋal utēnt̄ wi Yetu *Krittu ŋi ptoofan

⁶ Ul anwoon ji Naŋibaŋi aŋē wo aant̄o aten plin pi alinuŋ na Naŋibaŋi

⁷ abaa t̄ēp apok p̄diiman mndēm mi nul akak awo ji baŋaaŋ bti, akakan uleeful nalempar baŋaaŋ.

Ké baŋaaŋ bti bawin ké awo ŋaaŋ najēn.

⁸ Awalan bkowul adoo wo aampok pok pdo nin uko uloŋ wi Naŋibaŋi aŋaluŋ,

adinan p̄kēŋ, adoo dinan p̄kēŋ ŋi krut.

⁹ Ukaaŋ ké Naŋibaŋi adeeŋa du bko duuŋ, awula katim kandēmuŋ apel itim bti.

¹⁰ Hēnk, banktiinkuŋ bti katim ki Yetu du baŋi na mboŋ, na du mnkēŋ baŋup.

¹¹ Itum bti ibot ido kadēman Naŋibaŋi Aŋin nja kaji Yetu awoon Ajugun.

Ulemp wi baŋaŋar Yetu

¹² An bayit̄ naan biki mmaganuŋ, dme ké naambaan kaŋaŋanaara pdo kaŋaŋ Naŋibaŋi. Nawutan kado kaŋaŋa keeri woli dwo na an

ŋaŋ, nadoon kaŋaŋa kak maakan woli mēnwō na an. Nadoon kalempar mbuur mi nan ŋi pdo kawalan ikowan na ŋi pdo kaŋaŋ Naŋibaŋi na palēnk.

¹³ Naŋibaŋi ul ajaŋaŋ aŋu'an, ké naji naŋal pdo kabot kado uko wi aŋaluŋ.

¹⁴ Woli nawo i pdo uko uloŋ nawutan kado kaŋur ŋuran, kéme kado kalaŋar.

¹⁵ Hēnk nahil kawo baŋaaŋ bajint̄ piŋ biki bawoon baankwin nin uko uloŋ wi p̄tup ŋi baka, babuk Naŋibaŋi bawoon baanwo na nin buŋaan blon ŋi p̄toof pi baŋaaŋ biki umundu wi banwoon baŋilan na bado buŋaan. Nado kanuur wal mēnt̄ ŋi umundu,

¹⁶ an namēbanuŋ Uŋup unjaŋar uwul ubida. Hēnk, dluj katanaran ŋi unuur wi *Krittu akluŋ kabi, ŋiki p̄ŋi pi naan na unoor wi naan ŋaankwaŋ udooni.

¹⁷ Woli p̄naak pi naan padoo wo i ptula kawo uŋaakan wi b̄t̄eŋan banwoon pfiyaar pi nafiyaaruŋ, kalilanaara lilan kabot katan na an bti.

¹⁸ Hēnk kak nawo i kalilan kabot katan na nji.

Kayili ki bi Timote na Epafrodit

¹⁹ Dhaŋ ŋi Ajugun Yetu aji dyil ŋi ŋnuur ŋi Timote du an, ahilna ajoobt̄ēnēn udeeb nji kak, woli dtiink jibi nawoori.

²⁰ Mēnka nin ŋaaŋ aloŋ kak anjaŋaŋ aŋu uŋal ŋi an ji nji kala pme jibi nawoori na manjoonan.

²¹ Bukal bti ikow yi baka yi yi bajaŋaŋ balempar, baanji balempar Yetu *Krittu.

²² Ké ul, nawin an bti uko wi ahilun pdo. Awo na nji alemp jibi napoŋ ajaŋaŋ awo na aŋin, ké ŋklemp un batēb bti aŋup *Uŋup Ulil Unuura.

²³ Ul i i nji nŋaluŋ pyil du an keeri, wi nji kamehaŋ me jibi uko wi nan ukluŋ kaŋēp.

²⁴ Nji kak dhaŋ ŋi Ajugun aji dbi kak du an hēnkun uunkjon.

²⁵ Ké nŋē ten awin ké dwo i kayil Epafrodit kak, ayit̄ nja ŋi *Krittu, i njaŋaŋ ŋgakandēr kalemp kabot kagutar *Uŋup Ulil Unuura. An nayiluluŋ ŋi nji ado kalemparaan wi nwoon ŋi kanuma.

²⁶ Abi ŋal maakan pwinan an bti abot ahaajala, wi natiinkuŋ ké amaaki.

²⁷ Na manjoonan abi maak adoo ŋogan p̄kēŋ, ké Naŋibaŋi aŋē ŋagi'a. Mēnt̄ ul ŋaŋ i aŋagiŋ, nji kak aŋagi'aan maakan, ado haŋ nwutna woli dpēn ŋi mnt̄ēg mi, kaneeŋ ŋi mlon.

²⁸ Dkeer ataran kayila du an nahilna woli nawina nalilan, nji mbot nwo mēnkak ajootaŋ maakan.

²⁹ Nayeenkana na mnlilan ji ŋaaŋ anwoon i Ajugun, nabot namēban baŋaaŋ banwoon ji a bnuura.

³⁰ Ul anakunꝑ i pkeꝑ pa ulemp wi Krittꝑ, ayeenkanan ado ulemp wi nawooꝑ naanhil pdo an ꝑi nꝑleefan pa nꝑi adoo kak i pkeꝑ.

3

Bnuura bi pme Yetu Krittꝑ

¹ Kẽ hẽnkunꝑ an bayit naan, nalilaan ꝑi Ajugun. Nin unwoon unoor ꝑi nꝑi nkak mpiitan uko wi ndoon abi piitan, uko mẽnt utẽntẽnan tẽntan.

² Nalipariin bañaan banwoonꝑ ji nꝑbuꝑ*, bado buñaan, bukai biki pwala katẽmp pawoonꝑ tañ pfa leef.

³ Nja njaan nꝑẽpna ꝑi Uhaas wi Naꝑibaꝑi kadẽmana, nja nꝑntuun mndẽm mi nja ꝑi Yetu *Krittꝑ, abot awo nẽnhaꝑ nꝑleef nꝑi nja, nja nꝑwanꝑ banwaliin katẽmp na manjoonan.

⁴ Kẽ nꝑi, ddoon aka uko unhilanunꝑ kaꝑu'ẽn nhaꝑ uleef naan. Woli aloꝑ anunꝑ kẽ ahil phaꝑ uleeful, nꝑi dhilunꝑ kahaꝑ uleef naan kapela.

⁵ Nꝑi i bawalanunꝑ katẽmp wi mbukiin ado nꝑnuur bakreꝑ, dwo i pntaali pi *Itrayel, i pꝑini pi *Benjamin, dwo na hebẽrẽ abuk nahebẽrẽ. ꝑi uko wi ptaꝑ *bgah dwo *nafaritay.

⁶ Dbi wo ñaan anꝑaluꝑ uko wi Naꝑibaꝑi maakan adoo nunꝑ wi nꝑi kahajanunꝑ banfiyaarunꝑ Yetu kẽ ddo do wa. Woli ptaꝑ uko bti wi bgah bajakunꝑ aji uwo utool, nin ñaan aloꝑ aanhil kajakẽn uko ulonꝑ.

⁷ Kẽ iko bti yi mbiin aꝑal kẽ itũ'ẽn nwinana bnuura ꝑi kadun ki Naꝑibaꝑi, Krittꝑ ado kẽ mme kẽ dbi neem na manjoonan.

⁸ Aa manjoonan ma, ntenle bnuura bweek maakan banwoonꝑ ꝑi pme Yetu *Krittꝑ Ajugun dꝑi kawin kẽ dbi neem ꝑi iko bti. Aꝑu kẽ nwaanꝑ iko bti yi mbiin aka, kẽ nꝑẽ win kẽ iko bti iwo iwetar yi nwoonꝑ i kafel du pyewel kahilna kaka Krittꝑ.

⁹ Kẽ ꝑi a di nwoonunꝑ natool ꝑi kadun ki Naꝑibaꝑi, pwo natool pi ptaꝑ bgah pawoonꝑ paanhil pwulẽn. Woli dfiyaar Yetu tañ di nhilunꝑ kawinana pwo natool ꝑi kẽꝑ ki Naꝑibaꝑi.

¹⁰ Uko wi nꝑaluꝑ uwo pme Krittꝑ. Pme'a pawoonꝑ pme mnhina mi pnaꝑa pi nul ꝑi pkeꝑ na phaꝑ ji a kaꝑẽ kanaam na a ꝑi pkeꝑ pi nul.

¹¹ Kẽ hẽnk, dhaꝑ kẽ Naꝑibaꝑi alunꝑ kanaanaan ꝑi pkeꝑ.

Pten kadun, kagutan pwo natool na manjoonan

¹² Mẽnji ddo bi ka ka uko mẽnt kẽme nwo ñaan unwoonꝑ aanwo na nin buñaan dlonꝑ, kẽ nꝑẽ taman katen me dmob uko mẽnt, ꝑiki Krittꝑ amobnunꝑ nꝑi ꝑi uleef naan.

¹³ An bayit naan, dme kẽ mẽndo bi mob wa. Kẽ uko uloolan tañ wi wi nwoonaanunꝑ

ꝑi uꝑal, uko mẽnt wii wi : pꝑilma iko bti yi ndoon abi do, kado katen kadun,

¹⁴ kagutandẽr uko mẽnt kahil kayeenk uko wi Naꝑibaꝑi aduurnunꝑ du baꝑi duuꝑ aꝑẽpna ꝑi Yetu Krittꝑ.

¹⁵ Nja bti nꝑijunꝑ ꝑi pfiyaar Yetu, najoh keeri nꝑu uꝑal ꝑi uko mẽnt. Woli nawo na nꝑsal nꝑtẽb ꝑi uko ulonꝑ Naꝑibaꝑi kajintanan wa.

¹⁶ Kẽ ꝑi dko di nbanunꝑ hẽnkunꝑ, najoh nꝑwut kaꝑaňan ptaꝑ bgah bi nꝑjeunꝑ.

¹⁷ Bayit naan, an bti nadoon katen ꝑi nꝑi, nabot nado katen ꝑi bañaan banjaan baꝑas uko wi nꝑjakananꝑ.

¹⁸ Batum baji bado ji baꝑoor krut ki *Krittꝑ jibi ndoon abi tupan akak aꝑupan hẽnkunꝑ na mnkuul ꝑi kẽꝑ.

¹⁹ Babaaňsaan du bdo. Mẽnt Naꝑibaꝑi i i bafiyaarunꝑ, iynꝑ yi baka yi yi bafiyaarunꝑ. Baji batanar uko unwoonꝑ kawo lah mnkow pa baka, bukai banꝑuunꝑ nꝑhaas nꝑi baka bti ꝑi iko yi mboꝑ.

²⁰ Kẽ nja, nꝑwo biki baꝑi, dul di nꝑkyoonkunꝑ nabuuran i nja Yetu Krittꝑ Ajugun.

²¹ Ul aktelẽꝑunꝑ nꝑleef nꝑi nja nꝑanjaan nꝑakeꝑ, kakakan nꝑa nꝑanaam na wi nul, unwoonꝑ uleef unwoonꝑ na mndẽm. Aꝑelẽꝑ nꝑa na mnhina mi ajaan aꝑihna iko bti.

4

¹ Hẽnk an bayit naan biki mmaganunꝑ maakan, dnuhan maakan, an nawoonꝑ mnlilan mi naan, na uko unkyuunꝑ kẽ nꝑi dwatunꝑ ꝑi kampẽtar ki nꝑi kapẽtarunꝑ. An biki mmaganunꝑ, hẽnk di nawoonꝑ kamẽban kaliint ꝑi ptaꝑ Ajugun.

Uko wi pdo

² An bi Ewodi na Funtic dkooꝑan kooꝑ naten ꝑi Ajugun nakak natiinkar.

³ Kẽ iwi injaan klemp ulemp wi njaan kalemp* na manjoonan, tẽnkan baat batẽb bukuꝑ ꝑi uko mẽnt. Babi wo na nꝑi agutar *Uꝑup Ulil Unuura, na Klement na banjaan balemp na nꝑi bti, biki itim iꝑiitaniin ꝑi *Uli-bra wi Ubida.

⁴ Nalilaan nꝑnuur bti ꝑi Ajugun ꝑi uko bti. Aa, dkak akakalẽꝑ, nalilaan.

⁵ Pꝑoob bkow pi nan pawinaniin ꝑi bañaan bti. Ajugun aanlowi.

⁶ Nawutan kaꝑaaf nin uko ulonꝑ. ꝑi iko bti, nakooꝑan Naꝑibaꝑi nañehana uko wi nanumiin. Nabeebana woli nañehana uko ulonꝑ.

⁷ Hẽnk, ajoobtẽnan nꝑhaas udoo upel iko bti yi uꝑal uhilanunꝑ kaꝑal abot amẽban itẽb yi nan na nꝑsal nꝑi nan ꝑi Yetu *Krittꝑ.

⁸ Bayit naan, uko wi nꝑi kabaaňsaanunꝑ wi : naꝑuun nꝑsal ꝑi uko bti unwoonꝑ manjoonan, uko uwoonꝑ uunꝑi uꝑu ñaan mncow, unwoonꝑ utool, unwoonꝑ ujinꝑ piꝑ awo unwoonꝑ na nin

* **3:2** Nꝑbuꝑ: Bayuday baji baji banwoonꝑ baanwo bayuday bawo nꝑbuꝑ. * **4:3** Injaan klemp ulemp wi njaan kalemp : ꝑi utup ugrek bapiit aji « Futugot », uhinan kawo katim ki ñaan. ꝑi, balon baji katim ki ñaan ka.

buṭaan bloŋ, unjaan uṭu ŋaan kaŋalana, uko unyukuŋ ptiink, uko unuuriin maakan, uko unwoon wi pmēban na ifteen itēb.

⁹ Uko wi najukuŋ ti nji, wi nayeenuŋ abot atiink ti nji, wi nawinnuŋ kē nji kado, iko mēnt bti nadoon kado ya. Hēnk, Naṣibaṭi anjaan ajoobṭēn ŋhaaṣ awo na an.

Pbeeb Naṣibaṭi ti uko wi ajaan aṭen

¹⁰ Dliilan maakan ti Ajugun, wi nakaan ayuuj kē naṭu ŋṣal ŋi nan ti nji. Mēnji naambaan kaṭu'aara ŋṣal ti nji, naambi hil hil pyuujēn uko mēnt.

¹¹ Mēnt kanuma kaṭu'ēnuŋ kē nji kaṭiini hēnk, djuk plin ti uko wi nkaan.

¹² Dhil pwo ti bwaan abot ahil pwo ti pyok. Dko bti di nwoon na ti iko bti, Naṣibaṭi ado kē nhil kayok kēme kawo na ubon, kē nhil pwo woli dka maakan kēme awo ti kanuma.

¹³ Anjaan awulēn mnhina adolon kē nhlilan pmiir iko bti.

¹⁴ Kē an naṣē do bnuura wi naṭēnknuŋ ti unoor wi naan.

¹⁵ An biki ubeeka wi Filip name bnuura, wi njunuŋ pṭup *Uṭup Ulil Unuura apēnna utaak wi nan wi Matedoniya, nin pntuk ploŋ pi banfiyaaruŋ Yetu paanṭēnkēn na itaka, yi nan ṭaŋ yi yi nji nyeenuŋ.

¹⁶ Wi nwoon du ubeeka wi Tetalonika, mēnt uyaṣ uloolan ṭaŋ wi wi nayilbanaanuŋ uko wi nnumiin.

¹⁷ Mēnkla la nawulēn uko ulon, uko wi nṅaluŋ uwo : uko wi nadolnuŋ uwo bnuura bi Naṣibaṭi akhoṭalēṣuŋ ti iko yi ahankanauŋ.

¹⁸ Dyeenk iko yi nnumiin bti, ido pel kanuma ki naan. Dtumandēni, hēnkun wi nyeenuŋ iko bti yi nayilun Epafrodit aṭijēn. Iwo ji pṭēkēñ plil pi bṭejan bi Naṣibaṭi adiin abot alilandēr.

¹⁹ Kē Naṣibaṭi i njaan kadēman aṣē hank ti Yetu *Krittu bnuura bweek maakan, alun kaṭēpna ti ba kawulan uko bti wi nanumiin.

²⁰ Mndēm mweek manwo ti Naṣibaṭi Aṣin nja te mnto! Uwo han.

Pwul mboṣ pbaañṣaani

²¹ Nawulan mboṣ bañaan bti bammēbanuŋ Yetu *Krittu awo biki Naṣibaṭi. Baiṭ nja banwoon ti na nji bawulan mboṣ.

²² Banwoon biki Naṣibaṭi bti awo ti na nji bawulan mboṣ ; banklemparuŋ *Fetar naṣih najeenkal ti baka bawulan mboṣ maakan.

²³ Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura bi nul an bti.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Kolot

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Kolot. Aambaan kayaha da, ašē tiink kē baji banfiyaarun Krittū banwoon da bamēban aliint ṭi pfiyaar pi baka. Epafrat anjaan agakandēr na Pawulu abiiṅ aya da aṭup baka Uṭup Ulil Unuura. Wi ṅṣubal ṅloṅ ṅaṭēpun, kē bañaan baloṅ bašē ya da ajukan bañaan uko uloṅ umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi Epafrat abiiṅ ajukan baka. Bañaan mēnt baji na baka ṅaan ṅaṅalun Našibaṭi abuurana awo kadēman ṅwanjut na ṅtoṅ ṅloṅ ṅampeloṅ bañaan bajēn. Baji na baka bawo kawala katēmp, kawo baankde ṅyemaṭ ṅloṅ. Kē Epafrat ašē ya wal mēnt du Rom di Pawulu awoon ukalabuš aṭupa uko mēnt. Wi Pawulu atiinkun uko mēnt wi wi apiitun baka, kadiimanaan baka kē pfiyaar Krittū ṭaṅ pakkaan ṅaan abuur.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboš (1.1-2)
2. Pñehan Našibaṭi kabeeba (1.3-14)
3. Pwo Našibaṭi pi Krittū na mndēm mi nul (1.5-2.19)
4. Ubida uhalu na Krittū (2.20-4.6)
5. Pwul mboš pbaañašaan (4.7-18)

Pwul mboš

¹ Nji Pawulu i Našibaṭi adoluṅ kē nwo nanjañan i Yetu *Krittū na Timote ayiṅ nja ṅwul

² biki ubeeka wi Kolot banwoon biki Našibaṭi afiyaar Yetu Krittū na manjoonan mboš. Dñehan Našibaṭi Ašin nja awulan bnuura abot ajoobṭēnēn ṅhaaš.

Pñehandēr biki Kolot Našibaṭi

³ Nēṅi ṅñaan pbeeb Našibaṭi, Ašin Yetu *Krittū Ajugun woli ṅñehandēran.

⁴ Ntiink pfiyaar pi nafiyaarun Yetu Krittū na uṅal wi nakaan pa banwoon biki Našibaṭi bti.

⁵ Pfiyaar na uṅal mēnt ṅawoona ṭi phaṭ pyeenk iko yi Našibaṭi ahankananaṅ du baṭi. Nakaana phaṭ mēnt ṭi uṭup wi manjoonan, unwoon *Uṭup Ulil Unuura wi natiinkun.

⁶ Uṭup Ulil Unuura mēnt ubi ṭi an jibi ukaan abi iko mboš bti di ukdēman dēm pya abot aṭij iko inuura. Hēnk di uwoon kak pa an, du unuur uteek wi nayeekun wa, abot awin bnuura bi Našibaṭi na manjoonan.

⁷ Epafrat nanohun anjaan aleep na un ajukananaṅ, ul anwoon nalempar Krittū na manjoonan anklempun pa an*.

⁸ aṭupun jibi *Uhaaš wi Našibaṭi uklempun ṭi an kē naṅaladi.

Pñehandēr pntuk pi banfiyaarun

⁹ Ukaan, wi ṅmehaṅ me uko waṅ, ašē bi duka duka ṭi pdo kañehandēran. Nñehan Našibaṭi ado *Uhaaš wi nul utumanan ušal untuṅa na mntit nahilna name bnuura uko wi aṅalun.

¹⁰ Hēnk, ubida wi nan ulil Ajugun nabot nado kado iko bti yi aṅalun. Nado kado iko inuura itum kabot kameha me Našibaṭi na manjoonan.

¹¹ Nñehan Našibaṭi aliintanan ṭi iko bti yi nakdolun na mnhina mi mndēm mi nul. Hēnk nado kataman kabot kamiir ṭi iko bti yi nakdolun,

¹² nabot nalilan, nabeeb Ašin nja andoluṅ kē nahil kaka uko wi ahoṅun bañaan biki nul, bukal banwoon ṭi bjeehi.

¹³ Alēb nja ṭi phina pi bdēm aṅooṭ du pših pi Abukul i aṅalun.

¹⁴ ṭi ul di di ṅbuurnuṅ, kē Našibaṭi abot amiir nja ipekadu.

¹⁵ Nin ṅaan aambaan kawina Našibaṭi, ṭi mnwo mi abukul mēnt mi mi ṅwinuluṅ. Ul awoon nateek, akšihuṅ iko bti impašaniin,

¹⁶ ṭiki ṭi a di di iko bti ipašaniin du baṭi na ṭi mboš, ṅko ṅanwinaniin na ṅanwoon ṅaanwinanaa : ṅtoṅ ṅankšihuṅ, ṅanwoon na mnhina, na ṅandukiin bti. Našibaṭi aṭēpna ṭi a aṭak iko mēnt bti, iko mēnt bti aṭak ya pa a.

¹⁷ Ul awoo, wi nin kako kaloṅ kawoon kaando bi pašana, iko bti imēbandēraan ṭi a.

¹⁸ Banfiyaaruluṅ bti bawoon uleeful, ul kašē awo bkow. Ul awoon ujuni, nateek ṭi banknaṭiṅ ṭi pkeṭ, ahilna kawo nateek ṭi iko bti.

¹⁹ Ulil Našibaṭi kē atumana iko bti inwoon ṭi a,

²⁰ abot aṭēpna ṭi a akakan iko bti ṭi mboš na du baṭi ṭi ploolan na ul Našibaṭi. Pñaak pi Abukul pantuliin ṭi krut paṭijun btiinkar mēnt.

²¹ An, nabi low Našibaṭi, kē buṭaan bi najaan nado na bi najaan našal kē bado kē našoorad na a.

²² Hēnkun uleef wi Abukul unwoon wi ṅaan najēn ukeṭi, pkeṭ mēnt paṭu kē nakak atiinkar na a. Hēnk nahil kanaṭ ṭi kadunul kawo bajint piš, bañaan banwoon baanwo na nin buṭaan dloṅ, biki bawoon baanhil pji nin uko uloṅ ṭi baka.

²³ Kē našē awo i kamēban bnuura kaliint ṭi pfiyaar kawut kapēn ṭi phaṭ pi *Uṭup Ulil Unuura wi natiinkun. Uṭup mēnt baṭup

* 1:7 Anklempun pa an : Nlibra ṅloṅ ṅapiit aji : anklemparun un.

wa bañaan bti ti mboş, wul wi nji Pawulu kalemparanu wi nji kaşupuru wa.

Ulemp wi Pawulu

²⁴ Dwo ti phaj ti uleef naan ti phaj pi *Krittü pa bnuura bi banfiyaarun banwoon uleeful.

²⁵ Pa an nanfiyaarun bti biki Naşibaţi aţu'enuş pdo ulemp wi pţup uţup wi nul bti.

²⁶ Uko mēnt uwoon uko wi Naşibaţi amenun bañaan du wi umundu uwoonun, hēnkun ameetan wa bañaan banwoon biki nul.

²⁷ Aŋal bañaan biki ntaak bti bame iko inuura na mndēm manwoon ti uko umbiin amena. Uko mēnt wi i : *Krittü awo ti an, ul adoon kē nahaţ kē nayeenk ti mndēm mi Naşibaţi.

²⁸ Kē hēnk di di njaan nmeetan Krittü, kaşup bañaan bti balipara, kabot kajukan baka na uşal untuŋa bti, bahilna bawo ti Krittü bukal bti bañaan banjiun ti pfiyaar.

²⁹ Uko mēnt ukaan kē nji kalemp, agutan na mnhina bti manwoon ti nji, mi Krittü awulun.

2

¹ Dŋal name kē dwo ti pğutaran, an na biki ubeeka wi Lawoditiya, na bañaan bti banwoon baambaan kawinēn na kēş ki baka ; ugut mēnt utam maakan.

² Ddo haŋ nahilna nawo na mntēŋ ti iţēb yi nan nabot naŋalad nawo ji ŋaan aloolan ; natum na uşal untuŋa. Nahil wal mēnt kame uko umbiin amena wi Naşibaţi. Uko mēnt uwoon *Krittü.

³ Ti a di di iko inuura maakan bti yi uşal untuŋa na injaan ihaabēş ŋaan uşal iwoon.

⁴ Dţupan uko mēnt ŋaan alon awutna nin kadaaran na nţup ŋilil ni nul.

⁵ Uwo manjoonan kē dlowan, kē uşal wi naan uşē wo ti an, kē nlilan maakan wi nwinanan kē namēban bnuura abot anaţ aliint ti pfiyaar pi nafiyaarun Krittü.

Mnwo mi bañaan banwoon biki Krittü

⁶ Hēnk wi nadinanun Yetu *Krittü aji awo Ajugun, mnwo mi nan mandoon kayuun kē awo na an.

⁷ Najab awo na intaan ti a, kē ajejan aniwna katoĥul, abot adolan kē nakliint ti pfiyaar jibi bajukananan, mnwo mi nan mandoon kayuun keeri kē Krittü awo na an ti ubeeb wi najaan nabeeb maakan Naşibaţi nnuur bti.

⁸ Naţafaraan balil mntum badaaran, nşal ni baka ŋawo ni bañaan, ŋawaan udooni. Uşal utēnt wuŋ uumpēna du Krittü, upēna du udolade wi bañaan, na du mnhina manjaan manţon umundu wi.

⁹ Ti ul ti uleeful di di iko bti inwoon ti Naşibaţi iţēşun.

¹⁰ Kē ti a di di nayeenkun iko atuman, ul anķşihun başih bti na mnhina bti.

¹¹ Ti *Krittü nawala katēmp kanwoon kaanwo ki ŋaan awalananan. Katēmp mēnt kapēna du a, kul kajaan kakib pekadu danwoon ti uleefan kapēnan.

¹² Ti batitmu namoya na a, abot anaţa ti pkeţ wi nafiyaarun mnhina mi Naşibaţi manaţanulun ti pkeţ.

¹³ An biki pekadu di nan na pwo naanwala katēmp ŋiki naanwo bayuday, iţuun kē nawo bakeţ, Naşibaţi awulan ubida na Krittü. Amiir nja ipekadu bti.

¹⁴ Dko di bapiitun aji nġuknaanaa ŋiki nġētaş uko wi bgah bajakun, Naşibaţi atow da, aba na da wi apanun da du krut ki Krittü.

¹⁵ Awohēş nnton nķanşihun na njanwoon na mnhina, apēnan ŋa aţij ti kadun ki bañaan, alaaţ laaţēn ŋa ti kafēţ ki pntuk panlilanun wi awatun ŋa ti pkeţ pi Krittü akeţun ti krut.

¹⁶ Keeri uko wi najaan nade, wi najaan nadaan, kēme uko wi nġettu nġon, na wi ufettu wi pli phalu na wi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday uwutan kaţu nadinan nin ŋaan alon aji naduknaanaa ti iko itēnt yun.

¹⁷ Iwo ŋaŋ ulimēnt wi iko inwoon i pbi. Kē uko unwoon na manjoonan uşē wo Krittü.

¹⁸ Banjaan bahajan ikow yi baka pa pwinana, kadēman nwanjut, nakdinan baka baji naduknaanaa. Baji babi tu ŋu nşal ni baka bti ti nwanjut na iko impēnun awinana ti kadun ki baka. Nşal ni baka ŋaji ŋaţu baka banah, ŋawo ni bañaan bajēn, ŋawaan udooni.

¹⁹ Baanji bamēban ti Krittü anwoon bkow. Ul ankaan kē uleef bti uji uka uko bti wi unumini, kamēbandēr bnuura ti dko di imoh ijaan iyitiiraan, kabot kadēm jibi Naşibaţi aŋalun.

Pkeţ na pkuş kanaţa ti pa na Krittü

²⁰ Wi nakeţun na *Krittü, kē mnhina mi umundu maankak ahilanan nin uko ulon, we ukaan kē naji naţaş udolade wi wa, ji wul umēbanun ubida wi nan ba?

²¹ Uji uji « Kkej uko wi, » « Kŋēm wuŋ, » « Kban wundu. »

²² Uţiniyaan iko injaan ilun katoka. Uko mēnt uwo udolade wi bañaan.

²³ Udolade mēnt uji uwo wo ji uwo na uşal untuŋa, ŋiki uji uţiniyaan ptaş *Bgah, pwalan bkow na pdo kahajan uleef, aşē waan udooni, uunji uneenan uleef pdo uko wi uŋalun.

3

Pmēban Ubida uhalu unwoon ti Krittü

¹ Jibi nanaţin ti pkeţ na *Krittü, nadoon kala iko yi baţi keeri, di Krittü awoon aţo ti kadeenu ki Naşibaţi.

² Naŋuun uşal wi nan ƚi iko yi baƚi, nawut yi mboş.

³ Hēnk di uwoon, nakeƚi, kē ubida wi nan umenana na Krittū du Naşibaƚi.

⁴ Krittū awoon ubida wi nan na manjoonan. Unuur wi akwinaniin, an kak napēn kawinana na a ƚi mndēm mi nul.

⁵ Nafiŋan keeri ƚi mnwo mi nan iko yi mboş yi uleef uŋaluŋ. Iko mēntŋ yii yi : pekadu di piinƚ, ubida uƚoƚ, pŋal iko iwuƚaan, pbi kaƚu ƚu uşal na uhaaş bti ƚi uko, pñeebar iko, ƚiki ankaanŋ ado haŋ aji dēman iko yuŋ ji Naşibaƚi i i akdēmanuŋ.

⁶ Iko iēntŋ yaŋ ijaan iƚij udeeb wi Naşibaƚi [ƚi banjaanŋ bado ya].

⁷ Iko yaŋ yi yi najaanŋ nado ƚfa, wi iktoŋuŋ ŋbida ŋi nan.

⁸ Kē hēnkuŋ, napēnaan iko yaŋ bti ƚi ubida wi nan ; nawutan kado kadeebaƚ, kado kahanƚ ŋaanŋ ƚi kaƚēb, kawo na bjooƚ ; nawutan kado kakarad, uƚup uloŋ ukowēndēnaan uwutan kapēn ƚi mntum mi nan.

⁹ Nƚilan ŋawutan kawo ƚi ptoofan, ƚiki nawo hēnkuŋ baŋaanŋ bahalu banwoheşuŋ ubida wi baka ujon na iko iwuƚaan yi wa.

¹⁰ Nawohara hēnkuŋ ubida uhalu, wi Naşibaƚi awulanaŋ abot aji ƚelēş wa ŋyaaş bti kē nado naam na a, ul anƚakananŋ, nahilna name'a bnuura.

¹¹ Hēnkuŋ uunkak aka *nayuday na awoon aanwo nayuday, anwaliinŋ *katēmp na anwoon aanwala ka, ŋaanŋ i uƚeeh, kēme anwoon aamme nin uko uloŋ ji baŋaanŋ biki utaak wi Tit, ŋaanŋ i bakjuukŋtēnuŋ ƚi ulemp kēme ŋaanŋ najeeh ; *Krittū ƚaŋ akaanŋ udooni abot awo ƚi baŋaanŋ banfiyaaruluŋ bti.

¹² Wi Naşibaƚi adatananŋ kē nawo biki nul, kē abot aŋalan, nadoon kaŋaaga, nado kaƚēnkar, nabot nado kawalan ikow. Nawoon baŋaanŋ banjoobuŋ ikow banwoonŋ baanji bataran.

¹³ Nadoon kamiirad, woli atēntan alon adolan uko uloŋ, nawuladēn iŋeen, namiirad. Jibi Ajugun amiirananŋ, an kak, nadoon kamiirad.

¹⁴ Kē uko undēmnuŋ maakan uwo nanjalad, uŋal ujaanŋ udolan namēbandēr bnuura.

¹⁵ Btiinkar bi *Krittū aƚijuŋ ƚi an badoon kaƚoŋan ŋhaaş. Naşibaƚi aƚijan ƚi btiinkar mēntŋ nahilna nawo uleef uloolan. Nadoon kabeeb Naşibaƚi ŋnuur bti.

¹⁶ Uƚup wi Krittū utum ƚi an! Nadoon kajuƚandēr, kaƚēnkar kawutna kajot ƚi buƚaan. Nadoon kado haŋ na uşal untuŋa bti, kayeeh Naşibaƚi na iyeeh yi pŋaamarēn na iyeeh yi pdēman Krittū, *Uhaaş wi nul uƚu'an iyeeh mēntŋ ƚi bkow.

¹⁷ Uko bti wi nahilanuŋ kaƚup kēme kado, nadolan wa ƚi katim ki Yetu Ajugun. Naƚēpnan ƚi a nado kabeeb Naşibaƚi Aşin nja.

Mnwo mi banfiyaaruŋ

¹⁸ An baatŋ nadoon katiink bayinan, ji baŋaanŋ banwoonŋ biki Ajugun.

¹⁹ An biinƚŋ nanalan baharan nawut kado kalēbar na baka.

²⁰ An bapoƚ, nadoon katiink bajugan ƚi iko bti ; uko mēntŋ wi wi Ajugun aŋaluŋ.

²¹ An başin bapoƚ, nakbubara kado kadeebaƚan babukan ji babi bawutandēr.

²² An balemp, nadoon katiink ƚi iko bti biki naklemparuŋ ƚi mboş ƚi. Nawutan kado kado haŋ ƚiki batenan kēme woli nala pwinana bnuura ƚi baŋaanŋ. Nadoon kado haŋ na uhaaş ujinƚ wi baŋaanŋ banwoonŋ baaŋŋoom Ajugun.

²³ Ulemp wi bahilanŋ kaƚu'an nadoon kado wa na uhaaş unuura ji nawo wo ƚi plempar Ajugun.

²⁴ Nameen kē Ajugun atuuman na iko inuura yi ahankuŋ banwoonŋ biki nul. Na manjoonan *Krittū Ajugun i i naklemparuŋ.

²⁵ Kē ŋaanŋ ankdoluŋ buƚaan aluŋ kayeenk uko wi buƚaan mēntŋ baktijunŋ, kē nin bpaƚşēr baankwo da.

4

¹ An biki baklemparuŋ, nawoon batool na banklemparananŋ nabot namēban baka bnuura. Nameen kē an kak, naka alonŋ kē awo Ajugun du baƚi duut.

Uko wi pdo

² Namēbaan naliint ƚi pñehan Naşibaƚi, nawoon bten naƚu ibaƚ ƚi uko mēntŋ, ƚi pdo kabeeba.

³ Woli nañehan, nañehandērun kak Naşibaƚi ajeehan bgah bi ulemp wi pƚup Uƚup wi nul, nahilna ndo kaƚiiniyaan uko wi *Krittū umbiinŋ amena unƚuunŋ kē nwo ukalabuş.

⁴ Nañehaan nahil ndo kameeƚan wa, jibi nwoonŋ i kado.

⁵ Woli nawo na banwoonŋ baanwo biki Krittū, uko bti wi nakdoluŋ nadoon kado wa na uşal untuŋa, ŋyaaş bti wi nahilanuŋ.

⁶ Nƚup ŋi nan ŋawoon ŋnuura, ŋataab pnam, nabot nahil pteem andoli bnuura.

Pwul mboş pbaaŋşaani

⁷ Kē Tişik, ayiƚ nja i mmaganuŋ anwoonŋ nalempar *Krittū na manjoonan, i njaanŋ kagakandēraan kalempar Ajugun, aƚupan jibi nwoyi ƚi bti.

⁸ Dyila du an, ahilna aƚupan jibi ŋwo i ƚi abot atēntēnan.

⁹ Onetim kak, ayiƚun na manjoonan i mmaganuŋ ampēnnuŋ du an agakandēr na a. Baƚupan uko bti unƚēpuŋ ƚi.

¹⁰ Arittarkut anwoonŋ ƚi na nji ƚi ukalabuş, na Markuƚ ayiƚ Barnabat bawulan mboş. Name uko wi nawoonŋ i kado woli Markuƚ abi du an : namēbaana bnuura.

¹¹ Yetu i bajaan badu Yuttut akak awulan mboş. Bukal bawajanţ  a n  i bayuday banfiyaaru  *Kritt , bajaan balemp na nji pa *P sih pi Na iba i ; baji bat n  n n.

¹² Epafrat anwoon i ubeeka wi nan akak awulan mboş. Awo nalempar Yetu Kritt  abot aji bi taman taman  i pdo ka ehand eran Na iba i nahilna nam ban naliint, najij  i pfiyaar, nabot nado kado uko b i wi Na iba i a alun.

¹³ D up aji dmaar uko wi : Aji noor maakan  i uko wi nan na wi biki ubeeka wi Lawoditiya na biki ubeeka wi Yerapolit.

¹⁴ Luk kak nakuraar i  maganun na Demat bawulan mboş.

¹⁵ Nawulan bayi  nja biki Lawoditiya mboş. Nawulan kak Ninfa na banfiyaaru  bti banjaan bayitiir du katohul mboş.

¹⁶ Woli najuk uko wi mpiitanan, nakaan nado banfiyaaru  banwoon Lawoditiya bajuk wa. An kak nakaan najuk uko wi nji kapiitun biki Lawoditiya.

¹⁷ Nakaan naji na Arkip am ban bnuura ulemp wi ayeenkun  i Ajugun.

¹⁸ Nji Pawulu kapiitanan na ka en ki naan, dwulan mboş. Nale an k  dwo ukalabuş. Bnuura bi Na iba i bawo  i an.

Uţup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfêţun du utaak wi Tetalonika

Uţup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Tetalonika. Pawulu abi ya da aţup Uţup Ulil Unuura wi Yetu Krittun (natanan ũi Ulibra wi Ulemp wi Banjañan 17.1-10). Bañaan banfêţun da baţaş Krittun. Wi nwal nlon ũaţêpun, kê bañaan balon başê wuuk bañaan kê balat Pawulu na nanohul. Anaţara baka. Banfiyaarun Krittun bamen Pawulu na bangakanderun na a. Na utejan kê başê pënan baka ũi ubeeka kê baya Bereya. Wi ũşubal nteb ũaţêpun, Pawulu ayil Timote aya aten jibi banfiyaarun Krittun banwoon Tetalonika baduki awo. Wi ayaan abi, aţup Pawulu aji bamëban te hënkun, kê balon ũi baka başê pok plemp kado kadeena. Baji baji Yetu abi hënkun, kê baanuma plemp. Balon ũi baka ũhaaş ũaanţoora na baka ũiki bayit baka na banoh baka batum bakteũi kê Yetu aambi. Uko mënţ ukaan kê Pawulu apiit baka katëntën baka abot aţup jibi ubi wi Yetu uklun kawo na jibi akdolun na banfiyaarulun. Hënk, bahinan kahaţ kê bawo na Ajugun unuur undoli.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.2-3.13)
2. Pfiyaar pi bañaan biki Tetalonika banfiyaarun (1.2-3.13)
3. Ubida unliun Krittun. (4.1-12)
4. Phaţ kê Krittun abi (4.13-5.11)
5. Pţan na pwul mboş pbaañşani (5.12-28)

1 Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote nkpiitanan, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amëban Naşibaţi Aşin nja na Yetu Krittun Ajugun. Nñehan baka bawulan bnuura babot bajoobţënan ũhaaş.

Mnwu na pfiyaar pi biki Tetalonika

2 Njënji ũtañna pbeeb Naşibaţi nwal bti pa an bti, wi njaan ũleşan woli nñehana.

3 Na manjoonan nji nleş ũi kadun ki Naşibaţi anwoon Aşin nja jibi pfiyaar pi nan pawinaniũ ũi udo wi nan, jibi natamanun ũi bñalad na jibi namëbanun aliintan ũi mnhat mi nahaţun Yetu *Krittun Ajugun.

4 An bayitun biki Naşibaţi anjalun, ũme kê nadatanaa.

5 Na manjoonan, wi nbiin du an adimanan Uţup Ulil Unuura, njëndiimanan wa na mntun tañ, name wa kak na mnhina mi udo wi Uhaaş wi Naşibaţi. Nwin nja bti kê

uţup mënţ ujoonani. An name jibi njwoori ũi ptoofan pa bnuura bi nan.

6 Kê an, nakak awo ũi pdo ji un, na ji Ajugun. An nandoon awo wo ũi unoor uweek, nayeenk uţup wi Naşibaţi na mnlilan mi Uhaaş wi nul ujaan uwul.

7 Kê hënk di di nakakun awo bankdimanun banfiyaarun biki ntaak nj Matedomiya na Akayi bti, bgah bi ptaş.

8 Du an na manjoonan di di uţup wi Ajugun upënnun, utiinkana du Matedomiya na Akayi. Mënţ dul da tañ, baţup ũi dko bti jibi nafiyaari Naşibaţi, kê njëndo ka uko uţup.

9 Hënk di uwoon, bukal ũi nleş nj baka baţup jibi namëbanun un wi nbiin du an, jibi nayaan du Naşibaţi aduk nton alempar Naşibaţi anwoon najeb, anwoon Naşibaţi na manjoonan,

10 kayoonkna ubi wi Abukul Yetu anklun kawoona baţi, i anaţanun ũi pkeţ, ankbuuranun nja ũi udeeb unkmbiin.

2

Ulemp wi bi Pawulu du ubeeka wi Tetalonika

1 Na manjoonan an bayitun ũi *Krittun, name an ũi nleşan bnuura kê ubi wi nun du an unwaan udooni.

2 Name kak kê bahajanun akuţ akarun du ubeeka wi Filip. Kê nşê yeenkna ũi Naşibaţi mntëj mi ũhilni aţupan Uţup Ulil Unuura wi bañaan batum badoon adola do na un maakan.

3 Nşup nj nun ũaanwo nj mnlafren, abot awo njëmbi bi na uşal uwuţaan, njëmbi bi na kaguuru!

4 Naşibaţi atenun ten awin kê ũhilani aşê wulun Uţup Ulil Unuura, ukaan kê nkţup wa. Njënla la plil bañaan, Naşibaţi ammeen ũhaaş nj nun i i nklaan plil.

5 Name kê njëmbaan kawoha na nşup ntaab nj kaguuru, kême aţup nşup kahilna kaka uko ulon ; Naşibaţi ame kê uwo manjoonan.

6 Nin njënla pdëm ũi ñaan, ũi an kême ũi balon.

7 Ndo hilan lah kabi ji bañaan baweek, kayuujan kê njwo *banjañan biki Krittun ; aşê baa ţep ţep abo na pjoob bkow, awo jibi ñaaş ajaan aboof abukul.

8 Nñalan ũal maakan adoo hilan kawo njënkliũ liũ ũi pţupan Uţup Ulil Unuura wi Naşibaţi tañ, ma kakëţaran, ũiki nakak bañaan biki njmaganun maakan.

9 An bayitun, nfiyaar kê naleş bnuura ulemp na unoor wi nun : njlemp nfa na utaakal kawutna kawo pkuũ na nin ñaan alon wi nkţupanan Uţup Ulil Unuura wi Naşibaţi.

10 Nawin bti, kê Naşibaţi akak awin jibi nbiin awo na an nanfiyaarun; njwo bañaan

* 1:1 Filwanut: balon baji badu' a kak Filat.

bajinŋ batool, biki ñaan awoonj aanhil pŋup uko uwuŋaan ŋi baka.

¹¹ Name bnuura kē ŋwo na an bti jibi aŋin napoŋ ajaan awo na abukul ;

¹² ŋji ŋtēŋtēnan, kajakan namiir, kajakan naŋu kabaŋ, nahilna ŋi mnwo mi nan nado kado iko yi Naŋibaŋi aŋaluŋ, ul ankdu'anar ŋi pŋŋi pi nul nabot nawo na mndēm mi nul.

Pfiyaar na kamiir ki banfyaaruŋ biki Tetalonika

¹³ Uko unkaan kak kē ŋenji ŋtañan pbeeb Naŋibaŋi wii wi : wi nayeenuŋ uŋup wi Naŋibaŋi wi ŋŋupanaŋ, naanyeenk wa ji uwo uŋup wi ñaan najēn, nayeenk wa ji uwo uŋup wi Naŋibaŋi. Kē uwoha uŋup wi Naŋibaŋi na manjoonan, uŋup mēntŋ uklempuŋ ŋi an nanfyaaruŋ.

¹⁴ An bayiŋun ŋi *Krittu, hēnkuŋ nawo ji banfyaaruŋ Yetu Krittu, bañaan biki Naŋibaŋi na manjoonan, banwoonj du utaak wi Yuda : nahaj ŋi iŋen yi biki utaak wi nan jibi bahajuŋ ŋi iŋen yi biki utaak wi baka.

¹⁵ Bañaan mēntŋ bado kē bafij Yetu Ajugun na *baŋupar Naŋibaŋi, un kak bahajanun. Baanji bado uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ abot aŋoor bañaan bti.

¹⁶ Bado na pneenanun pŋup banwoonj baanwo bayuday uŋup unkbuuranuŋ ; hēnk na ŋwal bti baji bahoŋalēs ipekadu yi baka. Kē hēnk di udeeb wi Naŋibaŋi umobuŋ baka hēnkuŋ.

Pawulu aŋal pkak du biki Tetalonika

¹⁷ An bayiŋun ŋi *Krittu, ŋbi wo i kadukan ŋwal ŋloŋ. Name bnuura kē ŋleef ŋaŋ ŋadukanaŋ, ŋhaaŋ ŋi nun ŋaduka na an. ŋnuhan maakan, aŋal maakan pwinan.

¹⁸ Kē hēnk, ŋŋal pbi du an, ŋji Pawulu ŋi uleef naan ŋyaas ŋtum ddo na pbi du an, kē *ŋatana aŋē neenanun.

¹⁹ Na manjoonan, an bē mēntŋ nin ñaanj alonj, nawoonj mnhaŋ na mnlilan mi nun, an nakdiimanuŋ kē ulemp wi nun uwo unuura wal wi Yetu Krittu Ajugun akluŋi kabi.

²⁰ Aa, nawoonj mndēm na mnlilan mi nun!

3

Timote nayili

¹⁻² Ukaan kē ŋenkak ahilan pyoonk, aŋē ŋal aji ŋyil Timote ayiŋ nja ŋi *Krittu du an kaŋē kaduka du ubeeka wi Atenay un bukal bukal. Timote mēntŋ aji lempar Naŋibaŋi na un ŋi pŋup Uŋup Ulil Unuura wi Krittu. Nyila, abi du Tetalonika aŋēnkan abot aŋtēŋtēnan ŋi pfiyaar pi nan,

³ ŋhaaŋ ŋaŋoora na an bti nawole ŋi unoor wi ŋwoonj wi. Name bnuura kē unoor mēntŋ uwoonj kafah ki nun.

⁴ Wi ŋbiin awo na an, ŋŋupan kē ŋluŋ kado kahaj, kē mnhaŋ mēntŋ mambanuŋ ŋta hēnk, kē namee.

⁵ Ukaan kē wi nwoonj mēnkak ahilan pyoonk, kē nyil Timote du an, kahilna kame me nahuma nfiyaar Yetu Krittu. Dbi lēnk aji me *Untaayi Uweek uguuran katok ulemp wi nun!

Pbeeb Naŋibaŋi ŋi uŋup ulil wi ŋtiinkuŋ

⁶ Kē hēnkuŋ wi Timote awoonunj du an, aŋupun uŋup ulil ŋi pfiyaar pi nan na ŋi bŋalad bi naŋaladuŋ. Akak ajakun aji naji naleŋ uko wi nun na mnlilan akut anuhun jibi un ŋnuhanaŋ.

⁷ An bayiŋun ŋi *Krittu, pfiyaar pi nan patēŋtēnun ŋi unoor na manŋaaf bti mi ŋwoonj.

⁸ ŋhefēntŋ hēnkuŋ wi namēbanuŋ ŋi Ajugun.

⁹ Kē hum di di ŋhilanuŋ kabeeb Naŋibaŋi kadoo kakēŋan ŋi uko wi nan? Nawulun mnlilan mnweek ŋi kadun ki nul.

¹⁰ Nfa na utaakal, ŋji ŋtaman kañehana, aŋenun ŋkak ŋwinan, ŋhilna ŋjukanan iko in-dukiin kaliintanaan pfiyaar pi nan.

¹¹ ŋñehan Naŋibaŋi Aŋin nja ŋi uleeful, na Yetu Ajugun badolun ŋhil ŋbi du an.

¹² ŋkak añehan Ajugun ado nado kaŋaladaara ŋalad pya, nabot naŋal bañaan bti jibi un ŋŋalanaŋ.

¹³ Hēnk nawo bañaan banwoonj baanwo na nin buŋaan dlonj, bañaan bajinŋ piŋ ŋi kadun ki Naŋibaŋi Aŋin nja, wal wi Yetu Ajugun akluŋi kabi na bañaan bti banwoonj biki nul. [Uwo haŋ.]

4

Mnwo manliluŋ Naŋibaŋi

¹ An bayiŋun ŋi *Krittu, ŋbaañŋaan kaji na an, nado kajuk ŋi un jibi nawoonj kado, kadoo kaŋalana du Naŋibaŋi. ŋme na manjoonan kē nado bi kado haŋ, kē ŋŋē ñehanan abot akooŋan ŋi katim ki Yetu Ajugun : nakaan naŋaman maakan ŋi pdo haŋ.

² Name iko yi ŋjakanaŋ nado kado ŋi katim ki Yetu Ajugun.

³ Uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ uwo : nawo bañaan bajinŋ piŋ, banwoonj baanwo ŋi ubida uŋop.

⁴ ŋnaan andoli awo kame jibi akwoonj na ñaaŋ, kamēban uleef ŋi pekadu di piinŋ*, awo i kawo ñaan najinŋ piŋ, kabot kawo na a kē nin alonj aankka uko ulonj uŋup ŋi mnwo mi nul.

⁵ Aankwut ŋal uwuŋaan uyoha jibi banwoonj baamme Naŋibaŋi bajaan bado.

* 4:4 ŋnaan andoluŋ awo kamēban uleef ŋi pekadu di piinŋ; balonj baji ŋi kē Pawulu aji : Naan andoluŋ awo kame jibi akwoori na aharul.

⁶ Kê ti uko mēnt alon awutan kaguur atēntul kēme kadola uko unkdē'ulun ŋiki Ajugun aji weŋan bankjubanun han, jibi n̄doon abi ŋupan abot ayuujan bnuura.

⁷ Na manjooan, Naŋibaŋi aandu nja pa n̄wo ŋi ubida uwuŋaan, adu nja pa n̄wo baŋaan bayimanaan, bajinŋ piŋ.

⁸ Ukaan kē ŋaan ampokun pjukan pi, mēnt ŋaan i i apokun, Naŋibaŋi a, ul anwulanun Uhaaŋ wi nul.

⁹ Naannuma bapiitan uko ulon ŋi b̄jalad, ŋiki an ŋi n̄leefan najukna ba du Naŋibaŋi.

¹⁰ Nado bi kado do han na bayiŋ nja bti ŋi utak wi Matedoniya bti. Kē n̄sē kooŋan nataman maakan kak.

¹¹ Naŋuun kabaŋ ŋi pwo bnuura katiinkar, kawut pdo kaneeŋ ŋi iko yi baŋaan bampaŋi ; uko wi nanumiin nayikajeran wa, jibi n̄jakanan.

¹² Woli nado han, biki bdig bamaganan nabot kawo naanknuma nin ŋaan alon atēnkan.

Ubi wi Krittū

¹³ An bayiŋun ŋi Krittū, n̄jal name manjooan ŋi uko wi bankeŋun, nawutna kajooŋan ji banwoon baanka mnhaŋ.

¹⁴ N̄fiyaar kē Yetu akeŋi, abot anaŋa ŋi pkeŋ, kē hēnk di di n̄kaan afiyaar kē banfiyaarulun aŋē keŋ, Naŋibaŋi alun kanaŋan baka, bawo na Yetu te mn̄to.

¹⁵ Uko wi n̄kŋupanun hēnkun uwo uŋup wi Ajugun : nja n̄khumun bajeb te wal wi Ajugun akbiin n̄enkwo ŋi kadun ki baka.

¹⁶ Hēnk di uwoon, wal wi Ajugun akdolun pdiim kaŋup kē wal ubani, wal wi pdiim pi uwanjūt uweek paktiinkaniin, wal wi plul pi Naŋibaŋi paktiinkaniin, Ajugun ŋi uleeful awalnaana baŋi, bankeŋun afiyaar ul Krittū banaŋa duna ŋi pkeŋ.

¹⁷ Wal mēnt un n̄n̄humun bajeb, n̄naakiir na baka kadeŋana du kanfēluŋ kaya kayit na Ajugun du bko duuŋ. Hēnk n̄sē n̄wo na a te mn̄to.

¹⁸ Nadoon katēntēn keeri batēntan na uŋup mēnt.

5

Pwo bten

¹ An bayiŋun ŋi *Krittū, naannuma baŋupan wal wi uko mēnt ukdolaniin.

² Name bnuura an ŋi n̄leefan kē unuur wi Ajugun ubi jibi nakiin ajaan abi na utejan.

³ Wal wi baŋaan bakjakun: « N̄haaŋ n̄i nja n̄aŋooraa, nin uko ulon ununkdan dan » wal mēnt wi wi p̄toka pweek pakkurun kur kajotna baka, jibi mn̄haj manjaan mambi ŋi ŋaaŋ anwoon na kayin. Nin ŋaan aankbuur ŋi p̄toka mēnt.

⁴ Kē an bayiŋun, naŋē wo naanwo ŋi bdēm, unuur wan udoo ukuran kur ji nakiin.

⁵ Na manjooan, an bti nawo babuk bjeehi, babuk pnak. N̄enwo biki utejan, biki bdēm.

⁶ Nawulēn n̄wut kanoyēnt keeri ji bukundi ; nawulēn n̄wo bten, n̄wut kakuj.

⁷ Banoy, utejan wi wi bajaan banoyēnt ; kē badaan, utejan wi wi bajaan bakuj.

⁸ Kē nja, n̄nwoon biki pnak, n̄enwo kakuj ; nawulēn n̄jej pfiyaar na b̄jalad n̄do kamiŋa kanŋak ki bangoli, n̄jej mn̄haŋ mi n̄luŋ kabuur n̄do utepi unŋak.

⁹ Na manjooan, Naŋibaŋi aandat nja pa udeeb wi nul umob nja, adat nja n̄kaana mbuur ŋi Yetu Krittū Ajugun,

¹⁰ ankeŋarun nja n̄hila n̄wole bajeb kēme bakeŋ n̄wo bajeb na a.

¹¹ Ukaan kē andolun awo i katēntēn atēntul, kabot kaŋēnka jibi nadoon abi kado do.

Pjukan pbaaŋsaani na pwul mboŋ

¹² An bayiŋun ŋi *Krittū, n̄n̄ehan nado kado han, namēban bnuura baweek biki Ajugun aŋun ŋi kadunan, banjaan bahaaharan maakan kabot kaŋupan uko wi nawoon i kado.

¹³ Ulemp wi baka ukaan kē nawo biki kamēban baka kabot kanal baka bnuura. Natiinkaran an bti.

¹⁴ N̄kooŋan an bayiŋun, nakakaan baŋaan banwoon ŋi ubida uwuŋaan ŋi bgah, natēntēnēn banjaan balēnk, natēnkan bambiŋniin, nawo kado kamiir baŋaan bti.

¹⁵ Naŋaafaraan ŋaan akakan buŋaan bi badolulun ; nadoon kado bnuura unuur unjinŋi, nabot nado kado ba ŋi p̄toofan na ŋi baŋaan bti.

¹⁶ Najaan nawo ŋi m̄n̄lilan n̄nuur bti ;

¹⁷ nakŋaŋna p̄n̄ehan Naŋibaŋi ;

¹⁸ nadoon kabeeba ŋi iko bti. Uko mēnt wi wi Naŋibaŋi anjalun pa an namēbanun Yetu Krittū.

¹⁹ Nakneenan *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi unwoon ŋi an ulemp,

²⁰ nawutan kabeeh n̄ŋup n̄i Naŋibaŋi awulun baŋaan balon ;

²¹ natenan bnuura n̄ŋup bti : n̄anwoon n̄nuura, namēban n̄a ;

²² nalowan uko bti unwoon uwuŋaan.

²³ D̄n̄ehan Naŋibaŋi anjaan aŋooran nja n̄haaŋ, adolan nawo baŋaan bjint piŋ, amēban bnuura n̄haaŋ n̄i nan, n̄ŋal n̄i nan, na n̄leef n̄i nan, nahilna unuur wi Yetu Krittū Ajugun akbiin nawo baŋaan biki bawoon baankwin nin buŋaan dlon ŋi baka.

²⁴ Andu'anan ado uko mēnt ; aji do uko wi ajakun.

²⁵ An bayiŋun, an kak naŋehandērun Naŋibaŋi.

²⁶ Najakan na bayiŋun nja bti kē n̄mook baka bnuura.

²⁷ Dkooṭan ɥi katim ki Ajugun, naleyiirēn
bayiṭun bti uko wi ṛpiiṭun wi.

²⁸ Dñehan Yetu Krittu Ajugun awulan
bnuura bi nul.

Uṣup utēbantēn wi Pawulu apiitun banfiyaaruṅ banfētun du utaak wi Tetalonika

Uṣup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaaruṅ panwoon du Tetalonika. Akak aṭup baka kak ubi wi Krittū na jibi banwoon baanfiyaara bakbaaṅsaanuṅ. Balon ṭi ubeeka mēntḥ baji Krittū adobi bi bi, kē balon baji kē uundobi wo, kē unuur uṣē ṅog. Banjakun aji unuur uṅogi baankak adi plemḥ, baji baannuma plemḥ wi Krittū akbiinḥ hēnkun. Kē baṣē ji baya kade du banjaan balemp. Uko mēntḥ ukaaṅ kē Pawulu apiit baka kadiimanaan baka kē ṅaaṅ aji wo kadeena uḣēnk wi nul. Akak aji na baka bamēban baliint woli bawo ṭi mnḥaj babot bado kado bnuura wal undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonḥ:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Ubi wi Krittū ukakan iko bti ṭi ḡgah (1.3-12)
3. Ajugun Yetu Krittū aandobi kak (2.1-12)
4. Pmēban kaliint ṭi pfiyaar (2.13-17)
4. Pñehan Naṣibaṭi na Ulemp (3.1-15)
5. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (3.16-18)

1 Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote ṅkpiitananḥ, an banfiyaaruṅ nanwoon du Tetalonika amēban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittū Ajugun.

2 Nñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot baṭooranan ṅhaaṣ.

3 An bayiṭun ṭi Krittū, ṅwo i kado kabeeb Naṣibaṭi ṅwal bti ṭi uko wi nan. Utaan na ṅdo han, ṭiki pfiyaar pi nan padēma dēm pya kē an bti nabot aṅaladaara ṅalad maakan.

4 Uko mēntḥ uṭu kē ṅji ṅṭup uko wi nan ṭi kadun ki banfiyaaruṅ Naṣibaṭi bti na mnḥilan. Nji ṅdo han ṭiki baji bahajanan kē an naṣē mēbanaara mēban aliintan ṭi pfiyaar pi nan aji namiir ṭi unoor bti.

5 Uko mēntḥ bti uyuuj kē pwayēṣ pi Naṣibaṭi pawo ptool : uwoo nahilna nawo baṅaaṅ bantaanunḥ na pneej du pṣih pi Naṣibaṭi pi nakhajarunḥ hēnk.

6 Kē jibi Naṣibaṭi ajaan ado uko utool, aṭu bankhajananaṅ mnḥaj ;

7 an nankhajuṅ hēnkun, nalun kanoorfēn na un. Uko mēntḥ udolana wal wi Yetu Ajugun akwinaniinḥ kapēnna baṭi na ṅwanjuṭ ṅi nul ṅanwoon na mnḥina,

8 kawo ṭi bdoow bweek. Abi pweṭan banwoon baamme Naṣibaṭi abot awo baanji baṭaṣ Uṣup Ulil Unuura wi Yetu Ajugun.

9 Bakoba kakob kanwoon kaankba, kalow kaara di Ajugun, kalow mndēm na mnḥina mi nul.

10 Wal wi akbiinḥ, ṭi unuur mēntḥ, baṅaaṅ banwoon biki nul bti[†] badēmana, banfiyaaruṅ bti bamaṭa. An nawo ṭi bukun mēntan ṭiki nafiyaar uko wi ṅṭupanaṅ ṭi a.

11 Uko mēntḥ ukaaṅ kē ṅji ṅñehandēran Naṣibaṭi ṅnuur bti, nahilna nawo baṅaaṅ bantaanunḥ na mnwo mi adu'anaṅ. Nji ṅñehan ado na mnḥina mi nul natum na uṣal wi pdo bnuura abot ado pfiyaar pi nan pawinana ṭi udo wi nan.

12 Hēnk, nadēman Yetu Ajugun, abot adēmanan. Uko mēntḥ ukyuujuṅ kē nayeenk bnuura bi Naṣibaṭi na bi Yetu Krittū Ajugun.

2

Ji ubi wi Ajugun

1 An bayiṭun ṭi *Krittū, kē ṭi uko wi ubi wi Yetu Krittū Ajugun na jibi ṅkyitunḥ kaṅoga, ṅkootan kootḥ,

2 ṅṣal ṅi nan ṅawutan katar kagutla kēme nayewla woli aloṅ ajakan unuur wi nul ubani. Nakfiyaar baka woli badoo ji Naṣibaṭi aṭupunḥ baka, woli baṭup uko mēntḥ ṭi kadunan, kēme baji ṅpiitunḥ baka, nakfiyaar baka.

3 Nakdi nin ṅaaṅ aloṅ adaaran ṭi uko undoli. Ji unuur mēntḥ udo kaban, baṅaaṅ bapok Naṣibaṭi kalowa, ṅaaṅ i buṭaan anwoon i kayeenk kakob kaweeḥ abot apēn awinana.

4 ṅaaṅ mēntḥ ajaan anaṭara uko bti wi bajaan bado Naṣibaṭi kēme wi bajaan badēman. Adoo ya te kado kaṭo du *Katoḥ Kaweeḥ ki Naṣibaṭi kaji ul awoon Naṣibaṭi.

5 Naleṣan bnuura kē dṭiiniyaan uko mēntḥ na an wi nḥumuṅ na an.

6 Hēnkunḥ kē naṣē me uko ummēbanunḥ ṅaaṅ mēntḥ kē aando pēn awinana, kayoonk unuur wi nul uban.

7 Na manjoonan, mnḥina mi ṅaaṅ i buṭaan mammeniinḥ mando bi kalemp lemp. Wal wi bakpēnanunḥ ammēbanulunḥ ṭaṅ,

8 wi wi akpēnunḥ kawinana. Yetu Ajugun abi wal mēntḥ na mndēm mi nul katoka na uyook umpēnnunḥ ṭi mntumul kaba na a.

9 ṅaaṅ i buṭaan mēntḥ abile, abi na mnḥina mi *Fatana, ado uko uweek maakan, mlagre na iko iṅoṅarēnaan kaguurna baṅaaṅ.

10 Aṭēpna ṭi iko yi kaguuru kado bankneemuṅ buṭaan ṭiki baanyeenk manjoonan abot awo baaṅal ma, mul manwoon lah i kabuuran baka.

* 1:1 Filwanut: Balon baji badu'a kak Filut. † 1:10 Baṅaaṅ banwoon biki nul : Balon baji baṭiiniyaan ṅwanjuṭ.

¹¹ Ukaan̄ kē Naşibaŋi ayil du baka mn̄hina mankneemanuŋ baka, bahilna bafiyaar ŋŋilan.

¹² Hēnk bañaan̄ bti bampokuŋ pfiyaar manjoonan aşē lilan ŋi uko unwoon̄ uunwo utool, Naşibaŋi akob baka.

Pmēban kaliint ŋi pfiyaar

¹³ An bayiŋun biki Ajugun anjalun̄, ŋwo i kado kabeeb Naşibaŋi ŋnuur bti ŋi uko wi nan. Nawo ŋi bateek biki Naşibaŋi adatuŋ abuuran, *uhaaş wi nul udolan kē nawo bañaan̄ bayimanaan, nafiyaar manjoonan.

¹⁴ Uko mēnt̄ wi wi aduuranan̄ wi ŋŋupanan̄ Uŋup Ulil Unuura nahilna nayeenk mndēm mi Yetu *Krittu Ajugun.

¹⁵ An bayiŋun, namēbaan keeri naliintan nado kataş bnuura udolade wi njukananan̄ wal wi ŋwoon̄ du an, kēme wal wi ŋpiitanan̄ piit̄ ŋi wa.

¹⁶ Nñehan Yetu Krittu Ajugun ul ŋi uleeful, na Naşibaŋi Aşin nja anjalun̄ nja abot aŋooran nja ŋhaaş te mn̄ŋo akuŋ aŋēpna ŋi bnuura bi nul awulun mn̄haŋ ŋi iko inuura inkmbiin̄,

¹⁷ aŋooranan ŋhaaş abot adolan naliint̄ ŋi uko bti wi nakdolun̄ abot aŋup unuura.

3

Pñehandēr bi Pawulu

¹ An bayiŋun ŋi *Krittu, ŋbaaŋsaan kaji na an nañehandērun Naşibaŋi, uŋup wi Ajugun uhilna udo kaniinka niink dko, bañaan̄ badoki bawin mndēm manwoon̄ ŋi wa jibi an nadolun̄.

² Nañehandērun kak Naşibaŋi ado ŋbuur ŋi iñen yi bañaan̄ baŋoŋ bado buŋaan ; na manjoonan mēnt̄ bañaan̄ bti bafiyaaruluŋ.

³ Ajugun aji do uko wi ajakuŋ: adolan naliint̄ ŋi pfiyaar pi nan kabot kabuuranan ŋi *nawuŋaan.

⁴ Kē ŋi uko wi nan, ŋfiyaar ŋi Ajugun kē uko wi ŋŋu'anan̄ pdo naji nado wa, abot alun̄ kadola do wa.

⁵ Nñehan Ajugun adek ŋhaaş ŋi nan ŋi pñal Naşibaŋi na ŋi pmiir ji Krittu.

Pŋu kabaŋ ŋi ulemp

⁶ An bayiŋun ŋi *Krittu, ŋi katim ki Yetu Krittu Ajugun ŋŋu'an nalow ŋaan̄ anwoon̄ ŋi mnwo mnwuŋaan, manwoon̄ maanŋok na udolade wi nayeeknuŋ ŋi un.

⁷ Name bnuura jibi nawo i kaligşēnun. Wi ŋwoon̄ du an, naanwinun kē ŋwo ŋi mnwo mnwuŋaan.

⁸ Nñenji na nin ŋaan̄ alon̄ awulun̄ ŋde, ŋbaa ŋēp ŋēp ataman ŋi unoor, alemp pnak na utejan kawutna kawo pkuŋ pi alon̄ ŋi an.

⁹ Uko wi ŋwoon̄ uŋenun kē ŋhil lah kaji han̄, aşē ŋal mnwo mi nun manwo uko wi nakdoon̄ kaligşēn.

¹⁰ Hēnk di uwoon̄, wi ŋwoon̄ na an ŋŋupan aji : « Anwoon̄ aandi ulemp awutan kade. »

¹¹ Kē ŋşē tiink kē ŋi an, uka biki mnwo manwoon̄ mnwuŋaan, bañaan̄ banwoon̄ baandi ulemp aşē ji baneejan mntum mi baka ŋi uko unwoon̄ uunkten baka.

¹² Nkooŋ bañaan̄ bakan̄ mēntan ŋi Yetu Krittu Ajugun bado kalempar na byompan uko wi bakdeen̄.

¹³ Kē an bayiŋun, nawutan kado kayoont iñen ŋi pdo bnuura.

¹⁴ Woli alon̄ ŋi an apok ptaş uko wi ŋpiitun̄ ŋi, naŋupan wa naşē nawut kaka nin uko ulon̄ na a, ahilna akowa.

¹⁵ Kē naşē wo biki kawut pjeja ji ŋaan̄ i naşooraduŋ, naŋiniin na a ji ayiŋan, nakakana ŋi bgah.

Nŋup ŋbaaŋsaani

¹⁶ Nñehan Ajugun anjaan̄ aŋooran bañaan̄ ŋhaaş, aŋooran ŋa ŋwal bti na ŋi iko bti. Awoon na an bti.

¹⁷ Npiit̄ ŋbaaŋsaani ŋi, nji Pawulu dpiitun̄ ŋa na kañen ki naan. Hēnk di di njaan̄ kado ŋi ikaarta bti.

¹⁸ Dñehan Yetu *Krittu Ajugun awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki pawulu apiitun Timote. Pawulu abi ya ubeeka wi Littra pṭup Uṭup Ulil Unuura. Dul di di Timote abiiṅ afēt. Wi atiinkun Pawulu wi wi akakun ṭi bgah bi Krittun. Agakandēr na Pawulu nṅaaṣ ṅtun akak alemp na a. Woli Pawulu atiink kē pntuk pi banfiyaarun pi utaak ulon pajun pdek Naṣibaṭi kafet kēme bṭup blon bawo da, Timote i i ajaan ayil da aya ṭiini na baka kaṭan baka. Abi yila du Efet aya atēṅtēn pntuk pi banfiyaarun Krittun panwoon da. Dul di di kakaarta ki kaṭēnkulun. Alešana ṭi ka ajaka aya aji na banfiyaarun banwoon da balipara baṅaan bankjukanun uko umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Aṭupa kak jibi banfiyaarun Krittun bawoon kawo ṭi pntuk pi banfiyaarun na jibi bawoon kadat bankwoon ṭi kadun ki baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pjukan pi baṅṭilanun aji bawo bajukan Bgah (1.1-20)
2. Hum di ṅaan awoon kaṅehan Naṣibaṭi kabot kadēmana (2)
3. Ulemp wi banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun (3)
4. Ulemp wi Timote (4)
5. Baaṭ bayoṭ na bantohi (5)
6. Hum di bawoon kaṭan banṅalun itaka (6)

Pwul mboṣ

1 Nji Pawulu, nanjaṅan i Yetu *Krittun dṭiitu. Naṣibaṭi nabuuran i nja na Yetu Krittun anwoon mnhaṭ mi nja baṭuun kē nwo nanjaṅan.

2 Dṭiitu, iwi Timote abuk naan na manjoonan ṭi pfiyaar Krittun, aṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulu bnuura na mṅaga babot bajoobṭēnan ṅhaas.

Plipara pjukan pi baṅṭilan

3 Wi nji kayaan utaak wi Matedoniya, dkoṭu aji iduka du ubeeka wi Efet ihilna ido baṅaan balon banwoon da ajukan iko impaṭi baṅaan pdo han.

4 Jakan na baka bawut kabi kaduka duka ṭi ṅṭup ṅanwoon ṅanwo manjoonan, na jibi mṅṣini manyeenkiirun. Nṭup mēnt ṅaji ṅaṭij blaṭar ṭaṅ kaduk pdo uko wi Naṣibaṭi aṅalun unjaan udolana ṭi pfiyaar Krittun.

5 Dṭup uṭup wi ṭiki dṅal baṅaan banfiyaarun banjalad. Uṅal mēnt uwoona ṭi uhaas ujint, uṣal unuura na pfiyaar panjoonanun.

6 Kē banjaan bajukan iko impaṭi baṣē low uko mēnt, ukaan kē baneem ṭi bṭup banwoon baanka udooni.

7 Banal pwo bame ṭi uko wi bgah, aṣē wo baamme uko wi bajaan baṭup, wi bajaan bajukan na mntēṅ mnweek.

Uko wi bgah bawoon na manjoonan

8 Nme kē *bgah bawo bnuura kē ṅṣē wo i kajukan ba jibi Naṣibaṭi aṅalun.

9 Nme bnuura kē Moyit aanwul wul bgah pa ṅaan natool, awul ba pa baṅaan banjubanun: bampataṭiṅ, baṅṅoomun Naṣibaṭi, banjaan bado ipekadu, banjaan bakar katim ki Naṣibaṭi, banjaan baṭopan katoh ki Naṣibaṭi, banjaan bafin baṣin baka, banin baka, banjaan bafin baṅaan,

10 bankdolon uko itop, banjaan bapiint na biint ji baka kēme baaṭ ji baka, banjaan bamob baṅaan kawaap, baṅṭilan na banjaan bamehna kaṣē kaṭilan na baṅaan bṭi bampokun pjukan pnuura.

11 Pjukan mēnt pawoona ṭi *Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi andēmun akuṭ atum na bnuura aṭu'ēnun pdo kaṭup.

Ulemp wi Timote

12 Dbeeb Yetu *Krittun Ajugun, anwulnun mnhina mi plempara. Atenēn, afiyaarēn aṣē du'ēn ndo kalempara,

13 nji mbiin akar ṭfa katimul, ahajan bankṭaṣulun, awo naṅoonk, kē aṣē ṅagi'aan, awin kē dwo ṭi kapaam awo mēnfiyaara.

14 Kē hēnk di Yetu Krittun Ajugun atumanaanun na bnuura, ado kē nwo ṭi ploolan na a, nhilna nfiyaara mbot nṅal baṅaan.

15 Baṅaan bṭi bawo kate uṭup wi, ṭiki ujoonani : Yetu *Krittun abi ṭi umundu pa pbuuran bado ipekadu, kē nji dwoon nateek ṭi baka.

16 Kē aṣē ṅagi'aan, aṭēpna ṭi nji, nwoon nateek ṭi baka, kadiiman kamiir kaweeek ki ajaan amiir baṅaan. Hēnk balon balun kafiyaara kakaana ubida wi mṅṭo.

17 Iwi inwoon Naṣib te mṅṭo,

iwi inwoon iinkba,

iwi i nin ṅaan alon awoon aanhil pwin,

iwi inwoon aloolan ṭaṅ,

pdēm na mndēm manwo ṭi iwi te mṅṭo.

Uwo han.

18 Timote abuk naan, uko wi Uhaas wi Naṣibaṭi ubiṅ aṭēpna ṭi baṅaan aṭup ṭi iwi utēṅtēnu ihinan igut ugut unuura.

19 Mēbaan iliint ṭi pfiyaar pi nu, ibot iwo na uṣal unuura. Balon bapok pṭaṣ uko wi ṅṣal ṅnuura ṅi baka ṅakakun na baka, ukaan kē pfiyaar pi baka paneemi.

20 Himene na Alektandēr bawo ṭi bukun mēntēn, kē ṅṣē wutar baka *Fatana bajukan pwo baankak akar katim ki Naṣibaṭi.

2

Pñehan Naşibaŋi

¹ Uko uteek wi nji kajunnun uwo pkootan nado kañehandër bañaan bti Naşibaŋi, nakooŋa aŋenk baka, nado kañehana aŋen ñaan andoli uko wi anumiin, nabot nabeeba ŋi iko yi adolon pa baka.

² Dkootan nañehandër başih na bañaan bti bawoon ŋi pşih, ñhilna nwo ŋi bnuura na mnjeeh nŋo kadëman Naşibaŋi na nħaaşun bti nbot nŋo kado iko inwoon itool.

³ Uko wi unuuriin ŋi kës ki Naşibaŋi nabuuran nja, abot alila,

⁴ ul anŋaluŋ bañaan bti babuur babot bame manjoonan.

⁵ Naşibaŋi awo aloolan, kē ñiinŋ aloolan awoon ŋi ptoofpi nul na bañaan: Yetu *Krittu,

⁶ anwulun uleeful bañaan bti bahilna babuur. Uko mēnŋ wi wi Naşibaŋi adiimanun ŋi wal wi adatuŋ.

⁷ Kē wul, ukaan kē ndatana pwo *nanjaan kado kaŋup kabot kajukan banwoon baanwo bayuday uko wi pfiyaar Yetu Krittu na uko wi manjoonan. Mēnŋilan ŋilan, manjoonan mi mi nji kaŋupuŋ hēnk.

⁸ Hēnk di di nŋaluŋ biinŋ bado kañehan ŋi dko di bawohan, badeen iñen ijinŋ du baŋi, bawut udeeb na nŋom.

⁹ Kē baat, dnjal bawohara, bawun ñleef nji baka, bawut kajotan kadun pşiiiran na pŋu irinku yi uwuuru kēme plankara mnko na pñëga maakan,

¹⁰ baŋëpan ŋëp bado kado iko inuura jibi baat banfiyaaruŋ Naşibaŋi bti bawoon kado.

¹¹ ŋi wal wi pjukan, baat bawo kayomp, kabot kate bnuura uko wi bakŋupuŋ.

¹² Mēndinan ñaaŋ ajukan kēme aşih ñiinŋ, awo katiimandër.

¹³ Na manjoonan, *Adam i i Naşibaŋi aŋakuŋ uteek kē Ewa abaa bi.

¹⁴ Kē mēnŋ Adam i i baguurun, ñaaŋ i i baguurun kē ado uko wi Naşibaŋi anenanun.

¹⁵ Kē kabuk kaşë luŋ kadola abuur*. Baat babuur woli bataman afiyaar *Krittu, aŋal bañaan abot awo bañaan banwoon bajinŋ piş ŋi kadun ki Naşibaŋi. Bawo kak kawut pdo kala pwinana.

3

Baweek biki banfiyaaruŋ

¹ Bañaan bti bawo kate uŋup wi ŋiki ujoonani: woli ñaan ala ulemp wi pwo naweek i banfiyaaruŋ, ala pdo uko unwoon unuura.

² Kē naweek aşë wo kawo ñaan i bawoon baanhinan pŋup nin uko ulon ŋi a, awo kaniim ñaaŋ aloolan kaliŋ ŋi a, awo kawo ñaan anŋjanun uleeful, ankaan uşal, kaŋal bañaan, kayeenk baka bnuura, kahiinan pjukan.

³ Aanwo kawo nakuj kēme naŋal nŋom, awo kajooob bkow, kawo bnuura na bañaan, kalow itaka.

⁴ Awo kawo ñaan anŋjanun katohul bnuura, kawo na bapot banktiinkulun, kawo nantohi ŋi kadun ki baka.

⁵ Na manjoonan, hum di di ñaan anwoon aanhinan pŋjan katohul ahiniinŋ kaŋjan banfiyaaruŋ Naşibaŋi?

⁶ Aanwo kawo ñaan aambaan abi bi ŋi pfiyaar kaŋi abi adeen iŋanjan aşë duknaana akoba jibi *Untaayi Uweek ukkobiinŋ.

⁷ Awo kawo ñaan ŋi kadun ki banwoon baanfiyaari, kaŋi awo ŋi mnkow ajot ŋi bŋaaw bi Untaayi Uweek.

Banjaan baŋenk baweek biki banfiyaaruŋ

⁸ Kē hēnk kak di di banjaan baŋenk baweek biki banfiyaaruŋ bawoon kawo. Bawo kawo bañaan bantiinkaniinŋ, bawo kawo baŋool. Baanwo kadaan maakan, baanwo kawo baguurad ŋi uko wi itaka.

⁹ Bawo kamëban bnuura na uşal ujinŋ iko yi pfiyaar yi Naşibaŋi adiimanun.

¹⁰ Bawo katen baka duna jibi bado kadat baka pa bado kaŋenk naweek i banfiyaaruŋ. Woli bawin kē bawo bañaan biki bawoon baanhil kaŋup nin uko ulon uwuŋaan ŋi baka babaa dat baka.

¹¹ Kē hēnk kak di di baat bawoon kawo. Bawo kawo baat bantiinkaniinŋ, banwoon baanji bakuutar, banŋjanun ñleef nji baka abot awo baŋool ŋi iko bti yi bajaan bado.

¹² Ñiinŋ anjaan aŋenk naweek i banfiyaaruŋ awo kaniim ñaaŋ aloolan kaliŋ ŋi a, kaŋjan babukul na katohul bnuura.

¹³ Bankdolun bnuura ulemp wi pŋenk baweek biki banfiyaaruŋ, bañaan baji bamagan baka, kakut kaliinŋ maakan ŋi pfiyaar pi bafiyaaruŋ Yetu *Krittu.

Uko wi Naşibaŋi adiimanun

¹⁴ Dpiitu hēnk, aşë haŋ pbi du iwi ŋi nŋuur ŋi,

¹⁵ nşale luŋ ajon ubi, kşë me jibi bañaan bawoon kawo ŋi katoh ki Naşibaŋi kanwoon bañaan banfiyaaruŋ, ul anwoon najeb. Bamëban manjoonan jibi pkumel na itap ijaan imëban katoh.

¹⁶ Nin ñaan aanhil kapok kē uko wi Naşibaŋi adiimanun unwoon uko wi nfiyaaruŋ udëmi :

uwinaana ŋi Krittu ambiinŋ awo ñaan najën, i *Uhaaş wi Naşibaŋi udiimanun kē awo natool,

ul ampënuŋ awinaana ŋi kadun ki nŋwanjuŋ, ul i baŋupuŋ ŋi uko wi nul ŋi kadun ki bawoon baanwo bayuday,

ul i bañaan biki mboş bafiyaaruŋ, ul andeenaniinŋ ŋi mndëm.

* 2:15 Natanan ŋi Ujuni 3.15.

4

¹ *Uhaaş wi Naşibaţi uţup bnuura aji k  ti ŋwal ŋbaa faani, ba aaŋ baloŋ baankak afiyaar *Krittu, baduka ti ŋntoŋ ŋanjaan ŋaguurad kado ka aş pjukan pi ŋa.

² Pjukan m nt ba aaŋ banwoon baguuru akuţ awo ba ilan bajaan baniinkan pa ti utaak, bakeţ ŋsal awo wo ji bat r ŋa na pfeeru pjeenkak.

³ Ba aaŋ bukuŋ baji bajukan k  ŋaaŋ aanwo kaniim, aanwo kade iko iloŋ. K  Naşibaţi a   paş iko yuŋ m nt n banfiyaaru-luŋ abot ame manjoonan bahilna bado kade ya wi bakd manuluŋ abeeba.

⁴ Na manjoonan iko bti yi Naşibaţi apaşuŋ inuura; ; ŋ nwo i ppok nin uko ude uloŋ, ŋwo i kabeeb Naşibaţi ti iko bti yi ŋkyeenkuŋ.

⁵ Uko wi Naşibaţi a upuŋ na p hehan pi nja ŋado iko ide m nt ijint ti k ş ki nul.

Pjukan pi Pawulu ajukanuŋ Timote

⁶ Woli ijukan bayi u ti Yetu *Krittu u up wi, kwo nalemparul nanuura, kdiiiman k  ikuşnaana abot ad m ti ŋ up ŋi pfiyaar, pjukan pi manjoonan pi i aşuŋ bnuura.

⁷ Pokan ŋ up ŋnaaf ŋanwoon ŋaanwo manjoonan, t pan t p itaman i og Naşibaţi.

⁸ Na manjoonan ptaman kado kaş ş ş ŋan uleef panuura, k  ptaman kado ka aş Naşibaţi paş  nuura pa iko bti ; pawo na ka oŋ ki ubida wi n a na wi faan.

⁹ Ba aaŋ bti bawo kate u up wi,  iki ujoonani.

¹⁰ Ntaman keeri ŋlemp ŋbot ŋgutan pa p og Naşibaţi wi ŋtuuŋ mnha  mi nun ti a, ul anwoon najeb, akuş awo nabuuran ba aaŋ bti banfiyaaruŋ Krittu.

¹¹ U up wi, wi wi iwoon kado kajukan kabot ka u ba aaŋ bti bado ka aş wa.

¹² Nin ŋaaŋ aloŋ awutan kabeehu  iki ihoji, k  b up bi nu, mnwo mi nu, u al wi nu, pfiyaar pi nu na pjint uhaaş pi nu ŋa   wo kado banfiyaaruŋ bado kado ji iwi.

¹³ Ji ndo kabi, tamaan ti pleyiir *Ulibra wi Naşibaţi ti kadun ki banfiyaaruŋ, ti p up baka u up wi Naşibaţi na ti pjukan baka.

¹⁴ Wutan kadaayanaan u en wi *Uhaaş wi Naşibaţi u uuŋ ti iwi, wal wi u  pnuŋ ti bantohi k  bapafu i en a    iini.

¹⁵  uuŋ kaba  ti iko m nt, ulemp wi nu uhilna uya kadun, uwinana ti ba aaŋ bti.

¹⁶ Tamaan ido kalipara ti mnwo mi nu na ti pjukan pi nu, m baan iliint ; idole han kbuuran uleefu na ba aaŋ banktiinkiuŋ.

5

Mnwo mi Timote ti kadun ki banfiyaaruŋ

¹ Wutan nin kal bar na ŋiint na af, t p n t p i iini na a jibi ijaan k iini na şaaş, i iini na ba aşa jibi ijaan k iini na ba a'u.

* 5:10 P ow iho  yi bayaant banfiyaaruŋ.  fa du Itrayel p ow iho  yi nayaant paji padiiman k  ŋaaŋ ad mana. ✠ 5:18 Pleşan 25.4. ✠ 5:18 Luk 10.7.

² M baan baat ba af jibi im banuŋ naan, ibot im ban baat banhojuŋ ji ba a'u na uhaaş ujint.

Baat bayo 

³ M baan bnuura baat bayo , dji banwoon baanka ba  nk.

⁴ K  woli ŋaat nayo  abuk k me aban  n, babukul m nt k me bababul bawo kadi-man pfiyaar pi baka du katoh ki baka duna wi baklukuŋ bajug baka uko wi ba  nkuŋ baka. Uko m nt ulilul Naşibaţi.

⁵ K  ŋaat anwoon aanwo na nin ŋaaŋ aloŋ ankndoon ka  nka, u  m ntan aji ti mnha  mi nul ti Naşibaţi, ka hehan kabot kakoo a utejan na pnak.

⁶ K  ŋaat nayo  anşaaŋ ahokan iko yi umundu, awo ŋaaŋ anke uŋ ; aji wo najeb ti bdig h nk kaş  do bi ke a ke  du uhaaş.

⁷ Leşaan ba aaŋ kak uko waŋ bawutna kawo baank up nin bu aan bloŋ ti baka.

⁸ K  ŋaaŋ a ale wo aando ji t nk bayi ul, ajunna biki katohul, adek Yetu *Krittu kafet; awu  apel ŋaaŋ anwoon aanfiyaar Krittu.

⁹ Woli ŋaat a al ppiitan katim kawo ti pntuk pi baat bayo , awo i kaka ŋsubal i een paaj kapaf, kawo ŋaat ambiuŋ alin ti bniimul ;

¹⁰ awo kawo ŋaat amme aniiŋ ti pdo bnuura ; akuş babukul bnuura, a jan bayaant bnuura, a ow iho  yi ba aaŋ banwoon biki Naşibaţi*, a  nk bajuuk, ado iko inuura bti.

¹¹ K  baat bayo  banhumuŋ, wutan kapiitan baka ti pntuk pi baat bayo   iki woli u al wi piint udo baka k  balow *Krittu, bakak ka al pniima.

¹² Wal m nt baji baduknaana  iki bagar h nk uko wi bahonuŋ Krittu.

¹³ K  h nk, wi bawoon baanka uko udo, baji ba aaŋ na itoh, kapaf  uŋ pwaan uko udo puŋ b up btum na bkuutar, ka iiniyaan iko inwoon iinwo kado ka iiniyaan.

¹⁴ Ukaan keeri k  nhokan baat bayo  banhumuŋ baaniimaa, babuk bawo na itoh yi baka, ba oorad nja bawutna ka up bu aan ti nja.

¹⁵ Baloŋ ti baka bado bi jot jot a aş *Tatana.

¹⁶ N aat anfiyaaruŋ andoli anwoon na baat bayo  du katohul awo ka  nk baka, aanwo kawut pntuk pi banfiyaaruŋ pawo i pdo ka  nk baka. H nk di di pajaan pahil p  nk banwoon baanka ŋaaŋ.

Bantohi

¹⁷ Bantohi bank oŋuŋ bnuura banfiyaaruŋ, kajunna banjaan balemp ti p up u up wi Naşibaţi na banjaan bajukan wa, bataan na pyeenk baluk bweek.

¹⁸ Na manjooan, upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Imwo kaneenan uwit unklempariinj pfeer wal wi kakit kabanuj* »* akak aji : « *Nalemp awo kaluka ujenk wi nul* ».

¹⁹ Wutan kadinan nin batapar nantohi anktõnj banfiyaaruj bþup bê ments bañaan batëb keme bawajanþ babilinj aþup.

²⁰ Woli ajubani, tiiniin na a ti kadun ki banfiyaaruj bti, bantohi bandukiinj bahilna baten.

²¹ Dkooþu ti kadun ki Naşibaţi na ki Yetu *Krittü na ki njwanjut nandatangani ido kaþaş iko yi njakiinj yi na uşal unwoon utool, wutan kapaþşer ti iko bti yi ikdoluj.

²² Wutan kataran nin ti ppaf ñaan iñen kawula pşih kaþi ibi ineej ti pjuban pi ñaan alonj. Wutan kaþõpan uleefu.

²³ Þañaan pdo kadaan meel þañ, jaan kdaan ubiñu untiinku pa kayiñu kanjaanj katum pnooranu.

²⁴ Pjuban pi bañaanj balonj paji pabi winana winana ji babi bado kawayeş baka ; keme pi balonj paşer ji paþõ kajon kabaa winana.

²⁵ Keme hengk di di iko inuura yi bañaanj bajaan bado ijaanj iwinana, ilonj inwoon iinwinanaa iji ilonj kawinana.

6

Pjukan ti uko wi balempar bañaanj

¹ Bañaanj bti banwoonj balempar bañaanj bawo kamëban biki baklemparunj kado katiink baka bnuura. Hengk baankdo nin uko ulonj uwuþaan wi bañaanj baktijananj katokna katim ki Naşibaţi na pjukan pi nun.

² Keme banşaanj alempar bañaanj banfiyaaruj *Krittü, bawutan kaşal kaji babeeh baka þiki bawo bayiþ baka ti Krittü. Bawo kaþer þer kado kalempar baka bnuura þiki bañaanj biki Naşibaţi anjalunj biki baklemparunj hengk.

Bajukan baþilan

³ Iko ments bti yi yi iwoonj kado kajukan kabot kaþu banfiyaaruj pdo. Woli ñaan alonj ajukan iko ilonj impaþi awo aankþaş njup nnuura ni Yetu *Krittü Ajugun na pjukan pantaanunj na pñogan bañaanj du Naşibaţi,

⁴ awo nahomp naweek, aamme me nin uko ulonj, atam bþup, na pñomna uko wi njup njajakun. Þun dunj ments di di pñeebar iko, na pñom na bkuutar na pşalad bañaanj buþaan ijaanj ipenna,

⁵ yul na blaþar banwoonj baankba. Bañaanj banwoonj þi blaþar ments batoka njal, baankak ame manjooan, wi başalunj aji plempar Naşibaţi pawo uko ukaani itaka.

⁶ Na manjooan plempar Naşibaţi paji pawul ñaanj iko inuura itum woli alinj ti uko wi akaanj.

⁷ We wi njþijun wi njukiinj ba? Nin uko ulonj. Keme we wi njhiniinj kayaanaan ba? Nin uko ulonj.

⁸ Keme hengk keeri di njwoonj kakëşan woli njka uko ude na uwohara.

⁹ Keme banşaanj anjal pyok, baji bajot ti kaguru, kawo ti bþaaw, kaşer neej ti iko ipen iþõp itum injaanj ido ñaanj atoka kakuþ kaneem.

¹⁰ Na manjooan njal itaka pajaanj paþij iko iwuþaan bti ; bañaanj balonj banjalunj itaka badek Naşibaţi kafet aşer yewlen njleef ni baka na njnoor njantumunj maakan.

Pjukan pa Timote

¹¹ Keme iwi, inşaanj awo i Naşibaţi, lowan iko ments bti, iwo kado kala pwo natool, pdo iko inkliunj Naşibaţi, pfiyaara, njal bañaanj, phil kamiir na pjoob bkow.

¹² Gutaan ugut unuura unwoonj pmëban pfiyaar pi njfiyaaruj *Krittü aliint, işer iyeenk ubida wi mntõ unkaanj keme idu'anaa wi iþupunj aji ifiyaar Krittü keme bañaanj batum bammaari.

¹³ Þi kadun ki Naşibaţi anwulunj bañaanj na njko uhefents na ki Yetu *Krittü anþupunj manjooan wal wi awoonj ti kadun ki *Pont Pilat dkooþu

¹⁴ ido iko yi njtuunj pdo yi. Wutan kapënan nin uko ulonj da, uwut kaka nin bþup te wal wi Ajugun Yetu Krittü aklunj kapen kawinana.

¹⁵ Naşibaţi akdolunj Krittü awinana ti wal wi adatunj ; ul annuurandënunj bnuura, anwoonj naşih aloolan þañ, anwoonj Naşih *Andëmunj Maakan.

¹⁶ Ul þañ awoonj aankket, afet du bjeehi bi nin ñaanj awoonj aanhil pban, ul i i nin ñaanj awoonj aambaanj kawina keme kahil pwin. Ul awoonj na mndem na mnhina te mntõ! Uwo hanj!

¹⁷ Hengkunj, jakan na bayok biki umundu wi, bawut kadeej igananj, bawut kaþu mnhaþ mi baka ti pyok panjaanj paba, batþepen þer baþu ma ti Naşibaţi anjaanj aþen nja iko bti katuman njşer wo bnuura.

¹⁸ Badoon kado bnuura, pyok pi baka pawoon pdo bnuura ; bawoon bañaanj banjaanj baþen, banjaanj banjal pfaaþiir uko wi bakaanj.

¹⁹ Woli bado hanj, baji baþonkrën pyok ptum pa faan kahilna kalunj kaka ubida wi manjooan.

²⁰ Iwi Timote, hankan bnuura uko wi Naşibaţi awuliinj. Lowan njup njanwoonj njanka udooni akut awo njanlij Naşibaţi, na blaþar ti uko wi banjakunj aji uko wi baktupunj uwo kame aşer þilan þilan.

²¹ Bañaanj banfiyaarunj njilan ments baduk pþaş bgah bi Yetu. Dñehan Naşibaţi awulan, an bti bnuura bi nul!

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun Timote. Apiit ka wi awoon ukalabuṣ du Rom. Banohul bti baṭi wal mēnt aduka. Luk ṭaṇ anwoon napiiṭan awoon aanduka. Pawulu awin kē uko ubaa, pkeṭ ṭaṇ padukiin. Uko mēnt ukaaṅ kē apiit Timote kaṭaṅa ṭiki ajeja kē awo ji abukul na manjoonan. Kakaarta ki Pawulu apiitun ki kawoon kabaafiṣaani ki apiitun. Apiita ṭi kakaarta ki aji na a amēban ji a aliint ṭi pfiyaar. Akak ajaka ataman ṭi pṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittū woli badoo hajana. Aji na a alipara pjukan panwoon paanwo Uṭup Ulil Unuura. Pawulu akak aṭup ṭi ka aji ul ṭi uleeful agutan ugut unwoon unuura, kē awo kaya hēnkun du Ajugun Yetu Krittū. Aṭup aji ṭiaaṅ anfiyaarun Krittū andoli awo kado ji a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pawulu aṭaṅ Timote (1.3-18)
3. Hum di di ṭiaaṅ ajaan awo nangoli nanuura i Krittū (2.1-26)
4. Hum di di baṭaaṅ bajēn bakluṅ kawo ṭi ṅnuur ṅbaafiṣaani (3.1-9)
5. Pmēban kaliint ṭi pfiyaar (3.10-4.8)
6. Pṭaṅ pbaafiṣaani na pwul mboṣ (4.9-22)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aṅaluṅ nwo nanjaṅan i Yetu *Krittū, aṭu'ēn ndo kaṭup uko wi ubida unwoonun ṭi Yetu Krittū wi ahoṅun,

² dpiiṭiin, iwi Timote abuk naan i nṅaluṅ. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulu bnuura na mñaga babot ba-joobṭēnu uhaaṣ.

Pawulu atēṅṅēn Timote

³ Dbeeb maakan Naṣibaṭi i nji kadēmanun jibi bateem naan babiin adēmana na uṣal ujimṭ. Dji kaduka ṭi pñehana utejan na pnak, kaṣē leṣu.

⁴ Dleṣ mnkuul mi nu*, aji kaṅal maakan kawinu kahilna kaṭum na mnlilan.

⁵ Dkak aji kaṣē pfiyaar pi nu panjoonanun. Pfiyaar mēnt pi pi bi Lowit ateemu ṭiaaṅ na Ēnit naan babiin awoonaan utek, dfiyaar bnuura kē pawohaṅ ṭi iwi.

⁶ Ukaaṅ kē nji kaṣaṅu, iṭij bnuura uṭen wi Naṣibaṭi awuliin wi mpafiin iñen.

⁷ Na manjoonan Naṣibaṭi aanwul nja uhaaṣ wi blal, aṭep ṭep awul nja uhaaṣ wi mntēn, wi bṅalad na wi pṭoorandēr.

⁸ Wutan keeri kakowa pṭiiniyaan uko wi Ajugun, wutan kakowara nji nwoon nakal-abuṣ pa ul ; hajan na nji pa *Uṭup Ulil Unuura, mnhina mi Naṣibaṭi manṣē mando kaṭēnku.

⁹ Naṣibaṭi abuuranun nja abot adu nja ṅwo biki nul. Kē uko mēnt uṣē wo uunwoona ṭi udo wi nja, uwoona ṭi mñaga mi Naṣibaṭi aṭēpnun ṭi Yetu *Krittū awul nja. Ado bi ṣala ṣal undiimaan ji abi ado kapas umundu aji aṅaga nja,

¹⁰ mnñaga mēntēn mampēn awinana hēnkun ṭi ubi wi Yetu Krittū nabuuran nja. Ul awatun pkeṭ abot aṭēpna ṭi Uṭup Ulil Unuura adiiman ubida wi mntō.

¹¹ Naṣibaṭi aṭu'ēn kē nwo nanjaṅan anjaan aṭup kabot kajukan Uṭup Ulil Unuura.

¹² Uko waṅ ukaaṅ kē nji kahaj hēnk, aṣē wo mēnkowa ṭiki dme bnuura Yetu Krittū i nfiyaarun abot ame kē ahina kaṭijan bnuura uko wi ahankanaanun te unuur uweek wi aklun kabi.

¹³ Doon kaṭaṣ bnuura ṅṭup ṅnuura ṅi itiinkun ṭi nji, mēbaan ṅa na pfiyaar na uṅal yi nyeenkun ṭi Yetu Krittū.

¹⁴ ṭiaaṅ bnuura uko unuura wi ahankaniin, wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoon ṭi nja ukṭēnkiin iṭijan.

¹⁵ Jibi imeen, baṭaaṅ bti biki uatak wi Atiya bawutanaan, Figel na Hermogen bawo ṭi bukun mēntan.

¹⁶ Dñehan Ajugun aṅaga biki katoh ki Onetifor ṭiki atēṅṅēnaan ṅyaas ṅtum abot awo aankowaa wi batuhnuṅ.

¹⁷ Wi abanuṅ du Rom, aṭep ṭep ataman ṭi pla'ēn te adoo awinēn.

¹⁸ Dñehan Ajugun aṅagi'a ṭi unuur ubaafiṣaani. Ime kak bnuura jibi aṭēnkun ṭi ṅwoon du Efet.

2

Mnhaj mi nalempar Krittū

¹ Kē iwi abuk naan, tamaan ijejna mntēn mi nu ṭi bnuura bi Yetu *Krittū akwuliin.

² Iṭiink uko wi njukanun ṭi kadun ki baṭaaṅ batum, kaan ijukan wa baṭaaṅ biki bahaṭun, banhilun kajukan wa kak bandu-kiin.

³ Hajan na nji ji nangoli nanuura i Yetu *Krittū.

⁴ Nin ṭiaaṅ aloṅ anwoon ṭi pngoli aanji nooran uleef na iko yi baṭaaṅ banwoon baanwo bangoli woli aṅal kalempar bnuura naweekul.

⁵ Kē hēnk kak di di uwoon ṭi pṭi, ṭiaaṅ aanji yeenk katuum woli aanṭi jibi bajakun.

⁶ Kē hēnk kak di di najaar anlempun bnuura ajaan aka na pyeenk kafah kateek ki uko wi akitun.

⁷ Şalan bnuura uko wi nji nṭupiin, Ajugun aṭenku ika uşal umeeni iko bti.

⁸ Leşan Yetu *Krittü annaṭiin ṭi pkeṭ, ampennuṭ ṭi pntaali pi *Dayiṭ naşih ; *Uṭup Ulil Unuura menṭ wi wi nji kaṭupunṭ bañaan.

⁹ Wul ukaan kē nji kahaj adoo tanana ji nado buṭaan. Kē uṭup wi Naşibaṭi uşē wo uuntananaa.

¹⁰ Ukaan kē nji kamiir iko bti pa bañaan bandataniin bahilna bayeenk mbuur mi Yetu Krittü akwuluṭ baka na mndēm te mṇṭo.

¹¹ Bañaan bti bawo kate uṭup wi, ṭiki ujoonani :

Wi nṭeṭun na *Krittü, nluṭ kaka ubida na a.

¹² Woli nṃēban aliint, nluṭ kaşih na a.

Woli nṃoka, ul kak aluṭ kapok nja.

¹³ Woli nṃdeka kafet, aji woha na nja kamēban nja, aanhil kalaṭ uleful.

Pgut na bajukan baṭilan

¹⁴ Wutan kaṭañan pdo kaleşan bañaan iko yi, kaṭup ṭi kadun ki Naşibaṭi kē bawo kawut nṃom pwaan udooni ṭi uko wi nṭup nṃajakun, panjaan paneeman ṭañ banjaan batiink pa.

¹⁵ Tamaan inaṭ ṭi kadun ki Naşibaṭi ji ṇaan anlempunṭ bnuura, nalemp anwoon aankowaa, ankjukanuṭ bnuura uṭup wi manjoonan.

¹⁶ Kē nṭup njanwoon njanaka udooni, njanwoon njanlil Naşibaṭi, lowan nja. Banwoon ṭi nja baji balowa low Naşibaṭi pya.

¹⁷ Nṭup nji baka nṃaji nṃatoka tok pya jibi ujad ujaan udēma dēm pya. Himene na Filet bawo ṭi bukuṭ menṭan :

¹⁸ Bapok manjoonan wi baṭupunṭ aji Naşibaṭi ado bi naṭan bañaan ṭi pkeṭ, apēnan hēnk bañaan baloṭ ṭi pfiyaar pi bafiyaaruṭ.

¹⁹ Kē uṭup wi Naşibaṭi uşē naṭ aliint ji plaak pi bajaan baniwna, kē bapiit ṭi plaak menṭ aji : « Ajugun ame bañaan banwoon biki nul » akak aji : « ṇaan anjakuṭ aji awo i Ajugun awo kadek kafet iko inwoon iinwo itool. »

²⁰ ṭi katoṭ kaweeṭ uunji uka ṭañ iko ideeni na idaani yi uwuuru kēme yi unṭaam, uji uka yi babomanaani imul na yi ufuuş ; iloṭ iji iwo yi bayaanṭ, iloṭ kawo pa iko yi nṃuur bti.

²¹ Woli ṇaan apēn ṭi iko iṭop yi nṭiiniyaanuṭ aji wo ji iko yi uwuuru kēme unṭaam. Ayiman pa Ajugun, aji lempara bnuura, ahinan pdo iko inuura bti.

²² Lowan unoh wi kpoṭ itaman ido kala pwo natool, pfiyaar, unal na pwo bnuura na bañaan. Doon iko menṭ na bañaan banjaan badēman Ajugun na uhaaş ujint.

²³ Pēnan ṭi blaṭar banwaanunṭ udooni, ime kē baji baṭij nṃom.

²⁴ Kē ṇaan anşaan awo nalempar Ajugun aşē wo kalow nṃom, awo kaṭep ṭep kaṭal bañaan, kahil pjukan, kahil kamiir.

²⁵ Awo kaṭiini na banklaṭuluṭ na nṭup nṃuura kahaṭ kē ulome Naşibaṭi aṭen baka baṭelēş nṃhaaş nji baka, ado baka bame manjoonan.

²⁶ Bakak wal menṭ na nşal nji baka kapēn ṭi bṭaaw bi *Untaayi Uweek umobuṭ baka, kē bawo ṭi pdo uko wi unaluṭ.

3

Nnuur nṃbaañşani

¹ Dṇal ime kē ṭi nṃuur nṃbaañşani, nṃwal nṃtam naluṭ kabi.

² Bañaan baloṭ baluṭ kado kaşal ikow yi baka ṭañ, kaṭal itaka, kawo bahomp, kadēman nṃleef nji baka, kakar katim ki Naşibaṭi, kapok pṃiink bajug baka, kapok pleş baka, kabeeh iko yi Naşibaṭi.

³ Baluṭ kadēnēt nṃhaaş, kawo baankṇaga, kakuutar, kawo baankhil pṃoorandēr, kaṇoonk, kabot kapok uko unuura.

⁴ Bañaan menṭ baluṭ kado kaguurad, kamēnaṭ, kawo bahomp baweeṭ, kaṭal unoh kapel nṃal Naşibaṭi.

⁵ Baji bawo ṭi bdiṭ ji bañaan banṃogun Naşibaṭi kaşē poka du meeṭ. Lowan bañaan menṭ.

⁶ Baloṭ ṭi baka baji baneey du itoh kaguur baat banwişunṭ nşal, bantumuṭ ipekadu, kē iko itum yi nṃleef nji baka nṃaluṭ ikṭoṭ baka.

⁷ Baat menṭan baji bawo ṭi pjuṭ kaşē wo baanji bahil nin pme manjoonan.

⁸ Jibi Yanet na Yambret* babiin alaṭ ṭfa Moyit, hēnk di di bañaan menṭ bakluṭ kalaṭ manjoonan. Bawo bañaan biki nşal nṃaṭopunṭ, bawo bañaan banwoon baanhil kafiyaar Yetu *Krittü.

⁹ Kē başē wo baanhil kaya kadun ṭi kaguuru, ṭiki bpēn ṭi baka baluṭ kawinana ṭi kadun ki bañaan bti jibi bi Yanet na Yambret babiin awinana.

Bnuura bi Ulibra wi Naşibaṭi

¹⁰ Kē iwi, iwin bnuura pjukan pi naan, ame jibi nwoon, iko yi nṃaluṭ pdo, jibi nfiyaaruṭ *Krittü, iwin kē dmiir, dṇal bañaan akuṭ amēban aliint.

¹¹ Ikak awin wi bañaan baknooranaanunṭ, ahajanaan du Antiyoka, na Ikoniyom na Littra*. Mnṃhaj mnṃhoṭ mi mi bawoonṭ baanhajanaan da? Kē Ajugun aşē pēnanaan ṭi ma bti.

¹² Kē ṇaan andoli anṃaluṭ pṃaş Yetu *Krittü, baluṭ kahajana.

¹³ Kē banşaan awo bañaan banṃot na banjaan baṭilan, babi kaduka duka ṭi pdo buṭaan,

* 3:8 Yanet na Yambret: Baloṭ başal kē bañaan menṭ bawo bado dayaamu biki Ejiptu : Natanen ṭi Ppēn 7.11, 22 na 9.11.

⊙ 3:11 Natanen ṭi Ulemp 13.14-52; na ṭi 14.1-20.

kawo ti pguur bañaan kabot kaguur nleef ni baka.

¹⁴ Kê iwi, uko wi ijukun abot adinan aji ujoonani mëbaan ti wa, wi imeen ñaan anjukaniin wa.

¹⁵ Wi iwoon napot te hênkun ijuk ame *Ulibra wi Naşibaţi, wul uhiniin kawulu uşal untunja unktjiin ibuur wi ifiyaaruŋ Yetu *Krittü.

¹⁶ Iko bti impiitun ti Ulibra wi Naşibaţi iwoona du a. Inuura pa pjukan nja uko unwoon manjoonan, kaşan nja, kadiiman nja bgah wal wi ndolon buţaan, kajukan nja pwo batool.

¹⁷ Hênk di di ñaan anwoon i Naşibaţi akyeenkun ti uhaaşul iko bti yi anumiin kadolna iko bti inwoon inuura.

4

Iko ilonŋ kak yi Timote awoon i kado kado

¹ Yetu *Krittü alun kawinana ji naşih kawayeş bajeb na bankeţun, alun kabi kaşih. Ukaan kê ni kakooţu ti kadun ki Naşibaţi na ki Krittü mënt:

² ʔupan bañaan uţup wi Naşibaţi, banale pte wa kême woli baanŋali ktamanaara taman. ʔiiniin na bandolon buţaan ibot inoman na banjubanuŋ, tēŋtēnan bañaan ti pdo bnuura, doon uko mënt na kamiir kaweeŋ pa pjukan baka.

³ Na manjoonan wal ubi wi bañaan bawoon baankak atiink pjukan pnuura, bado kaşaş iko yi nleef ni baka ŋaŋaluŋ, kawo na bajukan batum bankţupun baka uko wi banjalun ptiink ʔaŋ.

⁴ Baankak aŋal ptiink manjoonan, babaa ʔep ʔep katiink iko inwoon iinwo manjoonan.

⁵ Iwi kê işē wo i kaţoorandēr ti iko bti yi ikdolun, jaan kmiir ti wal wi mnhaj, tamaan ido kaşup *Uţup Ulil Unuura, ido kado ulemp wi nu jibi uwoon kadolana bti.

⁶ Kê ni, bado bi tulēn jibi bajaan batul poot pi pguur, wal wi naan wi pkeţ udo bi kaban ban.

⁷ Dgutan ugut unuura, dba pti, dmēban ti pfiyaar pi nfiyaaruŋ Yetu *Krittü.

⁸ Uko unduki'aanuŋ hênkun uwoon pyeenk utepi wi ñaan natool ajaan afuuţa. Utepi mënt, Ajugun, nawayeş natool akluŋ kawulēn wa ti unuur wi akluŋ kawayeş bañaan. Kê mënt ni aloolan ʔaŋ kayeenkun wa, bañaan bti banŋaluluŋ ayoonk ubi wi nul bayeenk wa.

Iko yi Pawulu aŋaluŋ bañaan bado

⁹ Taraan ibi du ni,

¹⁰ ʔiki Demat ti pŋal iko yi umundu wi, adukēn aya Tetalonika, kê Kreşent aya Galatiya, Titut kê aya Dalmatiya.

¹¹ Luk ʔaŋ adukiin na ni. Dolan Markut abi na iwi ʔiki dnumi'a maakan ti ulemp wi naan ti.

¹² Dyl Tişik du Efet.

¹³ Woli ilun abi, ktjiēn bayeti bi naan bi ndukun du uko Karpuţ du Trowat, na ŋibra, işē iwut nin kaşilma ni babomanaanun injan.

¹⁴ Alektandēr nataŋ adolēn buţaan maakan ; Ajugun alun kaluka ulemp mënt.

¹⁵ Lipariin iwi ti uleefu, ʔiki abi pok maakan uţup wi ŋkjukanun.

¹⁶ Byaaş bteek bi bakwayşaanun, nin alon aambi bi aţok na ni, badukēn bukal bti. Dñehan Naşibaţi awut kafēn baka uko mënt!

¹⁷ Kê Ajugun aşē wo ti kafet naan awulēn mnhina mi pţup uţup wi nul bti, bañaan banwoon baanwo bayuday bti bahilna batiink wa. Kê hênk di di abuuranaanun ti pkeţ.

¹⁸ Ajugun alun kabuuranaan ti iko iwuţaan bti yi banjalun pdolēn, kaŋootēn bnuura du pşih pi nul du baţi. Mndēm manwo ʔi a te mnţo. Uwo hanŋ.

Pwul mboş pbaañşaan

¹⁹ Wulaan bi *Pritiliya na Akila mboş, na biki katoh ki Onetifor.

²⁰ Erattut aduka du ubeeka wi Korint, kê nduk Trofim du ubeeka wi Milet ʔiki amaaki.

²¹ Tamaan ibi ji ujonţ ubi udo kajun. Ewubulut awulu mboş, na Pudeent na Linut na Klodiya na banfiyaaruŋ bti.

²² Dñehan Ajugun awo na iwi, dñehan awulan an bti bnuura bi nul!

Uṭup wi Pawulu apiitun Tit

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Tit. Tit mēnt aanwo nayuday ašē bi kak afiyaar Krittū aji gakandēr na Pawulu. Pawulu apiita kakaarta kē kaṭēnka du Kret di abiiṅ aduka, aji ado katen ulemp wi pntuk pi banfiyaarun Krittū panwoon da. Kakaarta ki kaṭiiniyaan iko iwajanṅ inknooranun Pawulu ṭi pntuk mēnt. Uteek uwo kē Pawulu alešan Tit jibi ṅaan ṭi baṭun ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun awoon kawo. Apiit aṭup uko waṅ, ṭiki awin mnwo mnwuṭaan mi baṅaan baṭum ṭi biki Kret bawoonaanun. Utēbantēn uwoon kē akak aṭup Tit ajukan baṅaan biki da mnwo mi kawuunṅ kandoli kawoon kawoonaan. Bantohi biinṅ na bantohi baat (banwoon kak kajukan baat banwoonun bampoṭi), baṭaša na bajuuk ṭi ulemp. Abaaṅsaan aṭup Tit jibi ṅaan anfiyaarun Krittū awoon kawo. Awo kawo ṅaan anwoon aanji ṅal pla bṭup, kado pnoh na baṅaan kalow bkujar, pnom, bpaṭšēr ṭi pntuk pi banfiyaarun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṅ na pñehan Naṣibaṭi (1.1-4)
2. Pṭaṅ banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun (1.5-16)
3. Pṭaṅ banfiyaarun Krittū (2.1-3.11)
4. Pwul mboṅ pbaaṅšaani (2.1-3.15)

Pwul mboṅ

¹ Nji Pawulu, nwoon nalempar Naṣibaṭi, dpiitun iwi Tit, dwo kak *nanjaan i Yetu *Krittū kahilna kaṭup uṭup untaanun na pfiyaar pi biki Naṣibaṭi adatur na kame kanjoonanun kanjaan kaṭij baṅaan baṅog Naṣibaṭi.

² Mnhaṭ mi ubida wi mnṅo manwoona ṭi iko mēnt. Ubida mēnt, Naṣibaṭi anwoon aanji ṭilan ahoonun wa undiimaan wi apaṣun umundu.

³ ṭi wal wi adatur, Naṣibaṭi nabuuran nja awul uṭup wi nul aji nṭup wa baṅaan.

⁴ Dpiitu, iwi abuk naan na manjoonan ṭi Yetu Krittū ṭi nfiyaarun nja bti. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū ambuuranun nja bawulu bnuura babot bajoobṭēnu uhaaṣ.

Ulemp wi Tit du Kret

⁵ Kē nšē duku du Kret ihilna ibaaṅēs ulemp undukiin, idat baṅaan bankwoon bantohi biki banfiyaarun ṭi nbeeka bti jibi njakiin ido.

⁶ Nantohi i banfiyaarun awo i kawo ṅaan ṭi nin alon awoon aanka uko uṭup ṭi a, awo kaniim ṅaaṭ aloolan kaliṅ ṭi a, babukul bawo

kafiyaar Yetu *Krittū, baanwo kawo ṭi iko iwuṭaan abot awo kado kate.

⁷ Na manjoonan naweek i banfiyaarun awo namali i Naṣibaṭi ukaan kē awo i kawo ṅaan ṭi nin alon awoon aanka uko uṭup ṭi a, aanwo kawo nahomp, kēme natar udeeb, nakuj, naṅal ugut, aanwo kawo naguрад ṭi uko wi itaka.

⁸ Kē ašē wo i kaṭēp ṭēp kawo ṅaan anjaan ayeenk baṅaan bnuura, anṅalun pdo bnuura, aka uṣal, awo natool, aṭaṣ Naṣibaṭi, abot aṭijan uleeful.

⁹ Awo kamēban uṭup unjoonanun wi Naṣibaṭi jibi bajukanun wa kahilna kado kaṭaṅ baṅaan na pjukan pnuura, kabot kadiiman banklaṭun uṭup mēnt kē baanfanj.

¹⁰ Na manjoonan, baṭum ṭi baṅaan biki Kret baanji bate, atum bṭup abot aji baguurad. Bayuday banjakun aji baṅaan bawo i kawala katēmp bawoonun han.

¹¹ Iwo i kado baka badēt itum! Baji batok ṅṣal ṅi itoh ipēb wi bajaan bajukan baka iko inwoon iinwo kado kajukan.

¹² Uka ṅiint alon i Kret, najukan naweek, andoon aji : « Biki Kret bawo baṭilan baweek, baṅot ṅi ṅko ṅi uṭeeh, awo bapēra banfeerun. »

¹³ Uko wi aṭupun ujoonani, ukaan kē iwo kanoman na baka bnuura bahilna baliint ṭi pfiyaar,

¹⁴ bawut kaṭaṣ ṅṭup ṅanwoon ṅaanwo manjoonan ṅi bayuday balon na iko yi baṅaan bandekun manjoonan kafet bajakun aji baṅaan bawo i kado.

¹⁵ Iko bti iji iwo ijinṅ ṭi kadun ki Naṣibaṭi pa baṅaan banwoon bajinṅ, kē nin uko ulon ušē wo uunji uwo ujinṅ pa banṭopun banwoon baanṅal pfiyaar. Nṣal na ṅhaaṣ ṅi baka ṅaṭopi.

¹⁶ Baji baji bameen Naṣibaṭi kašē diiman ṭi mnwo mi baka kē bapoka : bawo baṅaan banjaan bado iko inṭopun maakan, banwoon baanji bate, banwoon baanhil pdo nin uko ulon unuura.

2

Hum di Tit awoon kado kajukan?

¹ Kē iwi Tit, iṣē wo kajukan uko untaanun na pjukan pnuura.

² ṭiiniin na baṭaf iji na baka bawo kaṭijan ṅleef ṅi baka, kawo baṅaan bantinkaniin, bankaṅ ṅṣal, bawo kamēban kaliint ṭi pfiyaar Yetu, ṭi pṅal baṅaan na ṭi kamiir.

³ ṭiiniin kak na baat baweek iji na baka, mnwo mi baka manwo kalil Naṣibaṭi, bawo kalow bkuutar, kawut pjotan poot kadun, kašē kado kajukan iko inwoon inuura.

⁴ Woli bado han, bajukan baat banhojun pṅal bayin baka na babuk baka,

⁵ pwo na nşal, pjint nħaaş, pdo kalemp ti itoh yi baka, pjoob ikow, ptiink bayin baka, bańaañ bawutna kalať uťup wi Naşibaťi.

⁶ Kē hēnk kak di di njalun iťiini na baťaşa jiji na baka baťoorandēr.

⁷ Kē iwi ti uleefu işē wo kado kado bnuura ti iko bti batenna ti iwi. Doon kajukan na uhaaş ujint, pjukan pankndoon bańaañ bado katiinku.

⁸ Nťup ņi nu ņawo i kawo ņtool, ņi nin ņaañ awoon aankhil plať, banklaťiij bahilna bakowa, bawo baankka nin uko uwuťaan uťup ti nja.

⁹ Jakan na balempar bańaañ bado katiink biki baklemparun ti iko bti, bado kalemp bnuura bawut kado kalať baka.

¹⁰ Baanwo kado kakiij baka, bawo kawo bańaañ biki bafiyaarun bnuura. Hēnk, ti iko bti yi bakdolun pjukan pi Naşibaťi nabuuran nja paji panuura ti kēş ki bańaañ.

Pwinana pi bnuura bi Naşibaťi

¹¹ Naşibaťi adiiman nja bnuura bi nul, awul nja ba kahilna kabuuran bańaañ bti.

¹² Bnuura mēnt baji bajukan nja pwut iko inwoon iinlil Naşibaťi na iko iwuťaan yi ņleef nja ņańalun. Hēnk ņhilan pwo na uşal, kawo bańaañ batool, kado iko inlilun Naşibaťi ti mboş,

¹³ kayoonkna unuur wi mnlilan wi nħaťun, wi Yetu *Krittu Naşibaťi naweek i nja, anjaan abuuran nja akbiin na mndēm mi nul.

¹⁴ Awulun uleeful kahilna kapēnan nja ti buťaan bti bi ņjaan ņdo, kajinťan nja kado nja ņwo bańaañ biki nul, banjaan bańal pdo iko inuura.

¹⁵ Kē hēnk di di iwoon kado pdiim : kaťup, kakoot, kańoman. Kdinan nin ņaañ abeehu.

3

Hum di banfiyaarun bawoon kawo?

¹ Hēnkun leşaan banfiyaarun iji na baka bado katiink banwoon ti pşih bti, bawut kapataťa badoki babi nať nať ti pdo iko inuura bti.

² Jakan na baka bawut kakuut nin ņaañ, batiinkar, bajoob ikow, bawo bnuura na bańaañ bti.

³ Nja kak ņbi wo tfa bańaañ banwoon baanwo na nşal, banwoon baanji bate, banneemun, kē iko iťop na iko iwuťaan indoli yi ņleef ņi nja ņańalun kē ikťon nja, ņbi wo ti mntot na pńeebar iko, ado iko yi bańaañ bakşoornun nja, aşoorad ti ptoof pi nja.

⁴ Kē wal wi Naşibaťi nabuuran nja adimanun nja bnuura bi nul na jibi ańalun bańaañ,

⁵ abuuran nja. Mēnt iko itool yi nşalun aji ņdoo ikaañ, mnńaga mi nul ma. Aťēpna ti *uħaaş wi nul ajinťan nħaaş ņi nja, ado nja kē ņwo bańaañ bahalu.

⁶ Aťēpna ti Yetu *Krittu nabuuran nja awul nja uħaaş mēnt akēş.

⁷ Krittu awulun bnuura bi nul ado kē ņwo bańaañ batool ņhilna nħať kē ņka ubida wi mnto.

⁸ Bańaañ bti bawo kate uťup wi ņiki ujoonani, kē njal iťup bańaañ bnuura, banťuun mnħať mi baka ti Naşibaťi bahilna baťu kabať ti pdo kado iko inuura. Uko mēnt uwoon uko unnuuriin pa bańaañ abot aťēnk baka.

⁹ Kē işē wo kapēn ti bťup bťum banwaañun udooni, na pťiiniyaan jibi mńşini manyeenkirun, na pńom na blaťar ti uko wi *bgah bi Moyit. Iko mēnt iwaañ udooni abot awo iinji iťij nin uko ulon unuura.

¹⁰ Woli ņaañ alon aťij bpulad ti ptoofan, ņiiniin na a uyaaş uloolan ikak iťiini na a utēbantēn. Woli aantañani, lowaana, ipēnana ti iko bti,

¹¹ ime kē awo ņaañ anwuťun uşal, pekadu di ajaan ado dadiiman kē aduknaanaa.

Iko ibaańşaaani yi pdo

¹² Wal wi ņji kayilun Artemat kēme Tişik, iwo kataran kabi du ņji du Nikopolit, dul di di njakun aji dwo ti wal wi ujonť.

¹³ Tamaan iťēnk bi Fenat name bgah na Apolot bahilna bayaant, bawut kawaan nin uko ulon.

¹⁴ Bayiť nja ti *Krittu bawo kajuk ptaman maakan ti pdo iko inuura, nin ņaañ alon awutna kawaan uko wi anumiin unuur undoli, hēnk baankwaañ udooni.

¹⁵ Bańaañ banwoon na ņji bti bawulu mboş. Wulan mboş banfiyaarun bti abot ańal nja.

Dńehan Naşibaťi awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup wi Pawulu apiituj Filemonj

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiituj Filemonj nanohul. Niiñt mēñt awo i ubeeka wi Kolot, awo űaanj ammeetañiiñ du ubeeka mēñt. Abi tiink kē Pawulu aṭṭup Uṭup Ulil Unuura kē abi fiyaar fiyaar ṭi dko mēñt akak aṭaṣ ḡbah bi Krittuj. Abi ka ṭi bajuuk ṭi ulemp biki nul űiiñt alonj i katim kawoonj Onetim ambiññ aṭi abuur. Wi ayaanj aya ayit na Pawulu du dko di awoonj du ukalabuṣ, kē aṭupa Uṭup Ulil Unuura unjaanj uṭiñiyaan uko wi Yetu Krittuj. Wi wi aṣaanj aṭi fiyaar Krittuj. Pawulu apiit Filemonj kaji na a amiir Onetim. Kē Onetim ṭi uleeful aṅooṭuj kakaarta ki Pawulu apiituj. Ṭi ḡbah bi wal mēñt, Filemonj ahina lah kado Onetim uko wi aṅaluj kēme kafija. Pawulu akooṭa ṭi kakaarta ki aji na a awut kajej Onetim ji naujuuk ṭi ulemp ambiññ abuur. Ajaka ayeenka bnuura ṭiki hēñkuñ awo ṭi ppoolan na Krittuj.

Hēñk di ifah yi ulibra wi iwoonj:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Pawulu abeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi Filemonj (4-7)
3. Pawulu akooṭ Filemonj ṭi uko wi Onetim abuuruj (8-22)
4. Pwul mboṣ pbaañṣaani (23-25)

¹ Nji Pawulu i ulemp wi Yetu *Krittuj uṭuññ kē nwo ukalabuṣ, na Timote ayiṭ nja nḡpiitiññ, iwi Filemonj i nḡmaganuñ injaanj klem ulemp uṭēñt wi nun.

² Npiit kak Apifiya űaañ ayiṭ nja na Arkip anjaanj agutan na nja, na banfiyaaruñ Yetu Krittuj bti aji bayitiir du katohu.

³ Dñehañ Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittuj Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēñan nḡhaaṣ.

⁴ Nyaas bti nji njaanj kañehañ dji kaleṣu kaṣē beeb Naṣibaṭi i njaanj kadēman ṭi uko wi nu.

⁵ Dtiink kē baṭṭiñiyaan jibi ifiyaaruñ Ajugun Yetu na jibi inḡaluj banwoonj biki nul bti.

⁶ Dñehañ Naṣibaṭi ado pfiyaar pi iṭokuj na nja pado kalemp, ihilna ime iko inuura bti yi nḡkaanj ṭi ubida na *Krittuj.

⁷ Iwi ayiṭ naan uñal wi nu udo kē nliñan maakan, kē uhaaṣ naan ubot aṭoor, wi ijaanj kṭēñtēñ banwoonj biki Naṣibaṭi.

⁸ *Krittuj aṭēñēñ kē nhil pṭu'u pdo uko wi nji kahepariññ.

⁹ Kē nji Pawulu naṭaf i ulemp wi Krittuj uṭuññ kē nwo hēñkuñ nakalabuṣ kē nṣē ñehañ ñehañ uko wi ṭi uñal wi nḡkaanj pa Krittuj.

¹⁰ Dñehañ uko mēñt pa ankakuñ abuk naan ṭi Krittuj wi nwoonj ukalabuṣ, Onetim * i nji kaṭiñiyaanuñ hēñk.

¹¹ Aambi kaaru udooni, kē hēñkuñ aṣē kaarun udooni maakan nja batēb bti.

¹² Dkakan a, kē uṣē wo wo ji uhaaṣ wi naan wi nji kawuliññ.

¹³ Ddoo nḡal lah kaduka na a, awooru ṭi ado kaṭēñkēñ, wi *Uṭup Ulil Unuura uṭuññ kē nwo ukalabuṣ.

¹⁴ Kē nṣē nḡal kayoonk idinanaan uko mēñt, uko unuura wuñ uwutna kawo ji dkitu kit iñēñ. Dñal upēñna ṭi uhaaṣ wi nu.

¹⁵ Ulome nawaysēr na Onetim nḡwal nṭiinku, aṣē bi ahil akak du iwi naṭo te mñṭo.

¹⁶ Aankkak du iwi ji űaanj i bajaanj bajuukñtēñ ṭi ulemp ṭaṭi, apel hēñkuñ űaanj i bajaanj bajuukñtēñ ṭi ulemp, awo hēñkuñ ayiṭ nja i nḡmaganuñ. Dmagan maakan na manjoonan, kē iwi, iwo kamagana kapelēñ, ṭiki awo nalemparu abot awo ayiṭ ṭi Ajugun.

¹⁷ Jēm pfiyaar Yetu pado kē nwo ayiṭ, keeri imēbana ji nji ṭi uleef naan.

¹⁸ Woli adolu uko ulonj unde'iññ kēme aṭeṭu uko ulonj, kṭupēñ, nji kaluj kaluku.

¹⁹ Nji Pawulu kapiitiññ na kañēñ naan, nji kalukiññ. Mēññal pleṣanu kē iwi idoo ṭeṭēñ : nji dkaanj kē ika ubida ṭi Yetu *Krittuj.

²⁰ Aa, iwi ayiṭ naan tenan ṭi Ajugun idolēñ uko wi nñehaniññ, tenan kak ṭi uñal wi Krittuj iwalanaan uhaaṣ.

²¹ Dfiyaar bnuura wi nji kapiitiññ kē idinanan uko wi nhepariññ. Ddoo me kē idoo du kapelan uko wi nhepariññ.

²² Kaan ido kabomanaan meeṭ, dfiyaar kē pñehañ pi nakñehaññ Naṣibaṭi paṭu bakakanaan hēñkuñ ṭi iñēñ yi nan.

²³ Epafrat i ulemp wi Yetu *Krittuj uṭuññ kē awo ukalabuṣ na nji, awulan mboṣ,

²⁴ ul na bi Markuṭ Arittarkuṭ, Demat na Luk banjaanj balemp na nji.

²⁵ Dñehañ Ajugun Yetu Krittuj awulan bnuura bi nul ṭi nḡhaaṣ.

* 1:10 Onetim : Dawoonj annumaniññ, ankaanj udooni.

Uṭup wi bapiitun Bahebĕrĕ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki bapiitun bayuday bankakuṅ afiyaar Krittū. Ŋaṅ ampiitun ka aammeetanaa, kĕ uko wi baṣaan ame bnuura uwo kĕ ampiitun ka ame bnuura Ŋlibra ŋi Naṣibaṭi, ṭiki ṭi ṅul ṅi ṅi ajaan atenna kadiimanaan baka manjoonan. Babi hajan ṭfa maakan banfiyaaruṅ Krittū bateek kĕ badoo ji bamena. Uko mĕnt ukaan kĕ ŋaan ampiitun hĕnk apiit baka kaji na baka bamĕban baliint, bawut kapĕn ṭi pfiyaar pi bafiyaaruṅ. Du unjon, Naṣibaṭi abi do bhoṅar na bayuday. Abi ji na baka woli ŋaan ajubani, bafin ulimariya kaṭenjan, Naṣibaṭi kaṣĕ miir ŋaan mĕnt pjuban pi nul. Kakaarta ki kaṭup kĕ bhoṅar bhalu bi Naṣibaṭi adolon na baṅaan banfiyaaruṅ Abukul bapel bteek. Uko wi Yetu Krittū adolon pa baṅaan bajĕn upel wi ṅwanjut na Moyit na Aaron na Yotuwa badolon. Yetu awoon unkaneele umpoṭi wi Naṣibaṭi unṭenjanuṅ kapĕnanaan ipekadu yi baṅaan bti. Ŋaan ambuuruṅ afiyaara aankak anuma pfin ulimariya pa pekadu di nul. Naṣibaṭi amiira pekadu di nul.

Hĕnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Abuk Naṣibaṭi awo ŋaan naweek (1.1-3)
2. Yetu adĕm apel ṅwanjut (1.4-2.18)
3. Yetu adĕm apel Moyit na Yotuwa (3.1-4.13)
4. Yetu awoon naṭenjan naweek (4.14-7.28)
5. Yetu abi na bhoṅar bampelun bteek (8.1-9.22)
6. Bṭenjan bi Yetu bawo bloolan akuṭ awo bbaaṅṣaani (9.23-10.31)
7. Balon ṭi banfiyaaruṅ biki ṭfa (11.1-40)
8. Nawulĕn ṅwo ji Yetu (12.1-13.17)
9. Pṅehan Naṣibaṭi (13.18-19)
10. Pwul mboṣ (13.20-25)

Uko wi Naṣibaṭi aṭĕpnun ṭi abukul aṭup

¹ Naṣibaṭi aṭĕpna ṭfa ṭi *baṭuparul ṅyaas ṅtum ado kĕ bado iko itum aṭiiniyaan na bateem nja.

² Kĕ ṭi ṅwal ṅbaaṅṣaani ṅi ṅwoon ṅi aṣĕ ṭĕpna ṭi Abukul aṭiini na nja. Abukul mĕnt i i adatuṅ ado kĕ aka iko bti, ṭi ul i i aṭĕpnun kak apaṣ baṭi na mboṣ.

³ Abukul awoon bjeehi banjaan badiiman mndĕm mi nul, ul ajaan adiiman uko wi awoon na manjoonan. Ul amĕbanuṅ iko bti yi apaṣuṅ na uṭup wi nul unwoon na mnhina. Ajintan baṅaan ṭi ipekadu yi baka

aṣĕ ya aṭo du kaĕnen kadeenu ki Naṣibaṭi du baṭi.

Mndĕm mi abuk Naṣibaṭi mampelun mi ṅwanjut

⁴ Mndĕm mi Abuk Naṣibaṭi mampel maakan mi ṅwanjut, kĕ hĕnk di Naṣibaṭi awululun katim kampelun ki ṅa.

⁵ Na manjoonan, Naṣibaṭi aambaan kajakaara na uwanjut ulon:

« Iwi iwoon Abuk naan,

ṅṭa di dṭup aji dwo ṣaaṣ? »*

Kĕ aambaan kaṭiini ṭi uko wi ulon ṭi ṅa kaji :

« Nji dwo Aṣin, ul aṣĕ wo Abuk naan. »*

⁶ ṭi wal wi Naṣibaṭi abiiṅ awo i pyil ṭi umundu Abukul, anwoon bajeen, aji :

« Nywanjut bti ṅawo kadĕmana. »*

⁷ Kĕ ṭi uko wi ṅwanjut, upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

« Naṣibaṭi ado ṅwanjut ṅi nul kĕ ṅawo ji uyook ado ṅa kĕ ṅawo ji bdo banklaṅṣiṅ. »

⁸ Kĕ Naṣibaṭi aṣĕ ṭiini na Abukul aji :

« Iwi Naṣibaṭi, pṣihu pawo pi mṅo,

pṣih pi nu pawo ptool.

⁹ ṅal uko unwoon utool apok buṭaan, ukaan kĕ ṅi Naṣibaṭi i nu ndatu awulu mnlian mampelun mi banwoon na iwi bti. »*

¹⁰ Akak aṭiini aji :

« Iwi Ajugun, ipaṣuṅ mboṣ du ujuni aboman baṭi na iṅen yi nu.

¹¹ Iko mĕnt ilun kaba, ilun kamĕn ji imiṣa.

Kĕ iwi iṣĕ duka.

¹² Ilun kaṅuṅ ya ji imiṣa, ilun kawohĕṣ ya ji imiṣa,

kĕ iwi iṣĕ duka jibi iwoon, ṅnuur ṅi nu ṅaankba. »*

¹³ Naṣibaṭi aambaan kajakaara na uwanjut wi nul ulon:

« Biin iṭo ṭi kaĕnen naan kadeenu

te wal wi ṅi kaṭuṅ baṣooradu ṭi ihoṭu uṭeet. »*

¹⁴ ṅwanjut bti ṅawo wo ṅhaaṣ ṅanklemparuṅ Naṣibaṭi. Ayil yil ṅa ṅabi pṭĕnk banwoon i kabuur te mṅo.

2

Mbuur mnweek

¹ Ukaan kĕ ṅwo biki kamĕban bnuura uko wi ṅtiinkuṅ, kaṭi ṅluṅ ṅneem.

² Na manjoonan, uṭup wi Naṣibaṭi aṭĕpnun ṭi ṅwanjut aṭup bateem nja uyimani. Ŋaan awoon aandi ptiink wa, kĕme awo aantṣ uko wi ujakuṅ, Naṣibaṭi akoba kakob kantaaruṅ na pjuban pi baka.

³ Kĕ hum di di ṅhilun kabuur kakob mĕnt woli ṅĕnji ṅtiink uṭup wi mbuur mnweek wi

* 1:5 Kaṅaam 2.7. * 1:5 2 Tamiyel 7.14. * 1:6 Pleṣan 32.43. * 1:9 Kaṅaam 45.7-8. * 1:12 Kaṅaam 102.26-28.

* 1:13 Kaṅaam 110.1.

Ajugun ti uleeful ajunnun aṭup? Bantiinkun wa badiiman nja kē ujoonani.

⁴ Naṣibaṭi akak afaṅan baka, wi adolun iko iṅoṅarēnaan na mlagre mntum abot ado kē *Uhaaṣ wi nul uwul bañaan uṭen wi wa jibi aṅalun.

Yetu ajaan aṭij mbuur

⁵ Na manjoonan Naṣibaṭi aando ṅwanjut ṅaṣih umundu wi akbiin ppaṣ wi ṅkṭiiniyaanun.

⁶ Kē hēnk di upiitaniin ti *Ulibra wi nul aji :

« *Ñaan awo in kē idoo ṣala?*

*Abuk ṅiint awo in kē idoo ṭo ptena?

⁷ *Iwalana ado kē ṅwanjut ṅapela ṅwal ṅntiinku, idola kē awo na mndēm mnweek,*

8 iṭu iko bti ti ihoṭul uṭeeh*. »

Wi Naṣibaṭi aṭuun iko bti ti ihoṭul uṭeeh, aanduk nin uko ulon. Kē ṅṣē wo kakṣa ṅēndo bi win hēnkun kē iko bti iwo ti ihoṭul uṭeeh.

⁹ Yetu i Naṣibaṭi awalanun ado kē ṅwanjut ṅapela ṅwal ṅntiinku, ṅwina hēnkun kē awo na mndēm mnweek ṭiki ahaj akeṭ. Bnuura bi Naṣibaṭi bakaan kē akeṭ pa bañaan bti.

¹⁰ Na manjoonan, Naṣibaṭi andolon iko bti kē iwo, abot aṅal uwo haṅ, abi ṅal pdo bañaan batum bawo babukul, baṭok ti mndēm mi nul. Aṭēpna ti mnhaj mi Yetu ahajun adola kē abaañēs ulempul ti mboṣ, aṭij baka mbuur.

¹¹ Kē Yetu, anjaan ajinṭan bañaan ti kēṣ ki Naṣibaṭi na biki ajinṭanun baṣē ṭok bukal bti Aṣin baka. Ukaan kē aankowa pdo kadu baka babuk aṣin,

¹² aṭiini ti *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

« *Dluṅ kaṭiiniyaan katimu ti ptoof pi bayit naan dluṅ kadēmanu ti kadun ki bañaan batum.* »*

¹³ Akak aji :

« *Nji, dṭu mnhaṭ mi naan bti ti Naṣibaṭi.* »*

Akak aji :

« *Nji wi na bañaan biki Naṣibaṭi awulun.* »*

¹⁴ Hēnk keeri, kē jibi bañaan mēnt bawoon bañaan bajēn, hēnk di Yetu akakun ṅaan najēn ji baka, ahilna ti pkeṭ pi nul aba na *Untaayi Uweek unkaan mnhina mi pkeṭ.

¹⁵ Bañaan babi wo wo ubida wi baka bti ji bakalabuṣ, wi baṭiṅ pkeṭ. Abuuran baka wi akeṭun.

¹⁶ Na manjoonan, mēnt ṅwanjut ṅi ṅi akṭēnkun, aṭēnk ṭēnk babuk *Abraham.

¹⁷ Kē hēnk di awoon kakak ṅaan najēn ji bayiṭul, kahilna kawo *naṣih i baṭenjan anjaan aṅaga abot aji do uko wi Naṣibaṭi ajakun. Akeṭ keṭ Naṣibaṭi ahilna amiir ipekadu yi bañaan biki nul.

¹⁸ Kē jibi ahajun, kē bawuuka ajuban, hēnk di ahiniṅ kaṭēnk biki bakwuukun bapun.

3

Yetu apel Moyit

¹ An bayit naan nanwoon bajint ti kēṣ ki Naṣibaṭi kē adatan, natenan keeri ti Yetu. Naṣibaṭi ayila kē awo *naṣih i baṭenjan, uko mēnt wi wi ṅfiyaarun akuṭ aṭup.

² Ado iko bti yi Naṣibaṭi anṭu'ulun ulemp mēnt ajakulun ado jibi *Moyit adolan iko bti yi Naṣibaṭi aṭu'ulun pdo ti katoh ki nul kanwoon pntaali pi nul.

³ Anniwun katoh adēm apel katoh, kē hēnk di Yetu ataaruṅ na pyeenk mndēm mampelun mi Moyit.

⁴ Katoh kandoli ṅaan ajaan aniw ka, Naṣibaṭi aṣaan aji do iko bti.

⁵ Moyit awo nalempar Naṣibaṭi, ado iko yi Naṣibaṭi aṭu'ulun pdo ti katoh ki nul kanwoon pntaali pi nul, ajukan uko wi Naṣibaṭi akluṅ kadiiman.

⁶ Kē Krittu aṣē wo abuk katoh i Naṣibaṭi aṭuun ti kadun ki ka. Nja ṅṣaan awo katoh mēnt woli ṅmēban akuṭ ahaṭ ti a, alilan ti uko wi ṅhaṭun.

Plipara ppok pṭaṣ uko wi Naṣibaṭi ajakun

⁷ Ukaan kē, jibi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭupun: « *Woli natiink ṅṭa pdiim pi nul,*

8 nawutan kadēnēṭan ṅhaaṣ, jibi bateeman babiṅ ado, adeka kafēṭ unuur wi bakdakulun du *pndiis. »

⁹ Naṣibaṭi aṭiini aji :

« *Du pndiis mēnt, bateeman bado na pten me nḥil pdo uko wi njakun, adakēn, te bawin iko yi nji ndolon*

10 ṅṣubal iṅeen ṅbaakēr.

Ukaan kē nji ndeebaṭēr pntaali mēnt aji :

“Nhaaṣ ṅi baka ṅaji ṅaneeman baka unuur undoli,

baandi pṭaṣēn.”

¹¹ *Uko waṅ ukaan kē mmehna, wi ndeebaṭun, aji :*

“Baankneej nin du dko di nji mbomanun baka aji banoorfēnaan.” »*

¹² An bayit naan, naṭaafaraan alon ti an awo na uhaaṣ uwuṭaan, aṭaṅan pfiyaar adoo low Naṣibaṭi anjaan awul ubida.

¹³ Nabaa wo kaṭēp ṭēp katēntēndēr ṅnuur bti ṅi naktiinkun pdiimul, pekadu dawutna kaguur nin alon ti an adēnēṭen uhaaṣul.

¹⁴ Nwo ti ploolan na *Krittu na manjoonan woli ṅmēban te ubaañṣaani ti mnhaṭ mi ṅbiṅ awoonaan du ujuni.

¹⁵ Jibi ṅṭupanaṅ:

« *Woli natiink ṅṭa pdiim pi nul, nawutan kadēnēṭan ṅhaaṣ, jibi bateeman babiṅ ado, adeka kafēṭ unuur wi bakdakulun.* »*

¹⁶ Na manjoonan in abiiṅ atiink pdiim pi Naṣibaṭi aṣē deka kafēṭ? Mēnt bañaan bti

* 2:8 Kaṅaam 8.5-7. * 2:12 Kaṅaam 22.23. * 2:13 Itayi 8.17. * 2:13 Itayi 8.18. * 3:11 Kaṅaam 95.7-11. * 3:15

Kaṅaam 95.7-8.

bampĕnnuŋ uŋaak wi *Ejiptu kĕ *Moyit awo ŋi kadun ki baka i?

¹⁷ Kĕ bahonŋ biki adeebaŋerunŋ nŋsubal iŋteen nŋbaakĕr ba? Mĕntŋ bambiinŋ ajuban akeŋ du pndiiŋ baka i?

¹⁸ Bahonŋ biki amehniinŋ aji baankneej du dko di abomanuŋ baka babi banoorfĕn ba? Mĕntŋ bambiinŋ apok ptiinka baka i?

¹⁹ Nŋwin bnuura kĕ baambi hil pneej du dko dnoorfĕnaani di nul ŋiki bapok pfiyaar.

4

¹ Kahonŋ mĕntŋ ki Naŋibaŋi abiinŋ ahonŋ aji bahil kaluŋ kaneej du dko di abomanuŋ baka aji banoorfĕnaana kahuma da pa nja. Nawulĕn nŋdo kaŋi keeri alonŋ ŋi an aduka kafet.

² Nŋtiink *Uŋup Ulil Unuura jibi bambiinŋ awo ŋfa du *pndiiŋ batiinkuŋ wa. Kĕ uŋup wi batiinkuŋ uŋĕ wo uunka udooni ŋi baka ŋiki wi batiinkuŋ wa baanfiyaari.

³ Kĕ nja nŋfiyaaruŋ, nŋluŋ kaneej du dko di Naŋibaŋi abomanuŋ nja aji nŋnoorfĕnaani di aŋiiniyaanuŋ ŋi *Ulibra wi nul wi ajakuŋ ŋi uko wi bateem nja :

« *Uko waŋ ukaaŋ kĕ mmehna, wi ndeebaŋuŋ, aji :*

“Baankneej nin du dko di nji mbomanuŋ baka aji banoorfĕnaani.” »*

Kĕ ulemp wi Naŋibaŋi adoluŋ ŋi ppaŋ umundu uŋĕ ba undiimaan.

⁴ Bapiitŋ ŋi dko dlonŋ di *Ulibra wi nul aji : « *Naŋibaŋi anoorfĕn ŋi unuur uŋĕnk paaj na ulonŋ wi adoluŋ ulempul bti aba.* »*

⁵ Dkak akakalĕŋ uko wi Naŋibaŋi aŋupuŋ : « *Baankneej nin du dko di nji mbomanuŋ baka aji banoorfĕnaani.* »*

⁶ Bantiinkuŋ uteek *Uŋup Ulil Unuura mĕntŋ, baanneej du dko mĕntŋ ŋiki babi pok ptiink Naŋibaŋi. Kĕ baŋaanŋ balonŋ baŋĕ hilan te hĕnkuŋ kaneej da.

⁷ Uko waŋ ukaaŋ kĕ Naŋibaŋi abi ŋo ajon, ado unuur uhalu undu'aniinŋ « *nŋa* » wi aŋĕpnuŋ ŋi mntum mi *Dayiŋ, aŋup nŋŋup nŋi ndoonŋ abi ŋupan aji :

« *Woli natiink nŋa pdiim pi nul, nawutan kadĕnĕŋan nŋaaŋ.* »*

⁸ Woli Yotuwa* ado lah bateem nja kĕ banoorfĕn na manjoonan, Naŋibaŋi aankŋiiniyaan unuur ulonŋ.

⁹ Pntaali pi Naŋibaŋi paduka keeri unuur ulonŋ wi pnoorfĕnŋ ji wi nul.

¹⁰ Naanŋ anneejuŋ du dko di Naŋibaŋi abomanuŋ pa pnoorfĕn, aji noorfĕn noorfĕn ulemp wi adoluŋ jibi Naŋibaŋi anoorfĕnuŋ ŋi ulemp wi adoluŋ.

¹¹ Nawulĕn nŋtaman keeri nŋneej du dko di pnoorfĕn mĕntŋ, nin naanŋ alonŋ ŋi nja awutna

kawo aanneej da, wi akpokunŋ ptiink Naŋibaŋi ji bateem nja.

¹² Na manjoonan, Uŋup wi Naŋibaŋi uwo ujeb, uka mnhina, abot ajul apel kakej ki nŋde nŋtĕb. Uko wi aŋupuŋ wuŋ uji ufal te kadoo ban du uhaaŋ na uŋal meeŋ, kaneej te du dko di imoh iyitiiraanuŋ na du imoh meeŋ ; uji uten iko yi naanŋ najĕn aŋaluŋ na yi aŋaluŋ du uhaaŋsul.

¹³ Nin naanŋ aanhil kamena Naŋibaŋi, iko bti iji ipĕn kawinana ŋi kĕŋ ki nul ; ul i nŋwoonŋ kaŋup uko wi nŋdoonŋ.

Krittu naŋih i baŋejan naweek i nja

¹⁴ Name kĕ nŋka *naŋih i baŋejan naweek anyaanŋ te du baŋi : ul awoonŋ Yetu, Abuk Naŋibaŋi. Ukaaŋ kĕ nŋwo kamĕban kaliintŋ ŋi uko wi nŋjakuŋ aji nŋfiyaari.

¹⁵ Naŋih i baŋejan naweek i nŋkaaŋ aji miir nja ŋi pbiinaŋ pi nja ŋiki bawuuka ajuban ŋi iko bti jibi bawuukuŋ nja nŋjuban kĕ aambaanŋ kajubanaara.

¹⁶ Nawulĕn keeri nŋnŋoŋ na mntĕnŋ Naŋibaŋi anwoonŋ ajug bnuura, ahilna aŋaga nja nŋkuŋ nŋyeenk bnuura, kahilna kaŋĕnkana ŋi wal wi nŋknumiinŋ.

5

¹ *Naŋih i baŋejan andoli aji datana ŋi ptoof pi baŋaanŋ, ulemp wi nul uwo pdo kaŋoor baka ŋi kadun ki Naŋibaŋi, aji ŋen kabot kadoo iŋejanŋ pa ipekadu yi baka.

² Ul ŋi uleful atum dko di abiinkniinŋ, ukaaŋ kĕ aji hinan pmiir banwoonŋ baam-mee aŋĕ neem.

³ Kĕ wi ajaanŋ abiiina ul ŋi uleful, awo i kadoo iŋejanŋ, Naŋibaŋi ahilna apĕnan ipekadu yi nul na yi baŋaanŋ bti.

⁴ Nin naanŋ aanhil kanaŋa kaji awo naŋih i baŋejan, Naŋibaŋi ajaanŋ adu'awo naŋih i baŋejan jibi abiinŋ adu *Aaron.

⁵ *Krittu kak aannaŋa naŋa aji ul awo *naŋih i baŋejan : ayeenkna pa du Naŋibaŋi anjakuluŋ ŋi *Ulibra wi nul :

« *Iwi iwoonŋ Abuk naan, nŋa di dŋup aji dwo ŋaaŋ* ».

⁶ Hĕnk di di ajakuŋ kak aji :

« *Iwo naŋejan te mnŋo ji* »*Melkitedek. »*

⁷ Wal wi *Krittu awoonŋ naanŋ najĕn ŋi mboŋ, aŋehan akuŋ akoŋot na idiim iweek na mnkuul Naŋibaŋi anhinanuŋ kabuurana pkeŋ. Kĕ atiinka ŋiki aji ŋaŋa bnuura.

⁸ Ajuk ŋi iko bti yi ahajuŋ uko unwoonŋ pdo katiink Naŋibaŋi, te adoo wo Abukul.

⁹ Abaaŋĕŋ ulemp wi nul ŋi mboŋ, ahil hĕnkuŋ kabuuran te mnŋo baŋaanŋ bti ban-jaanŋ batiinka.

¹⁰ Na manjoonan, Naŋibaŋi adu'uluŋ kĕ awo *naŋih i baŋejanŋ ji Melkitedek.

* 4:3 Kaŋaam 95.11. * 4:4 Ujuni 2.2. * 4:5 Kaŋaam 95.11. * 4:7 Kaŋaam 95.7-8. * 4:8 ŋi ugrek katim ki Yotuwa kanaam katiinkare na ki Yetu. Natenanŋ ŋi Pleŋan 31.7; Yotuwa 21.44; 22.4; 23.1 * 5:5 Kaŋaam 2.7. * 5:6 Kaŋaam 110.4.

Plipara ppën ti pfiyaar

¹¹ Nka iko itum yi pŋup ŋi uko mēnt kē ikak atam ppibanan ŋiki naanji natar ŋi pyikrēn.

¹² Nado bi wo wo lah kawo bajukan undi-imaan ašē huma nnuma bajukanan iko iteek ŋi uko wi Našibaŋi : nahum nnuma mntow, naando bi hilan pde pde pantamuŋ.

¹³ Kē ŋaaj anhumuŋ ŋi mntow, aanji me uŋup unjaaj ujukan uko unwoonj utool ŋi kēš ki Našibaŋi : awo napoŋ nampoŋi.

¹⁴ Kē pde pantamuŋ pašē wo pi baweek, baji baŋepna ŋi iko yi bawinuŋ kahilna ka- paŋtēš bnuura na buŋaan.

6

¹ Hēnk keeri, nawulēn ŋduk pjukan pteek ŋi uko wi *Krittu, ŋya du pjukan panwoonj pi banliintuŋ ŋi pfiyaar. Nēnkak akak ŋi pjukan pteek mēnt, panwoonj pi pwut pdo iko inkŋijuŋ pkeŋ, pi pfiyaar Našibaŋi,

² pi pjukan ŋi uko wi batitmu*, pi ppaf iŋen, pi pnaŋa ŋi pkeŋ na pi pwayēš pbaaŋšaani.

³ Uko mēnt wi wi ŋkdoluŋ, ulille Našibaŋi.

⁴ Na manjoonan, bambiij ayeenk bjeehi bi Našibaŋi, ayeenk uŋen unwoonuŋ du baŋi, ayeenk *Uhaaš wi nul,

⁵ awin jibi uŋup wi nul unuuri, awin mn- hina mi pših pi Našibaŋi pankmbiij,

⁶ ašē duk bgah, ŋaaj aanhil nin kado baka baŋelēš ŋbida ŋi baka, bakak bafiyaar : bawo wo ŋi bakak apaŋ Abuk Našibaŋi ŋi krut, akowandēna ŋi kadun ki baŋaanj.

⁷ Na manjoonan, woli mboš mi ušubal ujaaj ušubar wal undoli manbuk ŋdeey ŋannuuriij pa biki bajaaraduŋ ŋa, Našibaŋi aji wul mboš mēnt bnuura.

⁸ Kē maŋsale buk iyiw na umbiilu, manji manwaanj udooni, kakak i pbi kafēpana, manji mambi baaŋšaani ŋi pŋēr.

⁹ An banoh naan biki nŋaluŋ maakan, woli ŋdoo ŋiini har na an, ŋme bnuura kē nawo ŋi bgah bnuura banjaaj baŋij mbuur.

¹⁰ Našibaŋi awo natool, aankŋilma ulemp wi nan na uŋal wi naŋaluluŋ, adiiiman wa, wi nabiij aŋenk baŋaanj biki nul abot aŋenkaara ŋenk baka te nŋa.

¹¹ Kē ŋšē ŋal andoli ŋi an aji mēban kali- int te ubaaŋšaani, uko wi nahaŋuŋ uhilna udolana bti.

¹² Hēnk, nawutan kašabēr, naŋēpan ŋēp nawo ji bantamanuŋ ŋi pfiyaar te adoo yeenk uko wi Našibaŋi ahoŋuŋ.

Uko wi Našibaŋi ahoŋuŋ

¹³ Wi Našibaŋi akhoŋuŋ Abraham, aanka ampeluli i ahilunj kamehna ŋi kadunul, ukaaj kē amehna ŋi bkowul

¹⁴ aji : « Dmehna aji dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpēnuŋ ŋi iwi paŋam. »*

¹⁵ Kē Abraham aŋo amiir ayeenk uko wi Našibaŋi ahoŋuluŋ.

¹⁶ Na manjoonan, baŋaanj bajēn baji bamehna ŋi ampeluŋ baka, kē pmehna mēnt paji padiiman kē uko wi ŋaaj aŋupunj ujoonani kašē ba bŋup.

¹⁷ Hēnk di Našibaŋi, wi aŋaluŋ pdiiman banwoonj i kayeenk iko yi ahoŋuŋ kē uko wi ajakuŋ aji ado wa, amehnaa.

¹⁸ Našibaŋi aanhil kaŋup uko unwoonj uun- joonan, ukaaj kē uko wi ahoŋuŋ amehna uunhil kaŋelēš. Hēnk, nja ŋŋiij aya du Našibaŋi ŋwo na mntēj mnweek kahilna kay- eenk uko wi ŋhaŋuŋ unkmbiij.

¹⁹ Mnhaŋ mēnt manwo uko unŋijanuŋ ubida wi nja, manji mando nja ŋneej kaŋēp blaaiŋ bweek bantaanuŋ na *dko dymanaan maakan, di Našibaŋi awoonj.

²⁰ Yetu aneej nja da uteek, ahilna pŋenk nja, akak naših i baŋejan te mnto ji *Melkitedek.

7*Melkitedek naših i baŋejan*

¹ *Melkitedek mēnt, abiij awo naših i ubeeka wi Falem akuŋ awo naŋejan i Našibaŋi *Andēmuŋ Maakan. Wi Abraham awoonj ugut wi afiŋnuŋ baših baloŋ, Melkitedek aya akita aŋehan Našibaŋi awula bnuura.

² Wal mēnt Abraham awula kafah kaŋenk iŋeen ŋi iko yi ahehuŋ du baših mēnt. Katim ki Melkitedek kawoonj « naših natool »; akak awo naših i Falem, uwoonj « naših i mnjeeh. »

³ ŋi *Ulibra wi Našibaŋi baanŋiiniyaan ašin, kē baanŋiiniyaan anin, baankak aŋiiniyaan ba- teem na unuur wi abukiij, na wi akeŋuŋ. Awo naŋejan te mnto ji Abuk Našibaŋi.*

⁴ Natenan jibi Melkitedek awo i ŋaaj naweek : *Abraham ateen nja adoo wula kafah kaŋenk iŋeen ki iko yi atehnuŋ du ugut.

⁵ Kē *Bgah bi Moyit bašē jakun kē bi- inŋ babuk *Lewi banwoonj baŋejan, baŋaanj bawo kawul baka kafah kaŋenk iŋeen ki uko wi bakaanj, te bakaanj mēntan, bawo bayiŋ baka, bawo bukai bti biki pntaali pi Abra- ham.

⁶ Kē ul Melkitedek, anwoonj aando wo wo i pntaali pi Lewi, ašē yeenkna ŋi Abraham kafah kaŋenk iŋeen ki iko yi atehnuŋ du ugut, aŋehan Našibaŋi awul bnuura Abraham an- woonj ŋaaj i Našibaŋi ahoŋuŋ.

⁷ Kē ŋaaj anjaaj aŋehan Našibaŋi awul bnuura, ašaaj apel i bawuluŋ bnuura, baŋaanj bti bame uko mēnt.

⁸ Babuk Lewi banjaaj bayeenk kafah kaŋenk iŋeen bawo baŋaanj bajēn bankkeŋuŋ kē *Ulibra wi Našibaŋi ušē piit aji Melkitedek awohaara wo najeb.

* 6:2 Batitmu : Ulome baŋiiniyaan ŋi baŋow bi bayuday na batitmu bi Yowan na bi Krittu. ✪ 6:14 Ujuni 22.16-17. ✪ 7:3 Natenan ŋi Ujuni 14.18-20.

9 Ké nĥinan kaji : wi babuk Lewi bajaan bayeenk kafah kaţénk iĥeen, Lewi alukaara luk kafah mēnt wi Abraham alukun Melkitedek.

10 Na manjoonan Lewi aando bi buka, ašé woha da ţi Abraham ateam wal wi Melkitedek ayaan akita.

11 Ţi bgah bi Naşibaţi awulun biki *Itrayel, biki pntaali pi *Lewi biki bawoon kajey bawo baţenjan biki Naşibaţi ; bawo baţenjan ji *Aaron. Ké pwo baţenjan pi baka paşé bi wo paankéşi ; woli pakéş lah, hum di di bakaan anuma naţenjan alon kak ji *Melkitedek?

12 Ké wi pjoş naţenjan pi nţa papaţun na pi tfa, bgah kak baţéléşa.

13 Naţenjan nahalu i baktiiniyaanun ţi awoon Ajugun. Ul awo i pntaali pmpaţi, ké ţi pntaali mēnt, nin alon aambaan kawoha naţenjan i Naşibaţi.

14 Baĥaanj bti bame ké Ajugun apēnna ţi pntaali pi *Yuda, ké *Moyit ašé wo aanĥiiniyaan pntaali mēnt wi aktiiniyaanun uko wi baţenjan.

15 Ké uko uşé ujint ĥenkun bnuura : naţenjan alon abii, ašé wo ji *Melkitedek.

16 Aanyeenkna ţi bateem pwo naţenjan jibi upiitaniin ţi *Bgah bi Moyit, ayeenkna pa ţi mnĥina mi nul mi awatnun pkeţ.

17 Na manjoonan, upiitana ţi *Ulibra wi Naşibaţi aji :

« *Iwo naţenjan te mnţo ji Melkitedek**. »

18 Ké bgah bteek başé bi kak abiişna akuţ awaan udooni ţi uko wi iţenjan, ukaan ké Naşibaţi apēnan ba.

19 Na manjoonan, *Bgah bi Moyit baando nin ťnaan ké ajint ţi kéş ki Naşibaţi. Ké Naşibaţi ašé wul nja mnĥat mannuurnaaniin, ţi mun mēnt mi mi nĥĥēpnun kaĥoga.

20 Naşibaţi amehnaa wi adatuţ Yetu Ajugun aji awo naţenjan. Aamehnaa wi bandukiin bakakuţ baţenjan.

21 Aa, Naşibaţi amehnaa wi adolonj ké Yetu awo naţenjan aji :

« *Nji Ajugan, dmehnaa,*

mēnkkak ţi utup wi naan :

“*Iwi, iwo naţenjan te mnţo.*” *»

22 Uko mēnt ukaan ké Yetu awo ankdolonj nja ťwo ţi bhonjar bannuurnaaniin.

23 Uka uko ulonj kak : baţenjan bandukiin babi tum ţiki pkeţ paneenan baka bawo baţenjan te mnţo.

24 Ké Yetu ašé wo na ubida wi mnţo ukaan ké awo naţenjan te mnţo.

25 Uko wanj ukaan ké ahilan kabuuran te mnţo banjaan baţéna ţi a kaĥog Naşibaţi. Awo najeb te mnţo awo ţi pĥehandēr baka Naşibaţi.

26 Yetu awoonj keeri *naşih i baţenjan i nĥumiin. Ayimani, aanjuban nin, ajint ţi kéş

ki Naşibaţi, apēn ţi bado buţaan adeenana du baţi duuţ.

27 Aannuma pdo kado iţenjan na ťnuur ji başih biki baţenjan bandukiin banjaan bado ya kapēnanaan ipekadu yi baka na yi baĥaanj bti. Awul uleeful ké uwo bţenjan bankéşun.

28 *Bgah bi Moyit babi do baĥaanj bajēn banjaan babiişna ké bawo başih biki baţenjan. Ké kamehna ki Naşibaţi kambiin ţi kafet ki bgah kaşé do Abukul andolonj iko bti yi aţu'ulun pdo ké awo naşih i baţenjan te mnţo.

8

Bhonjar bhalu

1 Na manjoonan, uko unkaanun udooni ţi uko wi nĥĥupun uwoonj: ťka *naşih i baţenjan anyaan aţo du baţi du kaĥen kadeenu ki pţij pi pşih pi Naşibaţi.

2 Aji ţenjan du dko dyimanaan, dawoonj *kaloona ki bayiti na manjoonan, ki iĥen yi ťnaan najēn iwoonj iintari, Naşibaţi Ajugun atarunj ka.

3 *Naşih i baţenjan andoli baţoorana ťooran ado kado uten na iţenjan ; ukaan ké *Krittu kak awo kaka uko ulonj wi aktēnunj.

4 Woli awo lah ţi mboş, aando wo wo naţenjan : balonj bawo da banknţenjanun jibi *Bgah bi Moyit bajakuţ.

5 Ké iţenjan yi baţenjan mēnt bajaan bado işé ţu kanaam na inkdolanin du baţi, iwo wo ji ulimēnt wi ya. Na manjoonan, wi Moyit abiiin awo i pboman *kaloona ki bayiti, Naşibaţi aji na a : « *Tenan, ido ka bti kanaam na uko wi ndimaniin du pnkun pi Finayi.* »*

6 Krittu ul, Naşibaţi aţu'a ulemp undēmunj apel wi başih biki baţenjan bandukiin, Naşibaţi aţéna ţi a ado bhonjar bannuurnaaniin, wi ahoonj iko innuurnaaniin.

7 Woli bhonjar bteek* baanka lah dko di babiişni, Naşibaţi aanknuma pdo btēbantēn.

8 Ké Naşibaţi ašé ťoman na pntaali pi nul aji :

« *Nji Ajugan dji :*

ťnuur ťlonj ťabi ťi nji kalunj kado bhonjar bhalu, bhonjar bhalu na baĥaanj biki Itrayel na biki Yuda.

9 *Bhonjar mēnt baankwo ji bi ndolonj na ba-teem baka*

unuur wi mpēnanunj baka du utaak wi Ejiptu.

Baambi ťjan bhonjar bi naan, ukaan ké nji kak nwutan baka.

10 *Nji Ajugan dkak aĥiini aji :*

woli ťnuur mēnt ťaţēpi bhonjar bi nji kalunj kado na pntaali pi *Itrayel bii bi :

dlunj kapiit bgah bi naan ţi uşal wi baka

* 7:17 Kaĥaam 110.4. * 7:21 Kaĥaam 110.4. * 8:5 Ppēn 25.40. * 8:7 Bhonjar bteek : Baţiiniyaan ţi bhonjar bteek, bi badolonj du pnkun pi Finayi. Natanen ţi Pti 24.3-8.

*dluŋ kapiit ba ʈi ŋhaaş ŋi baka,
dluŋ kawo Naşibaʈi i baka,
kê bakluŋ kawo pntaali pi naan.*

11 *Wal mēnt, nin aloŋ aankak anaʈa kaji
ajukan akinʈul kēme ayiʈul
kaji na a: "Meen Ajugun!"*

*Baŋaŋ bti baluŋ kame'ēn,
du anwoonuŋ nampoʈi te du anwoonuŋ
naweek.*

12 *Dluŋ kamiir baka pjuban pi baka,
mēnkak aleş nin ipekadu yi badoluŋ. »**

13 *Wi Naşibaʈi aʈiiniyaanuŋ bhoŋar bhalu,
ado bjon kê bakak awaaŋ udooni. Kê uko
unjonuŋ akak aʈaf, uji uban ʈi pba.*

9

Idolade yi bhoŋar bteek

1 *Bhoŋar bteek babi ka idolade ʈi pdo
Naşibaʈi bteŋan abot awo na dko dyimanaan
ʈi mboş.*

2 *Hēnk, batan kaloona kalon kanwoon na
ŋmbaŋ ŋtēb. ʈi umbaŋ uteek wi kaloona
mēnt wi bajaŋ badu *dko dyimanaan, uka
da ŋkaniya na umeesa wi bapafuŋ ipoom yi
baʈenuŋ Naşibaʈi.*

3 *Kê du kafet ki blaaŋ uka da umbaŋ
utēbantēn wi bajaŋ badu *dko dyimanaan
maakan.*

4 *Wuŋ mēntan uwo na *bliit bi mngur
bi uwuuru, banjaŋ batērna mnkulan, na
umaala unwoon bti wi uwuuru wi baʈuŋ
pʈukar pi uwuuru panhaknuŋ pde pi *Yawe
Nawat Kabuka awuluŋ babuk *Itrayel du
*pndiis, pde mēnt baji badu pa *Mana*.
Pmul pi *Aaron pandukiŋ aʈeēn hēnkun
pawo da kak, na klaak kanfejuŋ apiitna
Bgah bi Moyit.

5 *Kê ʈi umaala mēnt duuʈ başē ʈu iko in-
fejuŋ innaamuŋ na ŋwanjuʈ ŋi bajaŋ bado
kerubim ŋanjaŋ ŋadiiman kê Naşibaʈi awo
da. Ibaaklu yi ŋa iji ido blifi ʈi dko di bajaŋ
batulna pŋaak ppēnanaan ipekadu. Mēnt wal
wi pʈiiniyaan iko mēnt bti kajinʈan bnuura
wii wi.*

6 *Wi iko mēnt bti ibomaniŋ hēnk, baʈeŋan
baji banej unuur indoli du umbaŋ uteek
wi kaloona kado ulemp wi baka.*

7 *Kê *naşih i baʈeŋan taŋ ajaan aneŋ ʈi
utēbantēn; aji neŋ da uyaaş uloolan taŋ ʈi
uşubal. Aji ʈij da pŋaak pi ŋko ŋi bafinaruŋ
Naşibaʈi aʈen pa ppēnanaan ipekadu yi nul na
yi baŋaŋ bti.*

8 **Uhaaş wi Naşibaʈi udiiman bnuura ʈuŋ
uko mēnt kê bgah bneejni du *dko dyi-
manaan maakan baanji bahaabşa, woli dko
dyimanaan danwoon ʈi mboş dawohaara
wo da.*

9 *Uko mēnt bti uwo uhoŋ wi wal wi ŋwoon
wi nʈa. Uwoon kê uʈen na iʈeŋan indolaniŋ*

iinhiil kado uhaaş wi ŋaŋ andoluŋ ya ujint
ʈi kēs ki Naşibaʈi.

10 *Iwo idolade taŋ ʈi uko wi pde, pdaan, na
baŋow, yi Naşibaʈi aʈuun baŋaŋ pdo te wal
wi akdoluŋ iko bti ikak ihalu.*

Uko wi Krittu adoluŋ kabuuranaan nja

11 *Kê *Krittu aşē pēn awinana ji *naşih
i baʈeŋan andoluŋ iko inuura yi Naşibaʈi
abomanuŋ nja kê iwinanaa; aneŋ du
kaloona kanwoonuŋ kaweeek, kanwoonuŋ
kayimanaan. Kaloona mēnt kaambo-
manaan iŋen yi baŋaŋ bajēn, kaanwo ki
umundu umpaŋaniŋ wi.*

12 *Abi neŋ neŋ byaaş bloolan du *dko
dyimanaan, aantul da pŋaak pi ŋpi ŋkaş na
pi ŋgit ŋkaş: pŋaak pi nul pi pi atuluŋ abu-
ranaan nja te mnto.*

13 *Na manjoonan, woli pŋaak pi ŋpi
ŋkaş na pi ŋgit ŋkaş na ufob umpēnuŋ ʈi
ŋgit ŋantēruŋ yi bajaŋ bajeeş ʈi baŋaŋ
banʈopuŋ iji ijinʈan ŋleef ŋi baka,*

14 *hum di di pŋaak pi Krittu pawoon
paankjinʈan ŋhaaş ŋi nja kapēnan iko iwaan
udooni injaŋ itij pkeʈ ŋhilna ŋdo kalempar
Naşibaʈi anwoon najeb? Ul Krittu awo i
mnto ukaŋ kê bteŋan bi adoluŋ wi awuluŋ
uleeful Naşibaʈi kê balila.*

Bhoŋar bhalu

15 *Uko unkaŋ kê Naşibaʈi aʈēpna ʈi *Krittu
ankeʈuŋ alukna pjuban pi baŋaŋ badoluŋ,
wi bawoon ʈi bhoŋar bteek, uwo kê baŋaŋ
biki Naşibaʈi adatuŋ bahil kaduka te mnto
na iko inuura yi ahoŋuŋ baka. Hēnk ado
bhoŋar bhalu.*

16 *Woli baʈiiniyaan pduka na iko, uji wo
kameeʈana kê ŋaŋ akeʈi.*

17 *Phiiŋ paji pataŋ wal wi pkeʈ pawoon,
ŋaŋ aanhiil kahiiŋ ŋaŋ anwoon najeb.*

18 *Hēnk, bhoŋar bteek bajunna pŋaak.*

19 *Wi *Moyit aʈupuŋ ʈi kadun ki baŋaŋ
bti iko bti yi bgah baʈuŋ baka pdo, wi wi
ajejuŋ pŋaak pi ŋgit ŋkaş na pi ŋpi ŋkaş na
meel na ptal pjeenkal na kanaŋ ki bko bi
bajaŋ bado *hitop ki atoopuŋ ʈuŋ pŋaak na
meel alēt ʈi ulibra wi bgah na ʈi baŋaŋ bti,*

20 *aşē ji: « Pi pawoon pŋaak pankʈeŋanaanuŋ
bhoŋar bi Naşibaʈi adoluŋ na an aji namēban
ba. »**

21 *Hēnk kak di di alētun pŋaak ʈi kaloona
na ʈi iko bti yi bajaŋ baʈeŋanaan Naşibaʈi.*

22 *ʈi bgah, pŋaak pajaŋ pajinʈan iko bti;
woli paantuli, ipekadu iinji ipēn.*

23 *Woli bawo i kajinʈan iko innaamuŋ yi
baʈi, inwoon du baʈi iwo i keeri kajinʈan na
iʈeŋan innuurnaaniŋ.*

24 *Na manjoonan, mēnt ʈi *dko dyi-
manaan dambomanuŋ na iŋen yi baŋaŋ
bajēn, danʈuŋ kanaam di manjoonan, di di*

* 8:12 Yeremiya 31.31-34.

* 9:4 Natenan ʈi Ppēn 16.13-15,31.

* 9:20 Ppēn 24.8.

*Krittū aneejuṅ. Aneej neej du baṭi kahilna kanaṭ ṭi kadun ki Naṣibaṭi kayenan nja.

²⁵ Aanneej neej pdo kawul uleef uṣubal undoli jibi *naṣih i baṭenan ajaan aneej du dko dyimanaan kaṣe wul pṅaak panwoon paanwo pi nul.

²⁶ Woli ado lah han, ahaj njaas ṅtum du upaṣa umundu te hēnkunṅ. Na manjoonan, ṭi ṅnuur ṅbaaṅṣaani ṅi ṅwoonṅ ṅi apēn kawinana uyaas uloolan kabaana na pekadu wi awulun uleeful kē uwo bṭenan.

²⁷ Baṅaan bajēn baji bakeṭ uyaas uloolan, Naṣibaṭi kawayēṣ baka.

²⁸ Kē hēnk kak di di Krittū awulun uleeful byaas bloolan, Naṣibaṭi apēnanaan ipekadu yi baṅaan baṭum. Aluṅ kapēn kawinana uyaas utēbantēn, aankbi bi ppēnan ipekadu yi baṅaan, abi bi pbuuran te mṅṅo bankyoonkunṅ ubi wi nul.

10

Krittū aba na iṭenan ijon

¹*Bgah bi Moyit baanyuuj iko bti na manjoonan, bawo wo ṭaṅ ulimēnt wi iko inuura inkluṅ kawulana faan. Bgah mēnt baji bhepar bado kadoha do uṣubal undoli iṭenan innaamunṅ. Uko mēnt udiiman kē baanhil kajinṅan piṣ bankṅoṅun Naṣibaṭi.

²Woli banjaan bado Naṣibaṭi iṭenan bakak lah ajinṅ mndani, baankak aṣal kē bawo na pekadu, baṭaan pdo kado iṭenan.

³Babaa ṭēp ṭēp aji bado uṣubal undoli iṭenan, kē uko mēnt uji uleṣan baka ipekadu.

⁴Na manjoonan pṅaak pi ṅṅit ṅkaṣ na pi ṅpi ṅkaṣ paanhil nin kapēnan ipekadu.

⁵Ukaṅ kē wal wi abiiṅ awo i pbi ṭi umundu, *Krittū aji na Naṣibaṭi :

« *Iinjal bafinṅaru ṅko
kē iinjal baṭenu iko ilon
aṣe wulēn uleef wi ṅaan najēn ;*

⁶ṅko ṅantēradiiṅ iinji klilandēr ṅa,
iṭenan ppēnanaan ipekadu, iinji klilandēr
ya

⁷Wal mēnt dji : “*Iwi Naṣibaṭi, ṅji wi : dbi pdo
uko wi inaluṅ,
jibi upiṭaniṅ ṭi uko wi naan ṭi *Ulibra wi
nu.*” »[✧]

⁸Hēnk, *Krittū adunna aji ṭi : *ṅko ṅantēradiiṅ
iinji klilandēr ṅa, iṭenan ppēnanaan ipekadu
iinji klilandēr ya, kē bgah baṣe ji kē baṅaan
bawo i pdo iṭenan mēnt.*

⁹Akak aji : *ṅji wi : dbi pdo uko wi inaluṅ.*
Hēnk aba na iṭenan ijon aṭij bi nul.

¹⁰Ado keeri uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ, awul uleeful byaas bloolan, kē hēnk di ṅjinṅunṅ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi te mṅṅo.

¹¹Naṭenan andoli aji naṭa na ṅnuur kalem-par Naṣibaṭi, aji do njaas ṅtum iṭenan, kē yun

mēntan iṣe wo iinji ipēnan nin pekadu di baṅaanṅ.

¹²Kē *Krittū aṣe do bṭenan bloolan banwoon bi mṅṅo, wi wi aṣaan aya aṭo ṭi kaṅen kadeenu ki Naṣibaṭi.

¹³Hēnkunṅ aṭoo ayoonk Naṣibaṭi *aṭu
baṣooradul ṭi ihoṭul uṭeeh.*[✧]

¹⁴ṭi bṭenan bloolan ado kē baṅaanṅ biki aṭijunṅ Naṣibaṭi kē bawo bajinṅ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi te mṅṅo.

¹⁵Uko mēnt wi wi *Uhaas wi Naṣibaṭi uyu-ujunṅ nja kē ujoonani wi ujakuṅ aji :

¹⁶« *ṅji Ajugan ṭiṅni aji :
woli ṅnuur mēnt ṅaṭēpi
bhoṅar bi ṅji kaluṅ kado na pntaali pi
Itrayel bii bi :

*dluṅ kapiit bgah bi naan ṭi ṅhaas ṅi baka,
dluṅ kapiit ba ṭi uṣal wi baka,*

¹⁷*dluṅ kamiir baka ipekadu yi baka,
mēnkak aleṣ nin pjuban pi bajubanuṅ.* »[✧]

¹⁸Wi Naṣibaṭi amiirunṅ keeri ipekadu, ṅaan aankak anuma pdo iṭenan kapēnanaan ipekadu.

Nawulēn ṅṅog Naṣibaṭi

¹⁹An bayiṅ naan, hēnkunṅ keeri ṅme bnuura kē pṅaak pi Yetu pantuliṅ pado kē ṅhil kaneej du *dko dyimanaan maakan,

²⁰ahaabēṣ nja bgah bnuura banjaan bawul ubida, banṭepunṅ blaafi bweek banwoonṅ ṭi kadun ki dko dyimanaan maakan, banwoonṅ uleef wi nul.

²¹ṅkak aka *naṣih i baṭenan naweeṣ i Naṣibaṭi aṭuunṅ ṭi kadun ki katoh ki nul.

²²Nawulēn keeri ṅṅog Naṣibaṭi na uhaas ujinṅ, na pfiyaar panjoonanunṅ, na uhaas, wi Yetu ajinṅanunṅ na pṅaakul, na uleef wi baṅowunṅ na meel mṅjinṅ apēnan iko iṭop bti.

²³Nawulēn ṅmēban ṅliint ṭi uko wi ṅhaṭunṅ akuṭ aṭup. Na manjoonan, ṅme kē Naṣibaṭi aji do uko wi ahoṅunṅ.

²⁴Andoli ṭi nja adoon kaṭaaf atēntul, ṅhilna ṅtēntēndēr ṭi bjalad na pdo iko inuura.

²⁵Baṅaan balon baṭaal pwo baankmaar byit bi banfiyaarunṅ *Krittū, kē uko mēnt uṣe wo uunuura ; ṅbaa wo kaṭēp ṭēp katēntēndēr, wi nadoonṅ ame kē unuur wi ubi wi Krittū uṅogi.

²⁶Na manjoonan, wi ṅmeenṅ uko unwoon manjoonan, woli ulil nja kē ṅdinan aji ṅduka ṭi pjuban, uunkak aka bṭenan banhilunṅ ppēnan ipekadu.

²⁷Wal mēnt, ṅduka duka ayoonk na palēnk pwayēṣ pi Naṣibaṭi na bdoos bjeenkak bankluṅ katēr bampokunṅ pṭaṣa.

²⁸Woli ṅaan apok pṭaṣ *Bgah bi Moyit, kē baṅaanṅ batēb kēme bawajanṅ baṭup aji ajubani, baankṅagi'a, baji bafinṅa[✧].

²⁹Naṣalan keeri uko unkdolunṅ anṣoorunṅ Abuk Naṣibaṭi, anṅunṅ pṅaak pi bhoṅar pi

aṭēpnuṅ awo najinṭ uko undaayanaan abot akar *Uhaaş wi Naşibaṭi unwoon ukumpēs wi bnuura. Nahinan kanuṅ jibi kakob ki uṅ mēnṭan kakyibani.

³⁰ Na manjoonan ṅme anṭiiniṅ aji : « *Nji dluj kalukanan, nji dluj katuuman.* » Akak aji : « *Nji Ajugan dluj kawayēs pntaali pi naan.* »[☆]

³¹ Naşibaṭi anwoon najeb amob le ṅnaaṅ, uṅ mēnṭan aji wuṭan maakan.

³² Naleşan uko undolanṅ du ujuni wi nayeekunṅ bjeehi bi Naşibaṭi. Tuṅ ṅwal mēnṭ nawin mnhaj mnweek aşē mēban aliint.

³³ Babi karan ṅwal ṅloṅ ahajanan kē nawo bten bi baṅaaṅ, kē ṅwal ṅloṅ naṭok na ban-hajuṅ haṅ.

³⁴ Nabi ṅaga biki bawatuṅ ukalabuş abot alilan ṭi uko wi batehuṅ bka bi nan, wi nameeṅ kē naka bka bannuuranaaniṅ banwoon baankba nin.

³⁵ Nawutan keeri kaṭaaṅan phaṭ ṭiki mn-haṭ mēnṭ mankaaṅ kē nakyeenk katuum kawee.

³⁶ Nawo kataman kahilna kado kado uko wi Naşibaṭi aṅaluṅ, hēnk nayeenk uko wi ahoṅuṅ.

³⁷ Na manjoonan upiitana ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi aji :

« *Uduka ṅwal ṅntiinku, ṅntiinku ntiinku, anwoon i pbi aşē bi, aankjon.* »[☆]

³⁸ « *Nji Naşibaṭi, dluj kawul ubida anwoon natool ṭi kēs ki naan ṭiki afiyaari.*

Kē woli alon adekēn kafet, mēnkilandēra.

»[☆]

³⁹ Kē nja, ṅenwo ṭi bankdekuluṅ kafet, kaneem ; ṅwo ṭi banfiyaaruṅ awo ṭi bgah bi mbuur.

11

Pfiyaar pi baṅaaṅ biki tfa

¹ Woli ṅfiyaar Naşibaṭi, ṅji ṅme na manjoonan kē ṅluṅ kayeenk uko wi ṅhaṭuṅ, ṅme bnuura kē iko yi ṅwoon ṅṅenwini, iwoo abot ajoonan.

² Pfiyaar pakaan kē bateem nja babi winana bnuura ṭi kēs ki Naşibaṭi.

³ Kē pfiyaar pi nja pakaan kē ṅnyikrēn kē Uṭup wi Naşibaṭi upaşuṅ umundu, hēnk di di iko yi ṅjaan ṅwin ipēnnuṅ ṭi iko inwoon iinwinanaa.

⁴ ṭi pfiyaar pi nul, *Abel awul Naşibaṭi bṭeṅan bannuuriṅ apel bi *Kayin. Pfiyaar mēnṭ pakaan kē awo natool ṭi kēs ki Naşibaṭi, Naşibaṭi ṭi uleeful adinan ayeenk uṭen wi nul ; kē pul pakaan kē baktiiniyaan uko wi nul wi adoṅ aket[☆].

⁵ Pfiyaar pakaan kē *Henok aya du Naşibaṭi bē aantēpna ṭi pkeṭ ; nin alon aankak awina win, Naşibaṭi adeenuluṅ aṅoṭ du a. Upiitana ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi aji Henok ado bi lilaara lil ji abi ado kadeeṅa.

⁶ Kē nin alon aşē wo aanhil kalil Naşibaṭi bē aanfiyaara. Na manjoonan, ṅnaaṅ anknogunṅ Naşibaṭi aji wo kafiyaar kē awoo abot aji tuum banjaanṅ bala'a.[☆]

⁷ Pfiyaar pakaan kē *Nowe atiink uko wi Naşibaṭi aṭupuluṅ unwoon uundo bi winana. Amēban bnuura uko wi Naşibaṭi ajakuṅ, aboman upuur abuuranaan biki katohul bti. Pfiyaar mēnṭ pakaan kē adiiman kē umundu uduknaanaa, aṭēpna ṭi pa, awo natool ṭi kēs ki Naşibaṭi[☆].

⁸ Pfiyaar pakaan kē Abraham ado uko wi Naşibaṭi ajakuluṅ wi adu'uluṅ ayila, kē aya du utaak wi Naşibaṭi ahoṅuluṅ bē aamme dko di akyaanṅ.

⁹ ṭi pfiyaar mēnṭ aya awo ji nayaant du utaak wi Naşibaṭi ahoṅuluṅ, afēt ṭi iloona. Itaak na Yakob bado haṅ kak, wi Naşibaṭi ahoṅuṅ baka utaak mēnṭ ji a.

¹⁰ Abraham abi wo wo ṭi pyoonk kafet ṭi ubeeka wi Naşibaṭi aşaluṅ abot aniw, wi ṅniw ṅnankēmuṅ.[☆]

¹¹ Pfiyaar pakaan kē Abraham ahil abuk wi adoṅ aṭaf maakan kē *Taara aharul akak aṭaaṅan kaṅowa, afiyaar na manjoonan kē Naşibaṭi ado uko wi ahoṅuṅ[☆].

¹² Uko mēnṭ ukaan kē pntaali pweek papēnna ṭi ṅiint aloolan, andoon abi ṭaf ṭaf aduka duka ayoonk pkeṭ. Pntaali mēnṭ *patum ji ṅhaj ṅi baṭi na pyiw panwoon ṭi kaban ki bdē*[☆] pi nin ṅnaaṅ alon awoon aanhil pfen.

¹³ Baṅaaṅ bakanṅ mēnṭ bti bafiyaar adoo keṭ bē baanyeenkiko yi Naşibaṭi ahoṅuṅ, aşē winaara ya du kalowan akuṭ alilandēr ya. Badinan ṭi kadun ki baṅaaṅ aji bawo wo bayaant ṭi mboş mi, baanwo biki umundu wi.

¹⁴ Na manjoonan, bankntiiniṅ haṅ badi-iman bnuura kē bawo wo ṭi pla utaak.

¹⁵ Woli banuh nuh lah wi bawoonuṅ, bahinan kakak da.

¹⁶ Kē başē bi ṅal utaak unnuurnaaniṅ, uwoon utaak wi baṭi. Uko mēnṭ ukaan kē Naşibaṭi aankowa pdo kadu'ana Naşibaṭi i baka, aboman baka ubeeka.

¹⁷ Pfiyaar pakaan kē *Abraham abo-mandēr pjeṅ *Itak abukul kafinaṅ Naşibaṭi, wi Naşibaṭi aṅaluṅ pten me afiyaara. Abukul aloolan ṭaṅ i akaan i i ajejuṅ kaṭeṅan te Naşibaṭi ado bi hoṅaara hoṅ,

¹⁸ ajaka aji : « *ṭi Itaak i i pntaali pi nji nhoṅiṅ pakpēnnuṅ.* »[☆]

☆ **10:30** Pleşan 32.35-36. ☆ **10:37** Itayi 26.20. ☆ **10:38** Habakuk 2.3-4. ☆ **11:4** Natanan ṭi Ujuni 4.3-10. ☆ **11:6** Natanan ṭi Ujuni 5.24. ☆ **11:7** Natanan ṭi Ujuni 6.13-22. ☆ **11:10** Natanan ṭi Ujuni 12.1-5; 23.4; 35.12,27. ☆ **11:11** Natanan ṭi Ujuni 18.11-14; 21.2. ☆ **11:12** Ujuni 22.17. ☆ **11:18** Ujuni 21.12. ☆ **11:19** Natanan ṭi Ujuni 22.1-10.

¹⁹ Abraham afiyaar kē Našibaṭi aka mn-hina mi pnaṭan bañaan ṭi pkeṭ ; uko mēnt ukaan kē Našibaṭi akakana abukul, kē uko mēnt uwo wo ji Našibaṭi anaṭan Itaak ṭi pkeṭ.✠

²⁰ Ṭi pfiyaar, *Itaak aňehan Našibaṭi awul *Yakob na *Etawu bnuura ṭi uko unwoon i kaluŋ kabi.✠

²¹ Ṭi pfiyaar, *Yakob wi aňoganuŋ pkeṭ, aňehan Našibaṭi awul bnuura andoli ṭi babak *Yotef ašē mēban ṭi pjuuṭi pi nul aŋup adēman Našibaṭi.✠

²² Ṭi pfiyaar, *Yotef wi aňoganuŋ pkeṭ aṭiiniyaan wal wi babak Itrayel bakluŋ kapēn ṭi *Ejiptu, aṭup babakul hum di bakluŋ kado na imoh yi nul.✠

²³ Ṭi pfiyaar bajug *Moyit bamena kli kwajanṭ wi abukiin. Bawin kē napoṭ anuura ašē pok pdo uko wi naših ajakuŋ bē baanlēnki.

²⁴ Pfiyaar pakaan kē *Moyit abi pok pdu ana abuk űaṭ abuk Farawuna naših wi abiin akak naṭaša.

²⁵ Ahokan phaj na bañaan biki Našibaṭi kē di pwo ṭi iko ilil yi pekadu inwoon iinji ijon.✠

²⁶ Afiyaar kē pwut bakowandēna ji *Krittu paka udooni apel pyok bti panwoon ṭi *Ejiptu, aten alowan ašal katum kankluŋ kayenkana.

²⁷ Pfiyaar pakaan kē apēn du Ejiptu, awo aanṭo aten udeeb wi naših, amēban aliint ji űaan anwinuŋ Našibaṭi anwoon aanhil kawinana.

²⁸ Pfiyaar pakaan kē ado *Ufettu wi Mbuur alēt pñaak ṭi ilēman yi itoh uwanjut wi pkeṭ uwutna kafin bapoṭ bajeen biki bañaan biki *Itrayel.✠

²⁹ Pfiyaar pakaan kē babak *Itrayel bamuur *bdēk bjeenkal awo wo ji bawo ṭi dko dkay ; kē wi bañaan biki *Ejiptu bakdoon na pmuur ba, bayooraa.✠

³⁰ Pfiyaar pakaan kē űniw űi Yeriko űajot wi babak *Itrayel bafooyuŋ űa űnuur paaj na ulon.

³¹ Pfiyaar pakaan kē *Rahab naṭuunk ayeenk bnuura babak Itrayel bambiin amena abi pten ubeeka. Hēnk, aankeṭ na bandekuŋ Našibaṭi kafet.✠

³² We wi nkaan aṭup? Mēnka bwal bṭiiniyaan bi Gedeyon na Barak na Famton na Yefte na *Dayiṭ na *Famiyel na baṭupar Našibaṭi bandukiin.

³³ Pfiyaar pi bukuŋ mēntan pakaan kē bawat ṅtaak, aših bañaan bnuura, abot ayeenk uko wi Našibaṭi ahonjuŋ baka. Pfiyaar pakaan kē badēt mntum mi űnlihu,

³⁴ awo ṭi bdoō ašē wo baanyiki, abuur pkeṭ pi kej. Babi maak ašē kak ajeb ; babi

tam ugut adookar na bangoli biki ṅtaak ṅyaanṭ.

³⁵ Ṭi pfiyaar, baṭ baloŋ bawin kē banaṭan biki bakeṭandēnuŋ akakan baka.

Baloŋ bahajan baka te kē badoo keṭ kē bapok babuuran baka kahilna kanaṭa ṭi pkeṭ, kaka ubida unnuurnaaniin.

³⁶ Baloŋ kak babeŋ baka akob baka na itintēl, baloŋ kē batan baka awat ukalabuš.

³⁷ Baloŋ batap baka mnlak afin, baloŋ kē bamob baka afal ṭi ptoof, baloŋ kē bafin baka na kej. Baloŋ baji bañaay na dko kawohara injan yi ṅkaneel, kēme yi ṅpi, awo bajuuk, kē baknooran baka ahajan baka.

³⁸ Bañaan mēnt babi nuura ṅhaaš maakan adoo wo baanhil pfēt ṭi umundu wi. Babi űaay na *pndiis na inkun, awo ṭi injiir na ihēr.

³⁹ Pfiyaar pakaan kē bukal bti bawinana bnuura ṭi kēš ki Našibaṭi te baando bi yeenk uko wi abiiŋ ahon.

⁴⁰ Na manjoonan, Našibaṭi abi ṭu ṭu ṭi ušal pboman nja uko unnuurnaaniin bawutna kawo bajint ṭi kēš ki Našibaṭi kaduk nja.

12

Nawulēn ṅjaban kēš ṭi Yetu

¹ Bañaan banfiyaaruŋ biki mbaan aṭiiniyaan ṭiiniyaan bawo ji pntuk pweek panfooyuŋ nja aten. Nawulēn ṅwalan keeri iko inkdiṭanuŋ nja, na pekadu danjaan datam pjab ṭi nja, ṅtaman ṅdo kaṭi pṭi pi baṭuuŋ nja.

² Nawulēn ṅtu kēš ṭi Yetu anhaabēšuŋ nja bgah ṅhilna ṅfiyaar, ul ajaan ado ṅliinta liint ṭi pfiyaar te mnṭo. Amiir adoo keṭ ṭi krut, bē aanṭo aten mnkow manwoon ṭi pkeṭ pṭēnt puŋ mēnt ṭiki abi win mnlilan manwoon i pbi, ašē ya hēnkun aṭo du kañen kadeenu ki Našibaṭi.

³ Našalana keeri, jibi amiiruŋ wi bado buṭaan bakhajanuluŋ, nawutna kanoo, ṅhaašan ṅawo ṅaankwutan.

⁴ Ṭi ugut wi nakgutun na pekadu, naando bi gutan te pkeṭ.

⁵ Naṭilma jibi Našibaṭi atēṅṅenanān ji babakul i? Upiitana ṭi *Ulibra wi nul aji : « *Abuk naan, wutan kabeeh kakob ki Ajugun, wutan kawutan woli aṅoman na iwi.*

⁶ *Ajugun aji kakan ṭi bgah ṅaan ṭi ṅṅaluŋ, kakob ṅaan ṭi ajejuŋ ji abukul.✠ »*

⁷ Namiiran mnhaj mi najaan nahaj woli Našibaṭi akakanan ṭi bgah ; aji do haŋ na babakul. Napoṭ ahon i i ašin awoon aanji kakan ṭi bgah?

⁸ Woli Našibaṭi aankakanan ṭi bgah ji babakul bti, naanwo keeri babakul na manjoonan, nawo bapoṭ bampaṭi.

✠ 11:20 Natanan ṭi Ujuni 27.27-29. ✠ 11:21 Natanan ṭi Ujuni 27.39-40. ✠ 11:22 Natanan ṭi Ujuni 50.24-25; Ppēn 13.19. ✠ 11:25 Natanan ṭi Ppēn 2.11-15. ✠ 11:28 Natanan ṭi Ppēn 12.1-23. ✠ 11:29 Natanan ṭi Ppēn 14.21-31.

✠ 11:31 Natanan ṭi Yetuwa 2.1-23. ✠ 12:6 Uhoŋ 3.11-12.

⁹ Nalešan bašin nja biki mboş: baji babi kakan nja ƚi bgah kē nşē tiinkaara tiink baka. Hēnk di nwoon katiink maakan Aşin nja i baƚi kayeenkna ubida.

¹⁰ Başin nja babi ƚi bakakan nja ƚi bgah nwal nloŋ jibi başaluŋ, kē Naşibaƚi aşē ƚi kakan nja ƚi bgah nşilna nwo bnuura nbot nşiman ƚi a.

¹¹ Woli bakakan nşaan ƚi bgah, aji jooŋan wal mēnt aanji lilan; aşale ƚo aban ƚuŋ, kakob mēnt kaji kado awo natool ƚi kēş ki Naşibaƚi uhaaş uşē ujoobēŋ na a.

Plipara

¹² Nadeejan keeri iŋen imbeewuŋ, naliŋtan ihoŋ inknaayun!

¹³ Napoşan ƚi ilēl itool, ihoŋ inkjiinkun iwutna kajiink kak maakan, iƚep ƚep iheb.

¹⁴ Natamaan nawo bnuura na baŋaan bti nakuŋ nado kado uko unwoon ujint ƚi kēş ki Naşibaƚi; woli naanwo bajint ƚi kēş ki Naşibaƚi naankwin Ajugun.

¹⁵ Naŋaafaraan aloŋ ƚi an adek kafet bnuura bi Naşibaƚi; naŋaafaraan aloŋ awo ƚi bko bwuŋaan banjaan badēm kaşē kabuk mnko mntum manwuŋuŋ. Naan mēnt ahiil kanee-man batum maakan.

¹⁶ Nin aloŋ awutan kawo ƚi pjuban pi inŋ, nin aloŋ awutan kabeeh iko inyimanuŋ ƚi *Eŋawu i pde ploolan pakaan kē awaap pweek pi nul.

¹⁷ Name kē wi abiin aŋo aban ƚuŋ, abi nşal pyeenk ubeeb wi aşin ƚi pwo bajeen, kē başē dooka. Ado na pwooni kadolna aşin apēnan uko mēnt aşē wo aanhili.*

Ubeeka wi baƚi wi mntşo

¹⁸ Na manjoonan, naanŋog pnkuŋ pi Finayi: naanŋog dko di bdoow banktēruŋ, di utejan na bdēm, di ukēk,

¹⁹ naanŋog dko di balulnuŋ na di pdiim patiinkaniin. Wi babuk *Itrayel batiinkuŋ pdiim mēnt, baankak adi di nin ptiink pa.

²⁰ Uko wi pdiim mēnt pajakuŋ na baka ulēnkan baka maakan, paji na baka: « *Nāaŋ ankbanuŋ pnkuŋ batapa mnlaak kafin, awole nşaan kēme untaam.* »*

²¹ Uko mēnt uyiban maakan kē Moyit adoo ƚi: « *Dlēnk maakan adoo kat kat.* »*

²² Kē naşē nşog pnkuŋ pi *Fiyon, ubeeka wi Naşibaƚi anwoon ukumpēş wi ubida, Yerutalem di baƚi di nşwanjuŋ nşum maakan nşawooŋ,

²³ du dko di pntuk pi banfiyaaruŋ panwoon ƚi ufettu pawooŋ, pi banwoon bajeen biki Naşibaƚi, biki itim piitaniin du baƚi. Naŋog Naşibaƚi anjaan awayēş baŋaan bajēn bti na nşaaş nş baŋaan biki Naşibaƚi adoluŋ kē nşawo nşint piş.

²⁴ Naŋog Yetu i Naşibaƚi aŋerjanaanuŋ bhoŋar bhalu na pŋaakul pantuliin; pŋaak mēnt uko wi pakdiimanuŋ ulil apel wi pi *Abel pakdiimanuŋ*.

²⁵ Naŋaafaraan keeri kadek anktjiiniin na an kafet. Na manjoonan, bateem nja bam-pokuŋ ptiink anktaruŋ baka ƚi mboş baambuor kakob. Kē nja nşenkhil kabuur kakob woli nşek kafet anktjiiniin na nja du baƚi.

²⁶ ƚi wal wi *Moyit, pdiim pi nul pabi şint şintan mboş, kē aşē hōn nja hēnkuŋ aji: « *Dkak aluŋ kaşint şintan byaaş bloŋ kak, mēnt mboş ƚaŋ, dşint şintan kak baƚi.* »

²⁷ Wi akajuŋ aji dkaal aluŋ kaşint şintan byaaş bloŋ, adiiman diiman kē iko impaşaniin iluŋ kaşintar katoka, uko unwoon uunkşintar ƚaŋ uhiilna uduka.

²⁸ Hēnk, wi nşyeenkuŋ uŋaak unwoon uunkşintar, nawulēn nşeeb Naşibaƚi, nşēmana na pfiyaar na palēnk, uko mēnt ulila.

²⁹ Na manjoonan, Naşibaƚi i nja awo bdoow banjaan batēr katok.

13

Iŋeran inliluŋ Naşibaƚi

¹ Natamaan naŋalad ƚi baŋaan banŋaarun.

² Nawutan kanohaana pyeenk bayaant du itohan. Name bnuura kē baloŋ bado han, ayeenk nşwanjuŋ du itoh yi baka bē baammee.

³ Naleşan bakalabuş, nawo ƚi nawo ukal-abuş na baka nabot naleş baŋaan biki bakhajanuŋ, nawo ƚi an biki bakhajanuŋ.

⁴ Baŋaan bti bamēbaan bniim bnuura, niinŋ na nşaat baji bamēbandēr andoli kalin ƚi atēnt. Naşibaƚi aluŋ kawayēş baŋaan banwoon ƚi ubida uŋoŋ na pjuban pi piint.

⁵ ƚi mnwo mi nan naanwo kajotan itaka kadun, naliŋan ƚi uko wi nakaan. Naşibaƚi ƚi uleeful aŋupuŋ aji:

« *Mēnkwatanu nin, mēnkpoku nin.* »*

⁶ Ukaan kē nşinan kaŋuŋ na mntēŋ kaji:

« *Ajuŋan awooŋ anjaan aŋtēnkēn; mēnkdo kalēnk.*

We wi nşaan najēn ahilul kadolēn? »*

⁷ Naleşan banwoon ƚi kadun ki nan banŋupanaŋ uŋuŋ wi Naşibaƚi. Naşalan jibi babiin awo te adoo keŋ, naşē nado ƚi baka.

⁸ Yetu *Kritu awo nŋa jibi awooŋ takal, akuŋ awoha han te mntşo.

⁹ Nakwut pjukan pampaŋuŋ na *Uŋuŋ Ulil Unuura paŋooŋan du bdēm. Naan awo katēna ƚi bnuura bi Naşibaƚi, aanhil katēna ƚi idolade ƚi uko ude inwaanuŋ udooni ƚi banjaan baŋaş ya.

* 12:17 Natenan ƚi Ujuni 25.29-34; 27.30-40. * 12:20 Ppēn 19.12-13. * 12:21 Pleşan 9.19. * 12:24 Natenan ƚi Ujuni 4.10. * 12:26 Hagay 2.6. * 13:5 Yotuwa 1.5; Pleşan 31.6.8. * 13:6 Kaŋaam 118.6.

¹⁰ Nja, ŋka *bliit bi mngur, kē baṭejan ban-
jaan baṭejan du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi
baanka na pde iko inwoonuj du bliit mēnt.

¹¹ *Naṣih i baṭejan aji ŋooṭ pñaak pi
ŋko ŋanŋuruj du *dko dyimanaan maakan
kapēnanaan pekadu di bañaan, kē ŋko ŋi
bafinuj ŋuj ŋaṣe ji ŋaterna du bdig bi dko di
bañaan bafētuj.

¹² Uko mēnt ukaan kē Yetu akeṭna du bdig
bi ubeeka kē pñaak pi nul pado bañaan kē
bawo bajint̄ ṭi kēs ki Naṣibaṭi.

¹³ Nawulēn keeri ŋya du Yetu, du bdig
bi dko di bañaan bafētuj, ŋwo na mnkow
mntēt̄ mi nul.

¹⁴ Ṭi mboṣ ṭi, ŋfēt̄ ṭi ubeeka unwoon
uunkwo te mnt̄o, kē ŋṣē la ubeeka unkmbiin
unkwoon wi mnt̄o.

¹⁵ Ṭi katim ki Yetu nawulēn ŋwut kaṭaṭna
pdo kado uṭen pa Naṣibaṭi, unwoon iyeeh
injaan idēmana; iyeeh mēnt̄ ipēnna ṭi mntum
mi nja ŋndinanuj kē awo Ajugun.

¹⁶ Nawutan kaṭilma pdo kado bnuura na
pdo kaṭenkar; iṭejan itēt̄ yan ijaan ilil
Naṣibaṭi.

¹⁷ Najaan nado uko wi banwoon ṭi
kadunan bajakuṅ, nado katiink baka. Baji
babeelan bnuura, bukal bakluṅ kaṭup
Naṣibaṭi jibi nawoori. Woli natiink baka,
baluṅ kado ulemp wi baka na mnlilan. Kē
woli naando haṅ, bado wa kaṣē kajooṭan,
uṣē waan udooni pa an.

¹⁸ Nañehandērun; ŋfiyaar na manjoonan kē
ŋēnwo na nin uko ulon ṭi uhaaṣ. Nji ŋdoonaan
pdo bnuura ṭi iko bti.

¹⁹ Dñehanan na uhaaṣ naan bti
nañehandēraan nhil ntaran ṭaran nkak du an.

Pñehan

²⁰ Dñehan Naṣibaṭi anjaan ajoobēt̄en
ŋhaaṣ, annaṭanuj ṭi pkeṭ Ajugun Yetu
nayafan naweek, wi aṭejananuj bhoṅar
bi mnt̄o na pñaakul pantuliin.

²¹ aṭenkan naka iko bti innuuriin nahilna
pdo uko wi aṅaluṅ. Dñehan Naṣibaṭi ado
nja ŋlila wi ŋwoon ṭi ploolan na Yetu *Krittu.
Nawulēn ŋdēmana te mnt̄o! Uwo haṅ.

²² Bayiṭ naan ṭi *Krittu, dkooṭan namiir
uṭup wi nṭupanaṅ wi kaṭanjan; na manjoo-
nan, uṭamēñi.

²³ Dṛjal name kē bawutan Timote ayiṭ nja.
Woli aṭar aban, kabi na a pwinan.

²⁴ Nawulaan mboṣ banwoon ṭi kadun ki
nan bti na bañaan bti banwoon biki Naṣibaṭi.

Bayiṭ nja biki Itali bawulan mboṣ.

²⁵ Dñehan Naṣibaṭi awulan an bti bnuura.

Uṭup wi Yakob apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yakob apiitun bañaan biki Naşibaṭi banniinkun mboş. Du unjon Yakob abi wo ñaan naweek ṭi banfiyaarun Naşibaṭi banwoon du Yerutalem, Yetu awo naweekul. Bañaan biki apiitun kakaarta ki, balon ṭi baka baji baji bafiyaar Krittu, kē mnwo mi baka manşē wo maanwo mi bañaan banfiyaarun. Uko mēnt ukaan kē aji na baka pfiyaar pawo kagakandēr na mnwo mnuura. Yakob abi win kē ṭi banfiyaarun, bajuuk bawo ṭi mnhaj ṭiki bayok badeen iḡanan maakan. Uko mēnt ukaan kē aji na bayok bawut kado kado ji bañaan biki umundu wi, bamēban bajuuk bnuura. Akak aji na baka balow pñom, bakak baji bamēban mntum. Bawo kado kado bnuura unuur undoli jibi Uṭup wi Naşibaṭi ujakun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1)
2. Pfiyaar na pwo na uşal untuṭa (1.2-18)
3. Ptiink Uṭup wi Naşibaṭi na pdo uko wi ujakun (1.19-27)
4. Pwut bpaṭşēr (2.1-13)
5. Pfiyaar na pdo bnuura (2.14-26)
6. Uşal untuṭa na pṭup bnuura (3.1-18)
7. Pñal iko yi umundu paannuura (4.1-5.6)
8. Kamiir na pñehan Naşibaṭi (5.7-20)

Pwul mboş

¹ Nji Yakob nalempar Naşibaṭi na Ajugun Yetu Krittu, dwul an mboş, an pntaali pi Naşibaṭi panwayşērun ṭi umundu*.

Kamiir ṭi unoor

² An bayiṭ naan baṭaş Yetu, woli nawo ṭi unoor nalilaan ṭi nḡaaş nji nan.

³ Ṭiki name kē pfiyaar pi nafiyaarun Yetu aliintan ṭi wal wi unoor, paji paṭu ñaan kamiir.

⁴ Nawo kanaṭ kaliint ṭi kamiir mēnt, kaşē kahil kawo bañaan bajinṭ baṭool, banjaan balemp ulemp ujinṭ piş, banwoon baanwaan nin uko ulon.

Pñehan na uhaaş wi pfiyaar

⁵ Woli alon ṭi an awaan uşal untuṭa, awo i kañehan wa Naşibaṭi, alun kawul a wa, ṭiki aji wul bañaan bti na byompan kē aanji fēn.

⁶ Kē woli ñaan añehan, awo kafiyaar kawut kawo na nşal nṭēb, ṭiki ñaan anwoon na nşal nṭēb anaam umaron uweek, wi uyoook ujaan udeeh kalun luṭan.

⁷ Ñaan anwoon hanṭ awutan kaşal kē ayeenk uko ulon ṭi kañen ki Ajugun.

⁸ Anwoon na nşal nṭēb aanji ṭu kabaṭ ṭi uko wi akdolun, uyaaş ulon aji ya kadun, ulon akak ufeṭ.

Najuuk na nayok

⁹ Naṭaş Yetu anwoon najuuk awo katan ṭi uko wi Naşibaṭi akdēmanulun.

¹⁰ Kē nayok awo katan, ṭi uko wi Naşibaṭi akpoṭētanulun. Ṭiki nayok aankjon, anaam kaṭeen ki bgof bi uṭeeh.

¹¹ Bnuur baji banaṭa katēr, bgof kakay, kaṭeen kajot, kanuura ki ka kaneem. Kē hēnk di di uwoon pa nayok : Aleew, kakeṭ ṭi mnwo mi nul mi nnuur bti. Ñaan najēn andoli awo ji pjaagal.

Naşibaṭi aanji wuuk nin ñaan ado buṭaan

¹² Ñaan anjaan naṭ kaliint ṭi unoor anurandēni, ṭiki ayeenk katuum ki ubida wi mnto wi Naşibaṭi ahoṇun banjalulun, woli ayuuy mntēn mi nul aba.

¹³ Woli ñaan aṇal pdo buṭaan awutan kaji, Naşibaṭi akwuuknun pa ndo ba. Naşibaṭi aanhil pñal pdo buṭaan kē aanji wuuk wuuk nin alon ado buṭaan.

¹⁴ Andoli aji do buṭaan ṭi uṇal wi nul uwuṭaan, wul ujaan uwuuka kaneejana.

¹⁵ Woli nḡut uṇal uwuṭaan mēnt kē udēmi, wul ujaan uṭij pekadu, woli pekadu dadēmi dul dajaan daṭij pkeṭ.

¹⁶ Bayiṭ naan biki mmaganun nakwut baguuran ṭi uko wi.

¹⁷ Iko inuura bti yi baṭenun un na yi nḡeenkun iwoona baṭi, du Aşin nja anṭakun unuur, pli na njah bti njanwoon du baṭi. Ul anwoon aamme pṭēşa kēme kajeeh kabot kajēmşa.

¹⁸ Aṇal ul ṭi uleeful pwul un ubida ṭi uṭup wi manjoonan, nḡilna nḡo bateek ṭi iko yi aṭakun.

Ptiink uṭup wi Naşibaṭi kabot kaṭaş wa

¹⁹ An bayiṭ naan biki nḡalun maakan nawo i kame kē: ñaan aji wo i katar ṭi ptiink atēntul, kanoom ṭi ptiini, kanoom ṭi udeeb.

²⁰ Mēnt ṭi udeeb di di ñaan ahilanun kado uko untoolun ṭi kēş ki Naşibaṭi.

²¹ Ukaan kē nawo i kapēnan iko bti inṭopun ṭi an na innotun maakan, naşē nayeenk uṭup wi baṭun ṭi nḡaaş nji nan ji bañaan banwalanun ikow yi baka, ṭiki wul uhilanun pbuuran an.

²² Naklin ṭaṇ ṭi ptiink uṭup, nadolan uko wi ujakun. Woli naankṭaş uṭup, ikow yi nan yi yi nakuuruun.

²³ Hēnk di di uwoon, woli ñaan atiink uṭup aşē wo aankdo uko wi ukṭiiniyaanun, unaam űiint anktenun kaara di nul ṭi kawini.

* 1:1 Kşini ifēen na ktēb kanwayşērun ṭi umundu, bawoon babuk Yakob abuk Itaak, bateem bayuday. Hēnk di di bapiitun ṭi ugrek.

²⁴ Awin da jibi dawoon, wi atenuŋ da aba, atool aya ašë tilma jibi anaamuŋ.

²⁵ Woli ñaarij ala pme bnuura bgah btool, banhilaŋuŋ pbuuranuŋ, aji mëban ba kali-intan, aanwo i kalinj ti ptiink ba tañ kašë kaŋilma ba. Awo i kado uko wi bajakuŋ, ašë tum na mnilan ti iko bti yi akdoluj.

²⁶ Woli ñaarij ašal kē aŋaš Našibaŋi bnuura, ašë wo aanji mëban pndemēt pi nul, adaar bkow bi nul, pŋaš Našibaŋi pi nul paanwo nin uko ulonj.

²⁷ Ñaarij anŋašaruŋ Našibaŋi Ašin nja na man-joonan, aji wo najinj piš ti kēs ki nul. Hēnk di di ajaarij awo : aji ya pwin bapot banwaanuj bajug baka, aji ya pwin baat bayot banwoonj ti unoor, aji lipara iko iwuŋaan iwutna kaŋopana.

2

Ppaŋšër pawo ppën ti bgah

¹ Bayiŋ naan, nafiyaar ti Yetu Krittü Aju-gun antumuŋ na mndēm, ukaarij kē naanwoyi kapaŋšër

² Natenan : woli du dko di nayituj ñiinj alon anwoon na ineel yi uwuuru abot awohara bnuura aneej da, kē ñiinj alon kak anwohariinj iko intowiinj aneej da,

³ woli namëban bnuura ñiinj anwohariinj iko inuura, ašë ji na a : “Toon ti dko di, dawo dnuura” ašë ji na nawaarij, « iwi naŋan » kēme « iwi yaan iŋo du kafet. »

⁴ Pdo haŋ, ti ptoof pi nan, pawo bpaŋšër. Naanwayēs wayēs na nšal nŋuŋaan i?

⁵ Natiinkan an bayiŋ naan biki mmaganuj, mënt Našibaŋi adatuŋ banwoonj bajuuk ti kēs ki umundu i? Ado haŋ, bahilna bayok ti pfiyaar babot bayeenk pših pi Baŋi pi ahonuj banjalaluŋ.

⁶ Kē našë ji naŋu najuuk mnkow ti ptoof pi bañaarij. Mënt bayok bajaarij bahajanan, kamoban kaŋooŋ du nruha i?

⁷ Bukal kak bajaarij baben katim kanuura ki Našibaŋi awulanaŋ.*

⁸ Aa, woli naŋaš na manjoonan bgah bi Pših pi Našibaŋi jibi bawoonj ti Ulibra wi Uŋup wi Našibaŋi : « Nalan atēntü jibi injaluj bkowu » wal mënt, nado bnuura.

⁹ Bë woli napaŋšër nado pekadu, hēnk bgah bi Moyit bamob an ŋiki naanŋaš ba.

¹⁰ Hēnk di uwoonj, woli ñaarij aŋaš bgah bti ašë duk uko uloolan ti wi bajakuŋ, aduk-naana ti kadun ki bgah bti.

¹¹ Anjakuŋ, « iinkpiinj na ahar ñaarij kēme ayin ñaarij, » ukaarij aji : « Iinkfiŋ ñaarij. » Kē woli iimpinj na ahar ñaarij kēme ayin ñaarij, ašë fiŋ ñaarij, iinŋaš bgah.

¹² Nakeeri nado kaŋiini nabot nado kado ji bañaarij biki Našibaŋi akluŋ kawayēs na bgah bi mbuur.

¹³ Hēnk di uwoonj, Našibaŋi aankwayēs na mñaga anwoonj aaññaga, kē mñaga manšë pel pwayēs.

Pfiyaar na Udo

¹⁴ Bayiŋ naan, we uwoonj ñaarij abubara aji « Dfiyaar Našibaŋi » woli udo wi nul uundiiman pfiyaar mënt? Pfiyaar pahilan kabuuran a wal mënt i?

¹⁵ Natenan, woli alonj ti an ñiinj kēme ñaarij awaarij iko iwohara abot awaarij uko ude wi njuur bti.

¹⁶ Kē alonj ti an ašë ji na a : « Yaan na bnuura, yaan iwohara iko idiŋ, ide bnuura » ašë wo naanwula uko ude kēme uwohara, we uwoonj da unuura?

¹⁷ Kē hēnk di uwoonj pa pfiyaar panwoonj paangakandër na udo pakeŋi ŋiki pagaagi.†

¹⁸ Dme alonj abi kaji : « Ñaarij alonj aji fiyaar, alonj kado. » Dteema kaji : « Di-imanaan hum di ñaarij ahilanaŋ kaji afiyaari woli aanyuuj pfiyaar mënt ti udo wi nul. Dluŋ kadiimanu pfiyaar pi naan ti udo wi naan. »

¹⁹ Ifiyaar kē Našibaŋi awo aloolan tañ? Ido bnuura - nŋtaayi kak nafiyaar uko mënt, aji njalēnk kakat kat.

²⁰ Iinj ki ŋšal Keeri! Wom injal pme kē pfiyaar pawaarij udooni woli paanji pagakandër na udo?

²¹ Nalešan, Abraham atemun mënt ti udo wi wi Našibaŋi ajakuŋ awo natool i, wi aŋooŋuŋ abukul Itaak pa pfiŋar Našibaŋi?*

²² Iwini, baanhil ppaŋšër pfiyaar na udo ŋiki udo uji utumalēs pfiyaar.

²³ Kē hēnk di di uko umpiituj ti Ulibra wi Uŋup wi Našibaŋi udolaniinj, uji : « Abraham afiyaar Našibaŋi, ukaarij kē Našibaŋi aji awo natool. » Kē ašë yeenk katim ki « nanoh Našibaŋi. »

²⁴ Nawin kē ñaarij aji wo natool ti kēs ki Našibaŋi ti udo wi nul, mënt ti pfiyaar tañ pa.

²⁵ Kē hēnk di uwoonj kak pa Rabab nawaarij bduun, woli ayeenkuŋ bayili baitrayel ti katoh ki nul abot atēnk baka kē babuur na bgah bmaŋi, hēnk ti udo wi nul wi wi awoonuj natool ti kēs ki Našibaŋi?*

²⁶ Jibi uleef unwoonj uunwo na uhēfēnt uwoonj puum, hēnk di di pfiyaar panwoonj paanji pagakandër na udo pakeŋuŋ.

3

Namëbaan indemēt yi nan

¹ Bayiŋ naan nawutan kado na pwo an bti bajukan biki Uŋup wi Našibaŋi. Name kē nja nŋkjukanuj, Našibaŋi aluj kawayēsun

* ^{2:7} Ñaarij aji yeenk katim ki Yetu Krittü ti batitmu. † ^{2:17} Kēme : Kē hēnk di uwoonj pa pfiyaar, panwoonj paangakandër na udo, pakeŋ na manjoonan. ✱ ^{2:21} Natenan ti Ujuni 22.1-19. ✱ ^{2:25} Natenan ti Yotuwa 2.

pwayēs pantamun apel pi bañaan bandukin.

² Name'un bti nji ndo ipekadu itum. Woli ñaan alon aanji juban woli aṭiini awo ñaan natool, anhilanun pmēban uleeful.

³ Nji nṭan uko umpooṭ ṭi mntum mi nmpēlēt pa ndo uko wi nṭalun, hēnk, nji nṭon uleef wi ṭa bti.

⁴ Natanen kak nṭpuur bdēk ṭi iloona, woli ndo wo nweek, kē ukēk uweek ukwuuk ṭa, kaṭon kampooṭ kajaan kaṭooṭ ṭa dko di naṭon aṅalun.

⁵ Kē hēnk di pndemēt pawoon, pawo uko umpooṭ ṭi uleef aṣē ṭi papiitar iko iweek. Natanen, kambetan kampooṭ kahilanun ṭeṭeṭ uweek katēr.

⁶ Pndemēt kak pawo bdoo, pul pawoon katoh ki buṭaan. Pndemēt pawo ṭi uleef, kē pul pajaan paṭopan wa bti. Paji patehan ubida bti na bdoo bampēnnun infernu.

⁷ Uunka nlimariya, woli ndo wo nlimariya nṭooṭ ṭi ṭeṭeṭ, nṭkaṭ, nṭpula, nṭṭēb, ṭi ñaan awoon aanhilan akakan kē ndoomi.

⁸ Bē pndemēt, nin alon aanhil pkakan pa padoom. Pawo buṭaan, paanhil pṭoor, paṭum na bnunk bankṭarun.

⁹ Pul pi njaan ndēmanaan Ajugun anwoon Aṣin nja, kē pul kak pi njaan nṭeṭhandēraan bañaan buṭaan, biki Naṣibaṭi aṭakun kē ba-naam a.

¹⁰ Pdēman na pñehan buṭaan iji ipēna ṭi mntum mloolan. An, bayiṭ naan unwo kawo han!

¹¹ Ukumpēs uji upēnan meel mnjoob na mnhaay ṭi bhēr bloolan i?

¹² An bayiṭ naan, bjaak bahil kabuk mnlemani i? Kēme blemani bahil kabuk mnjaak? Kē ukumpēs wi meel mnhaay uhilan pwul meel mnjoob i?

Uṣal untuṅa unwoonun Baṭi

¹³ Ahoṅ ṭi an awoon na uṣal untuṅa abot atit? Ayuujan kē awo han ṭi mnwo mi nul na udo wi nul, udo ungakandērun na pdoom na uṣal untuṅa.

¹⁴ Bē woli uhaaṣ winan utum na bkujar bweek kē nawo na uṣal wi blaṭar, naanwoyi kahomp kaji nawo na uṣal untuṅa. Naanwoyi kaṭup uko unwoon unwo manjooan.

¹⁵ Uṣal utēṅ wun uumpēna baṭi, uwo wi mboṣ, wi bañaan, wi nṭaayi.

¹⁶ Bkujar na uṣal wi blaṭar njaṭi nṭagakandēr na bpulad, na pdo iko iwuṭaan bti.

¹⁷ Ñaan anwoon na uṣal untuṅa umpēnnun baṭi aji dun kawo ñaan najinṭ piṣ, anjaan akakan bañaan ṭi ploolan kawo najoobṭēraan, aanji tam bkow, aji tum na mñaṅa, kado iko inuura, aanji paṭṣēr, aanji lafrēn.

¹⁸ Bañaan banṭalun mnjeeh, baji baninkan ma ṭi dko di bawoon ṭi mbuk du ujaarna, kē nṭeey ṭi bajaan bakit, nṭawo udo utool.

4

Pṅal umundu pawo ppok Naṣibaṭi

¹ Ṭun di di ugut ujaan uwoona? Ṭun di di pṅom pajaan papēna ṭi an? Mēnt ṭi unṭal uwuṭaan unjaan ugutan ṭi uleefan meṭ wa i?

² Naji naṅal uko ulon, kaṣē wo naanji nahil pka wa, ukaan kē naji naṣal pṭin. Naji naṭeebar uko wi ñaan kaṣē wo naanji naka wa, naṣē neeṭ wal mēnt ṭi pṅom na ugut. Naanji naka uko wi naṅalun ṭiki naanji naṭehan wa Naṣibaṭi.

³ Kēme woli naṭehan naanji nayeenk nin uko ulon ṭiki naji naṭehan buṭaan, kala pṭok uko wi naṭehanun ṭi unoh wi umundu.

⁴ An pntaali pandekun Naṣibaṭi kafēṭ ṭi ñaaṭ andaarun ayinul, naamme kē pṅal umundu pawo ppok Naṣibaṭi i? Anṅalun pwo nanoh i umundu aji wo naṣoor Naṣibaṭi.

⁵ Kēme nanun kē Ulibra wi Uṭup wi Naṣibaṭi ububara ṭi : « Naṣibaṭi aji nṭal pa ul ṭaṅ uhaaṣ wi aṭuun ṭi un? »

⁶ Kē bnūura bi ajaan adiiamanun badēnnun maakan. Ukaan kē Ulibra wi Uṭup wi Naṣibaṭi uji : « Naṣibaṭi aji pok bankdēmanun ikow yi baka, kaṣē wul banwalanun ikow yi baka bnūura bi nul^o. »

⁷ Naṭaṣan keeri Naṣibaṭi naṣē napok Untaayi Uweek, uṭi wal mēnt kalow an.

⁸ Naṅogan Naṣibaṭi aṣē nṭogan. Naṅowan iṭen wi nan^{*} an bado pekadu ; nabot najinṭan nṭhaaṣ ṭi nan, an bañaan biki nṭal nṭēb.

⁹ Naleaṣan kē nawo bajuuk, nawoon ṭi baka puum, nadoon kawooni, pji pi nan pakakan nṭwooni, mnlilan mi nan pṭooṭan.

¹⁰ Napoṭṭēnēn ikow yi nan ṭi kadun ki Ajugun aṣē ṭaṭanan.

Iwo in adoo ten buṭaan bi atēṅṭu?

¹¹ Bayiṭ naan, nawutan kakuut batēṅṅan, ankuutun atēṅṅul kēme aten buṭaan bi atēṅṅul, aṭup buṭaan ṭi Bgah bi Naṣibaṭi abot ayuuj ṭi udo wi nul mēnt kē baannuura. Kē woli ido han, iinji kṭaṣ ba, iwo nawayēs i ba.

¹² Naṣibaṭi ṭaṅ ajaan awul Bgah, kē ul kak ṭaṅ awoon nawayēs. Ul ṭaṅ ahilanun pbuuran kēme pṭok. Kē iwi, iwo in adoo ten buṭaan bi atēṅṅu?

An bahomp nalipariin

¹³ Hēnkun, nalipariin an nanjaan naji : « Nṭa kēme faan nṭa ubeeka wan, nṭhiil da, nṭdo da pṭula kaka itaka itum. »

☆ 4:6 Uhoṅ 3.34. * 4:8 Nawutan pṭuban.

14 Kë naşë wo naamme uko wi ubida winan ukwoonj, name wi faan i? Nawo ji udu unjaan uwinana kakur kaneem.

15 Kë wi wi nawoonj kaji : « Woli Ajugun aŋali, ŋluŋ kawo bajeb, kaşë do uko wi kême wundu. »

16 Naşë wo naanji nado haŋ, naji napiitar ti uko wi nanjalun pdo. Bpiitar btënt bun bawo bwuŋaan.

17 Ŋaan ammeenj keeri uko wi awoonj i pdo, aşë wo aando wa, ado pekadu.

5

An bayok, nadoon kawooni

1 Hënkun an bayok, nalipariin, nawoonin nado idiim ti pwuŋan pankyoonkanan.

2 Pyok pi nan papuŋi, kë ŋbob ŋade iko iwohara yi nan.

3 Uwuuru wi nan na untaam wi nan ŋadoharaa. Kë pdohara puŋ pakluŋ kaŋiini pa an. Paluŋ kade'an uleef ji bdo. Umundu uba kë nakhanka hank*.

4 Natenan, naanluk banklempuŋ du ŋteeh ŋi nan. Baŋëga aliir kë idiim yi baka iban du ibaŋ yi Ajugun i Mnħina.

5 Nawo ti umundu wi ti pyok na onoh, nade amag ji ŋlimariya pa unuur wi bakluŋ kafaal an.

6 Najj natool aduknaanaa abot aŋiŋa ; kë aanħilan aneenan uleeful.

Namiiran, Ajugun abi

7 Bayiŋ naan, natamaan keeri ti pyoonk ubi wi Ajugun. Natenan jibi najaar ajaan ayoonk ŋdeey ŋnuura ŋankpënuŋ ti btepi bi aŋuun ti mboş. Aji miir wi uşubal uteek ujutuŋ kayoonk ubaaŋsaani kabaa kit*.

8 An kak natamaan ti pyoonk, natum na mntëŋ, ŋiki ubi wi Ajugun uŋogi.

9 Bayiŋ naan, nawutan kaŋëga ti mnwo mi batëntan, woli naanŋal Naşibaŋi awayëşan. Natenan Nawayëş ado bi naŋ naŋ ti kadun ki plëman.

10 An bayiŋ naan, *baŋupar Naşibaŋi bahaj na kamiir, natenan ti baka.

11 Nawini ŋji ŋji baŋaan bantamanuŋ ti kamiir banuurandëni. Natiink jibi Yob* atamani ti kamiir. Name kak uko wi Ajugun adoonj pa a, ŋiki Ajugun atum na bnuura na mnħaga.

12 Bayiŋ naan, natiinkan bnuura : nalipariin kamehna ti baŋi kême ti mboş kême ti uko ulonj kak. Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan. Kë ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan, nawutna kaduknaana ti pwayëş pi Naşibaŋi.

Nañhean Naşibaŋi

* 5:3 Natenan ti Maci 6.19-20. * 5:7 Du utaaq wi Itrayel, uşubal uji ujut, baŋaan katepi, udun kaŋaŋan, kado kli kañeen kabaa kak kajot baba kit. * 5:11 Natenan ti Yob.

13 Alonj ti an awo ti mnħaj i? Añhean Naşibaŋi. Alonj ti an awo na mnħilan i? Ayeehan mndëm mi Naşibaŋi.

14 Alonj ti an amaaki? Aduun bantohi biki pntuk pi banfiyaaruŋ, bajatana ukëra ti bkow ti katim ki Ajugun başë bañhean Naşibaŋi pa a.

15 Pñehan pangakandëruŋ na pfiyaar pabuuran namaakal, Ajugun aşë naŋana. Woli ado ipekadu Naşibaŋi amiira ya.

16 Andoli keeri adoon kaŋup ipekadu yi nul batëntul, andoli adoon kañehandër batëntul Naşibaŋi, hënk naşë najeb. Pñehan pi natool paji patum na uforta.

17 Natenan Eli naŋup ti katim ki Naşibaŋi i unjon, abi wo ŋaan najëŋ ji un. Aŋu kabaŋ ti pñehan Naşibaŋi uşubal uwut kaşub. Kë udo ŋşubal ŋwajanŋ na kli paaj nin pjatap paanjon ti mboş.

18 Kë akak aluŋ añhean Naşibaŋi uşub, kë uşubal ujoti. Kë iko yi batepiin iwul ŋdeey.

Nakakaan bampënuŋ ti Bgah bi Naşibaŋi

19 Bayiŋ naan, woli alonj ti an apën ti plël pi manjoonan, kë başë kakana ti pa,

20 nameen kë ŋaan ankpënanuŋ ti plël pi buŋaan nado ipekadu, abuurana pkeŋ abot ado Naşibaŋi amiira ipekadu itum.

Uṭup uteek wi Piyeer apiituj

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki Piyeer apiituj kntuk ki banfiyaaruṅ kanwoon ṭi nḡbeeka kañeen ṅi utak wi Atiya. Wi Yetu abiiṅ awo ṭi umundu wi, Piyeer aji bi kagakandër na a. Wi apënuṅ ṭi wa, Piyeer kaşë wo nanjañan i bayuday. Banfiyaaruṅ Krittü biki apiituj hënk babi hajan baka ṭiki bafiyaar Ajugun Yetu Krittü. Uko mënṭ ukaaṅ kē Piyeer apiit baka kaji na baka bamëban baliint ṭi pfiyaar, baanwo bateek biki bakhajanuṅ. Aji na baka Yetu i bafiyaaruṅ i i bajunnuṅ ahajan kē adoo keṭ. Uko mënṭ ukaaṅ kē woli bahajan baka bawo kamiir ji a. Akak aṭup baka jibi bawoon kawo ṭi ptoof pi bañaan bampokuṅ Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon;

1. Pwul mboş (1.1-2)
2. Mnhaṭ manliintuṅ (1.3-12)
3. Ubida ujint (1.13-2.17)
4. Mnhaṭ mi Krittü awinuṅ (2.18-25)
5. Anfiyaaruṅ Krittü na mnhaṭ (3.1-4.19)
6. Hum di di baweeṅ biki banfiyaaruṅ bawoon kawo (5.1-11)
7. Pwul mboş pbaañşaanı (5.12-14)

¹ Nji Piyeer *nanjañan i Yetu *Krittü dpiitanan, an biki Naşibaṭi adatuṅ nan-niinkuṅ ṅtaak ṅi Pont, ṅi Galatiya na Kapadoşiya na Atiya na Bitiniya awo da bayaant.

² Naşibaṭi Aşin nja ado bi datan dat jibi abiiṅ aṅal wa undiimaan. *Uhaaş wi nul udolan kē nawo biki nul nahilna nado katiink Yetu Krittü, pñaak pi nul padolan nawo bajint ṭi kēş ki Naşibaṭi.

Dñehan Naşibaṭi awulan bnuura bantumun abot ajoobṭënan ṅhaaş bnuura.

Mnhaṭ mi mbuur

³ Nawulan ṅdëman Naşibaṭi Aşin Ajugun Yetu *Krittü andoluṅ ṭi mñaṅa mnweek mi nul kē ṅkak abuka wi anañanuṅ Yetu Krittü ṭi pkeṭ. Ukaaṅ kē ṅwo na mnhaṭ manwoon mnjeeb.

⁴ Nme kē ṅluṅ kayeenk iko inuura yi Naşibaṭi ahankuṅ bañaan biki nul. Iko mënṭ iinji itoka, iinji iṭop, iinji iba kanuura. Naşibaṭi ahankan ya du baṭi.

⁵ Wi nafiyaaruṅ, mnhina mi nul manyenjan te unuur ubaañşaanı, wi akluṅ kadiiiman kē abuuranan.

⁶ Hënk, natum na mnlilan, wi nadoon awo i kajooṭan ṅwal ṅntinku wi nawoon ṭi unoor uweek.

⁷ Uwuuru undoon atoka udoo ji uṭëpna ṭi bdo kakaana udooni, kē hënk kak di di pfiyaar pi nan pankaan preeş pweek maakan apel uwuuru pawoon kaṭëpna ṭi unoor kahilna kadiiiman udooni wi pa. Hënk, naluj kawo na pdëm na mndëm mnweek wal wi Yetu *Krittü akluṅ kapën kawinana.

⁸ Naambaan kawina Yetu aşë ṅala ; nafiyaara te naando bi wina te hënkun, ukaaṅ kē nawo na mnlilan mnweek maakan mi ñaan awoon aanhil pṭup,

⁹ wi nakyeenkun uko unkaaṅ kē nafiyaari, unwoon mbuur mi ṅhaaş ṅi nan.

¹⁰ Du unjon *baṭupar Naşibaṭi bala aten bnuura kame jibi akluṅ kabuuran bañaan, bado bi ṭupa ṭup jibi akdiimananan bnuura bi nul.

¹¹ *Uhaaş wi Krittü ubi wo ṭi baka, udobi ṭupa ṭup mnhaṭ mi *Krittü akhajuṅ na mndëm mankmbiin kawo mi nul aşë taman kame wal na hum di uko mënṭ ukdolaniin.

¹² Naşibaṭi adiiiman baka kē uṭup wi bawoon ṭi pṭup uunwo pa baka, uwo pa an. Banjaan bajukan *Uṭup Ulil Unuura baṭupan hënkun uṭup mënṭ na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaṭi unwoonun baṭi. Kē ṅwanjuṭ ṭi ṅleef ṅi ṅa ṅaṅal maakan kame uṭup mënṭ.

Ubida uyimanaan wi babak Naşibaṭi

¹³ Nabomandëran keeri, nawo bten, naṭu mnhaṭ mi nan bṭi ṭi bnuura bi nakluṅ kayeenk woli Yetu *Krittü apën awinana.

¹⁴ Nadoon kaṭaş Naşibaṭi jibi bapoṭ bawoon kado katiink bajug baka, nawut kakak du iko yi nabiiṅ aṅal ṭfa wi nawoon ṭi kapaam.

¹⁵ ṭi mnwo mi nan, nawoon bañaan banyimanuṅ ṭi kēş ki Naşibaṭi andatanan, jibi ul awoon nayimanaan.

¹⁶ Na manjoonan, Naşibaṭi aji ṭi *Ulibra wi nul : « *Nawoon bañaan banyimanuṅ, ṭiki nji dyimani.* »*

¹⁷ Woli nañehan, naji nadu Naşibaṭi kaji Paapa, aji awayëş ṅaan andoli ṭi uko wi adoluṅ, bē aani paṭşër. Ukaaṅ kē nawo kadiiiman ṭi mnwo mi nan ṭi ṅnuur ṅanduki'anan ṭi mboş, kē nadëmana bnuura.

¹⁸ Name bnuura kē mënṭ iko injaan itoka ji untaam kēme uwuuru ilukuṅ abuuranaanan ṭi mnwo mi nan mnwuṭaan mi nayeenkun du bateeman ;

¹⁹ pñaak pi *Krittü pantamuṅ preeş maakan pa, panwoon ṭi pñaak pi unkaneel unwoon uuntakëm nin dko dloṅ.

²⁰ Naşibaṭi ado bi dataara dat ji abi ado kapaş umundu, aşë dola kē apën awinana ṭi ṅwal ṅi, ṅanwoon ṅbaañşaanı, kabuuranaanan.

²¹ Naṭëpna ṭi Krittü afiyaar Naşibaṭi, anañanuluṅ ṭi pkeṭ aşë wula mndëm ; hënk, nafiyaar Naşibaṭi abot ahaṭa.

²² Nakak ajint wi naktasun manjoonan, kanaladaan na manjoonan ji bañaan banjaaran, nanaladan maakan na nhaas njint keeri.

²³ Na manjoonan, nakak abuka aşe wo naanbuknaana ti pbuk panjaan paket, nabuknaana ti pbuk panwoon paankket, ti utup wi Naşibaţi unjaan uwul ubida akut awo wi mnfo.

²⁴ H nk di di upiitaniin ti *Ulibra wi nul aji :

« *Naan naj n andoli awo ji pjaagal mnd m mi nul manwo ji i ee ,*

pjaagal paji pakay, i ee  kajot

²⁵ *k  utup wi Ajugun uş  ji uwo te mnfo. »**

U up m nt uwoon *U up Ulil Unuura wi ba upana .

2

¹ Na a aan keeri bu aan bti, kaguuru na kalagare na p eebar iko yi  aan na bkuutar.

² Nawoon ji bapo  bambaan abuka buka, banjaan banjala  a  mnwil mi banin baka, h nk di di nawoon kak kanal U up wi Naşibaţi unwoon ji mntow mnjiilu, ka  pna ti wa kad m kaş  kayeenk mbuur.

³ H nk di di upiitaniin ti Ulibra wi Naşibaţi aji : *Našem bnuura bi Ajugun*.*

Pd em Naşibaţi phalu ti Katoh Kaweek ki nul kahalul

⁴ Na ogan *Krittu anwoon pnduba pjev pi ba aan bapokun k  Naşibaţi aşe  al pa maakan abot adat pa.

⁵ Nawutan Naşibaţi ajejan nawo kak ji pnduba panwoon pjev pankniwnun katoh ki *Uhaaş wi nul ukf tun, nawo pntaali pi ba enan pyimanaan kadolna u en na i enan inkliun Naşibaţi jibi Uhaaş wi nul unalun. Yetu Krittu akdoon u en na i enan m nt ilil Naşibaţi.

⁶ K  h nk di Naşibaţi a upun ti *Ulibra wi nul aji :

« *Tenan! D u pnduba plo  du *Fiyonj* *

pnduba pamm banun katoh pi Naşibaţi anjalun maakan abot adat ;

k  banfiyaarun pnduba m nt baş  wo baankkowa nin. »*

⁷ K  an nanfiyaarun, mnd m manwo mi nan keeri. Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi ti uko wi banwoon baanfiyaari aji :

« *Pnduba pi baniw bapokun*

pakakun pnduba pamm banun katoh. »*

⁸ « *Pnduba m nt paji pado ba aan bahubta kabot kajot. »**

Baji bahubta ti pa wal wi bajaan bapok pfiyaar utup wi Naşibaţi. Uko m nt k  uwo uko wi Naşibaţi adoon abi jaka jak aji uwo.

⁹ K  an, naş  wo pntaali pandataniin, pntaali pi ba enan bankşihun, pntaali pyimanaan, pntaali panwoon pi Naşibaţi, nahilna nado ka up iko iweek i onar naan yi amp nana  du bd m a ij mon bjeehi b onar naan bi nul adolun.

¹⁰ An nanwoon naanwo t a pntaali pi Naşibaţi nawo h nkun pntaali pi nul. Aambi  agi'an t a aşe  agi'an h nkun.*

Mnwo mnuura ti ptoof pi ba aanj

¹¹ An biki n alun maakan, wi nawoon bayaan ti mboş mi awo ba aan bank  pun t p, dkoo an : nawutan kado ka aş iko yi  leefan  ajalun, injaan igutan na uhaaş.

¹² Nawoon na mnwo mnuura ti ptoof pi banwoon baanfiyaar Naşibaţi. H nk, woli badoo taparan b up, bawin iko inuura yi najaan nado, kaş  kad man Naşibaţi wal wi aklun kabi.

Pdo katiink banwoon ti p ih

¹³ Nadoon katiink ba aan bti banwoon ti p ih wi nanjalun Ajugun. Nadoon katiink naşih najeenkal tiki ul a oon ti p ih,

¹⁴ nadoon katiink bantu a biki ayilun bakob banjaan bado bu aan, kaş  kabeeb banjaan bado bnuura.

¹⁵ Na manjoonan, Naşibaţi aji  al nado bnuura, h nk naji nad t mntum mi ba aan banwoon baanwo na  sal.

¹⁶ Nawoon ba aan bajeeh ti mnwo mi nan, m nt bjeehi m nt bakkaan nado kado iko iwu aan ; bawo ka  p t p kadolan nado kalempar Naşibaţi.

¹⁷ Nad man ba aan bti, nanjalan bayitan ti *Krittu, nawutan ka oom Naşibaţi, nadoon kad man naşih najeenkal.

Balemp banfiyaarun Krittu

¹⁸ An balemp, nadoon katiink bnuura biki naklemparun, m nt banwoon banuura ajoob bkow  a , nawo kado katiink kak bantamun pwoonaan.

¹⁹ Woli namiir kakob ki bakkobana  tiki nanal ptiink Naşibaţi, nado bnuura.

²⁰ K  woli najubani, amiir kakob ki bakobana , mnd m mnho  manwoon da ba? K  woli bahajanan te nado do bnuura k  naş  miir, uji uwo bnuura ti k ş ki Naşibaţi.

²¹ Ul adatana  pa nahaj ; *Krittu ti uleeful ahaj haj nahilna nado katen ti a, nahilna nado kado ji a :

²² Aambaan kajubanaara

aambaan kahaabana mntum kaguur  aan*.

²³ Woli bakara, aanji lukan,

woli bahajana, aanji b gar,

aji t p t p kawut anjaan away ş pway ş ptool away şa.

* 1:25 Itayi 40.6-8.

* 2:3 Ka aam 34.9.

* 2:6 Fiyonj; Dawo katim kalon ji Yerutalem.

* 2:6 Itayi 28.16.

* 2:7

Ka aam 118.22.

* 2:8 Itayi 8.14.

* 2:10 Natenan ti Hotey 1.6,9; 2.1,23,25.

* 2:22 Natenan ti Itayi 53.9.

24 Ul ti uleeful akunjiin pekadu di nja ti krut n̄hilna n̄buur ti ipekadu n̄sē n̄wo baatool ; ij̄en yi nul ikaan kē najebi.

25 Nabi wo ji n̄nkaneel n̄anneemuŋ ašē kak hēnkun̄ du unwoon̄ nayafan na nayeŋ i nan.

3

Baaŋ na bayin baka

1 Kē an baaŋ banniimiin, nadoon katiink bayinan. Hēnk, woli balon̄ ti baka baandi p̄tiink Uŋup wi Našibaŋi, bakak kafiyaar wi bakwinun̄ mnwo mi nan. Naando numa p̄tiini :

2 baten ƚaŋ mnwo mnjin̄ mnura mi nan ti kēs ki Našibaŋi.

3 Kanuura ki nan kawutan kawo ki bdiŋ - ki p̄siiran, ki p̄tanara uwuuru, ki imiša inuura -

4 kaŋēpan ƚēp kawo kammeniin̄ ki uhaašan, kanuura kanwoon̄ kaankba ki uhaaš un̄tooriin̄, kun̄ mēn̄tan kalilun̄ maakan Našibaŋi.

5 Hēnk di baaŋ bayimanan̄ biki ƚfa ban̄tuun̄ mnhaŋ mi baka ti Našibaŋi bajaan̄ bañēga. Babi ji batiink bayin baka,

6 jibi *ƚaara abiin̄ atiink *Abraham ayinul kadoo kadu'a ajugul. An, nawo hēnkun̄ babukul, woli nado bnuura bē naanklēnk nin uko ulon̄.

7 An biin̄ kak nawoon na baharan bnuura, name kē bañeeñēti. Namēbaan baka bnuura, wi bawoon̄ i kayeenk na an uŋen wi ubida unwoonun̄ du Našibaŋi. Hēnk, nin uko ulon̄ uunkneenan̄an p̄ñehan Našibaŋi.

ƚi uko wi un̄jal

8 Hēnkun̄ dn̄jal kabaañšaan kajakan an bti nawo ti ušal uloolan, naboofar, nañalad ji ban̄taaruŋ, najoob bkow nabot nawalan ikowan.

9 Woli badolan buŋaan, nawutan kalukan ; woli bakaran, nawutan kalukan. Naŋēpan ƚēp nañehan Našibaŋi awul baka bnuura ; ul aŋu'anan̄ pdo haŋ nahilna nayeenk bnuura bi ahon̄un̄.

10 Hēnk di di upiitaniin̄ ti *Ulibra wi nul, aji :

N̄aan̄ an̄jalun̄ kaka ubida ulil kawo na mnlilan,

awo kalowan buŋaan ƚi mntum

kalowan kaguuru ti p̄ndemēnt ;

11 *alowan buŋaan ado kado bnuura, adoon kala mn̄jeeh ataman ƚi p̄taš ma.*

12 *Ajugun aji ƚu kēs ƚi banwoon̄ baatool,*

kawat kabaŋ ƚi p̄ñehan pi baka

ašē ji pok banjaan̄ bado buŋaan.*

Mnhaŋ ti wal wi mn̄haj

13 Woli naŋu uhaašan bti ti pdo bnuura, in akdolan̄an̄ keeri buŋaan?

14 Woli badoo hajan̄an ti uko unwoon̄ utool, naji nanuurandēn. Nawutan kaŋi nin ñaan̄, nabot nawut kahaajala.

15 Nameen ƚi n̄haašan kē *Krittu ayiman akuŋ awo Ajugan. Nabaan nabi nabomandēr bomandēr p̄yenjan n̄leefan ƚi kadun ki bankheparun̄ bti uko unkayi kē nawo na mnhaŋ, naŋup baka unkayi.

16 Naŋupan baka wa na p̄joob bkow na p̄dēman Našibaŋi. Nawoon na uhaaš ujin̄, bank̄tupun̄ buŋaan ƚi mnwo mi nan, wi nak̄tašun̄ Krittu bnuura, bakownaana.

17 Uhokan ñaan̄ ahaj ti pdo bnuura woli uwo uko unlilun̄ Našibaŋi, kē di ahaj ti pdo buŋaan.

Du p̄keŋ pi Yetu te du mndēm mi nul

18 Ipekadu yi bañaan̄ ikaan̄ kē *Krittu ti uleeful ahaj byaaš bloolan ; anwoon̄ natool akētar banwoon̄ baanwo baatool, kahilna kañooŋan du Našibaŋi. Bafiŋa ti uleef kē *Uhaaš wi Našibaŋi ušē naŋana ti p̄keŋ.

19 Kē hēnk di di udolulun̄ kē aya aŋup na n̄haaš n̄anwoon̄ ukalabuŋ,

20 n̄ul n̄ambiin̄ apok ƚfa p̄tiink Našibaŋi, wi amiirun̄ ayoonk ti wal wi *Nowe akbo-manun̄ upuur. Bañaan̄ bantiinku, bañaan̄ bakreŋ ƚaŋ, baŋēpnun̄ ƚi meel abuur p̄keŋ du upuur mēn̄.

21 Uko mēn̄ uwo ji batitmu bankbuuran̄an̄ hēnkun̄. Mēn̄ p̄pēnan̄ iko iŋop ti uleef pakbuuran̄an̄, p̄taš Našibaŋi na uhaaš ujin̄ pan̄ŋēpnun̄ ƚi pnaŋa ti p̄keŋ pi Yetu Krittu pakbuuran̄an̄.

22 Krittu apaya baŋi aya aŋo du kañen kadeenu ki Našibaŋi, apel bnuura n̄wanjut na n̄ntaayi, abot apel mn̄hina.

4

Ppēn ƚi pekadu

1 Hēnk keeri, wi *Krittu ahajun̄ ji ñaan̄ najēn, an kak nawoon na ušal utēnt wi nul ; ñaan̄ anhajun̄ ti uleef pa bnuura ji Krittu aankan aji wo ti mn̄hina mi pekadu.

2 Hēnkun̄, ti n̄nuur n̄anduki'anan̄ ƚi mboš, nawutan kado kaŋaš iko yi n̄leefan n̄añalun̄, naŋēpan ƚēp naŋaš uko wi Našibaŋi añalun̄.

3 Na manjoonan, nabi jon ƚfa ti pdo uko wi bañaan̄ banwoon̄ baanfiyaar Našibaŋi banjalun̄, wi nawoon̄ ti p̄juban pi piin̄, añal iko iŋop, awo bakuj, awo ti unoh uweek, aduka ti bakuji na p̄dēman n̄nton̄ pi bgah baneenanun̄.

4 Kē hēnkun̄ banwoon̄ baanfiyaar Našibaŋi bašē ñon̄ar ti uko wi nawoon̄ naankak aŋiirad na baka iko iwuŋaan maakan yi bakdolun̄ ašē karan.

5 Kē bašē lun̄ kahepna ti uko wi badolun̄ ambiin̄ anaŋ naŋ ayoonk p̄wayēš bajeb na bankeŋun̄.

⁶ Uko mēnt ukaan kē badoo t̄up bankeṭun hēnkun *Uṭup Ulil Unuura. Hēnk, bayeenk t̄i uleef kakob ki bajaan bakob bañaan bajēn bti, kē *Uhaaş wi Naşibaṭi uşē do kē baka ubida unwoonun ḡu a.

T̄i uko wi pjañan bnuura iko yi Naşibaṭi aṭenuḡ

⁷ Uba umundu uñogi ; nadoon kalipara, namēbaan ḡleef ḡi nan keeri, nahilna nañehan Naşibaṭi.

⁸ Nawo duna kañalad na manjoonan ; unal uji udo ñaan kamiir aṭēntul ipekadu itum.

⁹ Nadoon kayeenkar du itoh yi nan, nawut kado kañur ḡuran.

¹⁰ Andoli adoon kalempar batēntul na uṭen wi ayeenknun ḡu Naşibaṭi, hēnk, nawo bamali biki uṭen wi Naşibaṭi, untumun.

¹¹ Woli ñaan ayeenknun uṭen wi bṭup, adoon kaṭup ji Naṭupar Naşibaṭi ; woli ayeenknun uṭen wi pṭēnk bañaan, adoon kaṭēnk baka na mn̄hina mi Naşibaṭi awululun. Hēnk, Yetu *Krittu anwoon na mndēm na mn̄hina te mnt̄o, akkaan bado kadēman Naşibaṭi t̄i iko bti. Uwo han!

Uko wi plilan wi ḡfiyaarun Krittu

¹² An biki ḡjalun, nawutan kañonar woli nawo t̄i mn̄haj mn̄week awo ji bañaan banwoon ḡu bdo. Uko mēnt̄ uwo wo kahilna katen me nafiyaar Naşibaṭi na manjoonan ; nawutan kaşal kē uwo uko uñonarēnaan.

¹³ Naṭēpan ṭēp nawo t̄i mnlilan wi naṭokun t̄i mn̄haj mi *Krittu ahajuḡ, nahilna nalun nawo t̄i mnlilan mn̄week maakan t̄i wal wi akdiimanun mndēm mi nul.

¹⁴ Woli bakaran ṭiki naṭaş Krittu nanurandēni, *Uhaaş wi Naşibaṭi undēmun maakan uwo t̄i an.

¹⁵ Woli ñaan t̄i ptoofan awo t̄i mn̄haj, uwutan kawo mn̄haj manwoon ṭiki aṭin ñaan, akiḡ, ado buṭaan kēme aneeḡ t̄i uko unwoon uunktena.

¹⁶ Kē woli ahaj ahaj ṭiki awo naritton, awutan kakowa ; aṭēpan ṭēp ado kadēman Naşibaṭi t̄i uko wi bakdu'ulun han^o.

¹⁷ Wal ubani, wi pwayēş pakjunun, kaşē kajunna pntaali pi Naşibaṭi. Kē woli ajunna ḡja, hum di di ukwoon t̄i ubaañsaani, wal wi akwayēşun banjaan bapok ptiink *Uṭup Ulil Unuura wi nul.

¹⁸ Hēnk, upiitana t̄i *Ulibra wi nul aji :
« *Woli utam pa Naşibaṭi aburan ñaan natool, hum di di ukwoon pa baññoomun Naşibaṭi na bado buṭaan?* »^o

¹⁹ Hēnk, banwoon t̄i phaj ṭiki Naşibaṭi aḡjalun uko mēnt̄, baṭuun mn̄haṭ mi baka t̄i *Nawat Kabuka anjaan ado uko wi ahonun, babaan babi baduka duka t̄i pdo kado bnuura.

5

Pṭon batani bi Naşibaṭi

¹ An bantohi biki banfiyaarun, ḡjal kaṭiini na an hēnkun. ḡji nwoon nantohi ji an, amaar mn̄haj mi *Krittu awo kalun kaṭok t̄i mndēm mi akdiimanun, uko wi ḡji kañehananaḡ wii wi :

² naṭonjan bnuura batani bi Naşibaṭi ahankananaḡ ; nawutan kaşal kē baṭu'an ṭu utamu, nadoon kaṭon ba na uhaaş ujint̄, ḡjibi Naşibaṭi aḡjalun. Nawutan kado uko mēnt̄ kalaana pyok pwuṭaan, nadoon wa ṭiki nañal ḡjal na uhaaşan bti pdo bnuura.

³ Nawutan kado kala pbeeh bañaan biki bahankananaḡ, mn̄wo mi nan mandimaan baka ḡjibi bawoon kawo.

⁴ Hēnk, woli nayafan naweeḡ alun apēn awinana, nayeenk katuum kandēmun maakan, kanwoon kaankba nin.

⁵ Kē an baṭaş, nadoon katiink bantohi. An bti najaan nawalan ikowan t̄i mn̄wo mi nan na batēntun. Upiitana t̄i *Ulibra wi Naşibaṭi aji : « *Naşibaṭi aji pok bankdemanun ikow yi baka, kaşē wul banwalanun ikow yi baka bnuura bi nul.* »^o

⁶ Nawalaan keeri ikowan, nawoon t̄i blifi bi Naşibaṭi anhiniiḡ maakan, ahilna adeenjan t̄i wal wi adatuḡ.

⁷ Naṭjan iko inknoorananaḡ bti nawalan t̄i kadunul, aji wuli'an.

⁸ Namēbaan ḡleef ḡi nan, nawo bten : *Untaayi Uweek unwoon uşooradan uñaay wu wun awo ji uliihu unkluiun ala uko ude.

⁹ Napokan wa, namēban t̄i pfiyaar pi nafiyaarun ; name kē bayitan t̄i *Krittu banwoon t̄i umundu bti bahaj ji an.

¹⁰ Woli nalun ahaj ḡwal ḡlon, Naşibaṭi anwoon ajuḡ bnuura, aṭēpnun t̄i Yetu *Krittu adu'an du mndēm mi nul manwoon maankba, alun kabomanan bnuura, katēṭēnan, kawulan mn̄hina kadolan nanaṭ naliint̄.

¹¹ Mn̄hina manwoon t̄i a te mnt̄o! Uwo han!

Pwul mboş kabañsaan

¹² *Filat ayiṭ naan t̄i *Krittu anjaan aṭaş bnuura aṭēknun kē mpiitan ḡṭup ḡmatiaan ḡji. ḡjal katēṭēnan kabot kajakan namēban t̄i bnuura bi Naşibaṭi, banwoon na manjoonan.

¹³ Baṭaşar *Krittu banwoon t̄i *Babilon t̄i, biki Naşibaṭi adatuḡ ji an, bawulan mboş ; *Markuṭ abuk naan awulan kak mboş.

¹⁴ Nawuladēn mboş, naboofar bboofar banyimanun.

An bti nanwoon biki *Krittu, dñehan Naşibaṭi ajoobṭēnan ḡhaaş!

Uṭup utēbantēn wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katēbantēn ki Piyeer nanjañan apiitun. Aka ppiit ka banfiyaaruṅ banwoon ṭi ubeeka ulon. Nin alon aantup aji apiit ka biki apiitun ṭi kakaarta ki nul kateek, ṭiki nin ñaaj aamme na manjooan me ikaarta itēb ṭaṅ yi yi apiitun. Aṭup ṭaṅ aji ki kawoon kakaarta katēbantēn ki apiitun baka (natenan ṭi 2 Piyeer 3.1) Piyeer aṭup aji bañaaṅ balon baya du banfiyaaruṅ Krittun ajukan baka iko ilon impaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi abiiṅ aṭup baka. Bawo ṭi pdo uko wi banjalun aji Yetu aanak abi. Piyeer akak aṭup aji ubida wi ñaaj anfiyaaruṅ Krittun uwo kalil Naṣibaṭi. Uko mēnt wi wi Yetu abiiṅ ajukan bambiiṅ awo na a wi awoon ṭi umundu wi. Kē uko mēnt wi wi bawoon kaṭu ṭi nṣal.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Hum di anfiyaaruṅ Krittun awoon kawo? (1.3-11)
3. Namēbaan naliint ṭi uko wi bajukananaj (1.12-21)
4. Banjaan bajukan uko unwoon uunjoonani (2.1-22)
5. Na manjooan, Yetu alun kabi kak (3.1-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Fimon Piyeer nwoon nalempar Yetu *Krittun akut awo *nanjañan i nul dpiitanan, an biki Yetu Krittun Naṣibaṭi, Nabuuran nja adolon ṭi pwo natool pi tul kē nafiyaar pfiyaar panliṅun na pi nun.

² Dñehan Naṣibaṭi awulan bnuura bantumun abot ajoobṭēnan nṣaaṣ bnuura, wi name'ulun abot ame Yetu Ajugun.

Pwo naṭaṣar Yetu ṭi mnwo

³ Ṭi mnḥina mi nul, Naṣibaṭi aṭen nja iko bti yi ṅnumiiṅ kakaana ubida kamēban kaliint ṭi a. Nyeenk iko mēnt bti wi nme'ulun, ul antēpnun ṭi mndēm na bnuura bi nul adu nja.

⁴ Hēnk, aṭen nja iko inuura iweek maakan jibi ajonun nḥon aji alun kawul ya nja. Ado haṅ nahilna nabuur pṭoka pi unjal wi iko iwuṭaan injaan itok ñaaj inwoon ṭi umundu wi ujaaj uṭij, naṣē nanaam na a.

⁵ Ukaṅ kē nawo kadoonaan kahoṭan ṭi pfiyaar pi nafiyaaruṅ mnwo mnuura, kahoṭan ṭi mnwo mnuura pme Naṣibaṭi,

⁶ kahoṭan ṭi pme Naṣibaṭi pun pmēban uleef, kahoṭan ṭi pmēban uleef kamiir, kahoṭan ṭun kamiir mēnt pmēban ṭi Naṣibaṭi kaliint,

⁷ kahoṭan ṭi pmēban ṭi Naṣibaṭi kaliint pun bboofar, kahoṭan ṭi bboofar bñalad.

⁸ Iko inuura mēnt yan, woli nawo na ya atuman, kē ibot atuma tum pya, naji nawo bañaaṅ banjaan badoonaan, kabot kaya kadun ṭi uko wi pme Yetu Krittun *Ajugun.

⁹ Kē ñaaj anṣaaṅ awaan iko inuura mēnt, aji fēl kēṣ kadoo wo wo ji nakuul : aji ṭilma kē Naṣibaṭi apēnana pekadu di abiiṅ ado ṭfa.

¹⁰ An bayit naan ṭi *Krittun, natamaan maakan keeri nado kado iko inkdiimanun kē Naṣibaṭi adu'anaṅ akut adatan. Woli nado haṅ, naankjot nin.

¹¹ Hēnk di di Naṣibaṭi akhaabēṣanaṅ bnuura plēman pneeji du pṣih panwoon paankba pi Ajugun, Nabuuranun nja Yetu Krittun.

Uko unkaṅ kē kakaarta ki kapiitanaa

¹² Name iko inuura yan, kē nṣē do kaleṣanan ya wal undoli naṣē namēban naliint ṭi manjooan mi nawinun ṅṭa.

¹³ Dṣal aji wal bti wi nji kawoon ṭi umundu, unuura ndo kaleṣanan, nawoona bten.

¹⁴ Dme kē wal wi pkeṭ wi naan uṅogi, Yetu *Krittun Ajugun ṭi uleeful adolonun kē mme uko mēnt.

¹⁵ Kē nṣē doonaan kado woli dyaa, naduka kaleṣ unuor undoli iko mēnt bti.

Uko unkyuuṅun kē uṭup ujoonani

¹⁶ Mēnt intintamēṣ itit yi nṣaṣun yi yi nḥiiṅ aṭupan wi ṅdolanaj kē name mnḥina mi Yetu *Krittun Ajugun akut ame ubi wi nul, ṅwin win na kēṣ ki nun mndēm mi nul.

¹⁷ Naṣibaṭi, Aṣin nja *Andēmun Maakan, awula pdēm na mndēm, wi aṭiiniṅ na a aji : « Iwi iwoon Abuk naan, dñalu maakan, dmaganu^o. »

¹⁸ Un ṭi ṅleefun ṅtiink pdiim pi nul panwoonun baṭi wi ṅwoon na a du pnkun pyimanaan.*

¹⁹ Hēnk, uko mēnt uliintan bnuura pfiyaar pi nun ṭi uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bajakun. Nawo kaṭaṣ wa bnuura : uwo ji unkania unjaan ujeehan ṭi bdēm te wal wi unuor ujintun kē unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa upēn awinana ṭi nṣaaṣan.

²⁰ Nawo kame duna kē uko wi baṭupar Naṣibaṭi baṭupun unwoon ṭi *Ulibra wi nul unuwo uko wi ñaaj najēn aṣalun ṭi uleeful aṭup.

²¹ Na manjooan, nin uṭup wi Naṭupar Naṣibaṭi uumbaar kapēna ṭi uṣal wi ñaaj najēn, *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaaj uṭēpna ṭi bañaaṅ bajēn kaṭiini ṭi katim ki nul.

2

Bajukan balagare

¹ Balagare banjaan baji bawo baɕupar Naɕibaɕi babi wo ɕfa kak ɕi ptoof pi pntaali pi *Itrayel, kē hēnk di bajukan balagare bakaan aluŋ kawo ɕi ptoofan kado na pneejan ɕi nɕalan pɕukan panjaan paneeman ɕiaan kabot katoka, kadoo pok Ajug baka ambuuranuŋ baka. Wal mēntɕ baɕe ɕijar nleef ni baka pɕoka pantaruŋ.

² Batum baluŋ kaɕaɕ baka ɕi iko iɕop yi bajaan bado, baluŋ kado bakar bgah bi manjoonan.

³ ɕi pɕal itaka, bajukan balagare baluŋ kadaaran na nɕup nɕil ni bapaɕuŋ. Kē pwayeɕ pi baka paɕe do bi dolana dolana undimaan, kē pɕoka pi baka paankyoonk.

⁴ Na manjoonan, Naɕibaɕi aammiir nɕwanjuɕ nɕambiin ajuban, aɕe fēl na du infeernu di nɕawoŋ atanana du bɕēm ayoonk unuur wi pwayeɕ pi na.

⁵ Aammiir kak baɕaan biki unjon, wal wi adoluŋ meel kē mangur iko na baɕaan bti ɕi umundu bti untumuŋ na banwoŋ baanji baɕaɕ Naɕibaɕi, aɕe buuran *Nowe anjaan aɕup uko wi baɕaan bawoŋ kado kado kawoona baɕool ɕi kēɕ ki Naɕibaɕi, aɕu na baɕaan paaj na aloŋ.*

⁶ Naɕibaɕi aammiir kak nɕeeka ni Todom na Gomora* wi atēruŋ na kē nɕakak ufob kadiimanaan bankluŋ kapok pɕaɕa uko unkyoonkuŋ baka*.

⁷ Kē aɕe buuran *Lot ambiin awo ɕiaan natool aji ɕēga maakan ɕi iko iɕop yi bado buɕaan mēntɕ babiin ado.

⁸ Ul anwoŋ natool, aɕe wo ɕi ptoof pi baka aji win baka kabot katiink baka na nɕnuur, kē uɕal uji ujoŋ na a.*

⁹ Iko yi idiiman kē Naɕibaɕi ahiil kabuuran ɕi mnɕaj baɕaan bamēbanuŋ ɕi a aliint kaɕe kaɕooran banwoŋ baanwo baɕool bado kayoonk kakob ki baka ɕi unuur wi pwayeɕ, wi baduknaaniin.

¹⁰ Akob bnuura banjaan babi ɕu ɕu nɕal ɕi pɕoan nleef ni baka ɕi pɕuban pi piint abot aŋoom Ajugun.

Bajukan balagare mēntɕ baɕoom baɕaan akuɕ awo bahomp, baanji bakali pkar nɕwanjuɕ nɕandēmuŋ.

¹¹ Natenan, nɕwanjuɕ, nɕandooŋ apel baka uforta na mnɕina nɕaanji nɕaɕup ɕi kadun ki Ajugun uko uwuɕaan ɕi nɕwanjuɕ nɕandukiin.

¹² Kē bukal, bawo ni nɕlimariya nɕanwoŋ nɕaanwo na uɕal, nɕabuka buka pa pmobana kafin. Baji bakar uko wi bawoŋ baammee kē bakluŋ kafin baka ni nɕlimariya.

¹³ Hēnk, bayeenk baluk bi buɕaan di baka. Baji balilan ɕi pdo kado iko iɕop na pnak.

Bawo baɕop akuɕ agēj, baji balilan maakan ɕi kalagare ki baka woli bade na an.

¹⁴ Baji babi ɕu ɕu nɕal ɕi pɕuban pi piint, baanji banooŋ pɕuban, kado na pguur banwoŋ baanliinti, baji babi duka duka ɕi pɕeebar iko. Baɕepanaal

¹⁵ Baduk bgah bɕool aneem, wi bawoŋ ɕi pdo ji *Balaam abuk Boɕor, ambiin aŋal pde itaka yi bdo.

¹⁶ Kē baɕe bi nɕoman na a ɕi buɕaan bi adoluŋ: ubuuru unwoŋ uunhil bɕup uɕiini na a ji ɕiaan najēn ado kē nyila nɕaɕani, ul *Naɕupar Naɕibaɕi mēntɕ.*

¹⁷ Bajukan baɕilan mēntɕ bawo ni nɕumpēɕ nɕankayuŋ, awo ni infēluŋ yi ukēk udookuŋ; bawo biki kaya du bɕēm bantootuŋ apel bi pti banwoŋ bi baka.

¹⁸ Na manjoonan, baji bahomp maakan kaɕup nɕup nɕaaf kaguur na iko iɕop yi uleef unaluŋ bambaan abuurna buurna du baɕaan baneemuŋ.

¹⁹ Bahon baka pjeeh aɕe wo bukal ɕi nleef ni baka baɕaan banwoŋ ɕi mnɕina mi iko iɕop inktokuŋ baka; ɕiaan aji awo ɕi mnɕina mi uko wi awutuŋ kē ukɕoŋa.

²⁰ Na manjoonan, woli babuur ɕi iko iɕop yi umundu wi ɕi pme Yetu *Krittu Ajugun na Nabuuran nja, aɕe kak hēnkuŋ ahot ɕi ya kē ikɕoŋ baka, baji bawo ɕi unoor umpeluŋ uteek.

²¹ Uhokan lah bawut kame bgah banjaan baɕooɕ du uko unwoŋ uɕool, kē di pme ba kaɕe kaduk bgah byimanaan mēntɕ bi babiin adiiiman baka.

²² Uko undoluŋ baka uwo uhoŋ umbiin aji : « Ubuɕ ude uko wi ugatuŋ » na « Unkuma umbaan aŋowa ŋowa ukak aɕuɕi du mboɕ. »

3

Unuur wi Ajugun uluŋ kabi

¹ An biki nɕaluŋ maakan, kakaarta ki kawoŋ katēbanɕen ki nɕi kapiitanan. ɕi yul itēb bti, dji kaleɕanan iko iloŋ kahilna kaneejan ɕi nɕalan mntit mannuuriin.

² Dɕal kaleɕanan iko yi *baɕupar Naɕibaɕi bayimanaan babiin aɕup, kaleɕanan kak uko wi banjaan biki nan bajakanan aji Ajugun anwoŋ kak Nabuuran nja aŋal jdo kado.

³ Uko wi nawoŋ kame duna uwo kē, ɕi nɕnuur nɕbaaŋɕaani baɕaan bamben bambaan kabi duka ɕi bbeehar, aji baɕaɕ iko yi nleef ni baka nɕaluŋ, baluŋ kabi.

⁴ Baluŋ kado kaji : « Yetu aanhon aji aluŋ kabi i? Awo ɕuŋ ba? Wi bateem nja bakaɕnuŋ te nɕa, iko iwowa wo jibi ibiin awo wi umundu upaɕaniin. »

⁵ Wi bajakuŋ han, baji badaar kaɕilma kē du ujuni, Naɕibaɕi aɕēpna ɕi uɕup wi nul apaɕ

* 2:5 Natenan ɕi Ujuni 6.1–9.17. * 2:6 Natenan ɕi Ujuni 19.24-35. * 2:6 Natenan ɕi Ujuni 19.1-19. * 2:8 Natenan ɕi Ujuni 19.1-19. * 2:16 Natenan ɕi Mnɕfēn 22.4-35.

baŋi ado kē mboş mampēna ŋi meel ašē ŋo ŋi ptoof pi ma.

⁶ Kē na meel mēnt mi mi abiin abaana na umundu ujon.

⁷ Uŋup mēnt uŋuuj kē baŋi na mboş mi nŋa ŋahankanaa, ayoonk pya pterana ŋi unuur wi pwayēş pbaañšaani na wi ptoka pi banwoon baanktaş Naşibaŋi.

⁸ An bayiŋ naan biki nŋaluŋ, uka uko ulon wi nawoon naanwo kaŋilma : ŋi kēş ki Naşibaŋi unuur uloolan uwo ji nşubal iŋeen-week ŋyaaş iŋeen (1000), kē *nşubal iŋeen-week ŋyaaş iŋeen ŋawo ŋi a ji unuur uloolan*^{*}.

⁹ Ajugun aanji jonan pdo uko wi ahonuj jibi bañaan balon başaluŋ. Aji miiran : aanji ŋal alon ŋi an aneem kaşē ŋal an bti naŋaŋan pjuban, naŋelēş ŋhaaşan na manjoonan.

¹⁰ Unuur wi Ajugun uluŋ kabi ji nakiij ; unuur mēnt baŋi bafoma karoca roca, iko inwoon da iyik kayuuy wal mēnt, mboş na iko bti inwoon ŋi ma itoka kaba*.

¹¹ Kē wi iko bti iwoon i pbi katoka kaba, natenan hēnkuj mnwo mi nan! Nawo kawo banjintuŋ ŋi kēş ki Naşibaŋi kabot kamēban ŋi a kaliint,

¹² wi nakyoonkuŋ abot adoonaan unuur wi nul utarna ubi. Unuur mēnt, baŋi bayik bti kayuutşa, iko inwoon ŋi ba iyik ibot iyuuy.

¹³ Kē Naşibaŋi ašē hon nja aji aluŋ kapaş baŋi bhalu na mboş mnhalu di iko bti ikwoon itool. Nwo ŋi pyoonk uko mēnt.

Pdo bañaan balipara

¹⁴ An biki nŋaluŋ maakan, wi nawoon ŋi pyoonk unuur mēnt, nadoonaan keeri nawo bajint piş ŋi kēş ki Naşibaŋi, bañaan banwoon ŋi mnjeeh.

¹⁵ Nameen kē kamiir ki Ajugun kahinan kadolan nabuur, jibi *Pawulu ayiŋ nja ŋi *Krittu i nŋaluŋ maakan apiitanan na uşal untuŋa wi Naşibaŋi awululuŋ.

¹⁶ Hēnk di di apiituŋ ŋi ikaarta bti yi aŋiiniyaanuŋ uko mēnt ; nŋup ŋlon ŋanwoon ŋi ikaarta yi nul ŋatam pme, kē bañaan banwoon ŋi kapaam akuŋ awo baanliint ŋi pfiyaar baji bapiban ŋa buŋaan. Baji bado haŋ kak na nŋup ŋi Ulibra wi Naşibaŋi ŋandukiin kaşē toka.

¹⁷ Kē an biki nŋaluŋ, nawoon bten keeri wi nameen iko yaŋ, kaŋi nabi naŋaş bado buŋaan naşē naneem ji baka nawo naankak amēban kaliint.

¹⁸ Naŋēpan ŋēp nataman nado kaya kadun ŋi pme Yetu Krittu anwoon Ajugun na Nabuuran nja, nataman nawo ŋi bnuura bi nul. Mndēm manwoon ŋi a te mnto! Uwo haŋ.

* 3:8 Kañaam 90.4.

*

3:10 *Iko bti inwoon ŋi ma itoka kaba* : Balon bapiit aji baluŋ kawayēş mboş na iko bti inwoon.

Uṭup uteek wi Yowan apiitun banfiyaaruṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Yowan apiitun. Yowan i abi piit ulibra ulon uteek wi aṭiiniyaanun ubida wi Yetu ṭi mboṣ; uwoon Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Akak apiit ikaarta itēb inṭaṣun ṭi ki. Du unjon baṅaṅ balon babi ṭilan aji Yetu Krittu ambiin abi ṭi umundu wi awo ṅaṅ najēn aanwo Abuk Naṣibaṭi. Baji baji kak kē ṅaṅ ahil kado uko wi aṅaluṅ, kē Naṣibaṭi aankdo baka uko ulon. Uko mēnt ukaṅ kē Yowan apiit banfiyaaruṅ aṭup baka in awoon Yetu. Aṭup baka aji ubida wi mnto uwoo, akuṭ adiiman baka jibi ṅaṅ ahilun kaka wa : ṅaṅ anfiyaaruṅ Yetu andoli, aka ubida mēnt. Akak ahoṭalēṣ aji baṅaṅ bawo ṭi ploolan na Naṣibaṭi na Yetu Abukul, baṅal Naṣibaṭi na banfiyaaruṅ bandukiin. Aji woli bado haṅ bame kē baka ubida wi mnto.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uṭup unjaṅ uwul ubida (1.1-4)
2. Nawulēn nṭoṣ ṭi bjeehi (1.5-2.6)
3. Bgah bhalu (2.7-17)
4. Baṣoorad Krittu na babak Naṣibaṭi (2.18-3.10)
5. Bṅalad (3.11-4.21)
6. Ppok iko yi mboṣ (5.1-21)

Uṭup unkwulun ubida

1 Nṭiiniyaan ṭi nawo Uṭup unkwulun ubida ; awo du ujuni, nṭiinka awina na kēṣ ki nun, abot atena bnuura, akuṭ abana na iṅen yi nun.

2 Anwoon ubida apēn awinana, kē nṭṭup uko wi nmaaruṅ. Nṭupan uko wi anwoon ubida wi mnto ambiin awo du Naṣibaṭi Aṣin nja aṣē pēn awinana ṭi un.

3 Uko wi nwinun akuṭ aṭiink, nṭupan wa an kak, nahilna nabi namēbandēr na un, nmaakiir nja bti ṭi pmēbandēr pi nṭmēbandēr un na Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittu Abukul.

4 Npiit uko wi, un ṭi nleefun, mnlilan mi nun * manhilna mandēm maakan.

Ppoṣ ṭi bjeehi

5 Uṭup wi nṭiinknuṅ ṭi Yetu *Krittu aṣē ṭupan hēnkun wi : Naṣibaṭi awo bjeehi, nin bdēm blon baanwo ṭi a.

6 Woli nji nṭmēbandēr na Yetu aṣē poṣ ṭi bdēm, nṭo baṭilan, nṅnkdo uko unwoon manjoonan.

7 Aṣē wo woli nṭoṣ ṭi bjeehi jibi Naṣibaṭi ṭi uleeful awoon ṭi bjeehi, nkeer awo baloolan

nja bti, kē pṅaak pi Yetu Abukul pajinṭan nja ṭi pekadu bti.

8 Woli nji nṅenwo na nin pekadu dlōṅ, nṅuur nleef nji nja, manjoonan maanwo ṭi nja.

9 Aṣē woli nṅinan aji nṭo na pekadu, nṅinan kahaṭ Naṣibaṭi, awo natool : aluṅ kamiir nja ipekadu, kabot kajinṭan nja ṭi buṭaan bti.

10 Woli nji nṅendo pekadu, nṭu Naṣibaṭi nṭilan, kē uṭup wi nul ubot awo uunwo ṭi nja.

2

1 An babak naan, dṭiitan uko wi nahilna nawut kado kajuban. Aṣē woli ṅaṅ alon ajubani, nka ṅaṅ ankyeṅanuṅ nja du Naṣibaṭi Aṣin nja : Yetu *Krittu natool a.

2 Ul awulun uleeful, awo bṅeṅan, Naṣibaṭi ahilna amiir nja ipekadu ; aanliṅ liṅ ṭi yi nja ṭaṅ, ado haṅ ahilna amiir kak yi baṅaṅ biki umundu bti.

Uko wi pdo

3 Uko unjaṅ uyuuṅ kē nṅe *Krittu uwo pdo kaṭaṣ uko wi ajakuṅ nṭo.

4 Woli ṅaṅ abubara aji ame'a aṣē wo aanktiinka, awo naṭilan, manjoonan maanwo ṭi a.

5 Kē anṣaṅ amēban uko wi ajakuṅ, unjal wi Naṣibaṭi uji uwo ṭi a katum. Hēnk di di njaṅ nṅeena kē nṅmēbandēr na Krittu.

6 ṅaṅ anjakuṅ awo ṭi a, awo i kado kado jibi ajaṅ ado.

7 An banoh naan, mēnkpiitan piit uko uhalu wi nawoon kado, uko ujon wi nayeenuṅ du ujuni wa. Uko mēnt uwoon uṭup wi nadoon abi tiink.

8 Kē uko wi nji kapiitanṅ uṣē wohu uhalu ha. Manjoonan mi uko mēnt manwinana ṭi Krittu abot awinana ṭi an ; bdēm baya, kē bjeehi bi manjoonan bado bi kajeehan jeehan.

9 ṅaṅ anjakuṅ aji awo ṭi bjeehi aṣē ṣoor ayiṭul ṭi Krittu, ahum ṭi bdēm.

10 ṅaṅ anjalun ayiṭul awo ṭi bjeehi, hēnk, nin uko ulon uunkhil kadola ajuban.

11 Kē ṅaṅ anṣaṅ aṣoor ayiṭul awo ṭi bdēm ; aji poṣ ṭi bdēm, aamme dko di akyaṅ ṭiki bdēm bawuna kēṣ.

12 An babak naan, dṭupan uko wi :

Yetu Krittu ado kē Naṣibaṭi amiiran ipekadu

13 An baṣin bapoṭ, dṭupan uko wi :

name anwoonun du ujuni ;

kaṭupan, an baṭaṣa :

nawat *Untaayi Uweek.

14 Dṭupan kak uko wi, an babak naan :

name Naṣibaṭi Aṣin nja ;

kaṭupan kak, an baṣin bapoṭ;

name anwoonun du ujuni,

kaṭupan kak an baṭaṣa :

* 1:4 Mnlilan mi nun : Balon bapiit aji mnlilan mi nan.

nahinaa,
 uŕup wi Naŕibaŕi uwo ŕi an
 k  nabot awat Untaayi Uweek.

¹⁵ Nawutan kaŕjal umundu k me uko un-
 wooŕ wi umundu. Woli  naaŕ aŕjal umundu,
 uŕjal wi Naŕibaŕi Aŕin nja uunji uwo ŕi a.

¹⁶ Iko bti inwooŕ yi umundu : iko yi uleef
 uŕjaluj, iko yi  naaŕ awinuj a eebar na phaŕ
 ŕi bka bi tul kabot kapiitar ŕi ba, iinwoona du
 Naŕibaŕi Aŕin nja, iwoona ŕi umundu.

¹⁷ K  umundu wi uŕ  ba na iko yi ba aaŕ
 bak eebaruj ; k  anŕaaŕ ado uko wi Naŕibaŕi
 aŕjaluj aka ubida wi mn o.

Naŕoorad Kritt 

¹⁸ An babak naan, wal wi umundu uk-
 baan ubani. Natiink k  baji *Naŕoorad Kritt 
 awo i pbi, h nkuŕ k  baŕooradul batum baŕ 
 do bi bi bi. Uko waŕ ukaaŕ k  nyikr n k  wal
 ubaa saani ubani.

¹⁹ Bakaŕ m n an bap nna ŕi nja, aŕ  wo
 baanwo biki nja. Woli bawo lah biki nja,
 ba o na nja. K  baŕ  ya, uko m n  uyuuj k 
 bukal bti baanwo biki nja.

²⁰ K  an, nayeenkna *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi ŕi
 Yetu *Kritt , name bti manjoonan.

²¹ Woli dpiitan keeri, uunwo wo ji
 naamme manjoonan. Dpiitan ŕiki name ma
 abot ame k  nin n ilan n on n anji n p nna ŕi
 banwooŕ na manjoonan.

²² K  in awooŕ naŕilan b  m n  anjakuŕ
 aji Yetu aanwo Kritt ? Uŕ m n an awooŕ
 Naŕoorad Kritt ! Apok Naŕibaŕi Aŕin nja abot
 apok Abukul.

²³  naaŕ ampokuŕ Abuk Naŕibaŕi apok Aŕin
 kak. Andinanuj aji Abukul awoo, adinan
 kak k  Aŕin awoo.

²⁴ K  an, uko wi natiinknuŕ du ujuni
 nam baan wa. Woli nam ban uko wi
 natiinknuŕ du ujuni, nawo an kak ŕi Naŕibaŕi
 Aŕin nja na ŕi Abukul.

²⁵ K  uko wi Kritt  ahonuj, uwooŕ; ubida
 wi mn o.

²⁶ Uko wi, wi wi n jaluj lah kaŕupan ŕi
 ba aaŕ bankdoluj na pneemanan.

²⁷ K  an, Uhaaŕ wi Naŕibaŕi wi nay-
 eenknuŕ ŕi Kritt  uduka ŕi an, k  naannuma
 bajukanan. Uhaaŕ wi nul ukjukananan iko
 bti, uwo manjoonan, awo uunji uŕilan. K 
 jibi ukjukananan, nadukiin nam ban ŕi a.

²⁸ An babak naan, h nkuŕ, nadukiin
 nam ban ŕi Kritt , ahilna wal wi akp nuŕ
 kawinana, n hil kanaŕ kaliint, kawo
 n nkkowa kanaŕ kalowa.

Babuk Naŕibaŕi na manjoonan

²⁹ Name k  Naŕibaŕi awo natool,
 nayikr n n keeri k   naaŕ ankdoluj uko
 utool awoona du a.

3

¹ Natenan jibi Naŕibaŕi Aŕin nja aŕjaluj
 nja. Aŕjal nja adoo dinan k  n doo du'ana
 babakul. Nwo babakul na manjoonan.
 Ba aaŕ biki umundu baamme Aŕinun,
 ukaaŕ k  baanhinan pme nja.

² An banohnaan, nwo h nkuŕ babak
 Naŕibaŕi, k  uko wi n kbiin kawo uundo
 meetana. K  n ŕ  me uko wi : woli *Kritt 
 aluj ap n awinana, n kak kanaam na a, ŕiki
 n wina jibi awooŕ.

³  naaŕ anhaŕuj uko waŕ ŕi Kritt , ajin an
 uleeful jibi ul ajin uj.

⁴ Nado pekadu aji diiman k  ap n ŕi *bgah
 bi Naŕibaŕi, ŕiki pdo pekadu pawo pp n ŕi
 bgah.

⁵ K  naŕ  me k  Kritt  abi bi pa pp nan nja
 ipekadu, abot awo aanwo na pekadu.

⁶  naaŕ amm banuluj aanwo nado pekadu.
 Nado pekadu aanwina abot awo aamme'a.

⁷ An babak naan, nakdinan nin  naaŕ
 aneemanan.  naaŕ ankdoluj uko utool awo
 natool jibi Kritt  awooŕ natool.

⁸ Nado pekadu awo i *Untaayi Uweek, wul
 uwo udo pekadu du ujuni. K  Abuk Naŕibaŕi
 aŕ  bi bi ptko iko yi Untaayi Uweek ukdoluj.

⁹  naaŕ ambuknaaniin du Naŕibaŕi aanji
 duka ŕi pekadu ŕiki ubida unwoonuj du
 Naŕibaŕi uwo ŕi a ; aanhinan kajuban ŕiki
 abuknaana du Naŕibaŕi.

¹⁰ Uko umpaŕŕuj babak Naŕibaŕi na biki
 Untaayi Uweek wii wi :  naaŕ anwooŕ aanwo
 natool k me awo a ŕjal ayiŕul ŕi Kritt 
 aanwo i Naŕibaŕi.

B jalad bi banfiyaaruŕ Kritt 

¹¹ Nwo kaŕjalad, uko waŕ wi wi natiinkuŕ
 du ujuni.

¹² N nwo kado ji Kayin anwooŕ i *Untaayi
 Uweek, afin a a'ul^o. K  we ukaaŕ k  afin
 a a'ul? Aji do bu aan k  a a'ul aŕ  ji do iko
 inwooŕ itool.

¹³ An bayiŕ naan, nawutan ka on ar woli
 ba aaŕ biki umundu wi baŕooran.

¹⁴ Nja, nme k  n p nna du pkeŕ aya du ubida
 ; nme uko m n  ŕiki n jal bayiŕ nja ŕi *Kritt .
  naaŕ anwooŕ a ŕjal ayiŕul aduka ŕi pkeŕ.

¹⁵  naaŕ anŕooruj ayiŕul ŕi Kritt  awo nafiŕ
 ba aaŕ ; k  naŕ  me k  bafiŕ ba aaŕ baanji
 baka ubida wi mn o.

¹⁶ Nme uko unwooŕ uŕjal ŕiki Kritt  awul
 ubida wi nul pa nja. Ukaaŕ k  nwo kawul
 ubida wi nja pa bayiŕ nja ŕi Kritt .

¹⁷ Woli  naaŕ alonj aka iko bti aŕ  win ayiŕul
 anwoyi ŕi kanuma aŕ  pok p nka, hum di di
 uŕjal wi Naŕibaŕi ukwooŕ ŕi a ba?

¹⁸ An babak naan, nawutan kaŕjalna ŕi
 n ŕup  aŕ, nadoon kaŕ nk, h nk naŕjal na man-
 joonan.

^o 3:12 Natenan ŕi Ujuni 4.3-10.

19 Woli n̄jalad haŋ, wi wi n̄kmeen k̄e n̄wo biki manjoonan, n̄haaŋ n̄i n̄ja n̄bot n̄aŋoora ʒi kadun ki Naŋibaʒi.

20 K̄e woli n̄haaŋ n̄i n̄ja n̄ado leŋan n̄ja buʒaan bi n̄dolun, n̄n̄j̄ni n̄haajala, n̄ji n̄me k̄e Naŋibaʒi ad̄em apel n̄haaŋ n̄i n̄ja abot ame iko bti.

21 An banoh naan woli n̄haaŋ n̄i n̄ja n̄aŋoora, n̄n̄oom kaŋoga.

22 Awul n̄ja iko yi n̄k̄n̄ehanulun bti ʒiki n̄m̄eban uko wi ajakun n̄do, k̄e uko wi n̄kdolun ubot alila.

23 Uko wi ajakun n̄do uwo : n̄fiyaar Yetu Kritt̄u Abukul n̄bot n̄jalad j̄ibi ajakun na n̄ja n̄do kado.

24 K̄e n̄aan̄ ankdolun uko wi Naŋibaʒi ajakun ado, aji m̄ebana, Naŋibaʒi kam̄ebana. Uhaaŋ wi nul wi awulun n̄ja ujaan̄ yuuuj k̄e am̄eban n̄ja.

4

Uhaaŋ wi Naŋibaʒi na wi Naguuru

1 An banoh naan, nawutan kafiyaar baŋaan̄ banjaan̄ babubara kaji bawo na *Uhaaŋ wi Naŋibaʒi, naʒepan ʒep naten bnuura nameena me uhaaŋ wi bawoon-aanun̄ uwoona du Naŋibaʒi. Baŋaan̄ batum bandaarun̄ aji bawo *baʒupar Naŋibaʒi baniink umundu.

2 H̄enk di di nakyikr̄eanaanun̄ Uhaaŋ wi Naŋibaʒi : n̄aan̄ andinanun̄ aji Yetu *Kritt̄u akak n̄aan̄ naj̄en̄, awo na Uhaaŋ wi Naŋibaʒi.

3 K̄e n̄aan̄ anŋaan̄ apok pdinan uko wi Yetu awoon̄, aanwo na Uhaaŋ wi Naŋibaʒi. Awo na wi naŋoorad Kritt̄u i natiinkun̄ k̄e baji abi, ado bi bi bi, awo ʒi umundu.

4 An babak naan nanwoon̄ biki Naŋibaʒi, nawat̄ baŋoorad Kritt̄u bukun̄, ʒiki anwoon̄ ʒi an ad̄em apel anwoon̄ i umundu.

5 Bukal bawo biki umundu ukaan̄ k̄e utup wi baka uwo wi umundu, k̄e umundu ubot atiink baka.

6 N̄ja, k̄e n̄ŋ̄e wo biki Naŋibaʒi ; ammeen Naŋibaʒi aji tiink n̄ja ; k̄e anwoon̄ aanwo i Naŋibaʒi aanji tiink n̄ja. K̄e h̄enk di di n̄jaan̄ n̄meena Uhaaŋ wi Manjoonan na uhaaŋ wi kaguuru.

Uŋal wi Naŋibaʒi

7 An banoh naan, nawul̄en n̄jalad ; uŋal uwoona du Naŋibaʒi, k̄e n̄aan̄ anjalun̄ at̄en̄ʒul abuknaana du Naŋibaʒi akuʒ ame'a.

8 N̄aan̄ anwoon̄ aanjal at̄en̄ʒul, aambaan̄ kameha Naŋibaʒi ʒiki Naŋibaʒi awo uŋal.

9 Naŋibaʒi adiiman̄ uŋal wi akaan̄ pa n̄ja wi ayilun̄ Abukul aloolan̄ i akahan̄ ʒi umundu n̄hilna n̄ʒ̄epna ʒi a n̄ka ubida.

10 Uŋal na manjoonan uunwo n̄jal pi n̄jalun̄ Naŋibaʒi, uwo n̄jal pi anjalun̄ n̄ja.

* 5:6 Na meel mi batitmu bi nul na p̄naak pi pkeʒ pi nul : Balon̄ baŋal aji Yowan aʒiiniyaan̄ ʒi iko in̄t̄epun̄ ʒi Yowan 19.34, di batowun̄ kantaagan ki Yetu k̄e meel na p̄naak mamp̄eni.

Ayil Abukul k̄e awo b̄t̄en̄an bankp̄enanun̄ ipekadu yi n̄ja.

11 An banoh naan, wi Naŋibaʒi anjalun̄ n̄ja haŋ, n̄wo kanjalad kak.

12 Nin n̄aan̄ aambaan̄ kawin Naŋibaʒi. K̄e woli n̄jaladi, Naŋibaʒi aji wo ʒi n̄ja, uŋalul ubot kawinana bnuura ʒi n̄ja.

13 Naŋibaʒi awul n̄ja *Uhaaŋ wi nul, ukaan̄ k̄e n̄ji n̄me k̄e n̄m̄ebana, k̄e abot am̄eban n̄ja.

14 Naŋibaʒi ayil Abukul k̄e awo nabuuran umundu. N̄win uko wan̄, aŋ̄e ʒup wa baŋaan̄.

15 N̄aan̄ andinanun̄ aji Yetu awo Abuk Naŋibaʒi, Naŋibaʒi aji m̄ebana, ul kabot kam̄eban Naŋibaʒi.

16 K̄e n̄ja, n̄me abot afiyaar k̄e Naŋibaʒi anjal n̄ja. Naŋibaʒi awo uŋal. K̄e woli n̄jal bat̄en̄ʒ n̄ja, n̄ji n̄m̄eban Naŋibaʒi, Naŋibaʒi abot kam̄eban n̄ja.

17 Woli n̄jal bat̄en̄ʒ n̄ja na manjoonan n̄enkdo kaʒaaf unuun̄ wi pwaȳeŋ ʒiki ubida wi nun̄ ʒi umundu wi, unaam na wi *Kritt̄u.

18 Anjalun̄ na manjoonan aanji wo na pal̄enk, uŋal unjoonanun̄ uji udook pal̄enk. Na manjoonan, pal̄enk paji pagakand̄er na uŋal wi kakob. K̄e anwoon̄ na pal̄enk aanji n̄jal na manjoonan.

19 K̄e n̄ja, n̄ŋ̄e n̄jal ʒiki uŋal n̄ja uteek.

20 Woli n̄aan̄ aji anjal Naŋibaʒi, aŋ̄e ŋoor ayiʒul ʒi Kritt̄u, awo naʒilan, ʒiki woli n̄aan̄ aanjal at̄en̄ʒul i akwinun̄, aanhilan̄ kanjal Naŋibaʒi i awoon̄ aanwini.

21 Uko wi Naŋibaʒi ajakun̄ na n̄ja n̄do kado wii wi : n̄aan̄ anjalun̄ Naŋibaʒi akaan̄ anjal ayiʒul ʒi Kritt̄u.

5

1 N̄aan̄ anfiyaarun̄ aji Yetu awoon̄ *Kritt̄u awo abuk Naŋibaʒi, k̄e n̄aan̄ anjalun̄ aŋin n̄aan̄ aji n̄jal abukul.

2 N̄aan̄ aji me k̄e anjal babak Naŋibaʒi woli anjal Naŋibaʒi abot ado uko wi ajakun̄.

3 H̄enk di uwoon̄, n̄jal Naŋibaʒi pawo pdo uko wi ajakun̄ n̄do kado. K̄e uko wi ajakun̄ n̄do kado ubot awo uuntam pdo.

4 Banwoon̄ babak Naŋibaʒi baji bawat iko yi umundu. K̄e uko wi n̄kdoon̄ kawatna iko yi umundu uŋ̄e wo p̄fiyaar pi n̄ja.

5 K̄e in̄ aŋaan̄ awo anjaan̄ awat iko yi umundu b̄e m̄en̄ʒ anfiyaarun̄ aji Yetu awo Abuk Naŋibaʒi aʒ?

Uko wi baʒupun̄ ʒi Yetu Kritt̄u

6 Yetu *Kritt̄u abiin̄ ʒi n̄ja na meel mi batitmu bi nul na p̄naak pi pkeʒ pi nul*. Aambi bi ʒaŋ na meel, abi na meel na p̄naak, k̄e *Uhaaŋ wi Naŋibaʒi ujaan̄ utup uko m̄en̄ʒ, wul unwoon̄ manjoonan.

7 Iko iwajan̄ʒ ikyuujun̄ k̄e uko wi Yetu ujoonani, iwoon̄ʒ:

⁸ Uhaaş wi Naşibaţi na meel na pñaaƙ, iy-
eenkiir yul iwajan† bti.

⁹ Jëm nji ɗɗinan uko wi bañaan baɗupun i?
Kë wi Naşibaţi aɗupun uşaan adëmna apel wi
bañaan baɗupun. Uko wi Naşibaţi aɗupun wii
wi : aʒiiniyaan Abukul.

¹⁰ Ñaan anfiyaarun Abuk Naşibaţi amëban
uɗup mënɗ ʒi uhaaşul. Ñaan anwoon aan-
fiyaar Naşibaţi aɗu'a naŵilan ʒiki aanfiyaar
uko wi Naşibaţi aɗupun ʒi uko wi Abukul.

¹¹ Kë uko wi Naşibaţi aɗupun wii wi : Awul
nja ubida wi mnɗo kë ubida mënɗ uşë woona
ʒi Abukul.

¹² Anwoon na Abukul aka ubida mënɗ,
anwoon aanwo na Abukul aanka wa.

Ubida wi mnɗo

¹³ Dpiitan iko yi, an nanfiyaarun Abuk
Naşibaţi nahilna name kë naka ubida wi
mnɗo.

¹⁴ Nhaɗ kë woli nnaɗ ʒi kadun ki Naşibaţi
añehana uko unlilulun, aɗen nja wa.

¹⁵ Kë woli nme kë Naşibaţi aji tiink uko
wi njaan nñehana bti, nhinan kafiyaar na
manjoonan kë ɗdo bi yeenk yeenk uko wi
nñehanulun.

¹⁶ Woli ñaan awin ayiɗul ʒi Krittü kë
akjuban pjuban panwoon paanji paɗij pkeɗ,
añehandërëna Naşibaţi awula ubida wi mnɗo.
Uko mënɗ uwo pa pjuban panwoon paanji
paɗij pkeɗ ɗań. Kë uşë ka pjuban pan-
jaan paɗij pkeɗ, mënji nañehandër anjubanun
pjuban mënɗ.

¹⁷ Pjuban bti pawo pekadu, kë pekadu
dloŋ daşë wo daanji daɗij pkeɗ.

¹⁸ Nme kë bañaan banwoon babak Naşibaţi
baanji baduka ʒi pekadu ; Abuk Naşibaţi aji
yeŋ baka, *Untaayi Uweek kalow baka.

¹⁹ Nme kë nwo biki Naşibaţi, kë umundu bti
uşë wo ʒi iñen yi Untaayi Uweek.

²⁰ Nkak ame kë Abuk Naşibaţi abi abot
awul nja mnhina mi pyikrën anwoon
Naşibaţi na manjoonan. Nmëbandër
na anwoon Naşibaţi na manjoonan ʒi
pmëbandër pi nmëbandërun na Yetu *Krittü
Abukul. Ul awoon Naşibaţi na manjoonan,
ul anwoon anjaan awul ubida wi mnɗo.

²¹ An babak naan, nalowan nɗon.

† 5:8 *Iwajanɗ*: ʒi bayuday woli bañaan batëb këme bawajanɗ bawo ʒi uɗup uloolan baji badinan kë uwo manjoonan.

Uṭup utēbantēn wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katēbantēn ki Yowan apiitun. Apiit ka « N̄aaṭ i Naṣibaṭi adaturun. » Uka pwo banfiyaarun Krittun biki amenun itim hēnk ukaaṅ kē aṭu aji n̄aaṭ i Naṣibaṭi adaturun. Aṭup baka ṭi kakaarta ki jibi banfiyaarun Krittun bawoon kaṅalad. Akak aṭup baka aji baliint ṭi pfiyaar babot balipara banjaan bajukan uṭup umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Manjoonan, na bṅalad (4-6)
3. Bajukan baṭilan (7-11)
4. Pwul mboṣ pbaañṣaani (12-13)

¹ Nji nantohi, dpiitun, iwi N̄aaṭ i Naṣibaṭi adaturun iwi na babuku* an biki nṅalun na manjoonan. Mēnt nji ṭaṅ dṅalanan, baṅaan bti bammeen manjoonan banjalan,

² ṭiki manjoonan manwo ṭi nja akuṭ aduka ṭi nja te mṅo.

³ D̄nehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittun Abuk Naṣibaṭi Aṣin nja bawul nja bnuura na mnjeeh, bamiir nja, ṅhilna ṅwo ṭi manjoonan ṅbot ṅṅalad.

Manjoonan na uṅal

⁴ D̄lilan maakan wi nwinun balon ṭi babuku kē baji bado uko unwoon manjoonan jibi Naṣibaṭi Aṣin nja ajakun ṅdo kado.

⁵ Kē hēnkun, N̄aaṭu, uko wi nji kañehaniin wii wi : nawulan ṅṅalad. Uko mēnt uunwo uko uhalu wi pdo wi nji kapiitiin, uwo uko wi njeenkun du ujuni.

⁶ Pṅal pawo pdo uko wi Naṣibaṭi ajakun. Kē uko wi Naṣibaṭi ajakun ṅdo wi najukun du ujuni, uwo nawo ṭi bṅalad.

⁷ Baṅaan baṭilan baguuru batum babi anink umundu, baandi pyikrēn kē Yetu *Krittun akak n̄aan najēn. N̄aan ankdolun han awo naguuru, *Naṣoorad Krittun.

⁸ Naṣaafaraan keeri, nawutna kawaan uko wi ṅlempun ṭi an, naṣē nayeenk bnuura katuum kampēnnun du Naṣibaṭi.

⁹ N̄aan anwoon aammēban pjukan pi Krittun aṣē hoṭalēṣ da iko ilon, aammēbandēr na Naṣibaṭi. Anktiinkun pjukan mēnt amēbandēr na Naṣibaṭi Aṣin nja abot amēbandēr na Abukul.

¹⁰ Woli n̄aan alon abi du an aṭij pjukan plon pampaṭi, nawutan kayeenka, nadoon napok pok pwula mboṣ.

¹¹ N̄aan ankwululun mboṣ akak awo ṭi ploolan na an mēntan ṭi iko iwuṭaan yi akdolun.

Uṭup ubaañṣaani

¹² Dka iko itum ilon kak yi nwoon i kaṭupan, aṣē hokan pwo mēnkpiitan ya. Dṅal pbi du an kaṭiini ṭiini na an, mnlilan mi nja manhilna manwo mnweek maakan.

¹³ Babuk Aṭa'u n̄aaṭ i Naṣibaṭi adaturun† bawulu mboṣ.

* 1:1 N̄aaṭ i Naṣibaṭi adaturun... na babukul : Balon baji pntuk pi banfiyaarun pi pi Yowan akdu'un ṭi N̄aaṭ i Naṣibaṭi adaturun, kē babukul bawo banfiyaarun. † 1:13 Aṣa'u n̄aaṭ i Naṣibaṭi adaturun Natenan ṭi uko wi bapiitun ṭi v1. Pntuk pi banfiyaarun plon pi pi akduun aṭa'ul.

Uṭup uwajantën wi Yowan apiitun banfiyaaruṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kawajantën ki Yowan apiitun. Apiit ka ñiint alon anfiyaaruṅ Krittü i katim kawoon Gayut. Yowan abi yil ṭfa bañaan balon baya baṭup Uṭup Ulil Unuura du banfiyaaruṅ Krittü. Wi bayaan du ubeeka wi Gayut afëtun, ñiint alon anwoon katim ki Diyotrefet apok bafët du katohul. Kë banfiyaaruṅ Krittü bandoon aṅal pyeenk baka kë apok adook baka ṭi pntuk pi banfiyaaruṅ. Uko mënṭ ukaan kë Yowan apiit Gayut kaji na a amëban aliint, ayeenk bnuura bankmbiin, pṭup Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-4)
2. Anfiyaaruṅ Krittü aanwo kapok pṭenk atënṭul (5-12)
3. Pwul mboṣ pbaañsaani (13-15)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Gayut nanoh naan i nṅaluṅ na manjoonan.

² Iwi, nanoh naan, dñehan iko bti iya bnuura na iwi, iwo najoob uhaaş ubot uṭooro na iwi.

³ Bayiṭ nja balon ṭi Krittü babi aṭupën jibi imëbani manjoonan abot aji kṭaş ma, kë nlilan maakan ṭi uko mënṭ.

⁴ Nin uko ulon uunji udolën nlilan kapel woli bajakën aji bubuk naan baṭaş manjoonan.

⁵ Nanoh, iji kṭu uşal ṭi pṭenk banfiyaaruṅ, kadoo ṭenk baka, bukal biki iwoon iimmee.

⁶ Baṭup jibi iṅali baka ṭi kadun ki banfiyaaruṅ bti. Doon kaṭenk bañaan batënṭ bukun babaañëş bayaaş bi baka jibi Naşibaṭi aṅaluṅ ; idole haṅ kdo bnuura.

⁷ Bapën kaya kaṭup uko wi *Krittü, awo baanyeenk nin uko ulon ṭi banwoon baanfiyaari.

⁸ Kë nşë wo biki kayeenk bañaan batënṭ bukun mënṭ kahilna kaṭenk ṭi ulemp wi pdi-iman manjoonan.

Diyotrefet na Demetriyut

⁹ Dbi piit pntuk pi banfiyaaruṅ pi nan, kë Diyotrefet anjaan aṅal pwo kadun aşë wo aanji ṅal nin ptiink uko wi nṅakuṅ.

¹⁰ Uko waṅ ukaan kë woli dbii, kayuujan bnuura iko yi ajaan ado. Aji wo ṭi pṭup iko iwuṭaan ṭi un. Ado beeh beeh apok pyeenk bayaanṭ banfiyaaruṅ, kë banṅaluṅ pyeenk baka aji neenan baka kadook baka ṭi pntuk pi banfiyaaruṅ.

¹¹ Iwi nanoh naan, wutan kaligşën buṭaan, doon kado bnuura. Anjaan ado bnuura awo i Naşibaṭi, ankdolun buṭaan aamme Naşibaṭi.

¹² Kë Demetriyut ul, bañaan bti baṭup uko unuura wi nul, kë mnwo mi nul mankak ayuuj kë awo i manjoonan. Un kak nṭup bnuura bi nul, kë ikak ame kë uko wi nṅkṭupun ujoonani.

¹³ Dka iko itum yi pṭupu kak, aşë wo mënṅal ppiitu piit ya.

¹⁴ Dṅal pwinu win ṭi ulefu ṅnuur ṅi, nşë ṅṭiini bnuura.

¹⁵ Dñehan bnuura bawo ṭi iwi! Banohu bawulu mboş. Wulan banohun mboş bti andoli ṭi katim ki nul.

Uṭup wi Yuda apiiṭuṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yuda apiiṭuṅ. Yetu awoonṅ naweek baka ul na Yakob. Kakaarta ki kanaam na katēbantēn ki Piyeer apiiṭuṅ. Yuda apiit kakaarta ki bañaanṅ biki Naṣibaṭi adatuṅ. Aji na baka balipara bañaanṅ banjaanṅ bajukan uṭup umpatuṅ na Uṭup Ulil Unuura. Mnwo mi bakanṅ mēntan manyuuyṅ kē baanwo bañaanṅ biki Yetu, ṭiki maanwo mnwo mnuura. Akak aṭup baka jibi Naṣibaṭi ajaanṅ ado na banjaanṅ bado buṭaan.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonṅ:

1. Pwul mboṣ (1-2)
2. Uba wi banjaanṅ bajukan bañaanṅ iko inwoonṅ iinwo itool (3-16)
3. Banfiyaaruṅ bawo kanjalad (20-23)
4. Mndēm manwoon ṭi Naṣibaṭi! (24-25)

¹ Nji Yuda aṭa Yakob*, nwoonṅ nalempar Yetu *Krittu, dpiitananṅ an biki Naṣibaṭi Aṣin nja adatuṅ, anjal baka, kē Yetu Krittu akyerṅ baka.

² Dñehan Naṣibaṭi añaḡi'an, ajoobṭēnanṅ nḡhaaṣ akuṭ anjalan ; dñehan awulan iko mēnt atuman.

Bajukan balagare (2 Piyeer 2.1-17)

³ An biki nḡjalunṅ maakan, dbi ṭu uṣal maakan ṭi ppiitanṅ ṭi uko wi mbuur mi nḡkokuṅ. Kē nṣē win hēnkunṅ kē dwo i kapiitanṅ katēḡṭēnan nado kagutan, uko wi Naṣibaṭi aṭenunṅ byaaṣ bloolan bañaanṅ banwoonṅ biki nul bafiyaar uhilna uduka te mnṅo.

⁴ Na manjoonan, bañaanṅ balonṅ baññoomuṅ Naṣibaṭi bamena aneej ṭi ptoofan. Baji baṭelēs bnuura bi nul kaji badinan bañaanṅ pdo kado iko iṭop, kabot kapok Yetu anwoonṅ Ajugun aloolan. Upiitana undiimaanṅ ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi kē alunṅ kakob baka.

⁵ Name iko mēntṅ bti, kē nṣē njal kalesananṅ jibi Ajugun abiiṅ abuuran pntaali pi *Iṭrayel du *Ejiptu, aṣē do kē bampokunṅ pfiyaar bakaṭi*.

⁶ Naleṣanṅ nwanjuṭ njanwoonṅ nḡambi linṅ ṭi uko wi Naṣibaṭi aṭuunṅ nḡa pdo, nḡaduk dko di nḡafēṭunṅ; aṭu nḡa du bdēm kē nḡakyoonk unuwr uweek wi pwayēs atanana te mnṅo*.

⁷ Naleṣan kak biki nḡbeeka nḡi Fodom na Gomora* na nḡbeeka nḡanḡogunṅ baka bambiinṅ ado ji nwanjuṭ mēntṅ awo ṭi pdo iko iṭop,

abot apiinṅ na biinṅ kēme baatṅ batēntṅ baka* ; hēnkunṅ Naṣibaṭi akob baka ado kē bawo du bdo banwoonṅ baankjēmṣa, bañaanṅ bti kē bawo katenṅ ṭi uko mēntṅ.*

⁸ Bañaanṅ mēntṅ banwoonṅ ṭi ptoofan hēnk di bakaanṅ aji bado : baji bado iko injaanṅ iṭopan nḡleef nḡi baka yi nḡṭaafi nḡi baka nḡawulunṅ baka, bañoom Ajugun, aji bakar nḡwanjuṭ nḡandēmunṅ.

⁹ *Mikayel uwanjuṭ uweek, uundo kar *Untaayi Uweek wi ukṅomnuṅ puum pi *Moyit na wa - ajakaara na wa ṭaṭi: « Dwutu na Ajugun! »

¹⁰ Kē bañaanṅ biki, baṣē ji bakar uko wi bawoonṅ baammee ; kame ki baka kawo ji ki nḡlimariya nḡanwoonṅ nḡaanwo na uṣal aṣē ji kaneeman baka.

¹¹ Bañaanṅ mēntṅ bawuṭani! Baṭaṣṅ bḡah bi *Kayin ; itaka iṭon baka kē baneem ji *Balaam ; bakaṭṅ ṭiki bapataṭa ji *Kore.

¹² Nalipariinṅ bañaanṅ mēntṅ: woli nayit ade, baji bado iko iṭop, baanji bakowa, baji baṣal nḡleef nḡi baka ṭaṭi. Bawo ji infēlunṅ inwoonṅ iinwo na meel yi uyook uṭooṭunṅ. Bawo ji mnko manwoonṅ maankbuk woli wal wi kakit ki ma udoo ban, mnko mi balēbuṅ, mankeṭunṅ aba.

¹³ Jibi nḡmaaronṅ nḡi bdēm banṭuunkunṅ nḡajaanṅ nḡajotan plēt kadun, hēnk di di bajaanṅ bajotan kadun iko ikowandēnaan yi bajaanṅ bado. Bawo ji nḡjah nḡanneemuṅ añaay, kē Naṣibaṭi afēl baka du bdēm bantootunṅ apel bi pti te mnṅo.

¹⁴ *Henok, anwoonṅ ateem nḡa napaanṅantēn ampēnnunṅ ṭi *Adam, ado bi ṭup undiimaanṅ ṭi uko wi baka aji : « Natenan! Ajugun alunṅ kabi na pntuni pi nḡwanjuṭ nḡyimanaan nḡi nul,

¹⁵ kahilna kawayēs bañaanṅ bti. Aṭup bampokulunṅ kē baduknaana ṭi iko iwuṭaan bti yi badolulunṅ wi bapokunṅ pṭinka na ṭi nḡṭup nḡtam nḡi bado pekadu banwoonṅ baankṭaṣa mēntṅ baṭupunṅ ṭi a. »

¹⁶ Bawo bañaanṅ banjaanṅ banur nḡran, kaṭēḡa, kabi duka duka ṭi pla iko inlilunṅ nḡleef nḡi baka ; bawo bahomp banjaanṅ badaar bañaanṅ na nḡṭup nḡlil.

Natamaan

¹⁷ Kē an biki nḡjalunṅ maakan, naleṣan uko wi *banjañan biki Yetu *Krittu Ajugun babinṅ aṭupan aji ubi kawo.

¹⁸ Babi jakan aji : « ṭi nḡnuur nḡbaañṣaani, bañaanṅ bambenṅ balunṅ kabi, balunṅ kado kaṭaṣ iko iwuṭaan yi nḡleef nḡi baka nḡanjalunṅ inwoonṅ iinlil Naṣibaṭi. »

¹⁹ Bukal bajaanṅ baṭij bpaṭṣēr ; iko yi bañaanṅ bajēn banjalunṅ ijaanṅ iṭonṅ baka, baanwo na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi.

* 1:1 Natenan ṭi Maci 13.55; Marku 6.3. * 1:5 Natenan ṭi Ppēn 12.51. * 1:6 Natenan ṭi Ujuni 6.2. * 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.24-35. * 1:7 Apiinṅ na biinṅ kēme baatṅ batēntṅ baka : Balonṅ bapiit aji bapiinṅ na nḡwanjuṭ. * 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.1-25.

²⁰⁻²¹ Ké an biki n̄jalun maakan, namëbaan naliint ʒi un̄al wi Naşibaʒi aŋalanaŋ. Nata-maan naliint ʒi p̄fiyaar pyimanaan maakan pi nafiyaaruŋ nado kaya kadun ʒi pa, nado kañehan na mnhina mi *Uhaaş wi Naşibaʒi, nayoork Yetu *Krittu Ajugun awulan m̄ñaŋa mi nul mankwuluŋ ubida wi mn̄to.

²² Nañagiin banwoon na n̄sal n̄tëb ;

²³ nabuuran balon wi naklowanuŋ baka bdoo ; nañagiin bandukiin p̄ñaŋa pannaaki-irun na palenk, nado naʒaafara p̄ban imişa yi baka ingëjuŋ na iko iwuʒaan yi badolun.

Pbeeb Naşibaʒi

²⁴⁻²⁵ Nawulën n̄dëman Naşibaʒi anwoon aloolan ʒañ, an̄tëpnuŋ ʒi Yetu *Krittu Ajugun abuuran nja. Ul ahilun kayeŋan nawutna kajot ʒi pekadu, kadolan nanaʒ ʒi kadunul ul anwoon na mndëm, nawo bañaan bajinʒ, nawo na mnlilan mnweek. Naşibaʒi awo naweek, ajug mndëm, mnhina na p̄sih du unjon, n̄a na faan te mn̄to! Uwo han!

Uko wi Naşibaţi ayuujun Yowan

Uţup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yowan, nan-jañan i Yetu Krittü apiitun. Aţup aji iko yi apiitun bti ŧi kakaarta ki awin win ya na kęş ki nul, akak atiink ya na ibaţ yi nul. Aji Uhaaş wi Naşibaţi uneejun ŧi a, ahilna ame iko męnt bti. Babi mob Yowan ayaanaan du unjiw wi Patmot aduka da, du ubeeka wi Atiya. Ukaanj kę apiit kakaarta ki katęntęnaan banwoon ŧi kadun ki banfiyaarun ŧiki du unjon babi hajan baka maakan. Uko męnt ukaanj kę aji na baka bamęban baliint te unuur ubaañsaani, bahaţ ŧiki Yetu aji : « Bampokun buţaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaanj bawul bañaanj ubida banwoon du uwoorta wi Naşibaţi. » 2.7. Kę Yetu ŧi uleeful abi hęnkun kawat buţaan. Uka iko yi aţupun ŧi ulibra wi inkaanj udooni : uteek uwo kę nĥaaş nĥi buţaan nĥawo ŧi plemp ŧi umundu wi, kę banfiyaarun Krittü bakluñ kahaj te badoo bafin balon ŧi baka. Utębantęn uwo kę Yetu awoon Nabuuran bañaanj, alun kawat bañaanj bti bampokun Naşibaţi kaţu na nĥaaş nĥi buţaan. Uwan-jañtęn uwoon kę Naşibaţi ahank katuum pa bañaanj banfiyaarun, biki bafinun pa katimul. Aţup aji Tatana na nwanjut nĥi nul, na bañaanj bti banţaşulun, Yetu alun kawat baka kafęl du bnjiir. Baţi bĥalu balun kabi, na mboş mnhalu na ubeeka uhalu. Naşibaţi na Ajugun Yetu balun kabi kafęl da na bañaanj bantiinkulun.

¹ Uko umpiitun ŧi ulibra wi, wi wi Naşibaţi awulun Yetu Krittü pa ayuuj balemparul uko unkmbiin hęnkun uunkjon. Ayil uwan-juţ wi nul du Yowan nalemparul kę uyuuja uko męnt.

² Yowan ayuuj bnuura kę uko bti wi aţupun uwo uţup wi Naşibaţi na uko wi Yetu Krittü adiimanulun.

³ ņaañ ankkakalęşun iko inklun kabi męnt na bañaanj banktiinkun ya abot aţaş ya banurandęni. Na manjoonan wal wi iko męnt bti ikdolaniin uñogi.

Pwul mboş pi Yowan

⁴ Nĥi Yowan nĥi kapiitun banfiyaarun banwoon ŧi nĥeeka paaj na ulon nĥi Atiya.

Dĥehan Naşibaţi awulan bnuura abot aţooranan nĥaaş, ul anwoon, anjonun nwoo, ankmbiin. Dĥehan kak nĥaaş paaj na ulon nĥanwoon ŧi kadun ki ptiŧ pi pşih pi nul nĥawulan bnuura nĥabot nĥaţooranan nĥaaş.

⁵ Abot aĥehan Yetu Krittü, ammaarun iko yi na manjoonan, aţup ya, anwoon nateek annaŧiin ŧi pkeţ, abot awo naşih i başih biki mboş awulan bnuura abot aţooranan nĥaaş.

Yetu Krittü aņal nĥa abot abuuran nĥa wi awulun ubida wi nul, Naşibaţi ahilna amiir nĥa ipekadu.

⁶ Ado nĥa kę nĥwo pntaali pi baţęnan banwoon başih aşę lemp ŧi kadun ki Naşibaţi Aşin. Mndęm manwo ŧi a te uba umundu! Aşih te mndani! Uwo han!

⁷ Natenan, abi ŧi infęlun. Kę bañaanj bti bakluñ kawina, bandoon alunana uleef balun kawina. Bañaanj biki umundu bti balun kado katęga. Aa! Uwo han!

⁸ Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti anwoon, anjonun nwoo, ankmbiin aji : « Nĥi dwoon nateek abot awo nabaañsaani. »

Mnwin mi Yowan

⁹ Nĥi Yowan ayiţan, nĥi nţokun na an pşih, ahaj akuţ amiir ji an ŧi pdo kaţaş Yetu, babi mobęn aņooţ du unjiw wi Patmot ŧiki djukan Uţup wi Naşibaţi, uko wi Yetu.

¹⁰ Unuur ulon wi pdęman Ajugun, Uhaaş wi Naşibaţi uneej ŧi nĥi, kę ntiink ŧi kafęl naan pdiim plon pweek panwoon ji plul.

¹¹ Pdiim pajakęn aji : « Uko wi ikwinun, piitan wa ŧi ulibra iya iwul banfiyaarun banwoon ŧi nĥeeka paaj na ulon nĥi : Efet, Timirna, Pergam, Tiyatira, Tardet, Filadelfiya na Lawoditiya. »

¹² Wi ntiinkun pdiim męnt, đkok aji dten ņaan anktiiiniin na nĥi aşę win kfiiţ paaj na plon kanţakni uwuuru.

¹³ ŧi ptoof pi kfiiţ kun kę nşę win uko unwoyi ji ņaan. Awohara kamişa kanyulun aban te du ihoţ abot atan ka na katęl ki uwuuru ŧi bjęnt.

¹⁴ Uwel wi ņaan męnt ufaat feh awo wo ji muuţ, kę kęş ki nul kawo ji bdoo banjeenun.

¹⁵ Ihoţul ijeen ji ifeeru inţun ŧi bdoo, kę pdiim pi nul padęm ji ubulan.

¹⁶ Amęban nĥah paaj na ulon ŧi kañenul kadeenu, kę kakej kajul ki nĥe nĥtęb kaşę pęn ŧi mntumul, kaara di nul kę daknuur ji udiin unuur.

¹⁷ Wi nwinulun, đjot ŧi ihoţul awo ji ņaan akeţun keţ. Kę aşę pafęn kañenul kadeenu ajakęn : « Wutan kalęnk ; nĥi dwoon najuni akuţ awo nabaañsaani.

¹⁸ Dwo anwoon najeb ; dbi keţ aşę wo hęnkun najeb te mntę akuţ awo na inigsaani yi pkeţ na yi mnkeţ.

¹⁹ Piitan uko wi ikwinun : uko unwoon hęnkun na unklun kabi.

²⁰ Kę ŧi uko wi nĥah paaj na ulon nĥi iwulun ŧi kañen naan kadeenu na kfiiţ paaj na plon ki uwuuru dpibanu wa : nĥah paaj na ulon nĥun nĥawoon nwanjut paaj na ulon nĥi banfiyaarun ŧi nĥeeka paaj na ulon ; kę kfiiţ paaj na plon kun kawo kntuk paaj na plon ki banfiyaarun.

2

Uţup wi bapitun banfiyaarun biki Efet

¹ Ajakën aji : « Piitan banfiyaarun* biki Efet iji na baka : “Ammëbanun njah paaj na ulonj ti kañen kadeenu abot apoş ti ptoof pi kfiiṭi paaj na ploñ ki uwuuru aṭiini aji :

² Dme uko wi najaanj nado, ame unoor wi nan na kamiir ki nan. Dme kē naanji nadinan bañaanj bawuṭaan bawo ti pntuk pi nan ; bañaanj banjakun aji bawo banjañan aşē wo baanwo banjañan biki naan, naten baka ayikrën kē bawo bañilan.

³ Dme kak kē naji namiir ti mnhaj mi nakhajun pa nji bē naanwutani.

⁴ Kē nşē wo mēnlilan ti uko ulonj uwuṭaan wi nwinunj ti an. Uko mēnt̄ uwo kē naankak aṅalēn jibi nabiin aṅalēn ṭfa.

⁵ Naleşan jibi nabiin awo ṭfa, natenan jibi nakaki kafet, naṭeşan nḡhaaşan nabot nado kado jibi najaanj nado ṭfa. Woli naando han, kabi du an kapēnan pfiṭi pi nan ti dko di pawoon.

⁶ Kē naşē ka umbanj ulonj wi nadoli bnuura : napok ji nji iko yi banikolayib bajaanj bado†.

⁷ «“Bankaan ibaṭ batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi ujakun na banfiyaarun. Bam-pokun buṭaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaanj bawul bañaanj ubida banwoon du uwoorta wi Naşibaṭi.” »

Uṭup wi bapiiṭun banfiyaarun biki Timira

⁸ Akak ajakën : « Piitan banfiyaarun biki Timirna iji na baka : “Anwoonj nateek akut̄ awo nabaañşani, ankeṭun akut̄ anaṭa ti pkeṭ aṭiini aji :

⁹ Dme unoor wi nan na bwaan bi nan – kē naşē wo bayok na manjoonan. Dme kak iko iwuṭaan yi bañaanj baktaparananj. Baji bawo biki pntaali pi Naşibaṭi aşē wo baanwo baka, bawo biki *katoh kañehanaani ki *Fatana.

¹⁰ Naklënk nin ti uko wi naklun kahaj. *Untaayi Uweek uwat balonj ti an ukalabuş, kado na pdolan nadekën feṭ. Kē hënk di naklun kahaj ḡnuur iñeen. Namiiran uko mēnt̄ woli badoo fiñan, nşē luñ nwulan ubida uwo katuun ki nan.

¹¹ «“Bankaan ibaṭ batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi ujakun na banfiyaarun. Bam-pokun buṭaan baankkeṭ utēbantēn‡.” »

Uṭup wi bapiiṭun banfiyaarun biki Pergam

¹² Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Pergam iji na baka : “Anwoonj na kakej kajul ki ḡde ḡtēb aṭiini aji :

¹³ Dme dko di nafēṭun: *Fatana akşihun da. Namēbanaan bnuura, kē wi badoon afiñ ti ptoofan du dko di Fatana afēṭun Antipat anfiyaarun abot awo aañji ṭaṭna pṭiiniyaan uko wi naan, naantañan pfiyaarën.

¹⁴ Kē nşē wo mēnlilan ti iko ilonj inkdolaniin ti an : nawo ti na bañaanj balonj banjaanj baṭaş uko wi Balaam ajaanj ajukan. Ajukan Balak jibi akdoli kadoo kaṭu bañaanj biki Itrayel bado buṭaan wi bakdeej ḡntaam nji bafiñarun ḡntonj abot aṭopan ḡleef nji baka na pjuban pi piint̄*.

¹⁵ Nakak awo na bañaanj balonj ti an banktaşun pjukan pi banikolayit.

¹⁶ Naṭeşan ḡbida nji nan keeri! Woli naant̄elēş ḡa, kabi du an hënkun, kagut na bañaanj mēnt̄an na kakej kanjaanj kapēna ti mntum mi naan.

¹⁷ «“Bankaan ibaṭ batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi ujakun na banfiyaarun. Bam-pokun buṭaan, dlun kawul baka pde panwoonun baṭi*, pi bañaanj bawoonj baambaanj kawina, na plaak pfaatal pi bapiiṭun katim kalonj kahalul ki nin ḡnaanj alonj awoonj aam mee me bē mēnt̄ anyeenkun ka a.” »

Uṭup wi bapiiṭun banfiyaarun biki Tiyatira

¹⁸ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Tiyatira iji na baka : “Abuk Naşibaṭi anwoonj na kēş kanwoonj ji bdoow, kē ihoṭ ijeen ji iḡeeru iṭunuj ti bdoow aṭiini aji :

¹⁹ Dme uko wi najaanj nado : uṅal, pfiyaar, kamiir ki nan, na jibi najaanj naṭënk batēnt̄an. Dme kē nataman apel wi nabaanj ameḡn me.

²⁰ Kē nşē wo mēnlilan ti uko ulonj ti. Nawut ḡnaaṭ anwoonj Jetabel kē awo ti ptoofan. Aji ul awo *Naṭupar Naşibaṭi aşē ji guur balempar naan kajukan baka pṭopan ḡleef nji baka na pjuban pi piint̄ kabot kade uyemaṭ wi ḡntaam nji bafiñarun ḡntonj.

²¹ Dṭena ḡnuur pa awugēş uşal kē aşē pok aduka ti pdo iko iṭop mēnt̄.

²² Dṭu'a mnhaj kadola apiint̄ ti kalişad adokahaj maakan, ul na banjaanj bajuban pjuban pi piint̄ na a. Dwut baka woli badi ṭaṭi aṭaṭan iko iwuṭaan yi ajaanj aṭu baka pdo.

²³ Dkak alun kafin babukul. Hënk banfiyaarun bti bame kē dme uko wi bañaanj bajaanj başal du ḡhaaş nji baka, kaşē katuun ḡnaanj andoli ti uko wi adolun.

²⁴ «“Kē an biki Tiyatira nanwoonj naant̄aş pjukan pi ḡnaaṭ mēnt̄, an nanwoonj naamme iko yi bajaanj badu iko immeniin yi *Fatana, mēnkak aka nin uko ulonj wi pṭupan.

²⁵ Dji ṭaṭi namēban bnuura uko wi najukun te ukakën.

²⁶ «“Bampokun buṭaan abot ado uko wi nji ḡḡalun te unuur ubaañşani, dlun kaṭu baka ti kadun ki ḡtaak.

²⁷⁻²⁸ Mnḡhina mi Paapa awulunj mi mi nji kawulunj baka, balunj kado kaşih ḡtaak mēnt̄

* 2:1 Banfiyaarun Efet: Ti ugrek baji uwanjut wi banfiyaarun biki Efet. † 2:6 Banikolayit : Ulibra wi ṭaṭi utiiniyaanun bañaanj mēnt̄ banjaanj bajukan ḡṭup ḡnanwoonj ḡṭilan kē ḡṭup nji babiin ajukan ḡaşē wo ḡnaameṭanaa. ‡ 2:11 Baankkeṭ utēbantēn : Ti uba umundu baankkeṭ kabi kaba ba te mnt̄o. ✧ 2:14 Natenan ti Mnḡfën 25.1-2. ✨ 2:17 Natenan ti Ppën 16.32-34.

na kmēni kakob bañaan bawuṭaan jibi ñaan ajaan afom iṭukar. Dkak awul baka unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa*.

²⁹ «“Bankaan ibaṭ, baṭiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi ujakuṅ na banfiyaaruṅ.” »

3

Uṭup wi bapiiṭuṅ banfiyaaruṅ biki Fardet

¹ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruṅ biki Fardet iji na baka : “Awoon na rhaaş paaj na ulon nji Naşibaṭi abot amēban njah paaj na ulon aṭiini aji : Dme uko wi najaan nado ; bañaan başal aji nawo bajeb kē naşē wo bakaṭ.

² Nawoon bten, nataman nawutna kakeṭ bti ; dwin kē uko wi nadoluṅ uunwinana bnuura ṭi kadun ki Naşibaṭi.

³ Naleşan jibi nayeenki ṭfa Uṭup wi Naşibaṭi, namēbaan wa, nakuṭ nawugēş nşal. Woli naanwo bten, kabi du an ji nakiiṅ, bē naankme wal mēnt.

⁴ Kē baloṅ ṭi an du Fardet başē wo banwoon baanṭopan imişa yi baka ; baluṅ kagakandēr na nji kawoh imişa ifaatal ṭiki bataaṅ na pwoh ya.

⁵ Bampokuṅ buṭaan bakwohuṅ keeri imişa ifaatal, nin mēnkpēnan itim yi baka ṭi ulibra wi bapiiṭuṅ itim yi bañaan bankaanaṅ ubida wi manjoonan. Woli dluṅ awo du kadun ki Paapa na nwanjut nji nul, kaṭup kaji bañaan mēnt bawo biki naan.

⁶ «“Bankaan ibaṭ baṭiinkan uko wi *Uhaaş wi Naşibaṭi ujakuṅ na banfiyaaruṅ.” »

Uṭup wi bapiiṭuṅ banfiyaaruṅ biki Filadelfiya

⁷ Ajakēn kak : « Piitan banfiyaaruṅ biki Filadelfiya iji na baka : “Anwoon nayimanaan, anwoon Manjoonan, awo na kani-igşaani ki *Dayiṭ naşih, anjaan ahaabēş bē nin ñaan aanji dēt, anjaan adēt bē nin ñaan aanji haabēş aṭiini aji :

⁸ Dme uko wi najaan nado. Dṭu ṭi kadunan plēman panwoon bhaab, pi nin ñaan awoon aanhil pdēt. Naanhinan maakan aşē mēbana uko wi njakuṅ, naampokēn.

⁹ Natenan uko wi nji kaluṅ kado bañaan biki *katoh kañehanaani ki *Fatana. Baji baji bawo biki pntaali pi Naşibaṭi aşē wo baanwo biki pa, bawo baṭilan. Dluṅ kado baka babi banṅp ṭi kadunan başē bame kē nji djalān.

¹⁰ Kē an naşē mēban uṭup naan, amiir, ukaaṅ kē nji kanaṭ ṭi uko wi nan nawutna kahaj mnhaj mi Naşibaṭi akṭuuṅ bañaan biki umundu bti katenna jibi bawo i na manjoonan.

¹¹ «“Dbi hēnkuṅ, namēbaan bnuura uko wi nayeenuṅ, nin ñaan aloṅ awutna kayeenk katuum ki nan.

¹² Bampokuṅ buṭaan, ddo baka banaṭ ji pṭap du *Katoh ki Naşibaṭi i naan. Nin

baankak apēn da. Dpiit ṭi baka katim ki Naşibaṭi i naan na katim ki ubeeka wi Naşibaṭi i naan. Ubeeka mēnt uwoon Yerutalem dhalu dankwalnaniṅ baṭi du Naşibaṭi i naan. Dpiit ṭi baka kak katim naan kahalū.

¹³ «“Ankaan ibaṭ atiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi ujakuṅ na banfiyaaruṅ.” »

Uṭup wi bapiiṭuṅ tuṅ banfiyaaruṅ biki Lawoditiya

¹⁴ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruṅ biki Lawoditiya iji na baka : “Ñaan i bajaan badu uwo han, anjaan aṭup na manjoonan uko wi Naşibaṭi, anwoon nateek, anşihuṅ iko bti impaşaniṅ aṭiini aji :

¹⁵ Dme uko wi najaan nado uwaan udooni. Dṅal nado uko unkaan udooni.

¹⁶ Kē jibi uko wi najaan nado uwaanṅ udooni, dhan ṭi ppokan.

¹⁷ «“Naji naji nawo bayok, naanwaan nin uko ulon aşē wo naamme kē nawo banwuṭanuṅ, bajuuk, bawaan, banwoon bakuul abot awo byişu.

¹⁸ Hēnk, natiinkan uko wi nji kajakanan; nanugan wuuru wi naan wi mbomanuṅ bnuura maakan, wal mēnt nawo bayok na manjoonan. Nanugan kak imişa ifaatal nawohara, nawutna kawo byişu kakowa, nabot nanug bko bi kēş nahilna nado kawin bnuura.

¹⁹ Kē nji, bañaan biki nji nṅaluṅ dji kaṅoman na baka kakuṭ kakob baka. Natamaan keeri, nawugēş nşal.

²⁰ Natenan, dwo ṭi plēman akob. Ñaan antiinkuṅ pdiim naan ahaabēşaan plēman, kaneej du katohul, ṭde kañah.

²¹ Nji dpok buṭaan, aṭo na Paapa ṭi pṭij pi pşih. Bampokuṅ buṭaan, dṭen baka babi baṭo na nji ṭi pṭij pi pşih.

²² Ankaan ibaṭ atiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi ujakuṅ na banfiyaaruṅ.” »

4

Pṭij pi pşih pi Naşibaṭi

¹ Wi uko waṅ uṭepuṅ, dkak aten, awin plēman panwoon bhaab du baṭi aşē tiink pdiim pambiiṅ aṭiini na nji, pambiiṅ awo ji plul kē pajakēn : « Payiṅ ibi ṭi, nşē diimanu uko unkuṅ kaṭep. »

² Ṭi dko mēnt, kē *Uhaaş wi Naşibaṭi uşē neej ṭi nji. Pṭij pi pşih ploṅ pawo du baṭi, kē aloṅ aṭo ṭi pa.

³ Dwin uko ujeenkān na uniiṅ kē uknuur ṭi a. Kaṅaanan ki ubopal kalon kankwoj wojuṅ kafooy pṭij pi pşih.

⁴ Bantohi iñeen ṅtēb na babaakēr banwohariṅ imişa ifaatal feh, afuṭa ṅtepi nji pşih nji uwuuru baṭo ṭi iṭij yi pşih afooy pṭij pteek puṅ.

⁵ Iliik liik na idiiim na imparantant ipên ti ptij. Kfiiti paaj na plon kayik ti kadun ki pa, kul kawoon nhaas paaj na ulon ni Naşibaţi.

⁶ Uko ulon uwo ti kadun ki ptij, awo ji bdëk banwoon ji kawini kanknuurun.

Nko nbaakër njawo ti ptoof pi ptij abot afooy pa ; awo na kës ti kadun na kafet.

⁷ Uko uteek unaam na uliihu, kè utëbantën uwo ji uwit ukas umpoţi, uwajantën kè uwo na kaara dannaamun na di ñaan, kè ubaakantën unaam ji ukat uweek unkyitun.

⁸ Nko nbaakër njun njawo undoli na ibaaklu paaj inwoon na kës ti ya meet na ti iban. Njaji nabi kahuuran huuran unuur bti na utejan bti kaji :

« Iyimani, iyimani, iyimani,
iwi Naşibaţi *Anhiniin iko bti,

anjonun nwoo, anwoon, ankmbiin. »

⁹ Hënk, yuaş undoli wi nko nbaakër njun njajaan njayeeh kadëman, kabeeb Naşibaţi antoon ti ptij pi pşih, anwoon te mnŋo,

¹⁰ bantohi iñeen ntëb na babaakër bukun bajot ti ihot yi antoon ti ptij, adëman anwoon te mnŋo. Baji bafël ntëpi ni pşih ti kadun ki ptij kaşë ji :

¹¹ « Ajugun, Naşibaţi i nun

bañaan bawo biki kadëman kabeebu mnhina bti manwoona du iwi,

ŋiki iwi ipaşun iko bti,

injalun ppaş ya,

kè iwo yii yi. »

5

Anwoon unkaneel wi btejan

¹ Dkak awin ti kañen kadeenu ki antoon ti ptij pi pşih ulibra umpiitaniin ti meet na ti bdig, kè adët wa aşë jatan nyaas paaj na ulon kameel ki pbeela kakuutna wa.

² Kè nşë win uwanjut unwoon na mnhina mnweek kè uhuuran maakan aji : « In ataanjun na ppënan uko undëtnun ulibra kahaabës wa? »

³ Kè nin alon du baţi na ti mboş na ti mboş uţeeh aanhil phaabës wa kaleyiir.

⁴ Wi wi nşaan awooni maakan ŋiki baanwin win nin ñaan antaanj na phaabës wa.

⁵ Alon ti bantohi kè aşë ji na nji : « Kwooni! Tenan, uliihu wi pntaali pi Yuda*, ampënnun ti *Dayiţ, awat başooradul ; ul ahilun ppënan uko wi badëtnun ulibra nyaas paaj na ulon kahaabës wa.

⁶ Wal mënţ kè nşë win ti ptoof pi ptij pi pşih na pi nko nbaakër na pi bantohi, anwoon unkaneel wi bafaalun. Awo na itiiim paaj na plon ti bkow akut awo na kës paaj na plon. Kës mënţ kawoon nhaas paaj na ulon ni Naşibaţi, ni ayilun ti umundu bti.

⁷ Anwoon unkaneel abi ayeenk ulibra ti kañen kadeenu ki antoon ti ptij pi pşih.

⁸ Wi ayeenkun wa, nko nbaakër njun na bantohi iñeen ntëb na babaakër babi anjup ti kadun ki anwoon unkaneel adëmana. Andoli amëban bntuni na ikoopa yi uwuru intumi mnkulan manwoon pñehan pi bañaan biki Naşibaţi.

⁹ Bayeeh kayeeh kahalul aji :

« Itaanj na pyeenk ulibra kapënan iko indëtnun wa

ŋiki ibi faalana,

na pñaak pi nu ikakan du Naşibaţi

bañaan biki kşini bti, ntup bti, kntaali bti na ntaak bti.

¹⁰ Ido baka kè bawo pntaali pi btejan banwoon başih

aşë lemp ti kadun ki Naşibaţi,

bankşihun ti mboş. »

¹¹ Wal mënţ dwin abot atiink idiim yi nwanjut ntum njanfooyun ptij pi pşih na nko njun na bantohi. Ntatum ptum pan awo kntuni na kntuni ktum maakan,

¹² aşë yeeh na idiim iweek maakan aji :

« Bañaan bawo biki kadëman, kabot kabeeb anwoon unkaneel unfaalaniin

ŋiki awo mnhina abot awo pyok, awo uşal untunja,

abot awo uforta. »

¹³ Dkak atiink iko impaşaniin bti inwoon du baţi, ti mboş, ti mboş uţeeh, na ti bdëk, iko bti inwoon ti ya kè ikji :

« Iwi inţoon ti ptij pi pşih na iwi inwoon unkaneel,

nbeeban adëmanan ŋiki nawo mndëm na mnhina te mnŋo. »

¹⁴ Kè nko nbaakër njun nşë ji : « Uwo hanj » kè bantohi başë njup ti kadun ki baka adëman baka.

6

Ppënan iko inkuutun ulibra

¹ Hënk, kè nwin, wi anwoon unkaneel apënanun uko uteek unkuutun ulibra, kè nşë tiink ulon ti nko nbaakër njun kè ukŋiini na pdiim pweek panwoon ji kamparantant aji : « Biini. »

² Kè nten aşë win umpëlënt ufaatal kè ukbi. Andapiin wa awo na kañanan ki işuuri, kè bafuutana utepi wi pşih. Kè aya awo nayoh du ugut, kaya kado kayoha yoh.

³ Wi apënanun utëbantën, dtiink uko utëbantën ti nbaakër njun kè uhuuran aji : « Biini. »

⁴ Kè umpëlënt ulon ukak apën, awo ujeenk. Andapiin wa bawula mnhina mi ptij ugut ti mboş, bañaan bado kafinjar. Bawula kakej kaweeh.

⁵ Wi apënanun uwajantën, dtiink uko uwajantën ti nbaakër njun kè uhuuran aji : « Biini. » Kè nten aşë win umpëlënt ujenal. Andapiin wa awo na uko upeeşaraani ti kañen.

⁶ Ké nşé tiink uko ji pdiim plonj pampënnunj ti ptoof pi nko nbaakër ruj aji : « Unkil wi maaj pa baluk bi unuur, njkil njwanj nj udut pa baluk bi unuur. Ké ukëra na ubifnu, nawutan preeş jibi pawoonj. »

⁷ Wi apënanuj ubaakanţën, dtiink uko ubaakanţën ké uhuuran aji : « Biini. »

⁸ Ké nşé win umpëlënt unwoonj ji ujaagal unlewuj. Andapiinj wa katumul kawo pkeţ ké i bajaanj badó mnkeţ aşé ţaşá. Bayeenk mnhina mi pfiş na kej, na ubon, mmaak, na nko nj uţeeh bańaanj biki kafah kalonj ti ibaakër yi umundu.

⁹ Wi ahaabëşuj uńeenanţën, dwın ti *bliit bi mngur uţeeh nĥaaş nj bańaanj biki bafaaluş ťiki babi fiyaar Naşıbaţi akuţ aţup uko wi nul.

¹⁰ Bahuuran na pdiim pweek aji : « Aju-gun Nayimanaan, anwoonj na manjoonan, iyoonk lum kawayşaanun na bańaanj biki umundu ti pńaakun pi batuluj, kakob baka? »

¹¹ Wal mënţ ké başé wul baka andoli kamişá kafaatal aşé ji na baka bayoonk nti-inku kak te bayiţ baka banklemparuj Yetu banwoonj i pbi kafinjana jibi bukal bafinjaniinj baktej.

¹² Hënk, ké nwin, wi ahaabëşuj upaa-janţën, ké mboş manşé şınţar maakan, ké unuur uĥen awo ji ihil, ké pli bti pajeenk jud awo ji pńaak.

¹³ Njah njajot ti mboş awo ji mnko manwoonj maandobi jeenk mi ukék uwatuj,

¹⁴ ké baţi bakak awo ji kambantan ki banujuj, ké inkunj na njiw bti ipen du dko di iwoonj.

¹⁵ Wal mënţ ké başih biki mboş, bańaanj baweeek, başih biki bangoli, bayok, bańaanj bantiinkaniinj, balemp bti na baweeek biki baka bti başé ya amena du ihër yi inkunj na du mnlaak manwoonj da.

¹⁶ Bawo ti pji na inkunj na mnlaak : « Najotnun, namenun njlow kéş ki anţoonj ti ptij pi pşih, nakuţ nalowanun udeeb wi anwoonj unkaneel.

¹⁷ Unuur uweek wi udeeb wi baka ubii, in aknaţun? »

7

Uko unkyuujuj ké bańaanj bawo biki Naşıbaţi

¹ Wi iko yanj iţëpunj, dwın njwanjut nbaakër ké njawo ti imbanj ibaakër yi umundu, njameban njyook nbaakër, uyook uwutna kayook ti mboş kéme ti bdék kéme ti bko blonj.

² Dkak awın uwanjut ulonj ké ukwoona umayar unuur apaya, uwo na uko wi ukdoonj kaţu ņaanj kayuujna ké awo i Naşıbaţi anwoonj. Udo pdiim pweek aji na njwanjut

nbaakër njambiinj ayeenk mnhina mi ptok mboş na bdék :

³ « Nawutan katok mboş na bdék na mnko : nayoankan duna nţu ti ijuk yi biki Naşıbaţi uko unkyuujuj ké bawo biki nul. »

⁴ Hënk, ké baţup hum di bańaanj biki baţuuj uko mënţ bawoonj, bawo : ińeen-week na ińeen nbaakër na babaakër njaaş ińeen-week ińeen (144 000) bampënni ti kntaali bti ki babuk Itravel.

⁵ Biki pntaali pi Yuda biki baţuuj uko unkyuujuj ké bawo biki Naşıbaţi bawo ińeen-week ińeen njaaş ińeen na ntëb (12 000).

Biki pntaali pi Ruben bawo ińeen-week ińeen njaaş ińeen na ntëb (12 000).

Biki pntaali pi Gad bawo ińeen-week ińeen njaaş ińeen na ntëb (12 000).

⁶ Ŧi pntaali pi Ater bawo ińeen-week ińeen njaaş ińeen na ntëb (12 000).

Biki pntaali pi Neftali bawo ińeen-week ińeen njaaş ińeen na ntëb (12 000).

Biki pntaali pi Manate bawo ińeen-week ińeen njaaş ińeen na ntëb (12 000).

⁷ Biki pntaali pi Timeyonj bawo ińeen-week ińeen njaaş ińeen na ntëb (12 000).

Biki pntaali pi Lewi bawo ińeen-week ińeen njaaş ińeen na ntëb (12 000).

Biki pntaali pi Itakaar bawo ińeen-week ińeen njaaş ińeen na ntëb (12 000).

⁸ Biki pntaali pi Fabulon bawo ińeen-week ińeen njaaş ińeen na ntëb (12 000).

Biki pntaali pi Yotef bawo ińeen-week ińeen njaaş ińeen na ntëb (12 000).

Biki pntaali pi Benyamin bawo ińeen-week ińeen njaaş ińeen na ntëb (12 000).

Bańaanj batum maakan biki nĥaak bti

⁹ Wi uko wanj uţëpunj, ké nşé win pntuk pi bańaanj pweek maakan, pi nin ņaanj awoonj aanhil pfën. Bawoona njtaak bti, na kşini bti, na kntaali bti na nţup bti anaţ ti kadun ki ptij pi pşih na ki anwoonj unkaneel wi bţerjan. Bańaanj mënţ bawohara imişá ifaatal, awo na ijaak ti ińen.

¹⁰ Bahuuran maakan aji : « Naşıbaţi i nun anwoonj ti ptij pi pşih na anwoonj unkaneel babuuranj njá. »

¹¹ Ké njwanjut bti nĥaşé fooy ptij pi pşih na bantohi na nko nbaakër njun anjup afëţ kaara ti mboş adëman Naşıbaţi,

¹² njaji : « Uwo hanj! Naşıbaţi i nun, njbeebu adëmanu ťiki iwo na uşal untuńa na mndëm na mnhina te mnşo. Uwo hanj! »

¹³ Alonj ti bantohi bukuj anaţá aşé hep-araan aji : « Bańaanj banwohariinj imişá ifaatal yi, bawo bahonj ba? Bawoona ťunj ba? »

¹⁴ Ké nteem aji : « Naweeek, iwi imeen. »

Kë ašë ji na nji : « Bawo bañaan banwoonun du mnhaj mnweek ; banaj imiša yi baka ti pñaak pi anwoon unkaneel akakan ya ifaatal.

¹⁵Uko wañ ukaan kë banañ ti kadun ki ptij pi pših pi Našibañi, adëmana pnak na utejan du dko dyimanaan di nul, kë antoon ti pa alun kayejan baka.

¹⁶Ubon uunkak ade baka, udaan uunkak atij baka, bnuur baankak atër baka, këme uyook uyik ulonj.

¹⁷Anwoon unkaneel, anwoon ti ptoof pi ptij pi pših akluñ kawo nayafan i baka kašë kañoñ baka du nkumpëš ni meel manjaan manwul ubida. Našibañi alun kawent mnkuul bti manwoonj ti kës ki baka. »

8

Ppënan uko utënk paaj na ulon unkuuñun ulibra

¹Wi anwoon unkaneel wi btejan apënanun uko unkuuñun ulibra utënk paaj na ulonj, kë bañi bašë yomp bti ado uko ji ptoof pi uwoori.

²Kë nšë win nwanjut paaj na ulonj njanjaan nanañ ti kadun ki Našibañi, kë njaeek klul paaj na plonj.

³Uwanjut ulonj kak unwoon na pñakar pi uwuuru panjaan patërna mnkulan ubi anañ kañoğ *bliit bi mngur. Uyeenk mnkulan mntum katër ma du bliit bi mngur banwoonj ti kadun ki ptij pi pših pi Našibañi, manhilna mampaya na pñehan pi biki Našibañi bti.

⁴Kë udu wi mnkulan mankyikuñ ušë pëna ti pñakar panwoonj ti kañen ki uwanjut wunj apaya du Našibañi na pñehan pi biki nul.

⁵Wi wi uwanjut ušaan ajë pñakar atuman pa bdoon banwoonun du bliit bi mngur ašë fël pa ti mboš. Wal mënñ kë imparantant na idiim itiiinkanaa, kë iliik liik iklañša, mboš bti kë manšintari.

Klul paaj na plonj

⁶Kë nwanjut paaj na ulonj njanwoonj na klul njanj njašë bomandër pa plul.

⁷Uteek ululi, kë mpoj na bdoon inaakiirun na pñaak išë jot ti mboš ; kafah kalonj ti ifah iwajantj yi mboš kë kayiki, kë kalonj ki mnko kayik na ujaagal bti.

⁸Utëbantën ululi, kë ušë wo wo ji pnkunj pweek pankyikuñ pajotnuñ bdëk ; kë kafah kalonj ti ifah iwajantj yi bdëk kakak pñaak.

⁹Kafah kalonj ti iwajantj ki nko njanwoonj ti bdëk bweek kaketj, kë kafah kalonj ti iwajantj ki itëem na nlanu katokaa.

¹⁰Uwanjut uwajantën ululi, kë du bañi, ujah uweek ušë jot ayik ji bdoon bweek. Ujot ti kafah kalonj ti iwajantj yi idëk na nkumpëš.

¹¹Katim ki wa kawo unhaayun, kë kafah kalonj ti iwajantj yi meel kahaayi, ukaanj kë bañaan batum baketj.

¹²Uwanjut ubaakantën ululi, kë kalonj ti ifah iwajantj yi bnuur na ki pli na ki njah išë koba, hënk, kafah kalonj ti iwajantj yi nja ijëmšaa : unuur uwaan kafah kalonj ki bjeehi bi wa, kë utejan ukak awaan bi wa.

¹³Wal mënñ dten ten, ašë tiink ukat uweek unkyiñun du kalowan du bañi ahuuran maakan aji : « Pwuñan, pwuñan, pwuñan ti bañaan biki mboš wal wi nwanjut nwanjantj nandukiin plul naktulul. »

9

Plul pñënantën

¹Uwanjut uñënantën ululi, kë nšë win ujah kë upëna bañi ajot ti mboš. Ujah mënñ uyeenk kanügšaa ni bnjiir bweek,

²aya ahaabëš ba, kë udu ušë pën ti ba awo ji udu wi bdoon bweek. Udu ufëlan bnuur na dko bti.

³Kë nguul njašë pëna ti udu mënñ aniink mboš ; njaeek phina pannaami na pi ntifar ni mboš.

⁴Baneenan nja pban ujaagal na mnko, njawut kaban nin uko ulonj unjaan umay ti mboš. Bañaan banwoonj baanwo na uko unkyuujun kë bawo biki Našibañi ti ijuk tañ biki nwanwoonj i katap.

⁵Kë bašë neenan nja nafiñ baka, bajj njahajan hajan baka kli kañen. Mnhaj mi njajaan njañu manwo ji mi ñaan ajaan ahaj woli utifar utapa.

⁶Tun nnuur mënñ bañaan bado kala pkeñ pašë pañi ; banjal pkeñ pašë papok baka.

⁷Nguul mënñ nawa ji nmpëlënt ni babo-manun pa ugut. Nawa na uko ulonj unnaamun na ntepi ni pših ni uwuuru. Ikaara yi nja iwo ji yi bañaan.

⁸Uwel wi nguul mënñ uwo ji uwel wi baat, kë iñiñj yi nja iwo ji yi uliihu.

⁹Nawa na uko ulonj unnaamun ji kamiša kančak ki bangoli. Woli itiiñ nja kë nakyiñ, ibaaklu yi nja iji do ji nkaaru ni nmpëlënt naktulul nntum nantjiruñ dko di ugut.

¹⁰Nawa na itant innaami na yi ntifar, awo na itapi. Ti itant yun di di mnhina mi phajan bañaan kli kañen manwoonj.

¹¹Naših i nja awoon uwanjut wi bnjiir bweek ; katim ki wa ti uhebërë kawo Abadon, kë ti ugrek kawo Apolijon, uwoon natok.

¹²Kaçaafa kateek kañepi, kë itëb išë duka inkbiyi.

Plul ppaajantën

¹³Uwanjut upaajantën ululi, kë nšë tiink pdiim kë papëna ti imbanj ibaakër yi *bliit bi mngur bi uwuuru banwoonj ti kadun ki Našibañi.

¹⁴Pdiim mënñ paji na uwanjut unwoonj na plul : « Wutaan nwanjut nbaakër nantananiñ du bdëk bi Èfrat. »

¹⁵ Kê bawutan nwanjut nbaakër njan, nannañun abi kayoonk yoonk uwoori, unuur na pli na uşubal wi nkaññun kafah kalon ƚi iwajant ƚi bañaan biki mboş.

¹⁶ Njowo na bangoli bandapiin nmpëlent ; baƚupën hum di di bangoli mënñ bawoon; bawo iñeen-week nƚëb nƚaaş iñeen-week iñeen nƚaaş iñeen-week iñeen (200 000 000).

¹⁷ Kê nwin nmpëlent na bandapiin nja : bawohara imişa nñak ƚi bangoli, iwo ijeenkallud ƚi bdoow, awo iniilu awoj woj abot awo kak ileel ƚi pdepalën panjaan patërad. Ikow ƚi nmpëlent iwo ƚi bi uliihu, nƚapënan ƚi mntum mi nja bdoow, udu na pdepalën panjaan patërad.

¹⁸ Iñaafa iwajant ƚun, inkpënuñ ƚi mntum mi nja ifin kafah kalon ƚi iwajant ƚi bañaan biki mboş.

¹⁹ Mnħina mi nmpëlent njan manwo ƚi mntum na itant ƚi nja. Itant ƚi nja inaan na nƚula, iwo na ikow, kē na ikow ƚun mënñan ƚi ƚi njaan nƚadolna buñaan.

²⁰ Kê bandukiin ƚi bañaan, banwoon baankeƚ ƚi kañaafa kanƚëpuñ kuñ, baandug umeli añaan pdo buñaan di bajaan babi kado, awo ƚi pdeñan nñtaayi na nñton nƚi baƚakuñ na uwuuru na nƚi baƚakuñ na untaam na nƚi ifeeru na nƚi mlaak na nƚi imul, nƚul njanwoon njanhil pwin, ptiink kēme kapoş.

²¹ Baankak adug umeli añaan pfin bañaan, pkaalam, pjuban pi piinñ na kakiij.

10

Uwanjut unwoon na ulibra umpoƚi

¹ Dwin uwanjut ulon kak unwoon na mnħina kē uwalnaana baƚi. Uwohara kanfëluñ, kanjaanan ki ubopal kafooy bkow bi wa, kaara di wa dawo ƚi bnuur, kē ihoƚi ƚi wa iwo wo ƚi itap ƚi bdoow.

² Umëban ulibra umpoƚi unwoon bhaab ƚi kañen. Utap kahoƚ kadeenu ƚi bdëk, atap kamayu du mboş,

³ aşë huuran na pdiim pweek panwoon ƚi pi uliihu. Wi uhuuranun, kē imparantant paaj na kalon işë dug.

⁴ Wi imparantant idugun, dya ppiit uko wi ijakuñ, aşë tiink pdiim panwoonun baƚi, kē pajakën : « Kpiit uko wi imparantant paaj na kalon ijakuñ, nin alon awutna kame wa. »

⁵ Kē uwanjut wi mbiin awin kē unaƚ ƚi bdëk na ƚi mboş uşë deen kañen kadeenu baƚi,

⁶ aşë mehna ƚi katim ki ankwoon te mñto, ƚi katim ki ampaşun baƚi na iko inwoon ƚi ba, ƚi katim ki ampaşun mboş na iko inwoon ƚi ma, ƚi katim ki ampaşun bdëk na iko inwoon ƚi ba, aji : « Wal ubani, kē pyoonk pabaa! »

⁷ Kē ƚi nnuur nƚi baktiinkun uwanjut uñen paaj na ulon ululi, wi wi iko immeniin ƚi

Naşibaƚi ikdolaniin jibi abiin aƚup *baƚuparal banjaan balempara. »

⁸ Kē pdiim pi mbiin atiinkna du baƚi pakak aƚiini na nƚi ajakën : « Yaan ijeñ ulibra umpoƚi unwoon bhaab unwoon ƚi kañen ki uwanjut untapun kahoƚ kalon du bdëk atap kundu du mboş. »

⁹ Kē nya du uwanjut aji na wa uwulën ulibra. Kē uşë ƚi na nƚi : « Yeenkan, deen wa ; ulil ƚi mntumu ƚi mnob, kaşë katëru du kayin. »

¹⁰ Djeñ ulibra ƚi kañen ki uwanjut, ade wa. ƚi mntum naan uwo wo ƚi mnob kē wi ndeen ƚi wa aba, kē kayin naan kaşë yik.

¹¹ Wal mënñ kē başë jakën : « Iwo kaƚup kak uko wi Naşibaƚi ajakuñ ƚi uko wi kntaali ktum, nñtaak nñtum, nñƚup nñtum na başih biki baka. »

11

Bamaar batëb

¹ Wi wi nşaan ayeenk pmul pannaamun na pi baniw bajaan baniibna. Kē Naşibaƚi aşë ƚi na nƚi : « Nañin iya iniib *Katoħ Kaweek ki naan na bliit mi mnguur, ibot iñen bañaan bambiin ƚi ka adëmanaan.

² Wutan kaniib blay bi bdig bi Katoħ ki naan. Wutan ba hënk, ƚiki ddukar ba banwoon baanwo bayuday, balun kapoş poşan ubeeka uyimanaan kli iñeen nbaakër na ktëb (42) katok wa.

³ Dluñ kayil bamaar batëb biki naan bado kaƚuparaan, bawoh nşaa ku nnuur iñeen-week nƚaaş iñeen na nƚëb na nnuur iñeen paaj (1260) mënñ. »

⁴ Bukal bawoon mnko mntëb mi mnoliwera na kfiit ktëb kannañun ƚi kadun ki Ajug mboş.

⁵ Woli ñaan alon anjal pba na baka, bdoow bapëna ƚi mntum mi baka katok başoorad baka. Aa, woli ñaan anjal pfin baka, hënk di akkeñun.

⁶ Bawo na mnħina mi ptuh baƚi, nin uşubal uunkjot ƚi wal wi bakwoon ƚi pƚupar Naşibaƚi. Bawo kak na mnħina mi pkakan meel pñaak na mi pƚu iñaafa itum ƚi mboş, wal wi banjalaan.

⁷ Kē wal wi bakbaan pƚup uko wi Naşibaƚi aƚun baka pƚup, uko ulon unkmpeñun du bnjiir bweek upën kagut na baka, kakob baka kabot kafin baka.

⁸ Muum mi baka manduka ƚi bayiti bi ubeeka uwek wi bapanun Ajugun, unwoon ƚi Fodom kēme Ejiptu.

⁹ Bañaan biki kntaali bti, kşini bti, nñƚup bti na nñtaak bti babi pten muum mi baka. Mawo ƚi bayiti bi ubeeka nnuur nwanjanñ na ptoof pi unuor, bapok bamoy ma.

¹⁰ Bañaan banfëñun mboş batan ƚi uko mënñ kawo ƚi mnlilan kabot kañenar iko, ƚiki baƚupar Naşibaƚi batëb bukuñ babi hajan baka maakan.

¹¹ Ké wal wi ŋnuur ŋwajan̄t na ptoof pi unuur ŋaktépuŋ, uhéfēt̄ unwoonun̄ du Našibaṭi uneej ṭi bankeṭun̄ bukuŋ, bašē ba-naṭa. Wal mēnt̄ palēnk pweek paneej bam-biiŋ pten baka.

¹² Batēb bukuŋ bašē tiink pdiim pweek pampēnnun̄ baṭi paṭi na baka : « Napayiin ṭi. » Bašē bapaya baṭi ṭi kanfēluŋ ṭi kadun ki bašoorad baka.

¹³ Wal mēnṭan wuŋ, mboš maŋšint̄ar maakan, kafah kalon̄ ṭi iñeen yi ubeeka kašē jot ; bañaan̄ iñeen-week ŋyaas iñeen paaj na ulon̄ (7000) bakteṭ ṭi kaṭaafa mēnt̄. Bandukiin̄ balēnk maakan ašē dēman Našibaṭi anwoon baṭi.

¹⁴ Kaṭaafa katēbantēn̄ kaṭēpi, kawajan̄tēn̄ kabi hēnkun̄.

Plul pṭēnk paaj na ploŋ

¹⁵ Wi iko yan̄ iṭēpuŋ, unwan̄juṭ uṭēnk paaj na ulon̄ ululi, kē idiim uweek iṣē tiinkana du baṭi aji : « Pših pi mboš pawo hēnkun̄ pi Ajugun na *Krittu i adatuŋ ; aših te mn̄ṭo. »

¹⁶ Kē bantohi iñeen ṅtēb na babaakēr bantoon̄ ṭi iṭij yi pših ṭi kadun ki Našibaṭi, bašē fēt̄ kēs ṭi mboš adēmana,

¹⁷ baji baji :

« Ŋbeebu, iwi Ajugun Našibaṭi *Anhiniin̄ iko bti,

inwoon̄, abot ajon nwoo,
ijej mn̄hina mn̄week mi nu
abēkanaan pših pi nu.

¹⁸ Bañaan̄ biki ṅtaak badeebaṭi,
kē udeeb wi nu ušaŋ abi.

Wal wi pwayēš bankeṭun̄ ubani,
wal wi ptuum baṭuparu banjaan̄ balem-
paru,
na bañaan̄ biki nu bti,
banjaan̄ batiinku,
bampoṭi na baweek,

kē wal wi ptook banktokun̄ umundu ubani. »

¹⁹ Wal mēnt̄, kē *dko dyimanaan̄ di Našibaṭi danwoon̄ du baṭi dašē haabša, kē *umaala uyimanaan̄ wi bhoŋar ušē pēn awinana da. Wi wi iliik liik išaŋ awinana, kē imparantant̄ itiinkanaa, mboš kē maŋšint̄ari, kē ušubal uweek wi mpoj mmag ušē jot.

12

Ŋnaaṭ na unjumpul

¹ Wi iko yan̄ iṭēpuŋ, ŋko uñoŋarēnaan̄ maakan uwinana du baṭi : ŋnaaṭ anwohariin̄ unuur kē uwo kamiša abot atap ihoṭ ṭi pli, ašē wo na njah iñeen na ṅtēb ṭi bkow kē ṅawo utepi wi pših.

² Ŋnaaṭ mēnt̄ awo na kayin̄ ašē do idiim ṭiki wal wi nul wi kabuk ubani, kē akhaj.

³ Uko ulon̄ ukak awinana du baṭi : uwo ji unjumpul uweek unjeenkun̄ ji bdoo. Uwo

na ṅkow paaj na blon̄ na itiiim iñeen. Bkow bandoli bawo na utepi wi pših.

⁴ Uji uwet na ptant pi wa kafah kalon̄ ṭi iwajan̄ ṭi njah ṅi baṭi kawat ṭi mboš. Uya naṭ ṭi kadun ki ŋnaaṭ ankdoon̄ na kabuk, kahilna kade napoṭ wal wi akbukiin̄.

⁵ Kē ŋnaaṭ ašē buk napoṭ ŋiiin̄. Ul akbiin̄ kaših ṅtaak bti na btintēl bi pfeeru. Napoṭ un̄ ajejanaa, aya wo du Našibaṭi, na du pṭij pi pših pi nul.

⁶ Kē ŋnaaṭ ašē ṭi aya du *pndiis du dko di Našibaṭi abomanulun̄. Awo da bado kade de'ana ṅnuur iñeen-week iñeen na ṅtēb na ṅnuur iñeen paaj (1260).

⁷ Ugut uweek uwo du baṭi : *Mikayel uwan̄juṭ uweek na ṅwan̄juṭ ṅi nul ṅaneej ugut na unjumpul, kē wul na ṅwan̄juṭ ṅi wa, ṅakak anaṭa wa na Mikayel.

⁸ Kē ṅašē yoh ṅi unjumpul kē ṅaankak aka dko du baṭi.

⁹ Bawat unjumpul uweek, upula ujon wi bajaan̄ bado Fatana Kēme Untaayi Uweek, unjaan̄ uguur umundu bti. Bawat wa ṭi mboš wul na ṅwan̄juṭ ṅi wa.

¹⁰ Kē nšē tiink pdiim pweek du baṭi kē pakji :

« Wal wi mbuur ubani,
wal wi mn̄hina na pših pi Našibaṭi i nun,
wal wi *Krittu i adatuŋ akdoon̄ kaših!

Ŋnaan̄ anjaan̄ atapar bayiṭ nja ṭi Krittu
ñaan̄ anjaan̄ aya du Našibaṭi i nun kata-
par baka
unuur bti na utejan bti
awatana du mboš.

¹¹ Kē biki ataparun̄ bašē koba
na pñaak pi anwoon̄ unkaneel wi
bṭejan,

na uṭup wi Krittu wi bakṭupun̄ ;
baan̄jal ubida kadoo kado kaṭi pkeṭ.

¹² Ukaan̄, iwi baṭi, na banfēṭun̄ ṭi iwi,
nalilaan̄.

Kē an mboš na bdēk nawoon̄ na pwuṭan̄,
ṭiki *Untaayi Uweek uwala ṭi an.

Uwala ṭi an na udeeb uweek
ṭiki ume kē uduki'a wa ṅwal ṅntiinku. »

¹³ Kē wi unjumpul uwinun̄ kē ujoṭ ṭi mboš,
ašē naṭa pla ŋnaaṭ ambukun̄ napoṭ ŋiiin̄.

¹⁴ Kē ŋnaaṭ ašē yeenk ibaaklu yi ukat uweek
ahilna ayiṭ, aya du pndiis alow upula, du
dko di babomanulun̄ pa kado kade de'ana
ṅšubal ṅwajan̄t̄ na kli paaj.

¹⁵ Kē upula ušē pēnan̄ ṭi mntum mi wa
meel kē manwo ji bdēk ṭi kafet̄ ki ŋnaaṭ meel
manhilna manya na a.

¹⁶ Kē mboš maŋšē bi aṭēnk ŋnaaṭ, man-
haabšaa, ayoor bdēk bampēnun̄ ṭi mntum mi
unjumpul.

¹⁷ Kē udeeb wi udeebaṭēruŋ ŋnaaṭ udo kē
unaṭa ugut na babukul bandukiin̄, banjaan̄

* 12:18 Unjumpul uya naṭ kakab bdēk : ṭi ṅlibra ṅlon̄ ṅjon bapit̄ aji : kē nšē ya anaṭ du kakab bdēk.

baṭaş bti bgah bi Naşibaṭi abot amēban manjoonan mi Yetu ayuujun.

¹⁸ Kē unjumpul uya naṭ kakab bdēk*.

13

Ulimariya umpēmnuṭ du bdēk

¹ Dwin wal mēnt ulimariya ulonṭ unkaan itiiim iñeen na ŋkow paaj na blonṭ kē upēn du bdēk. Ptiim pandoli pawo na utepi wi pşih kē katim kankkarunṭ Naşibaṭi kē kapiit ṭi bkow bandoli.

² Ulimariya wi nwinunṭ unaam na uwuṭ, ihoṭ yi wa iwo iweek abot ajab maakan, iñiiri yi wa iwo ikujēnṭaan, uwo na mntum mi uliihu. Unjumpul uwul wa mnhina mn-week mi wa na pşih pi wa.

³ Bkow blonṭ bi wa bafalanaa kē bañaanṭ bti badoo nuṅ kē ukeṭi, kē uşē jeb. Wal mēnt kē bañaanṭ biki mboş bti başē maṭ uko wunṭ aṭaş ulimariya.

⁴ Baṅup adēman unjumpul ṭiki uwul ulimariya mnhina. Badēman kak ulimariya aji : « In awoonṭ ji ulimariya wi? In ahilunṭ kagut na wa? »

⁵ Uyeenk mnhina mi phil bṭup, aşē ṭup ṅṭup ṅjooṭ ṭi Naşibaṭi abot akara. Uyeenk pşih pi kli iñeen ṅbaakēr na ktēb.

⁶ Uhaabēş mntum akar Naşibaṭi, katimul, katohul na banfētunṭ du baṭi.

⁷ Naşibaṭi awut wa kē ugut na banwoonṭ biki nul adoo kob baka. Uyeenk pşih aşih kşini bti, knṭaali bti, bañaanṭ biki ṅṭup bti na ṅṭaak bti.

⁸ Banfētunṭ mboş bti balunṭ kadēman wa, biki itim iwoonṭ iinwo ṭi ulibra wi ubida wi anwoonṭ unkaneel unfaalaninṭ pa bṭejanṭ ji mboş mambi mando kapaşana.

⁹ Ankaanṭ ibaṭ atiinkan.

¹⁰ Anwoonṭ i pya ukalabuş, aya wa. Anwoonṭ i pkeṭ na kakeṭ, bafiņa na ka. Wal mēnt uwo pa biki Naşibaṭi wal wi kamiir na pfiyaar.

Ulimariya umpēmnuṭ ṭi mboş

¹¹ Wal mēnt dwin kē ulimariya ulonṭ kak kē upēn ṭi mboş. Uwo na ktiiim ktēb ji ki unkaneel aşē ji uṭiini ji unjumpul.

¹² Uji udo mnhina bti mi ulimariya uteek ṭi kadun ki wa. Uṭu bañaanṭ banfētunṭ mboş pṅup kadēman ulimariya uteek, umbiinṭ afaalana aşē jeb.

¹³ Udo iko iñonārēnaan maakan adoo ji upēnan du baṭi bdoow, kado ba bawala ṭi mboş ṭi kadun ki bañaanṭ.

¹⁴ Uguur bañaanṭ biki mboş na iko iñonārēnaan yi uhilunṭ pdo ṭi kadun ki ulimariya uteek. Uji na bañaanṭ biki mboş bado pṅu pannaamunṭ na ulimariya umbiinṭ afaalana aşē naṭa.

¹⁵ Uyeenk mnhina mi pwul pṅu uhēfēnt kē padoo hil bṭup abot ado kē bafiņ bañaanṭ bti bampokunṭ pṅup kadēman pa.

¹⁶ Ulimariya uṭu kē bañaanṭ bti, bapoṭ na baweek, bayok na bawaanṭ, balemp na baweek biki baka kē baya piitana ṭi kañen kadeenu kēme ṭi pjuk uko wi wa.

¹⁷ Ñaanṭ anwoonṭ aanwo na uko wi, unwoonṭ katim ki wa kēme mnfēn mi katim ki wa, aankhil pṅug kēme pwaap.

¹⁸ Uko wi, uwo wi ñaanṭ awo na uşal untuṭja. Antitunṭ atenan bnuura ame uko unwoyi ṭi mnfēn mi ulimariya : uwo mnfēn mi ñaanṭ najēn, uwo iñeen-week paaj na iñeen paaj na paaj (666).

14

Anwoonṭ unkaneel wi bṭejan na bañaanṭ biki nul

¹ Dten kak aşē win anwoonṭ unkaneel wi bṭejan kē anaṭ du pnkunṭ pi *Fiyonṭ awo na bañaanṭ biki nul iñeen-week na iñeen ṅbaakēr na babaakēr ṅyaaş iñeen-week iñeen (144 000) biki bapiitunṭ ṭi ijuk yi baka katim ki nul na ki Aşin.

² Dtiink pdiim plonṭ kē pakpēna baṭi, pawo ji ubulan uweek, ji kamparantant kaweeek. Kē pdiim pi ntiinkunṭ pawo ji kayeeh ki bankkobunṭ intuni bakyeehunṭ.

³ Bayeeh kayeeh kahalul ṭi kadun ki pṭij pi pşih na ki ṅko ṅbaakēr na ki bantohi. Nin ñaanṭ alonṭ aanhilṭ pjuk kayeeh mēnt bē mēnt bañaanṭ iñeen-week na iñeen ṅbaakēr na babaakēr ṅyaaş iñeen-week iñeen (144 000), bambuurunṭ ṭi mboş.

⁴ Baanṭopan ṅleef ṅi baka na baat, baambaanṭ kabanaara ñaaf, Baji baṭaş anwoonṭ unkaneel dko bti di akyaanṭ. Babuuran baka ṭi bañaanṭ bahilna bawo bateek biki Naşibaṭi na biki anwoonṭ unkaneel.

⁵ Nin ṅṭilan ṅaambaanṭ kapēnaara ṭi mntum mi baka, baanwo na nin buṭaanṭ dlonṭ.

Uṭup wi ṅwanjuṭ ṅwajanṭ

⁶ Wi uko wanṭ uṭēpunṭ, dwin uwanjuṭ ulonṭ kē uwo du kalowan du baṭi. Uwo na Uṭup Ulil Unuura unktooṅ te mnto wi uwoonṭ kaṭup bañaanṭ banwoonṭ ṭi mboş: uṭup wa ṅṭaak bti, kşini bti na ṅṭup bti na knṭaali bti.

⁷ Uji na pdiim pweek : « Nadoon kaṭi Naşibaṭi, nado kadēmana, ṭiki unuur wi akwayēşunṭ ubani. Nadēmaan ampaşunṭ baṭi na mboş, idēk na ṅkumpēş ṅi meel.

⁸ Uwanjuṭ utēbantēn upēn ṭi kafēṭ ki uteek aşē ji : «*Babilon, ubeeka uweek ujoti, ujoti ; wul undaanunṭ poot pi wa ṅṭaak bti, kē pdaan poot puṅ pawoonṭ pṭopan uleef na pekadu di piinṭ ji wa. »

⁹ Uwanjuṭ uwajanṭēn upēn ṭi kafēṭ ki ṅteek aşē ji na pdiim pweek : « Woli alonṭ adēman ulimariya na ptu pi wa, bapiitle uko wi wa ṭi pjuk pi nul kēme ṭi kañen ki nul,

¹⁰ adaan kak poot pi udeeb wi Naşibaṭi. Poot mēnt paankjēm wal wi pakjeeşaniinṭ du pnkalame pi udeeb wi nul. Anṭ mēntanṭ

ahaj maakan ti bdoo na ti pdëpalën panjaan patêrad ti kadun ki nwanjut nyimanaan na ti kadun ki anwoon unkaneel wi btejan.

¹¹ Udu wi mnhaj mi baka udo kapëna pën te mnço. Bukal bandëmanuj ulimariya na ptu pi wa, bampiitaniin katim ki wa, baankka pnoorfën na pnak këme na utejan.

¹² Wal wi, uwo wal wi bañaan biki Naşibaţi bammëbanuj bgah bi nul abot afiyaar Yetu bawoon biki kataman. »

¹³ Kë nşë tiink pdiim ploj du baţi kë paji : « Piitan : banuurandëni, bankketun hënkun aşë fiyaar Ajugun. »

Wal mënt kë *Uhaaş wi Naşibaţi uşë ji : « Aa, banoorfën ti ulemp wi baka, udo wi baka utaş baka. »

Kakit ti mboş

¹⁴ Dten kak aşë win kanfëluş kafaatal, uko ji ñaan uţoon ti ka awo na utepi wi pşih wi uwuuru ti bkow, aşë wo na kakaawi kajul ti kañen.

¹⁵ Uwanjut ulonj upëna du Katoh Kaweek ki Naşibaţi aşë do pdiim pweek aji na anţoon ti kanfëluş : « Jejan kakaawi ki nu ido kakit. Wal wi kakit ubani, mboş manjiji. »

¹⁶ Wal mënt kë anţoon du kanfëluş aşë tu kakaawi ti mboş, kë kakit kadolana ti mboş bti.

¹⁷ Uwanjut ulonj upëna du Katoh Kaweek ki Naşibaţi kanwoonj du baţi, uwo wul kak na kakaawi kajul ti kañen.

¹⁸ Uwanjut ulonj kak upëna ti *bliit bi mngur, uwo na mnhina mi bdoo. Udo pdiim pweek aji na unwoon na kakaawi kajul : « Tuun kakaawi ki nu imar mnko mndolni ubiñu ti uwoorta wi mboş, mnko mi wa manjeenki. »

¹⁹ Kë uwanjut wuj uţu kakaawi ti mboş amar uwoorta wi mboş. Uţu mnko mi umaruj ti kako kaweek ki udeeb wi Naşibaţi kapooña ma.

²⁰ Bañoof mnko munj du bdig bi ubeeka apooñ, kë pñaak pampënuş ti kako kapooñni paniink dko danlişuş na şkilometër iñeenweek nşawanţ (300) abot aya alin na ijaaş yi umpëlënt unnaaşun.

15

Nwanjut paaj na ulonj na mnhaj mbaañşaaani

¹ Dwin du baţi uko ulonj kak uweek wi ñaaj ajaaj amagan maakan, uwo : nwanjut paaj na ulonj ñamëbanuj iţaafa paaj na kalonj. Iţaafa mënt iwoon ibaañşaaani, yul iktuuj udeeb wi Naşibaţi uwinana bti.

² Dwin kak uko ji bdëk banwoonj ji kawini bannaakiiri na bdoo. Bampokuj ulimariya na ptu pi wa, na mnfën mi katim ki wa, banaţ ti ba duuş amëban intuni yi Naşibaţi awuluş baka. Bakob intuni mënt

³ aşë yeeh kayeeh ki bi *Moyit nalempar Naşibaţi na anwoon unkaneel wi btejan, aji :

« Iwi Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti ; udo wi nu udëmi abot awo uñojarënaan, iwi naşih i ntaak.

Bgah bi nu bawo btool abot awo bi manjoo-nan

⁴ Iwi Ajugun, in awoonj aankdo kaţi'u? In awoonj aankdo kadëman katimu?

Iwi tañ iyimanuj.

Ntaak bti nabi kanup kadëmanu

ti ki bañaan bawin kë iko yi ikdolunj iwo itool.

⁵ Dwin kak du baţi, *dko dyimanaan di *kaloona kanjaan kadiiman kë Naşibaţi awo da kë dahaabëşaa.

⁶ Kë nşawanjut paaj na ulonj ñamëbanuj iţaafa paaj na kalonj kë nşapëna ti dko dyimanaan, nşawahara imişa ifaatal feh inkyikun, aşë tan ti ilank itël yi uwuuru.

⁷ Ulonj ti nko nşabakër uwul nşawanjut paaj na ulonj nşuş knkalame paaj na ploş ki uwuuru kantumi udeeb wi Naşibaţi, ankwoonj te mnço.

⁸ Kë mndëm mi Naşibaţi na mnhina mi nul mansë do kë dko dyimanaan datum na udu. Kë nin alonj aanhil pneeş ti da bë iţaafa paaj na kalonj yi nşawanjut paaj na ulonj iindolanaa.

16

Knkalame paaj na ploş ki udeeb wi Naşibaţi

¹ Dtiink pdiim pweek pampënuş du *dko dyimanaan kë paji na nşawanjut paaj na ulonj : « Nayaan najeeş knkalame paaj na ploş kanwoonj na udeeb wi Naşibaţi ti mboş. »

² Uteek uya jeeş pnkalame pi wa ti mboş, kë nşad nşanjaan nşade abot aţëkëñ nşapën ti banwoonj na uko unjaan udiiman kë bawo biki ulimariya, banjaan badëman ptu pi wa.

³ Utëbantën uya jeeş pnkalame pi wa ti bdëk bweek, kë bakak ji pñaak pi ñaaj anketun, kë nko bti nşanwoonj ti bdëk nşakëti.

⁴ Uşawanţën uya jej pnkalame pi wa ajeaş ti idëk impoţi na ti nşkumpëş nş meel, kë meel mi iko yuş bti mankak pñaak.

⁵ Dtiink wal mënt uwanjut wi meel kë uji : « Iwi nayimanaan, ibiinj awo abot awo, iwo natool,

iyuuj kë pwayëş pi nu pawo ptool.

⁶ Jibi bukal batuluş pñaak pi *baţuparu na bandukiin banwoonj biki nu, hënk di ikaaj awul baka pñaak badaan : uko mënt ulin baka. »

⁷ Kë nşë tiink *bliit bi mngur kë baji :

« Aa, iwi Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti pwayëş pi nu bti pawo manjooan abot awo ptool. »

⁸ Uwanjut ubaakantën ujees pnkalame pi wa ti unuur, kē uyeenk mnghina mi pter bañaan na bdoo bi wa.

⁹ Hēnk kē bnuur byik maakan batēr baka, kē bawoha wo ti pkar Naşibaţi ankaan mnghina mi ptu baka iṭaafa yun, apok pṭelēs mnwo mi baka kado kadēmāna.

¹⁰ Uñeenantën ujees pnkalame pi wa ti pṭij pi pşih pi ulimariya kē pşih pi wa pawo ti bdēm bweek. Bañaan bahaj maakan adoo dum indemēt yi baka.

¹¹ Mnghaj na njad ni baka ṇaṭu kē bakkar Naşibaţi anwoon du baṭi, apok pṭelēs mnwo mi baka.

¹² Uwanjut upaajanṭen ujees pnkalame pi wa ti bdēk bweek bi Ēfrat, kē bakayi, başih bampēnnun umayar unuur bahilna baṭēp.

¹³ Wal mēntan kē nşē win ṇntaayi ṇwuṭaan ṇwajanṭ ṇannaamun ji ṇbopal kē ṇapēn ti mntum mi unjumpul, mi ulimariya na mi ulimariya unwoon uṭupar wa.

¹⁴ Na manjooan ṇawo ṇntaayi ; ṇaji ṇado iko iñoṇarēnaan, ṇaya du başih biki mboş bti kahilna kayitrēn baka pa ugut wi unuur uweek wi Naşibaţi Anhiniin iko bti.

¹⁵ Ajugun aji : « Natenan, dbi ji nakii! Anuurandēni anwoon bten awo na imiṣa yi nul, anwoon aankpēn byiṣu kaduk bduun ti kadun ki bañaan. »

¹⁶ ṇntaayi ṇun ṇado kē başih bayit du dko di bajaan bado ti uhebērē Amagedon.

¹⁷ Uwanjut uṭēnk paaj na ulon ujees pnkalame pi wa na dko, kē pdiim pweek paşē pēna ti pṭij pi pşih panwoon du dko dymanaan aji : « Uko mēnt udolanaa. »

¹⁸ Wal mēnt kē iliik liik işē pēn kē idiim na imparantant itiinkanaa. Mboş manşinṭar maakan jibi manwoon maambaan kaşinṭeraara wi ṇaan awoonun ti ma.

¹⁹ Pşinṭar puṇ pado kē ubeeka uweek upaṭşari akak ifah iwajanṭ, kē ṇbeeka ni ṇtaak bti ṇajoti. Naşibaţi aantilma *Babilon ubeeka uweek : adaanan wa pnkalame pi udeeb wi nul unkfatur.

²⁰ Njiw bti ṇawunanaa kē inkuṇ iweek ibaa, iinkak awinana.

²¹ Uşubal wi mpoj mndiṭ maakan ugot ti bañaan ; kē kaṭaafa kuṇ kē kado kē bakkar Naşibaţi ṭiki katam maakan.

17

Ṇaaṭ naṭuunk

¹ Kē ulon ti ṇwanjut paaj na ulon ṇamēbanun knkalame paaj na ploṇ ki uwooru ubi ti ni aṭiini na ni aji : « Biini, dyuujuu kakob ki Ṇaaṭ naṭuunk naweek anwoon du kakab idēk iweek akkobiin.

² Başih biki ṇtaak ni mboş bawinar na a, kē bañaan banfēṭun mboş bakuj poot pi nul panwoon ubida uṭop. »

³ Wal mēnt kē uwanjut wun uşē neeṭ ti uşal wi naan aṇooṭen du *pndiis, kē nwin Ṇaaṭ alon aṇooṇ ti ulimariya ujeenk, itim inkkaruṇ Naşibaţi ipiitana ti uleef wi wa bti. Uwo na ṇkow paaj na ploṇ na itiiim iñeen.

⁴ Ṇaaṭ awohara imiṣa inuura maakan ijeenk. Aṭu iko itim itam preeş yi uwooru, iwij wijaan na mnko mnuura maakan. Amēban ti kañen pnkalame pi uwooru pantumun na buṭaan bi bṭopar bi pṭuunk pi nul.

⁵ Bapiit ti pjuk pi nul katim kalon, kē uko wi kawoon uşē wo uumeetaanaa. Uko umpiitaniin wii wi : « Babilon ubeeka uweek, anin pṭuunk na pṭop na buṭaan bi umundu. »

⁶ Dwin Ṇaaṭ mēnt kē akuj pṆaak pi banwoon biki Naşibaţi, pi banjaan baṭup uko wi Yetu. Wi nwinulun aşē ṇonjar maakan.

⁷ Kē uwanjut uşē ji na ni : « we ukaan kē iñoṇar hēnk ba? Dṭupu uko wi Ṇaaṭ ummeniin na wi ulimariya wi ṇkow paaj na ploṇ na itiiim iñeen wi aṭoornun.

⁸ Ulimariya wi iwinun ubi wo aşē wo uunkak awo, kē uşē wo i kapēn du bnjiir kaya katoka te mnto. Kē bañaan biki mboş biki itim iwoon iimpiitana ti ulibra wi ubida wi umundu upaşaniin bañoṇar wal wi bakwinun ulimariya umbiin awo, awo uunwo hēnkun, kaşē kabi kawo kak.

⁹ « Ṇaan awo kawo ti uko wi na mntit na uşal untuṇa : ṇkow paaj na ploṇ ṇun ṇawo knkun paaj na ploṇ ki Ṇaaṭ aṭoon, ṇawo kak başih paaj na alon.

¹⁰ Kañeen ti baka bado bi wala ti pşih, napaajanṭen akşihun hēnkun, naṭēnk paaj na alon aandobi bi, kē wal wi akbiin aankṭo kajon.

¹¹ Kē ulimariya umbiin awo, aşē wo uunkak awo hēnkun uwo wul ti uleef wi wa naşih naṭēnk bakren. Uwo alon ti başih baṭēnk paaj na alon, utoka te mnto.

¹² « Itiiim iñeen yi iwinun iwo başih banwoon baando bi yeenk pşih. Kē başē yeenk bukal na ulimariya kaşih uwoori uloolan ṭaṇ.

¹³ Bukal bti bawo na uşal uloolan : pwul mnghina mi baka na pşih pi baka ulimariya.

¹⁴ Balun kagut na anwoon unkaneel wi bṭeṇan aşē kob baka, ṭiki awo naweek i baweeek, naşih i başih. Bandu'aniin, bandataniin, banfiyaarulun, banaakiir na a, kakob bambiin pṭutan na a. »

¹⁵ Uwanjut uji na ni kak : « Meel mi iwinun, mi naṭuunk aṭoon manwo kntaali, knṭuk, ṇtaak, na ṇṭup.

¹⁶ Ulimariya na itiiim iñeen ki iwinun ṇalun kaşoor naṭuunk, katok tokana bti kabot kaduka byiṣu, kade uyemaṭ wi nul kabot katēra. »

¹⁷ Na manjoonan, Naşibaŋi aŋuun ŋi nhaas ŋi başih bukun uko wi aŋalun bado k  bawo na uşal uloolan wi pdo wa : balun kawul pşih pi baka ulimariya k  udoo do uko bti wi Naşibaŋi aŋupun.

¹⁸ K  n aŋ i iwinun, awoon ubeeka uweek unjaan uşih ŋi başih biki mboş. »

18

Pjot pi Babilon

¹ Wi uko waŋ uŋ pun, dwin uwanjut ulon k  uwalnaana baŋi. Uwo na mnhina mn-week, k  bjeehi bi wa baş  jeehan mboş.

² Udo pdiim pweek aji :

« *Babilon ubeeka uweek ujoti!

Ujoti! Ujoti!

Ukak uf t wi n taayi,
dko di n taayi bti n woon
na di n kat n ŋop n wuŋaan bti.

³ N taak ŋi mboş bti n daan poot pi da,
k  pdaan poot pun paş  wo p ŋpan uleef
na pekadu di piinŋ.

Başih biki mboş bti bawinar na da,
k  bawaap biki mboş bayokna ŋi p al
iko yi umundu pi ba aŋ biki da. »

⁴ Wal m nt  dkaŋ atiink pdiim ploŋ pan-
woonun baŋi, paji : « An pntaali pi naan,
nap nan ŋi ubeeka wun, nawutna kanaakiir
ŋi pjuban pi baka, i aafa inkmbiin ŋi baka
iwutna kajotnan.

⁵ Bu aan di baka dajunkan adoo ban baŋi,
Naşibaŋi aleş iko inwoon iinwo itool bti yi
badolun.

⁶ Nadoon biki Babilon uko wi badolun,
nadoon nado do baka n yaas n t b iko yi
badolun, na uun ŋi pnkalame pi bajaŋ baŋu
poot, panhaayun apel pi baka n yaas n t b.

⁷ Na uun da mnhaj na pwuŋan panliŋun na
mnd m na pyok pi dabiin aka, daji ŋi uşal
wi da : “D ŋo ji naşih n aŋ, m nkwo nayoŋ nin,
m nkwo na puum nin unuur ulon.”

⁸ Uko waŋ ukaŋ k  ŋi unuur uloolan ŋaŋ,
Naşibaŋi Ajugun anwoon na mnhina akkob
da na i aafa inwoon i pjotna da : pkeŋ,
muum, ubon na uyik. »

Nwooni ŋi bawooniun Babilon

⁹ Pdiim pakak aji : « Wal wi başih biki
mboş bambiin awo ŋi pjuban pi piinŋ na
Babilon abot awo na da ŋi p al iko inuura
maakan yi da bakwinun udu wi uyik wi da,
bawooni kabot kaŋ ga.

¹⁰ Balun kanaŋ kalow kaŋi mnhaj mun
kaş  kaji :

“Pwuŋan oy! Pwuŋan oy!
ŋi iwi, *Babilon, ubeeka uweek,
ubeeka unwoon na mnhina,
ikobana ŋi uwoori uloolan ŋaŋ!”

¹¹ « Bawaap biki mboş bawooni abot aŋ ga
ji bawo na puum, ŋiki nin alon aankak anug
iko yi bajijun abi bwaap.

¹² Iko m nt  iwo uwooru na untaam, mnko
mwij wijan mantamun preeş na mnko
mnuura, itenda inuura, ijeenkak, idaan iwoj
wojaan na ilon kak ; mmul mnuura manta-
mun preeş na iko yi bafejun na mmul m nt ,
iko yi babomanaanun i iin ŋi nloŋ, yi ifeeru
inuura, k me mnlaak,

¹³ uk ra ulil p k n utum umpaŋun kalilare
na itoh ilil p k n na mnkulan, ubi nu na
uk ra, p on na uloorŋ, n ŋit na n kaneel,
n mp l nt na n kaaru ni n mp l nt n kpulun ;
badoo ji bawaap ba aŋ baj n.

¹⁴ « Balun kaji kak na Babilon : “Iko bti yi
uhaaşu unaluŋ iinkak awin ya, ilowu! Iko
inwoon yi mnd m mi nu na inuura maakan,
iinkak awin ya nin.”

¹⁵ Bawaap bambiin ayokna ŋi ubeeka
m nt  kalow kaŋi mnhaj mi ubeeka
mamob baka. Bado kawooni, kaŋ ga ŋi
ubeeka m nt 

¹⁶ kaji :
“Pwuŋan oy! Pwuŋan oy!
Ubeeka uweek

unwohariin itenda inuura itam preeş,
ijeenkak, iwoj wojan,
un uun uwooru na mnko mnuura mntam
preeş,

¹⁷ ŋi uwoori uloolan ŋaŋ k  pyok m nt  bti
paş  toka.”

« K  bajug nlanu na banjaŋ baŋon n  na
ba aŋ bti banjaŋ balemp ŋi bd k baş  naŋ
alow.

¹⁸ Wi bawinun udu wi uyik aş  ji :
“Ubeeka unliŋi na wi ubi woha i?”

¹⁹ Baŋu mboş ŋi ikow yi baka aş  n jar
awooni ji banwoon na puum aji :

“Pwuŋan oy! Pwuŋan oy!
Ubeeka uweek

wi bankaŋ nlanu ŋi bd k bti
bayoknun ŋi pyok pi wa,
ŋi uwoori uloolan ŋaŋ k  uş  toka!

²⁰ Baŋi, banjaŋan na baŋupar Naşibaŋi na an
biki nul bti

nalilaan ŋi pjot pi wa,
Naşibaŋi akob wa ŋi uko wi udolanaŋ.” »

²¹ Wal m nt , k  uwanjut unwoon na mn-
hina mnweek uş  jej plaak pweek maakan
af  du bd k aş  ji :

« Na mnhina mnt nt  mi,
mi mi Babilon ubeeka uweek
ukf laniin,
baankak awin wa nin.

²² Nin iyeeh yi banjaŋ bakob intuni na bay-
eeh

iinkak atiinkana.

Nin bateen na balul
baankak atiinkana.

Nin p aat pi baŋak paankak atiinkana ;
nin phuunŋ paankak atiinkana ŋi bt k.

²³ Nin unkaniya uunkak aŋ h ;
nin baankak atiink pdiim pi naniim na
pi naniima.

Bawaap biki nu babinj awo bañaan baweek biki mboş.

Dayaamu di nu daneeman ntaak bti.

²⁴ Pñaak pi baţupar Naşibaţi, banwoonj biki nul, bañaan bti banfinaniinj ti mboş, pawo ti ifeen yi nu. »

19

Iyeeh yi mnilan du baţi

¹ Wi iko yanj itepun, dtiink uko ulonj unwoonj ji pntuk pweek pi bañaan du baţi k  paji :

« Haleluya

Naşibaţi i nun ad m abot awo na mnhina, ul ambuuranunj nja,

² pwayeş pi nul pawo manjoonan abot awo ptool.

Akob naţuunk naweek ambiinj aţopan mboş na pţuunk pi nul,

alukan ti a pñaak pi balempar Naşibaţi. »

³ K  bakak ahuuran aji :

« Haleluya!

Udu unkp nnunj ti ubeeka wi *Babilon uunkba. »

⁴ K  bantohi ifeen nteb na babaak r na nko nbaak r baş  nup ad man Naşibaţi anţoonj ti ptiş pi pşih. Bahuuran aji :

« Uwo hanj, Aleluya! »

⁵ Wal m nt, k  pdiim plonj paş  p nna du ptiş pi pşih aji :

« An balemparul bti,

an nanjalulunj apel iko bti,

baweek na bampoţi,

nad maan Naşibaţi i nja. »

⁶ K  nş  tiink uko unwoonj ji pdiim pi pntuk pweek, panwoonj ji ubulan uweek, awo ji imparantant iweek k  pakhuuran aji :

« Haleluya!

Ajugun Naşibaţi *Anhiniinj iko bti aşih.

⁷ Nawulan njwo ti mnilan na mntanj

njb t njd mana,

tiiki bniim bi anwoonj unkaneel wi btejan babani,

k  aharul a n ga bnuura.

⁸ Bawula patenda pnuura pfaatal, pjintj piş, panknuurunj, aji awoh. »

Patenda pfaatal puş pawoonj iko itool yi banwoonj biki Naşibaţi badolunj.

⁹ K  uwanjut uş  jak n : « Piitan uko wi : “Banuurand ni biki baduunj pmaar bniim bi anwoonj unkaneel wi btejan.” » Ukak aji na nji : « Uţup wi uwo uţup wi Naşibaţi ti uleeful. »

¹⁰ Wal m nt k  nş  jot ti ihoţ yi wa kad man wa. K  uş  ji na nji : «  afaraan kado uko wi! Dji kalempar Naşibaţi ji iwi na bayiţu bamm banunj uţup wi Yetu. Naşibaţi i iwoonj kad man! Uţup wi Yetu wi wi Naşibaţi aţuunj ti baţuparul.

Andapiinj ump l nt ufaatal

¹¹ Wal m nt, k  nş  win baţi k  bawo bhaab, k  ump l nt ulonj ufaatal uş  wo da. Andapiinj wa katimul kawo « Amm banunj Naşibaţi na manjoonan. » Awo natool ti pwayeş pi nul abot aji gut pa iko inwoonj itool.

¹² K ş ki nul kawo ji bdoos banjeenuj, k  abot awo na ntepi nj pşih n tum ti bkow. Apiitana katimul kalonj ti uleef ki nin alonj b  m nt ul ameeş ka.

¹³ Awohara bayeti banwoonj na pñaak. Katimul kawo « Uţup wi Naşibaţi. »

¹⁴ Bangoli biki baţi bawo ti kafeţul aţaşa, adapa njmp l nt nfaatal akut awohara imişa yi itenda ifaatal inuura ijintj piş.

¹⁵ Kakeş kajul kap n ti mntumul ki akkobni ntaak. Ul akluş kaşih baka na btam. Alunj kayuuj udeeb unkfatur wi Naşibaţi *Anhiniinj iko bti wi akluş kaţu bañaan ti kako kaweek ki bajaanj bapoo na mbuk mndolni ubi u, kapoo n baka.

¹⁶ Apiitana ti bayeti bi nul na pnkantul katimul ki : « Naşih i başih na Naweek i baweek. »

¹⁷ K  nş  win uwanjut ulonj k  uwo ti unuor, uhuuran maakan a ini na nkat njankyi un du kalowan du baţi aji : « Nabiini, nabiin nayit pa ufettu uweek wi Naşibaţi,

¹⁸ nahilna nade uyemaş wi başih, wi bangoli na baweek biki baka, wi njmp l nt na bandapiinj na, wi bañaan bti, balemp na baweek biki baka, bampoţi na baweek! »

¹⁹ Wal m nt k  nş  win ulimariya na başih biki mboş na bangoli biki baka k  bayitiir kabi kagutan na andapiinj ump l nt ufaatal na bangoli biki nul.

²⁰ K  ulimariya uş  mobana, wul na naţupar wa, undolunj iko i onjar naan ti kadun ki wa, aguur banyeenkuş uko wi ulimariya abot anup ad man ptu pi wa. Nul nteb bti njaf lana njeb du katant ki bdoos kanwoonj na pd pal n panjaanj pat rad.

²¹ Bandukiinj bafinjana na kakeş kamp nnunj ti mntum mi andapiinj ump l nt, njkat njade muum mi baka adoo yok.

20

Pşih pi nşubal ifeen-week njyaaş ifeen

¹ Dwin wal m nt, uwanjut k  uwalnaana baţi, awo na kaniigşani ki bnjiir bweek abot am ban mnkorentu mnweek.

² Uya mob unjumpul, upula wi tfa, wul uwoonj Untaayi Uweek, *Tatana aş  tan wa pa njşubal ifeen-week njyaaş ifeen (1000).

³ Af l wa du bnjiir bweek anigan ba abot aţu uko ulonj atuhna ba, uhilna uwo uunkak aguur ntaak te wal wi njşubal ifeen-week njyaaş ifeen (1000) njakt punj. Woli nj pi babaa wutan wa njwal nntiinku ţa .

⁴ Dkak awin itij yi pših, bambiin aŋo ʒi ya bayeen mnhina mi pwayeš. Dwin kak nḡaaš nḡi bañaan biki babinj afaal ʒiki baɕup Uɕup wi Našibaŋi na uko wi Yetu, banwoonj baanjup adēman ulimariya na ptu pi wa, awo baampiitan katim ki wa ʒi pjuk kēme ʒi kañen. Banaŋa ʒi pkeŋ aših na *Krittu nḡsubal iñeen-week nḡaaš iñeen (1000).

⁵ Pnaŋa pteek ʒi pkeŋ pu puñ. Kē bankeɕunj bandukiinj, baannaŋa ʒi pkeŋ te wal wi nḡsubal iñeen week nḡaaš iñeen nḡaɕepuñ.

⁶ Bannaŋiinj uteek ʒi pkeŋ banuurandēnil Bawo biki Našibaŋi, pkeŋ ptebanŋen paankhilaan nin uko ulonj ʒi baka. Bawo baŋen biki Našibaŋi na Krittu kabot kaših na a nḡsubal iñeen-week nḡaaš iñeen.

Pjot pi Fatana

⁷ Wal wi nḡsubal iñeen-week nḡaaš iñeen (1000) nḡaɕepuñ bawutan *Fatana apēn du ukalabuš,

⁸ ašē aya du nḡtaak nḡi umundu bti nḡi bajaan badu Gog na Magog, aguur bañaan. Ado baka babi bayit pa ugut. Baŋum ji pyiw pi bdēk.

⁹ Baniink mboš bti, kakool ubeeka wi Našibaŋi anajun, di banwoonj biki nul bawoonj. Kē bdoo blon bašē pēna baŋi abi atēr baka.

¹⁰ Wal mēnt, kē *Untaayi Uweek, unguurunj baka, ušē fēlana du katant ki bdoo banwoonj na pdēpalēn panjaan patērad aŋenk da ulimariya na naɕupar wa. Bahaj maakan pnak na utejan te mnḡo.

Pwayeš pi bankeɕunj

¹¹ Dwin wal mēnt ptiŋ pi pših pfaatal pweek na anŋoonj ʒi pa. Mboš na baŋi nḡaŋi, kē nin nḡaan aankak awin nḡa.

¹² Kē nḡē win bankeɕunj, baweeek na bam-poŋi, kē banaŋ ʒi kadun ki ptiŋ pi pših, kē anŋoonj ʒi ptiŋ pi pših ašē haabēš nḡlibra. Ahaabēš ulibra ulonj kak, unwoonj ulibra wi ubida. Awayeš bankeɕunj, andoli ʒi uko wi adoonj jibi upiitaninj ʒi ulibra.

¹³ Wal mēnt, kē bdēk bašē kakan muum manwoonj ʒi ba, kē pkeŋ na mnkeŋ nḡakakan muum mi nḡahankunj kē awayeš andoli ʒi uko wi adolonj.

¹⁴ Kē pkeŋ na mnkeŋ nḡašē fēlana du katant ki bdoo ; katant ki bdoo mēnt bawoonj pkeŋ ptebanŋen.

¹⁵ Anwoonj i katim kawoonj kaampiitana ʒi ulibra wi ubida bafēla du bdēk mēnt.

21

Baŋi bhalu na mboš mnhalu

¹ Wal mēnt dwin baŋi bhalu na mboš mnhalu ; baŋi bteek na mboš mnḡteek nḡaankak awo, bdēk kak baankak awo.

² Kē nḡē win ubeeka uyimanaan, Yerutalem dhalu, kē dakpēna baŋi du

Našibaŋi awo ji nḡaaŋ naniima ambo-mandērunj pa ayinul.

³ Dtiink wal mēnt pdiim pweek pampēnnunj du ptiŋ pi pših aŋi : « Katoh ki Našibaŋi akfēɕunj na bañaan kii ki. Awo da na baka, bawo pntaali pi nul, ul ʒi uleeful ašē wo Našibaŋi i baka.

⁴ Awent mnkuul mi baka bti ; pkeŋ, mnḡēg, nḡwooni, na mnḡhaj maankak awo, iko ijon iinkak awo. »

⁵ Kē anŋoonj du ptiŋ pi pših ašē ji : « Nate-nan, dkakan iko bti kē iwo ihalu. » Ajakēn kak : « Piitan nḡup nḡi ; nḡawo manjoonan abot adolana. »

⁶ Akak ajakēn : « Udolanaa, nḡi dwoonj Nateek na Nabaañsaani, dwoonj Ujuni na Ubaañsaan. Nḡaanj i udaan uŋijun, dḡena adaan du nḡkumpēš nḡi meel manjaan manwul ubida, nin aankluk uko ulonj.

⁷ Ampokunj buŋaan ayeenk uko mēnt. Nḡi dwo Našibaŋi i nul, ul ašē wo abuk naan.

⁸ Kē balal, bandeknuñ kafēɕ, bado iko iwuŋaan maakan, bafin bañaan, bado iko iŋop, bado dayaaumu, banjaan badēman nḡntonj na baŋilan bti, kafah ki baka kawo baya du katant ki bdoo banwoonj na pdēpalēn panjaan patērad ; uko mēnt uwoonj pkeŋ ptebanŋen. »

Yerutalem dhalu

⁹ Wal mēnt, ulonj ʒi nḡwanjut paaj na ulonj nḡamēbanunj knkalame kantumuñ na iŋaafa paaj na kalonj ibaañsaani, ubi aŋiini na nḡi aŋi : « Biini, dyuuju nḡaaŋ ankniimiinj, ahar anwoonj unkaneel wi bḡenjan. »

¹⁰ Uneej ʒi uŋal wi naan aya na nḡi du pnkunj pweek pkujēnḡaan duuŋ ašē yuujēn ubeeka uyimanaan, Yerutalem, dampēnnunj baŋi, du Našibaŋi.

¹¹ Danuur na bjeehi bi Našibaŋi. Uko unwoonj ji unobna ujaagal na ujenkal unuura uwoj woj ʒi da bti awo ji kawini.

¹² Nḡniw nḡkēm abot akujēnt nḡafooyunj wa. Uwo na klēman iñeen na ktēb. Uwanjut uwo ʒi plēman pandolonj, kē babot apiit ʒi pa katim kalonj, itim mēnt iwo yi knḡtaali iñeen na ktēb ki babuk *Itrayel.

¹³ Klēman kwajant kawo du umayar unuur, kwajant du btamšanka, kwajant du btammañu, kwajant du kayoba.

¹⁴ Baniw ubeeka ʒi klaak khaan iñeen na ktēb, ʒi klaak mēnt bapiit itim iñeen na itēb yi banjaan biki anwoonj unkaneel wi bḡenjan.

¹⁵ Uwanjut unḡkḡiiniinj na nḡi umēban ʒi kañen pko pniibi, pawo pi uwuuru, pawo pniibi ubeeka, klēman, na uniw unfooyunj ubeeka.

¹⁶ Ibanj ibaakēr yi ubeeka ilinj linj, kamban kalonj kaandēm apel katēnt. Uniib wa kē uwo nḡkilometēr iñeen week nḡaaš iñeen nḡtēb na nḡbaakēr (2400).

¹⁷ Niinbi uniw wi ubeeka kē uwo nmetēr iñeen paaj (60). Uwanjut uji niinbi jibi bañaan bajaan baniib.

¹⁸ Uniw mēnt uwo na uko ulon unwoon na unobna wi ujaagal, na ujeenkal. Ubeeka uwo wi uwuuru ujint piş unjaan uwoj woj ji kawini.

¹⁹ Klaak kweek ki bapafnuj ubeeka aniw kawo na iko inuura maakan iwoj wojaan itum. Pteek pawo na iko yi unobna wi ujaagal, na ijeenkal, baji bado ya Jatpi; ptēbantēn pawo na iko iniilu baji bado pa Tafira; pwa-jantēn pawo na iko inwoon na inobna itum, baji bado ya Kaltedoniya; pbaakantēn pawo na iko iniilu na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Emaralda;

²⁰ pñeenantēn pawo na iko ijeenkal ji pñaak baji bado ya Fardonika; ppaajantēn pawo na iko ijeenkal jud baji bado ya Fardiwi; ptēnk paaj na ploj pawo na iko inwoon na unobna wi ujaagal, baji bado pa Kritolit; kē ptēnk bakren pawo na iko ijeenktaan, baji bado pa Berilu; kē ptēnk kañeen kalon pawo na iko ileel baji bado ya Topat; ptēnk iñeen pawo na iko ileel na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Kritoprat; ptēnk iñeen na ploj pawo na iko inwoon na unobna wi uko ujeenkal unnaakiirun na uleel, baji bado ya Yakint; kē ptēnk iñeen na ktēb pawo na iko inwoon na unobna wi uko ijeenkal unnaakiirun na uniilu, baji bado ya Ametut.

²¹ Kē klēman iñeen na ktēb kuş kawo ji mnko, plēman pandoli pawo ji pbuk pi mnko; kē bayiti bi ubeeka başē wo uwuuru ujint piş anuur ji kawini.

²² Mēnwin nin *diko dyimanaan di Naşibaţi : Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti, na anwoon unkaneel bawoon dko dyimanaan.

²³ Ubeeka unuma bnuur kēme pli kajeehanaan wa, ũiki bjeehi bi Naşibaţi bajeehan wa, kē anwoon unkaneel awo unkaniya.

²⁴ Ntaak ũalun kado kapoşna ũi bjeehi bi wa, başih biki mboş başē babi baũij wa pyok pi baka.

²⁵ Nin ilēman yi wa iinkdēt unuur ulon ũiki utejan unnak awo.

²⁶ Baũij wa mndēm na pyok pi ntaak.

²⁷ Nin uko ulon unũopun unukneej ũi wa, nin ũaan nado buñaan, nin naũilan aankneej da : bampiitaniin itim ũi ulibra wi ubida wi anwoon unkaneel wi bũejan ũaũi bakneejun ũi wa.

22

¹ Wal mēnt uwanjut uyuujēn kabuul ki meel manjaan manwul ubida, manjint piş ji kawini; meel mi ka mampēna ũi ptij pi pşih pi Naşibaţi na pi anwoon unkaneel wi bũejan.

² ũi ptoof pi itant itēb yi kabuul yun inwoon ũi ptoof pi ubeeka, uka bko banjaan

bawul ubida, baji babuk njaaş iñeen na nteb ũi uşubal, pli pandolon baji babuk. Itoh yi ba iwo ijebanaani bañaan biki mboş bti.

³ Nin Naşibaţi aankak afēp ũaan. Ptij pi pşih pi nul na anwoon unkaneel pawo ũi ubeeka meeũ, balemparul bado kadēmana;

⁴ bawin kaara di nul, katim ki nul kabot kawo ũi ijuk yi baka.

⁵ Utejan unnak awo, nin ũaan aankak anuma unkaniya kēme bjeehi bi unuur, ũiki Naşibaţi Ajugun aũu ũi baka bti bjeehi bi nul, başē başih te mnũo. »

Ubi wi Yetu

⁶ Uwanjut ukak ajakēn : « Nũup ũi njaowo manjoonan abot adolana; Ajugun, Naşibaţi anjaan aũu baũuparul nşal, ayil uwanjut wi nul, uyuuj balemparul uko unkmbiin hēnkuş.

⁷ Yetu aji : « Natenan, dbi hēnkuş! Anuurandēni, ankmēbanun nũup ũi Naşibaţi nankũupun uko unkmbiin ũi ulibra wi. »

⁸ Nji Yowan dtiinkun abot awin iko yi. Kē wi ntiinkun abot awin iko yun, djot ũi ihoũ yi uwanjut unyuujun iko mēnt kadēman wa,

⁹ kē uşē ji na nji : « ũaafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naşibaţi ji iwi na baũupar Naşibaţi bti na bañaan bti bankmēbanun nũup ũi ulibra wi. Naşibaţi i iwoon kadēman. »

¹⁰ Ujakēn kak : « Khank nũup ũi Naşibaţi ũi ulibra wi kamen ũa bañaan. Wal wi iko yi akũupun ikdolaniin uũogi.

¹¹ Nado iko inwoon iinwo itool amēbaan ũi iko inwoon iinwo itool yi akdolon, anwoon ũi ubida uũop amēbaan ũi wa. Kē anşaan awo natool adoon kado uko unwoon utool, anwoon najint piş adoon kajintanaara jintēn uleef. »

¹² Yetu aji : « Natenan, dbi hēnkuş! Dwo na baluk bi andoli, ddo kaluk andoli uko wi adolon.

¹³ Dwo Nateek na Nabaaũşaan, Najuni na Nabaaũşaan, Ujuni na Ubaaũşaan.

¹⁴ « Banajun imişa yi baka banuurandēni, hēnk bahil kaneejna ũi ilēman yi ubeeka, kabot kade ũi mnko mi bko banjaan bawul ubida.

¹⁵ An nbuş: bakaalam, bañaan banwoon ũi ubida uũop, bafin bañaan, badēman nũon, na bañaan bti banjalun nũilan abot aji baũilan, napēnan bdiş.

¹⁶ « Nji Yetu, dylil uwanjut wi naan uũupan uko wi. Uwo pa banfiyaarun bti. Dwo i pntaali pi *Dayiũ, awo unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa. »

¹⁷ Uhaaş wi Naşibaţi na naniima njaũi : « Biini! »

Ankũiinkun ajakan : « Biini! »

ũaan i udaan uũijun, abiini; annumiin, abiin ayeenk ũi meel manjaan manwul ubida, bē aankluk nin uko ulon.

¹⁸ Nji Yowan, dɔp wa, manjoonan ma, ñaaj anktiinkun ɲɲup ɲi Naşibaŋi ɲi ulibra aşë hoŋalëş da uko ulon, Naşibaŋi aŋu'a iŋaafa yi baŋiiniyaanun ɲi ulibra wi.

¹⁹ Kë woli apënan uko ulon ɲi ɲɲup ɲi Naşibaŋi ɲi ulibra wi, Naşibaŋi kapënan kafah ki nul ɲi bko banjaan bawul ubida na ɲi

ubeeka uyimanaan ɲi baŋiiniyaanun ɲi ulibra wi. »

²⁰ Anŋupun uko waŋ aji : « Aa, dbi hënkun! »

Uwoon han! Iwi Yetu Ajugun, biini!

²¹ Dñehan Yetu Ajugun awulun nja bti bnuura bi nul.